

CIAL

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
cap. 4

TOLEDO
BIBLIOTECA PROVINCIAL

Sala *Reservada*

Número *791*

Tit 147769
C 1195738

R. 376120

Acutissimi clarissimiq; viri. **M. Jaco-**
bi **Almain**, sacre **Theologie** in academia **Pa-**
riensi quondā professoris meritissimi **Moralia**,
que vocant, cū ipsius authoris et **David Cran-**
ston additionibus, nunc demū ⁊ nitidissime im-
pressa, ⁊ a pristinis mēdis spurcissimis vindica-
ta: quibus ad finem, preter elegantissimā vespe-
riarū questionē; adiectus est ⁊ libellus de aucto-
ritate **Ecclesie**, nostris his tēporibus appime
accōmodus, eodē **Jacobo Almain** authore: cū
indice **Alphabetico** his oibus anteposito.

Venesit **Parisijs** in edib; **Claudij Cheuallon**
sub **Sole** aureo in via ad diuum **Jacobum**,
M. D. CCV.

Index alphabeticus.

De littera. A.

- Actus exterior nihil bonitatis ex se habet. folio primo facie secunda.
- Actus odij potest habere duplicem malitiam. folio secundo facie prima.
- Actus elicitus et imperatus. folio. iij. fa. j.
- Actus conformis ignorantie inuincibili non est bonus. folio. xj. fa. prima.
- Actus contraueniens iudicio erroneo est peccatum. folio. xij. fa. ij.
- Actus indeliberatus. folio. cxvj. fa. j.
- Actus virtuosus duplex. folio. xv. fa. secunda.
- Actus intrinsece bonus habet omnes circumstantias pro obiecto. folio. xvj. fa. j.
- Actus dicitur intrinsece bonus dupliciter. ibidem
- Actus voluntatis duplices. folio. xxv. fa. ij.
- Aliquid fieri propter alterum tripliciter contingit. folio. xxvj. fa. j.
- Actus idem est bonus et malus. folio. xxvij. fa. prima.
- Actus idem satisfactorius et demeritorius pene. ibidem fa. ij.
- Actus conformitas quid. folio. xxxij. fa. j.
- Actus malus ex circumstantia. folio. xxxij. fa. j.
- Aliquis sine gratia potest bene moraliter agere. folio. xxxv. fa. ij.
- Aliquis extra gratiam potest mereri premium temporale. ibidem.
- Auxilium speciale an sit ponendum. folio. xxxvj. fa. ij.
- Amor duplex. folio. lj. fa. j.
- Agens naturale potest effectum producere in instanti. folio. cix. fa. ij.

De littera. B.

- Bonum est ex integra causa. folio. xvj. fa. j.
- Beneficium collatum an aggrauet peccatum. folio. xix. fa. j. et ibidem ponuntur quattuor propositiones de beneficio.
- Bonificium predestinationis est maximum. folio. xx. fa. j.
- Bonitas actus quid. folio. xxxj. fa. j.
- Bonitas actus penes quid attendatur. folio. xxxj. fa. ij.
- Bonitas triplex. folio. xxxij. fa. prima
- Bonitas ex circumstantiis. ibidem
- Bonitas et malitia habituum. folio. xxxvij. fa. ij.

De littera. C.

- Causa prima est causa effectus et quod se habet agit. folio. ij. fa. ij.
- Circumstantia multiplex. folio. xv. fa. prima.
- Circumstantie actus precipue sunt due. folio. xj. fa. ij.
- Contraueniens conscientie peccat. ibidem
- Conscientia erronea neminem obligat. folio. xij. fa. prima.
- Concupiscentia an impediatur voluntariis. ibidem. fa. ij.
- Concupiscentia non causat inuoluntarium. ibidem
- Circumstantiarum numerus. folio. xv. fa. j.
- Circumstantie obiecti et finis sunt precipue. folio. xx. fa. ij.
- Circumstantia temporis. folio. xxj. fa. ij.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Index

Logi quid sit.	fo. lllj. fa. ij. in fl.
Continuatio temporis.	fo. xxij. fa. ij.
Circumstantia loci.	fo. xxv. fa. i.
Circumstantia mali finis semper reddit electionem malam.	
folio. xxvij. fa. secunda.	
Careria boni pueniens rone peccati e pena.	fo. xxviii. fa. j.
Circumstantia boni finis an diminuat de malitia electois.	
folio. xxix. fa. secunda.	
Circumstantia venialis an aggravet tantum venialiter.	
folio. xxx. fa. secunda.	
Charitas est multiplex.	fo. lxxvj. fa. prima.
Charitas est causa naturalis.	fo. lxxij. fa. prima.
Charitas est agens naturale.	fo. lxxiiij. fa. pma.
Conatus quid.	fo. lxxvij. fa. ij.
Continentia capitur tripliciter.	fo. xcviij. fa. ij.
Corpus agit in spiritum.	fo. cix. fa. ij.
¶ De littera. D.	
D E metu.	fol. v. fa. secunda.
De proiciente merces in mare.	fo. vj. fa. j.
De operatiõe facta per metum an sit excusabilis.	fo. vj. fa. j.
De ebrio ex culpa sua interficiente.	fo. x. fa. ij.
De dictamine inuincibili practico.	fo. xi. fa. ij.
Duplex modus operationis.	fo. xv. fa. scda
Dictamẽ prudentiale duplex.	fo. xviiij. fa. prima.
Dictamini aliquis se conformat.	ibidem.
De circumstantijs in particulari.	fo. xviiij. fa. ij.
De circumstantia persone an augeat bonitatem vel malitiam actus.	ibidem.
Duplex continuatio.	fo. xxiij. fa. prima.
De actibus indifferentibus.	fo. xxxiiij. fa. ij.
Deus specialiter dicitur coagere.	fo. xxxvj. fa. ij.
De corruptione habitus.	fo. xxxix. fa. ij.
De compatibilitate actuum et habituum.	fo. xli. fa. j.
De differentia inter notitiam intuitiuam et abstractiuam.	
folio. xlv. fa. prima.	
De augmento habitus.	fo. xlvj. fa. ij.
Deus potest esse obiectum alicuius virtutis duplex.	fo. xlix. fa. j.
Desperatio quid conotet.	fo. lrv. fa. j. et ibidem quod requiritur ad sperandum et ad desperandum.
De augmento charitatis.	fo. lxxv. fa. ij.
De conexiõe virtutum quorum ad habitus.	fo. lxxvj. fa. ij.
De comparatione graduum temperantie et continentie in bonitate.	fo. xcix. fa. ij.
De actibus intrinsece malis.	fo. ciij. fa. ij.
De formalis peccati.	fo. cv. fa. ij.
De actu exteriori et interiori.	fo. cvj. et cvij. p totum.

Alphabeticus.

- De peccato originali varie opiniones. fo. cix. fa. ij.
Debitum duplex. fo. cix. fa. j.
Donum quid. fo. cj. fa. j.
Dominium naturale quid. fo. cxxvij. fa. ij.
¶ De littera E.
Effe ab alio dupliciter intelligitur. fo. iij. fa. j.
Effectum corrumpi non contingit nisi tripliciter. folio. xl. fa. j.
¶ De littera F.
Fidelis eodem genere peccati grauius peccat q̄ in
fidelis. fo. xix. fa. ij.
Fides duplex. fo. lj. fa. ij.
Fides infusa habet verum pro obiecto. fo. lx. fa. j.
¶ De littera G.
Grauitas omissionis. fo. xliij. fa. ij.
Gradus virtutum sunt quinque secundum Ockam. fo. xciiij. fa. j. et. ij. Et nota ibidem quomodo connectuntur virtutes / per totum capitulum.
Gradus virtutum tres positi ab aristotele. fo. xcviij. fa. j.
Gradus heroicus. fo. xciiij. fa. ij. et fo. cx. fa. ij.
Genus actuum duplex. fo. cxix. fa. j.
Grauitas peccati omissionis. fo. cxx. fa. j.
¶ De littera H.
Homo est agens liberum et naturale. fo. v. fa. ij.
Homo non peccat quando pro tunc non potest libera
re agere. folio. xj. fa. j.
Habitualiter referre quid. fo. xxvj. fa. ij.
Habitus in qua sit potentia. fo. xxxvij. fa. ij.
Habitibus vtimur cum volumus. fo. xliij. fa. j.
Habitus concurrat ad actum dupliciter. ibidem. fa. ij.
Habitus infusus cōcursum aliarum causarum requirit ad
agendum. folio. liij. fa. j.
Habitus infusus nō pditur p̄ q̄libet mortale. fo. lviiij. f. ij.
Habitus infusi sunt tres. fo. cxj. fa. ij.
¶ De littera I.
Inclinatio voluntatis duplex / scilicet naturalis / et libe
ra. fo. v. fa. j.
Ignorantia quid. fo. viij. fa. j.
Ignorantia multiplex. vide per totum capitulum quartū
et quintum.
Ius naturale non potest ignorari. fo. ix. fa. ij.
Ius diuinum plus obligat q̄ humanum. fo. x. fa. j.
Iustitia originalis. fo. cix. fa. j.
¶ De littera L.
Libertas voluntatis. fo. ij. fa. j.
Libertas complacentie & cōtingentie. ibidē.
A iij

Index

Libere transgredi quid.	fo. liij. fa. ij.
Locus auget malitiam actus dupliciter.	fo. xxv. fa. j.
Libera omisso circūstātie requisite ad actum facit actū vitiosum.	fo. xxxj. fa. j.

De littera M.

M etus quid.	fo. vj. fa. j.
Metus duplex est.	ibidem.
Metus quomodo excusat a peccato.	fo. vj. fa. ij.
Meritum successiue augetur.	fo. xxij. fa. j.
Malitia opposito modo se habet ad virtutem moralem.	folio. xxxj. fa. ij.
Malitia actus non est difformitas rē.	fo. xxxj. fa. ij.
Malitia actus quid.	fo. xxxij. fa. j.
Malum demeritorium.	fo. xxxij. fa. j.
Modus corruptionis habitus.	fo. xl. fa. j.
Meritum fidei est ex voluntate assentiendi.	fo. lix. fa. ij.
Meritum quid.	fo. lxxx. fa. j.
Meritorū proportio penes quid attēdēda.	fo. lxxvij. fa. ij.
Wotus quid: et de primis motibus.	fo. cxv. fa. j.

De littera N.

N aturale dupliciter capitur.	fo. v. fa. j.
Nolitio presupponit volitionem.	fo. vij. fa. ij.
Notitia est causa partialis volitionis.	fo. xvij. fa. ij.
Nulla operatio pure infidelium est virtus.	fo. xxvj. fa. j.
Non quilibet actus producit habitum.	fo. xxxvij. fa. ij.
Notitia intuitiua an possit causare iudiciū.	f. xxxvij. fa. ij.
Notitia rerum sensibilium duplex.	fo. xlv. fa. ij.
Nulla operatio pure naturalis est peccatū.	fo. cvj. fa. j.

De littera O.

O peratio naturalis.	fo. j. fa. j.
Obligatur aliq̄s ad impossibile ex culpa sua.	fo. iij. fa. j.
Operatio inuoluntaria sc̄dm quid.	fo. vj. fa. j.
Operatio per metum tripliciter potest fieri.	fo. vj. fa. ij.
Opus consilij ex voto magis meritorium.	fo. xvij. fa. ij.
Omissio quid.	fo. xxxij. fa. ij. et fo. cxvij. fa. ij.
Ociosum verbum.	fo. xxxij. fa. j.
Opinio durandi de concursu habitus.	fo. xlij. fa. ij.
Omissio quid.	fo. cxvij. fa. ij.

De littera P.

P racticum causatur dupliciter.	fo. viij. fa. ij.
Peccatum est contra dictamen practici.	fo. ix. fa. j.
Peccans tenetur scire q̄ peccat / vel dubitare.	fo. xj. fa. j.
Preceptum affirmatiuum obligat semper / sed nō pro semper.	fo. xij. fa. j.
Peccata sunt duplicia.	fo. xxxv. fa. ij.
Preceptum debet adimpleri ad intentionem precipien-	

Alphabeticus.

Prudentie actus tres assignantur.	folio. lxxvij. fa. ij.
Prudentia quattuor modis capitur.	fo. lxxxiiij. fa. j.
Peccati diffinitio z diuisio.	fo. lxxvij. fa. j.
Peccatum quid.	fo. cj. fa. ij.
Peccatum quadrupliciter dicitur veniale.	fo. cij. fa. j.
Peccatum veniale.	fo. cx. fa. ij.
Peccatum veniale an possit esse mortale.	fo. cxj. fa. j.
Peccatum veniale an fuerit cōpossibile iustitie originali.	fo. cxj. fa. ij.
Peccatum veniale an aliquando puniatur eternaliter.	fo. cxiiij. facie prima.
Peccati diuisio in omissionem z commissionem.	fo. cxvij.
Peccatum ex ignorantia passione et certa malitia.	folio. cxvij. facie prima.
Peccatum in spiritum sanctum et eius species.	fol. cxiiij. facie. j. et. ij.
Peccatum in spiritū sanctum capitur dupliciter.	ibidem.
Penitentia duo requirit.	fo. cxiiij. fa. j.
Punitio peccatorum.	ibidem. facie. ij.
Pena est duplex.	fo. cxv. facie. j.
Pena inflictā pena contracta.	ibidem. facie. ij.
Punitio citra condignum.	ibidem.
Pena sensus.	fo. cxvj. facie. j.
Pena respicit culpam: et ytrum vnus plus puniatur pena damni ꝫ alius.	fo. cxvj. fa. ij.

De littera Q.

Quomodo veniale efficitur mortale per cōsuetudinē.	folio. xxi. facie secunda.
Quomodo peccatū cōsuetudinis dicitur esse grauissimū.	folio. xxiij. facie prima.
Quomodo in causis potest esse circulatio.	fo. xliij. fa. j.
Quomodo charitas act ⁹ aliarū virtutū imperat.	fo. l. fa. j.
Quomodo desperauit caym.	fo. lxxv. fa. ij.
Quare virtutes dicuntur connexe.	fo. xciiij. fa. ij.
Qua pena punitur originale.	fo. cx. facie. j.

De littera R.

Requisita ad actum studiosum.	fo. j. facie. j.
Requisita ad peccatum omissionis.	fo. xiiij. fa. ij.
Relatio bona diminuit de malitia electionis.	fo. xxx. fa. j.
Requisita ad malitiam moralem.	fo. xxxij. fa. j.

De littera S.

Spes ab alijs theologicis distinguitur.	fo. lxx. fa. ij.
Spei actus quomodo causatur.	fo. lxxij. fa. j.
Spei actus duo sunt.	ibidem facie secunda.

Indicis alphabetici finis.

Spei actus requirit tria.	fo. lxxij. fa. j.
¶ De littera L.	
L ibititia quid.	folio. v. facie. j.
L imor cadens in constantem virum.	fo. vij. fa. j.
L imor duplex.	ibidem.
L imore pene dupliciter vitatur peccatum.	ibidē. fa. ij.
L riplex differentia inter virtutes theologas et morales.	folio. xlvij. facie. ij.
L emperantia gradus capitur dupliciter.	fol. xlvij. fa. j.
L ransgressio quid.	fo. cxvij. fa. j.
¶ De littera U.	
U oluntarium duplex.	folio primo facie. j.
U oluntarium quid.	ibidem.
U oluntas efficax.	ibidem. fa. ij.
U oluntas nō agit quin deus velit illam agere.	fo. ij. fa. ij.
U oluntas est libera duplici libertate.	fo. iij. fa. j.
U oluntarium potest esse sine actu positivo.	fo. iij. fa. ij.
U oluntariū est a voluntate ⁊ deficientē ⁊ efficiēte.	fo. iij. fa. ij.
U oluntarium interpretatiuum.	ibidem.
U oluntarium tria impediunt.	fo. iij. fa. j.
U olentia inferri potest voluntati quātum ad actum imperatum.	folio. iij. fa. j.
U oluntas nō potest violētari ad actū elicatum.	ibidem.
U oluntas potest impediri a deo.	ibidem. fa. ij.
U olentia opponitur voluntario ⁊ naturali.	ibidem.
U oluntarium duplex.	fo. v. fa. ij.
U oluntas coacta.	fo. vj. fa. ij.
U oluntio dupliciter cōformatur dictamini recto.	fo. xxvij. fa. ij.
U num verum nō est magis verum q̄ aliud.	fo. xxxj. fa. ij.
U oluntas sine gratia an possit bene agere moraliter.	folio xxxv. facie. j.
V irtus quid.	fo. xlviij. fa. j.
V irtus dupliciter dicitur esse in medio.	fo. xlviij. fa. j.
V eniale remittit feruorem charitatis.	fo. lxxx. fa. j.
V irtutia diuisio in moralē ⁊ intellectualē.	fo. lxxxij. fa. j.
V irtus est circa difficile.	fo. xcix. fa. j.
V irtus capitur dupliciter.	fo. xcij. fa. ij.
V irtutum moralium distinctio a donis.	fo. ci. fa. j.
V oluntas potest peccare nec omittendo nec cōmittendo.	folio. cxxij. facie secunda.

Finis tabule.

Moralia acutissimi Theologie professoris magistri Jacobi Almain Senonensis / omnibus & potissimum theologis appime utilia: cum additionibus magistri David Cranston Scoti doctoris theologi huiusce modi notis [] interceptis.

De voluntario.

Capitu. j.

Pro faciliori intelligenti-

tia moralis discipline aliqua generalia cuilibet virtuti et vitio attinentia decreui pertractare. In primis noto / vt aliquis actus sit studiosus aut vitiosus / de necessitate requiritur qd sit liber & voluntarius. Prima enim conditio boni actus est qd sit ex electione / id est ex libertate productus. Igitur primu quod requiritur ad bonitatem vel malitia actus / est libertas seu voluntariu: qz propter illud qd nobis inest a natura / nec laudamur nec vituperamur. Propterea videndu est quid sit voluntariu & libertas. Est enim voluntariu operatio vel omissio ita existens in potestate agētis qd positis omnibus preuis et requisitis ad illa / est in potestate agētis illa ponere vel non ponere / que admodum sunt volitiones et nolitiones. Dicitur nota ter omnibus preuis: qz actio agentis principalis (vt dicit Andreas de castro) non est vnu preuium: sed est vnu quod est simul cu actioe: vt bn sequit: agere est / ergo effectus est. ppterea agere non est vnu preuium: sed illa dicuntur preuia que necessario presupponuntur anteqd ipsum agēs agat. Preterea noto scdo duplex esse voluntariu: quoda immediatu & denominatione intrinseca / vt est actus voluntatis elicitus: scilz volitio aut nolitio. Aliud mediatu et denominatione extrinseca / vt sunt omnes operationes alterius potētie qd voluntatis: super quas tñ fertur ipsa operatio voluntatis: vt datio elemosyne: siue cursus imperatus ab ipsa voluntate. Istis suppositis ponit de castro tale propositione. Quelibet talis operatio voluntaria mediata & extrinseca est simpliciter & absolute & in se operatio naturalis. Probat / illa operatio dr in se simpliciter naturalis & absolute / que sic se habet qd omnib9 causis positis ad ea pducenda necessario requisitis / ponit de necessitate: nec est in potestate illaru causarū vel alterius illaru quin ponatur. Sed posita volitione efficaci ambulat.

probatur per arguissimum de
bona & facta penitentia. c. d.
in formam aliquid est me
v formam de meritum
in quoniam est voluntarium

Requisita ad actum studiosum.

Quid voluntariu.

Duplex voluntarium.

Propo. Quid operatio naturalis.

De voluntario.

**Voluntas
efficax.**

**Regula
notanda.
Actus ex-
terior ni-
hil boni-
tatis ex se
habet.
Additio.**

Regula.

**Regula
vniuersa-
lis Diony-
si.
In actu
odij du-
plex mali-
tia.**

di; omni impedimento extrinseco secluso / nō stat quā se-
quatur ambulatio. Igitur illa opatio exterior est opatio
naturalis. Dicitur notāter posita volitiōe efficaci: qz alias
non opz. Voluntas enim efficax dicitur illa ad quā de ne-
cessitate sequitur operatio si non ponatur impedimentū.
Pz: qz da oppositū: tunc deus rationabiliter posset preci-
pere alicui actū interiorē / z prohibere exteriorē: quo fa-
cto exterior esset malus: z tñ ille a quo pcederet / esset bo-
nus. qd est incōueniens. Ex dictis sequitur alia ppositio.
Quādocunq; sunt aliqua duo sic se habentia q ad primū
necessario necessitate nature sequitur aliud: illud scōz nō
habet bonitatis vel malitie sup primū. Probatur / qz si
necessario sequit ad primū necessitate naturali / nihil ha-
bet libertatis aut volūtarij in se: sed solū in primo. hinc di-
cūt doctores q actus exterior nihil bonitatis aut malitie
addit super interiorē / propterea q nihil hz in se volunta-
riū / sed in primo tm modo. [Instantia contra dicta in hac
materia. actus exterior non mere naturaliter causatur ab
interiori: ergo exterior dz habere propriā bonitatē vel ma-
litiā. Antecedēs patet ex dictis tuis in sequētibz: qz ap-
petitus sensitiuus pōt mouere mēbra ad illicitū / ergo si il-
le appetitus sensitiuus cū actu voluntatis elicitō ad actū
malū exteriorē cōcurrāt: ille actus voluntatis nō erit causa
totalis z naturalis respectu actus motui seu executiōis.
Vidēt q duplex est malitia in tali actu exteriori. s. omissio-
nis / et cōmissionis.] ¶ Sz insurgit difficultas: et capio tps
in q teneor diligere sortē: et in illo non solū nō diligo / sz ip-
sum odio psequor: tūc ad illud odiū necessario necessita-
te naturali sequitur omissio dilectionis / vt notū est. nā bñ
sequitur: sortē psequor odio: ergo nō diligo illū. nihilomi-
nus illa omissio dilectiōis addit malitiā super odiū: qd sic
pbatur. Quādocunq; sunt aliqua duo sic se habētia q vno
secluso / altero remanēte / et nullo posito loco primi / illud
qd remanet / adhuc esset malū: videtur habere malitiā di-
stinctā a malitia primi. sz secluso illo odio / z remanēte illa
omissione / talis omissio adhuc esset mala: igitur addit ma-
litiā super tale odiū: et sic illa maxima pri⁹ posita est falsa.
¶ Ad hoc respōdet doctor prenomiatus negādo q illa
omissio addat malitiā / dicēs q tale odiū in casu posito in
se est malū duplici malitia. z assignat talem regulā vniuer-
salē: Quādocunq; actus est in se seorsum malus / et elicit
p aliquo tēpore pro quo necessario necessitate nature ad
illū sequitur actus qui hz malitiā seorsum. i. qui secluso pri-
mo esset malus: tūc vtraq; malitia reperit in actu primo.
et per consequēs illud odiū habet malitiā trāsgressionis /
et malitiā omissionis. Ex hoc sequitur primo q odium sor-

ris pro tempore quo teneor diligere illū / est in se grauius
 q̄ esset tēpore quo nō teneor diligere illū. Quod patet: qz
 vltra malitiā transgressiōis habet malitiā omissionis. Sec
 cūdo sequitur q̄ illud odiū tēpore quo teneor diligere / nō
 est duple malitie ad suam dimidietatē: hoc est / non est in
 duplo pei⁹ q̄ esset sua dimidietas seorsum. nō oportet em̄
 q̄ aliquis actus sit in duplo peior v̄ melior q̄ sua dimidie
 tas seorsum sumpta. Ex dictis sequitur etiā q̄ aliquis act⁹
 est malus: ⁊ tamen si ad subduplū diminuat in re / nō di
 minuitur ad subduplū malitia eius: quia malitia que in il
 lo reperitur / prouenit ex eo q̄ ad illum sequitur aliud cui⁹
 ius malitia nō diminuitur / sed semper remanet equalis:
 vt dato q̄ odiū in casu predicto sit quattuor graduum: si
 diminuat actus odij ad subduplū / non diminuetur ma
 litia ad subduplum: qz alia malitia semper manet equa
 lis / videlicet malitia omissionis. Si cui placet p̄ ampli⁹ v̄
 dere de hac materia: videat Adā prima distinctiōe p̄mi.
 ¶ Tertio notandū / cum dicimus actum morale esse ex
 electione siue libertate: nolum⁹ in p̄posito loqui de liber
 tate cōplacētie / que nihil aliud est q̄ actum esse volitū /
 siue talis volitio causetur naturaliter / siue cōtingēter: (si
 cut deus libere libertate complacētie diligit se / ⁊ vult se
 diligere: nihilomin⁹ necessario diligit se / ⁊ nō cōtingēter)
 sed est questio de bonitate ⁊ malitia actū qui sunt liberi
 libertate contingentie. Et actū libere produci libertate
 contingentie / nihil aliud est q̄ actum illum ita productū
 a sua causa / siue esse ī potestate sue cause / q̄ positis omni
 bus alijs p̄uijs que necessario requiruntur vt illa causa
 producat / adhuc est in potestate illius cause libere illum
 actum producere. ¶ Dices: qd̄ est illud p̄uiū de necessi
 tate requisitū ad hoc vt causa libera libere producat suū
 actum: verbi gratia vt sortes producat actum dilectionis
 platonis? ¶ Dico / vt diligat platonē / nihil p̄uiū de ne
 cessitate requirit nisi cognitio illius / presertim sub aliqua
 ratione boni. nā illa cognitione posita / est in potestate vo
 luntatis non diligere / imo odire. tunc illa dilectio quā el
 cit sortes p̄supposita cognitione platonis / dicit̄ volūtaria
 siue libere p̄ducta. ¶ Ex quo sequit̄ q̄ libertas ē facultas
 quā ipsa potentia posita / omnibus alijs p̄uijs necessario
 requisitis habet in sua potestate agere / ⁊ nō agere. ⁊ sic li
 bertas non est aliud q̄ potentia ad agendū vel non agen
 dū: quia libertas dicit potētā ad vtrūq̄: ⁊ operatio a tali
 potētia producta / dicitur libere siue voluntarie produci.
 ¶ Quā autē sit ponēda talis libertas contingentie / hoc expe
 rimento cōpertū satis habetur. Quilibet em̄ talem in se
 ipso manifeste experitur / cōprobari tamē potest ex sacris

Libertas
 cōplacē
 tie.

Quid sit
 libertas
 volūtatis

Libertas
 contingētie.

De voluntario.

Matthaei
xxvi.

Causa p-
ma est cā
effectus et
q̄ secūda
agat.

Volūtas
non agit
q̄n deus ve-
lit illam
agere.

litteris euangelicis: Nonne scis qz habes potestatem orandi
patrem ut mittat ad me etc. qd̄ tamē nō fecit xps: ergo p̄rem
orare poterat: et similiter nō orare. ¶ Sed contra istam li-
bertatem arguit fortissimo argumento qd̄ fit in hac mate-
ria. Ad hoc qd̄ volūtas p̄ducat actū / de necessitate requirit
concursum dei: cū causa secunda nō possit agere prima nō
cōcurrente. sed sic est qd̄ nō est possibile qd̄ deus velit cōpro-
ducere cū volūtate / et voluntas nō p̄ducat: qz alias aliqd̄
fieret vel omitteretur cōtra voluntatem dei bñplaciti: ergo
omnibus q̄ necessario requiruntur positis ut p̄ducat / nō est
in potestate voluntatis ut non p̄ducat. p̄ro argumēto est
aduertendū qd̄ causa prima nō solū est causa effectus p̄du-
cti a causa secūda / sed etiā est causa qd̄ cā secūda p̄ducat
talē effectū: verbi gratia cū voluntas agit volitionē / nō so-
lū deus est causa volitionis: sed etiā est causa quare volūtas
illam volitionē p̄ducit. sed deū esse causam alicuius / non
est nisi deū velle illud esse: ergo ut volūtas agat / de neces-
sitate requiritur qd̄ deus velit illā agere: et per consequēs videtur
qd̄ voluntas nō libere agit. hoc argumētū soluit Dionysius
in secūdo sententiarū / dicens qd̄ res dicitur libere fieri q̄n
omnibus p̄uijs necessario requisitis ut p̄ducat ab ipsa
causa positis / adhuc est in potestate ipsius nō producere.
Dicit inquit qd̄ concursus dei nō est de p̄uijs / s̄ de cōmitā-
tibus. Nā ut voluntas producat actum volendi vel nolendi /
p̄uia dispositio necessario requisita ē cognitio illius obie-
cti voliti vel noliti: q̄ ut dictū est / ē prior saltē natura p̄du-
ctione volūtatē. concursus autē dei / siue deū velle / nō ē prior
tēpore p̄ductione actus volūtatē / sed cōcomitās et simul
se habens: et per consequēs nō ex p̄uijs necessario requisitis
ad actus volūtatē p̄ductionē: s̄ ex simul se habētibus.
¶ Replicatur sic. voluntas nō potest agere q̄n deus velit illā
agere siue actū p̄ducere: ergo deus nō solū est cā actus p̄du-
cti a causa secūda: s̄ etiā est causa qd̄ causa secūda sit cā
talē effectus. et ultra: deus est causa qd̄ causa secūda sit cā
talē effectus: ergo prius natura agit causa p̄ma saltē ad
hoc qd̄ cā secūda agat / q̄ ipsa secūda agat. et cū omnis
causa sit prior suo effectui / videtur qd̄ cōcursum dei sit prior na-
tura q̄ concursus volūtatē. ¶ Ad hoc aliqui dicunt qd̄ qui
agit actū malū / deus nō vult illū agere etiā q̄ntū ad substā-
tiā actus / q̄uis agat. hoc tamē dato: dico qd̄ deū velle nō
est p̄uiū / s̄ cōcomitās et simul se habens. Vel dico qd̄ po-
sitis oibus p̄uijs necessario requisitis / supple q̄ se tenent ex
parte illius agentis: est in potestate illius p̄ducere vel non
p̄ducere actū. S̄ alia insurgit difficultas: suppositis di-
ctis. s. qd̄ voluntas sic est libera q̄ntū ad actū qd̄ vtrūq̄ potest /
scilicet et agere et non agere: querunt docto. an q̄n homo

agit actū / habeat in potestate pro illo tēpore quo agit / nō agere. ¶ De hac difficultate varie sunt opiniones. Dckā xxxviij. distinctiōe scōi / qui hāc difficultatē tractat / dicit q̄ quādo volūtas pducit actū suū / nō est in potestate sua nō pducere p tūc: iuxta dictū Aristo. in scōo per herme. Dicitū arī
omne q̄ est: q̄n est / necesse est esse. ⁊ sic apud eū ipossibile stotelis.
est q̄ res quādo producitur / nō sit. ⁊ istius sententie videt esse magister sententiarū in secūdo. disti. xxv. vbi loquit de libertate cōtingētie. Alius est modus dicēdi Scoti ⁊ Gregorij. s. q̄ volūtas pro illo instāti quo producit actū / habet in sua potestate q̄ ille actus nō sit: immo q̄ suū oppositū sit. ⁊ sic pro eodē instāti habet libertatē contradictionis ⁊ cōtrarietatis: vt sit. a. instās in quo sortes pducit actū: in illo verū est dicere q̄ sortes potest facere q̄ ille act⁹ nō sit. ¶ Cōtra. si posset facere q̄ ille actus nō sit in illo instāti: vel hoc esset p corruptionē illius act⁹ / vel quomodo aliter: nō p corruptionē: qz bene sequit: iste actus corrūpit: ergo pri⁹ fuit. si pri⁹ fuit: ergo nō est possibile q̄ i hoc instāti nō fuerit. ¶ Dico q̄ potest facere q̄ nō sit / qz nō pducitur: puta si subtraheret suā actiuitatē. et ista scōa opinio videtur mihi rationabilior: p qua Greg. facit multas rationes / volens pbare q̄ Dckā sibi cōtradicat in q̄dlibeto vbi loquit de angelis / ⁊ in isto passu. ¶ Ratio Gregorij apparētior est ista. Si ita esset q̄ volūtas pducēs actū / nō habeat tūc in sua potestate nō pducere: sequitur q̄ nō posset peccare in primo instāti in quo datur ei pceptū. cōsequēs est falsum / ⁊ sequela patet. nā sit. a. primū instās i quo sortes primo obligat ad aliq̄d pceptū / puta ad dicendū horas / et nult dicere. tunc bñ sequit apud opinionē oppositā: iste actus nūc est: ergo actus iste pro nunc nō potest non esse. ⁊ vltra. iste actus pro nūc non potest nō esse: ergo deus nō potest noua obligatione obligare istum q̄ iste actus nō sit nunc: cū deus nō possit aliquē obligare ad impossibile. nā fatentur doct. q̄ aliq̄s bene potest obligari ad impossibile ppter ei⁹ culpā: ⁊ hoc quādo obligatio pcedit illud ipossibile: sed nullo modo potest q̄s obligari ad ipossibile q̄n impossibilitas pcedit obligationē / vel sit simul cū obligatione. ergo si teneat prima opinio: sequitur q̄ null⁹ potest obligari ad aliq̄d pceptū cuius obligatio nō pcedit impossibilitatē. ¶ Consequēter mouetur alia difficultas / an videlicet possit esse voluntariū sine actu volūtatē positiuo in homine. Et videt q̄ non: qz nihil est voluntarium nisi sit a volūtate: sed quicqd est a volūtate / est operatio volūtatē: ergo actus positiuus: et per consequens nulla pura omissio dicitur voluntaria. Sed tamen oppositum videtur verū: qz illud cuius sumus domini / est voluntariū. sed non

Dicitū arī
stotelis.

Volūtas
est libera
duplici li
bertate.

Aliq̄s po
test obli
gari ad ip
ossibile
ex culpa
sua.

De voluntario.

Pōt eē vo-
luntarium
sine actu
positiuo.
Esse ab
alio / du-
p̄l̄r intel-
ligitur.

Quid sit
libere
trāsgre-
di.

Volunta-
rium est a
volūtate
efficiēte
et deficiē-
te.

Volunta-
riū inter-
p̄tatiuū.

solum sumus domini actū : sed etiam omissionū illorum
actuū. homo em̄ habet in potestate sua operari et nō ope-
rari: ergo est etiā dominus illius qđ est nō operari: et p̄ cō-
sequēs sine actu positiuo pōt esse volūtariū. et hinc pēdet
questio vtrū sine actu possit esse peccatū. ¶ Pro solutione
notat. S. Tho. p̄ma scđe. q. vj. arti. iij. qđ aliqd pōt eē ab ali-
quo dupliciter. vno modo p̄prie principaliter et effectiue:
alio modo defectiue: sicut dicit Arist. ij. phy. qđ naua ab-
sēs est cā periclitationis nauis / nō effectiua / s; defectiua.
Quia em̄ p̄ ei⁹ presentia liberatur nauis: hinc ei⁹ absentia
submersiōis cā dicitur. Et sic dico qđ in homine pōt repe-
ri voluntariū scđo modo. qđ probatur: qz cū homo (vt dī-
ctū est) sit domin⁹ suarū operationū / potest nō p̄ducere:
et si non producat / dicitur cā defectiua / cū non ponat ope-
rationē quā tenetur pro tūc ponere: et sic in illo est vtrāq;
libertas scz cōtrarietatis et p̄radictiōis. cōtrarietatis / qñ
potentia est libera ad act⁹ cōtrarios: et cōtradictionis / ad
actus cōtradictorios. et ista libertas eque bñ respicit nega-
tionē actus sicut actū ip̄m. et per cōsequens sine actu pōt
reperiri voluntariū: vt volūtariū dicitur liberū. Sicut em̄
actus dicitur libere produci quādo p̄ducitur / et est in po-
testate p̄ducētis omnib⁹ alijs necessario p̄requisitis possi-
tis nō producere: ita etiā actus dicitur libere omitti quādo
non p̄ducit / et pro tūc debet produci: et tūc voluntas dicitur
libere non p̄ducere: sicut dicitur de illo: Beat⁹ qđ potuit
trāsgrēdi / et nō est trāsgressus. Libere em̄ trāsgrēdi est li-
bertas nō ad actū / sed ad non positionē actus. et homo nō
dicitur libere ponere actū nisi habeat cognitionē obiecti. et
sic dormiens non dicitur libere nō dicere horas: qz omni-
bus alijs p̄requisitis eodē modo stantibus nō est in sua po-
testate elicere actus illos: cū voluntas nō feratur in inco-
gnitum. Et sic patet solutio primi argumenti: qz non solū
illud dicitur voluntariū quod est a volūtate efficiente: sed
etiam deficiente. Patet etiā qđ sine cognitione nō potest
esse voluntariū formaliter / licet bñ virtualiter siue inter-
pretatiue: vt si pro. a. teneor cognoscere et velle: et omittā:
vtrūq; dicitur voluntariū / nō formaliter / sed voluntarium
virtualiter et interpretatiue: qđ nihil aliud est qđ nō elicere
actum pro tempore quo tenemur elicere: vt quis fortes
non eliciat actū illecebre: et tenetur reprimere: dicitur velle
interpretatiue. Nunq̄ ergo reperitur voluntariū siue li-
berum formaliter sine cognitione / licet sine operatione
voluntatis aliquando reperiatur voluntariū formaliter.

¶ De impedimentis voluntarij: et primo de vio-
lencia. Cap. ij.

Consequenter declaranda sunt que impediunt voluntarium: et primo de violentia. Pro cuius declaratione noto (ut h3 Aristot. j. ca. iij. ethi.) quod tria sunt impediencia voluntarium: videlicet violentia, metus, et ignorantia, et hanc materiam tractat. S. Tho. prima. ij. q. vj. Notat enim ar. iij. illius questionis quod duplex est actus voluntatis. Unus quidem elicitus: alius vero imperatus. Elicitus dicitur qui est immediate ab ipsa voluntate productus: et est subiective in ipsa voluntate: ut velle, nolle. vnde ille actus dicitur esse immediate a voluntate qui exercetur ab ipsa voluntate: et recipitur non mediante altera potentia. Alius vero dicitur imperatus: qui non producitur immediate ab ipsa voluntate: sed a quadam altera potentia inferiori per imperium voluntatis: neque recipitur in voluntate: cuiusmodi sunt actus exteriores qui a voluntate imperantur potentibus exterioribus: et sunt quedam cognitiones intellectus: et maxime credere. Alii ponunt tertium membrum: quod est dabilis actus voluntatis qui copulativim et copulativim est elicitus et imperatus. Nam sicut intellectus est potentia reflexiva: ita et voluntas: hoc est: potest habere actum qui reflectatur super alterum actum suum. Sicut enim voluntas imperare potest potentie motive quod moveatur: ita voluntas per unum actum potest imperare sibi ipsi alterum actum: ut cum voluntas vult diligere sortem: illa dilectio sortis erit actus elicitus: quia est immediate a voluntate productus: et erit imperatus: quia mediante altero actu productus. Quod autem sit dabilis talis actus: potest probari per sacras litteras. ps. Desideravi desiderare iustificationes tuas etc. Ista distinctione posita respondet. S. Tho. ad questionem: cum queritur utrum violentia possit inferri voluntati: per aliquas propositiones. Prima propositio. Potest violentia inferri voluntati contra actus imperatos. Probat: possunt impediri membra exteriora a fortiori agente ne imperium voluntatis exequatur: igitur. Secundo possunt compelli ad exercendum operationem quam nult exercere voluntas: igitur. Contra: implicat quod iste actus sit imperatus: et voluntas violentetur ad illum actum. nam bene sequitur: est imperatus: ergo voluntus. ergo non est involuntarius. Dico quod doctores intelligunt quod ad actum iam imperatum voluntas potest violentari: vel ad similem. Secunda propositio. Voluntas non potest violentari contra actum ad ipsum proprium actum siue elicitum. Probat: quia actus voluntatis (dicit. S. Tho.) nihil aliud est quam inclinatio quaedam procedens ab interiori principio cognoscete et singularia: sicut appetitus naturalis non est aliud quam inclinatio agentis non cognoscetis: hoc est ab interiori principio. quod autem est coactus vel violentus: est ab extrinseco principio. Unde in ratione actus voluntatis est quod sit coactus vel violentus: sicut est contra rationem naturalis inclinationis vel motus lapidis

Triasunt que impediunt voluntarium.

Duplex est actus voluntatis.

Alius actus est elicitus et imperatus.

Prima propositio. Ad actum imperatum voluntas potest violentari.

Secunda propositio. Ad actum elicitum voluntas non potest violentari.

De violentia.

Scot⁹. s.
dist. s. q.
liij. et. vij.
dist. ij. et
xviij. que.
quodlib.

Ratio q̄re
voluntas
nō potest
cogi ad
actū eli-
citum.

Voluntas
pōt impe-
diri a deo
ne amet
obiectū.

Quid sit
aliqd̄ co-
gi.

¶ feratur sursum. potest enim lapis per violentiā ferri sursum: sed q̄ iste motus violentus sit ex eius naturali inclinatione/esse non potest. Similiter etiā potest homo per violentiam trahi: sed q̄ hoc sit ex eius voluntate/repugnat rationi violentie. Unde de ratione violentie vel coactionis est q̄ operatio sit ab extrinseco/ passo nō cōferēte vim cōtrarie: id est passo renitēte ad contrariū. q̄ dicit notāter: qz sc̄dm aliquos est aliquis actus indifferēs: vt sc̄dm Scotū qui videt̄ melius dicere. tunc passum non confert vim cōtradictorie ad actum indifferentem: qz tunc esset naturalis. quilibet igitur actus elicitus est a principio intrinseco. ergo nullus talis est violentus seu coactus. Aliq̄ doctores vt Bonauē. in sc̄do: et alij moderni addunt aliā rationē/ videlicet q̄ implicat q̄ volūtas cogat̄ ad actus elicitos. Nā bene sequit̄: cogitur ad actū elicītū/ ergo vult. et cogit̄: ergo nō vult/ immo nult: alias nō esset coactio. sed implicat velle et nolle idem: igitur implicat contradictionem volūtas tem cogi ad propriū actū. Sed tota difficultas est de actu qui est simul et imperatus et elicitus: et arguit̄ q̄ possit volūtas cogi ad illū. Eadem ratione sicut volūtas quādo vult currere/ potest impediri p̄ agēs fortius extrinsecū ne moueatur: et q̄ nult/ potest impelli ab extrinseco q̄ ambulet eodē modo arguā/ q̄ quis volūtas vellet amare sortē/ pōt impediri q̄ non amet. q̄ patet sic: qz quis vellet efficaciter amare: potest deus non cōcurrere ad illū amorē pducendū. Similiter si nollet amare sortē/ de se solo posset in ea pducere actū q̄ est amor sortis. ergo videt̄ q̄ sicut pōt violentari ad actū imperatū: ita etiam videtur q̄ ad actū elicītū. ¶ Dico q̄ quātū ad primā partē argumenti nulla est difficultas quin ipsa volūtas possit impediri a deo q̄ nō amet: qz deus potest nō concurrere: ergo stat q̄ vellet efficaciter amare/ et de facto non amaret. ergo sicut sortes si vellet ambulare/ et detineret̄ a fortiori agēte: tūc cogi diceret̄ ad nō ambulandū: pari ratione volūtas diceret̄ cogi ad nō amandū/ et cogeretur ad omissionē siue ad priuationē act⁹ interioris. et hoc dicit de palude in. iij. ¶ Quātū ad secundā partē articuli/ videlicet q̄ possit cogi nō solū quātū ad priuationē act⁹ interioris/ sed ad ipm̄ interiorē: videt̄: sicut cū voluntas nult ambulare/ imperat membris exterioribus priuationē ambulationis: tamē ab extrinseco potest necessitari ad ambulandū: et tunc cogi dicitur ad ambulandū: eodē modo si nollet amare/ tūc de se posset facere nō obstāte tali noltione q̄ pduceret amorē sortis. ergo videt̄ q̄ cogitur ad illum amorē. ¶ Pro solutione dico primo q̄ aliqd̄ cogi nihil aliud est q̄ ab extrinseco ipm̄ pati ipso renitēte. i. cōtra eius naturalem inclinationē. Di-

eo secundo quod voluntas duplicem habet inclinationem. unam **Duplex** inclinationem naturalis et aliam vero liberam. Inclinationis naturalis voluntatis nihil aliud est quam inclinatio ad suscipiendum suas operationes voluntatis tanquam proprias perfectiones. unde sicut unaquodque res inclinatur ad suam perfectionem ita voluntas naturaliter inclinatur ad suas perfectiones. tunc dico quod voluntas ad nullum actum elicibilem potest cogi: quia ipsa naturaliter inclinatur ad quolibet suarum operationum ergo non potest illas recipere contra eius naturalem inclinationem. non potest ergo violentia inferri voluntati respectu suorum propriorum actuum. Sed inclinatio voluntatis libera nihil aliud est quam velle et nolle: et ista inclinatio est accidentalis: prima vero essentialis differens specie ab ista. Tunc dico quod non potest inferri violentia quantum ad actum elicibilem opposita inclinationi naturali neque opposita inclinationi libere ita quod coacte voluntas velit amet vel odiat sed bene potest inferri violentia quantum ad actum imperatum et quantum ad omissionem actus eliciti. ¶ **Tertia propositio.** Violentia de directo opponitur voluntario sicut et naturali. commune est enim voluntario et naturali quod utrumque sit a principio intrinseco. igitur violentia duplici agendi inferri potest et naturali et libero. naturali quando videlicet ab extrinseco patitur contra suam propriam naturam et naturalem inclinationem: ut cum proicitur sursum graue vel cum descendit leue graue ascendendo patitur ab extrinseco agente et non ab intrinseco: quia non a forma substantiali ipsius. Similiter inferitur violentia agenti voluntario quando patitur ab extrinseco contra suam voluntatem. Utrumque istorum est violentum: quia utrumque agens est extrinsecum et passum non confert vim: ergo illud violentum causat inuoluntarium: et per consequens omnis talis actus qui est homini violentus caret virtute et vitio: saltem si totaliter sit contra voluntatem et ab extrinseco: neque imputatur illi qui patitur. ¶ **Contra illud quod est inuoluntarium si accidat causat tristitiam** ut dicit Aristoteles. tristitia enim est de his que nobis nolentibus accidunt. sed aliquando patitur aliquis violentiam ubi tamen non tristatur: ut patet de passione martyrum. ibant enim ad supplicia et tormenta gaudentes. ergo non semper violentia causat inuoluntarium cum inuoluntarium sit nolitum: alias non esset inuoluntarium. Respondet. S. Tho. ad istud argumentum dicendo quod sicut naturale dicitur quod est secundum inclinationem nature: ita voluntarium dicitur quod est secundum inclinationem voluntatis. Dicit autem aliquid naturale dupliciter: uno modo quia est a principio activo siue efficiente intrinseco ut descensus grauis deorsum et ascensus leuis sursum. tales enim motus sunt naturales: quia a principijs intrinsecis: hoc est a formis eorum actiuis. Aliud est naturale quod est a principio extrinseco tamen secundum naturalem inclinationem passiuam: quia passum naturaliter inclinatur ad recipiendum

Duplex inclinatio voluntatis scilicet naturalis et libera.

Inclinationis voluntatis libera.

Tertia propositio. Violentia opponitur voluntario et naturali.

Tristitia.

Aliquid dicitur naturale dupliciter.

De metu.

Duplex ē
volunta-
riū. s. scōz
actionē z
scōm pas-
sionem

Homo ē
agēs libe-
rū z natu-
rale.

Aristote-
les. iij.
ethicorū
De metu.

plendū illud qđ recipit ab extrinseco: vt cū generaliter ex li-
gno ignis: generatio forme substāntialis ignis est natura-
lis ipsi materie: Quis talis generatio nō sit a pncipio in-
trinseco ipsi materie: s; ab extrinseco. s. igne pducete: qđ
est extrinsecū materie ligni: nihilominus est s; naturalē
inclinacionē materie: q; naturaliter inclinā ad recipiens
dā vnāquāq; formā etiā accidentalē ordinatā ad ipsius
forme substāntialis introductionē: puta ad qualitates pri-
mas z scōdas que de p se ordinant ad formas substāntiales:
et talis motus in ipsa materia est naturalis: cū passum cō-
ferat vim zc. ¶ Sicut duplex est volūtariū. quoddā est a vo-
lūtate effectiue ipsi agētis: puta cū aliq; aliqd vult age-
re. aliud est volūtariū s; passionē. s. cum aliq; vult pati
ab alio: Quis illud qđ patit z recipit: sit effectiue ab extri-
seco: verbi grā cū martyres penas acerrimas patiebātur
ab ipsis tortorib; inflictas: tales passiones nō erāt effecti-
ue siue nō pcedebāt ab ipsis martyrib;: nihilominus erāt
eis volūtarie: q; volite nō s; actionē: sed s; passionem.
Et sic ptz q; sicut in naturalib; aliqd est naturale p actio-
nē: z aliquid p passionē: ita in agētib; liberis aliqd est vo-
lūtariū p actionē: aliquid vero p passionē. Et vt sit me-
ritoriū: sufficit q; sit volūtariū vel p actionē vel per passio-
nē. Et ad argumētū q; oē inuoluntariū causat tristitiā: di-
co q; verū est si sit inuolūtariū p passionē. Et sic ptz q; nō
oīs violētia causat tristitiā. ¶ Si dicas: mot; sursum hoīs
grauis z pōderosi est illi violētus: z tñ nō est inuolūtariū:
cū ipse homo libere velit ascēdere: q; non oē violentū cau-
sat inuoluntariū. Dicit ibidē. S. Tho. q; talis motus nō est
violētus simplr: sed scōm quid. Homo enī est agēs liberū:
et preter hoc est etiā agēs naturale. Nā si ponat sursum:
pure naturaliter descēdit. mot; ergo oppositus: puta ascē-
sus: est illi violētus s; actiuitatē naturalē hoīs. Hinc est
q; homo maiorē patit penā ascēdendo q; descēdēdo: q; il-
le mot; est violētus: z descēsus est naturalis. Et sic nō est
inconueniēs q; illud qđ est violentū s; naturalē inclina-
tionē: non causet inuoluntariū: imo sit volūtariū s; incli-
nationē liberā. Et ista pauca de violēto sufficiant.

¶ De scōdo impedimēto volūtarij: scz de metu. Ca. iij.

¶ Ostea videndū est de scōdo impedimēto volū-
tarij. s. de metu: an causet inuoluntariū: hoc ē
an opera facta ppter metū: careant bonitate
vel vitio. Dicit enī Aristo. iij. ethi. q; aliqua fi-
unt per metū: que nō fierent secluso metu: et
est respectu mali futuri de quo habetur pba-
bilis z vehemēs coniectura q; tale eueniet: sicut tristitia
est respectu mali p̄sentis. Unde met; nihil aliud est q; pas-

fio que causat ex nolitione futuri mali imminētis: qđ malū futurū nolitū / per intellectū presentat: vt imminēs p̄pin-
 quū et p̄babiliter venturū: vt nolo mortē: et intellectus iu-
 dicat esse periculū mortis imminētis: ex illa nolitiōe causat
 passio que vocat̄ metus seu timor. Exēplū Arist. est de illo
 qui projicit merces ingruēte tēpestate: talis nult mortē / et
 habet p̄babilitatē qđ mors eueniet: et etiā est illi p̄babile
 qđ euadet / saltē facili⁹ si projiciat merces: tūc projicit / alias
 non proiecturus. cōstat qđ talis operatio fit per metū / que
 nō esset alias siēda nisi esset met⁹. ¶ Istis declaratis quē-
 rit̄ vtrū talis operatio p̄ metū facta sit dicēda simpliciter vo-
 luntaria / vel inuoluntaria? R̄ndet. S. Tho. q. allegata ar-
 ti. vi. qđ illa operatio est simpliciter et absolute voluntaria:
 et inuoluntaria scđm quid et de per accidēs. hoc etiā dicit
 Arist. in. iij. ethi. et idem Grego. nicen⁹: h̄mōi que p̄ me-
 tū agunt̄ / mixta sunt ex volūtario et inuolūtario. Unde ha-
 bet in iure qđ volūtas coacta est volūtas / cōtū ad actū eli-
 citū / loquēdo de coactione. i. inductiōe p̄ metū. Nā opera-
 tio que fit p̄ metū / est simplr a p̄cipio intrinseco. s. a voli-
 tione interiori imperata: ad quā non necessitat̄ nec vio-
 lēta: vt dictū est. Unde mercator qñ projicit merces / rea-
 liter habet voluntatē efficacē qua vult projicere: qđ illa p̄-
 sectio est simplr et absolute a p̄cipio intrinseco. Si enim
 nollet projicere / nō projiceret: ergo sequit̄ qđ talis nullo mo-
 do est violēta. Itē talis opatio est simplr et absolute voli-
 ta: qz nunq̄ ex volitione sequit̄ opatio exterior nisi illa sit
 efficac̄: sed ois talis p̄cedens ab efficac̄ / est simplr volita.
 igit̄. Sed d̄z inuolūtaria scđm qđ et de p̄ accidēs: qz est cō-
 tra nolitionē nō absolutā / sed p̄ditionatā. s. cōtra nolitio-
 nē que est cū metu vel quā haberet secluso metu. In illo
 enī est vel esse pōt duplex actus volūtatis. Est volitio qua
 vult efficaciter et simplr projicere. et put facit cōformiter
 ad illā volitionē efficacē / illa opatio est simplr voluntaria.
 Est et alia nolitio conditionata qua nollet projicere si pos-
 set euadere. et p̄ quāto illa p̄iectio est cōtra istā nolitionē
 cōditionatā et nō absolutā / dici pōt inuolūtaria scđm qđ.
 Ideo bene soluit. S. Tho. cū Arist. qđ h̄mōi que per me-
 tū aguntur / sunt magis voluntaria q̄ inuolūtaria. Sed que-
 ritur vltra: vtrū opatio per metū facta / si sit mala / sit excu-
 sabilis? Videt̄ qđ non / vt ptz in ca. sacrie. de his que cā me-
 tus fiūt: vbi dicit̄ qđ met⁹ diminuit culpā: sed nō aufert to-
 taliter. ergo opatio facta p̄ metū / remanet culpabilis. In
 oppositū tñ arguit̄ / qz projiciēs merces / secluso tali metu
 mortis peccaret: cū p̄deret bona sine vtilitate: et tñ posito
 tali metu nō peccat: cū salus vite sit bonis t̄palibus p̄fe-
 rēda. ¶ Pro solutione notādū qđ duplex est met⁹ / quidam

Quid me-
tus.

De proija-
ciēte mer-
ces in ma-
re.

Volūtas
coacta.

Quare
opatio d̄z
inuolūta-
ria scđm
quid.

An opas-
tio mala
per metū
facta sit
excusabis-
lis.

Duplex
est met⁹.

De metu.

Triplex
gen⁹ opa-
tionum q̄
fiunt ex
metu.

Duplex
met⁹ ca-
dēs in cō-
stantem
virum.

Prima p-
positio.
Met⁹ nō
excusat a
peccato i
agēte cō-
tra phibi-
tionem le-
gis natu-
re.

Secūda p-
positio.
Quō me-
tus excu-
sat a pctō
z quō nō.

est cadens in cōstantem virū: z est metus magni mali: q̄
scilz est probabilitas moralis de imminētia illius mali: vt
metus mortis/ carceris perpetui/ mutilationis mēbz prin-
cipalis/ z perditionis omniū bonozū temporalū. z dicunt
iuriste talem metū esse de malo graui cum pbabilitate for-
ti z vehemēti de illi⁹ mali imminētia. Per oppositū dicit^r
metus nō cadere in cōstantem virū. Præterea suppono q̄
operationū q̄ fiunt ex metu/ triplex est genus. Quedā enī
sunt lege nature phibite/ z in se z scdm se male: q̄ nō dicit^r
tur male qz prohibite/ sed phibite qz male: vt adulterari/
mentiri/ z sic de ceteris q̄ sunt cōtra pcepta legis nature.
Alie vero sunt male qz phibite iure diuino pure positiuo
et nō naturali simul: vt erat comestio carnū porcinarū in
antiqua lege: z comestio panū ppositionis in laicis: consi-
militer esus pomi vetiti. Quedā vero sunt male qz phibite
lege humana/ z nō diuina: vt frāgere ieiuniū i vigilia san-
cti Petri. hoc enī p̄cise est phibitū lege hūana canonica.
Supponit iterum q̄ duplex est metus etiam cadēs in cō-
stantem virum. Quidā est alicuius mali futuri qd̄ necessa-
rio necessitate nature iminet et sequitur: verbi gratia cū
q̄s maxime famet: notū est q̄ nisi comedat/ necessario ne-
cessitate naturali sequet^r mors. Alius est met⁹ futuri mali
qd̄ libere z ab extrinseco infer^r/ et nō necessario necessita-
te nature: vt cū tyrān⁹ minat^r mortē alicui: talis mors in-
fertur libere a tyrāno/ qz potest non inferri. ¶ Istis suppo-
sitis sit prima propositio. Nullus metus quātūcūqz cadat
in cōstantem virum/ excusat operationē prohibitā lege na-
ture: hoc est/ illa que fiunt p metū/ si sint lege nature phi-
bita/ sunt mala/ z non excusant^r a peccato. Hoc probat^r per
Arist. in. iii. ethi. dicentem: Propter q̄cūqz etiā durissima
non est turpe qd̄ agendū. ergo nullus metus excusat ali-
quē vt peccet: qz metus non excusat nisi euitē maius ma-
lum: sed non est dabile maius malū q̄ peccatū. igitur. Se-
cūdo bene sequitur: hoc est in se z scdm se malū: z non po-
test libere fieri quin sit malū: ergo metus etiā mortis ca-
dēs in cōstantem virū/ nō potest illā operationē excusare a
peccato. ¶ Secūda ppositio. In his q̄ sunt mala qz phibi-
bita iure diuino pure positiuo/ metus cadēs in cōstantem
virū/ z precipue mortis ab extrinseco nō inferēde/ sed que
necessario necessitate nature sequit^r/ excusat a peccato: vt
iudeus nō habens cibū præter carnes suillas/ vel laicus iu-
deus nō habēs aliū cibum præter panes ppositionis/ co-
medēdo nō peccasset. Patet de Dauid: qui in necessitate
positus/ illos panes comedit: z tamē excusat^r a peccato: z
nō potest excusari nisi ppter metū mortis imminētis nisi
comedisset. Hoc etiam patet de discipulis euellētibus spī

cas in die festo. ergo ille metus excusat a peccato in his q̄ sunt mala qz phibita lege diuina pure positiua. Et cū arguitur de capitulo sacris: met⁹ dimiuit culpā / quā prozsus nō excusat: ergo null⁹ met⁹ excusat a peccato: qd̄ ē cōtra secūdā ppositionē. Dicit q̄ hoc capitulū loquitur de illis que sunt cōtra legem nature: vel prohibita lege diuina: z nō de omnibus indifferēter. ¶ Tertia ppositio. Metus mortis etiā cadēs in cōstantē virum / q̄ non sequit̄ necessario necessitate naturali / sed ab extrinseco infert̄: non excusat a peccato in his q̄ sunt mala qz phibita lege diuina pure positiua. verbi gratia si tyrān⁹ dixisset iudeo / te interficiā nisi comedas carnes porcinas: quib⁹ fuisset ei p̄babile q̄ illū interficeret nisi comederet / nullo pacto debebat comedere: alias peccasset comedendo. Maccabei em̄ ppter quēcūqz timorē noluerunt vesci carnibus suillis. is. Maccabe. vi. Si enī ppter metū tyrannoz comedissent / peccassent. ergo ille metus mortis ab extrinseco omnino illate / non excusat omnino a peccato in his que sunt phibita lege diuina pure positiua. ¶ Uidet̄ oppositū probabili⁹ / scz q̄ si a tyrāno deberet occidi iude⁹ nisi comederet carnes suillas: dūmō nō fieret in detestationē leḡ / q̄ deberet comedere p̄ vita suā da / alias Carthusiēses i extrema necessitate zc. ¶ Dicit tamē Joānes de Serono q̄ nulla necessitas excusat in his q̄ sūt phibita lege diuina: z dicit dauid habuisse ex reuelatiōe q̄ cōcederet illos panes. Sili modo de sampsonē p̄trahēte cū alienigena. ¶ Quarta ppositio. Timor cadēs in pstantē virū / totalit̄ excusat peccatū in his q̄ sunt mala qz lege humana phibita. vnde dicit Ockā in dialogo q̄ cōmunicās cū excōicato i actib⁹ ciuilibus ppter metū cadentē in pstantē virū / nō peccat. Sile argumētū est de illo cui tyrān⁹ minaf̄ mortē / et est verisimile q̄ illā inferet nisi frāgat ieiuniū: qz tūc frāgēdo nō peccat: cū ecclia non possit ad illud arctare. Ecclia em̄ nō pōt obligare hoīem ad illa q̄ sūt supererogationis / z q̄ cōmunē hominū facultatē excedunt. sed ieiunare nō obstante morte p̄babiliter imminēte / est opus supererogationis / et excedēs cōmunē hominū facultatem: igitur. ¶ Consequēter querit̄ vtrū operatio facta timore pene / sit bona z studiosa. verbi gratia sortescitat peccatū / z adimplet p̄ceptū timore dānatiōis / z nō virtutis amore. ¶ Pro declaratione huius supponit̄ prout proposito con- ducit / q̄ duplex est timor. vn⁹ quidē quo refugimus aliqd̄ malū futurū solū propter hanc causam qz nobis nociuum z incōmodū (timor em̄ est fuga mali futuri: sicut tristitia mali p̄sentis) z talis vocat̄ seruilis seu mūdanus. Alius ē timor quo refugimus aliquod malū non solū qz nociuum: s̄

Tertia ppositio.

Additio.

Quarta ppositio
Timor cadēs in cōstantē virum excusat.

Duplex ē timor.

De metu.

Dupl^r vitat^r peccatū timore pene.

Prima p^rpositio.

Sec^{da} p^rpositio.

Qui plus odit penā q̄ culpā: inordinate odit.

Tert^{ia} p^rpositio. Ad oēm bonum actū req^{ritur} relatio in vltimū finē.

Dis nolitio p^rsupponit aliquā volitionem.

q^z prohibētū per aliquē superiorem quē nolumus offendere. talis vocat^r filialis seu castus. ¶ Notandū p^rterea vt dicit Diony. in fine tertij. dupliciter p^rtingit q^z vitam⁹ peccatū timore pene. Uno mō q^z timemus penā q̄ sequitur ad illud velle executoriū. Quis cōplaceam⁹ in tali velle siue in tali actu. exempli cā: timeo fornicari p^rpter dānationē. virtute huius timoris non exequor illū actū: nihilominus habeo cōplacētā in illo actu. Sec^{do} modo vitamus peccatū timore pene q̄tū ad vtrūq^z velle. videlicet q̄n non habemus velle executoriū: nec velle p^rplacētie. ¶ Istis notatis sit p^rma p^rpositio. Qui timore pene vitat peccatū p^rmo modo vitādū: nō bñ agit. immo peccat. patet. omnis talis peccat qui vellet rē lege diuina p^rhibitā fieri. sublato illo q^o timet. s^z sic ē q^z iste sublata dānatione quā timeret. vellet fornicationē seu furtū cōmittere: ergo iste realit^r peccat. et sic secundū Diony. q^z vitat peccatū timore pene q̄tū ad velle executoriū precise. et non q̄tū ad velle complacētie: peccat mortaliter. ¶ Sec^{nda} p^rpositio. Qui vitat peccatū timore pene secūdo mō vitatiōis. nō agit bene moraliter. patet. iste pl⁹ odit penā vt pena ē. q̄ odiat culpā: ergo inordinate odit: et per cōsequēs nō bene agit moralit^r. Si em̄ sortes pl⁹ diligit se q̄ deū. inordinate diligit. Similiter in odibilib⁹ talis plus odit penā q̄ culpā: ergo illud odiū est inordinatū: q^z p^rpter vnūquodq^z tale. et illud magis. nam illud odiū peccādi causatur ex odio dānationis. si enim nult peccare metu dānationis: ergo magis odit dānationem. sed istud odium esset ordinatum isto modo. q^z sortes amat deū super omnia. nult peccare: et nult peccare. ne dānetur. talis nolitio esset bona: q^z nō precise causata a damnatione. sed etiā ab amore dei. Vitare igit^r peccatū precise propter penam. semper est malum. ¶ Tert^{ia} p^rpositio. Qui vult subuenire necessitati p^rimi sui solū timore pene: non bene agit moraliter. patet. ad omnem bonum actum requiritur relatio in vltimum finem: sed talis actus solū et vltimate fit. p^rpter ipsum refugiētem penā. propterea q^z amat se amore cōmodi: ergo talis actus non refertur vltimate in vltimū finem: et sic non est studiosus. Sed vtrū talis act⁹ sit malus. Vide^r q^z nō. per auctoritatē Chrysostomi dicētis: Qui timendo nō facit mala: quibus iustitie mercedē nō acquirat. verū tamen malū euitat. Dicit Diony. q^z ad minus ille actus est mal⁹ venialiter: quia omnis talis act⁹ vltimate ordinat^r ad inordinatā affectionem sui ipsius. Nam vt dicit Grego. Dis nolitio p^rsupponit aliquā volitionem. Qu^z ergo sortes nolit penam. hoc est ex aliquo amore scilicet sui. et non propter deum: q^z non refugeret peccare solū propter se. et sic concludit Diony.

¶ Illud refugere peccare est veniale. Et ad chrysostronū dicentē q̄ talis penā euitat verū est penam eternā: s̄ nō temporalem / cū culpam admittat veniale. Et hec de secūdo impedimento voluntarij dicta sufficiant.

¶ De tertio impedimēto voluntarij. s. de ignorantia. Ca. iij.

Estat tractare de tertio q̄ inuolūtariū causat: et est ignorantia. et in isto tertio est tota difficultas. Queritur igitur vtrū ignorantia causet inuolūtariū? Videtur q̄ nō / nā inuolūtariū veniā meretur / vt dicit Damascenus. sed q̄ fit per ignorantia / non meretur excusationē /

De ignorantia.

scdm̄ illud. s. ad Corin. xiiij. Siquis ignorat / ignorabit. ergo ignorantia non causat inuolūtariū. ¶ In oppositū tñ est Ari. iij. ethi. ca. j. q̄ inuolūtariū quoddā est per ignorantia. ¶ Pro solutione primo videndū est qualiter ignorantia impediāt voluntariū. ¶ Sc̄do an ignorantia sit peccatū. ¶ Tertio an quelibet ignorantia excuset a peccato.

¶ Pro primi expeditiōe notandū q̄ ignorantia capitur dupliciter: vt etiā dicit Ari. sc̄do priorū. Uno modo p̄ ignorantia pure negationis: et talis est pura carētia seu priuatio scientie siue nescientia / no pones assensum nec dissensum: sed negat solū scientiā. Alia est ignorantia prauē dispositionis / q̄ nihil aliud est q̄ assensus errone⁹ / siue assensus falsi / vel dissensus veri / q̄ intellect⁹ iudicat aliter eē in re q̄ sit: vt dissentio q̄ est bñ faciendū: iudico q̄ est mētiendū p̄ saluāda vita. primi: talis assensus est errone⁹ et p̄trarius scientie. et hic capit̄ scientia large p̄ quolibet assensu s̄o. Aduerte etiā q̄ in ignorantia duo cōsiderant̄: vnū ex parte intellect⁹: et est carētia veri iudicij / vel assensus erroneus. Aliud ex parte voluntatis: et est volitio qua quis vult ignorare / vt negligentia. cū em̄ voluntas sit regina in regno anime / et imperatrix imperās alijs potētij: cōtingit aliquādo ignorare / et hoc voluntate imperāte ignorantia / ita q̄ vult ignorare. aliquādo etiā cōtingit ignorare voluntate nō habente illā volitionē imperatiuā / sed habente omissionē volitionis qua deberet imperare alijs potētij inferiorib⁹ vt ad discerēt. Et vtracq̄ istarū / scz pure negatiōis / et prauē dispositionis / est duplex. Quedā speculatiua: que si sit prauē dispositionis / nihil aliud est q̄ dissensus alicuius veri speculatiui / vel assensus sui cōtrarij: vt assensus q̄ triangulus nō hz tres angulos equales duob⁹ rectis. sed ignorantia pure negatiōis speculatiua est nesciētia alicui⁹ veri speculatiui: vt rustic⁹ nesciēs multas p̄positiōes speculatiuas / hz ignorantia pure negationis speculatiuā. Sed de istis nihil ad p̄positū: qz nihil faciūt iste ad mores nisi in materia fidei. Alia est ignorantia prauē dispōis / et ē prauē negatiōis

Ignorantia capit̄ dupliciter.

Ignorantia pure negationis.

Ignorantia prauē dispositionis.

Ignorantia speculatiua.

De ignorantia.

Ignorantia practica. practica / et est dissensus propositionis practice: vel privatio assensus propositionis practice vere: ut sortes non assentit / sed remanet dubius an sit furandus: talis dicitur habere ignorantiam pure negationis practica. Et questio nostra querit de utraque / an utrumque tam ignorantia prave dispositionis quam pure negationis propositionis practice causet involuntarium.

Practicum capitur dupliciter. Notandum est preterea quod practicum capitur dupliciter. uno modo formaliter: et nihil aliud est quam oratio dictas vel significans de operatione: ut ista propositio non est furandus: significat formaliter et absolute de operatione. Secundo modo dicitur practicum virtualiter: quia quibus illa propositio sit formaliter et absolute speculativa / ex ea tamen in consequentia sequitur aliqua practica: ut ista propositio / iste est benefactor meus / est pure speculativa formaliter: ex ea tamen sequitur ista practica / isti benefactori beneficiendum est. Similiter ista est speculativa / iste non est hostis: ex ea tamen sequitur ista practica / iste non est occidendus. Regulariter ignorantia excusans a peccato / est alicuius speculativi / quod speculativum est virtualiter practicum antecedens in consequentia. id est certa cognita ad aliquod practicum inferendum: ut ignorantia qua sortes credit hanc esse suam / est pure speculativa formaliter: sed virtualiter practica: quia ex illa infertur quod non est a sorte cognoscenda. et questio est de illa ignorantia que est pure vel virtualiter practica: et non de illa intelligitur que nec est practica formaliter nec virtualiter. ¶ Aduerte quod ignorantia (ut dicit S. Tho.) causat involuntarium / propterea quod privat cognitionem / que preerigit ad voluntarium. Non tamen quolibet ignorantia huiusmodi cognitionem privat. Et ideo sciendum est quod ignorantia tripliciter se habet ad actum voluntatis. Uno modo concomitantem. Alio modo consequentem. Tertio modo antecedentem. Concomitantem quidem quam ignorantia est de eo quod agitur: tamen etiam si sciretur / nihilominus ageretur. talis ignorantia non inducit ad volendum ut hoc fiat / sed accidit simul esse aliquid factum et ignoratum: ut cum aliquis vellet occidere hostem: sed ignorans occidit eum / putans occidere feram. Et dicit S. Tho. quod talis non causat involuntarium. et hoc expresse habet Aristoteles in tertio ethicorum: quia non causat aliquid quod sit repugnans voluntati: sed bene causat non voluntarium: quia non potest esse actu volitum quod ignoratum est. Et secundum eum talis ignorantia non excusat a peccato. et sic occidens hominem cum tali ignorantia / putans occidere feram / peccat mortaliter. Sed hoc videtur mihi multum difficile. et arguitur sic. Si esset alius homo ab inimico / puta amicus: interficiendo illum / non peccaret. igitur. propter ans. si esset alius homo / puta amicus / et sciret illum esse: non occideret. et ignorat invincibiliter esse hominem / et habet omnem actum et omnem omissionem quam tunc tenetur habere. quod autem ille sit sortes vel plato / non est in sua pote

state tūc scire: ergo inuincibiliter ignorat esse hominē: ergo excusatur a toto / cū nunc nō habeat interiorē actū malū. Et videtur mihi q̄ in tali casu volēdo occidere hanc rē quā credit inuincibiliter eē ferā / dato q̄ sit homo / non peccat. Et dato q̄ haberet volitionē formalem qua vellet occidere inimicum: talis volitio nō imperaret illam exteriorē operationē: ergo imperatur ab ista: volo occidere hāc feram: et illa volitio imperās non est peccatū. Quod patet sic: qm̄ si esset peccatū / ergo cōtra aliq̄ dictamen practicū prudentiale q̄ actu inest / vel saltē deberet inesse: sed non habet tūc istud dictamen practicū / hoc non est occidendū: neq̄ tenetur habere / cum sit ei impossibile / qz credit inuincibiliter hoc non esse hominē: ergo non tenetur iudicare hoc nō esse occidendū: ergo non facit contra aliq̄ dictamē practicū q̄ insit vel debeat inesse: et nō habet aliquē actū interiorē malū. Et sic videtur mihi q̄ si sit simpliciter ignorantia inuincibilis / excusat a peccato: qz nulli dictamini quod debet inesse / illa operatio est difformis. Consequēter autē se habet ignorantia ad voluntatē / inq̄tum ipsa ignorantia est volūtaria / et hoc dupliciter. vno modo qz actus volūtatis fertur in ignorantia: sicut cum q̄s ignorare vult / vlt̄ vt excusationē in peccatis habeat / vel vt non retardetur a peccādo / secundū illud Job. xxi. Scientiā viarum tuarū nolumus. et hec d̄ ignorantia affectata / q̄ formaliter est libera / cū sit formaliter volita. Alio modo d̄ ignorantia virtualiter volūtaria eius q̄ quis pōt scire et debet: neq̄ considerat actu q̄ cōsiderare potest et debet: que est ignorantia male electionis / vel ex passiōe vel ex habitu pueniens: vt cū aliquis notitiā quā debet habere / nō curat acquirere / qz addiscere est ei penosum: talis dicitur virtualiter libera et volūtaria. et sic aliquādo sine operatione est voluntariū / non formaliter / s̄ virtualiter. et iste due ignorantie quibus se habeant antecedēter ad aliquā operationē / puta ad eā que fit ex ignorantia: se habent tñ consequenter ad aliā operationē / sc̄z ad operationē volūtatis / vel saltem ad omissionē alicuius operatiōis. Alia est ignorantia que se habet antecedēter ad omnem operationē voluntatis / non solum ad eam que fit ex ea / sed ad quācunq̄ aliā. et est illa que nō est volita / nec potuisset habere oppositā scientiā faciendo illud q̄ tenetur et obligatur facere: et tamē est causa volendi q̄ non vellet alias: et talis dicitur inuincibilis / precedēs quēcunq̄ actū voluntatis: qz null⁹ actus volūtatis nec positiu⁹ nec negatiu⁹ est causa hui⁹ ignorantie: sicut cū aliquis ignorat aliquā circumstātiā actus quā non tenebatur scire. ¶ Iterū aduerte q̄ potest distinguī ignorantia quolibet predictorum modorum acce-

Pctm̄ est cōtra dictamen practicū q̄ inest vel d̄z inesse.

Ignorantia consequens actū volūtatis.

Ignorantia virtualiter volūtaria.

Ignorantia antecedenter se habens.

De ignorantia.

**Ignoran-
tia iuris
multi-
plex.**

**Ignoran-
tia iuris di-
uini.**

**Ius posi-
tuum di-
uinum.**

**Ignoran-
tia facti.**

**Quare
ignoran-
tia dicitur in-
vincibilis.**

**Prima p-
positio d-
ignoran-
tia inuin-
cibilis.**

**Psal. lxxxv.
Ius na-
turale nō
pōt igno-
rari.**

pta in ordine ad obiectū. i. ad id quod ignoratur. et tūc di-
stinguitur in ignorantia iuris/ et ignorantiam facti. Ignoran-
tia iuris est multiplex: quedam iuris pure naturalis: vt
ignorantia mandatorū decalogi: vt si quis ignoraret nō es-
se mechādū/ vel crederet q̄ est mechādū: tale iudiciū
est ignorantia iuris naturalis: et raro reperitur talis nisi in
omnino vitiosis et peruersis. ¶ Alia est iuris positui diuis-
ni: vt si quis crederet q̄ nō esset obligatus ad sacramenta
ecclesiastica. Ius em̄ posituum diuinū dicitur quod est
institutū ex tempore a christo legislatore etc. Alia est igno-
rantia iuris positui humani: vt si quis ignoraret constitua-
tiones et decreta summorum pontificum/ et imperatorum le-
ges. Sed ignorantia facti est quādo habita scientia iuris
ignoratur quedā circūstantia ratione cuius ignoratur ta-
le obiectum esse iure phibitū: vt Jacob cognoscēdo lyam
habuit ignorantia facti. nam bene sciebat istud ius/ q̄ nō
est adulterandum: sed circa illam mulierem habuit igno-
rantia alicuius circūstantie ratione cuius ignorabat ta-
le obiectum esse phibitum. Et vtraq̄ istarum ignorantia-
rum siue iuris siue facti est duplex. Quedam vincibilis: al-
tera inuincibilis. ¶ Pro cuius declaratione nota q̄ nō di-
citur inuincibilis qz taliter ignorans non possit illam vin-
cere/ et oppositam scientiam acquirere. Nec propter hoc
precise dicitur inuincibilis/ quia ignorās facit omne illud
quod tenetur facere vt vincat. quod sic pbatur. nam si ali-
quis iudeus existens in alia ciuitate/ vouisset adire Hieru-
salem in die pētecostes/ et omisisset ire: talis ignorabat in-
uincibiliter q̄ erat baptizandus/ et non tenebatur pro illa
die baptizari: nec omittendo baptizari/ peccasset: et tamē
si fecisset omne illud ad quod tenebatur / puta si adisset
Hierusalem in tali die/ sciuisset se esse baptizandum/ et vt-
cisset illam ignorantiam. Sed dicitur inuincibilis qz adhi-
bendo omnem diligētiam quam precise tenetur ad illum
effectum adhibere/ non potest vincere. In casu aut̄ posito
non tenebatur sortes iudeus in die pentecostes adire hie-
rusalem vt cognosceret se esse baptizandum. Per opposi-
tū dicitur vincibilis etc. ¶ Ultra videndum est in quibus
potest reperiri ignorantia inuincibilis/ et in quibus nō. Et
quantum ad hoc sit prima propositio. Non potest reperiri
ignorantia inuincibilis in his que sunt iuris pure naturalis
vniuersalis in aliquo vtēte ratione. patet per psal. Signa-
tum est super nos lumen vultus tui domine. hoc est/ habe-
mus lumen naturale inditum a natiuitate per quod suffi-
cienter ab intrinseco possumus cognoscere que sunt iuris
naturalis. ergo faciendo quod in nobis est/ non possumus
ignorare ea que sunt legis nature: quia faciendo quod in

nobis est / vincimus talem ignorantiam. ergo non est inuincibilis. Nunquam potest esse ignorantia inuincibilis quod aliena non sit cognoscenda / quod non est furtum faciendum: quia illa sunt per se nota / vel facile sequuntur ex per se notis. ¶ Secunda propositio. Stat ignorantiam esse inuincibilem respectu eorum que sunt iuris diuini pure positiui. Probatur. non immediate post preceptum de baptismo / in quibus non erat promulgatum / tenebantur baptizari: et tamen ante sufficientem promulgationem erat lex diuina / cuius multi ignorantiam habebant inuincibilem. igitur. ¶ Tertia propositio. Ignorantia inuincibilis cadit in his que sunt de iure humano positio. patet. cadit in his que sunt de iure diuino pure positio: ergo a fortiori cadere potest in his que sunt de iure positio humano: cum minus obligemur ad ius positio humanum quam ad diuinum positio. ¶ Quarta propositio. Cadit ignorantia inuincibilis in his que sunt facti. patet. nam ignorantia inuincibilis est respectu alicuius particularis facti / vel respectu alicuius circumstantie circa particulare factum contingentis. nam ut dicunt doctores / talis ignorantia non est iuris vniuersalis saltem naturalis: fortes vides ratione non ignorat inuincibiliter quod aliena non est cognoscenda: sed bene potest ignorare inuincibiliter quod hec est aliena / cum non sit iuris vniuersalis. Sed hec: non est aliena cognoscenda: est iuris vniuersalis: circa quod regulariter saltem naturaliter non cadit ignorantia inuincibilis in habentibus rationis: sed circa circumstantias contingentes circa obiectum in quo exercetur operatio. ¶ Istis positio videndum est quo modo ignorantia inuincibilis causat inuoluntarium. Et dico primo quod non dicitur causare inuoluntarium eo quod talis actus non sit liber: (nam inuoluntarium per ignorantiam aut per metum / est simpliciter et in se volitum. hoc clarum est) sed dicitur causare inuoluntarium quia operatio que exercetur / est contra volitionem seu nolitionem que haberetur sine tali ignorantia vel metu. et sic non est voluntaria sub illa ratione et circumstantia qua habetur ignorantia aut metus: et per consequens talis operatio dicitur habere bonitatem aut malitiam. Et ex hoc sequitur solutio alterius quesiti: an videlicet ignorantia inuincibilis excuset a peccato. Unde superposita illa distinctione de ignorantia antecedente / concomitante et consequente / dicit Durandus quod ignorantia que se habet antecedenter / nec aggravat nec alleviat peccatum: quia ut dicit / circumstantia que est conditio operantis seu agentis: et non operis: nec aggravat nec diminuit. Ista tamen propositio videtur dubia propter gratiam que est perditio agentis / et non operis. ¶ Quinta propositio. Ignorantia inuincibilis siue iuris siue facti excusat omnino a peccato / quia ratio illius provenit

Secunda propositio.

Tertia propositio.

Primo obligat ius diuinum quam humanum. Quarta propositio. Ignorantia inuincibilis non est iuris vniuersalis.

Quomodo ignorantia inuincibilis causat inuoluntarium

An ignorantia inuincibilis excuset a peccato. Quinta propositio.

De ignorantia.

Ignorantia inuincibilis excusat. tota malitia in actu. hoc est actus qui fit totaliter ex ignorantia inuincibili omnium circumstantiarum causantium malitiam. Sed si talis ignorantia fit aliquarum circumstantiarum / et aliquarum non: bene excusat a tota malitia pueniente ratione illius circumstantie cuius habetur ignorantia inuincibilis: sed non excusat a toto: cum actus ille partim sit contra conscientiam / cum habetur certa scientia de aliqua circumstantia que facit ad malitiam. et hoc etiam dicit Aristoteli modo

Bona difficultas.

resis. ¶ Difficultas. sit sortes habens ignorantiam inuincibilem que requirit tempus unius hore ut vincat et ad faciendum ea per que vincat / scilicet acquirendo scientiam oppositam. an sortes agendo conformiter ad illam in prima dimidiata parte illius hore peccet: vel an teneat expectare finem temporis ad operandum? Videtur quod non peccet: cum illa ignorantia in prima dimidiata parte hore sit inuincibilis ex casu posito: quia faciendum que tenet ad vincendum non potest illam vincere in minori tempore quam in hora integra. ergo agendo ex ea non peccat:

Ignorantia inuincibilis duplex.

cum agat ex ignorantia inuincibili. ¶ Pro solutione dico quod duplex est ignorantia inuincibilis. Quaedam est inuincibilis pro futuro vel presenti / que non est inducta ex propria et actuali culpa ipsius hominis illam habentis: ut cum homo puenit primo ad usum rationis / stat quod habeat ignorantiam quam tunc potest vincere / non tamen subito: que dicitur pure negatiouis. neque inducta ex peccato / cum non peccauerit unquam. agendo enim in dimidiata parte hore / ex tali ignorantia nullo modo peccat: quia

Ignorantia inculpabilis excusat.

ignorantia inculpabilis. i. cui nulla est annexa culpa prece-dens / excusat a toto operationem precise factam in illa dimidiata parte hore: et illa dicitur inuincibilis quousque transierit tempus totum requisitum ad vincendum illam. Alia est ignorantia que vinci potest / in quam tamen homo incidit ex culpa sua / et inducta est ex culpa propria illius. Priori casu retetor / videlicet quod requirat totum tempus unius hore ad vincendum: questio est an talis in prima dimidiata parte agens secundum illam peccet: et est similis difficultas cum illa qua queritur si aliquis ex culpa incidit in ignorantiam que est inuincibilis pro tempore quo incidit in illam / sed transacto aliquo tempore non poterit amplius vincere / quia forte discessit qui illum edocere poterat: an agens conformiter ad illam / excusetur a peccato: et est etiam meo iudicio eadem difficultas cum illa quam

De ebrio ex culpa sua interficiente.

mouet doctores de illo qui incurrit ebrietatem ex culpa sua / et ex ebrietate interficit etc. Videtur mihi quod tunc ad primum dubium quod non peccat sic agens ex tali ignorantia. sed quod tunc ad alias difficultates videtur mihi quod sortes in tali casu non peccat nouo peccato / sed incurrit ignorantiam / et tempore illo poterat non incurrere / et debebat non incurrere: et pro nunc non potest

vincere. vñ est pbabili⁹ dicere qd nō peccat nouo peccato: quēadmodū de ebriō qd totaliter caret vsu rationis/ est pbabilior eorū opinio dicentiū qd nunq̄ homo peccat quin homo nō p eodē tēpore qd peccat/ sit in eius potestate nō peccare. peccat qñ
 Similiter dicendū est in casu p̄dicto: qz vel illa ignorātia p tūc nō pro illa dimidiata parte hōre est culpabilis noua culpa: pōt libere agere.
 vel non. Si scdm: ergo act⁹ qd fit ex ea/ nō est difformis dictamini qd inest vel debet inesse. Nā regula est qd omnis actus malus p tēpore quo fit / est difformis dictamini recto qd inest vñ debet inesse/ vel dictamini dubio. Un̄ dicit Altissiodoren̄. qd qlibet qui peccat / tenet scire qd peccat/ vel dubitare. Si ergo pro tali tēpore non potest deponere illā ignorantiam/ nec tenet dubitare an sit peccatum: re qd peccat vñ dubitare.
 talis opatio nō est difformis dictamini recto: ergo nō est mala. ergo sicut ebrius incurres ebrietatem ex culpa sua/ Resolutio difficultatis.
 apud pbabiliorē opinionē nō peccat nouo peccato tempore ebrietatis: nec peccata tēpore ebrietatis cōmissa sūt noue pene demeritoria: ita habēs ignorātiā quā poterat vincere qñ illam incurrebat/ sed iam nō pōt: nunc agēdo ex illa/ nō incurrit nouā culpā nec nouū demeritum. S; vtrū ille act⁹ sit dicēd⁹ culpabilis culpa p̄terita / difficultas est ad nomē. Dicūt aliq̄ qd si emēdauerit culpā/ nō est culpabilis r̄c. ¶ **Alia difficultas.** An ignorātia inuincibilis impedit bonitatē act⁹ qui fit p̄ eam? videtur qd sic: qz ignorātia inuincibilis impedit malitā act⁹ qui fit cōformit̄ ad illā: ergo etiā debet impedire bonitatē in actu. p̄sequētia patet/ cū plus requirat̄ r̄ maior libertas/ saltē equalis/ ad bene agendū q̄ ad male agēdū. ergo si inuincibilis impedit malitā in actu/ a fortiori impedit bonitatē: r̄ p̄ cōsequēs act⁹ cōformiter elicit⁹ illi/ non erit moraliter bon⁹. exēplū est de illo qui credit inuincibilit̄ bertā esse suā: redēdo petenti debitū: an bene agat moraliter? De ista difficultate duo sunt modi dicendi. Unus est magistri Martini q̄stione p̄ma de ebrietate in solutiōe noni argumētī/ qd nunq̄ actus voluntatis cōformis ignorātie cōstuncūq̄ inuincibili est moraliter bonus: immo dicit qd est moraliter inuincibili malus/ q̄uis nō sit imputabilis ad penā: ita qd ignorantia non est bonus.
 nō excusat a malitia morali: s; solū ab imputabilitate. Talis ignorātia habet duo iudicia/ vnū vniuersale/ scilicet istud/ cognoscenda est a me mea: r̄ istud iudiciū est practicū et verū: r̄ volitio illi cōformis est bona r̄ meritoria. Aliud est particulare r̄ speculatiuū/ puta istud/ hec ē mea: r̄ tale falsum est/ r̄ volitio illi conformis non est bona. s. ista: cognoscēda ē a me hec mulier. nec p̄ illā mereor/ dicit Martinus. r̄ tota apparentia sumitur qz non cadit supra debitā materiā/ q̄uis materia sit eliminata debita. r̄ ad actum bo

De ignorantia.

Due sunt
precipue
circūstan-
tie actus

Regula.

Durādus

Cōtraue-
niens cō-
scientie
peccat.

Nullū di-
ctamē in-
vincibile
practicū
est erro-
neum.

num precipua circūstātia est obiectū. nam dicit sanctus
Tho. q̄ due circūstātie sunt precipue / scz circūstantia s̄
nis / z circūstātia obiecti. z ab eis regularit̄ sumit̄ oīs boni-
tas et malitia. cū ergo talis actus nō cadat sup obiectum
debitū / immo sit cōformis dictamini erroneo: videt̄ q̄ sit
mal⁹. Oppositū tamen mihi videt̄. z q̄ sit bonus moralit̄
patet. illa volitio qua volo reddere huic petenti debitū / se-
quitur necessario ex duabus causis in quibus nulla est ma-
litia moralis: ergo ī illo effectu nulla erit malitia moralis.
patet consequentia. Quādoquē est aliquis effect⁹ homi-
nis qui necessario necessitate naturali sequit̄ ad priorem:
si in effectu p̄ori nulla sit malitia moralis / nec etiā erit in
sequenti: qz tunc per actus nō malos aliq̄s necessitaretur
ad male agendū: quod nemo concederet. sed in volitiōe
qua volo reddere debitū vxori petenti / nulla est malitia mo-
ralis: nec ī isto iudicio / ista est vxor petēs / quā sit malitia
intellectualis: quia ē error. z illa volitio qua volo reddere
huic: necessario necessitate naturali sequit̄ ex illis duob⁹:
igitur in ea nulla erit malitia moralis. Quā autē sit bonus
patet tali ratione Durādi in secūdo. Istud iudiciū est in-
vincibile / huic petenti reddendū est debitū / ergo saltē po-
test esse taliter invincibile q̄ nō potest auferri. sit ita. tūc
arguitur sic. nō potest auferri tale iudiciū: ergo tenet̄ sor-
tes reddere debitū. p̄na patet. sortes tenet̄ vitare quodli-
bet peccatū: s̄ non reddere debitum stāte illo iudicio / est
peccatū: qz contrauenit tali iudicio z conscientie / igitur.
vltra / sortes tenetur vitare illud peccatū qd̄ est non red-
dere / z non potest vitare nisi reddendo (qz nō potest vita-
ri priuatio nisi ponēdo habitū) ergo tenetur reddere. Di-
ces: illud dictamē / reddendū est huic debitum / est falsū:
qz est erroneum: alias talis actus nō fieret ex ignorantia /
sed ex certa scientia. Dico q̄ dictamē cui cōformat̄ / est re-
ctū z verum / z est istud: hec est a me cognoscenda. Cōtra-
actus ille fit ex ignorantia: ergo dictamen non est verū.
Dico q̄ fit ex ignorantia speculatiua / z nō practica. z con-
cedo q̄ ille assensus speculatiu⁹ ē falsus. s̄ iste: hec est vxor
mea. s̄ p̄supposito totali assensu / illud iudiciū pure practi-
cum ē verū: cum omne dictamen pure practicum sequēs
ex ignorātia pure invincibili est verū: z nullum dictamen
invincibile pure practicum est erroneū: vt dicit Durādus.
Et vt act⁹ sit bonus / sufficit q̄ sit cōformis iudicio practi-
co / siue speculatiuū sit verum / siue non. Alij / vt Ockam z
de Bersono in lectione de vita spirituali / dicunt aliter / q̄
talis act⁹ est cōformis iudicio vero / scilicet isti / reddendū
est debitū illi quā credo invincibiliter esse meā. z Ockam
dicit q̄ sufficit conformitas ad iudiciū vniuersale: z nō re

An ignorantia sit peccatū. Fo. xij.

quiritur ad particulare. sed Durādi opinio est pbabilior.

De ignorantia an sit peccatum. Cap. v.

Consequenter videndū est an ignorantia tam pure negationis q̄ praue dispositionis in se sit peccatum. Respondetur per ppositiones.

Prima. Utraq̄ ignorantia vincibilis eorū que quis scire tenetur est peccatū. Patet sic.

bene sequit̄: obligor ad hoc sciendū: ergo si habeo errorem oppositū illi scientie vincibilē libere trāsgredior preceptū: q̄ si sit vincibilis est aliquo mō libera. consequentia tenet: quia precepto affirmatiuo quo p̄cipit aliquid prohibetur illius oppositū: ergo si hoc precipitur sciri prohibetur etiam ignorari. Nam si obligor ad sciendū hoc preceptū obligor non ignorare illud siue phibeor illud ignorare.

Secūda ppositio. Ignorantia praue dispositionis vincibilis id est assensus errone⁹ eorū que teneor scire: pro quolibet tēpore quo est vincibilis semper est peccatum. patet. ois actus contra preceptum negatiuum / p̄ omni tempore quo libere elicitur est peccatū. et hoc ē manifestū. sed talis ignorantia vincibilis est actus contra p̄ceptū negatiuum. quod sic patet. nam bene sequitur. habeo preceptū affirmatiuum de credēdo hoc / ergo habeo negatiuum de opposito / q̄ omne affirmatiuum includit negatiuum / vt dictū est.

Tertia ppositio. Ignorantia pure negationis eorū que teneor scire non ē pro omni tēpore pro quo habetur peccatū. patet. preceptum affirmatiuum obligat semper / sed nō p̄ semp̄ / sed pro aliquādo. s̄ p̄ceptū de credēdo vel sciēdo hoc est affirmatiuum: ergo nō obligat p̄ semper. tunc sic. nō obligat p̄ sēper / ergo ē dabile aliq̄ nunc in quo nō obligor ad illud sciendū vel credēdū: ergo p̄uatio pura actus tūc nō est peccatū: et ē ignorantia pure negatiōis / vt dicit Bonauētura in sc̄do sentētiarum distinctione. xiiij. vt sit sortes qui tenet credere deū esse trinū et vnum: sed nunc credit: nō peccat p̄ quolibet instāti nouo peccato / sed solū p̄ tempore quo tenetur credere actualiter deū esse trinū et vnum. Ideo ignorantia pure negationis non est peccatū p̄ omni tēpore quo est.

Quarta ppositio. Nulla ignorantia inuincibilis nec praue dispositionis nec pure negationis est peccatū. bene sequitur. ista est inuincibilis: ergo si sit praue dispositionis / nō teneor illā vincere auferēdo illam. et si sit pure negationis / non teneor ad actū oppositū: ergo omissio illa nō erit peccatū. Quinta ppositio. Nulla ignorantia nec pure negationis nec praue dispositionis est intrinsece peccatum: sed solum extrinseca denominatione. Patet. nulla talis ignorantia est immediate libera / sed solum media

Prima ppositio. Ignorantia vincibilis eorū q̄ quis tenet scire est peccatum.

Secūda ppositio.

Ois act⁹ cōtra p̄ceptū negatiuum p̄ oī tpe q̄ elicitur ē peccatū.

Tertia ppositio. Preceptū affirmatiuum obligat sēper / s̄ nō p̄ semp̄.

Quarta ppositio. Quinta ppositio. Nulla ignorantia est intrinsece peccatum.

Quarta ppositio probat sic bene sequitur est ignorantia inuincibilis o adhibendo omnes diuersiones q̄ teneor adhibere nō possum illā vincere o nō pecco pbat sic nā inq̄t. pa. a materna sit q̄ dixerit deus nō est.

An ignorantia sit

te: ergo nulla talis est mala malitia propria / sed solum malitia actus voluntatis imperatis vel omittentis. Sz de ignorantia vincibili z crassa ponuntur aliquae propositiones. ¶ Prima. Ignorantia vincibilis affectata non excusat nec dimittit / sed aggrauat. p3. est simpliciter voluntaria z voluta: ergo. ¶ Secunda. Ignorantia vincibilis crassa z supina non affectata excusat a toto / non a toto. Contra. si hoc esset verum: sequeretur qd aliquis tantum peccaret ex ignorantia sicut alius ex certa scientia / et qd de suo peccato peccator reportaret commodum. Primum p3. capio forte et platone / fortes credit simplicem fornicationem non esse peccatum / z plato oppositum credit: z fornicantur ambo. plato non in infinitum magis peccat qm fortes / sed forte in duplo plus. tunc possibile est qd sit vnus tertius puta Cicero qui peccet in duplo. minus qm plato. ppter appositionem minoris conatur: z sic equaliter cum forte. ergo aliquis peccaret ex ignorantia tm sicut alius ex scientia. Dico qd non est inconueniens qd aliquis ex ignorantia peccans / z aliquis ex scientia / equaliter peccent vbi cetera non sunt paria: vtpote quando non est idem conatur voluntatis. sz vbi cetera paria essent / hoc esset inconueniens. Ad aliud dicunt aliqui qd non reportat commodum de peccato: qz dicunt qd aggregatum ex ignorantia z suo actu malo / est eque graue sicut actus factus in eadem materia cum scientia: siue illud sit vincibile / siue inuincibile. [Arguit qd ignorantia crassa z supina excusent a toto. patet sic: volo qd fortes in die dominica nolit ire ad ecclesiam / vt ignoret qd curatus precipere dz. quo posito volo qd curatur non predicet: et ex consequenti simplices ignorent. certum est qd tales non peccant qui ignorant. tunc sic: si iste ignorans affuisset / non sciuisset: ergo non peccat: qz non potest aliter euitare qm audiendo curatum predicantem. Mihi videtur in casu qd talis peccat duplici peccato volendo ignorare: z peccat tantum ac si curatus predicaret: primo qz vult ignorare / scdo qz omittit facere illud ad qd tenet ad sciendum illud.] ¶ Tertia. propositio. Quilibet actus z quelibet omissio libera contraueniens iudicio erroneo / siue illud sit vincibile / siue inuincibile / est malus siue mala moraliter / immo peccatum. p3 sic. oem qd non est ex fide / est peccatum. qd sic glossant doctores: oem qd est contra conscientiam. conscientia enim nihil aliud est qm iudicium practicum. ad hoc etiam sunt multi textus iuris: vt de senten. excom. ca. inquisitioni. ¶ Circa hanc propositionem occurrunt difficultates. aliquis format sibi hanc conscientiam / metiendum est iocose p salute hominis seruanda. z credit qd teneatur metiri: tm nult mentiri / z omittit. queritur mox trum tale aggregatum ex illa omissione et tali conscientia / sit grauius peccatum qm talis conscientia solum: Uidet qd non / qz illud

De ignorantia rhoru q dicebant. scilicet qd dicitur in dicitur. nota intelligere de bene notum.

Ratione etiam probatur. 3. propositio. nam talis si aous cooicm se agere contra preceptum dei q peccat.

ut occidit in omni operatio est in differens: sed est bona mala. bona si se ex dilectione dei & mala si non se ex dilect.

nolle mentiri est bonum de per se: et si sit malum non est nisi ratione circumstantie. puta ratione conscientie erronee. Rur- sus. talis volitio mentiendi non est mala ex obiecto. Imo habet obiectum sibi conueniens. Item non obligor ad non habendum illam volitionem sed solum obligor ad non habendum contra dictam recte rationem: ergo non obligor auferre illam volitionem: sed solum ad illud dictam erroneum deponendum: ergo solum pecco per illud iudicium: quia auferendo tale iudici- um remanente volitione non amplius est peccatum. Simi- le argumentum. habeo iudicium quod teneor mentiri officiose: omitto simpliciter: videtur quod illa omissio non habeat malitiam distinctam a malitia illius iudicij. Similiter si habeam volitionem eundi ad ecclesiam propter vanam gloriam venialem: ita quod volitio eundi causetur ex volitione vane glorie: talis volitio non est mala ex obiecto sed solum ex circumstantia vane glorie. Et per consequens in casu predicto videtur quod aggregatum ex illa conscientia et ex illa volitione non erit peius nec grauius quam illud iudicium erroneum seorsum. et potest talis ratio sic formari. Quando cum est aliquis actus malus habens obiectum conueniens et ratione circumstantie dicitur malus: ille actus non habet malitiam distinctam a malitia illius circumstantie. sed sic est in proposito. igitur. Ad hoc respondet sanctus Thomas in prima secunde questione de. xix. articulo quinto dicens quod obiectum voluntatis est obiectum tale quale presentatur voluntati per intellectum. hoc est quod quauis obiectum voluntatis secundum sui naturam non sit disconueniens si tamen presentetur voluntati ut disconueniens et malum tunc erit disconueniens et malum: et si tunc voluntas libere feratur in tale obiectum quod est secundum presentationem intellectus malum peccabit: et illa volitio malitiam accipiet ab illo obiecto sic presentato. Ex quo sequitur quod illa volitio mentiendi vel volitio eundi ad ecclesiam propter vanam gloriam venialem non solum est mala ex circumstantia: sed tales sunt male ex obiecto. Et sic patet solutio difficultatis: videlicet quod aggregatum ex volitione et conscientia illa erronea est peius et grauius quam iudicium illud seorsum. Et hoc de necessitate habent concedere qui non ponunt actus singula- res indifferentes. Et ad maiorem rationis cum sic arguebatur quando cum actus cadit super obiectum debitum et conueniens non est malus ex obiecto sed solum ex circumstantia mala: negatur: immo dico quod capit etiam malitiam ex obiecto secundum quod presentatur voluntati. [Subtilis videtur solutio. S. Tho. Sed contra videtur sequi quod intellectu iudicante quod furandum est: talis volitio esset bona volo furari. Item ad minus ponendo actum singularem indifferentem dicendum esset quod tota malitia est in circumstantia: et sic ommissio pura mentiendi et voli-

Deductio.

Solutio difficultatis.

Regula notanda.

na obiectum non est nolle mentiri solum sed nolle mentiri iocose p salute istius hominis.

Additio.

quod de suo peccato peccator reportaret commodum sic de dicitur peccator propter suam honoratam minus merito honorata est peccatum quod de suo peccato reportat commodum et ex sua honorante

An ignorantia sit peccati.

Difficultas.

Quid requiratur et sufficiat ad peccatum omissionis.

De gravitate omissionis.

Additio. conscientie

no mentiendi / essent equaliter male: quod non videtur. Sed dicendum est quod diuersa obligatione obligatur ad non contrahendum positue conscientie quam priuatiue. [Sed maior difficultas est de omissione. iam iudico quod mentiendum est pure. omitto. an talis ommissio sit peccatum distinctum ab illa conscientia erronea? Et primo arguitur quod non sit peccatum omissionis / quia ommissio est priuatio alicuius actus ad quem pro tunc obligor. sed ad volitionem mentiendi non obligor / immo ad non habendum volitionem mentiendi: ergo non obligor pro tunc ad habendum / quia obligarer ad supremum impossibile: scilicet ad duo contradictoria. Quis autem obliger ad non habendum volitionem mentiendi pro illo tempore / patet / quia est preceptum negatiuum: ideo obligat ad semper et pro semper: ergo pro tunc obligor non habere illam volitionem. Dico quod talis pura ommissio est peccatum / quia est ommissio pura difformis iudicio erroneo. igitur. Et cum arguitur. bene sequitur / talis ommissio est peccatum: ergo est priuatio actus debiti inesse. Distinguo contrarietatem: vel quod sit priuatio actus debiti inesse secundum veritatem / et sic nego. vel secundum estimationem meam / et sic conceditur. et dico quod ad peccatum omissionis sufficit quod sit priuatio siue ommissio actus debiti inesse vel secundum veritatem vel secundum estimationem omittentis. [Vel potest dici quod est ommissio iudicij recti debiti inesse secundum veritatem pro tunc.] Dices: penes quid attenditur gravitas illius omissionis? Non potest in primis attendi penes bonitatem actus ommissi / quia actus ommissus si poneretur / esset malus: nec penes obligationem veram vel estimatam / quia si estimarem me infinite obligatum / sequeretur quod ego infinite ommitterem / quod est falsum. Dico quod non attenditur gravitas illius omissionis penes bonitatem actus ommissi: nec penes obligationem veram ad illum actum: nec penes obligationem estimatam ad actum ommissum: sed penes obligationem precepti prohibentis contrahere conscientie: quod omittendo me conformare / contrahere negatiue. [Videtur hic instantia. dicitur conscientia quod diligendus est deus loco et tempore debitis. et sit ita quod non teneat nunc deum diligere: tunc non diligendo eum nunc / contrahere conscientie / vel saltem nolendo eum diligere pro nunc: et tamen actus talis non est malus / quia opponitur consilio tantum. hic potest dici quod non contrahitur conscientie / quia contrahere est facere vel ommittere contra illud quod dicitur conscientia pro tempore vel loco pro quo dicitur. Sed questio est bona vtrum stante tali conscientia / eliciens hanc volitionem pro tempore pro quo non tenetur / volo deum esse summum bonum loco et tempore debitis / sit adimpleti

An ignorantia sit peccatum. Fo. xiiij.

ius precepti? Videtur quod non: quia nullus adimplet nisi pro tempore precepti: sed nunc non est. In oppositum: quia ille actus est omnino conformis dictamini regulatiuo precepti. Respondetur quod aliquis adimplet preceptum pro tempore pro quo non tenetur: cum hoc tamen fiat quod per actum consilii adimpleat. ¶ Aduerte ultra quod ut dicit Durandus in secundo sententiarum distin. xxxix. q. quinta: Conscientia erronea neminem obligat: quia nulla obligatio potest esse respectu illiciti: aut liciti non tamen debiti: tamen ligat. Dictat enim faciendum quod illicitum est fieri aut non debitum: sicut est in indifferentibus et in his que sunt superogationis: ergo non obligat. Quod autem liget: distinguendum est de errore conscientie: quia vel ille error non est imputabilis: sicut error vel ignorantia circumstantie particularis adhibita debita diligentia: qualis fuit in Jacob respectu Ise. Si non sit imputabilis: non ligat quoniam homo possit procedere secundum conscientiam sic errantem: quia talis error excusat: nec actus voluntatis sic factus est conformis iudicio erroneo: sed vero: ut visum est. Si autem error est imputabilis: cuius ipse errans est causa vel occasio: tunc vel conscientia errat dictando illud esse illicitum quod est licitum: sicut conscientia heretica dictans quod semper est illicitum iurare: et tunc in illo casu faciens contra illam conscientiam erroneam: peccat: quia facit contra illud quod credit esse iure diuino prohibitum: et sic est contemptor diuini precepti: non quidem in iuramento secundum se: sed quia apprehensum tanquam contrarium diuino precepto: ideo peccat mortaliter. faciens autem secundum talem conscientiam erroneam. i. nolendo iurare: non peccat semper: quia licitum est non iurare. Sed si superueniat preceptum superioris precipientis heretico quod iuret: et ipse nolit iurare: peccat mortaliter tanquam inobediens illi cui obedire tenetur. et in tali casu conscientia erronea simpliciter ligat: quia nec secundum eam nec contra eam potest talis licite facere. Vel conscientia errat dictando illud esse licitum quod est illicitum: ut si quis crederet quod licitum est furari malis diuitibus: ut detur bonis pauperibus: in tali casu semper peccat faciens secundum conscientiam erroneam: ex quo illud quod dictat faciendum: est illicitum secundum se: sed faciens contra eam non peccat: si ipsa solum dictat illud quod est illicitum: esse licitum: quia a licitis potest absque peccato abstinere. sed si ipsa dictat non solum esse licitum: sed debitum: puta quod debitum est furari a diuitibus ut detur pauperibus: vel quod debitum est mentiri pro seruanda vita alterius: tunc faciens contra eam peccat illo genere peccati quo apprehendit illud esse debitum fieri: ut visum est. ¶ Querit ultra Durandus: utrum

Conscientia erronea neminem obligat: tamen ligat.
Nota de conscientia erronea.

An ignorantia sit peccatum.

Alia diffi- plus peccet homo se conformando conscientie erronee/ **cultas.** vel difformando/ et faciendo contra eam? Dicitur quod aliquando plus/ aliquando minus: quia considerandum est qualiter est elicatum illud quod conscientia erronea dicitur esse faciendum: quia quandoque est illicitum ut peccatum veniale: ut conscientia dicitur esse mentiendum propter vitam innocentis saluandam. Quandoque vero ut mortale: sicut quando quis credit esse furadum malis diuitibus ut det bonis pauperibus. Et ex parte conscientie erronee considerandum est quid ipsa dicitur/ quia quandoque dicitur aliquid faciendum tanquam ex precepto: utpote quod non mentiens pro saluanda vita alterius/ reus est homicidii. Quandoque dicitur aliquid esse faciendum ut opus misericordie solum: utpote quod furatur ut det pauperibus/ est misericors. In primo casu sequens conscientiam erroneam/ peccat solum venialiter: sed faciens contra ipsam/ peccat mortaliter. in secundo autem ediuerso. Si autem aliquid ex precepto sit faciendum vel dimittendum/ conscientia autem dicitur oppositum tanquam cadens sub precepto: comparandum est precepto precepto: et secundum hoc iudicandum: ut si mulier errante conscientia credat quod licitum sit ei mechari ut saluet suam vel viri vitam/ alioquin rea est homicidii: plus peccat exponendo se vel virum morti quam mechando: quia maius est preceptum non occides/ quam non mechaberis. et sic de alijs est iudicandum. Et sic patet de tribus impedimentis voluntarij/ scilicet de violentia/ metu/ et ignorantia. Diceret aliquis/ est dabile quartum quod impedit voluntarium: ergo non sunt solummodo tria. Antecedens patet de concupiscentia quod est motus sensualis ad persequendum delectabile. nam sicut operatio que fit ex metu/ dicitur inuoluntaria quia fit contra volitionem que inesset secluso metu/ et illo secluso esset nolita: ita etiam homo passionatus per concupiscentiam/ propter passionem consentit operationi cui alias non consentiret nisi adesset talis passio aut concupiscentia. ergo quod fit per concupiscentiam/ fit contra volitionem que inesset seclusa concupiscentia: et per consequens videtur quod causet inuoluntarium.

An concu- piscencia in **pediat vo-** luntarium.

Concupi- scencia non **causat in-** uoluntarium.

¶ Pro solutione huius dicit sanctus Thomas prima secundae. q. vii. articulo. vii. quod concupiscentia non causat inuoluntarium: sed magis facit aliquid voluntarium. Dicitur enim aliquid voluntarium ex eo quod voluntas in illud fertur: et inuoluntarium quia nolitum. Concupiscentia autem inclinat voluntatem ad volendum concupitum: ergo potius concupiscentia facit quod operatio sit voluntaria quam inuoluntaria. Et ad argumentum dico quod non est simile: quia qui operatur per metum/ aliquo modo inuoluntarie agit/ et cum tristitia et penitudine: ut qui proicit merces/ tristatur. Alius vero cum delectatione/ et nullo modo tristatur. et illa operatio que fit per metum/ non propterea precise dicitur inuoluntaria.

De circūstātijs act. mora. Fo. xv.

luntaria qz fit cōtra nolitionē pditionatā neqz contra nolitionē absolutā que inesset secluso metu: qz eodē modo arguerē de illa que fit per cōcupiscentiā: sed qz operans per metū / ex penitudine z tristitia operat: qui vero per concupiscentiā / ex delectatione. z non video aliam differētiam: quare vna dicitur aliquo modo inuoluntaria / et alia non.

De circūstantijs actuum moralium. Cap. vi.

Osteaqz determinatū est de impedimētis voluntarij: cōsequēter agendū est de circūstantijs requisitis ad bonitatē actus moralis. Et nota primo qd ad actū esse studiosum nō sufficit ipsum esse liberū seu voluntariū / quāuis etiā obiectū illius non sit prohibitū: sed vltra requiritur ipsum esse debitis circūstantijs ornatum. Pro vocabulo circūstantia aduerte qd circūstantia pro significatōe notiore significat ea que sunt prima alicui rei localiter / vel saltē multū vicina / z illi rei extrinseca. z trāsumptū est hoc vocabulū ad ea que p̄tinēt ad actū humanos: et omne extrinsecū respectu cui⁹ est extrinsecum / dicitur accidētale in ordine ad illud. Et sic bene dicitur circūstantia ab Aristotele z alijs auctorib⁹ humanorū actuum accidens. Dicit enī in tertio ethi. circūstantias noīa particularia. i. particulares singulorū actuum cōditiones: et sic circūstantia est accidēs actus humani: capiēdo accidens pro omni illo qd est extrinsecū / z non de essentia actus. Notandū qd Aristot. in. iij. ethi. et Tullio in sua rhetorice diuersificatur in enumeratione circūstantiarū. Septē enim enumerat Cicero: que in hoc versu cōtinent: Quis. quid. vbi. quibus auxilijs. cur. quō. quādo. Sed Aristot. in. iij. ethi. ca. j. addit aliam / scz circa quid / que a Tullio cōpredendit sub quid: et sic cōueniunt in sentētia / licet in verbis discrepēt. Per circūstantiā quis / intelligit agens operationē: que attenditur penes qualitates p̄sone agētis: ita qd qualitas persone agētis p̄stituit circūstantiā quis. nam doctus vel in dignitate cōstitutus / peccans eodē genere peccati cū indocto vel non in dignitate constituto / graui⁹ peccat ratione circūstantie q̄s: z sic circūstantia quis / aggrauat vel diminuit. Scda circūstantia est quid. i. circūstantia obiecti: et circa illam attendēda est magnitudo vel paruitas rei que agitur: qz scdm hoc aggrauatur vel minuitur actus. et vltra circūstantiā quid / positā a Tullio / ponit Aristot. circūstantiā circa quid: z per illā circūstantiam circa quid / intelligitur obiectū circa qd versatur operatio agētis / vt socrates p̄curit platonē: ipse Plato est circūstantia circa qd: et percussio est circūstantia qd. Ubi / est circūstantia loci in quo fit opatio. Quibus auxilijs / est circūstantia instrumēti me-

Circūstantia multis plex.

De numero circūstantiarū.

De circūstantijs

Actus quo fit opatio / vt pcutiēs baculo v'l ense. Cur / est cir-
cūstātia finis. Sed circūstātia quō / itelligit ab Aristo. s'm
qualitatē et habitudinē operātis ad opationē / hoc est an
actus sit ex magno vel paruo conatu. Sunt ergo precise
an actib' humanis cōsiderande iste septē circūstantie / qz
multū faciūt ad laudem vel vituperiū. Unde vt dicit. S.
Tho. Conditio cause ex qua substātia actus dependet / nō
dicitur circūstātia / sed aliqua conditio adiuncta / sicut in
obiecto non dicit' circūstantia furti q' sit alienum / qz hoc
est de ipsius furti essentia: sed q' sit magnū vel paruum. et
agens etiam absolute non est circūstantia quis / sed agēs
secundū aliquam conditionē aut proprietatē que non est
de necessitate z essentia talis operationis. Similiter dicē
dum est de alijs circūstantijs que accipiunt' ex parte alia-
rum causarum. Non enim finis qui dat speciem actus / est
circūstātia: sed aliquis finis adiunctus: sicut q' fortis for-
titer agat propter bonum fortitudinis / non est circūstan-
tia: sed si fortiter agat ppter liberationē ciuitatis vel po-
puli captiui. Dices. oēs circūstātie includunt' subvna / que
est modus agendi: cū ex circūstantijs accipiat' q' quid be-
ne v'l male fiat. sed hoc pertinet ad modum actus. igitur.

Duplex ē
mod' opa-
tionis.

Dicit. S. Tho. q' duplex est modus operationis. Unus est
s'm habitudinē s'm quā operatio ordinat' ad hūc vel il-
lum finem: z sic non ponitur circūstātia specialis: qz debi-
ta ordinatio ad hunc vel illum finē consurgit ex integra-
te oim circūstātiarū. Alio modo capitur modus pro qua-
litate operationis s'm habitudinē ad ipsum agens: et illa
qualitas operationis est q' sit vehemēs vel lenta. isto mo-
do modus ponitur circūstantia operationis: z sic non om-
nes circūstātie reducūt' ad modum prout est circūstan-
stantia specialis.

Act' vir-
tuosus est
duplex.

¶ Difficultas vulgaris est in schola / an
iste circūstantie sint cuiuslibet actus obiecta partialia: et
an requiratur actualis prudentia: et an sit dabilis aliquis
actus intrinsece bonus. ¶ Pro solutione dicit Ockā q' obli-
beto. iij. questione. xvj. similiter in tertio sententiarum / q'
actus virtuosus est duplex. quidam est extrinsece bonus /
qui contingenter et indifferenter potest esse virtuosus et
vitiosus. Nam dicitur bonus solum propter assistētiam al-
terius actus / quo deposito amplius non foret bonus: vt
volitio eundē ad ecclesiam causata ex amore dei / dicitur
extrinsece bona / quia propter assistentiam amoris dei dic-
citur bona / et illa deposita non amplius esset bona. Alius
est intrinsece bon' / qui sic est virtuosus q' nullo modo pos-
test esse vitiosus. z primo non dicit' intrinsece bonus q' ne-
cessario sit virtuosus / quia nullus actus virtuosus neces-
sario est. nec secundo dicitur intrinsece bonus quia non

De actu i-
trinsece
bono.

probat' quia solus deus necessario est.

potest esse quin sit virtuosus: cum possit esse a solo deo / voluntate non concurrente. sed dicitur intrinsece bonus qz non potest esse libere elicitus a voluntate quin sit bonus et virtuosus. et ista est propositio fundametalis Dckā: qz dabilis est aliquis actus intrinsece bonus quē voluntas non potest elicere quin agat virtuose / et quin sit bene circumstantionatus. Ratio eius est. capio actū virtutis: sit. a. que ro vel. a. est virtuosus intrinsece: vlt extrinsece. Si intrinsece / habetur propositū. Si extrinsece: ergo est virtuosus ab alio actu propter illius assistentiam. Jam quero iterum de illo: vel est virtuosus intrinsece / vel extrinsece. si intrinsece: ergo ppositū. si extrinsece: ergo ab alio. ergo erit processus in infinitū in actibus virtuosis: vlt tandē deueniem⁹ ad vnum intrinsece bonum: quod erat pbandū. z nullum aliud motiū habet: qz certum est qz est aliquis actus virtuosus. sed eius motiū nō est multū apparens neqz forte. z cōsequēter ponit talem ppositionē: qz cuiuslibet act⁹ intrinsece boni omnes circūstātie sunt partialia obiecta: qz alias sequeretur qz nullus actus esset intrinsece z necessario virtuosus / sed solum contingenter: cuius oppositum prius pbatum est. Antecedens patet / qz si sibi deficeret aliqua circūstantia / deficeret obiectū: z per consequens deficeret actus. nā vt dicit Dio. conformiter ad Aristotele / bonum est ex integra causa: ergo requirit omnes circūstāties pro obiecto. z si deficeret vna / variaretur obiectū: z per consequens non esset idem actus. ¶ Secūdo pbat ipse Dckam qz actus intrinsece bonus habeat omnes circūstāties pro obiecto: z maxime de prudentia: qz si non / sequeretur qz aliquis actus de nō bono efficeretur bonus / z de nō meritorio meritorius / per positionē alicuius actus mere naturalis qz nullo mō esset in potestate habēt⁹ actū / immo pure naturalis respectu illius. qd sic patet: qz quēcūqz actū respectu quorūcūqz obiectoꝝ alioꝝ adiecta rone voluntas pot elicere / pot sine ea elicere cum sola apphensione illoꝝ obiectoꝝ: vt sit sortes habens volitionem dandi elemosynā propter deum / causatam ex simpli cibus apphensionibus / et non ex dictamine prudentiali: tunc illa non est bona moraliter / ppter defectū prudētie: et potest aduenire prudētia mere naturaliter causata / puta p causas necessitates intellectū: qz illa propositio prudentialis potest deduci ex aliquibus euidētibus necessitatibus intellectū. z si adueniat illud dictamen prudētiale / talis volitio erit moraliter bona / que prius non erat bona an aduentū illius dictaminis: ergo illa volitio de nō bona efficiet bona p aliqd qd est mere naturale. s. per solā coexistētiā prudētie. Rursus / si circūstātie nō eēt obiecta par-

ut dilectio dei
sup omnia
propō fū
damenta
lis.

propō se
cunda.

Bonū est
ex integra
causa.
Act⁹ ins
trinsece
bonus ha
bet oēs
circūstan
tias p ob
iecto.

De circumstantijs

Malis act⁹: ergo esset possibile illas auferri ipso actu remanente: et tunc talis act⁹ non esset bonus: quia deficeret circumstantie. Difficultas apud Ockam / quã tractat etiã Andreas in fine primi. habeo istud dictamẽ prudentiale / solum subueniendũ est pauperi ppter deum. et nõ habeo reflexionẽ super illud dictamen / videlicet quia dictatũ a recta ratione: et elicio solũ volitionẽ pformẽ illi dictamini / quã volitio non est reflexa sup dictamẽ / ita quod nõ habet illud p obiecto: an tunc sit bona? Et pbatur quod sic: quia habet oẽs circumstantias requisitas ad bonũ actum: quia est ab operãte scienter elicta et ppter hoc. igitur. Diceret Ockam quod non est actus bonus: sed hoc est valde durũ. Ideo dico quod act⁹ dicitur intrinsece bonus dupliciter. Uno modo quia non est bon⁹ bonitate alterius actus a quo imperat: sed bonitate sibi ppria: et sic ille actus est intrinsece bonus / sicut fortes diceret albus albedine sibi intrinseca. i. ppria / et nõ per albedinẽ alteri⁹. ¶ Alio modo dicitur intrinsece bon⁹ (vt dicit Ockam) quia non potest elici a voluntate libere quin sit bonus / et bene circumstantionatus: et tunc scdm eum talis non esset intrinsece bonus: quia sublato dictamine prudentiali / amplius non esset bonus. Item si dictamen prudentiale nõ esset parziale obiectum actus intrinsece boni: oporteret concedere quod aliquis act⁹ qui nõ est bonus / efficeretur bonus ppter aduentũ alicui⁹ quod non est in mea potestate / sed necessario et naturaliter aduenit: vt patet de dictamine prudentiali quod aduenit naturaliter et euidenter. Dico quod Ockam habet hoc concedere in actibus indifferentibus / imo etiã in actibus malis: vt patet de isto actu quo nolo nũc subuenire Platoni quẽ inuincibiliter credo non indigere. talis volitio nõ est mala. cõtinuetur / et tẽpore continuationis causeẽ in me naturaliter necessario et euidenter iudiciũ quo iudico quod subueniendũ est Platoni: quia cognosco euidenter necessitatẽ Platonis: tunc actus non malus / per aduentum alicuius pure naturalis efficietur malus. et hoc habet concedere Ockam pformiter ad dicta sua: similiter quod aliquis actus malus per aliquid pure naturale adueniẽs efficietur peior / vel transibit in peiorẽ per aliquid quod nõ est in potestate habẽtis illũ actum. verbigratia / volo carnaliter cognoscere bertam / nõ est in potestate mea quin berta nubat viro. cõtinuo volitionẽ per horã / in cuius prima parte berta est soluta: in secũda vero parte nupsit. talis volitio efficitur peior per aliquid quod nõ est in mea potestate / quia transibit de simplici fornicatione in adulteriũ. [Argumenta non videtur cõcludere cõtra Ockam / quia nullũ purũ naturale est causa sufficiens maioris malitiẽ / vel ad mutãdum de nõ bono in bonum: sed causa efficiẽs est libera cõtinuatio actus / et aduentus

Actus dicitur intrinsece bonus dupliciter.

Aliquis actus malus per aduentum alicuius pure naturalis efficiatur peior.

Additio.

alicuius naturalis. ¶ Dices / Un̄ ergo aliq̄s venit laudā-
 dus vel vituperandus? Dico q̄ in talibus nullus est laudā-
 dus vel vituperandus qz sic dictat: sed qz adueniente illo
 dictamine / libere continuat. Multi alij doctores / vt Sco-
 tus / dicunt q̄ non requiritur ad actū intrinsece bonū / q̄
 habeat omnes circūstantias pro obiecto: saltē de pruden-
 tia q̄ non requiritur q̄ sit partiale obiectū. Et durū vide-
 tur multū q̄ nō possit bñ moraliter agere nisi reflectat se
 supra tale dictamē prudētialem. Certū est q̄ simplices nec
 regulariter docti reflectūt se: sed solū cōsiderant hoc esse
 agendū vel nō agendū. Un̄ intellectu dictate q̄ deus est
 super oīa diligēdus / absq̄ quacūq̄ reflexiōe / absurdū est
 dicere q̄ volitio cōformiter illi dictamini elicita / non sit
 bona. Itē sequeret̄ q̄ null⁹ posset bñ frui deo p̄ actū bonū
 q̄n simul vteret̄ aliq̄ creato. Patet / sortes non pōt habere
 actū volūtatis quin habeat actū q̄ fert̄ in prudētiā. Apud
 opinionē Dckā vel ille act⁹ quo fert̄ in prudētiā / est vsus /
 vel fruitio. Si primū: ergo p̄positū. si scōm: q̄ nō est actus
 bon⁹ / sed mal⁹: qz fruitio creature. Et sic opz illos fateri q̄
 nulla est fruitio bona qui simul sit vsus: aut q̄n illa fruitio
 sit vsus. Sz hoc videt̄ absurdū: cū multi mereānt̄ circa deū
 qui nō cogitāt de creatura. Itē manēte actu eodē haben-
 te oēs circūstantias p̄ obiecto / pōt illud dictamē pruden-
 tialem falsificari: verbi gr̄a: cōtinuata ista volitiōe elicita cō-
 formiter huic dictamini p̄o: subueniēdū est platonī paupe-
 ri p̄pter deū: et qz dictatū per rectā rōnē: possibile est q̄
 plato efficiat̄ diues me ignorāte vincibiliter: tūc illud iu-
 diciū p̄tinuatū erit erroneū: quo facto illa volitio p̄tinua-
 ta cōformiter illi dictamini / trāsibit de bonitate in maliti-
 ā. Dices q̄ non erit eadē volitio. ¶ Cōtra / Manet eadē
 in gñe entitatis. quod sic patet. Quācūq̄ manēt cause que
nate sunt p̄ducere aliquē effectū / poterūt cōseruare illū
eundē effectū. sed manent eedem cause. igit̄ manebit idē
effectus / puta eadem volitio / que tūc erit mala: ergo non
erat intrinsece bona. Solutio p̄munior est q̄ nō pōt mane-
re eadem volitio: qz requiritur specialis cōcursus dei / qui
nō adest q̄n tale iudiciū est erroneū: cū deus non ampli⁹
auxilietur specialiter: neq̄ specialiter cōcurrit ad iudiciū
erroneū. Sz ista solutio non valet apud Dckā / qui nō po-
nit auxiliū speciale. Itē dato q̄ ille actus bonus corrūpa-
tur: tñ possum ego elicere nūc volitionem conformem di-
ctamini quādo est erroneū: igitur nllā causa remouebit:
et erit eiusdē speciei cū primo. Preterea potest deus phi-
bere illū actū / quo facto possum adhuc p̄tinuare illū stāte
prohibitione. et sic esset iam malus. igitur nō erat intrinse-
ce bonus. et hoc est fortissimū argumētum contra Grego-

Regula.

De circumstantiis

sum ponentē auxiliū speciale requiri ad bene agēdum. Ex dictis videt̄ vt actus sit intrinsece bonus / nō requirit̄ de necessitate q̄ habeat prudentiā p̄ partiali obiecto: vt actū sibi coexistētem qui habeat prudentiā p̄ obiecto / sicut videtur pretēdere Ockam: sed sufficit q̄ sit prudentia assistēs. et nō sequit̄ / prudentia est causa partialis illius volitionis cōformiter elicitē: ergo est obiectum parziale. Nā notitia est cā partialis volitiōis: et tñ nō est obiectum parziale. Sed p̄ ampliori declaratiōe hui⁹ materie dico duo (tenēdo q̄ precepta sunt indispenſabilia) primū est q̄ act⁹ ~~difformis~~ dictamini recto dictātī de omnib⁹ circumstantiis / vel fertur in materiā intrinsece et de se bonā: vel p̄tingēter / hoc est in casu bonam et casu malam. tūc dico q̄ si talis actus ferat̄ in materiā simpliciter bonā elicitā conformiter dictamini recto dictātī de omnib⁹ circumstantiis: et habet illud dictamē p̄ obiecto / est intrinsece bonus: q̄ illud dictamē est necessariū / et habet illud p̄ obiecto. ergo volitio illi conformis erit necessario et intrinsece bona: vt istud dictamē / iuste agēdū est p̄pter deū / est infalsificabile et necessariū: et sic act⁹ ei cōformis et habēs illud p̄ obiecto / est intrinsece bonus. [Videtur falsum fundamētū q̄ aliqua materia sit de se bona / inimo ipse deusmet est phibitus p̄ aliquo tpe respectu nostri / alias nunc tēneremur dormire. Sz quero vtrū ista p̄positio sit necessaria / Iuste agēdum est pro tpe et loco? Et videt̄ mihi q̄ nullū dictamē affirmatiuū est necessariū: nisi forte sit p̄ditionatum / vt tale dictamē: diligēdus est deus si teneor diligere. sed q̄quid sit de necessitate dictaminis / quilibet actus cōformis tali dictamini pōt esse malus: sed nō oīno erit conformis p̄ tūc.] Sed si sit dictamē cōtingenter verum: puta circa materiā cōtingēter bonā: actus ei cōformis et habēs ipsam p̄ obiecto / non est intrinsece sed cōtingēter bonus: vt subueniendū est huic homini: ista materia nō est intrinsece bona. Quāuis em̄ illud dictamē sit verū nūc / nihilominus est cōtingenter verū / ergo volitio cōformis illi est p̄tingenter bona / quēadmodū dictamen cōtingenter est verū: ita q̄ volitio illi cōformis / cōtingēter est bona. Tūc pono tres p̄positiones. ¶ Prima: Dis act⁹ p̄formis dictamini necessario et recto / et habēs illō p̄ obiecto / est necessario et intrinsece bon⁹. ¶ Secūda: Null⁹ actus cōformis dictamini contingētī / est intrinsece bonus vel mal⁹. ¶ Tertia: Dis actus cōformis dictamini necessario malo et erroneo / est intrinsece et necessario malus. De castro dicit q̄ null⁹ est actus intrinsece bonus: q̄ null⁹ est act⁹ q̄n possit continuari cōtra dictamē erroneū. et illa opinio est multū probabilis. pōt tñ defensari q̄ solū dilectio dei super oīs

Notitia ē
causa par
tialis vo:
litionis.

Additio.

Prima p̄pō
Secūda
p̄positio.
Tertia p̄
positio.
Null⁹ est
act⁹ intrin:
sece bon⁹
S̄m An:
drēā de
castro.

est act⁹ intrinsece bon⁹: tenēdo q̄ deus nō pōt prohibere suā dilectionem. sed difficultas est tenēdo opinionem de castro q̄ nullus est actus intrinsece bonus ppter phibitio nē supueniētē de actu p̄formi dictamini necessario. Nam apud eum sunt aliqua dictamina prudētialia p̄tingentia vt dāda est elemosyna pauperi ppter deum: illud est cōtingens: qz deus pōt prohibere ne detur elemosyna pauperi propter deum/ immo precipere q̄ occidatur pauper. ergo pōt prohibere ne detur ei elemosyna. Alia sunt dictamina necessaria/ scz negatiua: vt istd: nō est dei p̄cepto cōtraueniēdū: illud est necessariū: qz istud est impossibile/ est p̄cepto dei cōtraueniēdū. Similiter apd eū istud est necessariū: nō est occidend⁹ innocēs auctoritate p̄p̄a: qz istud est ipossibile: est occidēd⁹ innocēs auctoritate propria. tūc sic/ si hoc est necessariū/ nō ē dei p̄cepto p̄ueniēdū: ḡ nolitio illi p̄formis est necessario bona: qz bene sequitur: est dictamini vero p̄formis: ḡ est bona. Si r̄ bñ sequit̄: est dictamini necessario p̄formis: ergo intrinsece bona: vt ista nolitio: nolo p̄trauenire p̄cepto dei/ qz ratio dictat. ⁊ nō potest esse illud dictamē/ nō est p̄ueniēdū p̄cepto dei: qz ratio dictat: quin sit verū. igit̄. Quātū ad hoc nego q̄ illa nolitio que est p̄formis dictamini vero ⁊ necessario sit necessaria ⁊ intrinsece bona. et p̄ isto suppono q̄ dupliciter intelligit̄ q̄ aliquis se p̄formet alicui dictamini. Primo q̄ se cōformet dictamini immediate et p̄p̄ie. et isto mō se p̄formare nihil aliud est q̄ facere ita esse sicut p̄ dictamē dictat̄ esse faciēdū: vel facere nō ita esse sicut p̄ dictamen dictat̄ nō esse faciēdū: vt se cōformare huic dictamini/ dāda est elemosyna: est facere q̄ elemosyna det̄. Similiter se p̄formare huic dictamini/ nō est deus odiēdus: nō est amare deū: sed nō odire deū. Jā dico q̄ omissio illius actus nunq̄ pōt esse mala: qz si nō potest precipi odiū dei: nō pōt illa omissio eē mala. Alio mō actus pōt esse cōformis dictamini: qz agēs vult ȳl nult qd̄ dictat̄ nō esse faciēdū. exēplū. sortes dictat nō esse cōtraueniēdū p̄cepto dei: tūc qñ nullū actū elicit cōtra p̄ceptū dei/ se cōformat primo mō: sz qñ nult taliter facere quali rō dictat nō eē faciēdū/ se cōformat scdo mō. tūc dico q̄ ille act⁹ cōformis scdo mō nō est necessario bon⁹/ qz pōt eē difformis alicui alteri iudicio recto. nā iste due simul stāt in hitate/ nō est p̄ueniēdū p̄cepto dei: ⁊ nō ē eliciēdū illd̄ nolle q̄ nolo p̄uenire p̄cepto dei: qz pōt de⁹ phibere q̄ nō eliciat̄ illd̄ nolle. q̄ posito illd̄ nolle est aliquo mō cōforme p̄mo dictamini. hoc tñ nō sufficit ad bonitatē act⁹: qz requirit̄ p̄formitas ad dictamē verū/ ⁊ q̄ nō sit difformitas alteri dictamini vero. sed non obstante cōformitate act⁹ q̄ nolo p̄uenire

Duplicia
sūt dicta-
mina pru-
dētialia.

Dupliciter
aliqs pōt
se conformare
alicui dicta-
mini.
Ideo ista cōsequētia nichil
valet. iste actus est cōformis
dictamini necessario. o est bo-
nus. intrinsece sed debetis adde
re q̄ nō potest cōtrauenire dictamini

De particularibus

preceptis dei: stat difformitas cum alio dictamine / puta
nō est nolendum: et sic ille act⁹ est cōtingens: qz est cōtin-
gent nō difformis alicui alteri dictamini rōnis. Valde fa-
cile defēsari potest vtraqz opinio q̄ est dabilis aliq̄s act⁹
intrinsece bon⁹ / z q̄ null⁹ est act⁹ dabilis intrinsece bonus.

De particularibus circumstantiis. Ca. vij.

De circū-
stantia in
particula-
ri.

An circū-
stantia per-
sone au-
geat boni-
tatem v̄
malitiam
actus.

Dist⁹ determinatū est in generali de circun-
stantiis: nunc agendū est particularit. ¶ Pri-
ma circumstantia particularis est q̄s: que est
circumstantia persone. Et primo querit: vtrū
sicut circumstantia persone auget malitiam
actus / ita augeat bonitatē: vt si sortes z pla-
to circa eandem materiam eliciant act⁹ similes et eodē
conatu: ita q̄ sit paritas aliarum circūstantiarū / excepto
hoc q̄ sortes est melior platone: an actus sortis sit melior
actu platōis? ¶ Hanc difficultatē pertractat monachus
z respōdet negatiue q̄ talis circūstantia nō auget act⁹ bo-
nitatem. Probat tali ratione: quia sequeretur q̄ ille act⁹
esset infinite bon⁹. Patet / supposito q̄ sortes ante elicitio-
nem illius actus fuerit solum bonus vt quatuor: et plato
vt duo. tunc sic: talis actus propter circūstantiā sortis: qz
sortes est bonus vt quattuor / habet gradum bonitat⁹ quā
non haberet si sortes esset bonus vt duo: ergo per illū gra-
dum bonitat⁹ efficitur melior: ergo iste actus efficitur ite-
rum melior per illam bonitatem: z sic in infinitū. ¶ Dico
q̄ talis ratio non est multum ponderosa: et soluitur sicut
ratio de intentione actus et habitus. Alia ratio: Si circū-
stantia persone auget bonitatem actus: sequitur q̄ si sor-
tes bonus eliceret duos actus virtuosos simul z semel / sci-
licet actum liberalitat⁹ z actū mansuetudinis / q̄ actus li-
beralitatis esset melior q̄ si solus eliceret. Patet: qz elici-
tur a meliore q̄ si sol⁹ eliceretur: sed p̄ns est falsum: qz eo-
dem modo ille act⁹ mānsuetudinis esset melior q̄ si sol⁹ eli-
ceretur: z inuicē illi act⁹ essent causa meliorationis. Pro-
pter has rōnes tenet resolutorie q̄ circūstantia psone nō
auget bonitatē actus. ¶ Quātū ad hoc dico q̄ est aliqua
circūstantia persone rōne cuius psone obligatur ad actū
ad quē non obligaretur illa seclusa: vt sortes curatus obli-
gatur ad administrāda sacramēta suo populo parochia-
no. Similiter sortes sacerdos obligat ad p̄tinētā q̄ alias
nō obligaretur. Ultra dico: si sit circūstantia in persona rō-
ne cui⁹ actus cadit sub p̄cepto: z talis actus habet illam
circumstantiam pro obiecto: efficitur semp melior q̄ esset
illa circūstantia seclusa: vt magis virtuosum est curato p̄-
dicare qz tenetur / q̄ sit theologo p̄dicāti solū ex cōsilio.
¶ Nam dicūt doctores q̄ op⁹ cōsiliij ex voto est magis me-

Propositi-
o respō-
sua.

Aliqua ē
circūstan-
tia psone
rōne cui⁹
act⁹ ē de
precepto.
Op⁹ cōsili-
ij ex voto
magis me-
ritorium.

Respōsio clara ad questionez. si aliquis habet aliquā
circūstantiam ratione cui⁹ obligat ad aliquē act⁹
ad quē illa seclusa nō obligaret magis meret
ex tali act⁹ q̄ alius q̄ nō haberet illam circūstantiam
exemplū est de curato. & theologo

ritorū q̄ sine voto: qz pcedit ex maiori virtute. similiter dicēdū est in pposito. [Uidetur dicendū cōsequēter siue habeat obligationē p obiecto / siue nō / q̄ actus factus cōformiter est melior / eo q̄ a maiori virtute procedit. s. iustitia.] ¶ Sc̄do dico q̄ si sit talis circūstātia in psona rōne cuius non orit̄ maior obligatio nec minor: illa non auget bonitatē / ceteris paribus. ¶ Alia questio / vtrū beneficiū collatū alicui aggrauet pctm̄: vt sortes sit melior q̄ plato: habeat gratiā: diuitias vel scientiā: vel sit xpianus / z plato infidelis (que oīa supradicta se tenēt ex parte agentis) vtrū actus malus elicit⁹ a sorte sit grauius pctm̄ q̄ actus elicitus a platone non habēte illa beneficia? Ceteris oib⁹ parib⁹ / exceptis illis beneficijs sorti a deo collat⁹ / videt q̄ pctm̄ sortis non sit graui⁹: qz sequeret⁹ q̄ actu malo q̄cūq̄ signato / absq̄ variatione illi⁹ quācūq̄ malitiā posset habere: z q̄ i infinitū posset effici peior. Patet: quocūq̄ gradu malitie signato ex parte agētis / pōt esse aliqua circūstātia que nūc nō est: quo posito talis actus esset peior q̄ prius. Hāc materiā tractat Altissiodorēsis in sc̄do / z monachus. xxij. sc̄di. tñ p solutione sit ¶ Prima propositio. Omne beneficiū cognitū ex parte agentis / aggrauat peccatū. Patet: omne illud aggrauat peccatū / ratione cuius actor peccati grauius punietur. Deufo. xv. Sc̄dm quantitātē culpe erit z plagarū modus. sed ratione beneficij p tali actu malo actor mali graui⁹ punietur: igit. Patet minor ex Greg. in homil. Cum crescūt dona / crescūt ratiōes donoz. z vnusquisq̄ magis humilis esse debet quāto se cognoscit obligationem. igitur ex hoc beneficio oritur maior obligatio q̄ esset beneficio secluso. sed quāto maior est obligatio / tanto transgressio est peior. igitur. ¶ Secunda propositio. Illud beneficiū quod aliquis habet de quo habet ignorantia inuincibilē / non auget peccatū. Patet sic. dictum est q̄ omnis ignorātia inuincibilis excusat a peccato. sed si talis sit alicuius circūstantie particularis / z non cuiuslibet: excusat a grauitate peccati pueniēte ratione illius circūstātie. ergo q̄uis beneficiū aggrauet peccatū: si de illo habeatur ignorātia inuincibilis / nō aggrauabit illud peccatum cōmissum / non obstāte tali beneficio. Alia ratio monachi: Beneficiū collatum ab homine / de quo habetur ignorātia inuincibilis / non aggrauat peccatum cōmissum in illum qui cōtulit. ergo beneficiū collatum a deo / de quo habetur ignorantia inuincibilis: etiam non aggrauat. antecedens patet: si aliquis latēter posuerit in arca mea aliquas pecunias / sicut fecit sc̄tus Nicolaus / et postea pecco in illum: illud beneficiū inuincibiliter ignoratum non aggrauat peccatum. ¶ Tertia propositio. ¶

Additio.

An bñficiū collatū aggrauet pctm̄

Quatuor propositioes de beneficio quō aggrauat. Prima.

Sc̄da propositio.

Tertia propositio.

De particularibus

Quarta
ppositio.

Resolutio.

Bona difficultas.

Fidel' eor-
dem gñe
pecti gra-
uius pec-
cat q̄ infi-
delis.

An theo-
log' plus
peccet q̄
vetula sim-
plex.

lud beneficii de quo habet ignorantia vincibilis tñ / aggra-
uat peccatū. Pater: ignorantia alicui' circumstantie augetis
malitiā peccati / si fuerit vincibilis / nō excusat a tota ma-
litiā pueniente ex illa circumstantia / Quis ab vna parte ex-
cuset si fuerit crassa vel supina. ergo si bñficiū habeat ag-
grauare / et habeat ignorantia vincibilis: non auferit tota
grauitas pueniēs ratione illi' beneficii. ¶ Quarta ppositio.
Bñficiū nō aggrauat pctm̄ fm̄ eandē pportione m̄
quā est mai' altero: hoc est / inter beneficia quorū vnu est
mai' alio / nō aggrauat pctm̄ fm̄ eandē pportione m̄ quā
est mai'. pater: qz sequerēt q̄ beneficiū gratie in infinitū
plus aggrauaret peccatū q̄ beneficiū diuitiarū. cōsequēs
est falsum: ergo r̄ antecedēs. patet tñ cōsequentia: capio
sortē in gratia / r̄ platonē diuitē: sed non in grā. ambo for-
nicentur simplici fornicatione. beneficiū collatū sorti: scz
gratia / in infinitū excedit beneficiū diuitiarū: immo cum
gratia sit diuisibilis in infinitas partes / minima pars gra-
tie si esset dabilis / in infinitū excederet beneficiū diuitia-
rum. Ideo illud beneficiū gratie qd̄ est maius / nō aggra-
uat in eandē pportioe in q̄ est mai' / cū sit in infinitū mai'
q̄ beneficiū diuitiarū: imo quelibet pars est simpliciter r̄
in se maior q̄ sit beneficiū diuitiarum. habet ergo resolu-
tioe q̄ beneficiū ex parte agētis aggrauat pctm̄. Scdo:
si de tali habeat ignorantia inuincibilis / non aggrauat.
Tertio: si vincibilis / aggrauat. Quarto: non aggrauat in
eandē pportioe fm̄ quā maius est. ¶ Querit modo in qua
pportioe aggrauat? Respondet monachus q̄ aggrauātia
illi' est attendenda penes obligationē maiore vel minore:
qua qd̄ obligatione vult de' illū esse magis vel min' obli-
gatū. r̄ hoc virtualiter dicit Altissiodoren. vt qñ de' cōtu-
lit sorti aliqd̄ beneficiū: magis peccat in ea pportione in
qua deus vult eū magis obligari q̄ prius: ideo circumstan-
tia persone auget malitiā actus. ¶ An ceteris parib' si se
peccatū cōmissum a sorte fidei / r̄ a platone infidei / sit si-
milis grauitatis in vno sicut in altero? et pono cetera pa-
ria / excepto q̄ vnus est fidelis / alius vero nō. Dicit q̄ fide-
lis grauius peccat: qz esse fidelem est vnū beneficiū a deo
collatū. Cōtra / sequit' q̄ infidelitas erit circumstantia dimi-
nuens: r̄ q̄ de infidelitate reportaret cōmodū. Respondet
Altissiodoren. q̄ ista consequentia nihil valet: iste minus
peccat: ergo in isto est aliqua circumstantia diminuens: sed
oportet sic arguere: infidelis minus peccat: ergo aliquid
diminuit in eo pctm̄: vel aliqd̄ in alio augmentat pctm̄.
¶ Querit Altissiodo. vtrū aliq̄s theolog' existēs in mor-
tali magis peccet q̄ vetula q̄ cadit a charitate / alijs cir-
cūstantijs paribus? Videt' q̄ sic per Gregoriā: Ubi est ma-

probat auctoritate patris. cum nullū dicitur esse in excusatione ab illo
dicitur. melius est via veritatis nō conuoluerē q̄ post conuoluerē / iure

ius boni sciētie: ibi trāsgressor maior subiacet culpe. et in euangelio: Seru' scies voluntatē dñi et nō faciēs plagis va- pulabit multis. ¶ In oppositū arguit. Hec vetula magis leditur / cū amittat charitatē: et ille non. et non leditur nisi quia peccat. igitur. ¶ Item fortiora habet arma ad se defendendum. s. charitatem. igitur magis est ei imputandum si succūbat. ¶ Dicit q̄ re vera theologus magis peccat: quia scientia est per quam maxime possumus nos iurare: et vetula non habet talem habilitatem vtendi illis armis. s. gratia. licet autem nulla circumstantia ita aggrauet peccatum sicut scientia: tamē episcopus minus sciēs magis peccat q̄ simplex theologus: quia ignorantia eius parum aut nihil diminuit de peccato: quoniam tenet scire nouum et vetus testamētum. Dignitas autē multum aggrauat. ¶ Alia difficultas. Si beneficiū qd se tenet ex parte circumstantie p̄sone / aggrauaret: sequerēt q̄ predestinatio aggrauaret peccatum: vt sortes predestinat' eodē genere peccati peccans sicut plato nō predestinatus: ceteris omnib' alijs parib' / grauius peccaret. Patet / inter omnia beneficia que cōferuntur a deo / beneficiū predestinatiōis est maximum. sed q̄ p̄sequens sit falsum / patet: quia tūc ista conclusio esset possibilis / sortes peccat. a. gradu grauitatis peccati (gratia exempli simplici fornicatiōe vt. viij.) et tamen nūc foret possibile q̄ non peccauit tanta grauitate pcti. p̄z. capio sortē qui fornicet / et tale peccatū sit graue vt sex: s; qz predestinat' / est graue vt octo. ista propositio nūc est vera: sortes peccauit. a. gradu vt octo: et tūc nūc est possibile q̄ nō peccauit. a. gradu vt octo. Patet. est nūc possibile q̄ non fuit p̄destinatus. ergo illa grauitas rē. Nego sequelā p̄pter duo. Primū / predestinatio nihil est in peccatore: sed dicit beneficiū solū futurum. s. futuram gratiā et gloriā et voluntatē efficacē in deo illa duo conferēdi. Ideo cū predestinatio nihil dicat in peccatore: dico q̄ predestinatio nunq̄ aggrauat peccatū. Secūdo qz de predestinatione habetur ignorantia inuincibilis: quia nullus potest esse certus q̄ sit predestinatus nisi per reuelationem. et beneficiū de quo habet ignorantia inuincibilis / non aggrauat peccatū / vt dictū est. igitur. Sed pone q̄ sortes habeat ex reuelatiōe q̄ est predestinatus. an tunc aggrauatur suū peccatū p̄pter predestinationē? hoc est an grauius peccet eodem genere peccati / ceteris omnibus alijs paribus: q̄ ille qui non habet ex reuelatione q̄ sit p̄destinatus? Dicit' q̄ sic in casu illo. Et hec dicta sufficiant de prima circumstātia in particulari.

¶ De circumstantia obiecti.

Capitulum octauum.

c. iij.

*concedi f' q̄ magis
ledat' deper' dicit
dicit*

*In omnia bñfi-
cia a deo
collata
beneficiū
p̄destina-
tionis est
maximū.*

*Responde affirmatiue qd sic
na se aocendo. La oie coter
cher. Edre. Justitia. l. boni*

commune. l. coteritur dens

o magnitudo. sen

plurilitas. sen q. d. De circūstantia

Circūstantie obiecti et finis sunt precipue.

Trita q̄stio.

Secūda q̄o.

Solutio
questiōis
prime.

Equitur modo videre de circūstantia materie siue obiecti: hoc est circa quod actus voluntatis fertur. vñ vt dicit sanctus Thomas: precipue circūstantie attendēde sunt circūstantia obiecti et circūstantia finis. Rō est qz penes diuersitatē specificā obiecti variat distinctio specifica virtutis et vitij. Similiter penes diuersitatē specificā finium variat species actus: si nō nature saltē moris et nature qñ ille finis est partiale obiectū. Sz alie circūstantie a circūstantia obiecti et finis aliquā variāt speciē moris: aliquā nō. ideo iste due. s. obiecti et finis precipue sunt inter ceteras. Occasione huius difficultatis trita q̄stio q̄rit. Utrū magnitudo seu pluralitas seu perfectio obiecti auget malitiā actus mali: hoc est si sint duo actus quorum vnus fertur precise super vnū obiectū: alter super plura: vel vnus super obiectū minus perfectū: alter super perfectū: an semp scdus actus sit grauior q̄ primus: et hoc ceteris oib⁹ alijs parib⁹: puta cū equali intētiōe et conatu et c. vt sortes vult occidere vnū hoīem: et plato duos eadē volūtōe. an volūtio plato nis sit peior: sicut sortes vult furari paruū qd et plato magnū qd: an plato plus peccet? Arguit q̄ nō. Plato q̄ plus furatur: habet maius incitatiuū ad furandū q̄ sortes: ergo minus peccat. tenet cōsequētia. Dicit Augu. et recitat magister in quarto: Plus peccat q̄ fornicat cū turpi q̄ q̄ cū pulchra: qz hz minus allectiuū. Secūdo sequit q̄ posset dari actus infinite malitie vel grauitatis. p̄ sic. Si velle occidere duos sit graui⁹ pctm̄ q̄ velle occidere vnum: q̄ velle occidere infinitos: est infinite malitie. Idē argumētū cōtra fit ad pbādum q̄ pctm̄ in deū est infinite malitie: cū ipm̄ in primū sit aliq̄tule malitie: et in alterū meliorē commissum: maioris malitie: q̄ in deū q̄ est infinite bonitatis: erit infinite malitie. Occasione huius q̄rit monach⁹: capiēdo duos de quorū vno habeo pbabilitatē morālē q̄ est in peccato: de altero vero q̄ est in gratia. si q̄s habeat duas volūtōes formaliter executiuas quib⁹ vult occidere sortē in pctō scitū pbabilitate morali: et platonē in grā: q̄ illarū est grauior: et arguit q̄ sit illa qua vult occidere sortē scitum esse in peccato mortali: qz est causa illius damnationis eterne. In oppositū arguitur: plato est p̄sona dignior q̄ sortes: cū sit in gratia: ergo iniuria est grauior. Secūdo querit. Sit ita q̄ vterq̄ istorū sit in extrema necessitate: et nō possum succurrere nisi alteri istorū. si succurrā platōi: sum cā dānatiōis alteri⁹. si sorti: poterit penitere: et alter morit tantū corporaliter: et nō eternaliter. igit. Quātū ad primū cū querebatur an circūstantia obiecti aggrauat: dico q̄ sic: vt q̄ vult plus furari: ceteris parib⁹ pl⁹ peccati

¶ Ille q̄ vult furari minus. Ad argumētū: q̄ furatur plus
 v̄l q̄ fornicat̄ cū pulchra / habet malus allectiuū. cōcedit.
 ergo ille q̄ vult fornicari cū turpi / plus peccat. verū est. ḡ
 ille q̄ vult furari plus / minus peccat. nego consequētiā. r̄
 rō est / qz q̄uis allici sit circūstātia diminnēs / est tñ altera
 magis aggrauās in obiecto. s. dānificatio. s̄ q̄ fornicat̄ / ce
 teris oib⁹ alijs parib⁹ preterq̄ q̄ vna est pulchra / alia tur
 pis: min⁹ peccat q̄ fornicat̄ cū pulchra: qz nō est nisi circū
 stātia alliciēs. s̄ in casu de furto est vnū aliud in obiecto
 qd̄ magis aggrauat q̄ illud alliciens diminuat. Ad aliud
 de volitiōe occidēdi: negat̄ cōsequētia: r̄ ad pbationē / vo
 litio occidēdi duos est peior volitiōe occidēdi vnū / r̄ cedo.
 r̄ volitio occidēdi quattuor q̄ tres / r̄ sic in infinitū: nego cō
 sequentiā: qz nō opz q̄ si sint infinita quoz scdm̄ excedit
 p̄mū in aliqua p̄portioe / r̄ tertiū scdm̄ / r̄ sic in infinitū / q̄
 volitio cadēs sup̄ mille excedat r̄c. s̄ si sint infinita quoz
 scdm̄ excedat p̄mū in aliqua p̄portioe: r̄ in tāta p̄portio
 ne quartū excedit scdm̄ r̄c. si esset aliqd̄ excedēs quodli
 bet illorū / esset infinitū: sed in p̄posito lz scdm̄ excedit p̄
 mū: tamē nō excedit in infinitū: et lz duplet̄ vna circūstā
 tia / cetera nō duplant̄. nec sufficit q̄ vna aggrauās duple
 tur: sed requiritur q̄ omnes aggrauantes duplētur. Ideo
 malitia sc̄de super primā / nō augetur in duplū. q̄ propter
 volitio occidēdi duos nō est in duplo peior q̄ volitio occi
 dēdi vnū: nec volitio occidēdi quattuor est in duplo peior
 volitione occidēdi duos. Contra. ad minus habetur q̄ vo
 litio occidēdi duos est p̄ aliquā latitudinē malitie peior
 volitiōe occidēdi vnū: ergo volitio occidēdi quattuor du
 plabitur in malitia respectu volitiōis occidēdi duos. ergo
 q̄uis nō sit peior in duplo volitione occidēdi duos: est tñ
 dupla volitiōe occidēdi vnū. Si volitio occidēdi duos est
 peior p̄ duplā latitudinē malitie. s. p̄pter duplex obiectū:
 volitio occidēdi q̄tuor erit peior p̄ duplā latitudinē mali
 tie. r̄ ita in infinitū. ergo nō euades p̄positū. nego: qz voli
 tio occidēdi duos distincti⁹ fer̄t in duos hoīes q̄ volitio
 occidēdi mille. r̄ penes hoc qd̄ est distinctius ferri / atten
 ditur etiā grauitas peccati: r̄ ideo q̄uis duplet̄ circūstan
 tia obiecti / nō opz q̄ malitia duplētur. [Vidēt̄ q̄ ista cōse
 quentia sit bona / hic actus in infinitum augetur in mali
 tia ex parte vnus circūstātie / ergo est infinite malus. pa
 tet / hec circūstantia seorsum est in infinitū mala / igit̄ to
 tus actus.] ¶ Quātū ad aliud de bono r̄ malo / an teneat
 subuenire bono / derelicto malo: dicit monach⁹ q̄ occisio
 mali est peior q̄ occisio boni / qz nō solū est causa mortis cor
 poralis: sed etiā damnationis. qui aut̄ occidit bonū / nō est
 causa nisi mortis corporalis. Eodē modo dicit ad scdm̄ / q̄

*damificatio
proximi*

*hec re
plica est
apparēs
multū*

*¶ no solum pe
nes hoc qd̄ sit
p̄mū obiecta*
Additio.

Solutio
sc̄de que
stionis.

*secundū mentem dicit̄ f̄ho. teneor subuenire bono. & etiā ha
bere volitionē occidēdi malū. & adneit̄ quattuor rationis
prima qz interficiendo iustum ego contra charitatem
nā magis teneor diligere bonū q̄ malū. 7. cōtra iusti
tiam nā occido magis iustum. 7. contra tempus*

com non remano malum & occido bonum. 4. ratio q
 occidendo iustum cōp'temno dem. cum ipse dicat q' dō
 mōi f' me amōi f' q' d' bos De circūstantia l. 10. ca. 1. p. 10.

permit me
 permit:

potius teneor subuenire malo q̄ bono: qz subueniēdo ma-
 lo | sum cā salutis r aie r corporis. et q̄uis nō subueniēdo
 bono: sit vna circūstātia que aggrauat. s. bonitas: est tamē
 alia circūstātia in alio. s. dānatio | que magis aggrauat q̄
 circūstātia boni. sed vbi nō haberem pbabilitatem mora-
 lem q̄ esset in peccato: deberem citius subuenire bono. r
 sic de circūstātia obiecti sufficiat. [Hec solutio monachi
 nō placet: qz alias nunq̄ liceret repellere vinū vii | quando
 constat de iniusto aggressu impetētis: r p̄pterea ego non
 sum causa nisi per accidens | qz est de per se in sua potesta-
 te non damnari | et non in mea.]

De circūstantia temporis. Cap. ix.

Sendum est nunc de circūstantia tēporis.
 Ideo queritur primo an ratione illius auges-
 tur bonitas vel malitia actus. Dat exēplum
 Altissiodorensis lib. secundo tract. xviii. q.
 iiii. de fornicatione: vtrū videlicet secūda for-
 nicatio sit maius peccatū q̄ prima? Uidet q̄
 p̄ma sit peior. p̄ primā em̄ perdit hō castitatē: et si virgo |
 virginitatem: et non per secundam. igitur. Secundo: elia-
 cius primum actū fornicationis habet plura adiutoria ad
 resistendum | vel saltem minora incitariua ad actum for-
 nicationis: ergo secunda erit minus mala | semper intelli-
 gendo cetera alia paria. antecedens patet | ex prima per-
 dit gratiam que adiuuabat illū rē. ¶ In oppositū argui-
 tur. Cōmuniter dicunt docto. q̄ peccatum cōsuetudinis
 est grauissimū: immo q̄ veniale ex genere | p̄ cōsuetudinē
 efficit mortale. s̄ act⁹ sc̄do | tertio | quarto elicit⁹ | est peior
 q̄ p̄mo elicit⁹. Dicit Altissio. q̄ ceteris alijs parib⁹ act⁹
 primo elicit⁹ est peior regulariter q̄ act⁹ sc̄do elicit⁹. p̄ q̄
 suas rōnes ad oppositū factas. D̄ notanter si cetera sint
 paria: qz si maiori desiderio vel alio mō ferretur in obie-
 ctum in secūda volitiōe q̄ in prima | sc̄da esset peior: vt si
 decima ebrietate fortes p̄poneret amorē vini amorē dei:
 illa esset peior. sed si eodē modo feratur in vinū ceteris pa-
 ribus preter hoc q̄ inebriatur decimo | decima est minus
 mala. Item si in decima haberet fortes scientiā q̄ tale vi-
 nū est inebriatiuū: et in prima haberet ignorantia | vinci-
 bitem tamen: vel si in decima | ignorantia esset magis vin-
 cibilis q̄ in prima: decima tunc esset maius peccatū. Ex
 quo sequitur q̄ nūq̄ peccatum veniale ex genere | p̄ quā-
 cunq̄ consuetudine efficitur mortale | nisi variet aliqua
 altera circūstantia cōsuetudinis: quia tunc erit semper
 minus. S; quando dicunt doctores q̄ efficit veniale morta-
 le per consuetudinem: sic intelligitur q̄ per cōsuetudinē
 ita frequēter accidit: q̄ auget cōtemptus vel libido: vt p̄

Additio.
 De circū-
 stantia tē-
 poris.

Primo fornicat imm
 missu est. s. diuinitas
 q̄ immittit peccat abito.

Tercio probat cum multum commissu
 est multum queret abito sed ibi q̄

Quarto pro-
 bat quifecit
 do fornicat in
 in scientia cu
 omnis malus
 sit innotas &
 Me q̄
 primale effi-
 cit mortale
 in se ipse p̄ cōsue-
 tudinē.

Quis peccat:

consuetudinē mētendi iocose vel officiose, ppter salutē al-
 terius/ pōt q̄s tāta libidine ferri in mēdaciū iocosum vel
 officiosum/ q̄ si esset contra preceptū/ nihilominus vellet
 mētiri: sed hoc posito q̄ sit pure iocosum vel officiosum/
 nunq̄ efficit mortale. Contra: pctm̄ cōsuetudinis est grauis
simū. Dico q̄ sic intelligit̄ q̄ peccator qui peccat ex p̄sue-
tudine/ est in peiori statu q̄ ille qui no peccat ex cōsuetu-
dine: qz illud peccatū accumulāt supra precedētia pctā:
 et qm̄ ppter maiore infirmitatē ⁊ cecitatē citius cadit in
 peccatū desperationis ⁊ p̄sumptionis. Sc̄do pctm̄ cōsue-
 tudinis pōt dici grauisimū/ id est periculosissimū: qz diffi-
 cilis resurgit̄ ab illo peccato. ¶ Alia questio: vtrū actus
qui p̄ maius t̄ps cōtinuat/ sit peior q̄ si cōtinuaret̄ p̄ mi-
nus/ ceteris alijs partib⁹. Similiter vtrū ex sola cōtinuatio-
ne tēporis incremētum suscipiat in bonitate? Dicit̄ q̄ du-
plex est sensus hui⁹: vnus/ vtrū ita augeat̄ bonitas actus
ex continuatione tēporis/ puta q̄ sit melior in sc̄da parte
tēporis q̄ in prima/ ⁊ in tertia q̄ in secūda ⁊c. Secundus
sensus: vtrū ex tali cōtinuatione ita augeatur bonitas nō
actus in se: sed ipsius cōtinuantis: puta q̄ efficiat̄ melior
et maioris meriti in sc̄da parte tēporis illius cōtinuatio-
nis q̄ in prima. Quātum ad primū sensum soluta est que-
stio prius/ puta cū diceret̄ q̄ in sc̄da medietate hore illa
volūtio fornicandi nō erat peior q̄ in prima dimidietate.
pater: in sc̄da dimidietate non est peior q̄ esset ipsamet̄ si
tūc puta in illa sc̄da dimidietate eliceretur de nouo. sed
sic est q̄ si tūc eliceretur de nouo/ nō esset peior q̄ illa q̄
elicitur in prima dimidietate/ immo minus mala: Imo Al-
tissiodorē. habet de necessitate dicere q̄ sit minus mala:
qz habet maius incitatiū ⁊ maius inclinatiū ad illā q̄
ad primā: qz habet habitū genitū ex cōtinuatione prime
dimidietatis. ergo in secūda dimidietate est potius min⁹
mala q̄ peior. ¶ In secūdo vero sensu: vtrum ex tali cōti-
nuatione cōtinuans efficiatur melior vel maioris meriti
si actus sit bonus: vel maioris demeriti si actus sit malus
 ¶ Pro declaratiōe notādū est vnū vulgare q̄d ponit Greg-
 gorius in sc̄do distin. iij. Duplex est p̄tinuatio actus. Que-
 dam pure naturalis. Alia mere libera. Unde imaginatur
 Greg. supposito q̄ nūc eliciatur actus libere ab ipsa volū-
 tate: post hoc instans elicitionis est vnū t̄ps imperceptibi-
 le: qz sicut datur minimū visibile/ vel maximū q̄d non: ita
 dat̄ minimū tēpus vel maximū q̄d nō est p̄ceptibile: ⁊ cō-
 muniter assignat̄ maximū q̄d nō est. In toto isto tempore
 talis actus ita necessario p̄tinuat̄ q̄ nō est in p̄tate libera
 volūtatis scienter ⁊ libere cessare ab illo actu: s̄ forte ca-
 sualiter vel sup̄naturalit̄ cessare pōt: s̄ non scienter ⁊ libere

Quo peccatū consuetudis est grauis simum.

Difficultas. Solutio.

Duplex est cōtinuatio actus.

*hoc est si inter-
fruat h̄ Me*

*cum hoc tenet orcoorins vt ex litera
 vhoit q̄ per actū q̄ necessario cōfirmat̄ per illud
 imperceptibile t̄pus si sit bonus nō meret̄ ethices
 vltz neq̄ demeret̄ si sit malus postq̄ nō potest*

ab illo cesare per illud tēpus. & in hoc est contra opi
nionem ockom^{di} q̄ licet nō possit cesare per illud tēpus
q̄ meret' possit potest. **De circūstantiā illū remittē**

Acta est cōtinuatio libera / quādo volūtas sic per tempus
aliq̄d cōtinuat q̄ cessare potest / & elicere actū contrariū:
vt cum p̄tinuauit per illud tēpus imperceptibile / necessa
rio: post illud pōt cessare. Hoc supposito dicit Grego. & ple
riq̄ post ipsum: q̄ actor actus mali / ex illa cōtinuatione
mere naturali in qua scienter & libere ab illo actu cessare
non potest / non efficitur deterior q̄ erat in primo instan
ti elicitionis talis actus. Patet: illa cōtinuatio naturalis
eque naturaliter sequitur ad elicitionē: sicut ad volitio
nē efficaciter imperatiuā actus exterioris naturaliter se
quit' act' exterior: & p̄pter istam cām actus exterior nihil
bonitatis aut malitiē addit actui interiori. q̄ sicut ex libera
elicitioe & naturali cōtinuatione que naturaliter sequit'
illā liberā elicitionē / nō efficit' homo deterior. Dicit vltra
Grego. q̄ illa p̄tinuatio libera in qua cessare pōt / addit ma
litiā sup elicitionē: & homo efficit' deterior. Patet: t̄m obli
gat' homo nō cōtinuare q̄n pōt nō p̄tinuare actū p̄hibitū /
sicut obligat' non elicere: q̄ p̄ p̄ceptū p̄hibet' tam conti
nuatio q̄ elicitiō actus / q̄n talis cōtinuatio est in ptāte il
lius. ergo sicut elicitiō addit demeritū: ita & illa libera cō
tinuatio sciēter & libere cōtinuata. Unde p̄supponit Gre
go. q̄ actus dū elicitor: sic se habet q̄ dat' vnū tēpus post
elicitioē in quo necessario p̄tinuat'. s̄ hoc videt' difficile
apud ip̄m. Dicit enī distin. iij. sc̄di. q̄ volitio sicut est p̄dua
cibilis libere in instāti: ita est p̄ducibilis libere successiue
hoc supposito tūc pōt libere remitti successiue: & sit volit
tio q̄ incipiat libere remitti successiue. a. tūc bñ sequit'. a. i.
cipit libere successiue remitti: q̄ nūc adhuc ē tota illa volit
tio: & imēdiate post hoc nō erit tota: & nūc postea erit m
nor: & sic ī infinitū. Si p̄cedas q̄ nūc sit tota: & nūc post
ea erit tota: q̄ falsum est q̄ oportet de necessitate assigna
re t̄ps certum per q̄d de necessitate erit tota. Si dicas q̄
erit tota v̄l pars: Cōtra: si est in mea ptāte libere & succes
siue p̄tinuare / & nō remitto / q̄ libere p̄tinuo. tūc sic / ponat'
q̄ libere p̄tinuo ī tāto gradu quo elicita fuit / q̄ p̄ q̄d cūq̄
t̄ps p̄tinuatiōis aliq̄d mereor vel demereor de nouo. & hoc
tenet Adā prima distinctiōe primi. & hec opinio videt' p̄
babilior q̄ opinio Grego. & maior pars doctorū defensat istā
Additio. [Hoc argumētū nō p̄cludit cōtra Grego. q̄ diceret' s̄m eū
q̄ actus elicitor in instāti / de necessitate p̄tinuat' s̄m q̄d
libet sui per t̄ps. sed si producat' successiue: potest etiā
successiue corrumpi / & non totus simul.] [Sed est que
stio loquendo cōsequenter ad Gregorium / an in instanti
cōtinuationis aliquid mereatur de nouo: vtrū in instanti
medio mereatur aliquē alium gradū q̄ mereat' in prima
medietate hore: puta an aliq̄s gradus meriti correspōde

tota

at pro illo instanti medio: vt sortes in instanti elicit volitionem vt octo / continuet per horam non remittendo: et hora sit totum temp⁹ in quo nō potest remittere vsq; ad nō gradum: vtrum sortes per illā mereatur aliquem gradum premij in instāti medio illius hore / distinctum a gradu premij quem merebatur per medietatem hore? Si cōcedas: ergo in quolibet instāti intrinseco tantū merebit: et cū sint infinita instantia / merebit infinitū pmiū. Dicit Ockā q̄ in nullo instāti elicitōis in q̄ meref certū gradū pmiij / meref aliqd distinctū a merito tēporis precedentis: hoc est / non meref aliqū gradum totaliter correspōdētē instāti illi intrinseco. Patet / nō est in potestate volūtatis q̄ pro aliquo instanti corrupat certa pars illius volitiōis: qz nō pōt corrūpi nisi successiue: qz resistit sue corruptiōi. talis enī volitio est entitas naturalis appetēs naturaliter pmanere / et resistēs sue corruptioni: q̄ talis corruptio fieret cū resistētia: q̄ nō pōt fieri subito: iō opz q̄ successiue i aliquo certo tpe. Tūc sic / nō est in ptāte volūtatis q̄ vna certa ps corrupat p instanti p̄tinationis: q̄ p instāti cōtinuationis nihil de nouo merebitur totaliter: sed in quilibet instanti erit sibi maius pmiū q̄ prius: quia quodlibet instās sequens est cōtinuatiuū tēporis in quo tēpore poterat corrūpere vnam certam partē. iō in illo tēpore merebatur aliquem gradum: qui quidem gradus debetur in illo instanti termināte illud tempus. et in illo instāti est maioris meriti q̄ prius: tamē in illo instāti nihil meretur de nouo. Pari forma de demerito dicatur. Unde auget meritū successiue / quēadmodū producit talis pars successiue. Producit volitio libere / cōtinuatio in eodē gradu nō est totaliter libera / s; partialiter: qz in quocūq; tpe quātūcūq; paruo / licet nō sit in potestate corrūpere / est tamē in potestate remittere vsq; ad certum gradū. et qz nō remittit: sed cōtinuat: ideo aliquantulum meretur p illam cōtinuationem: vel demeretur per illā si illa volitio sit mala. [Quandocūq; voluntas libere pcurrit ad aliquē actū: potest etiam libere non concurrere ad illū actū / sic q̄ potest suspendere totum suū conatum: et per conseques si p aliquo instanti illius temporis velit nō conari: totus act⁹ corrūpetur pro tunc.] [Difficultas contra vtrāq; opinionem. Dictū est q̄ volitio non potest aliquo modo corrūpi in instanti vel subito. Contra. capio volitionē dādi elemosynā / elicita i instāti et ex charitate: talis volitio ē intēsior q̄ si produceret a solo conatu volūtatis sine charitate. tūc capio gradū per quē est intēsior: et talis gradus sit. b. tūc b. nō necessario continuatur / neq; fm se / neq; fm quamlibet partem ei⁹: hoc est nec totaliter nec partialit. Jam

*in isto sensu q̄
merebitur deū
concedo. sed nō
in tendit cōcedi
dere nisi q̄ me
rebitur p̄sonē
in finite intē
saz dei & hoc
est imposibi
le: —*

Meritū
successi-
ue auget.

Additio.

De circūstantia

possibile est q̄ cum ista volitione dandi elemosynam inci-
piam successive elicere volitionem fornicandi / sic q̄ nūc
nihil habeo illius / & immediate post hoc habebō aliquid
hoc est p̄ ultimū nō eē. tūc. b. grad⁹ nūc est: & nūc postea
aliquid eius erit. ptz / charitas post hoc non erit. & augmē-
tum quod prouenit rōne charitatis ultra conatū volun-
tatis / nūc post hoc erit: qz dependet a gratia non solum
quantū ad esse & produci / sed etiā quātum ad cōseruari.
iō talis excessus. b. super volitionē que producitur a cona-
tu voluntatis / non solum dependet in fieri a concursu
charitatis / sed ē in cōseruari: & sublata charitate auferit il-
le excessus. Dico q̄ q̄ dictum est q̄ si aliqua volitio nūc
est / q̄ immediate post hoc erit sibi se vel aliquid eius: & q̄
non est in potestate voluntatis q̄ libere et scient̄ desistat
ab illa: intelligit q̄ non est in pt̄ate volūtatis q̄ immedia-
te post hoc desistat ab illa tota volitione: sed bene casua-
liter vlt̄ supernaturaliter fieri pōt. Iō in casu / talis excessus.
b. super conatum voluntatis nūc post hoc erit: s; hoc
non puenit ex libera cessatiōe: sed defectu charitatis: iō
non sequitur propterea q̄ quādo volūtas libere h; actū /
q̄ immediate post hoc cesset ab illo actu: s; q̄ cesset quātū
ad. b. est ex defectu charitatis: s; nō est immediate ex libera
continuatione voluntatis. ¶ Continuando materiā dī-
ctum est ex opinione Dckani & Richardi Clymētō cōtra
Breg. q̄ cōtinuans actū / in quocūq; tēpore / quātūcūq;
paruo cōtinuet / siue illa cōtinuatio sit naturalis / vel libe-
ra / mereatur aliquid de nouo si sit act⁹ bonus / vel demere-
tur de nouo si sit actus malus. & rō fuit: qz quis nō possit
in illo paruo tēpore totaliter desistere / potest tamē libere
remittere. & si cōtinuet in tempore in gradu ita intēso:
imputatur vel ad penam vel ad p̄miū: vt elicio actū libe-
re. pro instanti illius elicitionis act⁹ imputatur. tūc si cōti-
nuo actum in eodem gradu per vnam horā: quacūq; par-
te hore p̄tinuē in gradu ita intēso / est in mea potestate alī-
quātulū remittere / sicut ē i mea potestate libere p̄tinuare.
tunc in illa parte aliquantulum mereor: qz est in pt̄ate vo-
luntatis pro illo tpe ab aliqua parte act⁹ desistere. iō si sit
actus malus / & non desistam: est imputandus p̄ illa par-
te qua desistere possum. Jam queritur vtrū p̄tinuatio tē-
poris t̄m agguet in actu min⁹ malo sicut in peiorē: vt duo
poris t̄m sunt fortes & plato: fortes elicit volitionē fornicādi / plato
aggrauet p̄o adulterādi: et in eodē instāti ceteris alijs parib⁹ plus
i actu mi peccat plato vt notum est. queritur tunc vtrū ratione cō-
nus malo tinuationis illius volitionis per horam p̄ eundē excessus
sicut i pe malitie auget volitio fornicādi / sicut auget volitio adul-
teri. terādi: vtp̄ta qui elicit volitionem adulterādi / ultra pe

An conti-
nuatio tē-
poris t̄m
aggrauet
i actu mi-
nus malo
sicut i pe-
iori.

te qua desistere possum. Jam queritur vtrū p̄tinuatio tē-
poris t̄m agguet in actu min⁹ malo sicut in peiorē: vt duo
poris t̄m sunt fortes & plato: fortes elicit volitionē fornicādi / plato
aggrauet p̄o adulterādi: et in eodē instāti ceteris alijs parib⁹ plus
i actu mi peccat plato vt notum est. queritur tunc vtrū ratione cō-
nus malo tinuationis illius volitionis per horam p̄ eundē excessus
sicut i pe malitie auget volitio fornicādi / sicut auget volitio adul-
teri. terādi: vtp̄ta qui elicit volitionem adulterādi / ultra pe

hec questio hac distinctione vadit clara nā vel
illi actus q̄ cōtinuāt differunt solum penes intensio-
nem & nō specie & tunc cōtinuatio temporis t̄m
aggrauat. &c. Vel differunt specie eoque t̄m diuer-
sa obiecta & tunc nō t̄m aggrauat cōtinuatio
&c.

nam debitam pro tali elicitioe demeretur vnū gradum
 vltra propter cōtinuationē vnus hore. an etiā illi qui eli-
 cit volitionem fornicandi cōtinuatam per tantū tēporis
 vltra penam debitam elicitioi debeat vnius gradus pe-
 ne ppter illam cōtinuationem? Et arguitur q̄ sic: qz est
 eadem circūstantia: ergo equaliter aggrauat quātum est
 ex se: nisi superueniat aggrauatio ex alio: ergo tātū deme-
 retur cōtinuans actum minus malum / sicut cōtinuans
 grauius malum. Dicitur apud Ockā consequenter dicen-
 do / q̄ hoc contingere potest dupliciter. Uno modo q̄ iste
eliciat peiorem / solum qz ex maiori conatu / v̄ qz intentio-
rem : vt vterq̄ precise elicit volitionē fornicādi: sed vnus
 vt quattuor / alius vero vt duo intensam: et tunc quecūq̄
 pars signetur illius que est vt quattuor intensa: si reperia-
 tur in altera vt duo eque intēsa: ille erūt eque male. Alio
 modo cōtingit q̄ eliciant vnus peiorem / alter minus ma-
 lā: z cum hoc vna pars vnus est peior q̄ pars alterius / vt
 vnus elicit volitionē fornicādi / alter adulterandi: et cer-
 tum est q̄ vna volitio adulterandi est peior q̄ fornicandī
 eque intēsa z ex equali conatu / ratione obiecti: qz in obie-
 ctum peius fertur. Tūc dico q̄ si volitio vna sit peior alia
 in primo modo peioritatis: sunt eque male: z cōtinuatio
 tm̄ aggrauat vnam sicut alteram. Patet. per cōtinuatio-
 nem tantum demeretur precise in tēpore quātum deme-
 retur eliciēdo tantam volitionē quantā posset corrūpere
 successiue: sed isti duo equali tēpore possunt equaliter cor-
 rumpere de illis volitionibus precise: ergo cōtinuatio tē-
 poris in isto casu equaliter aggrauat. Secundo dico q̄ si
 iste volitiones sic se habeāt q̄ vna sit peior in secūdo mo-
 do peioritatis / ita q̄ equalis portio sui est peior equali por-
 tione alterius / tūc cōtinuatio vnus est peior q̄ alterius.
 exēplum / fortes habet volitionē adulterādi vt duo / plato
 fornicādi vt duo: vterq̄ cōtinuat in dimidia hora. fortes
 cōtinuans volitionem adulterandi plus peccat q̄ plato
 cōtinuans in equali tempore volitionem fornicandi. nam
 vbi vnus actus est peior alio: ratione obiecti / z nō ratione
 conatus: cōtinuatio vnus plus aggrauat q̄ cōtinuatio al-
 terius. [Contra primā partem arguitur. Actus vt quat-
 tuor plus resistit sue corruptioi q̄ actus vt duo: ergo q̄ tu-
 locūq̄ paruo tpe dato cōtinuationis taliū actū / plus de-
 meretur cōtinuādo actum vt duo q̄ actum vt quattuor.
 sequela patet / z capio actiuitatē voluntatis vt octo: z re-
 sistētia act⁹ vt quattuor sit vt quattuor / z resistētia actus
 vt duo sit vt duo. tūc sic: proportio agētis ad primā resistē-
 tiā est dupla / et in ordine ad secūda est quadrupla: ergo
 pōt plus remouere de secūda resistētia in equali tēpore

Additio.

nota hoc oron.

De circūstantiā temporis.

Alia que
stio.

Nota ca-
sum.

¶ De prima. hoc argumētū est apparentissimū: rōne cui⁹ mihi videt̄ cōcedendū q̄ plus peccat cōtinuās actum vt duo tm̄ / q̄ cōtinuans actū vt quatuor: nisi dicatur q̄ quāliacūq̄ fuerit agētia / p̄pter naturā rei nō possūt in equali tēpore plus de vno q̄ de alio corrūpere. s; si hoc sit vxi / sequeret̄ q̄ si volūtas esset infinite actiuitatis / nō citi⁹ posset corrūpere actū vt duo q̄ nūc / s; hoc ē falsum.] ¶ **Alia questio.** Si sortes eliceret volitionem fornicādi in instāti vt quatuor / quā de necessitate cōtinuat p̄ tēpus: sequit̄ q̄ esset necessario extra statum salutis pro tpe illius p̄tinuationis. Patet. et pono q̄ nō pōt viuere nisi p̄ dimidiā horā: et q̄ habeat hāc volitionē / volo peccasse / quā de necessitate p̄tinuet per illā dimidiā horā. tunc sine speciali miraculo nō pōt saluari: qz per illā non potest habere displicētiam: scilicet nolitionem / que necessario requiritur ad penitēdū. Dices. potest habere displicentiam q̄ elicerit / q̄uis non potest habere displicentiam q̄ cōtinuet: qz tūc inuitus vellet. Contra / habendo istam volitionem in casu volo peccasse: non potest habere nolitionem cōtrariam / scilicet nolo peccasse: qz nō possunt esse simul ⁊ semel ⁊ p̄ eodē tēpore in eodem subiecto: ergo est impossibile ei p̄ illo tēpore penitere. Dices q̄ illa volitio qua vult se peccasse / quā cōtinuat naturaliter / est compossibilis nolitioni qua nult se peccasse: vt patet de Christo: q̄ habebat nolitionem naturalē mortis ferēde: ⁊ volitionem liberā mortis ferēde. ergo nolitio alicuius naturalis: et volitio libera de eodem sunt cōpossibiles simul ⁊ semel in aliquo. Patet etiam in nobis: presentato obiecto delectabilivolūtas naturaliter prosequitur illud: et tamen aliquando nult illud: quia difforme recte rationi. Contra: q̄uis nolitio que est pure naturalis / non repugnet volitioni libere eiusdem obiecti q̄tum ad elicitionē: nihilominus illa que elicitor libere / ex natura p̄pria repugnat nolitioni de eodem obiecto que elicitor libere. ergo siue postea cōtinuetur necessario / siue libere / semper repugnat alteri cui p̄u⁹ repugnabat: ergo non stant simul. et de facto non video q̄ ille stēt simul: vcz q̄ quando vna necessario cōtinuetur / q̄ altera possit libere elici. Ideo cōceditur q̄ aliquis potest ita in vita disponi / et fm̄ legem cōmunē / secluso miraculo / q̄ pro aliquo paruo tēpore necessario erit extra statum salutis. nam fm̄ dicentes q̄ deliberatio non potest fieri in instanti / datur certum tempus in quo nō potest penitere ex deliberatione fm̄ comunem cursum legis. Itē apud illos esset concedendum hoc / qui dicunt q̄ ad penitentiā requiritur certus gradus: et q̄ volitio non potest produci in instanti / sed in tempore: vt sortes incipit penitere

Aliqd̄ in
vita talit̄
disponi
p̄t q̄ erit
ēz statū
salutis.

ve / scotg

Datur certum tēpus post hoc in quo nō potest producere volitionem vsq; ad sufficientē gradum contritionis. ergo non est incōueniens q; aliq; pōt ita disponi in vita q; post hoc sit signabile certū tempus in quo necessario remanebit extra statū salutis / quando ex culpa incidit in illum: et opz de necessitate hoc pcedere de ebrio existēte i mortali.

De circūstantia loci.

Capitulum decimum.

Sequitur de circūstantia loci / vtrum talis augeat bonitatē act⁹ similiter et malitiā: et q̄tū ad hoc nō est magna difficultas. Unde dupliciter pōt intelligi q; circūstantia loci augeat malitiā actus. Uno mō q; actus elicit⁹ in vno loco sit peior q̄ idē vel similis elicit⁹ in alio loco: vt sortes existens in ecclesia / et plato in domo pphana: vterq; istorū elicit volitionem furandi / ceteris oibus alijs paribus / excepto q; sortes est in ecclesia: plato vero non: et intelligit⁹ q; sortes licet sit in ecclesia / non tamē elicit volitionem furandi rē in ecclesia: ita q; volitio furādi non habet ecclesiam p obiecto / sed pro circūstantia / puta ille existens in ecclesia elicit volitionē furādi aliqd in domo Ciceronis. vtrū tunc sortes grauius peccet q̄ plato? Quantum ad hoc apparet mihi dicendū q; nō / nisi ratione loci in quo sortes est / obligetur tunc ad actū contrariū vel saltem repugnantē illi volitioni furandi: et plato non: vtputa orare vel aliquid simile quod repugnet volitiōi furādi: qz tūc peccaret plusq̄ plato: sed p tūc ratione loci in quo ad nihil aliud obligatur q̄ plato / s; ipse trāsiciens per ecclesiam elicit volitionē furādi: non pl⁹ peccat q̄ plato. ¶ Alio modo intelligit⁹ q; locus aggrauet: quādo scz locus est obiectū partiale / vt volitio furādi in ecclesia / que fertur super res alienas in ecclesia existētes: et tūc locus aggrauat malitiā actus. Probatur / qz aliquando mutat speciem actus quando est circa obiectū partiale: ergo aggrauat actū in malitiā. Patet antecedēs: qz facit de furto simplici q; sit sacrilegiū / quod est species distincta cōtra furtū simplex. Eodem modo dicendū est de circūstantia tēporis: vtrū volitio elicitā in vno tēpore / puta die dominico / sit peior elicitā altero die non festo. Dicit⁹ q; non: nisi habeat tēpus p partiali obiecto / ita q; tēpus est circūstantia mensurās et nō cadēs in rationē obiecti nisi per accidēs: puta si talis tali tēpore obligaretur ad actū oppositū tali actui. S; si tempus sit partiale obiectum / vt si quis eliciat volitionē adulterandi p die dominica: siue eliciat illā dñica die vt altero die: tunc tempus aggrauat / qz tali tēpore plus obligatur desistere ab illa operatiōe q̄ p alio tpe. ideo nō est

De circūstantia loci.

Dupl'r loc⁹ augeat malitiā actus.

De circūstantia

neceſſe q̄ locus aggrauet quando nō ingreditur rationē obiecti/ nec etiam tempus. r̄c.

¶ De circūſtantia finis. Ca. xj.

Circūſtātia finis/ que inter ceteras circūſtācias eſt principaliffima. Notādū ex Ariſtotele r̄ ex doctoribus. xxxviii. diſtinctione ſecundi q̄ duplices ſunt act⁹ volūtat̄s liberi dūtaxat. Un⁹ vocatur intentio: alter electio. Unde intentio nihil aliud eſt q̄ volitio finis q̄ volūtas fertur in obiectum propter ſe: vt dicit Sre. Sed electio eſt volitio vel nolitio qua volūtas fertur in obiectum p̄pter aliud/ vt ſortes diligit deū ſuper omnia. ex illa dilectione vult ſubuenire pauperi/ vel dicere matutinas. prim⁹ actus vocat̄ intentio: ſecūduſ vocatur electio. ideo intentio eſt actus quo volūtas fertur in obiectū p̄pter ſe: r̄ electio qua fertur p̄pter aliud. Sanctus Tho. prima ſecūde multa querit de electione. vide ſi vis. Eſt in hac materia difficultas: vtrū ex bonitate intentionis ſemper meſureſ bonitas electionis. hoc eſt querere vtrū ſi intentio ſit bona/ oporteat de neceſſitate q̄ electio ſit bona. Si r̄ ediuerſo/ ſi intentio ſit mala vel magis mala/ an oporteat de neceſſitate electionē eſſe malā vel magis malā. Pro ſolutione Sre. in ſecundo diſtin. xxxviii. ponit aliquas concluſiones. Prima. Non opz q̄ ſi intentio ſit bona / electionē ſemp eſſe bonā. Scda. Si intentio ſit mala/ ſemp electio eſt mala. Prima probat̄. ſtat q̄ aliqua volitio ſit bona reſpectu finis: r̄ aliquid elicere ſiue aliquā eſſe electionē contra dictamen rectū. igitur. Patet añs. ſi q̄s diligit deū ſuper oīa/ et ex iſta dilectione vult ſubuenire pauperi: r̄ vt ſubueniat pauperi/ vult furari/ r̄ furat̄: illa dilectio dei ſuper oīa/ eſt intentio: r̄ illa volitio ſubueniēdi/ eſt electio: q̄ etiā quodāmodo pōt vocari intentio in ordine ad tertiuū actum. tertio vero act⁹ eſt velle furari: qui eſt dūtaxat electio mala/ vt notū eſt: et tamen intentio eſt bona/ q̄ p̄formis recte rationi. ergo non opz ſi intentio ſit bona/ electionem fore bonā. ¶ Cōtra hāc inducit Sre. Auguſtinū dicētem / Sunt ita voluntates hominū adinuicē ligate ſeu cōnexę/ q̄ ſi illa volitio p̄ quā ceterę referunt/ bona ſit: ceterę bone ſūt. ſi mala ſit/ ceterę male ſunt. g. Dico q̄ Auguſtin⁹ intelligit de illis volitionib⁹ q̄ ferunt̄ in obiecta q̄ non ſunt per ſe mala. Scda cōcluſio p̄batur: puta ſi intentio ſit mala/ q̄ opz de neceſſitate electionē fore malā. Patet. bñ ſequit̄. intentio eſt mala: ergo ſit electio p̄pter id propter qd nō d̄z fieri / ſiue ſit p̄tra dictamē rectū qd in eſt vel qd d̄z in eſſe/ vel qd eſt reſpectū ſi in eſſet. Ultra/ ḡ illa electio eſt mala: iō quicūq̄ intentio eſt mala/ electio ſiue ferat̄ ſup obiectū bonū/ ſiue idiffe-

Duplices ſunt act⁹ volūtat̄s liberi.

Quid intentio: qd electio.

¶ *na dicitur ferri in obiectum*

¶ *propter ſe prima proſitio. Scda p̄ proſitio.*

¶ *propter obiectum*

¶ *q̄ eſt d̄z*

¶ *q̄ eſt d̄z*

rēs/ semp ē mala. Unde Arist. in politicis dicit q̄ sūt duo ex quib⁹ omne bonū fit in oib⁹ / scz ex intētiōe recta / z electioe. ergo si intētio est mala / electio erit mala. ¶ Preter ea Gregori⁹ in primo p̄ma distin. tria infert corollaria. Primū. Nūq̄ aliqua electio siue aliq̄s act⁹ ē bon⁹ nisi sit ex dilectioe dei actuali v̄ habituali acq̄sita v̄ infusa. Patet / nūq̄ electio ē bōa nisi sit ex aliq̄ intētiōe recta. s; nula intētio ē recta nisi sit dilectio dei: quia nihil vltimate recte potest intēdere nisi sit deus: ergo nulla electio ē bona nisi sit ex dilectioe dei actuali v̄ habituali acq̄sita v̄ infusa. hoc pbat ex August. Nihil ē bonū nisi ex radice. z dicit Gregori⁹ in secūdo. iiii. distin. q̄ nulla est operatio i- differēs / z nō oportet quēlibet p̄ tpe quo nō tenet / cogitare de deo actualit̄ : s; sufficit habitualiter. z est pcedere ex habitu charitatis acquisito vel infuso. ¶ Secūdū corollariū. Nulla operatio pure infidelū est virt⁹. Per infidelē purum illū intelligit qui de diuinitate vera nullā habet cognitionem / vt est idolatra qui credit aliqd esse deū qd nō est de⁹. Patet / sequitur bene / iste est infidelis pur⁹: ergo non habet intētiōē rectā nec actualē nec habitualē / et ad electionem bonā hoc requirit̄: ergo nullā habet electionē bonam: q̄ quācunq; libere habeat / semp est mala. [Hāc opinionē credo veram: z rō / q; sicut dicit Adā / sufficit relatio habitualis. i. si i terrogaretur pluries / diceret fidelis ppter deū. sic si infidelis interrogaretur pluries / diceret ppter suū idolū.] ¶ Circa primū corollariū eius dicit q̄ anq̄ electio sit bōa: oportet q̄ sit ab actuali v̄ habituali amore dei. Ergo ipse Grego. debet concedere q̄ habit⁹ acquisitus diligendi deum super omnia / cōcurrit imediate ad dilectionē creature: ergo concurrat ad actus differētes specie ab illis ex quib⁹ genitus est. Patet / talis diligit creaturam ex habitu acquisito diligēdi deū: z nō ex habitu acquisito diligēdi creaturā: ergo imediate z elicitive ex habitu diligēdi deū / diligit creaturā: q̄ talis habit⁹ effectiue pcurrit ad dilectionē creature: qd ē falsū. Nūq̄ habit⁹ imediate pcurrit ad pducēdū act⁹ / nisi tales act⁹ sint eiusdē sp̄ei cū actib⁹ ex qb⁹ genit⁹ ē: v̄ nisi ferat super obiectū ptiale illi⁹. z iō ista opinio Gregorij non videt multū apparēs: z propterea dicit Sco. xij. disti. ij. q̄ aliqd fieri ppt̄ alterū / tripliciter ptingit. Uno mō actualit̄. Secūdo mō virtutit̄. Tertio mō habitualit̄. Un̄ aliqd eē volūtū v̄ amatū actualit̄ ppt̄ alterū / ē qn̄ ex actuali amore alteri⁹ volūtas elicit amorē isti⁹. vt fortes actu vult s̄nitatē: z ex illa volūtōe vult potionē amarā. tūc fortes actu refert potione amarā i sanitatē. S; virtutit̄ referre est qn̄ in p̄cipio actionis illa elicitur actualit̄ ppter aliquod aliō obiectū

Primum corollariū.

hoc probat sic sicut ex dilectione dei est bonum
 Scdm corollariū. Nulla operatio pure infidelū est virtus.

Additio.

ut si in errore p̄ infidelū quoniam subuenit paucis respōdit quia error. quia de tenore p̄ res. ppter imbitū

Aliqd fieri ppt̄ alterum tripliciter.

De circūstantia finis.

et in p̄tute talis elicitionis adhuc cōtinuatur / quia nō sit actualis cōsideratio illius alteri⁹ obiecti: vt fortes vult sanitatem: ex illa volitione elicit volitionem ambulādi: cōtinuat talem volitionem / et ambulat nō amplius cogitādo de sanitate in p̄ncipio actionis actualit̄ elicit: talis volitio ambulandi ex volitione sanitatis cōtinuat / in virtute illi⁹ dicitur virtualiter voluta siue relata. [Quero quomodo virtute volitionis sanitatis cōtinuat ābulatio postq̄ illa volitio desinit esse? potest dici q̄ per volitionē ābulādi causat impetus in mēbris qui in absentia volitiōis manet. hoc videt̄ dicere Scot⁹ in quarto.] Sed habitualit̄ referre vnum obiectū in aliud: est habere actū volēdi circa tale obiectum ex natura referibilē cū habitu referēdi in aliud obiectū: vt fortes volens dare elemosynā / nō vult dare p̄pter deū nec actualiter nec virtualit̄: q̄ talis volitio a p̄ncipio nō fuit causata ex dilectiōe dei: sed vult dare habitualit̄ / quia habet habitū referēdi / scilicet dilectionem dei: tūc refert habitualit̄. Dicit vltra Scotus / ad hoc q̄ act⁹ sit bon⁹ moraliter / non sufficit habitualis relatio: et non requiritur actualis: sed ad minus reditur virtualis / dūmodo a tpe relationis actualis non supuenerit opposita relatio. et consequenter Sco. ponit actū mediū / puta quando actus est referibilis habitualiter solū. [Recolligēdo supradicta / est p̄mo dictū q̄ ad bonitatē intētiōis non sequitur bonitas electiōis: sed ad malitiam intētiōis semp sequitur malitia electiōis / quia omnis volitio elicita p̄pter malū finē / semper est mala. Dictum est etiam ex Gregorio q̄ ois act⁹ nō p̄cedēs ex amore dei actualit̄ habituali / est malus. et actum referri habitualit̄ / nihil aliud est nisi actū causari ex habitu circa finē: et nō est / si quis interrogetur cur hoc facit / q̄ dicat se facere p̄pter talē finē: s̄ ē ex habitu causari. et hoc ipugnatū ē: et posita est triplex relatio ex mēte Scoti / quē cōiter imitant̄ doctores: quam triplicē relationē cepit Sco. a sancto Bonauentura. [His suppositis / quia dictū est q̄ ad bonitatē electiōis nō sufficit bōitas intētiōis / tenēdo cū Dckā / Thoma et alijs / q̄ idem act⁹ est circa finē / et circa mediū ad finē: Queritur vtrū ille act⁹ qui est simul intentio boni finis / et electio mali mediij / sit bon⁹ et mal⁹ siml: vt volo subuenire pauperi propter deū: et volo furari vt subueniam pauperi p̄pter deū. Actus tertius secūdū Tho. et Dckā est volitio furādi / et dilectio dei: et idē act⁹ in numero est intētiō bona / et electio mala. Querit̄ nūc an intētiō sit bona / quia electio sit mala? Videt̄ q̄ sic: sicut apparet ex dictis sancti Tho. si q̄s habeat unicā volitionē / qua vult furari vt adulteretur: talis volitio est duplex vitii: quia equius

Additio.

Quid sit habitualiter referre.

ut si quis cat da
tum elemosina
pau per i p̄pter
deū & in fine
re veniat opposi
ta relatio. s̄ q̄
vult dare illam
p̄pter bonā olo
riam iā illē act⁹
est malus

let duabus volitionib⁹ / quar vna est furtū: ⁊ altera adu-
terū. ergo similiter volitio qua quis vult furari vt subue-
niat pauperi. ppter deū / erit furtū: et actus charitatis re-
spectu primi. ⁊ per q̄ns erit actus bonus: ⁊ actus malus.

¶ De electione / an aliqua simul sit bona ⁊ mala.
Capitulum duodecesimum.

Videndum est an aliqua electio possit simul esse
bona ⁊ mala: vt si sortes habeat duas intētio-
nes / vnā bonā / alterā malā: ⁊ habeat electio-
nem circa aliqd̄ medium ad vtrūq; istorum fi-
niū: an talis electio sit simul bona et mala: vt

An aliq̄s
actus sit
possit esse
bonus et
malus.

sortes habet intentionē vel intendit deū: ha-
bet alterā intentionē respectu vane glorie / venialē tamē:
vltra dictat q̄ ad consequutionē istorum finiū necessaria
est datio elemosyne. iam ex vtracq; istar intentionū elicit
volitionē dandi elemosynā. Queritur an talis volitio que
fertur super obiectum debitū ppter bonum finem / ⁊ etiā
ppter malū / sit bona p̄cise / vel mala p̄cise / vel bona ⁊ ma-
la simul? ¶ Si sit bona / p̄t̄: qz elicitur conformiter ad verū
dictamen prudētiale / scz ad istud / dāda ē elemosyna pau-
peri ppter deū. ⁊ talis volitio dādi ē illi totaliter p̄formis.
ergo illa volitio est bona moraliter. ¶ Si sit mala / p̄t̄ ex se-
cūda cōclusionē posita: qz cum intētio est mala: semp̄ ele-
ctio est mala. ¶ An p̄ malo actu det de⁹ bona tēporalia?
Videtur Augustinus dicere de Romanis q̄ habebāt im-
periū ex iustis actibus quos fecerūt ob inanē gloriā. v. de
trini. ca. xij. ⁊ xv. ¶ Quantū ad hoc monachus in sc̄do te-
net q̄ idem actus est bonus ⁊ malus. Idē tenet Adam in
fine sc̄cūdi. ⁊ capit de volitiōe obstetricū / que erat volitio
mentiēdi ⁊ saluādi hebreos. et illa volitio erat equivalen-
ter due / sicut act⁹ siue volitio q̄ est equalēter vsus ⁊ frui-
tio. Gregori⁹ in sc̄do distinc. xxvij. hoc impugnat. ¶ Sed
quātum ad solutionē predictarū questionū / ponā duas p̄-
positiones sc̄dm qd̄ mihi videt̄. Prima p̄positio. Nullus
actus interior imediate liber simul est bonus et malus. ¶
batur argumēto Gregorij. bene sequitur. iste actus est ma-
lus: ergo sit qualiter fieri non debet. ⁊ vltra: sit qualr fieri
non debet: ergo nullo modo est p̄formis dictamini recto:
qz fieret taliter qualr fieri debet. Ultra. nullo modo est cō-
formis dictamini recto: ergo nō est bonus. ecce p̄cipuū ar-
gumētū Bre. ¶ Sc̄da p̄pō. Probabile est dicere q̄ idē act⁹
imperat⁹ exterior simul est bon⁹ ⁊ malus. Patet / possibile
est q̄ idē actus exterior imperetur a duab⁹ volitionib⁹ qz
vna sit bona / altera mala. igit̄. Patet p̄mū. habeā duas in-
tētionē: vnā in ordine ad deū quē p̄stituo p̄ fine vltimo.
habeā alterā respectu vane glie / nō tanq̄ finis vltimi: s̄

Idē act⁹
et bon⁹ ⁊
malus.

Prima p̄
positio.

& p̄t̄o sequens
Sc̄da p̄pō. Mea
positio. nō est bon⁹
& malus simul

probatum nam pro ut Me actus imperat a voluntione bona
 q est volitio dandi elemosinam propter deum, est satisfactoria
 Torins na sicut aqua viti De electione. qm vntm

ita elemosina peccatum. & pnt imperat a voluntione mala q est propter vanam gloria est de merito vitorins

Ide actus est satisfactorius & demeritorius pene.

Dupl'r volitio pformatur dictamini recto.

q impoposito e... hter dictatu est... Resolutio. Circustantia mali finis sep reddit electione malam.

vane glie venialis tñ illa duo simul stant: qz veniale stat cu gratia. Tunc arguit sic vt prius qz possum iudicare q ad cosequedu vtriusq istoz finiu coueniens est datio elemosyne: & tunc possum elicere volitione dadi elemosynã ppter deu summe dilectũ. Similiter elicio volitione dadi ppter vanã gloriã. quelibet istaru volitionu imperat illu actu exteriorẽ scz datione elemosyne: imo quelibet seorsum posita imperaret illã: ideo est bona & mala cu impe ref a bona & mala volitione: qd erat pbandu. Contra. ergo idem actus erit satisfactorius & demeritorius pene. dicit q verum est denominatione extrinseca. ergo p eode actu beatificabitur & puniet. non est incoueniens: quando beatificabitur pro illo actu non imediate: sed mediante altero actu. Similiter puniet non mediate: sed imediate p altero actu scilz qui tale imperabat. Ideo cum querebat a principio vtrum ille actus qui simul est intentio boni finis & intentio mali mediij sit simul bonus et malus: dicit q est solu malus. & ratio est: qz nullo mo est coformis roni recte. igit. Patet de volitione furadi vt subueniat pauperi ppter deu qz talis est coformis dictamini falso siue errore: scz isti furadu est vt subueniat pauperi. Ad scõz de duplici intetione vna mala & altera bona: & vnica electione: Dico q talis electio est simpl'r mala: & nullo modo bona vt est volitio dadi elemosynã ppter deu & ppter vanã gloriã veniale. Contra talis est coformis dictamini recto. Dico q dupl'r intelligit q volitio sit pformis dictamini recto. Uno modo q per illam velim taliter qualiter oimode dictatu est per illud dictamen veru. Alio modo q per illã velim taliter qualr oimode & solum dictatu est. et tuc ad volitione esse bonã non sufficit primus modus: qz in pposito non solu taliter qualiter oimode est dictatum / elicitur. Ex quo sequit q ad bonitate volitionis nõ solum sufficit positio omniu circustantiaru requisitaru ad bonitatem actus: sed requiritur q non ponatur aliqua volitio deturpans. modo in predicto casu ponit alia circustantia deturpans actum: scilicet quia datur etiã propter vanam gloriã. Resolutio igit est q circustantia finis requirit ad bonitatem operationis / et q semper & vniuersaliter in omnibus circustantia mali finis reddit electionem ad illum finem malã: & q electio coformiter elicitã ad duos fines quoz vnus est bonus & alter malus / est precise mala: quib sit coformis dictamini recto / sed non solu: & hoc requiritur ad bonitate actus. Consequenter videnda sunt duo in hac materia. primu vtrum circustantia male volitionis diminuat bonitate alterius bone volitionis / que quide bona volitio nõ respicit primã tanq referetẽ. Exe

plum. Sortes habet vnā malā volitionē / puta appetitū vane glorie: et simul cū illa mala elicit vnā virtuosam: q̄ nō refert̄ per illā malā: qz tunc nō esset virtuosa: puta elicit volitionē dandi elemosynā ppter deū / q̄ nullo mō refert̄ in obiectū male volitiōis. s. vane glorie: vtrū talis mala volitio (q̄uis nō deprauet sc̄bam) ad min⁹ diminuat bonitatē ei⁹: hoc est: vtrū rōne talis male volitiōis ista bona volitio nō sit tā bona q̄ bona foret seclusa tali volitiōe mala: ¶ Alia difficultas: dictū est q̄ bonitas intētiōis nō infert bonitatē electiōis. Querit̄ q̄uis electio sit mala: vtrū ad min⁹ bonitas intētionis diminuat de malitia ei⁹: ita q̄ bonus finis sit circūstātia diminuēs malitiā electiōis: vt q̄ vult furari vt det pauperi ppter deū / min⁹ peccet q̄ q̄ vult furari sine tali relatiōe. ¶ Quātū ad primū ponit̄ talis conclusio. Malitia volitiōis siue intētionis alicui⁹ nullo mō diminuit de bonitate electiōis q̄ imp̄tinēter se h̄z ad illā intētionē cuius obiectū nō refertur ad obiectū illius intētiōis: vt illa volitio dādi elemosynam q̄ ponitur simul cū appetitu vane glorie: illa datio nō refert̄ ad vanā gloriā. talis ē eque r̄ tā bona q̄ bona foret seclusa vana gloria. Et ad hoc pbandū possunt multe rōnes adduci: quarum vna apparētior est hec: qz opposito dato / puta q̄ illa volitio dādi elemosynā ppter deū / esset min⁹ mala ppter assistētiā vane glorie / sequeret̄ q̄ ratiōe peccati venialis q̄s haberet penā perpetuā r̄ incōmodū ppetuū. qd̄ est falsū. Patet añs / sortes in gratia existēs vult dare elemosynam pauperi ppter deū. cū ista volitione habet appetitū vane glorie / q̄ est solū veniale pctm. si talis volitio dādi elemosynā sit min⁹ bona q̄ foret secluso tali appetitu vane glorie: ergo est min⁹ meritoria q̄ foret secluso tali appetitu. Tūc arguit̄ sic: iste actus est min⁹ demeritori⁹ q̄ foret secluso illo veniali: ergo min⁹ de premio per aliquā latitudinē sibi debet̄ q̄ deberet̄ secluso tali veniali. hec cōsequētia est nota. tūc capio latitudinē per quā min⁹ de p̄mio debet̄: r̄ sit vnus grad⁹. tunc ppter illud veniale sortes isto gradu p̄mij ppetuo p̄uabitur. ergo ppter veniale habebit perpetuū incōmodū r̄ ppetuā penā. Consequētia est certa / r̄ añs p̄tz. secluso veniali / r̄ nullo altero posito / r̄ q̄cūq̄ altero eodē manēte adequate r̄ inuariato / sortes haberet istum gradū p̄mij: r̄ ppter positionē solam istius venialis / talem gradū nunq̄ habebit. Igitur ratione venialis perpetuo priuabit̄ illo gradu et tali cōmodo. Et ex hoc sequeretur tale corollariū q̄ aliquis beatus haberet penam. Patet / omnis carentia alicuius boni proueniēs ratione peccati quod alias inesset si tale peccatum nō fuisset / est pena. sed carētia illi⁹ grad⁹ est huiusmodi: igitur.

Propo.

bona: /
falsitas cōsequēntis probat̄ sic
nam p̄ peccato
veniali non me
re ē quis nisi
pena temporaria
lum.

Carentia
alicui⁹ bo
ni proue
niēs rōne
peccati ē
pena.

falsitas cōsequēntis probat̄ur^d illiⁱⁱⁱ Atia nā in quāda boe
tius beatitudo est status omnium bonorum in aggrega
tione perfectus: ~

De electione.

Dicitur notāter carentia pueniens ratione peccati. nam si aliquis careat aliquo gradu beatitudinis nō ratioe peccati precedētis nō est illi pena. habet ergo hec conclusio pbata q̄ nunc assistentia peccati venialis diminuit volitionē alicui⁹ boni positi simul cum tali peccato assistente: qz tunc ratioe peccati venialis aliquis perpetuo puniret. Cōtra hoc arguitur sic. si supradicta nunc essent vera / eodē modo pbarē q̄ relatio qua refertur actus bonus qui alias esset bonus / in finē venialē / non impediret bonitatē illius act⁹: hoc est / sequeretur eodē modo q̄ volitio qua volo dare elemosynā pauperi ppter deū / et vanā gloriā / venialē: non impediret a bonitate ppter hoc q̄ refertur in vanā gloriā: qz ex opposito ratione peccati venialis habeo incōmodum et penā perpetuā. Patet / si non referrem in vanā gloriā / talis act⁹ esset meritorius: et qz refero / nō est meritorius: ergo ppter hoc perpetuo priuabor illo gradu glorie / quē amitto ratione illius peccati venialis. Ad hoc argumentū negat consequentia. Et ad pbationē cū dicitur / talis act⁹ non est meritorius ppter relationē venialē / et reclusa foret meritori⁹: ergo. Dico q̄ nō est simile: qz talis actus habet etiā illum finē / scz vanā gloriā pro partiali obiecto: et si non referret in illum finē / non esset idē act⁹ / qz variat obiectum. Sz in alio casu q̄uis non ponat vanā gloria / remanet eadē volitio. ideo nō est simile. [Cōtra solutionē replicatur. actus medij non habet necessario finē p obiecto. suppono ergo opinionē Gregorij q̄ nō ptingat aliquo actu velle aliquid ppter aliud nisi ad istū sensum q̄ volitio finis que est intētio / est causa volitionis medij / que vocatur electio. tūc argumentū pcedit. nam volitio dādi elemosynā que refertur ad dilectionē dei / ex appetitu vane glorie priuabit aliquo certo gradu beatitudinis eterne solum ppter peccatū veniale. hoc argumentum videtur difficile: ppterea videt concedendum q̄ idē actus possit simul esse bonus et malus. vlt dicendū est q̄ nulla talis electio est meritoria de nouo vlt demeritoria. et hoc nō potest dici / qz sequeretur bene / electio causata virtualiter a dilectione dei / est meritoria magni premij: ergo eodē mō electio causata formaliter a dilectione dei. et hoc argumentū est mihi difficillimum.] ¶ Quantū ad scđam difficultatē qua querebatur vtrū qui vult furari vt det pauperi / minus peccet q̄ qui furatur nō habito respectu ad finem bonū. Dicūt cōmuniter docto. ponendo conclusionē negatiuā: vcz q̄ non diminuitur malitia ratione illius relationis. Un̄ Aug. in homilia: et recitat. xiiij. q. v. ca. forte. i fine. vbi dicit: Si totum tribuat pauperib⁹ qđ abstulerat / addit potius pctm q̄ minuat. hāc cōclusionem tenet monachus.

Additio.

Propositio.

hec autoritas capit in isto sensu a dno aristoteli
s. qz si aliquis vult furari & nō cum intentione
restituendi ne subueniat pauperibus tunc potius
addit peccatum q̄ minuat.

in bono fine.

Ratio est (dicit) operatio que est mala / q̄ refertur in bonū finē / si ppter hoc esset minus mala q̄ si non referret / dū modo cetera maneāt paria pter relationē ⁊ nō relationē: sequeret ex opposito q̄ aliqua relatio in bonū finē / totaliter diminueret malitiā actus: vt si volitio qua volo furari ad subueniendū pauperi / esset minus mala ppter talē relationē: sequeretur q̄ si referat in finē meliorem in duplo / quadruplo / ⁊ sic in infinitū meliorem / q̄ totaliter absorberet malitiā illius actus. cōsequens est falsum / qz furari nullo modo pōt bene fieri. Diceret tamē ad hoc / non op̄ q̄ finis in duplo melior / in duplo de malitiā tollat. ¶ **Alia ratio.** si talis volitio esset minus mala ppter illam relationem: sit vnus gradus malitiē / ⁊ q̄ talis relatio absorbeat illū gradū: tunc illa non esset amplius mala: ergo talis relatio totaliter absorberet malitiā illius actus. Secūdū argumentū siue ratio ad pbandū q̄ nō diminuitur malitiā ratione illius relatiōis. capio duos / sortes et platonem: sortes vult furari ppter auaritiā precise / plato ppter auaritiā ⁊ ppter subuentionem proximi: ita q̄ tantū fertur in auaritiā sicut sortes / qz tñ vult furari sicut sortes. tūc plato tñ peccat sicut sortes. Patet / nam seclusa tali relatiōe tantū peccaret sicut sortes: sed ipsa posita nō impedit q̄ tantū peccet. qd̄ patet. Omnis circumstantia faciens ad malitiā actus sortis / reperitur in actu platōis: nam ad malitiā actus sortis ista duo reperiunt / scilz q̄ capit vel vult capere alienū: ⁊ propter auaritiā. ⁊ talia duo reperiuntur in actu platonis equaliter ⁊ eque intensa sicut in sorte. ergo illi duo act⁹ sunt eque mali. ⁊ vltra: ergo relatio in bonū finē / nō diminuit de malitiā actus mali. ¶ **Cōtra hoc arguit apparenter.** Sortes vxorat⁹ si velit cognoscere vxorē vt expellat libidinē: peccat venialiter (scdm multos doctores: vt scdm Tho. ⁊ s. Bonauē. licet Martin⁹ ⁊ moderniores teneant oppositū) tamē si illam volitionē referret in bonū finē / scz in pcreationem prolis / nullo modo peccaret: ergo relatio in bonū finē / aliquādo absorbet totam malitiā act⁹. ergo aliquando diminuit. ¶ **Cū sic arguit.** si sortes velit cognoscere vxorē ⁊ c. hoc dato: et tñ si velit illam cognoscere ppter prolē / nō peccat. Distinguo. vlt si cetera maneāt paria: vel si non maneāt paria: verū est. Vñ si darētur duo apud istos doc. dicētes q̄ cognoscens vxorem causa libidinis explēde / peccat venialiter: quorū vn⁹ precise vellet cognoscere suā cā delectatiōis explēde: et alius ppter plē ⁊ causa libidinis explēde: si tñ inordinatē ferret in delectationē sicut alter / equaliter peccarēt: q̄ nō est solū differentia in hoc q̄ vnā volitio refertur in bonū finem / ⁊ alia in malum. ¶ **Alia difficultas cōtra hās**

hec ratio concludit q̄ si relatio in bonū finem diminuit aliquid male electio nis q̄ diminueret tota malitiā electio nis male. quod sic p. nā si electio mala esset in modum q̄ ppter hoc q̄ est in bono in fine abscedit in modum habet in se.

De electione.

ppositionē. capio sortē & platonem / & q̄ vterq̄ p̄ hoc tempore teneat dare elemosynā pauperi p̄pter deum: et sortes velit dare p̄pter deum & vanam gloriā: & plato solum p̄pter vanā gloriā venialē. illo casu sortes minus peccat q̄ plato: & nō nisi q̄ refert in bonū finem / & plato nō: et in istis nō est differētia nisi q̄ sortes refert in bonū finem: et plato nō / q̄uis vterq̄ in malū referat. patet q̄ & sortes minus peccet: & plato plus. Nā volitio platonis est mala mortaliter: & volitio sortis solū venialiter. quod patet. volitio platonis deest vna circūstātia. s. vltimi finis / qm̄ p̄ tūc teneat sibi dare sub pena peccati mortalis: q̄ volitio platonis est pctm̄ mortale. Scda pars aūtis patet. s. q̄ volitio sortis nō sit mortalis: q̄ nō habet nisi vnā circūstātia malā q̄ est solū venialis: & nō habet defectū circūstātie bone ad quā teneat p̄ tunc sub pena peccati mortalis: ergo volitio sortis est dūtatur venialis: & nō mortalis. Distinguo q̄ sortes min⁹ peccet q̄ plato: vel trāsgressiue / & sic nego. nā in nullo istorū est trāsgressio nisi q̄ vterq̄ equaliter appetit vanā gloriā: & vterq̄ equaliter trāsgreditur. vlt⁹ vna illarū sit peior omīsiue: & sic transeat. Un̄ relatio in finem bonū aliquādo facit q̄ actus nō sit ita malus omīsiue q̄ malus foret sine tali relatione / puta qm̄ agēs illū actū tenetur in illū finē referre. Secūdo dico. nuncq̄ actus mal⁹ ex obiecto p̄ncipali / & non ex obiecto finis / est min⁹ malus cū relatione q̄ foret sine tali relatione: q̄ malum obiectū nuncq̄ debet esse volitū. ideo nō debet esse volitum p̄pter quēcūq̄ finē. sed quādo obiectum volitiōis nō est malum ex genere: s̄ solū ex circūstātia finis: & teneor referre: talis relatio facit q̄ act⁹ nō sit ita malus omīsiue / vt dictū est. ¶ Est alia opinio opposita quā tenēt multi doctores: vt Holcot. iij. di. p̄mi: & eliphat. q. de libertate: q̄ circūstātia boni finis aliquātulū diminuit de malitia electiōis. et ista opinio fundat̄ in magistro sentētiarū di. xl. sc̄di dicēte / peior em̄ est qui cupiscēdo q̄ qui miserādo furat̄. ergo volitio furadi ex misericordia. i. ex appetitu subueniēdi pauperi / est min⁹ mala q̄ si nō referret̄ in illū finē / sc̄z in subuētionem. Et huius opiniois videt̄ esse Aug. & ponit. xxiij. q. ij. vbi ponit octo genera mēdaciōrū. Dicit q̄ pei⁹ est mētiri libidine mētendi q̄ recreatiōis causa / & peius recreatiōis causa q̄ ad saluandum bona tēporalia p̄mi: & adhuc pei⁹ ad saluandum tēporalia p̄mi q̄ mētiri ad saluandum vitam corporalē ipsius. & per cōsequēs relatio in bonum finē diminuit: et in meliorē adhuc magis diminuit: q̄ alias vltima tria mēdacia essent equalis grauitat̄: nisi p̄pter hoc p̄cise q̄ vnū illozū refertur in bonū finē / aliud in meliorē / tertiiū adhuc in meliorem. ideo dicit Aug. q̄

De sorte velit furari aduicibus
De subueniat pauperibus propter
deum tamobrem est mēdaciū
Ma relatione ad bonū finem quā
tūc esset sine illa circūstātia ex obiecto p̄ncipali.

An circūstātia boni finis diminiuat de malitia electiōis.

tertium est minus malum. ergo ratio bona diminuit de malitia electionis. Ideo est opinio Aug. & magistri quod ratio in bonum finem diminuit: & ratio in meliorem plus diminuit.

¶ Et ad argumentum monachi qui dicitur furat ut det pauperi minus peccat pro hoc quod refert in bonum finem: ergo circumstantia finis in infinitum melioris totaliter absorbebit malitiam illius electionis. Nego primum: & sicut dictum est prius etiam ex opinione monachi quod beneficium aggravat peccatum: sed non oportet quod infinite maius beneficium infinite aggravet: eodem modo nego istam consequentiam: circumstantia boni finis aliquantulum diminuit: ergo circumstantia finis in infinitum melioris infinite diminuet de malitia: consequentia nihil penitus valet. Fortius argumentum est. velle mentiri libidine mentendi est peius quam velle mentiri ad salvanda temporalia. primum: & hoc alijs paribus sumptis: puta quod sit idem genus mendacium: ergo est aliqua latitudo per quam est minus malum. ponatur quod sit unum gradus. tunc arguitur sic: est possibile quod aliquod mendacium sine relatione ad finem sit malitie unius gradus propter parvum conatum voluntatis: ergo si istud mendacium quod est precise unum gradus seclusa quacumque relatione boni finis referatur in bonum finem qui potest diminueret totaliter illum gradum absorbet a sua malitia: ita quod nullo modo erit malum. Conceditur quod est possibile quod sit malum ut unum: sed negatur consequentia: quia ratio in bonum finem de peccatis que sic se habent quod unum est peius altero: plus diminuet de peiori quam de minus malo: hoc est: maiore latitudine malitie absorbebit quam de minus malo: sed proportionabiliter tamen diminuet de actu minus malo sicut de actu peiori: hoc est: si faciat quod actus peior sit in duplo peior quam foret sine relatione: tamen faciet de minus malo. sed non oportet quod si auferat unum gradum malitie de peiori quod auferat unum de minus malo: quia quod diminuit de vno peccato aliquando est in infinitum peius illo quod diminuit in altero: ut gradus qui diminuitur de mortali est in infinitum peior quam qui diminuitur de veniali: ut ratio in finem diminuit solum de veniali unum gradum malitie venialis: & de mortali unum gradum malitie mortalis: sed malitia unius gradus mortalis est in infinitum peior quam malitia unius gradus malitie venialis. Dic ergo quod ratio bona in eundem finem maiorem quantitate de maiori peccato diminuit quam de minus malo: verum tamen eque proportionabiliter de utroque: hoc est si unum duplum alteri etiam duplum. si triplum alteri triplum etc. quibus duplum unum excedat duplum alteri in infinitum etc. Aliud argumentum monachi erat: sortes volens furari propter avaritiam solum: & plato propter avaritiam & ut subveniat pauperi: plato tamen peccat sicut sortes. negatur. & cum probatur: quia quicquid reperit in sorte faciens ad malitiam. scilicet cupiditas & latitudo

Ratio
bona di-
minuit
de malitia
electio-
nis.

De electione.

actus super obiectum de se malum / reperitur in platone.
 Dico q̄ verū est: sed non quicquid reperitur in platone d̄s
 minuens / reperit̄ in sorte: qz reperit̄ pietas diminuens in
 platone / z nō in sorte. Jō oportet sic argumētari. q̄cqd̄ re
 perit̄ in vno diminuēs vel aggrauās / reperit̄ in alio: ergo
 equaliter peccāt. ¶ Utrū electio mortalis que refert̄ in fi
 nē malū venialē / ex illa relatione mortaliter v̄l venialiter
 aggrauet̄: vt sortēs vult occidere vel furari: illa electio est
 mortalis. sed vult occidere v̄l furari solū p̄pter vanā glo
 riam venialē. cū talis electio sit peior propter malitiā fi
 nis: an sit peior mortaliter vel venialiter? Arguit̄ q̄ solū
 venialiter: qz circūstantia venialis non potest magis ag
 grauare q̄ sit in se mala. ergo. In oppositū. ergo si sit pe
 ior: est solū peior mortaliter. ¶ Hanc difficultatē tractat
 Clymēton vltima q̄stione sui libri / dicēs q̄ illud peccatū
 est grauius mortaliter q̄ foret sine tali relatione in illū fi
 nē. p̄tz / ois circūstātia mala volita aggrauat: z istō pctm̄
 nō est graui⁹ venialiter / qz nō est pctm̄ veniale / sed solū
 mortale: ergo istud pctm̄ est grauius solū mortaliter. Ra
 tionē adducit: aliqñ bonū / puta grā / aggrauat mortalit̄.
 ergo veniale pot̄ aggrauare mortaliter. Silit̄ qui men
 titur nocēdo vni vt profit̄ alteri / p̄pter circūstantiā mor
 talē illud est mortale: qz vnica circūstantia mortalis suffi
 cit facere mortale / q̄uis sint alie circūstantie veniales.
 ¶ Resolutio ḡ hui⁹ do. est q̄ electio mali obiecti mortalis
 qd̄ quidē obiectū malū refert̄ in finē venialē: ex tali rela
 tione aggrauat̄ illa electio mortaliter. ¶ Arguit̄ sic / z ap
 parēter. capio volitionē qua volo furari vt cōsequi possim
 vanā gloriā. talis volitio equalet duabus. s. velle furari / et
 velle cōsequi vanā gloriā: z nō habet malitiā p̄terq̄ illas
 q̄ reperunt̄ in istis duab⁹: vt ille q̄ vult furari vt adultere
 tur / talis volitio nō hz in se malitiā nisi illā quā due volit
 tiōes qb⁹ illa equalet / seorsū haberēt. s. in istis duab⁹ volit
 tiōib⁹ seorsum captis: scz velle furari / z volitiōe vane gl̄ie
 venialis / reperit̄ p̄cise vna mortalis / z alia venialis: ḡ volit
 tio furādi p̄pter vanā gloriā venialē: p̄ter malitiā q̄ pue
 nit ex obiecto / nō hz nisi malitiā venialē. Ideo p̄pter hoc
 apparet mihi satis pbabile q̄ idē pctm̄ pot̄ esse et mortale
 z veniale. nā rōne eiusdē actus qui fert̄ sup̄ duo obiecta /
 possunt cōtrahi duo reatus / vnus ad penā eternā / ali⁹ ad
 tēporalē. [Contra / perpetuo punietur p̄ peccato veniali.
 añs patet: qz pena maxima in inferno est nolitio illius qd̄
 fecit: ergo perpetuo nult se furatū fuisse p̄pter vanā glo
 riā. hoc argumētū mouebat in cōtrariū. miti⁹ est tñ dice
 re q̄ solū t̄paliter puniet̄ p̄ illo actu / inquātū venialis.]
 ¶ De bonitate z malitia actūū moralū. Ca. xiiij.

An circū
 stātia ve
 nialis ag
 grauet tā
 tū venia
 liter.

probat̄ q̄d̄ om̄s per
 maḡ / superioris sunt
 dicta / na / fidens co / fe
 Resolu
 tio.

Additio.

rat̄ alicui aliquid bene fieri de p̄fecta grā
 & peccat̄ grauius peccat̄ q̄ sine isto bene fieri.

De bonitate et malitia actuum. Fo. xxxi.

Consequenter videndum est quod sit bonitas actus et quid malitia. Et primo sit prima propositio. Bonitas actus nihil aliud est quam conformitas actus libere eliciti ad dictamen rectum seu verum: cum debitis circumstantiis. et hoc habet Scotus. xl. distinctione secunda: Durandus. xxxviii. Unum breuiter bonitas actus nihil aliud est quam actus bonus. Contra Jacob bene moraliter agebat volendo cognoscere Lyam quam credebat esse suam. talis volitio erat bona moraliter: et tamen non erat conformis dictamini recto: sed errori inuincibili quo credebat illam esse suam: ergo ad bonitatem actus non requiritur quod sit conformis dictamini prudentiali vero. Simile argumentum fit de datione elemosyne illi quem credo esse pauperem: iudico quod est ei subueniendum: et non est ignorantia culpabilis volo huic subuenire: talis volitio non est conformis vero dictamini: immo errori. Pro solutione notandum quod triplex est modus dicendi. Dicit Durandus quod talis volitio erat bona: et conformis dictamini vero. scilicet ista est a me cognoscenda: et non est error: quia si est inuincibilis non est error. Alii dicit ockam quod quis iudicium particulare sit falsum: tamen habebat iudicium vniuersale quod est verum: scilicet istud: omnis vxor mea est a me cognoscenda. et ad bonitatem moralem sufficit secundum eum conformitas ad dictamen vniuersale: quis dictamen particulare sit falsum. Aliiter dicit magister Martinus quod talis habebat duo iudicia: vnum scilicet: omnis vxor mea est a me cognoscenda. et secundum est: ista est a me cognoscenda: et consequenter duas volitiones ad illa duo iudicia conformes. primum iudicium erat verum: et volitio illi conformis erat bona: et secundum iudicium erat falsum: et volitio illi conformis erat mala: quia immediate executiua operationis. mala inquam moraliter: sed non imputabiliter: propterea quod ignorantia inuincibilis excusabat non a malitia morali: sed ab imputabilitate. Ideo respondendo ad argumentum secundum opinionem Durandi que videtur probabilior: dicitur quod sicut ex falso sequitur verum: quod similiter dicitur iudicium quo iudico de Licero non indigenti quod est ei danda elemosyna: quia credo eum esse pauperem: illud dictamen quis sequitur ex falso: est tamen verum. Contra. sit plato iudicans Licero non esse danda elemosyna: et sit sortis credens Licero esse pauperem: et iudicet quod est ei danda elemosyna: illa duo sunt contraria: quod vnum est verum: scilicet platonis: et aliud falsum. ergo. Dico quod si plato habeat tale iudicium: non est ab aliquo Licero danda elemosyna: tale est falsum. sed si habeat tale iudicium: non est a me danda elemosyna Licero: tale est verum: et tunc non contradicit iudicio sortis: sed se habet illa impertinenter: et nullo modo contradictorie. Usus est ergo penes quid attē

Prima propositio. Quid sit bonitas actus. non erat conformis isti dictamini in necessitate cognoscenda quod falsum erat siquidem oppositum erat verum

Alius est modus dicendi Jacsonis. scilicet quod Jacob habebat duo iudicia vniuersali praxi verum. scilicet vxor quam iudicium vniuersale credo esse meam est a me cognoscenda. scilicet vxor quam iudicium particulare credo esse meam est a me cognoscenda. scilicet vxor quam iudicium particulare credo esse meam est a me cognoscenda.

quam credo in dicitur esse meam ut quibus in forebat hoc est a me cognoscenda sic patet quod bono iacob bono vniuersali erat conformis dictamini vero. scilicet hoc est a me cognoscenda

De bonitate & malitia

Penes
quod atten-
dit maior
bonitas in
actu.
Unū verū
nō est ma-
gis verū
quā aliud.

Malitia
opposito
modo se-
habet ad vir-
tutē mo-
ralem.

Proposi-
tio.
Malitia
actus nō ē
diffor-
mitas ad di-
ctamēve-
rum actu
existens.

ditur bonitas actus moralis. sed querit penes quid atten-
ditur maior bonitas in vno quā in altero. Respondet mona-
chus quod maior bonitas non attenditur penes hoc quod est esse
magis conforme dictamini recto vel penes hoc quod est esse
magis intensū: vel penes hoc quod est posse acceptari ad ma-
ius premiū eternum vel temporale. patet primū. Nulla ra-
tio est magis vera quā altera: sicut vnum verum nō est ma-
gis verum quā aliud: sicut propositio contingens nō est ma-
gis vera quā necessaria. igitur. Neque penes secundum. nam
stat actum magis intensum esse minus meritorium quā mi-
nus intensum: vt stat actū diligendi deum remissum esse
magis meritorium actu intensiori diligendi proximum.
Neque penes tertium. patet. quocūque premio dato potest ac-
ceptari ad maius. sed (dicit monachus) attendit penes hoc
quod de facto ad maius premium eternum vel temporale acce-
ptat. Contra hoc arguitur. quibus a deo pro actu meritorio
nullum esset promissum premiū: nihilominus vnus actus esset
altero melior moraliter. ergo quibus actus morales nō acce-
ptentur ad premiū vel temporale vel eternum adhuc ali-
quid essent ceteris meliores. ergo excessus bonitatis nō attendit
penes hoc quod acceptatur ad maius vel minus premiū. Item sequi-
tur quod actus acceptatus ad premiū eternū esset in infinitū
melior quā acceptatus ad temporale. ideo dicitur quod attendit
penes hoc quod est esse conforme dictamini prudentiali secū-

ndum meliores circūstantias: puta quia circa melius obie-
ctum vel ad meliorem finem ordinatum: et sic de circūstā-
tijs scilicet modi loci etc. sed circūstātie obiecti et finis sunt
precipue. Alia propositio. Malitia actus nō ē diffor-
mitas ad dictamen verū actu existens. patet. Nam aliquis potest pec-
care se conformando dictamini vero et etiā erroneo. igitur
illa malitia vniuersaliter nō ē illa diffor-
mitas ad dictamē
verū actu existens. Tertia propositio. Ut actus sit malus:
nec requiritur nec sufficit quod sit difformis dictamini quod si in-
esset: esset verū. Secunda pars patet: puta quod non sufficit.
nam volitio Jacob secundum Durandum et Ockam non
erat mala: sed merebatur per illā et tamen illa erat diffor-
mis dictamini quod si inuisset / fuisset verum / ergo nō suffi-
cit ad malitiam moralem quod actus sit difformis dictamini quod
si inesset / esset verū. prima pars patet: puta quod nec illud re-
quiritur. Nam aliqua volitio quod elicitur contra dictamen
erroneum / est mala moraliter. patet. sortes dictat quod mētē-
dum est / et nihilominus nult mētiri. talis volitio est mala:
et tamen non est difformis alicui dictamini quod esset verum
si inesset. ergo vt actus sit malus / nō requiritur quod sit diffor-
mis dictamini quod de facto esset verū si inesset. Ideo ad
videndum quid requiratur et sufficiat ad malitiā moralem

*f. hec non est am-
monos cenda:*

*probat prima
pp. sic dicitur qd ha-
beat voluntatem
dei & etiam volit
vanam gloria &
dicitur qd ad conse-
quendum hos
fines est danda
elemosina pauperi
propter deum & vanam
gloria & velle dare
tunc illa volitio est
mala & tamen
nō est difformis
dictamini vero actu
existens. s. dicitur
qd est elemosina
pauperi propter
deum & malicia
actus nō est
difformitas & c.*

videndum quid requiratur et sufficiat ad malitiā moralem
elemosina pauperi propter deum & vanam
gloria & velle dare tunc illa volitio est mala & tamen
nō est difformis dictamini vero actu existens. s. dicitur
qd est elemosina pauperi propter deum & malicia
actus nō est difformitas & c.

ponitur ppositio trimembri / que talis est. Ut aliq̄s act⁹ ppositio trimē
 sit malus moraliter / requirit̄ & sufficit q̄ sit difformis dictamini actu existenti vel existenti credito vero: v̄l q̄ sit dif-
 formis dictamini quod si inesset / esset verū: & nō habetur
 ignorātia inuincibilis. & ista vltima pars ponitur propter
 casum de Jacob / & de illo q̄ dat elemosynā diuiti que cre-
 dit pauperem. Et oēs malitie morales reducūtur ad ali-
 quod istorū triū membrorum: qz omnis malitia est diffor-
 mitas actus libere eliciti / ad rectā rationem / vel ad illam
 que putatur recta / vel ad aliquā que esset recta si inesset /
 cuius non habetur ignorātia inuincibilis opposita. [Mi-
 hi videtur q̄ sufficit ad malitiā moralē q̄ sit cōtra dicta-
 mē actu inexistens / v̄l q̄ si inesset / esset verū si non esset
 ignorātia inuincibilis.] Querit Ockā. iij. quolibeto. q. xv.
 vtrū illa cōformitas & difformitas sit aliquid distinctū ab
 actibus cōformibus v̄l difformibus / v̄l an sit ipsemet act⁹
 conformis vel difformis. Quātum ad illam conformitatē
 apud Scotum & reales illa conformitas est respectus: sed
 p nunc dico q̄ conformitas nihil aliud est q̄ actus cōfor-
 mis: qz opposito dato / ille actus posset libere elici: et non
 esse bonus. patet. deus nō necessitatur ad coagēdum pro-
 ductiōi illius respect⁹. Difficultas est de difformitate. vñ-
 de sco. in. ij. d. xxxvj. ponit quattuor per ordinē. Primū q̄
 malitia non est priuatio boni nature. vnde bonum nature
 nō est aliud q̄ habitas naturalis ad bonū. Dixerunt ali-
 qui q̄ omne malū aliquid adimit de illa habitate ad bo-
 nū. cōtra quos arguit Sco. & precipua eius ratio est ista. se-
 cundum peccatū potest esse eque graue cum primo / ergo
 aufert tātam quātitatem de bono nature sicut primū. et
 tūc per applicationē finitorū peccatorum totaliter aufer-
 retur illō bonū nature. quod est falsum. ergo malitia act⁹
 non est priuatio boni nature. Secundo dicit q̄ non est pri-
 uatio boni gratuiti: qz veniale habet malitiam / et tamen
 gratuita nō priuat. Tertio malitia nō est priuatio boni ha-
 bitus oppositi producibilis ex oppositis actibus: qz cū ac-
 tu peccati stat intēsissimus habit⁹ actūū oppositorū. Sed
 quarto dicit q̄ malitia act⁹ est priuatio rectitudinis debi-
 te inesse tali actui. patet. oīs creatura est debitor deo q̄
 actus suos eliciat cōformiter ad dictamen rectū. Et inse-
 quēdo Ockā / cōformitas est ipse actus cōformis. ideo po-
 nitur p̄ma ppositio. Non quelibet malitia cuiuscūq̄ act⁹
 est priuatio rectitudinis debite inesse illi actui / vt malitia
 odi dei / vel volitio furadi nō est priuatio rectitudinis de-
 bite inesse illi actui. ptz. illi actui nulla pōt inesse rectitu-
 do. Tum primo / dicit Ockam q̄ rectitudo non est nisi
 act⁹ rect⁹: & nulla rectitudo est apta nata inesse illi actui:

*Maiores malicia in uno actu q̄ in alio actum dicitur p̄ma hoc
 q̄ est difformis dictamini p̄ hanc r̄onem q̄ priuatio cōtra finem*

*Quid req̄-
 rat & suffi-
 ciat ad
 malitiam
 moralē.
 Additio.*

*Quid sit
 conformi-
 tas act⁹.*

*Bona uer-
 tura dif-
 xxxv.*

*na effica-
 ret h̄ve
 int lapis*

*Quid ma-
 litia act⁹.*

*p̄ia pro-
 positio.*

Figura 1.

*probatio. nullus actus potest inesse alteri actui. sed
 rectitudo est actus q̄ malicia nō est priuatio re-
 ctitudinis debite inesse illi actui.*

De bonitate et malitia actuum.

Secunda propositio.

Tertia propositio.
Quid omissio.

Additio.

ergo malitia non est carentia rectitudinis debite inesse actui. Tunc secundo: et est apparentius argumentum Ockam. Est impossibile quod volitioni furandi vel odij dei insit rectitudo: cum sit actus intrinsece vitiosus. ergo nullus obligatur ad dandam rectitudinem illi actui. consequentia patet: cum nullus obligetur ad impossibile. igitur. ¶ Secunda propositio. Malitia actus seu difformitas non est priuatio rectitudinis debite inesse voluntati vniuersaliter. patet. possibile est quod fortes velit furari pro tempore pro quo non obligatur ad nolitionem contrariam. certum est quod non obligor per omni tempore diligere platonem. signetur tempus quo non obligor: et in illo illum odiam. quo facto malitia odij non est priuatio rectitudinis per tunc debite inesse voluntati. patet. si malitia istius actus sit priuatio rectitudinis debite inesse voluntati: maxime esset priuatio rectitudinis amoris platonis. sed talis rectitudo non est per nunc debita: quia non teneor per nunc ad amandum platonem: ergo. Secundo. si malitia cuiuscumque actus esset priuatio: sequeretur quod malitia illius peccati transgressionis esset precise omissio: et sic non foret peius transgredi et omittere simul quam solum omittere. patet. si malitia sit solum illa priuatio: ergo non foret peius transgredi et omittere simul quam solum omittere. quod est falsum. ergo non cuiuslibet actus mali malitia est priuatio rectitudinis debite inesse voluntati. Tertia propositio. Aliquando malitia est priuatio rectitudinis per tunc debite. patet tunc primo: cuiuslibet omissionis malitia est priuatio rectitudinis per tunc debite: quia omissio est priuatio actus recti. Tunc secundo. stat aliquem actum esse malum non propter positionem male circumstantie: sed duntaxat propter defectum bone circumstantie: ut fortes pro aliquo tempore non solum tenent subuenire pauperi: sed etiam propter deum. Ideo si subueniat etiam non propter malum finem: solum omittere circumstantiam bonam. scilicet propter deum: talis actus est malus: et malitia illius est priuatio rectitudinis per tunc debite inesse actui vel voluntati. Ideo dicit Ockam tria. primum quod non semper malitia actus est priuatio rectitudinis debite inesse actui. secundum: non semper est priuatio rectitudinis debite inesse voluntati. tertium: aliquando est priuatio rectitudinis debite inesse actui vel voluntati. [Ingeniosissime impugnat Ockam Scotum in hac materia: sed videtur quod non sufficiant ponderationes posite: quia stante conscientia dictante quod est mentiendum iocose: et posita nolitione qua nolo mentiri iocose: talis actus est malus: et tamen ibi non est carentia rectitudinis debite inesse actui vel voluntati. et eodem modo de odio platonis in casu libri. propterea aliquid est addendum: scilicet vel positio malitie debite non inesse.]

¶ De multiplici bonitate et malitia actuum. Ca. xiiij

De bonitate & malitia actuum. Fo. xxxiiij.

Consequenter videndum est de multiplici bonitate & malitia actus. Un̄ communiter doc. in sc̄o dicunt triplicem esse bonitatem actus. p̄ma est ex ḡne siue ex obiecto: & nihil aliud est nisi actus qui fert̄ super obiectum conueniens secundum rectam rationem. per oppositum dicit̄ malus ex genere: quando. i. fertur super obiectum disconueniens sc̄dm rectam rationem. Exemplum primi: vt velle dare elemosinam indigenti: talis volitio que fert̄ precise super tale obiectum est actus bonus ex genere. Exemplum secundi: vt velle detinere rem alienam inuito dño: talis volitio fertur super obiectum disconueniens recte rationi: & vocatur malus ex genere. Alia est bonitas ex circumstantiis: & est actus circumstantionatus omnibus circumstantiis: secundum dictam recte rationis sibi conuenientibus vel debitis: vt velle subuenire pauperi propter deum: & quia recta ratio dicitur esse subueniendum: et talis est perfecta bonitas moralis. S; malitia ex circumstantia est duplex. quedam contraria: altera vero p̄uatiua. Unde apud Sco. actus dicitur malus ex circumstantia p̄uarie: quia. s. habet malam circumstantiam: vt velle dare elemosinam pauperi propter vanam gloriam. Sed actus dicitur malus ex circumstantia p̄uatiue: quando habet defectum bone circumstantie quam debet habere: vt habendo precise hanc volitionem: volo subuenire pauperi: non referendo in deum pro tempore quo teneor referre: tali actui deficit vna circumstantia. s. finis. Tertium bonum dicitur meritorium: & est actus acceptatus a deo ad vitam eternam. Per oppositum malum demeritorium est actus deacceptatus: vel ordinatus ad penam eternam vel temporalem. Circa hanc materiam queruntur due difficultates. prima. An quilibet bonitas pure moralis: hoc est que non est meritoria: a quilibet meritoria specie differat? Secunda: an detur actus medius inter bonum morale et malum morale. Non est difficultas quin detur actus medius inter bonum meritorium: & malum demeritorium: vt actus bonus factus in mortali. Quatum ad primum ponuntur due opiniones probabiles: secunda tamen probabilior. prima est Dio. xvij. di. j. & clymeto in prima sua quest. q. quilibet bonitas moralis a qualibet meritoria specie differt. p̄z. quilibet bonitas meritoria est a principio differente ab illo a quo est pure moralis: ergo. patet antecedens. Quilibet meritoria a charitate p̄cedit effectiue. nulla pure moralis a charitate procedit effectiue: qz si procederet a charitate: esset meritoria: & non pure moralis. ergo. et habet Dionysius pro inconuenienti q. meritorium & non meritorium sint eiusdem speciei. Adam prima di. primi tenet oppositum propter quatuor rationes. prima. actus castitatis ex charitate elicitur est

Triplex
est bonitas.

Bonitas
ex circumstantiis.

Actus
malus ex circumstantia.

Malum
demeritorium.

opinio domini & clymeto fundat in hoc non ipsi tenent qd semper actus p̄uatiui a causis differentiibus specie differunt specie

*De voluntate domini dicitur in prima p̄uatiue
proditur ex charitate nisi cum de
specie cum voluntate domini dicitur in prima
pauperi non pro dicitur ex charitate*

De bonitate et malitia

eiusdem speciei specialissime cum actu castitatis quod est solum moralis. patet. actus procedens cum habitu / et sine habitu / est eiusdem speciei. ergo actus preveniens habitum / et sequens / erunt eiusdem speciei. ergo actus procedens ex charitate: et qui procedit sine charitate / sunt eiusdem speciei specialissime. Secunda ratio fortissima. sit aliquis in charitate eliciciens actum castitatis bonum meritoze et moraliter. talis actus iteratus generat habitum. tunc habitu genito peccet: perdit charitatem: et talis habitus genitus manet: et ex tali habitu manente potest operari: et non potest operari ex habitu nisi eliciat actum eiusdem speciei cum illis a quibus producebatur. ergo extra gratiam potest elicere actum eiusdem speciei specialissime: et illi erunt solum morales. ergo bonitas moralis et meritoza erunt eiusdem speciei specialissime. Tertia ratio adhuc apparentior. Sortes extra gratiam elicit actus castitatis bonos morales habitum gignentes. tunc habitu acquisito sortes acquirat gratiam. tunc potest elicere actus eiusdem speciei cum precedentibus illis: et erunt meritozi. igitur. Antecedens patet. omnes cause que prius erant ad productionem actuum precedentium / adhuc nunc sunt. et quoadcunque sunt eadem cause precise: ex eisdem potest produci idem effectus qui prius / vel saltim conformis in specie. Et iste due rationes sunt fortiores inter ceteras. Sed iste rationes possunt solvi ab adversario. Ideo ad primam rationem: cum arguitur / actus procedens ex habitu / et sine habitu elicitur a potentia / est eiusdem rationis: distinguo: vel de habitu infuso / et sic nego. vel de acquisitis: et sic est verum. Ad secundum dico quod remanet habitus gratia perdita quantum ad esse habitus: sed non quantum ad idem exercitium sicut erat prius: quia est una causa partialis que concurrebat ad effectum cum habitu / puta charitas etc. Ad tertium cum sic arguitur: sortes cum acquisiuit gratiam: omnes cause que prius erant / adhuc sunt: concedo. ergo possunt producere eundem effectum: nego consequentiam: quia non sole sunt / sed est alia causa / ideo sequitur diversitas effectus. Veritatem opinio Ade est probabilior: videlicet quod uniuersaliter non quilibet bonitas pure moralis a qualibet meritoza semper differt. Quantum ad aliud dubium an inter bonitatem moralem et malitiam moralem sit actus indifferens. i. quod sit actus non bonus nec malus moraliter: pro solutione notandum quod hoc dupliciter potest intelligi. vno modo quod sit aliquis actus deliberatus vel indeliberatus indifferens. alio modo quod sit aliquis actus deliberatus formaliter / puta qui sequitur iudicium rationis: vel deliberatus virtualiter. i. quando deberet esse iudicium rationis / et non est. Iterum notandum secundum Tho. q. xvij. prime scilicet: quod dupliciter intelligitur quod sit actus indifferens. Uno modo quod sit singularis in suo esse. Alio modo

De actibus indifferens.

ide est op ordi
natis p reed in
rationem:

do q̄ sit indifferens sc̄dm speciem: id est ex obiecto: quia
 actus voluntatis sc̄dm eum capiunt speciem ab obiecto.
 et adhuc dupliciter intelligitur q̄ sit indifferens secundū
 speciem: vno modo q̄ a tota specie debeat ei q̄ sit indif-
 ferens. et tunc ista consequentia esset bona: est indifferens
 secundum speciem: ergo quilibet actus in illa specie est in-
 differens. Alio modo q̄ sit indifferens secundum speciem:
 id est q̄ ex obiecto non debeat ei q̄ sit bonus vel ma-
 lus: quia obiectum in se consideratum non habet confor-
 mitatem nec difformitatem ad dictamen recte rationis.
 et isto modo datur actus indifferens: vt velle leuare fe-
 stucam: fricare barbam. Sed tota difficultas est an detur
 aliquis actus singularis indifferens: id est qui nec sit bo-
 nus nec malus moraliter. et hoc de actu deliberato: quia
 de indeliberato non est questio: cum non sit bonus nec
 malus. Nec est difficultas de indifferenti actu inter bo-
 nū meritorium: et malum demeritorium: cum talis detur.
 Questio est ergo: an sit aliquis actus singularis delibera-
 tus indifferens inter bonum et malum morale. Ponuntur
 due opiniones. Prima est sancti Tho. quē imitatur Gre-
 go. in. ij. et in. j. dist. j. q̄ sc̄z nullus est actus indifferens de-
 liberatus inter bonum et malū morale. probatur. quocūq̄
 actu capto deliberato: vel est conformis dictamini recte
 rationis: vel non. si primū: ergo est actus bonus. si secun-
 dum: ergo est actus malus. ergo non est dabilis actus in-
 differens malus. Alia ratio Grego. quam facit in secūdo.
 Quocūq̄ actu capto deliberato: vel habet omnes circū-
 stantias requisitas ad bonitatē: vel aliqua deficit. Si pri-
 mum: est bonus. Si secundū: est malus. Nam sicut bonū
 ex integra causa cōsistit: ita malum ex defectu cuiuscūq̄
 circūstantie. Tertia ratio. capto quocūq̄ actu: vel fertur
 in materiā debitā: vel in indebitam. si secundū: non est in-
 differens: sed malus ex genere. si primū: v̄ ergo fertur in
 illam materiā licitam propter se et vltimate: vel p̄pter ali-
 ud. si primū. i. propter se et vltimate: et ista materia est q̄d
 creatum: ergo est fructio creature: ergo est actus malus.
 si secundū: id est propter aliud: vel propter aliquid aliud
 quod est bonum: sc̄z propter bonum finem: vel non. si pri-
 mum: ergo erit bonus: quia habet obiectū bonum: et refer-
 tur in finem bonum. Si secundū: id est in malū finem: er-
 go est actus malus. Ergo non est dabilis actus indifferens
 inter bonū et malum moraliter. Et ad hoc corroborandum
 citat sanctus Thomas auctoritatē Grego. in quadam ho-
 milia: Ociosum verbum est quod vtilitate rectitudinis:
aut ratioe iuste necessitatis: aut pie vtilitatis caret. Sed
 verbum ociosum est malū: quia de eo sūt homines ratio:

ut sunt actus pri-
 uati

Ociosum
 verbum.

De bonitate et malitia actuum.

nem reddituri in die iudicij: vt dicit Mat. xxiij. Si autem non caret ratione iuste necessitatis aut pie utilitatis: est bonum aut malum. pari ergo ratione et quilibet alius actus vel est bonus vel malus: nullus ergo individualis actus est indifferens. Ideo si in verbis non datur verbum indifferens: nec in aliquo alio actu. **A**lia est opinio Ockam prima distinctione primi / ratione prima: et Bonauenture in secundo. xli. distinc. quod datur actus indifferens inter bonum et malum. et pro ista opinione sit talis ratio / supponendo quod homo non tenetur per omni tempore diligere deum / cum sit preceptum affirmatiuum. sit ergo tempus in quo fortes non tenentur diligere deum: et pro talive sit elemosina dare pauperi: et habeat iudicium rectum quod danda est elemosina indigenti. hoc supposito arguitur sic. hec volitio non est mala / nec bona: ergo datur actus singularis deliberatus qui non est bonus neque malus. primo non est mala transgressiue: quia non fertur in obiectum prohibitum: nec habet circumstantiam malam prohibitam. Igitur non est mala transgressiue. Nec est mala omissiue: quod patet: quia non est carentia alicuius debiti pro tunc inesse / quia per suppositionem non obligatur tunc fortes ad amorem dei vel ad actum referibilem: ergo talis actus non est malus malitia omissionis. [Hic potest dici / licet absolute non obligetur fortes pro tunc diligere deum / tamen obligatur ex conditione: quia si eliciat actum referibilem / tenetur referre / per illud apostoli: *Diis in gloriam dei facite.*] forte dices quod sufficit relatio habitualis et actus naturalis est referri. igitur est bonus. Contra. vel per referri habitualiter intelligis esse ex habitu referendi: scilicet ex habitu dilectionis dei: vt videtur dicere Greg. in secundo dist. xxxviii. vel intelligis aptitudinaliter: id est esse aptum naturaliter referri. non primum: quia nunquam habitus causat immediate actum differentem specie ab illis ex quibus generatur est. sed possibile est quod nunquam habuerit habitum dilectionis dei. igitur. non secundum: puta quod habitus liter referri. id est aptitudinaliter natus sit quantum est ex se / referri: quia ille actus est eque naturalis referri in vanam gloriam sicut in deum: et eadem ratione qua dices bonum propter aptitudinalem referibilitatem in bonum finem: eadem ratione dicam quod erit malus propter aptitudinalem referibilitatem in malum finem. Item multum apparet arguitur quod sit dabilis actus medius inter bonum et malum moraliter. dicit. S. Bonauentura: Si actus ordinatus in bonum finem / cadat super materiam debitam: est bonus. Si autem non ordinatur: et hoc prouenit propter inordinatam conuersionem ad creaturam: est malus transgressiue. vel est propter negligentiam operantis qui tunc tenetur referre / et non refert: et sic est malus omissiue. vel hoc est propter fragilitatem: et sic est actus medius. Ideo dicit: quando cum actus cadit super materiam debitam / et non elicitur pro

Additio.

pter aliquem finē / est indifferens. in primis nō est bonus: quia ad bonitatē nō sufficit habitualis relatio. similiter nō est mal⁹: quia cadit super materiam debitam: et nō caret circumstantia quam pro tūc debeat habere. igitur. [Hec ratio est apparen⁹: et mihi dicendum videtur cōsequēntē ad bonauēturā q̄ ista volitio / volo leuare festucā propter deū / est act⁹ indifferens.] Et ad argumēta part⁹ aduerse: cum arguitur: vel est cōformis dictamini et c. Dico q̄ ē cōformis dictamini recto. ergo est virtuosus / nego cōsequēntiā: quia nō sufficit q̄ sit cōformis dictamini recto quādo illud nō dictat vniuersaliter de omnibus circūstantijs requisitis ad bonitatem moralem. non enī tale dictamē dictat de fine q̄ requirit. Ad secundū dico q̄ aliqua circūstantia deficit: nec cuiuscūq; circūstantie requisite defect⁹ sufficit ad malitiam. Contra. ergo act⁹ factus per ignorāntiam inuincibilem / nō esset bon⁹: sed malus. patet / circūstantia aliqua deficit. Dico q̄ ignorātia inuincibilis excusat a toto: qz illa excludit vnam circūstantiam requisitā / ad quam eliciens actū pro tūc nō tenetur. Ideo si pro tūc non obligetur ad illā / cuius requiratur ad bonitatem: tūc defectus illius non causat malitiā. Ad tertium cū inferatur / ergo est fruitio / nego consequēntiā: quia ad frui requiritur q̄ feratur in obiectū tanq̄ in vltimum finem et summum bonum. Ad auctoritatē Greg. in homilia / dicit Bonauentura q̄ caret rectitudine quando homo obligat sibi dare tūc: sed nō caret quādo pro tunc nō tenet. Alias auctoritates / puta Omnia in gloriā dei referte et c. expōit Bonauentura loco preallegato. vide si vis. Ex dict⁹ apparet q̄ opinio ponens actum medium inter bonū et malū morale / est probabilior.

Additio.

*o est malus nō
dicitur. sed debz
sic fieri ex on
Ignoran
tia inuincibilis ex
cusat a
toto. circūstantia
deficit quā
tenet habere
o est malus
q̄ tunc cōsequēntia erit bona
tome illi dicit
An vultis si de
tas sine gra possit
bene moraliter agere.
in omni
tio nō tenet
illi habere
pro illo tunc*

De volūtate an possit sine gratia bene moraliter agere. Cap. xv.

Consequenter queritur vtrum voluntas sine gratia possit bñ moraliter agere. pro solutiōe respōdet q̄ hoc dupliciter potest itelligi. Uno modo q̄ possit bñ agere sine illo habitu supernaturalit infuso / q̄ efficiuntur formaliter grati deo. Alio mō q̄ possum⁹ sine grā bñ moraliter agere / hoc ē sine grā ḡt⁹ data. i. sine iuuamine dei ḡtuito: siue sit habit⁹ infus⁹ / vel aliq̄ cognitio a deo imissa: vt exhortatio / vel specialis mod⁹ agendi. De primo sensu / vide licet vtrū sine gratia gratum faciente possumus bene moraliter agere: aliqui doct. dixerūt q̄ nō: vt eliphaz. prima dist. de fruitione: imo dicit q̄ quibet actio facta extra gratiā: est peccatū. Etiam fuit opinio brauardini: vt ait Dionys. in secūdo. Alij tenent cōclusionem oppositā / q̄ vides

probat sic nā sicut fit in naturalibus sic debet fieri
in gratiis sed in naturalibus anteq̄ forma introducat in mā
requirit dispositio in ipsa ma De voluntate. i etia in or a

requirit dispositio
tantis requisitis
positio premium
peccatore ad hoc
q̄ introducat or
in ipso: pro
bona etia antori
tate. s. conuerti
mim ad
me & coo
co. n. r. t. r. g. e. r. s.

licet aliqs de lege sine gra gratū faciēte potest bene mor
raliter agere. Patet supponendo primo q̄ de lege anteq̄
qs resurgat a peccato / requirit dispositio p̄ua in ipso pecc
atore. ista suppositio ab omnib⁹ cōcedit / vt habet Scot⁹
dist. xiiij. quarti sentētiarū: r fundatur etiā in sacris scri
ptis: qz nisi hoc esset verū / esset difficile saluare q̄ de⁹ nō
esset acceptator psonaz: quia nō videtur ratio quare dat
gratiā vni / r nō alteri / nisi quia vn⁹ se disponit ad illā / al
ter nō nō. Secūda suppositio est q̄ illa dispositio sufficiēs
ad gratiam / nō est solū non ponere peccatū / siue pure ne
gatiue se habere respectu peccati (qz alias dormiēs q̄ pec
cauit / qui nullū actum habet / esset dispositus ad illā suffi
cienter / quia nō actu peccat) s; est actū positium habere.
¶ Hoc supposito / patet q̄ qs sine gra potest bene mor
raliter agere: quia qs potest resurgere ad gratiā de lege.
ergo potest habere quandā dispositionem requisitā ad
gratiam. illa dispositio vocetur. a. Tūc quero vtrum. a. sit
actus bon⁹ / vel malus. si secundum: ergo nō est dispositio
ad gratiā / immo indispositio: quia peccatū indisponit. si
vero. a. sit bon⁹ actus: ergo ppositum: puta q̄ quis potest
bene moraliter agere sine gratia. ¶ Secundo probat ea
dem cōclusio. aliquis extra gratiam potest mereri p̄miū
temporale / r nō per actū malum neq; indifferentē: q̄ ex
tra gratiā potest bñ moraliter agere. patet añs Exodi p̄
mo de obstetricibus egyptioꝝ / quibus dñs iussit edifica
ri domos / p̄pterea qz meruerūt aliquid temporale / saluā
do pueros iudeorū. Tūc dicit Greg. Eo q̄ erāt in pctō / me
ruerunt solū t̄pale: r tamen meruissent eternū / si nō fuis
sent in pctō. Tūc arguitur sic. meruerūt apud deū premi
um tēporale. q̄ sine gratia potest qs mereri ap̄ deū p̄mi
um tēporale: r per q̄ns bene moraliter agere extra grām:
sed illō bene agere nō ē meritoriū vite eterne. patet. i. ad
Cor. xiiij. Si oēs facultates meas in cibos pauperū distri
buero / charitatē autē nō habuero: nihil mihi p̄dest. hoc ē
ad vitam eternā. Utrum tale bonū opus extra charitatē
factū / possit esse satisfactorium p̄ pena peccat⁹ debita? Di
cit sanct⁹ tho. q̄ nō est meritoriū apud deū remissiois cui
uscūq; pene. Alii dicit Scot⁹ / r meo iudicio pbabili⁹ / q̄
talia opera extra charitatē facta possūt esse satisfactoria
p̄ pena tēporali pctō debita. patet: qz p̄ talia opera possu
mus mereri aliquid tēporale / vt p̄batū est: r illa pena est
solū aliquid tēporale / ergo. ¶ Alia q̄stio. Utrū sine gratia
gratū faciēte possit homo q̄dlibet pctm vitare? hāc q̄stio
nem bene tractat Durād⁹ in. ij. r dicit q̄ qdā sūt peccata
quia contraria legi nature naturaliter nob̄ insite: r de ta
libus dicit q̄ sic. nā bene sequitur / aliqs actū virtutis s;

Aliqs eē
gram pot
mereri p̄
miū tem
porale.

Duplicia
sūt pctā.

ne gratia potest elicere scdm oem virtutē morālē et polli-
 ticā: ergo quodcūq; vitium oppositū tali virtuti sine grā
 potest vitare: vt fortes existens in peccato/vitiū intempe-
 rātie sine gratia subueniēte pōt vitare/ et similiter quod-
 cūq; peccatum oppositū actibus preceptorū que sunt le-
 gis pure nature. Alia sunt peccata que non sunt opposita
 virtutibus morālib⁹: nec sunt cōtraria preceptis legis pu-
 re naturalis: sed alicui⁹ legis supernaturalis nobis a chris-
 to tradite: vt non suscipere eucharistiā / vlt suscipere indig-
 ne: nō suscipere baptismū / vel suscipere indigne rē. Hoc
 supposito dicit Durādus cōtra sanctum bonauēturam: qd
 datur aliquod peccatū quod homo non potest vitare sine
 gratia gratū faciēte: vt patet de peccatis oppositis prece-
 ptis legis euāgelice: vt gratia exempli p tempore quo for-
 tes tenet suscipere eucharistiā / bene sequitur: p tēpore. a.
 fortes tenet suscipere eucharistiam: vel suscipit / vel nō. si
 secūdum: peccat. si primū: vel facit sufficientē dispositio-
 nē de qua est preceptū: p robet aut seipsum homo. vel nō
 disponit se sufficiēter. Si primū: ergo est in gratia: qz ois
 sufficiēs dispositio cū displicentia peccatorū / ponit homi-
 nē in grā. Si secūdū: ergo peccat suscipiendo: qd pbat
 Durādus apparenter multū: Omnis libera ommissio alicu-
 ius circumstantie requisite actui / facit actū vitiosum. sed
 ommissio sufficiētis dispositiōis est libera: et est circumstantia
 requisita ad suscipiēdū digne illud sacramentum. ergo ta-
 lis facit actū vitiosum: ergo illa susceptio est vitiosa. Cōfir-
 matur. si excusaret talis insufficiēter disposit⁹ / maxime ef-
 fet per credulitatē qua erronee credit se fecisse indaginē
 sufficientē. sed nullus error excusat nisi sit inuincibilis: et
 faciendo id ad quod tenet / talis vinceret talem errorem. s.
 credulitatem se fecisse sufficientē indaginē. ergo. Resolu-
 tio igitur est qd ista opinio videt inter ceteras pbabilior /
 vtz qd homo sine gratia gratum faciente potest bñ morali-
 ter agere / lz nō meritoze. r pbabile est qd potest satisfacere
 extra illam p pena peccato debita: pena inquā tēporā-
 li. Item potest quodlibet peccatū vitare oppositum legi
 nature naturaliter nobis insite.

Libera om-
 missio cir-
 cūstantie
 requisite
 facit ac-
 tū vitiosū

Resolutio.

CAn sine auxilio dei speciali possimus be-
 ne moraliter agere.

Ca. xvi.

Idendū est quantū ad secūdū membrū di-
 stinctiōis supraposite: vtrum sine gratia gra-
 tis data / siue sine auxilio gratuito / siue sine
 auxilio speciali possim⁹ bñ moraliter agere.

e iiii

De actione morali.

Deus dupliciter dicitur coagere specialiter. **Primo declaratiōe:** notandū q̄ deus dicitur dupliciter coagere specialiter alicui creature. primo modo quādo deus concurrat cum creatura ad faciendū seu p̄ducendū effectū insolitū p̄duci a tali creatura. Alio modo quā facit ipsam creaturā esse causam alicui⁹ effectus cuius alias nō posset esse cā. primo modo dupliciter adhuc intelligit̄. Uno modo qz coagit ad effectū maiorem p̄ducendū q̄ sit illa causa nata p̄ducere: vt si sol esset solū aptus natus producere lumē vt octo: et deus coageret illi ad producendū vt duodecim. Alio modo qz licet nō coagat deus ad maiore effectū producendū q̄ sit illa causa nata p̄ducere: coagit tamē ad ipsum producendū in tempore breuiori q̄ posset illa causa producere: vt sit ignis potēs producere caliditatem vt octo: sed non potest nisi in hora producere. si deus faciat q̄ p̄ducat in media hora: tūc specialiter coagit ad illā producendam. Secūdo modo deus dicitur principaliter alicui cause coagere: quādo illā causam facit eē causam alicuius effect⁹ cuius nō est sufficiens causa cū cōcursu generali. Et de isto mēbro est questio an volūtas ex sua virtute naturali sit impotēs ad producendū actū bonum: et q̄ p̄ducat: hoc est qz specialiter deus coagēs facit illā esse causam illius effectus. De ista questione sunt due opīones communes. vna est Greg. in secūdo dist. xxvij. q̄ volūtas ex se est impotēs ad p̄ducendū actū bonū: et etiam si p̄ducat: hoc est propter deum specialiter cōcurrētē: faciētē q̄ talis sit causa. probat auctoritatibus et rationib⁹. primo supponēdo duo. primū q̄ fideles nō absq̄ causa rogāt deum vt prestet eis auxiliū ad vitādū peccata: et ad actus bonos eliciēdos. Secūdo supponit q̄ aliter indigem⁹ auxilio dei ad bene q̄ ad male operādū (nā notum est cuilibet q̄ nō potest ab ipsa volūtate quecūq̄ operatio p̄duci quin deus partialiter cōcurrat: siue bona: siue mala fuerit) alias nra peccata essent ita equaliter attribūda deo: sicut bona opera: et nō essent agēde deo gratie propter bonas operationes: nisi aliter p̄currat deus ad bonas q̄ ad malas: et frustra rogarem⁹ deum vt prestaret adiutoriū ad operationes bonas. Patet: si ex mea natura et potestate sum potēs ad p̄ducendū bonam operationē: ergo nō indigeo iuuamine extrinseco: ergo frustra rogare deum et c. Secūdo patet: qz deus nō aliter concurreret ad actiones bonas q̄ ad malas si solo cōcursu generali concurrat ad bonā. hāc deducit Greg. contra Pelagianū: volēs dicere q̄ oppositum fuit error Pelagij. ¶ Contra hāc opinionē fit argumētum difficile. bene sequit̄. eadē actio que nūc est bona: potest esse mala: ergo actio bona potest produci a volūtate sine auxilio speciali dei ex sola potētia

Argumētū ad probandū q̄ nō sit potēdū auxiliū speciale.

voluntatis cum cognitione. Patet antecedens. volitio quam habeo de re licita potest fieri mala: puta si perveniat prohibitio. tunc bene sequitur. hec volitio aliquando erit mala: ergo tunc ad eam producendam non requiritur concursus specialis dei: sed solum generalis sufficit. et non est difficilius nunc eam producere quam tunc: ergo eadem cause que sufficiebant tunc sufficiunt pro quocumque tempore. eadem inquam non augmentate: nec diminuate: et eodem modo applicate: semper quamdiu remanent sunt sufficientes. ergo si voluntas ex concursu sui cum concursu generali pro tempore quo volitio erit mala sit sufficiens ad producendum illam volitionem: eadem cause eodem modo se habentes erunt sufficientes ad illam producendam. et si producatur erit bona. igitur. Dicitur communiter ad hoc argumentum: quod illa volitio erit alterius speciei: quia aliter concurrit deus ad ipsam quando est bona: et aliter quam est mala: et ex tali concursu inferitur distinctio specifica actus. Contra. bene sequitur. deus concurrit specialiter: et est in sua potestate non concurrere. ponatur quod non concurrat specialiter. tunc sic. pro tempore crastino potero cum concursu generali elicere talem volitionem: ergo nunc possum elicere volitionem eiusdem speciei. supposito quod nunc deus concurrat specialiter: ista volitio nunc est bona: quia conformis dictamini recto / cadens super obiectum convenientem / et propter bonum finem. ergo nunc ista est bona moraliter: et ad eam non concurrit specialiter: sed generaliter. ergo propositum. Alio modo arguitur sic. Socrates qui iam habet ignorantiam invincibilem de berta quod sit sua: habet istud dictamen: hec est a me cognoscenda: et illud est verum. ideo volitio conformis illi erit bona moraliter. Tunc arguitur sic. est possibile successu temporis quod illud dictamen erroneum invincibile efficiatur vincibile: tunc illud erit falsum: hec est a me cognoscenda: et illa volitio continuata efficitur de bona mala propter illud dictamen. tunc pro tempore quo efficitur mala / ex solo concursu voluntatis producitur: ergo pro isto tempore quo tale iudicium est verum propter errorem invincibilem / supposito quod non concurrat specialiter: ex concursu voluntatis et dictamine elicio talem volitionem quando efficitur dictamen falsum. ergo sine speciali concursu potest bene moraliter agere. Ex doctrina Beati. potest facile responderi ad hoc argumentum. nam apud eum sunt aliqui actus necessario boni / sicut dilectio dei super omnia / que est necessario bona operatio. et illud dictamen / diligendus est deus a me sup omnia / est necessario verum. Tunc diceret consequenter quod ad illud dictamen necessario bonum ut elicatur / necessarius est specialis concursus. Dicit iterum quod ad hoc quod alij actus contingenter boni sint boni: requiritur quod actualiter vel habitualiter imperentur a dilectione dei / que necessario est bona: et ad ea

non:~

De bonitate et malitia

les actus contingenter bonos quibus non requiratur percursus specialis immediatus / requiritur tamen mediatus : quia requiritur dilectio dei / ad quam concurret immediate specialiter. Alii ut Scotus tenent oppositum / quod ad bene agendum moraliter sufficit percursus dei generalis : et non requiritur specialis. Et hoc non fuit error Pelagii / dicentis quod natura erat sufficiens ad omnes actus bonos : sed quia non ponebat charitatem necessario requisitam ad merendum.

De bonitate et malitia habituum.

De bonitate et malitia habituum in generali. Ca. xvij.

Distans determinatum est de bonitate et malitia actuum : consequenter agendum est de bonitate et malitia habituum. Et primo in generali queritur in qua potentia sit ponendus habitus : an indifferenter in omni : vel in aliqua / et in aliqua non ? Quod non sit ponendus habitus in qualibet potentia / notum est : quia in lapide ex frequenti descensu deorsum / non causatur habitus. Similiter dicendum de alijs agentibus pure naturalibus. Restat ergo procedere quod in aliqua sit ponendus / et in aliqua non. sed quare potius in una quam in alia ? Dicunt aliqui doctores. Quando aliqua potentia est ita determinata quod non potest in contrarium : in illa potentia non est ponendus habitus. Sed quando potentia est indifferens ad duo opposita / quia potest in unum / et in aliud : in illa est ponendus habitus. Exemplum primum : Lapis est potentia determinata ex se solum ad motum deorsum : et si moueatur sursum / hoc est ab alia potentia. ideo in lapide ex frequenti motu deorsum / non causatur habitus. Exemplum secundum : ut voluntas potest velle et nolle : et propterea ex frequenti elicitione volitionum causatur habitus in ipsa inclinans illam ad similia velle eliciteda illis ex quibus genitur est. Similiter dicendum de nolle. ¶ Sanctus Thomas dicit quod non est ponendus habitus dilectionis dei acquisitus : quia voluntas est ita determinata ad dilectionem dei quod non potest in oppositum : secundum eum. ideo non causatur habitus inclinans ad dilectionem dei. et de deo clare viso est sermo. ¶ Contra. sequitur quod in intellectu ex frequentibus assensibus primorum principiorum non causaretur habitus illorum. sed hoc est falsum. consequentia patet. intellectus est ita determinatus ad assentiendum primis principijs per se notis / quod non potest illis dissentire / nec assentire contradictorijs eorum : ergo non ponuntur habitus in intellectu respectu primorum principiorum. sed hoc est falsum. quod patet. Aristoteles inter habitus ponit habitum qui vocatur intellectus / inclinans ad assensum primorum principiorum. Item post frequentationem assensuum circa prima principia / homo precipit se magis propterea ad assentiendum illis : et fortius assentit quam prius. ergo. ¶ Propter hoc argumentum quod habet apparentiam ; videtur

In qua potentia sit ponendus habitus.

Quod respectu primorum principiorum per se notorum non ponatur habitus in intellectu. Unde dicit Scotus in secundo: Sicut non ponitur habitus causatus ex notitijs intuitivis: ita similiter notitijs apprehensivis primorum principiorum per se notorum positus non est in potestate intellectus quin assentiat illis. ergo non est ponendus habitus in intellectu inclinans ad assentiendum primis principijs. Et ad Aristotelem dicitur quod intellectus habitus inclinatus ad assensum principiorum non primorum / quod non sunt per se nota: sed nota per experientiam / vel aliunde / et non ex terminis. Ideo respondetur conclusivè et probabiliter: ¶ Quando potentia est ita determinata quod potest in istud / et non potest in oppositum: et positus omnibus necessario requisitis / necessario coagit: tunc in tali potentia non est ponendus habitus. Sed quando potentia est indifferens ad duo opposita: vel quis non sit indifferens ad duo opposita / est tamen ita indifferens quod omnibus necessario requisitis ad productionem illius positus / non necessario coagit: tunc in tali potentia est ponendus habitus. Exemplum primum / ut respectu temperantie ponitur habitus. Exemplum secundum / ut respectu felicitatis. nam nullus potest nolle felicitatem: nec velle summam miseriam. Secundum communem opinionem voluntas est ita determinata ad unum / quod non potest in contrarium: sed tamen omnibus necessario requisitis ad productionem felicitatis positus: voluntas non necessario coagit / immo potest suspendere actum suum. Ideo in ordine ad felicitatem debet poni habitus inclinans etc. sed intellectus est ita determinatus ad assentiendum primis principijs: quod omnibus necessario requisitis positus / puta simplici apprehensione etc. non potest quin assentiat. igitur respectu illorum non ponitur habitus. ¶ Melius est dicere utrobique: quando aliqua potentia sic se habet quod per assuetudinem facilius exit in oppositum quam sine assuetudine utrobique: in illa potentia ponendus est habitus. quare respectu primorum principiorum ponendus est habitus. In bruto et in appetitu sensitivo patet illud. nam non probatur habitus nisi per hoc quod facilius potentia exit in actum. ergo ubicumque hoc reperitur / debemus ponere habitum / et in nullo alio. ¶ Notandum quod non reperiuntur potentie in quibus ponatur habitus immediate / nisi intellectus et voluntas: quia iste potentie non sic ad aliqua determinantur / qui possint in opposita. nam dato quod voluntas ad aliquid sic determinetur: tamen in libertate sua est ponere vel non ponere illud. Similiter in assensu conclusionis respectu fidei non sic est: quoniam intellectus non ita necessario determinatur assentire conclusioni / quin possit per argumentum sophisticum ei dissentire: neque ita determinatur ad habendam fidem / quin possit per rationem probabilem habere opinionem: et ideo non ponitur habitus immediate nisi in intellectu et voluntate.

Additio.

De bonitate et malitia

Prima propositio
non quilibet
actus producit habitum.

Secunda propositio.
Maxima

Consequenter videndum est quomodo causatur ista bonitas habitualis: an a quolibet actu causetur? Respondetur per tres propositiones. Prima: non quilibet actus cum elicitor seu cooperatur causatur: causatur aliquid de habitu. Probatur. capio unum intentionem peractum qui elicit actum temperantiae. Jam iste actus non causatur habitum temperantiae. Probatur: quia non potest esse habitus temperantiae simul cum habitu opposito: scilicet intemperantiae: immo oportet quod primo alius habitus corrumpatur: sed ille non illico corrumpitur. ergo. **Secunda propositio.** Omnis actus reperitur subiectum neutrum. id est non magis inclinatum ad hoc quam ad aliud: in quo potest produci talis habitus: et non habituatum ad hoc nec ad oppositum: causatur aliquid habitus. Probatur. quancumque aliquid agens est sufficiens ad producendum aliquem effectum: medietas illius agentis sufficit producere medietatem illius effectus. Ergo si actus multum intensus sufficit causare habitum: sequitur quod medietas illius actus. id est actus in duplo minor intensus sufficit causare habitum in duplo remissio. et adhuc per maximam predictam actus adhuc in duplo minor sufficit: et adhuc in duplo minor: et sic in infinitum. **Probatur secundo.** Quod docuit sunt duo eiusdem speciei specialissime agentia pure naturalia solum differetia penes magis et minus: si intensum potest in aliquem effectum: minus intensum potest in similem effectum: licet etiam minus intensum: ut calor potest producere calorem in manum: in duplo remissior calor potest producere remissiore calorem in manum. et adhuc remissior calor hoc poterit. et breuiter non est dabilis calor qui possit aliquid caloris in manum producere. et hoc ut suppono: seclusa resistetia. **Et sic concluditur quod omnis actus potest producere aliquid habitus: sed illud non vocatur habitus: cum deficiat pernotatio: scilicet quod sit de difficili mobilis a subiecto. sed vocatur dispositio: scilicet quando actus est ita remissus quod non valet habitum permanentem producere: sed solum aliquid remissius: eiusdem tamen rationis cum habitu.** **Contra istam maximam instat apud Ockam quarto quilibet de notitia intuitiva: quod causata a propinquo et non a remoto: sufficit causare iudicium quod fortes sit homo: et tamen ipsa causata a propinquo non differt a se causata a remoto: nisi penes intensum et remissum. igitur.** Respondetur apud Ockam in prologo sententiarum questione prima: quod notitia intuitiva forte cum sola specie visibili non est sufficiens causare iudicium affirmatiuum: immo potius iudicium negatiuum: quo scilicet iudicatur quod fortes non est: ut si a solo deo conseruaretur forte non presente: quia ad hoc quod possit cum specie visibili causare iudicium affirmatiuum: requiritur obiectum presens quod concurrat cum eis ad causandum illud iudicium affirmatiuum. Secundo supponitur et est notum in philosophia quod agens naturale aliquando est pos-

De secunda resistetia naturali
insistit quilibet naturalis
Dicitur calere ut deo John
per resistetia ut deo John
Et deo non producat calorem
De notitia intuitiva an
possit causare iudicium.

tens solū a p̄pinquo producere vnū effectū: ⁊ nō a remotis: ⁊ tñ a remotis est natū et potens causare aliū effectū: vt lumen solū a propinquis p̄t. p̄ducere calorē: ⁊ tñ a remotis p̄t p̄ducere lucē. sic de obiecto d̄z q̄ a propinquis solū p̄t producere ⁊ concurrere ad iudiciū affirmatiuū: puta q̄ sit sortes: ⁊ a remotis p̄t p̄ducere notitiā intuitiuā sui. Dico igit̄ q̄ non p̄uenit rōne notitiē intuitiue q̄ a propinquis causat̄ illud iudiciū affirmatiuū: ⁊ non a remotis: sed hoc solū prouenit ab obiecto: ⁊ hoc ideo qz obiectum est talis nature: seu qz obiectū est obiectū. nam illa notitia intuitiua q̄tū est de se: est nata cōcurrere cum obiecto ad illud iudiciū causandū: siue a remotis: siue a p̄pinquis: siue intēsa: siue remissa. Unde dico q̄ si illa notitia intuitiua remissa que causat̄ ab obiecto remoto: maneret oīno eque remissa: obiecto tñ appropinquato causaret cum obiecto iudiciū affirmatiuū q̄ sortes est: licet illud iudiciū etiā esset minus intensum: ⁊ valde remissum.

¶ Aliud argumentū contra illā maximā: scz q̄ oīs actus quantūcūqz remissus causat aliqd̄ habitus in subiectum indifferens. sequeret̄ q̄ ab aliquo habitu causaret̄ aliquis act⁹: ⁊ idē habit⁹ causaret̄ ab eodē actu causante illū habitū: ⁊ sic idē esset prius ⁊ posterius seipso: ⁊ causaret suā causam: quo nihil est impossibili⁹. igit̄. p̄ter antecedēs. capio sortē qui nullū habitū habet temperantie: nec intēperantie: et incipiat elicere actū tēperantie partibiliter: q̄ in fine hore erit intēsus vt octo. tunc sic. ī fine hore erit habit⁹ p̄duct⁹ ab illo actu: et sit. b. ⁊ ille act⁹ sit. a. tūc. a. p̄ducit. b. ⁊ a. producit̄ ab ipso. b. p̄z. ⁊ diuido vtrūqz p̄ partes proportionales maioribus terminatis versus instans presens initiatiuū. tunc prima pars. a. p̄ducit primā partē. b. ⁊ prima pars. b. producit secundā partē. a. patet: qz p̄cedit eam: ⁊ est nata p̄ducere consimilē actū a quo producta est. igitur. ⁊ vltra. secūda pars. a. producit secundam partē. b. ⁊ secūda. b. tertiā. a. ⁊ sic in infinitū. igitur.

¶ Respondet̄ negādo sequelam. ⁊ concedo q̄. a. producet totū. b. ⁊ negatur q̄. a. producat̄ a. b. Et ad probationē: aliqua pars. a. producet̄ a. b. concedo. ⁊ aliqua pars. b. producet̄ur ab. a. concedo. ⁊ iterum alia pars. a. producet̄ur a. b. et sic consequenter: igit̄. a. producet̄ur a. b. negatur consequentia. Et sit prima propositio: Cuiuslibet partis actus a. aliqua producit̄ ab habitu. b. siue ab aliqua parte habitus. b. ⁊ tamen est aliqua pars actus. a. que non producit̄ ab habitu. b. scilicet prima medietas que non producit̄ur a. b. Prima pars probatur: quia quacūqz parte data: illa habet duas medietates: quarum secundam p̄cedit aliqua pars habitus. b. que concurrebat ad producendū illā

Prima p̄positio.

De corruptione

Secunda p:
positio.

secundam partem. Et secunda pars probat: quia prima me-
dietas secundum cuiuslibet sui aliquid precessit quolibet par-
tem. b. et totum. b. igitur. Secunda propositio. Quolibet
pars. a. producit aliquid. b. et tamen multe producuntur a. b. et
hoc non inconuenit respectu diuersarum partium. nam
nunquam eadem pars producitur ab illa parte quam produ-
cit: sed secundum diuersas partes actus. a. producit. b. et contra.
¶ Sed est impossibile et implicat quod una pars adequata
actus. a. producat unam partem adequatam habitus. b. et
quod illa producat illam partem actus. a. a qua est producta
illa pars habitus. b. nam sicut implicat quod aliquid sit prius
et posterius tempore seipso / ita et natura.

¶ De corruptione habitus. Capitulum. xviii.

Factum est quod non semper quilibet actus producit
aliquid de habitu / quando est in subiecto resisten-
tia habitus contrarij. Secundo dictum est: quando in sub-
iecto non est habitus contrarius: quilibet actus
est sufficiens ad producendum aliquid eiusdem spe-
ciei cum habitu. Unde si magnus actus suffi-
ciat producere actum intensum: quilibet eiusdem speciei diffe-
rens solum penes intensum et remissum ab illo propter remissio-
nem / erit sufficiens producere habitum licet remissum. Nunc
vero agendum est de corruptione habitus: utrum videlicet cor-
rumpatur habitus solum per actus contrarios actibus ad quos
inclinat? Arguitur quod non: quia si sic / apud ponentes habitum
circa prima principia per se nota / ille habitus esset incorrup-
tibilis: quia non potest haberi actus contrarius: hoc est dissen-
sus circa prima principia / vel assensus contradictorius. ¶ Si-
militer habitus genitus ex actibus quibus appetimus bea-
titudinem / non est corruptibilis / quia non potest haberi actus
contrarius: cum nemo possit nolle beatitudinem / vel velle mi-
seriam. ergo ille habitus esset incorruptibilis. ¶ Preterea alij
qui habitus corrumpunt per solam cessationem / sine positione
actuum contrariorum. Patet. experientia docet / si aliquis alicuius
conclusionis habitum ex multis actibus acquisiuerit: et longo
tempore perseueret sine actu ad quem inclinatur talis habitus / illi
obliuiscetur: et erit corruptus: et non per contrarios actus: ergo cor-
rumpitur habitus per cessationem ab actu / et non solum per actus tra-
rios. ¶ In oppositum arguitur: habitus remanet sine actu ad
quem inclinatur / etiam in esse intenso per aliquod tempus. ergo si non
supueniat alia causa quam cessatio ab actu: talis habitus mane-
bit in perpetuum. Propter istud habitus in isto tempore non dimittitur: et iste
habitus in isto tempore habet omnes causas seruantes / et non deficit aliqua re-
quisita ad seruationem. sed in quocumque magno tempore cesset / dum non
ponatur actus contrarius / remanet eadem cause seruantes. et si
habitus corrumpatur / solum corrumpitur per contrarios actus.

De corru-
ptione ha-
bitus.

C Pro solutione notā dū in cōmuni philosophia q̄ aliquē effectū
 effectū corrumpi nō cōtingit nisi tripliciter. ⁊ adhuc duo corrumpi
 illorum modorū corruptibilitatis sunt per accidens: ⁊ ali⁹ non con-
 est per se. Primo corrumpit̄ aliquis effectus p̄ corruptio- tigit nisi
 nē subiecti: ⁊ isto modo corrumpuntur sensationes existē- tripliciter.
 tes in brutis: que sunt immediate in anima sensitiva: que
 post mortē bruti nullo modo remanēt: immo omnino cor-
 rūpūnt. talis eī corruptio sensationū est per corruptionē
 subiecti ⁊ per accidēs. Secūdo modo corrumpit̄ a accidēs
 per accidēs: non per causam cōtrariā: sed solum per defe-
 ctū cause conseruantis: vt per absentia corporis luminosi
 corrūpitur lumen. Similiter notitia intuitiua corrumpit̄
 p̄ accidēs: scz per absentia obiecti. Alio modo corrumpit̄
 effectus per se: scz ad positionem cause cōtrarie: ⁊ hoc vir-
 tualiter v̄l formaliter. Virtualiter videlicet quādo potest
 p̄ducere effectū contrarium. Unde actus temperātie nō
 est cōtrarius formaliter habitui intemperātie: qz se cōpa-
 tiunt̄ in eodem subiecto: sed solum virtualiter: sicut aqua
 cōtrariatur virtualiter caliditati: qz potest p̄ducere frigi-
 ditatem: q̄ cōtrariatur caliditati. **C** hoc supposito vidēdū
 est de corruptione habit⁹: ⁊ hoc loquendo de habitibus in
 anima intellectiua: qz nō est difficultas de habitib⁹ in ani-
 ma sensitiva: cū corrumpantur ad corruptionem eius: cū
 sit corruptibilis: sed solū loquimur de habitib⁹ in subiecto
 incorruptibili per naturā: vt est anima intellectiua: ⁊ simi-
 liter loquimur de habitib⁹ acquisitis: ⁊ non infusis: q̄ cor-
 rumpuntur per cessationē conseruātis: scz dei: p̄pter no-
 strū demeritū. Si ergo habitus acquisitus naturaliter nō
 corrumpit̄ per corruptionē subiecti: qz est in subiecto in-
 corruptibili: quomodo ergo corrumpitur? oportet ergo q̄
 vel per cessationē ab actu: vel per positionē actū cōtra-
 riorū actibus ex quib⁹ genitus est. Sanct⁹ Tho. p̄ma sc̄de
 q. liij. dicit q̄ habit⁹ nō possunt corrūpi per se: sed solū per
 accidēs: puta per cessationē: in quatu ex illa cessatiōe po-
 nit̄ act⁹ cōtrarius. cessatio eī permittit actū cōtrarium:
 quē nō p̄mitteret non cessatio. nec corrūpūtur ad desitio-
 nē conseruātis: qz non dependēt a cōseruāte nisi in p̄du-
 ci: et nō in cōseruari. Dicit. S. Tho. ibidem: ⁊ cōsequenter
 Ockā in quarto questiōe. xij. q̄ habitus quicunq̄ existens
 in intellectu nō potest corrūpi nisi per positionem actū
 cōtrariorū: vel per desitio nē alicuius necessario requisiti
 ad conseruādum illū. Et ad argumēta: sequitur q̄ ille ha-
 bitus circa p̄ma principia esset incorruptibilis: cōcedo: et
 hoc sustinēdo q̄ intellect⁹ nō potest dissentire p̄mis prin-
 cipijs. Similiter habitus qui causat̄ ex volitione qua desi-
 derō beatitudinē: qz non possū nolle: q̄uis possim cessare.

Mod⁹ cor-
 ruptiōis
 habit⁹ in
 subiecto
 incorruptibili.

De corruptione habitus.

Ockam tñ tenet oppositū in fine tertij: s; scđm opinionē cōmunē ille habitus est incorruptibilis per naturam qui causat ex actib⁹ volendi beatitudinē: & ex actibus nolēdi miserā. sed de habitu sciētie: aliquis est diu habituat⁹ circa aliquam cōclusionē. si diu cesset ab actu: non poterit elicere actū: & nō est corruptibilis per actus cōtrarios. opz g̃ q̃ per solā cessationē ab actu. ¶ Respōdet Ockā in quarto questione predicta in solutione p̃mi dubij dicēs. ṽl corrumpitur habitus: q; deus per cessationē diuturnā actū definit cōseruare. vel corrūpitur quia in corpore sunt alie que qualitates producte ab actibus illis que p̃ alterationem corrumpūtur: que necessario requirunt ad cōseruationē habitus: pro quanto ille qualitates intēse requirunt ad hoc q̃ sensus cois habeat suos act⁹: et ad desitionem specierum sensitiuarū in parte interiori p̃pter alterationē illarū. ¶ Dico tertio q̃ ille idē habit⁹ manet. Cōtra. post diuturnā cessationē non pōt recordari illius cōclusionis. Verū est. & non nisi p̃pter defectū illius habit⁹. nego: imo p̃pter defectū alicui⁹ cause q̃ necessario req̃rit cū itellectu & habitu ad exeundū in actū. et illa causa est aliqua qualitas corporalis extēsa in phātasmate que corrumpit ad desitionem specierū sensitiuarum in parte interiori p̃pter alterationē. Ideo nō est ex cessatione ab actu: sed ex corruptiōe alicui⁹ corporalis vt dictum est. [Qualitates corporee non sunt requisite ad cōseruationē habitū in anima. Patet de anima separata que pot acquirere habitus: sed habitus p̃ hoc statu nō potest exire in suū actū nisi mediante corpore quod alterat crebriter: ad cuius alterationē impeditur actiuitas habit⁹: sicut anima in hoc corpore nō potest videre indiuisibilia: secus est de anima separata. Hieronymus in p̃logo biblie ait. Discam⁹ in terris quorū sciētia remanet in celo. Nota q̃ si caro maneat inalterata: homo exire ita facile in actum in senectute sicut in iuuetute: sicut dicit Aristo. primo de animalib⁹ si senex haberet oculū iuuenis rē. In patria nō erit alteratio: ergo semper potest homo exire in actū. pōt tamen homo supplere hāc corporis alterationē p̃ actū frequētationē sicut senex instrumētū supplet. s. visum ocularib⁹. I; ei anima & habit⁹ maneāt: & sint cause naturales: nō potest tamen exire in actū defectu instrumenti. Patet: quando culter fit obtusus: & manet eadē manus & cultell⁹.] ¶ Et ista est resolutio cōmunior & p̃babilior: vcz q̃ nunq̃ corrumpit habitus acq̃litus naturaliter nisi per corruptionē subiecti: vel per corruptionē cōseruantis: vel per actus cōtrarios actibus ad quos inclinatur ille habitus: q; sunt p̃ductiui habitus cōtrarij. Ex quo sequit q̃ diuiditur habit⁹ per

Additio.

*Ista Hieronymi an for illis
aduersus ad probandum
q̃ manent habitus in
hominibus post separatio
nem a corpore.*

actus contrarios. Uñ sicut ignis applicat⁹ frigidō / primo
 corrumpit vnā partē / et sic consequenter: et q̄ cito est cor-
 ruptū illud totum frigus / incipit producere calorē partia-
 liter: eodē modo fortes habituatus in habitu tēperantie
 elicit actū intēperātie. Si em̄ sit intensus / corrumpit ali-
 quid de illo habitu: et postea ille corrupto totaliter / pdu-
 cere incipiet partialiter aliquid de habitu intēperātie. et
 hoc / tenēdo q̄ qualitates cōtrarie nullo modo se p̄patium-
 tur in quibuscunq̄ gradib⁹. Et sic dicendū est de quibus-
 cunq̄ agētibus naturalib⁹. Ubi ergo nō possunt elici act⁹
 cōtrarij: tunc talis habitus nō est corruptibilis per natu-
 rā. Et dicit sanctus Thomas: quādo actus nō habēt act⁹
 contrarios / vt actus primorū principiorū: habitus illorum
 nō possunt corrumpi a contrarijs. [Non videtur mihi hec
 opinio pbabilior: immo melius est dicere q̄ per solā cessa-
 tionē ab actu / habitus pōt corrūpi. Et tripliciter effectus
 potest se habere ad causam. Uno mō q̄ simpliciter depen-
 deat in esse a cōseruatiōe cause post p̄ductionē. Alio mō
 q̄ nullo mō depēdeat a p̄seruatiōe cause post p̄ductionē.
 Tertio mō q̄ medio mō se habeat: scz q̄ si p̄ notabile tps
 nō cōseruet / naturaliter corrumpat. Exēplū p̄mī / vt lumē.
 exemplū secūdi / vt albedo. exēplū tertij / vt habitus. Et
 tūc patet q̄ habitus non habentes actus contrarios / pos-
 sunt corrumpi. facile tamē potest sustineri q̄ ex actu pri-
 mi principij nō generatur habitus.]

Additio.

De cōtrarietate habitūū.

Ca. xix.

Consequenter dicendū est de cōtrarietate ha-
 bituum. Uñ apud modernos / vt Decā in ter-
 tio / questiōe octaua / cōmuniter ponit ista pro-
 positio: Quādo cunq̄ sunt duo habit⁹: et act⁹
 ad quos inclināt / sunt incōpatibiles seu p̄tra-
 rarij: tales habit⁹ erūt p̄trarij. Et breuiter nō po-
 test cognosci cōtrarietas habitūū seu incōpatibilitas / nisi
 penes incōpatibilitatē v̄l p̄trarietatē actuū ad quos incli-
 nāt. Exēplū / actus tēperātie et intēperātie sunt incōpa-
 tibles et p̄trarij adinuicē. Sicut et habit⁹ inclinātes ad illos
 actus. Sicut assensus fidei et assensus euidēs circa eādē cō-
 clusionē / sunt incōpatibiles. ita et illi habit⁹ ad istos act⁹
 inclinātes. Ideo incōpatibilitas et cōtrarietas habitūū
 est attēdēda ex incōpatibilitate et cōtrarietate actuū ad
 quos inclināt. Patet. aliqui habit⁹ sunt cōtrarij: alias sta-
 ret aliquē esse simul tēperatum et intemperatū. et non pōt
 attēdi illa incōpatibilitas habitūū nisi penes incōpatibi-
 litatē actuū tēperātie et actuū intemperātie. igit. ¶ Cō-
 sequenter dicendū est q̄ aliquñ vn⁹ act⁹ est incōpatibilis duo-
 bus actib⁹ simul / cui⁹ habitus est cōpatibilis duob⁹ habiti-

Proposi-
tio.De p̄pati-
bilitate
actuū et
habitūū.

f

De cōtrarietate habitūū.

bus illorū duorū actuū. Ideo quibus non sit cōcedendū q̄
aliqui duo habitus sint adinuicē cōpatibiles / quorū actus
sunt incōpatibiles : nihilomin⁹ est cōcedēdum q̄ aliquis
actus est incōpatibilis duob⁹ actibus simul iunctis : et tñ
habit⁹ illius act⁹ est cōpatibilis duobus illis habitibus si-
mul iunctis illorū duorū actuū quibus act⁹ illius habit⁹
erat incōpatibilis : vt dissensus cōclusionis est incōpatibi-
lis assensibus duob⁹ / quorū primo assentio antecedēti / et
secūdo assentio bonitati cōsequentie. illi em̄ duo nō stant
cū dissensu cōclusionis : qz qui assentit maiori minori ⁊ bo-
nitati ⁊ sequētie : de necessitate assentit ⁊ clusōi / nisi obex
fuerit. ⁊ tñ habitus qui causat ex dissensu ⁊ clusōis / cōpa-
titur illos duos habit⁹. Patet minor. sit sortes q̄ dissentiat
frequēter alicui ⁊ clusōi : tūc acquirit habitū. volo q̄ fre-
quēter aduertat circa bonitatē ⁊ sequētie : et nō circa an-
tecedēs. iā causatur habitus circa bonitatem cōsequentie.
postea aduertat frequēter circa antecedēs / ⁊ nō circa bo-
nitatē ⁊ sequētie : tūc assentit aīcedēti : ⁊ ex illo assensu fre-
quēti aīcedētī causabit habit⁹. tūc talis habebit tres ha-
bit⁹ inter se cōpatibiles : qz act⁹ vn⁹ / puta dissensus / est in-
cōpatibilis cū duobus actib⁹ alterorū duorū habitūū. ergo
propositū. [Potest q̄s negare q̄ assentiet antecedēti : ⁊ di-
cere q̄ tāta ē habitūū vtrobīq̄ repugnātia / sicut actuū. et
difficile est oppositū ostendere.] ¶ Cōtra predicta arguit̄
p̄bādo q̄ sint dables duo habit⁹ se cōpatiētes p̄ducti a
duobus actibus incōpatibilib⁹ inter se. Capiō habitū opi-
natiuum. a. p̄positionis : ⁊ sortes eliciat circa. a. p̄positio-
nē assensum fidei vel assensum sciētificū. tūc sic. postq̄ eli-
cuit actū primū / nō est adhuc corrupt⁹ habit⁹ opinatiu⁹ :
et est p̄ductū aliquid de habitu sciētifico / v̄ fidei si sit as-
sensus fidei. ergo in ipso est habitus incōpatibilis cū habi-
tu opinatiuo. minor patet : qz deinceps reperiet se magis ha-
bilitatū ad assentiendū q̄ prius. Distinguo / vt dicit Oc-
kā in tertio / questioē octaua : vel q̄ reperiet se magis ha-
bilitatū priuatiue : hoc est minus habilitatū ad cōtrariū : ⁊
sic cōcedit̄ : qz est remissum aliquid de habitu habitante
ad cōtrariū. v̄ q̄ reperiet se magis habilitatū positiue : ⁊ sic
negat̄. Dicit em̄ : sicut est i formis materialib⁹ / ita in istis.
nā si ignis debeat producere calorem in aquā : opz q̄ primo
corrūpat totū frigus : deinde incipit producere calorem. Si-
militer iste assensus primo corrūpit habitū cōtrariū / de-
inde incipit p̄ducere habitū cōtrariū positiue. Aliud argu-
mentū apparētius. Sum habituat⁹ circa. a. p̄positionē
habitu opinatiuo. habeā notitiā intuitiuā / que sufficit im-
mediate causare assensum certū et euidentē de. a. p̄posi-
tione. tunc cum erit obiectū absens / ad quod terminatur

Additio.

De coefficientia habitus. Fo. xliij.

illa notitia intuitiva: formādo. a. propositionem / assentiam firmiter. illa apprehensio abstractiva cum potentia nō sufficit causare assensum firmum: quia esset per se nota. ergo preter illam apprehensionem et potentiam est aliquid in intellectu cōcurrans: et non videt nisi qd sit habitus: et sic ille habitus erit compatibilis habitui opinatiuo. ¶ Respondetur. cum sic arguitur. capiendo sortem multum habituatum circa. a. propositionem assensu opinatiuo. obijciatur ei obiectum cum notitia intuitiva. sufficit causare assensum euidentem illius propositionis. tunc sic. si post istum primum assensum remoueatur obiectum / et presentetur talis propositio: assentiet firmiter. Dico qd post talem primum assensum si solum presentet talis propositio cū notitia apprehensiva sine notitia intuitiva et sine motiuo: nō poterit assentire neq; euidenter neq; firmiter.

De coefficientia habitus. Cap. xx.

Nam videndum est de coefficientia habitus: utrum videlicet habitus coefficientiam habeat cum potentia ad actum producendum: ita qd partialit' attingat ipsum actum? Et pro nunc loquimur de habitibus acquisitis / quia postea de infusis erit sermo. Et sit prima propositio. Quilibet habitus existens in aliqua potentia partialiter concurret cum illa potentia ad consimilem effectum producendum in specie ei ex quo est genitus. Patet vnica rōne. aliquis habitus concurret partialiter: ergo et quilibet: qz non videtur maior ratio de vno q̄ de alio. Patet añs. illud quo remoto / et omnibus alijs posit' / non posset effectus poni: cōcurrat partialit' ad illū effectum / si sit extrinsecū: qz si esset intrinsecū / concurreret in genere cause vel materialis vel formalis. vnde est maxima / et per nihil aliud potest ostendi qd aliquid cōcurrat ad aliquid ponendum siue producendum: nisi quia posito illo / de necessitate ponitur aliud: et remoto illo remouetur aliud. sed habitus est huiusmodi in ordine ad actum suum / saltem sustinendo qd illud quod manet in absentia obiecti / est habitus. si talis qualitas q̄ manet obiecto alias intuito / nō esset: et oia cetera manerent: non est possibile qd producat distincta notitia abstractiva illi' obiecti: qz alias potuisset produci abstractiva añs obiectum fuisset intuitū: q̄ habitu remoto / alijs remanētib' / non pōt act' produci. Et ista rō est euidentis qd habit' cōcurrat in gñe cause efficiētis: vt dicit Ockā. iij. quolibeto. xx. et xxj. q. Dicit p̄terea qd aliquā requirit habit' vt effectus producat: aliquādo nō vt producat simpliciter talis effectus: sed vt producat intensior: vt in actibus voluntatis / et in notitijs abstractiuis.

Prima p
positio.

Maximo

De coefficientia

Opinio
Durandi
de cōcur-
su habitus

Contrarium huius opinionis tenet Durandus in tertio
disting. xliij. quest. ij. q. habitus non cōcurrit effectiue ad actus
pducēdos. Et prima eius ratio talis est. Illud quod per seipsum
facit ad intensionem alicuius actus potest etiam per se pdu-
cere tale actum quibus remissum si non ponatur obstaculum.
sed sic est quod habitus non est per se sufficiens ad pducēdum
actum quia requiritur quod potentia concurrat: ergo non est per
se sufficiens ad intēdendū actum. Maior patet cum intētio
actus non fiat nisi per additionem partis eiusdem speciei
cum toto actu. ergo si non poneretur obex maioris resisten-
tie quam passum sit actiuitatis: et non poneretur obex: habitus so-
lus pduceret actum: quod est inconueniens. ¶ Ad istam
rationem dicitur quod dupliciter intelligitur quod omne illud quod est per
se sufficiens ad intēdendū actum sit per se sufficiens ad pro-
ducēdū actum. Uno modo quod ad intendendum effectum
illud per se solū cōcurrat actiue. et isto modo quod est per
se sufficiens ad intēdendum est per se sufficiens ad pdu-
cendum simile in specie. Alio modo quod sit per se sufficiens: ip-
so solo superaddito cause pcedenti fit intētiō etiam causa
pcedente concurrente. et sic nego quod omne illud quod est per se
sufficiens ad intēdendū isto modo sit per se sufficiens ad pdu-
cendum. Unde non est imaginandum quod vna pars actus
producat a sola potētia et alia pars a solo habitu: immo
totus actus producit a potentia sed non totaliter: et totus
actus producit ab habitu sed non totaliter: et ipsa potētia se-
cluso adiutorio non pduceret ita intēsum. ¶ Altera ratio
Durandi est: Capiō sortem qui assentiat alicui ppositioni
ex sola ratione topica. ex illo generatur habitus. si postea assē-
tiat illi ppositioni ex illa sola ratione non assentiet clarius quam
uis sit habituat et antea non erat. ergo habitus non coar-
git effectiue ad producēdū actum. ¶ Cum arguitur: non
assentiet clarius: dico si intelligis clarius. i. euidētius: cō-
cedo. vel clarius. i. firmiter vel saltem minus formidolose: et
sic nego: immo dico quod ex illa ratione topica et habitu pdu-
citur opinio minus formidolosa. similiter assensio demonstra-
tionis etiam causatus ex habitu erit intētiō: et sic euidē-
tior. Cōtra. si habitus producat actum: ergo sequitur quod ef-
fectus cōcurrit partialiter ad producēdū suam causam.
patet actus causat habitum et e contra. Dicit ockam vbi
supra quod primus actus non causatur ab habitu sed ab alijs causis.
quod patet: quia primus actus est causa efficiens habi-
tus: ergo non causatur ab eo: quia idem numero non potest
esse causa et effectus respectu eiusdem. Sed primus actus qui
causatur in potentis apprehēsiuis in absentia obiecti cau-
satur ab habitu. ideo non omnis actus causatur ab habitu.
Cōtra. in causis efficiētibus essentialibus non est circulus sed actus

est causa efficiens habitus: ergo habitus non est causa actus.
 Respondetur quod in causis essentialibus potest esse circulus: quod est
 tum ad speciem: sed non quantum ad idem numero. nunc autem
 unus actus est causa habitus: scilicet primus: qui sine eo non po-
 test esse habitus naturaliter. et postea habitus est causa non
 illius actus: sed alterius: et ille actus bene augmentabit illum
 habitum. ¶ Sed contra probatur quod habitus ille sit causa eius-
 dem actus numero: quia actus primus generans habitum
 potest continuari cum habitu: et tunc habitus ille generatus
 conseruabit illum actum. ¶ Respondetur quod non est incon-
 ueniens quod effectus sit conseruatiuus sue cause efficiens in
 eodem subiecto: et ita est in proposito quod habitus generatus ex
 actu primo melius conseruat illum actum quam posset conserua-
 ri sine illo habitu. ¶ Difficultas. Dictum est quod habitus concu-
 rit ad actum producendum. Utrum habitus cum potentia/se-
 cluso altero/sint cause sufficientes ad productionem actus: hoc
 est/antequam sim habitus ad producendum actum scientificum/
 aliquid requiritur ultra potentiam / scilicet demonstratio. utrum
 habitu in me generato/iste habitus cum potentia sine demō-
 stratione. i. sine illa causa sint sufficientes ad producendum actus
 scientificos? Et appetit quod non. habitus causatur ex assensibus
 causatur per notitiam intuitiuam / sine notitia intuitiua cum
 potentia non sufficiunt ad causandum similes actus: ut ex
 assensibus frequenter quod sortis est/generatis ex notitia in-
 tuitiua/causatur habitus. ex illo habitu et potentia non possunt exire
 in istum actum quod sortis est/ sine notitia intuitiua: quia si pos-
 sum ex sola abstractiua cum potentia: sequitur quod ista / sortis
 est/esset per se nota: quia ad propositionis per se note assensum
 sufficiunt notitie intuitiue vel abstractiue terminorum: ergo
 habitus cum potentia/seclusa alia causa/non sunt cause suf-
 ficientes ad producendum actum. ¶ In oppositum arguit.
 dicit Arist. quod habitibus utimur cum volumus. ergo habitus
 causatur ex assensibus demonstrationis/ cum potentia suffi-
 ciet ad causandum habitum scientificum sine demonstratio-
 ne. Pro solutione ponitur propositio: Nunc habitus intellectus
 concurrit ad actum suum producendum / nisi voluntate partiali-
 ter cocurrente / vel aliquibus causis naturalibus partiali-
 ter concurreribus / que intellectum necessitent ad illum
 actum etiam secluso habitu. patet ista propositio. Si habitus
 sine concursu voluntatis et sine concursu causarum necessi-
 tantium posset concurrere ad actum intellectus: ergo ille habi-
 tus cum intellectu essent cause sufficientes ad producen-
 dum actum: et sunt pure naturales: ergo quando simul in-
 guntur/ille actus producit. patet. causis pure naturalibus
 positis sufficientibus / de necessitate sequitur effectus. et sic ha-
 bitus necessario semper esset in actu intelligendi: quod est falsum

Quo in
causis es-
sentiali-
bus pot-
est esse circulus.

*Actus producat habitus & habitus
 actus vnde peruenit in isto actus est productus
 tamen non potest vltimus actus est productus
 Hic dicitur circulus quia non potest*

Habitibus
utimur
cum volu-
mus.

De cōcursu habituum

sum. vnde habituatur in notitijs abstractiuis / nō potest exire in notitiam abstractiuam / nisi per cōcursum volūtatis necessitetur intellectus ad exeūdum in illā abstractiuā. Eodē modo opz de necessitate confiteri q̄ ad actū sciētificum non potest potentia cū habitu exire / nisi p̄ imperium voluntatis / vel per demonstrationem necessitatem intellectum. Ideo habituatur / cū intellectu habēs habitū sciētificum alicuius cōclusionis / potest sine demōstratione per imperium voluntatis exire in actū habitus. Et hoc apparet verum. Nam habens habitum fidei / sine motuo per imperium voluntatis potest exire in actum habitus illius. Cōtra. non potest habituatur per notitiā intuitiuam exire in actū q̄ fortes sit / sine notitia intuitiua. ergo non potest habituatur in demōstratione exire in actū per imperium voluntatis sine demōstratione. Dico q̄ nō est simile. nam aliud est loqui de necessarijs: & de contingētibus. nō possum habere notitiam contingētis eiusdem / nisi obiectum sit presens: sed non requiritur in necessarijs notitijs intuitiua: et ad notitiam eiusdem sufficiunt tria.

De concursu habituum ad actus.

Cap. xxi.

H

Estat nunc videre ad quos actus cōcurrit habitus. vtrum habitus solum concurrat ad actus eiusdē speciei cum illis ex quibus genit⁹ est: vel vtrum aliquādo concurrat ad actus differentes specie ab illis ex quibus est genit⁹. ¶ Primo notandum / vt dicit Ockam i tertio: q̄ dupliciter habitus concurrat ad actum. Uno modo immediate / hoc est dictum / concurrat ad actum taliter q̄ non cōcurrit per prius ad alterum effectum q̄ ad illū. Alio modo mediate: hoc est immediate cōcurrit ad alterū actū: & iste alter concurrat ad istum secundum: ideo habitus cōcurrit mediate ad illum: vt habitus principiorū cōcurrit ad habitū conclusionis: et immediate ad actū siue assensum principiorum: et assensus principiorum immediate ad assensum conclusionis. sic mediate habitus pmissarū cōcurrit ad habitū conclusionis: vbi tam actus pmissarū q̄ actus conclusionis mediat. pari forma habitus finis cōcurrit ad actū mediū mediate: & immediate ad actum finis. ¶ Hoc supposito ponit talis ppositio cōis apud docto. q̄ habitus nunc cōcurrit immediate nisi ad actus eiusdē speciei cū illis ex quibus genit⁹ est: sed mediate bene concurrat ad actus differentes specie: sicut dictū est de habitu principiorū et cōclusionis: qui differunt specie. Probat ppositio assumpta. Nunc habitus cōcurrit ad actus nisi sint intēsiui / saltē red

Dupliciter habitus cōcurrit ad actum.

actus

propositio.

Di. sed mediate bene & c. nā habitus assentiendi premissis immediate cōcurrit ad assensum premissarū & mediate ad actum assentiendi cōclusionem & isti duo actus. s. prem. & cōcl. differunt spe ut p̄ ducatur ab apprehensivis differentibus specie q̄ mediate & c.

sicut habitus intensiorē. sed actus differētes specie a p̄cedens
 tibus actibus nō possunt p̄ducere partem eiusdem speciei
 in habitu cū parte quā p̄cedentes produxerūt. nā si sint
 actus differētes specie habebūt effectus differētes specie.
 ideo effectus adequatus p̄ductus ab istis erit alterius speciei
 ab effectu adequato p̄ducto ab alijs specie differētibus: qz
 nulla causa pure naturalis habet effectus adequatos diffe-
 rentes specie. ergo p̄positū verū. [¶ Probat̄ aliter hec
 p̄positio. Da oppositum: vnus habitus inclinatur in actus al-
 terius speciei ab actu a quo emerit: sequit̄ qd inclinabit̄
 omnē actus. patet. nō est maior ratio qd in vnum q̄ in aliū.
 ergo si in vnum potest̄ etiā in alium poterit.] Cōtra hoc
 arguit̄ ex cōmuni resolutione doctorū. Amor alicuius ob-
 iecti causatus ex notitia intuitiua differt specie ab amo-
 re causato ex notitia abstractiua. vnde dicit Scotus in. iij.
 dist. xlix. qd fruitio beatifica differt specie a fruitione vie:
 qz vna causat̄ mediāte notitia intuitiua/ alia vero mediā-
 te notitia obscura. Similit̄. sortes ex notitia intuitiua pla-
 tonis dilexit eū. iam habet habitū acquisitū diligendi eū.
 sit plato absens: et habeat notitiā abstractiua. ipse sortes
 feruētius diligit q̄ si nunc dixerisset. ergo habitus cōcur-
 rit ad actus diligendi: et talis actus differt specie ab actibus
 diligendi ex quibus talis habitus genitus est: ergo habitus cō-
 currit ad actus differentē specie ab illis a quibus emerit.
 [¶ Posset dici qd ille habitus nunc inclinatur ad dilectionē al-
 terius speciei vt ad suū actus/ nisi notitia intuitiua p̄sens
 fuerit. sed cū notitia intuitiua p̄ducit̄ notitia abstractiua
 simul/ s̄z dicit̄ in p̄logo: et p̄ducit̄ p̄ actus voluntatis qd ha-
 bitus p̄ducit̄ i absentia.] [¶ Preterea. sit sortes qd prius vidit
 platonē frequēter: et iudicabat platonē esse/ p̄ illā notitiā
 intuitiua. iam platone absente/ p̄ illā abstractiua iudica-
 bit euidenter platonē fuisse: et ad istud iudiciū nō sufficiūt
 notitie abstractiue cū intellectu: s̄ cōcurrit aliqd aliud: et
 non videt̄ qd sit illud preter habitū: ergo habitus cōcurrit
 ad illud iudiciū quo iudicat platonē fuisse. et tale differt
 specie ab illo iudicio ex quo habitus est genitus. nam ista duo
 iudicia quibus iudico platonē esse/ et platonē fuisse/ specie
 differūt: ergo et habitus et c. Et istud argumentū est multū
 apparens: et videt̄ concludere. Si dicas qd ad istud iudi-
 ciū causandū/ plato fuit: sufficit notitia abstractiua: tūc in-
 feram qd talis esset per se nota: qd est falsum: qz ad per se
 notam sufficiūt intuitiue vel abstractiue terminorū. cer-
 tū est qd si sortes prius iudicauerat platonem esse qm̄ vide-
 bat eū/ et iā aduertat: iudicat qd plato fuit: imo iuramēto
 affirmaret: et est ei euidenter notū. ad istud iudiciū causan-
 dum non sufficiūt notitie abstractiue: qz tunc esset per se

Additio.

Additio.

De cōcursu habitū

nota | vt dictū est. ergo aliquid aliud cōcurrit: & non vidē
nisi habit⁹. ergo habitus concurrir ad act⁹ differētes spe-
cie ab illis ex quib⁹ genit⁹ est. Itē dicit magister Martin⁹
in p̄ma questiōe de fortitudine / cōclusionē septima / q̄ ha-
bitus fortitudinis aggressiue / vt habitus generat⁹ ex fre-
quentib⁹ volitionib⁹ volo fortiter aggredi inimicos / imme-
diate cōcurrit ad actū fortitudinis cōfūsum / puta ad istū
actū / agendū est fortiter: qui tñ differt specie a p̄mo actus:
qm̄ secūdus actus ferē super aliud obiectū q̄ p̄m⁹ act⁹.
ergo habitus aliquādo p̄currit ad actus differētes specie
ab illis ex quib⁹ genitus est. ¶ Un̄ apparentia est q̄ vbi ha-
bitus habet p̄ partiali obiecto obiectū alteri⁹ actus ab il-
lo a quo genit⁹ est: q̄ concurrir immediate ad illos actus
qui quidē diuerse sunt speciei / cū diuersorū sint obiectoz.
Similiter habit⁹ mediorū et finis qui est vnicus: vt tenet
Martinus conformiter ad Gregoriū: cōcurrit immediate
ad actus mediorū / & ad actus finis / & ad actus vtriusq̄ si-
mul: qui tñ omnes differūt specie adinuicē. ¶ Responde-
tur ad illud argumentū de sorte q̄ iudicat euidēter plato-
nē fuisse / quē frequēter intuitiue vidit. cōcedo totū / q̄ ip̄s
se sic euidēter iudicat: & nego q̄ hoc sit ab habitu ibi de-
relicto: sed dico q̄ nisi recorder se alias platonē vidisse / et
se iudicasse platonē eē: nūq̄ assentiet illi p̄positiōi: s; ista
ratio quā pōt habere / sufficit ad hoc / scz recordatio q̄ al̄s
vidit eū. Unde bñ sequitur: alias euidēter iudicauit plato-
nē esse: ergo plato tūc fuit. si em̄ iam recordor me al̄s eui-
dēter iudicasse platonē esse / per istā rationem possum ha-
bere iudiciū euidēs p̄sequētis / puta q̄ plato fuit. ¶ Repli-
catur sic. quero a quo causat̄ iste assensus quo iudico me
alias platonē vidisse: vel ex solis notitijs apprehēsiuis ab-
stractiuis de iudicio p̄terito: vel causat̄ ab aliquo alio? Si
primū: ergo illa erit mihi p̄ se nota: qz sufficiūt apprehēsi-
ue abstractiue p̄ te: & nō habeo nisi notitias abstractiuas:
qz tale iudiciū nō est: immo nō habeo nisi abstractiuā il-
lius iudicij p̄teriti. ergo opz dicere q̄ iudiciū causat̄ par-
tialiter ex habitu derelicto & causato ex illis assensib⁹ qui-
bus iudicabā platonē esse euidēter: & isti act⁹ differūt spe-
cie ab actib⁹ p̄cedētib⁹. Vel sic & clarius. ergo opz dice-
re q̄ illud iudiciū quo nūc iudico platonē fuisse vel vidis-
se: causatur ex habitu derelicto. s; ille est causat⁹ ex actu
alterius speciei / scz ex assensu causato a notitia intuitiua
extremorū / q̄ sit act⁹ ad quē nūc cōcurrit. igitur habit⁹ cō-
currit ad act⁹ differētes specie ab illis ex quib⁹ genit⁹ est.
Dico breuiter q̄ argumētū nō concludit cōtra modernos
dicētes q̄ p̄positio de p̄senti & de p̄terito differūt specie:
& similiter assensus earū differūt specie. Ubi tñ argumēta

ista nulli⁹ essent difficultatē apud antiquos tenētes q̄ est idē iudiciū p̄positionis de p̄senti & de p̄terito / & q̄ ille p̄positiones nō differūt specie: tunc dicerēt q̄ causatur illud iudiciū ab habitu derelicto / & q̄ illi duo assensus sunt eiusdē speciei. Vñ tñ pro opinione modernorū cōcedendū est q̄ aliquis habit⁹ immediate cōcurrit ad act⁹ diuersarū specierū. & hoc non est incōueniens q̄ illi duo actus habent idē obiectū totale: vt est in p̄posito. nā ille p̄positiones de presenti & de p̄terito sunt quodāmodo eedē / & sunt idē obiectū: licet assensus sint diuersi specie. Et similiter soluitur primū argumentū / quando plato amatur ex notitia intuitiua / que postea est abstractiua / et idē obiectū totale secundū eandem rationē: q̄ ille due notitię / sc̄z abstractiua & intuitiua sunt synonyme / licet differāt specie. Cōceditur illatū: quādo est penitus idē obiectū sub eadē ratione: vt ibi plato visus intuitiue et abstractiue semp̄ est idē: et idē amores illi qui de eo habētur / sunt eiusdē obiecti / licet sint inter se diuersi specie. & ideo nō incōuenit q̄ idē habitus cōcurrat ad illos actus. Similiter nō incōuenit habitū cōcurrere ad actus differentes specie: quando illi actus sunt obiectoꝝ que sunt partialia obiecta habit⁹: vt visum est. Si autē non esset totale obiectū: v̄ vnū nō includeretur in alio secundū eandem rationē: vel est totale obiectū secundū diuersas rationes / vt in amore & odio alicuius: vnus habitus nunq̄ concurrat partialiter ad actus differētes specie. ¶ Est igitur regula ḡnalis: Nunq̄ habit⁹ concurrat immediate ad act⁹ differētes spe / nisi illi act⁹ sint de eodē obiecto: v̄ vni⁹ obiectū sit ptiale obiectū obiecti habit⁹: vel obiecta vtriusq̄ sint ptialia obiecta habit⁹: qm̄ tūc nō incōuenit. [Quid faciat bon⁹ habitus / vide mātuā nū in libro de patiētia: & alludit ad Lycurgum. vide digitos agricolarū incuruatos: Itē ascēsores domorū intrepidus: Itē assuetos mane surgere: & sic de similib⁹. In solutione argumētōꝝ presupponit notitiā intuitiua et abstractiua differre: de quo gr̄adis est altercatio inter doctores quomō differāt. In p̄mis Ockā dicit q̄ notitia intuitiua d̄ q̄ per eā iudicam⁹ de re cognita q̄ sit q̄ est: et q̄ non sit q̄ nō est. Sicut illa inquit est notitia intuitiua / q̄ si cognoscat substantia & accidēs / immediate scitur si illō inhe- ret v̄ nō: si illō distet vel nō: & a tali notitia semp̄ inchoat experimētū. Apparētia isti⁹ opinōis est q̄ de⁹ p̄ eadē notitiā intuitiua iudicat rem esse q̄ est / et nō esse q̄ nō est. Abstractiua vero est p̄ quā nō possum iudicare de re cognita q̄ sit q̄ est / et q̄ non sit q̄ nō est: sicut nec de aliqua veritate p̄tingēt. & ly per / in istis nō dicit circūstātiā cause formalis: s̄ efficiētis. Cōtra q̄ arguit argumento q̄d v̄

Additio.

De cōcursu habitū

detur satis difficile. Si forte corrupto/ deus cōseruaret no-
titiā intuitiuā eius: apud hāc opinionē causaret in me iu-
diciū quo iudicārē sortē nō esse/ etiā naturaliter. ergo forte
te pñte causabit idē iudiciū. pñā tenet: qz cā naturalis eo-
dē passo applicato/ sēp eūdē effectū/ vñ simulē in specie cau-
sat. forte dices q notitia intuitiua cū intellectu sunt cā
sufficiēs ad causandū iudiciū negatiuū/ nō aut affirmati-
uū: & sic illis duob⁹ sic iūctis causant iudiciū affirmatiuū:
qz sunt maioris actiuitat⁹/ & impediť causalitas illaz dua-
rū causarū ad iudiciū negatiuū. Ex quo infertur q obiecto
pñte causatur iudiciū intensius affirmatiuū/ q̄ negatiuū
obiecto absente. Sz cōtra istud arguit sic. obiectū est solū
finite actiuitatis: ergo nō potest agere ex quātacūq; ma-
gna distātia. psequētia est satis nota. Si ita ergo q nō pos-
sit ex distātia cētū leucarū: et ponat in tāta distātia: & cō-
seruet deus notitiā intuitiuā ei⁹ in intellectu: sequit q tūc
intellect⁹ iudicabit illud obiectū nō esse: & tñ est. ergo fal-
sum est q sp obiecto exñte iudicet p illā illud obiectū eē.
Probat: qz notitia intuitiua illa cū intellectu sufficiūt cau-
sare illud iudiciū negatiuū: & obiectū tūc nō pōt agere cū
illis ad iudiciū affirmatiuū. igit pducet iudiciū negatiuū
Preterea sit obiectū pñs. de⁹ p̄t suspēdere actiuitatē illi⁹
agēt⁹/ nō suspēdēdo actiuitatē notitię intuitiue & intellect⁹.
faciat ita. tūc seq̄t q cābit iudiciū negatiuū/ q̄ intellect⁹
iudicabit de illa re ituita & pñte q nō sit. Preterea notitia
intuitiua cāt iudiciū q̄ intellect⁹ iudicat rē aliter se hēre
q̄ se hz: vt puta q̄ iudicat baculū eē bipedalē/ qui nō est. q̄
nō obstat notitiā intuitiuā causare iudiciū quo intellect⁹
iudicet rē esse q̄uis nō sit. Propterea dicit andreas de ca-
stro nouo q dupliciť possum⁹ habere notitiā de reb⁹ sensi-
bilib⁹. vna est p quā res appet nobis formaliter vñ virtua-
liter taliter se habere: & rōne claritatis talis notitię/ etiā
si pseruet obiecto corrupto/ naturali pducit iudiciū con-
forme/ nisi impediat ex imperio volūtatis/ aut rōne corrigē-
te talē apparētiā/ siue iudicāte pñū assensū: vt de notitia
baculi p media pte in aq̄/ & p media pte in aere. Alia est
notitia quā exprimitur in nobis/ p quā nec formalr nec vir-
tualr nec ex imperio volūtatis apparet nobis eē/ nec nō eē/
nec talr se habere. Prima iā exigit pñtiā obiecti/ et dī in-
tuitiua. Scda p̄o nō exigit pñtiā obiecti/ & dī abstractiua.
Primā nō pōt intellect⁹ cāre in absentia obiecti: scda p̄o
pōt. Sub p̄mo gñe p̄tinet oīs sensituiua exterior/ & nō sola:
cū in intellectu sit ponēda notitia intuitiua rez sensibilū/ &
ē insensibiliū/ puta n̄faz opationū. Ex hac opinione seq̄t
corollarū q si de⁹ pseruaret notitiā intuitiuā obiecto cor-
rupto/ illa cāret idē iudiciū quod nūc cāt: puta iudiciū q̄
iudicaret rē illā eē. Sz quereretur aliq̄s an ne possit eē aliq̄

Duplex
notitia
rerū sen-
sibiliū.

Notitia intuitiva q̄ naturalr̄ cāret iudiciū q̄ iudicaret rē
 illā nō esse talē: quēadmodū est aliq̄ q̄ iudicat rē illā eē ta
 lē v̄l talē naturalr̄? Et breuiter pōt dici q̄ sic: et talē pōt de
 cāre: s̄z obiectū ad illā nō pōt actiue concurrere. Verūt̄
 solui p̄nt his nō obstātib⁹ rōnes q̄ adducte sunt p̄tra Guil
 lermū Ockā. Ad p̄mā d̄z q̄ causat iudiciū q̄ iudicat rē nō
 eē. Et q̄n dicit Ockā q̄ illa re ex̄nte causat iudiciū affirma
 tiuū: hoc ē itelligēdū re ex̄nte i debita approximatiōe. Eo
 dē mō d̄z ad aliud q̄ tūc causat iudiciū negatiuū. et scien
 dū q̄ itelligit q̄ actiuitate obiecti nō ipedita causat iudi
 ciū affirmatiuū / siue nō suspēsa. Ad aliō est dicēdū q̄ hoc
 ē p̄pter indispositiōē organi v̄l mediij vel aliqd̄ aliud in
 aqua. Querit̄ an sit eadē notitia i specie qua intuemur
 rem a remotis / et qua intuemur a p̄p̄inquis? Dicit doctor
 Ockā. i. q̄d. li. q. xiiij. q̄ sic: et differūt solū s̄m maḡ intēsūm
 et maḡ remissūm. Sed s̄ arguit. Notitia qua sortes itue
 tur a p̄p̄inquis / sufficit causare iudiciū q̄ sit homo. notitia
 qua videt̄ a remotis / nō sufficit: s̄ differūt specie. p̄na tenet
 q̄ istud est rō apparētissima ad p̄bādū aliqua differre spe
 cie / q̄ vnū pōt in aliquē effectū / et in simlē i specie nō pōt
 aliud. S̄z ad istud r̄ndet Ockam loco p̄allegato negando
 p̄nam: et ad p̄bationē / bñ verū est q̄n illa sunt eā intēsa: ve
 rūt̄n si vnū sit remissū / et aliud intēsūm / nō op̄z: et pōt dari
 exēplū tenēdo q̄ forma accidētalis puta calor possit effe
 ctive p̄ducere formā substātiālē / puta formā ignis / et for
 mā substātiālē corrūpere. aliq̄s calor pōt in materia ligni
 corrūpere formā ligni: et formā substātiālē ignis p̄
 ducere: et aliquis non potest p̄pter sui remissionē: non t̄n
 sequit̄ q̄ differāt specie. Sed dicit aliquis et difficulter: si
 aliqua qualitas intensa aliā qualitātē p̄ducere possit: alia
 remissa q̄litas quecūq̄ eiusdē speciei qualitātē remissā p̄
 ducere poterit in subiecto in quo nō est ipeditū. istud
 p̄z in oib⁹. s̄z notitia intuitiva qua videt̄ sortes a p̄p̄inquis /
 causat iudiciū intensūm q̄ sortes sit hō: s̄ illa qua sortes a
 remotis videt̄ / cū sit eiusdē sp̄ei / et in subiecto nulla sit res
 stētia: causat iudiciū remissū q̄ sortes sit hō. Ad istō mihi
 videt̄ dicēdū ap̄ doctorē Ockā. p̄o q̄ ponit istud documē
 tū: Q̄n aliq̄ agēs est p̄ductiuū duoz effectūū d̄ntiū spe
 cie: stat q̄ vnū p̄ducat p̄ maiorē distātiā / q̄ possit reliquū
 p̄ducere. istō p̄z exēplariter de cādela q̄ ad maiorē distā
 tiā p̄ducit lumē q̄ calefacit. modo apud Ockā obiectum
 actiue p̄currit imediate ad ista iudicia affirmatiua: et p̄r
 dicēdū est q̄ ex maiorē distātia pōt actiue p̄currere ad iu
 diciū q̄ iudicat rē illā esse / q̄ quo iudicat rē illā / esse aīal:
 et ex maiorē distātia ad istud s̄m iudicium q̄ ad illud quo
 iudicat rē illā esse hōiem: et adhuc ad istud tert. ū ex maio
 ri distātia pōt actiue cōcurrere q̄ ad illud quo iudicat rē

De augmento

illā esse sortē. Et p hoc facile soluitur argumētū: qz q nō potest tūc illā rē visam a remotis iudicare esse hoīem: hoc nō est ex defectu notitię intuitiue / s; qz obiectū ex tāta distātia actiue nō pōt pcurrere. Ex ista solutiōe sequit̄ corollarie qz si de^o ipediat sortē a ppinq̄s positū ne pducatur intēsiorē notitiā intuitiua q̄ a remotis: nihilomin^o pducet̄ iudiciū affirmatiuū quo iudicabit̄ illā rē esse hoīem. Sequit̄ scōdo qz si sorte posito a remotis pduceret deus notitiā intuitiua sortis eā intēsiam cū illa quā pduceret sortes a ppinquis: adhuc non causabit̄ iudiciū quo iudicabit̄ illā rē esse hoīem. S; tūc est mihi difficile saluare Ockā totalit̄ qz sequit̄ ex isto cū prehabitis qz notitiā intuitiua qua videt̄ sortes a remotis / cū intellectu causant de necessitate istud iudiciū quo iudicat̄ rē illā nō esse hoīem. qd̄ est ptra experientia. ¶ Probat̄ sic. sufficiūt ad causandū / z sunt cause naturales / z nō impediunt̄ / qz obiectū nō pōt impedire in ordine ad illū assensum: qz ex tāta distātia nō pōt in cōtrariū. g. ¶ Forte dicit̄ qz notitiā intuitiua suata obiecto absente nō pōt in qd̄cūq; iudiciū negatiuū ptingēs / s; solū in illud quo iudicat̄ rē nō esse: z obiectū ex quacūq; distātia ex qua pōt agere notitiā intuitiua / pōt coagere ad illū assensum. Et ita replica nō currit. ¶ Pōt dici scōdo qz illa notitiā intuitiua remissa licet possit in remissum iudiciū quo iudicet̄ hanc rē esse hoīem / nō tñ in hoc passo: et hoc p statu isto saltē: sed bene in passo maioris pspicacitatis. Sed videt̄ mihi difficile si diceret̄ de aīa separata siue de angelo / cū illa sit susceptiua ist^o iudicij / z in ipsa nulla sit resistentia. Sed poti^o opponit̄ / cū naturaliter inclinēt̄ intellect^o ad omnē assensum verū. ¶ De notitiā intuitiua alia est opinio Gregorij ariminēsis / dicit̄ notitiā intuitiua esse illā q̄ immediate terminat̄ ad rē: abstractiua vero que mediate terminatur ad rem: z immediate ad similitudinē rei. vide ipm. Dicit scot^o qz ad causandū notitiā abstractiua requirit̄ species: verūtñ nō terminat̄ ad illā speciē / s; ad rē abstractiue cognitā. Dicit doctor Ockā qz nō est ponēda species / sed habitus a quo effectiue cū intellectu causat̄ notitiā abstractiua. Dicit Gregorius qz notitiā intuitiua pseruata obiecto absente: nullū iudiciū causat. Dicit Ockā qz causat iudiciū negatiuū. Dicit de castro qz idē iudiciū causat qd̄ causaret̄ i pntia rei. Vide hec oīa.]

¶ De augmento habitus.

Lapi. xxiij.

Consequēter vidēdū est de augmento habit^o: Utrū videlz det̄ sumus habitus qui pōt in aīa causari / puta in intellectu vel volūtate? Notū est qz aliqd̄ pōt in potētia causari: z nō cuiuscūq; intēsionis. g. opz dare summā intēsionē

vel ad min⁹ minimā sub qua nō pōt / & sub qualibet mino-
 ri pōt. Et hoc dupl^r intelligit^r q^d detur summus habitus.
 Uno modo ex natura rei. & in isto sensu est altercatio inter
 doctores. Nam Scotus in. iij. dist. xij. ponit maximū ex na-
 tura rei: ita q^d de⁹ non pōt. pducere maiore^m qualitatē siue
 intensiore^m. Ockā & Gregorius hoc impugnāt: videlz q^d nō
 dat^r maximus habit⁹ / seu qualitas ex natura rei maxima.
 Alio modo pōt intelligi q^d de⁹ maximus habit⁹ qui pōt. p-
 duci in potētia / nō ex natura habitus / sed ex natura potē-
 tie: ita q^d potētia non sit capax maioris habit⁹. Notū est q^d
 dat^r maxima aqua q^d pōt poni in vase non ex natura aque:
 sed ex natura vasis q^d nō est capax maioris aque. Et tunc
 querit^r vtrū detur maximus habitus causat⁹ in potētia / q^d
 via nō pueniat ex natura habitus quin possit augeri: sed
 ex natura potētie: q^d nō est capax maioris habitus? Et ad-
 huc dupliciter intelligit^r. Uno modo q^d detur maxim⁹ cau-
 sabilis in potētia per naturam / ita q^d naturaliter non pōt
 causari maior. Alio modo p^r potētiā sup^rnaturale. Solū
 facio difficultatē / an de⁹ maximus q^d possit causari in potē-
 tia ex natura potētie: vel potētia nō pōt. pducere act⁹ plu-
 res q^d illos q^d req^runt^r ad pductionē illi⁹ habit⁹. De Alia-
co post Ockā et Gregoriū dicit q^d dat^r maximus habitus q^d
pōt poni in potētia in esse habitus: sed non datur maxim⁹
qui pōt esse in hac potētia in esse qualitatis: q^d capiendo
pure passive / est infinite capax. Unde habitus est in potē-
tia secundum q^d est actiua / et non secundum q^d est passiva.
Sed datur maximus cui⁹ ipsa est capax ex natura propria
in esse habit⁹: vt q^duis augeat^r volitio in esse qualitatis / ta-
men non augebit^r in esse volitionis. Utrū igitur pure na-
turaliter loquēdo detur aliquis habitus qui potest causa-
ri a potētia per actus naturaliter elicitos ab illa potētia:
& non pōt maior causari? Et videt^r q^d non. p^rz. ille pōt cau-
sari in ista potētia: & potētia pōt elicere vnū actū: qui in-
tendet priorē habitū. ergo ille habitus non erat maximus
qui poterat causari in ista potētia per actus naturaliter
pducibiles. Dices: datur minimus qui non pōt: & quilibet
minor pōt. Contra. si quilibet minor potest: capio q^d in po-
tētia per actus sit. pductus habitus distans ab illo mini-
mo per dimidietatē vnus gradus. tunc potētia pōt elice-
re actum naturaliter cōtinuatū per horam: & tunc produ-
cet vnā dimidietatē gradus / secluso etiā tali habitu: ergo
et nūc pducet: q^d subiectum est magis dispositū q^d esset si-
ne habitu: ergo in fine hore erit iam habit⁹ vsq^z ad illam
cōpletionē pductionis illi⁹ dimidij gradus. Aliqui docto-
res dicūt q^d dat^r certa intētio in habitu ad quā nō pōt ho-
mo pertingere per replicationē actuum / veruntamen ad

*& hoc probat scotus nā dabi-
 lis est maximo
 actus in specie
 quo maior nō
 potest dari q^d i
 ne producat
 bitum quo ma-
 ior nō possit
 dari.*

De diffinitione virtutis et

quācūq; intentionē infra illam potest homo pertingere per replicationē actuum. Contra. volo q̄ pertingat ad illam infra illam solum per dimidiū gradum. tunc sic. bene sequit̄. iste potest elicere actum causantem dimidietatem gradus: ergo. dices/ nego consequentiā: qz erit capacitas potentie repleta. Contra. nunq̄ erit repleta: quia quādo erit vna dimidietas dimidie partis/ adhuc capacitas nō erit repleta. ergo talis act⁹ non cessabit a p̄ductione quousq; illa dimidietas sit p̄ducta. hoc argumentū mihi facit fidē q̄ non pōt defensari q̄ detur minima intētio cui⁹ potētia nō sit capax ex natura rei: qz habeam intentionē infra illā per dimidietatē gradus: et in potētia ponat̄ act⁹ qui sufficiat producere illam dimidietatē. tunc illam producet/ cū sit causa naturaliter actiua/ et passum susceptiuum/ qd̄ nondū suscepit: ergo suscipiet: et sic nō erit minima/ imo maxima q̄ sic. pro isto argumentō dico q̄ quocūq; tpe signato finito/ oportet de necessitate concedere q̄ datur maxim⁹ habit⁹ que homo pot. p̄ducere/ vel qui pot. p̄duci in homine in illo tēpore finito: vel minimus qui nō. Secdo. non datur maximus gradus habitus qui pōt p̄duci simplr/ nec minimus qui non: vt in tpe infinito infinitos act⁹ pōt q̄ p̄ducere: quoz secūd⁹ erit intētioz p̄mo: et quartus tertio: et sic in infinitū: nec datur maximus q̄ sic/ nec minim⁹ q̄ nō. Et hoc tenēdo q̄ potētia sit infinite capax ex natura rei. [Mihi videt̄ q̄ oportet ponere summū habitū ex natura rei: et sic actus p̄ducens illum habitū/ a nulla causa maiore potest intēdi/ qz nō pōt esse maior causa in illa specie. Sed videt̄ concedendū q̄ quelibet capacitas q̄tūcūq; parua possit habere illud summū: qz in infinitū pōt augeri alia causa partialis. sed non ponēdo maximum ex natura rei/ bene dicit liber.] Et hec dicta sufficiant de p̄ductione et causalitate habituum. Dictū est generaliter de actu virtuoso et vitioso: et p̄nr. de generatione habituum in qua potētia et in qua non: et de corruptione illoz: et per quid corrūpūnt̄: et de cōtrarietate illoz: et de coefficientia ad actus: et finaliter de augmento habituum: et de actibus humanis/ et circūstantijs eorūdem.

De diffinitione virtutis/ et multiplici eius distinctione. Capit. xxiiij.

Am consequenter de virtute/ que est habitus/ qd̄ sit: et de multiplici virtutis distinctione: et de proprietatibus eius tam in generali q̄ in speciali videndum est. Unde primo notandum q̄ assignātur due diffinitiones virtutis: vna Aristo. in secundo ethi. alia beati Augustini in libro de libero arbitrio. Unde virtus sic diffinit̄ ab

Additio.

capit. 6.

multiplici ei⁹ distinctiōe. Fo. xlviii.

Aristotele loco predicto: Virt⁹ est habit⁹ electiuus in me Virtus
diocritate cōsistēs| determinata rōne put vir prudēs de-
terminabit. Alia diffinitio Augustini: Virt⁹ est bona qua- quid.
litas mentis qua recte viuatur| qua nullus male vtit^r| quā
Deus in nobis sine nob⁹ operat^r. Prima diffinitio sicut ab
Ari. data| apud Martinū sic pōt exponi: Virt⁹ est habit⁹
electiuus. Hoc est| virt⁹ est habit⁹ inclinās ad actū medi-
um inter act⁹ vitiosos: ad actū in quā mediū recte ratio-
ni conformem. Unde dupliciter intelligit^r q^o virt⁹ cōsistit
in medio. Uno modo tanq̄ in medio circa pprium actū:
z sic exponit^r diffinitio virtutis: Virtus est habit⁹ inclinās
ad actum mediū inter actus vitiosos| puta inter defectū
z superabundātiā. Consequēter declarat quid sit act⁹
medius: z est act⁹ cōformis recte rationi: siue determina-
tus ratiōe| prout vir prudēs determinabit. Alio modo ca-
pitur medium p^o obiecto. tūc sic exponit^r diffinitio: Virt⁹
est habitus in mediocritate cōsistēs. i. circa obiectum de-
terminatū ratione| habens pro obiecto certam materiā:
que ponit^r talis vel tanta per rationem que vocat^r medie-
tas siue mediocritas. Sed diffinitio Augustini est intelli-
gēda de virtutib⁹ infusis: ppter ultimā partē. ¶ Difficul-
tas: vtrū ad habitum esse virtutē| de necessitate requirat^r
q^o cū illo habitu insit in intellectu prudētia habitualis? Di-
ctum est q^o nunq̄ act⁹ est virt⁹ nisi insit cū illo prudentia
actualis in intellectu. Queritur vtrū etiā requirat^r ad ha-
bitum electiuū esse virtutē| q^o de necessitate insit prudē-
tia habitualis| qz virtus est habitus electiuus determina-
tus ratione. ideo videtur q^o ad esse virtutis habitualis req̄-
ratur semp ratio. i. prudētia habitualis. Respōdet Ockā
in quarto| questio. tertia probabiliter q^o nō: Quis ad actū
esse virtutē| necessario req̄rat^r prudentia actualis in intel-
lectu. verū ad habitum esse virtutem nō necessario requi-
rit^r habit⁹ prudētialis i intellectu. qd sic suadet. capio sor-
tem nō habituatū. habeat dictamē verū prudētiale| z ele-
ctionē conformē illi dictamini in voluntate. tūc de⁹ pote-
rit suspendere actionē primi act⁹ | scz dictaminis prudē-
tialis| nō suspendēdo electionem cōformē illi dictamini.
quo facto| ab illo dictamine nō generabit^r habitus prudē-
tialis. et generabitur habitus per actiuitatem electionis.
ergo non requirit^r habit⁹ prudentialis. Qz ab illo dictami-
ne non generabitur habitus prudentialis: notum est. ne-
q̄ ab illo generabitur habitus electiuus: quia actus pru-
dentialis non agit immediate ad habitum electiuum: s^z
solum mediate. Secundo arguitur multum apparenter.
sit sortes habituat⁹ habitu prudentie dirigēte electio-
nem tēperantie: z habeat habitum electiuum temperan-

Virt⁹ dua-
pliciter
d^z cōsiste-
re in me-
dio.

De dñi inter theolo. & moza. virtu.

tie conformē. tūc fortes potest elicere dictamina p̄traria/ nō eliciendo electiones cōtrarias illis actibus a quib⁹ generabatur habitus tēperātie electionis. quo facto per frequentationē illorum dictaminū corrūpetur habitus prudētialis: et nō corrūpetur habitus electiuus/ qz nō potest corrūpi nisi p̄ actus cōtrarios: vt dictū est de corruptione habit⁹: ergo talis habitus electiu⁹ tēperātie nō corrumpitur: ideo naturaliter pōt manere habitus virtuosus absq̄ habitu prudētiali. Forte dices. nō est difficultas qn possit manere act⁹ electiu⁹ sine actu prudētiali: qz distinguunt realiter: & per cōsequēs deus potest vnū corrūpere altero cōseruato. sed tūc iste actus nō esset amplius virtus. Eodē modo dicā q̄ ille habitus electiuus nō erit ampli⁹ virtus absq̄ habitu prudētiali. Contra. illo habitu electiuo manēte sine habitu prudētiali & habita recta rōne: talis habit⁹ concurret ad cōsimiles actus illis ex quib⁹ genit⁹ est. ergo ille habitus est virtuosus. patet: qz propter nihil aliud dicit⁹ habitus virtuosus: nisi qz inclināt vel coëfficit cōsimiles actus virtuosos: et secluso habitu prudētiali inclināt ad actus virtuosos et coëfficit. ergo secluso habitu prudētiali talis habitus pōt dici virtus. Ideo apparet mihi p̄babile & indubitanter verū/ vt dicit Ockam: q̄ nō est de ratione habit⁹ electiu⁹ q̄ habeat habitū prudētiālē/ q̄uis sit de ratione actus q̄ habeat actū prudētiālē.

Tractatus Secundus. De differentia inter theologales & morales virtutes. Cap. I.

Secundus
Tractatus

Triplex
est dñian
ter virtu:
tes moza
les & theo
logas.

Equitur de differentia inter virtutes theologales & humanas. Et p̄ declaratione notandū q̄ virtus prima sui diuisione diuidit⁹ in virtutem humanā/ & in theologicā siue supernaturālē. Notādum preterea q̄ multe differentie solent poni a doctorib⁹ inter virtutes theologas & humanas. Vñ sanctus Tho. prima secūde/ questione lxiij. pōit tres differentias inter illas. Prima. virt⁹ humana est de obiecto creato/ theologica de obiecto increato/ sc̄z de deo. Secūda. Virtutes humane generant⁹ in nobis ex actibus pprijs: sed theologice a deo p̄ducunt⁹ & infunduntur. Tertia differentia. q̄ sint ponende virtutes humane/ hoc habetur p̄ rationem naturalē. sed q̄ sint ponende virtutes theologice/ solū habemus ex reuelatione sacre scripture: & per nullā rationē siue experiētiā potest p̄bari q̄ sint ponēdi habitus infusi: sed solū ex auctoritate scripture & reuelantis. Vñ q̄tum ad secundā differentiā dicit Ockam in tertio q̄ virt⁹ theologica dupliciter capiūt. Uno modo specialissime p̄ virtute habēte deū p̄ obiecto/ & ab ipso solo deo nobis infusa. Et sic sc̄m ponētes spem acq̄sitā nō

De dñia inter theo. & mora. vir. Fo. xlix.

esset virtus theologica. Alio modo p virtute habēte deū
pro obiecto: siue sit infusa a solo deo/ siue a nobis genita p
act⁹ nostros. & sic spes/ fides. & charitas acquisite/ sunt vir-
tutes theologice. Alie autē virtutes que habent obiectū
creatum/ vocātur humane. ¶ Circa hāc differentiam est
difficultas: & arguitur sic. sapiētia ponit̄ inter virtutes hu-
manas/ puta inter habitus intellectuales: & tñ habet deū
pro obiecto: qz cōsiderat primam causam & res altissimas.
g̃ illa differētia posita inter illas (qz theologica virtus hz
deū/ humana vero virtus habet obiectum creatū) non est
bene posita. ¶ Itē spes habet quid creatum pro obiecto.
ergo illa ratio distinctiōis nō est sufficiēs ex parte obiecti
creati et increati. Antecedēs patet. spes habet beatitudi-
nem & gratiā pro obiecto: et talia sunt creata. igitur. Quā-
tū ad primū dicit Thomas q̄ deus dupliciter potest esse
obiectū alicuius virtutis. Uno modo secundum aliquā ra-
tionem que nostrā naturalē cognitionē transcendit. Alio
modo deus potest esse obiectū alicuius virtutis secundum
aliquā rationem que non transcendit intellectionem no-
strā naturalem. Unde notum est q̄ ex vi nostri intellectus
per rationes naturales possumus deuenire in aliquāle co-
gnitionem dei q̄ sit suprema causa & p̄ma/ ceteras causas
mouēs. Tūc dicit Tho. q̄ ille habitus habēs deum p ob-
iecto/ qui non trāscendit nostram cognitionē/ non est vir-
tus theologica/ s; humana. & sic sapiētia que ponit̄ a phi-
losopho intellectualis virtus/ cōsiderat diuina secundū q̄
sunt inuestigabilia ratiōe humana. sed theologica virtus
est circa ea secundū q̄ ratiōe humanā excedunt: vt quā-
do deus cōsideratur sub ratiōe beatificatoris/ ita q̄ intel-
lectus ad hoc nō potest pertingere ex ratiōe naturali: tūc
talīs habitus est theologica virtus. Sed per oppositū dici-
tur humana qz est de obiecto creato v̄ increato/ quod se-
cundū ratiōem naturalē non excedit intelligentiam no-
strā. & sic sapientia est virtus humana. Et loquimur de sa-
piētia virtute: et nō de sapiētia dono. ¶ Item cum argui-
tur. spes est de obiecto creato. sanct⁹ Tho. & sanct⁹ Bona.
in tertio distinguūt illā: v̄ de obiecto creato. i. obiecto ma-
teriali: & sic concedo: qz est de beatitudine & gratia. vel de
obiecto creato tanq̄ de obiecto p̄ncipali. i. tanq̄ de illo qd̄
est ratio mouēs voluntatē ad volendū: et sic nego. Unde
spes partialiter terminatur ad beatitudinē formale/ s; ad
illam sub tali ratiōe/ nobis cōferendā propter merita. Il-
lud est obiectū formale quare desideramus beatitudinē.
Uñ Thomas sic dicit/ tñ sub alijs verbis/ puta q̄ sub alijs
cōsiderationib⁹/ spes est de beatitudine in ordine ad deū
tanq̄ vltimū finem/ et tanq̄ conferentem beatitudinē. et

Dupliciter
deus pōt
esse obie-
ctum ali-
cui⁹ virtu-
tis.

De dīa inter virtu.theo. & mora.

ſic habet deum p̄ obiecto: et hoc ſufficit ad virtutē theologia. ¶ Contra. latria habet deū pro obiecto. nā act⁹ latrie eſt honor exhibit⁹ deo: & cū hoc habet aliquid creatū ſc̄z cultum exteriorē: & p̄pterea vocat⁹ virtus humana. vñ actus latrie exteriores ſunt genuflexiōes / et ſigna ſimilia exteriora in recognitionē ſupremi domini. Similiter obedientia habet deū precipientē / & cū hoc illud quod precipitur / qđ eſt aliqd creatū. igitur ſi ſpes habeat deū p̄ obiecto / & aliquid creatū: nihilomin⁹ debet eē virt⁹ moralis humana / & non theologica. ¶ Ad hoc dicit. S. Bonauētura dāa talem differētiā: qđ nūq̄ virtus theologica habet actū exteriorē p̄ obiecto / ſicut moralis virtus. Alia differētia: virtus theologica habet deū p̄ obiecto / ſcđm rationem trāſcendente noſtrā cognitionē naturalem: ſz humana h̄z quid creatū vel increatū / ſcđm rationē non trāſcendentē noſtrā intelligētiā. Item virtus humana aliquādo h̄z operationē exteriorē p̄ obiecto / theologica habet deū ſiue aliquid nō operabile a nobis. Tertia differētia: virt⁹ humana eſt inter extremitates duas / ſc̄z inter ſuperabundantiā & defectū / ſz theologica nūq̄ eſt inter ſuperabundantiā & defectū. ¶ Dices. ſpes habet duas extremitates. ſ. preſumptionē / puta ſperare beatitudinē ſine merit⁹: & deſperationē. ſ. deſperare de dei miſericordia: ideo h̄z ſuperabundantiā & defectū. ergo tertia differētia eſt minus bñ poſita. ¶ Reſpondet qđ dupliciter intelligitur aliquā virtutē eē inter duo extrema. vno mō ex parte obiecti p̄ncipalis: vt temperātia / puta velle comedere et bibere ſcđm qđ recta rō dictat / ē inter duo obiecta. ſ. velle comedere plus qđ dictat ratio: tale eſt extremū vnū ratiōe obiecti p̄ ſuperabundantiā. ſimiliter velle min⁹ comedere & bibere qđ recta ratio dictat: eſt aliud extremū rōne obiecti in deficiēdo: & ſic virt⁹ moralis h̄z extrema / ſiue eſt inter extrema ex parte obiecti. Alio modo cōtingit aliquā virtutem eſſe inter duo extrema nō ratione obiecti / ſed p̄pter defectū alicuius circūſtātie quā illa virtus ſiue potētia d̄z aſſumere in eliciendo ſuos actus: vt ſortes p̄ actus ſpei ſperat beatitudinē ſine merit⁹. talis actus eſt vitioſus / nō p̄ hoc qđ nimis innitit deo / vel qđ eſt nimis intenus / cū homo non poſſit nimis intēte ſperare: ſz ideo eſt vitioſus / qđ omittit circūſtātiā quā aſſumere debet in ſperādo. ideo hoc nō eſt propter obiectū / vel p̄pter defectum / vel p̄pter ſuperabundantiā / ſed propterea qđ omittit circūſtātiā quā debet aſſumere. Et ſic reſolutorie ponūtur tres differētie inter theologica & moralem virtutem. Prima / ratione obiecti. Secūda / ratione operationis exterioris. Tertia / vna eſt inter extrema ratione obiecti. ſ. ſuperabundantiā & defectum / alia

Dupliciter virt⁹ eſt inter duo extrema.

De ordine virtutū theologaliū. Fol.

tera vero non. Contra. ergo eadem virt⁹ erit moralis & theologica / saltem tenēdo q̄ idem act⁹ est medi⁹ et finis: vt volitio dandi elemosynam propter deū / habet p̄ obiecto aliquid creatum et increatum. Dicit ockā nō esse in cōueniēs q̄ eadem virtus secūdū diuersa obiecta sit moralis et theologica. immo ipse ockam habet concedere q̄ omnis actus intrinsece bonus est virt⁹ moralis et theologica. [Virtutes theologice non distinguūtur ab humanis penes obiecta: quia assēsus fidei creaturam solum habet pro obiecto / puta propositionem cuius nulla pars deū representat / vt hec / antichrist⁹ erit. forte diceretur q̄ assēsus eius non est fides / sed solū assensus huius / antichrist⁹ erit / est a deo reuelata. dato q̄ hoc esset verū / act⁹ ille non haberet deū magis p̄ obiecto q̄ actus iste / volo dare elemosynā pauperi propter deū. Quicquid sit de hac materia: videtur q̄ non sit alicuius modus dicēdi nisi q̄ distinguuntur sic act⁹ theologici ab actib⁹ humanis / q̄ regulariter habent deum pro obiecto materiali: saltem precipui actus habent deū pro obiecto / nō sub ratione humana / s̄ supernaturali: secus est de actibus humanis.]

Additio.

De ordine virtutum theologaliū. Cap. ii.

Veritur consequenter de ordine earundem virtutum theologaliū. Et in primis non loquimur de ordine p̄fectiōis: quia notum est in illo ordine q̄ charitas est prior. i. p̄fectior: et precedit fidē & spem / eo q̄ ille p̄ charitatē formātur: vt dicit Tho. prima secūde. q. lxxvi. arti. vi. Sed est questio de ordine generatiōis. Unde dupliciter intelligit⁹ q̄ sit ordo inter virtutes. Uno modo q̄ tum ad habit⁹ infusos. Alio modo q̄ tum ad actus earum: ita q̄ act⁹ vnius necessario precedat actū alterius. Quantum ad primū / puta de ordine inter habitus / sit talis p̄positio. null⁹ est ordo generatiōis siue productiōis inter habit⁹ infusos. Patet / isti infusi habit⁹ simul infundunt⁹ in baptisate. Unde q̄ cito est p̄fectū baptisate: i. instāti termināte prolationē verborū cū ablutiōe / infundunt⁹ simul isti tres habit⁹: scz fides / spes / & charitas: nec vn⁹ coargit ad productionē alteri⁹: qz creant⁹ a solo deo. Ideo q̄ tum ad generationē habitūū nullus est ordo inter eos. Quia simul infundunt⁹ / habent ex fide. p̄me ad Corin. xiiij. Nūc autē manēt fides / spes / charitas / tria hec / maior autē horū est charitas. s̄ no habet auctoritas expressa q̄ infundant⁹ in baptisate: s̄ ex mult⁹ auctoritatib⁹ scripture hoc deduci potest: quarum vna est: Impossibile est sine fide placere deo. Alia: Charitas diuidit filios regni & perditionis. Difficultas: an maneant fides et spes quando non manet

propositio. s̄ inter
tio. spem. fidem.
& charitates.

Quo charitas act⁹ aliarū virtutū ipea rat.

in primo non esse verborū

baptisatis baptizatus dimidi & ut nihil perditionis
o habet charitates & in illo primo nō esse verborū
placet deo o habet fides. & esse virtutis sunt extre
me o etiaz est media. s̄ spes. o in baptisate infundunt⁹
spes. fides. charitas.

& probatur sic nō si aliquis velle baptizari & noluit
recedere a cabina in tali bene est. spes. fides. & nō cha-
ritas cum nō cōparat. **De ordine virtutū in mortali**
peccato.

charitas? Videtur q̄ sic / vt dicit probabilior opinio secun-
da secūde. quest. xliij. arti. iij. ad primum. Aliquādo ma-
net charitas quando non manent fides et spes / vt in beas-
titudine. S; difficultas est modo / vtrum aliquādo infun-
dantur fides et spes / quando non infunditur charitas: &
vtrum aliquando infundatur charitas / quando nō infun-
duntur fides & spes? ¶ Quantum ad primum videt̄ q̄ sic.
Nam baptizat̄ ponēs obicē per mortale / vt per luxuriam
vel auaritiam: in illo non infundit̄ charitas: et tamen in-
fundūtur fides et spes. quod pbatur: quia est fidelis: & nō
ponit obicem p̄ infidelitatē: & est baptizat̄: ideo est fide-
lis: & per consequēs habuit fidē infusam. insuper auaritia
vel luxuria non est demeritoriū fidei vel spei. igit̄ non est
obex. ergo infundunt̄ fides & spes nō infusa charitate. De
secundo q̄ possit infundi charitas / de lege clarum est. qd̄
sic probatur. paruulus baptizatus / in instanti terminante
p̄lationem verborū sacramēti basptismi / moriat̄. tūc huic
anime infundit̄ charitas: qz est saluata. & nō infunduntur
fides vel spes: quia in hoc instanti primo est in charitate:
et non rea alicuius pene soluende in purgatorio / qz non
peccauit: ergo est saluata. vnde fides et spes euacuantur
in patria. et per consequēs infunditur charitas sine fide
et spe. ¶ Quantum ad primum / aliqui dicunt q̄ in tali in-
fundūtur fides et spes: quia talis est fidelis. ergo habet fi-
dem. Opinio tamen opposita videtur probabilior / quam
insequitur Sanct̄ Thomas / q̄ nunq̄ infunduntur fides
et spes de nouo / quin infundatur charitas: bene tamen
conseruantur sine charitate. Probatur. deus non dat ho-
mini sibi ingrato dona tam excellentissima sicut sunt fi-
des et spes infuse. Contra / talis est fidelis. distinguo / vel
ab habitu fidei infuse: et sic nego. vel fidelis. i. habēs cha-
racterem fidei: vel potest esse fidelis ab habitu fidei ac-
quisite: & sic conceditur. Ad aliud / fides & spes nō pdunt̄
per mortale: ergo nō ponit obicē infusioni: nego cōsequē-
tiam. Nā vnūquodq̄ mortale ē sufficiens ponere obicē in-
fusioni: s; vt perdantur fides & spes / sola infidelitas & de-
speratio sufficit. Quantum ad secundū / in casu infundit̄
paruulo charitas quando non infundunt̄ fides & spes. dī-
co / qz iam in illo instanti est extra statū vie / oportet confi-
teri q̄ infunditur charitas sine fide & spe: & nunq̄ i alio cas-
su. Resolutio ergo est q̄ non est ordo necessario requisit̄
q̄tum ad habit̄ infusos de cōmuni lege: quia simul ifun-
dunt̄. ¶ Sed queritur an sit aliquis ordo quantū ad exer-
citium actū: ita q̄ necessario act̄ vnus presupponat ac-
tum alterius: vt vtrū act̄ spei presupponat actū fidei: &
actus charitatis actum fidei & spei? Et apparet q̄ sic: qz

Resolutio.

oportet primo credere quod sperare et amare. **¶** Quatum ad hoc dico primo ad actum spei et charitatis requiritur actus fidei natura prius vel tempore ut eliciatur actus de communi lege. patet non potest haberi actus spei et charitatis quin habeatur in intellectu aliquod iudicium practicum certum et ineuidens. quod presupponit actus fidei in intellectu. prima est certa: quia omne iudicium certum ineuidens est actus fidei. antecedens patet ad omnem actum futurum requiritur iudicium practicum prius. et de communi lege non potest haberi iudicium euidentis de deo sperando vel amando: sed solum ineuidens. ideo ut habeatur actus spei requiritur hoc iudicium quod beatitudo est nobis possibilis concipi a deo ex meritis. propter hoc requiritur iudicium practicum quod sperandum est in deo. et istud iudicium est actus fidei. quod ad actum spei requiritur actus fidei. Similiter ad actum charitatis quod diligo deum super omnia requiritur actus fidei. oportet enim credere deum esse summe bonum et cetera. **¶** Utrum prius sit natura actus spei ad actum charitatis? Auctoritas est glo. super matth. quod sic. **¶** Contra fides sine charitate non placet deo nec spes: quod charitas certum ad actum est magis preuia. **¶** Pro isto est notandum quod in nobis est duplex amor. Quidam **Duplex amor.** concupiscentie: quod est imperfectus: et nihil aliud est quam amor quo amore non vult velim in ea aliquod esse bonum: sed volo bonum quod ipsa habet inesse mihi vel alteri: ut fortes vult vinum: non quia vult dulcedinem inesse vino sed inesse sibi et eam percipere. et talis amor vocatur concupiscentie. Alius est amor amicitie quod volo bonitatem inesse rei siue inde aliquid accidat mihi siue non. et iste amor amicitie proprie est charitativus: et amor concupiscentie si sit adequate concupiscentie presupponit amorem amicitie. Exemplum de amore amicitie / ut fortes vult platonem esse futurum vel habere diuitias: est amor amicitie platonis. Unde consequenter dicit sanctus Thomas: Ex hoc quod deus promissit nobis bona et speramus habere illa mediante suo auxilio: diligimus illum. ita pari forma ex hoc quod speramus nos consequi beatitudinem nobis a deo promissam / incitamus ad diligendum deum. quod actus spei / puta desiderium / est prius: et introducit actum charitatis / sicut timor introducit charitatem. **¶** Contra actus spei est desiderium quod desideramus deum nobis: vel passio causata ex illo desiderio. Vel tale desiderium quod desidero / causatur ex amore dei: vel ex amore mei. Si primum: quod actus charitatis est prius ad actum spei. Si secundum: quod iste actus videtur esse malus: quia amor deum propter me. quod implicat contradictionem / actum spei infuse esse prius natura vel tempore ad actum charitatis. et hoc est fortissimum argumentum contra hanc opinionem. Dico ad argumentum quod actus spei est prior ad minimum natura ad actum charitatis. et cum arguitur: vel talis actus sperandi siue spes causatur ex amore mei: et talis actus est malus: quia non est relatus in ultimum finem. Dicit Gabriel in tertio quod oportet fateri quod primum actus spei non est.

De fide.

virtuosus / sed actus indifferens. Tenendo q̄ primū actū
spei non precedit act⁹ charitatis / oportet cōcedere q̄ ta-
lis actus est indifferens: quia deest ei circumstantia requi-
sita secūdum eos ad bonum actum moralē / puta relatio
in finem vltimū. ¶ Contra. est vsus dei: ergo est mal⁹ / et nō
indifferens. negatur antecedēs. ad probationem: assumo
deum propter me: distinguo: vel propter me tanq̄ ama-
tum vt summum bonum: et sic negatur. et hoc requiritur
ad vsū dei. ideo q̄uis ego amē deū mihi / siue propt̄ me /
nō tanq̄. p̄pter finē vltimū: nō tñ est vsus dei. Uidet̄ mihi
q̄ nō est necessariū q̄ primū actū charitatis p̄cedat actus
spei. Nā possum elicere primā volitionē qua volo deū esse
sūmū bonū: et cōsequenter ex illo actu possū diligere me: et
cōsequenter optare beatitudinē a deo. Stat ergo q̄ pri-
mus actus charitatis precedat. ideo nō est necessariū q̄
actus spei de necessitate precedat actum charitatis.

¶ De prima virtute theologica / scz de fide. Cap. iij.

Sum est de distinctiōe theologicarū virtutū
a moralibus: et de ordine earū adinuicem.
Consequēter vidēdū est de prima / puta de fi-
de: que secūdum opinionem antiquorum q̄-
tum ad actū suum precedit spem et charita-
tem. Et primo q̄tū ad generalia q̄ cōcernunt

Duplex ē
fides.

Prima p̄
positio.

illam: queritur vtrū sit tñ vnica fides in vno intellectu
Pro hoc notādū q̄ duplex est fides. quedā infusa: alia ac-
quisita. Infusa ē ille habitus qui a solo deo p̄ducit̄ in pos-
tētia n̄ra in baptisate / saltē in non ponete obice. Acqui-
sita vero est habit⁹ causat⁹ et mult⁹ actib⁹ fidei. Tūc po-
nit̄ p̄ma propositio cōis et clara apud modernos. Non est
vnica fides acq̄sita in nūero nec in specie: s; tot diuerse
quot sūt diuersi articuli. Exēplū. capio sortē habituatū in
credēdo duos articulos p̄ frequentationē actū circa illos.
incipiat errare circa vnū / et nō circa alterū. tūc p̄ frequē-
tationē illi⁹ erroris corrūpeit̄ fides illi⁹ articuli acq̄sita: et
nō corrūpeit̄ fides acq̄sita alterius articuli. qd̄ patet expe-
riētia: qz ip̄e sortes erit prompt⁹ ad assentiēdū alteri arti-
culo sicut prius: et non adeo prōptus ad assentiēdū alte-
ri sicut prius: qz habet errorē inclinātē ad oppositū: ergo
vn⁹ habit⁹ manet altero nō manēte. ergo distinguuntur illi
duo / p̄ regulā cōmunē. igit̄ p̄positū: vcz q̄ non est in vno
intellectu vn⁹ habit⁹ acquisitus in nūero. Q̄ aut̄ differāt
specie: patet. Ockā in tertio quolu. q. vij. et in tertio sētētia
rū q̄stioe. viij. ait: Error vn⁹ articuli stat cū fide acq̄sita al-
teri⁹: et nō stat cū fide acq̄sita respectu eiusdem articuli:
nec cū aliqua eiusdē rōnis. ergo illi habitus fidei nō solū
differūt nūero / s; etiā specie. Preterea habit⁹ qui p̄mo cōs-

trariantur per distinctas species dicitur species. sed due fides
 acquisite duorum articulorum fidei trariantur primo duobus
 rebus distinctis specie. g. vide De ca. ibidem si vis. Ista ratio
 non est efficax: quia per idem probatur quod amor sortis et amor plato-
 nis differunt specie. Unde in istis intentionibus non inferitur con-
 tradictio specifica aliquorum per hoc quod unum repugnat alte-
 ri etc. Dices: conformiter ad opinionem antiquam et precipue Tho-
 me non ponetur nisi unum habitum logicalem respectu omnium con-
 clusionum logicalium arguitur sic. quibus actus credendi sunt res-
 pectu diversorum articulorum materialium tamen sunt res-
 pectu unius et eiusdem obiecti formalis puta respectu istius
 omne revelatum a deo est verum quia revelatum. Nam si crederetur
 alicui articulo per aliquam rationem topicam et non sub ista ratio-
 ne quia revelatum a deo: talis assensus non esset fides sed assen-
 sus topicus precise. Tunc ad rem. omnes habitus fidei acquisite
 licet habeant diversa obiecta materialia. i. diversos articu-
 los: habent tamen unum formale et idem puta omne revelatum a
 deo est verum. et penes obiectum formale attenditur diversitas
 specifica habituum et non penes obiecta materialia. Nego
 illam propositionem: imo dico quod diversorum articulorum diversi sunt
 assensus specifici quibus illis assentiatur per idem motuum puta
 quia revelata a prima veritate. Secunda propositio de fide in-
 fusa. In eodem homine est unica fides infusa. ista propositio
 non potest probari nec per experientiam nec per rationem: sed
 solum per auctoritatem. Unde ad Ephesios. iij. Unus domi-
 nus una fides unum baptisma. Unde dupliciter intelligitur
 quod sit unica fides infusa respectu omnium articulorum. Uno mo-
 do quod sit unius articuli immediate et mediate sit ceterorum
 articulorum: in quantum articulus primus est quoddam princi-
 pium partialiter illativum ceterorum singulorum articulorum: hoc est
 quod fides infusa inclinatur immediate ad assensum huius omne re-
 velatum a deo est verum secundum quod est revelatum: ita quod habitus fidei
 infusus est immediate productivus assensus illius: et mediate illo
 inferuntur omnes alij articuli: ut antiphrasim fore est revelatum: die
 iudicii fore est revelatum. g. antiphrasim erit dies iudicii erit. et sic
 assensus illius versus articuli causat assensum ceterorum articulorum
 saltem partialiter: et sic habitus fidei infusus inclinatur immediate ad
 assensum illius versus articuli et mediate ad assensum ceterorum: et
 sic habitus fidei infusus est solum immediate unius articuli et me-
 diate est ceterorum ut dictum est: sicut habitus principiorum immedi-
 ate inclinatur ad assensum principiorum et mediate ad assensum conclu-
 sionis ita quod nunquam causabit immediate assensum circa conclusio-
 nem. huic conformatur se. S. Tho. scda scda. q. vj. ¶ Contra predicta
 arguitur sic. si habitus fidei infusus solum immediate concurreret
 ad illum articulum uniuersalem et mediate ad alios: sequeretur
 quod inclinaretur ad assentiendum falso quod potest: credat aliqd. a.

probatum sic amor sortis fuit
 cum amore platonis & amor
 sortis non fuit cum odio etc
 Probatur ex de o amor sor.
 & amor. p. a. differunt specie
 scda p.
 positio.

De fide.

Additio.

ppositionē eē reuelatā | q̄ tñ non est reuelata. assensus. a. partialiter causat̄ mediate ab habitu hui⁹ | oē reuelatū a deo | est ver⁹. Nā talis assensus in sorte causat̄ ex assensibus istarū duarū ppositionū | oē reuelatū a deo est verū. a. est reuelatū. igitur. ⁊ per psequēsvidef̄ q̄ habit⁹ infusus fidei eque inclināt ad assentiendū falso sicut h̄o. Dico q̄ opz de necessitate fateri sc̄m illā opinionē | q̄ habit⁹ fidei inclināt mediate ad assentiendū falso. nā inclināt immediate ad assentiendū h̄o: ⁊ ille assensus ē immediate cā saltē ptialis alicui⁹ falsū | sicut de intētiōe dictū est q̄ est cā ptialis electiōis vitiose | qz inclināt mediate ad electionē vitiosā. Similiter opz cōcedere q̄ habit⁹ veridic⁹ infusus mediate ⁊ partialiter inclinabit ad assentiendū falso. [Ad hoc argumentū | tenēdo opinionē Ockā | aliqui respōdent q̄ illo casū admissō | adhuc nō sequeretur q̄ fides infusa inclinaret ad falsum: qz spiritus sanctus q̄ est principale agēs | nō coageret: quod necessario requiritur. s; hec solutio est parui momēti.] Alius est mod⁹ dicēdi q̄ tñ ad hoc | q̄ fides infusa est eque immediate oīm credibiliū: ita q̄ nō inclināt solū immediate ad assensum huius vniuersalis articuli | oē reuelatū a deo est ver⁹ | qz reuelatū est: ⁊ mediate ad assensum aliorū credibiliū particulariū: s; eque immediate ad assensum oīm: quēadmodū in agentib⁹ ponit̄ vna vniuersalis cā que pcurrit ad diuersos effect⁹ in specie cū causis partialib⁹: vt sol cū calore calorē | cū frigore frigus producit. Similiter habit⁹ vnic⁹ infusus respectu credibiliū particulariū oīm se habet per modū cause vniuersalis: ⁊ habit⁹ acq̄siti respectu illorū pticulariū se habēt p modū causarū pticulariū: ita q̄ habit⁹ infusus cū altero habitu alterius articuli pticularis | causat̄ immediate assensum illi⁹ articuli pticularis. Et ista est opinio pbabilior | q̄ habit⁹ ille vnic⁹ infusus se h̄z p modū cause vniuersalis | ⁊ immediate pcurrit cū diuersis causis partialib⁹ ad pducēdū assensū circa diuersos articulos pticulares. [Difficultas apud Ockā: an iste habit⁹ concurrere possit sine fide acq̄sita: vel de necessitate erigat ad sui pcursum habitū acq̄sitū? Dicit ockā q̄ non pōt cōcurrere ad assensum particularis articuli sine habitu acq̄sito. Pz de paruulo baptizato | ⁊ nutrito inter infideles | vel solitarie: q̄ nullo mō assentiret isti articulo | deus est trin⁹ ⁊ vnus | sine particulari habitu acq̄sito. s; talis habit⁹ infusus nō sufficit sine acq̄sito ad exeūdū in actus particulariū articuloz. S; ista opinio nō videtur vera. Nā anteq̄ sit habit⁹ acq̄sit⁹ | opz q̄ precedāt actus ē fidei | et certi: qz ille habit⁹ causat̄ ex actib⁹ similib⁹. ⁊ anteq̄ habitus sint acq̄siti | precedūt actus: ⁊ ad illos cōcurrit habit⁹ fidei infusus | anteq̄ pducāt habi

tus fidei acquisitus. Dicit ergo quod requiritur aliquid aliud
 concurrens. Unde nunquam concurret habitus infusus quin concurrat
 secum cause particulares / ubi non est in potestate nostra ex
 infuso habitu exire in aliquo actu quin habeamus causas
 mediantibus quibus possimus sine habitu infuso exire in simile
 actu. Cum enim producat primus actus fidei: oportet de necessitate
 habere motum cum imperio voluntatis: que duo secluso ha-
 bitu infuso producerent actum fidei. Ex tali enim motu cum
 imperio voluntatis causatur actus fidei: et postquam ex talibus
 actibus sic productis frequenter / genitus est habitus / possimus
 uti illis habitibus cum imperio voluntatis ad elicendum actum
 similes: et cum illis tunc concurret habitus infusus. Nam quan-
 documque est causa particularis sufficiens ut exeamus in actum
 credendi: si causa universalis iungatur / concurret partiali-
 ter cum illa causa particulari. Ideo cum ille habitus infusus
 secundum secundam opinionem concurrat immediate ad om-
 nes articulos particulares / poterit cum causa particulari con-
 currere ad assentiendum illis. Contra / successive duo contra-
 dictoria possunt esse articuli fidei: ut Christus non morietur: est
 articulus fidei: et suum contradictorium / puta Christus morietur:
 fuit articulus fidei. ergo habitus fidei infusus non potest imme-
 diate concurrere ad articulos particulares. Patet: quia una
 et eadem causa naturalis non potest immediate agere effectus
 contrarios. Distinguo / vel eadem causa naturalis particularis /
 et sic verum est. vel causa universalis naturalis cum diversis
 causis particularibus: et sic negatur. Nam celum naturaliter con-
 causat calorem et frigus cum diversis causis particularibus.
 Ita similiter hic dicendum est. Contra. habitus naturaliter
 concurrens ad unum actum / semper natus est concurrere ad eum-
 dem. sed iste assensus qui iam est fidei / tamen contingetis / hoc
 est respectu obiecti contingetis: ut antichristus erit: potest esse
 falsus: et tunc habitus fidei concurret ad illum: vel negandum
 est quod habitus fidei immediate concurrat ad articulos par-
 ticulares: hoc est ad assensus articulorum contingentiu. Ad
 argumentum / cum arguitur: una causa que sufficit concurrere
 ad unum effectum / semper nata est concurrere immediate ad
 illum vel simile: negatur hoc universaliter. Nam per hoc probares
 quod charitas concurreret ad peccatum. Unde quoniam illa causa est instru-
 mentum motionis spiritus sancti: non oportet si concurrat immedia-
 te ad unum effectum / quod semper concurrat. Resolutorie habetur quod
habitus infusus immediate concurrat ad omnes assensus particula-
rii articuloꝝ. Secundo: nunquam concurrat ad illos assensus nisi cum
cum particulari vel causis particularibus sufficientibus per se et sine
tali habitu infuso producere illum assensum: et aliquando illa causa particu-
laris non est fides acquisita: sed aliquando est aliquod motuum. Et non est
inconueniens quod successive concurrat ad diversos effectus siue

habitus in-
 fusus con-
 cursam
 aliam cau-
 sam req̄-
 rit ad as-
 gendum.

Resoluo-
 tio.

ut probetur ratio
 probabilis. L

autoritas I pro affectio.

De causa

Additio. assensus. [Per hoc solvuntur multa in hac materia. sic potest dici quod charitas non concurret secundum extremum sue potentie ad producendum actum bonum: sed secundum motionem spiritus sancti vel motionem conatus voluntatis. Sed non potest sic dici de habitu acquisito videtur per consequens non potest aliquis evadere quin res permanens habeat ultimum instanti non esse: licet hoc non possit efficaciter probari de ultimo instanti esse rei ratione habitus acquisiti.]

[De causa actus fidei.]

Ca. iiii.

Vltimum est in vltima opinione quod quibus sunt multi articuli et diversi: tamen unica est fides infusa. restat ergo nunc aliqua alia communia de fide tractare: puta de causatione actus fidei quantum ad eius substantiam: et de tali actu secundum veritatem vel falsitatem: et vltimo de corruptione illius habitus infusi. Quantum ad causationem actus fidei supponitur primo quod actus fidei est assensus certus alicuius revelati in evidens. Ex eo ergo quod certus ab assensu opinativo quod est incertus et formidolosus differt: ex eo autem quod in evidens ab assensu scientifico quod est evidens. Est ergo difficultas inter doctores quomodo talis assensus fidei causetur: an solum per rationem: an solum per imperium voluntatis cum habitu fidei infuse: an requiratur utrumque: tamen scilicet ratio et imperium. Circa quam difficultatem tres sunt opiniones: due extreme: una media. Quidam enim ut Ockam, xxv. secundum sententiarum dicunt voluntatem posse se sola omnem actum fidei producere. Alii ut Holcot prima quod primi sententia putant fidem solum posse produci a medio captivitate intellectum: hoc est quod omnis assensus fidei causatur ex ratione necessitate et naturaliter producere illum assensum. Alia est opinio media quam puto veram: et eam tenet de aliaco et de hoyta in plogo ponens tria (et loquor semper de primo assensu fidei) Primum. primum assensus fidei non causatur ex sola ratione: ita quod sola ratio non sufficit ad illum producendum. Secundum. imperium voluntatis cum apprehensione obiecti credibilis non sufficit illum fidei assensum causare. Tertium. ratio vel apparentia probabilis et tale imperium simul iuncta sufficiunt causare illum assensum. Pro declaratione notandum secundum Ockam loco preallegato. Non potest imaginari quod aliquis assensus naturaliter causetur: hoc est per potentiam nature quodcumque sit ille nisi altero istorum quattuor modorum. Primo ex qualicumque notitia terminorum incomplexa siue intuitiva siue abstractiva: et sic generatur assensus proponitur per se notatur. Secundo ex sola terminorum incomplexa notitia scilicet intuitiva: et sic generatur assensus evidens propositionum contingentium. Tertio ex assensu priorum proponitur applicatarum in bona ratione ad assensum alteri causandum. et isto modo causantur assensus proponitur scilicet bilium et probabilium. Quarto per imperium voluntatis si ponatur aliquid

probat sicna

et ista ratio est

demonstrativa

est probabilis

est falsiora

in sed sicna

probabilis produci

et sicna

et sicna demonstrativa

ora fa producit error

produci assensus fidei

et sicna assensus

et sicna fidei assensus

et sicna

produci scientia et si falsiora producit error quod sola ratio non sufficit ad producendum assensus fidei na alius producit assensus contrarios ut quibus isto et sicna

tale. Hoc supposito probat quod nihil pure naturale est sufficiens ad causandam fidem. partem. si illud sufficit: vel illud pure naturale est notitia cuiuscumque terminorum: vel intuitiva terminorum: vel assensus alicuius applicati ad propositionem creditam. non enim potest imaginari quod assensus aliquis naturaliter causetur nisi altero istorum trium modorum. Naturaliter dico: ut distinguatur per libere. Nam si assensus causetur pure naturaliter primo modo: tunc erit propositio per se nota: et sic assensus evidens erit. Vel secundo modo: puta ex sola intuitiva: et sic iterum erit evidens: quia naturaliter causari mediante vel immediate ex sola terminorum incompleta notitia: ut dicit Ockham in prologo. Si dicas tertium: puta quod causetur ex assensibus prioribus naturaliter: tunc vel illi assensus sunt evidentes: vel assensus opinatiui: vel assensus fidei. Si primus: ergo causabunt evidentem assensum. si opinatiui: ergo causabunt opinionem: et sic assensum incertum. si sint assensus fidei: iam quod ut prius: vel isti priores causantur ex sola notitia: et cetera. ut prius. Et sic necessario oportet devenire ad assensum fidei qui non causatur ex pure naturalibus. non potest ergo defendari quod assensus fidei causetur ex causis necessitatibus intellectuum naturalium. et ita parte primam. [Hoc non oportet: quod dicitur Ockham: et ratio est: quia primus assensus opinatiui ex sola apprehensione terminorum causatur: vel procedendum esset in infinitum in causatiuis taliu. ergo eodem modo potest dici de primo assensu fidei. et ita videtur dicendum contra ad Grego. aliter oportet procedere per primum assensum fidei esse malum. quod non est dicendum. Sed forte dicas: oportet quod dicat primum actum spei malum. ergo eodem modo inconuenit de alio. hoc nego: quia non oportet quod actus spei procedat actum charitatis vel habitum. secundum est de primo actu fidei. et ita mihi videtur per nunc dicendum.] [Secundum quod videtur oppositum dictis Ockham: parte primo aucte Comentario. ij. de anima dicitur quod opinari non possumus cum volumus: sed imaginari quodammodo sic. ex quo sequitur quod nec nos possumus credere cum volumus. parte. voluntas non potest impare intellectui ut opinetur ad nutum sine motiuo. ergo non potest impare ei quod credat sine motiuo. Et confirmatur: quia ad oppositum istius dicti sequitur quod voluntas potest facere assentire intellectum cuiuscumque proponi sine motiuo: et sic proponi neutre: puta huic: astra sunt paria. quod non est falsum: et per experientiam. aliter voluntas posset facere de quolibet proponere quod non esset dubia. ergo non est in potentia voluntatis per solum imperium cum apprehensione simplici quod causetur fidei assensus. parte. secluso imperio: talis propositio esset neutra. ergo si voluntas per solum imperium non potest causare opinionem: ergo nec fidem: quia quod non potest in minus: non potest in maius. Alii de opposita opinione dicerent quod non sequitur: non potest in minus: ergo non potest in maius: et ita non sequitur: impium voluntatis non potest causare opinionem: ergo nec fidem. Tertium: videlicet quod ratio probabilis que se sola causaret opinionem superueniente impio voluntatis: cum tali imperio est sufficiens ad causandum assensum fidei: parte. assensus si

Additio:

De causa

dei ē qdā modo causabilis: et nō pōt naturalr ex sola rōne
 nec ex solo impio volūtatis cāri: et nō apparet ex qb⁹ alijs
 causat: g̃ requirunt illa duo simul iuncta: puta rō p̃babilis si
 ue topica: cū impio volūtatis. Nā cū adducit apparētia
 que se sola causaret opinionē: si supueniat impio volūtatis
 affectio: ab illis duob⁹ q̃z neutrū seorsum sufficeret: cau-
 sat talis assensus fidei. Seq̃t ex dictis falsitas illi⁹ opinio-
 nis q̃ dicit q̃ cū habitu fidei infuso: et cū solo volūtatis im-
 perio pōt q̃s erire in actū fidei: qd̃ ptz de paruulo bap-
 tizato. Sēp g̃ ad p̃mū fidei assensum requirit̃ suasio aliqua si-
 ue motiuū: et sic ad p̃mū assensum fidei non sufficit rō to-
 pica siue rō sola: nec sufficit solū volūtatis imperiū: s̃z am-
 bo simul requirunt̃. [Dico p̃mū fidei assensum. Nā non
 volo negare quin aliq̃s assensus fidei in habituato p̃currē-
 te imperio volūtatis (habitib⁹ enī vtimur cū volum⁹) g̃net̃
 Sicut nō nego quin aliq̃s assensus fidei naturalr g̃net̃: pu-
 ta q̃ causat̃ ex alijs assensib⁹ fidei: semp̃ tñ mediate vel is-
 mediate libere causat̃.] Tūc iferunt̃ aliqua corollaria. Pri-
 mū: q̃ adducta rōne apparētioze: et supposito imperio volū-
 tatis: est maior assensus fidei: nō tñ magis meritor⁹: nec
 magis bon⁹. Ptz prima pars. Una cā partialis illi⁹ effect⁹
 auget̃: et altera non diminiuit̃: g̃ totū aggregatū ex oib⁹ il-
 lis causis auget̃: g̃ est maior assensus. Scōa p̃o ps sic ptz.
 ille assensus nō est bon⁹ nec meritor⁹ nisi extrinsece: s̃z a
 volitiōe intrinseca imperat̃: s̃z illa volitiō manet eadē. i g̃t̃.
 [Uidet̃ eodē modo dicēdū q̃ si essent duo q̃z vn⁹ esset in
 charitate vt octo: et alter ī charitate vt. iij. et conarent̃ eq̃-
 liter ad actū p̃ducēdū: equaliter mererent̃: qz gr̃a agit vt
 cā naturalis: sicut ratio topica: g̃ nō erit actus ei⁹ magis
 meritor⁹. et sic est dicēdū fm̃ Dionysiu. licet teneas post-
 ea oppositū cōtra Dionysiu: tñ rō est apparēs.] Scōm̃ co-
 rollariū: Si duo sint equaliter assentiētes vni p̃positioni
 de fide: et vn⁹ habeat rōnē min⁹ apparete q̃ alter: assensus
 ei⁹ de necessitate est melior q̃ assensus alteri⁹. ptz. bene se-
 quit̃. iste equaliter assentit: et habet rationē min⁹ apparē-
 tem: g̃ habet maius imperiū: et ex maiori conatu imperat.
 ergo illud imperiū est meli⁹: et per p̃ns act⁹ imperat⁹ erit
 melior. Tertiu corollariū. Quis simplr̃ et absolute ratio to-
 pica possit cōcurrere ad assensum fidei sine imperio volū-
 tatis: et econuerso imperiū volūtatis sine rōne topica: hoc
 tñ nō pōt fieri naturalr. Scōa pars est supra p̃bata: et pri-
 ma ptz sic. Quicūq̃ sunt due cause distincte: de⁹ pōt sup-
 plere causalitatē vni⁹: et nō alteri⁹ (et hoc in causis efficiē-
 tib⁹.) Cū g̃ ista ratio et imperiū p̃currāt effectiue ad assen-
 sum fidei p̃ducēdū: de⁹ poterit supplere causalitatē ipsi⁹
 rōnis: et nō causalitatē imperij: et econuerso causalitatē im-

Additio.

prima propositio probat in de
 paruulo fidei nutrito inter
 infideles: nā h̃z habitus fidei
 infusus: et tñ nō asserit̃
 et deus est firmus & vltimus

Desunt in huius pagine sine h̃c due propositiones.
 Nullus intellectus cuius habitus infusus valet p̃
 auerere fidei: sed requirit̃ aliud motiuū
 vltima. nulla ratio p̃babilis se sola valet p̃du-
 cere fidei naturaliter: sed soluz opinioez: -

perij non supplēdo causalitatē ipsi⁹ rōnis: & tūc cū illo au-
 xilio spāli & cū solo imperio causabit assensus fidei. ¶ Dif-
 ficultas cōis. Ratio pbabilis nō pōt cōcurrere ad actū fi-
 dei: & fundamentū falsum. Probat añs. Ratio pbabilis na-
 turaliter & ex ppria natura causat assensum opinatiuū: q̄
 quidē assensui fidei p̄traria: & nō pōt causare assensum
 fidei. tenet p̄na: qz agens naturale cū sit determinatū ad
 vnū non pōt in effect⁹ p̄trarios. nā teste Aristotele. ij. pe-
 ri hermenias: potētie irrationabiles non valēt ad opposi-
 ta. forte ad istud dicet p̄cesso añcedēte negādo p̄nam: et
 ad p̄bationē p̄cedendo bene verum esse q̄ agēs naturale
 nō pōt effec⁹ p̄trarios p̄ducere tanq̄ causa totalis: lz hoc
 negaret Burleus: qz calor fm eū calorē p̄ducit tanq̄ ter-
 minū ad quē / & frigus in remissione: sed tanq̄ causa tota-
 lis si se p̄ducit / & tanq̄ partialis p̄trariū. Utrūq̄ nō est in-
 cōueniēs: sicut assensus euidēs p̄missarū cū assensu euidē
 tī bonitatis p̄ne causat assensum euidentē cōclusionis. Et
 idem assensus euidēs p̄missarū cū opinione bonitatis p̄ne
 causat opinionē p̄clusionis. Et q̄ ille assensus euidēs p̄-
 missarū p̄currat ad assensū opinionis: arguit sic: qz illo as-
 sensu remoto / & posita sola opinione bonitatis p̄ne / nō cau-
 sare^t opinio p̄clusiōis: ergo ille assensus p̄missarū p̄currit:
 non in ḡne cause finalis / & non formalis nec materialis: &
 in ḡne cause efficientis. Sed forte replicat sic: Qñ aliqua
 causa naturalis naturaliter p̄ducit aliquē effectū se sola:
 quocūq̄ adiutorio dato non pōt in p̄trariū: q̄q̄ vna causa
 cū vno adiutorio posset vnū effectū p̄ducere / et cū altero
 alterū. Sz ratio topica se sola p̄ducit opinionē / tanq̄ cau-
 sa totalis: & cū nullo adiutorio posset causare fidē p̄trariā.
 Et antecedēs suadeo / qz cū ignis naturalr tanq̄ causa to-
 talis secūda p̄ducit calorē: non pōt p̄ducere frigus cum
 quocūq̄ adiutorio. Ad istud breuiter dicendū est negādo
 assumptū: & dat̄ instātia apud doctrinā guillermi Ockam
 .j. q. plo. in solutiōe ad primū dubiū: Notitia intuitiua cō-
 seruata a solo deo (obieto corrupto) cū intellectu natura-
 liter p̄ducit tanq̄ causa totalis secūda assensum quo iudi-
 cē rem intuitiue cognitā nō esse: sed cū obieto p̄sente na-
 turaliter p̄ducit assensum p̄trariū / quo scz iudicē illā rem
 esse. hz & ipse Ockā negare hanc p̄positionē vniuersalem:
 Quandocūq̄ est aliqua causa pure naturalis & totalis po-
 tens in aliquē effectū: non pōt cū adiutorio in p̄trarium.
 Quāuis ergo ratio topica sit causa naturalis & totalis as-
 sensus opinatiui: cū adiutorio tñ p̄ducit p̄trariū assensum.
 Dices: ergo naturaliter et de p̄ se p̄currit ad destructionē
 sui effectus naturalis. p̄tz / nam causa producens aliquid
 de per se / etiā de per se p̄currit ad destructionē contrarij

De causa

effectus preexistentis. Dico q̄ concedendū est q̄ sicut est
causa de p̄ se partialis p̄ductionis alicui⁹ / ita est causa de
per se partialis corruptiōis sui cōtrarij. Ideo si talis ratio
se sola naturaliter p̄ducat opinionē cōclusionis / et postea
debeat cū impio volūtas de p̄ se tāq̄ cā partialis assensum
fidei p̄ducere / corrūpet suum effectū quē prius produxit:
eritq̄ partialiter de per se sui effect⁹ corruptiua. Forte di-
ces: sequit̄ ex isto eodē modo q̄ habit⁹ opinatiu⁹ alicui⁹ p̄
p̄positionis cū demōstratione ad illā p̄positionē / actiue cō-
currit ad scientiā illius p̄positionis. Q̄d si concedas: ergo
assensus scientificus illi⁹ p̄positionis non corrūpet illū ha-
bitū opinatiuū: cum effectus non sit per se corruptiu⁹ sue
cause: ⁊ p̄ p̄ns sciētia habitualis ⁊ opinio habitualis se cō-
patient. Et istud argumentum est q̄d in hac parte magis
pōderandū videt̄. Ex his oībus probabiliter teneo q̄ ratio
topica iuncta demōstrationi / actiue concurrat ad scienti-
tā cōclusionis: ⁊ demōstratio cum ratione topica maio-
rem scientiam intensiue p̄ducit / q̄ se sola produceret de-
monstratio. ⁊ apparentia magna est: q̄ post demōstratio-
nem frequenter adducunt doctores rationē topicā: quod
inane foret / nisi cum demōstratione augeret sciētiam ra-
tio topica. ⁊ istud tanq̄ pbabiliter assero. Cōtra q̄d argue-
ret aliquis. Q̄ncūq̄ sunt duo agentia naturaliter / et suffi-
ciēter p̄ductiua cōtrariōrū effectū: eidem passo applica-
ta / vnū impedit aliud ne tantū effectū producat quātū
alias sine eo p̄duceret / vel saltē q̄ non eque cito / vel q̄ nō
producat si sint equalis actiuitatis. ⁊ hinc est q̄ habitus
tus habitu intēperantie / cum equali conatu non producit
tm̄ actū tēperantie / q̄tum produceret si non haberet has
bitum intēperantie. ergo ratio topica adiuncta demōstra-
tioni ad eandē cōclusionē / non solū nō adiuuat primā de-
monstrationē: sed impedit ne tantā sciētia p̄ducat quātā
se sola p̄duceret. Insuper est apparētia q̄ q̄n effectus vni-
us cause disponit ad effectū alterius / q̄ prima iuncta alte-
ri / iuuat eam: q̄q̄ effect⁹ earū p̄prij sint incōpossibiles: vt
pt̄ apud eos q̄ ponūt in ḡnatione substāiali resolutionē
fieri vsq̄ ad materiā primā. Item in ḡnatione hoīs apud
eos qui ponūt vnam tm̄ esse animā rationalē. Non potest
autē ita esse in p̄posito: ergo irrationabiliter hoc asserit̄.
Ad argumētū dicit̄ q̄ assumptū est vniuersaliter verū in
causis naturalib⁹: quaz nlla est nata iuuare reliquā: quē
admodū nō est in p̄posito. Sed quereretur aliq̄s vnde pro-
ueniat q̄ sūt aliquę cause naturales effectū p̄trariōrū p̄-
ductiue / in q̄b⁹ simul iunctis vna reliquā iuuat / in alijs vō
nō solū nō iuuat se / s̄ ipediūt? Breuiter dicēdū est q̄ nlla
altera ratio assignari pōt nisi q̄ hoc ē hoc / ⁊ illud ē illud:

quæadmodum apud Scotum et Deum plerumque responderi solet. et de vniuersis habemus probabilitatem per experientiam aut rationem: de alijs nequaquam. ¶ **Alia difficultas.** Sit fortes cui adducantur rationes eque sibi probabiles et apparentes ad. a. propositionem / et ad. b. suum contradictorium: sequeretur quod esset in libera potestate sortis cui vellet partium assensu firmo assentire. quod non est falsum: ergo et antecedens. Probo sequelam: et sit. c. imperium voluntatis quo imperet assensum. a. propositionis. tunc sic arguo. c. imperium et ratio adducta ad. a. propositionem / sunt maioris actiuitatis in causando assensum. a. propositionis quam sit ratio topica sola que adducitur ad. b. ad impediendum ne causetur: ergo causant aliquem assensum: sed non apparet quem nisi assensum fidei: igitur. sed falsitas consequentis probatur. quoniam adducuntur ad aliquam propositionem et suum contradictorium rationes eque fortes: illa remanet equaliter neutra. sed propositioni neutre non potest intellectus ex imperio voluntatis assentire assensu fidei: ut supradictum est: ergo nec illi propositioni. Probatur maior: quia quantum nata est ratio adducta ad. a. agere ad aliquem assensum ipsius. a. producendum: tamen ratio adducta ad. b. nata est impedire: ergo tunc ratio adducta ad. a. nihil agat: et per consequens si superueniente c. imperio voluntatis producat aliquis assensus ipsius. a. erit totaliter ab imperio voluntatis. Et confirmatur. Sequeretur quod adductis rationibus ad. a. et. b. contradictoria / si ratio ad. a. esset minus apparet mihi quam ratio adducta ad. b. esset in mea potestate assentire. a. et dissentire. b. etiam firmiter per imperium voluntatis: quod tamen satis videtur absurdum / quod scilicet possim contra rationem mihi magis apparentem dissentire. Probatur tamen sequela: et sit ita quod ad. a. adducatur ratio. c. alicuius apparentie: ad. b. vero in duplo magis apparet ratio adducta. Tunc sic arguo. poterit tamen augeri imperium voluntatis ad assentiendum ipsi. a. quod ipsum et ratio. c. erunt maioris actiuitatis in producendo assensum. a. propositionis quam. d. ratio ad producendum assensum. b. propositionis: et per consequens ad impediendum assensum. a. ergo tunc agat. Et confirmatur secundo. Sequeretur quod imperium voluntatis se solo posset producere assensum fidei. quod non est contra predicta. probatur tamen sequela. ad. a. propositionem adducatur. b. ratio topica: superueniat c. imperium voluntatis ad causando actum fidei respectu ipsius. a. Tunc sic arguo: et pono quod diminuat apparentiam. b. rationis versus ad subduplum: et augeat. c. imperium voluntatis in tamen quod totum sit semper equalis virtutis. remanebit semper equalis actus fidei: ergo poterit tamen augeri illo imperium quod quis diminueret apparentiam. b. rationis versus ad non gradum: nihilominus assentire. Confirmatur tertio. Pono quod sint duo predicatores predicantes duo contradictoria eidem populo

De causa

De quib⁹ in illo loco est equalis fama: qui adducant rationes
eque apparet: tunc queritur quid vetula faciet? Videtur
quod si se determinet ad unam partem: quod peccabit. Confirmatur
quarto. si voluntas imperet actum credendi: vel virtuose: vel
non. Si dicas quod virtuose: ergo illud imperium conformatur dicta-
mini recte rationis. ergo intellectus iudicat sic esse credendum.
et illud dictamen siue iudicium est fidei: alias intellectus non
esset sciens. ergo causatum mediante altero imperio: de quo
iterum queritur sicut de altero: et sic apparet vel processus in
infinitum: quod est absurdum: vel quod voluntas imperet actum
credendi non virtuose: cuius oppositum videntur dicere omnes
sancti. ¶ Ad hanc difficultatem dicitur primo quod poterit ex im-
perio assentire. a. et similiter. b. quinimmo aliquando propter im-
perium multum intesum: alicui propositioni ad quam minus appa-
retes sunt rationes: assentimur: quod sane videtur presertim
in affectatis doctrine alicuius doctoris. et sic conceditur conclu-
sio quod adveniente imperio voluntatis possem assentire alicui
propositioni que esset mihi totaliter neutra secluso voluntatis
imperio. Et ad argumentum quod mihi videtur difficile: cum sic ar-
guis: ratio adducta ad. b. tamen nata est impedire rationem adduc-
tam ad. a. ne producat assensus. a. quantum ratio ad. a. nata
est agere: ergo nihil aget. ubi negando consequentiam: sed solum
sequitur quod illa ratio sine adiutorio non ageret: sed cum adiutorio
non oportet quod sequatur: sicut si traherem aliquid ex una parte: et
plato ex alia eque fortiter trahat: et superveniat cicero qui me
adiuvet: quod plato possit tamen impedire quod non traham sicut
possum trahere: non tamen sequitur quin traham cum adiutorio. Pos-
set scilicet aliquis tenere: et non posset difficulter impugnarum:
quod per quodcumque imperium voluntatis non posset credere: et
consequenter diceret quod ratio topica non est nata cum imperio
voluntatis active concurrere ad actum fidei: nisi pro tunc posset
sine eo opinionem conclusionis producere. Prima tamen respon-
sio mihi probabilior videtur. ¶ Ad primam confirmationem con-
cedenda est sequela consequenter loquendo ad primam solu-
tionem superius datam: concedendo quod possum dissentire conclu-
sioni rationis magis probabilis: quam ad oppositam propositionem
est aliqualis ratio: alias non possem. Tenendo vero secundam
solutionem diceretur quod nunquam assentirem. a. propositioni quam
tunccumque adveniret imperium. Ad secundam confirmationem ne-
gatur sequela. ad probationem: dato antecedente: dico quod in instan-
ti terminante diminutionem illius rationis probabilis: totaliter
corrumpitur assensus fidei: supposito quod dependeat in conserva-
do a causis a quibus productus est: propter desitionem unius
causae conservantis: quemadmodum posset dari exemplum: sit lu-
men ut duo in aliquo aere per quem. a. albedo producat suam spe-
ciem. poterit tamen augeri. a. albedo quod tantam speciem producat quod

lumē ad subduplū remittat. poterit & tm̄ augeri. a. albedo
 q̄ lumine ad nō gradū remisso/ p̄ducet tātā speciē. clarū
 est em̄ q̄ nō valeat p̄na: quippe lumen est causa necessario
 requisita vt color possit suā speciē in diaphano p̄ducere:
 vt p̄z secūdo de anima. ¶ Ad tertiam confirmationē con
 formiter ad Ockā respondendo/ dicendū est q̄ si illi vetu
 le nō pateat locus interrogandi peritos alios/ debet se ad
 deū cōvertere/ qui nō denegabit adiutoriū ad necessaria
 ad salutē: & añ tenetur nulli parti assentire. ¶ Ad quartā
 cōfirmationē respondendū est cōformiter ad Ockā q̄ p̄i
 mū imperiū volūtatis nunq̄ est meritoriū / nec moraliter
 bonū. Et hoc videt̄ manifeste p̄bare argumentū / qz alias
 esset processus in infinitū in actib⁹ credēdi: qz iudiciū quo
 iudicat intellect⁹ q̄ deus est: est actus fidei. ergo mediāte
 imperio volūtatis causatur. & iterū si illud imperiū sit vir
 tuosum/ opz intellectū iudicare q̄ ita sit iudicandū/ puta
 q̄ credendū sit q̄ deus est: & sic in infinitum. Verūtamen
 apud illos qui dicūt q̄ ad actū bonū et meritorium nō re
 quirūt actualis prudētia/ s; solū sufficit aptitudinalis pru
 dētia/ puta q̄ talis actus sit cōformis rationi recte si ades
 set/ & nō sit ratio cōtraria in intellectu: aut q̄ ad actū mo
 raliter bonū sufficiat dictamē opinatiū (de quo inferius
 tractatu tertio capite tertio differet̄) stare illud primū im
 periū eē meritoriū et virtuosum. ¶ Alia difficultas. Si im
 periū volūtatis cū ratione probabili sufficiat p̄ducere ali
 quē assensum cōclusionis cōtrariū et in specie aliū ab illo
 quē per se p̄duceret illa ratio topica: pari ratiōe imperiū
 volūtatis & demōstratio sufficiēt p̄ducere aliquē assensum
 aliū ab eo quē se sola p̄duceret demōstratio. Et tūc queri
 tur qualis erit assensus ille/ vel intellect⁹ / vel sapiētia / vel
 scientia / vel prudētia / vel ars. Si forte dicat̄ q̄ producent
 aliquē assensum qui erit scientia/ erit tm̄ perfectior assensu
 quē se sola p̄duceret demōstratio: Cōtra. assensus ille non
 erit euidētia/ ergo nō erit perfectior &c. Probatur antece
 dēs: nō erit natus causari mediate vel immediate ex sola
 terminorū notitia/ immo ad ipsum causandū erit necessa
 ria volūtas. Et cōfirmatur. Si ad primū actū fidei sit ne
 cessaria ratio topica: poterit ergo quis cogi ad nō creden
 dū. Probatur sequela: qz poterit illi ostēdi aliquo argumē
 to quod nō sciet ille solvere/ q̄ sua ratio topica nullam ha
 bet apparentiam. quo facto non poterit credere. ergo in
 uitus ad nō credēdum trahetur. ¶ Confirmatur secūdo.
 Capiō primū actum fidei quem habet aliquis: tu dicis q̄
 ad istum causandum p̄currit ratio topica. Jam queritur:
 vel antecedētī illius poterit tunc ex imperio volūtatis as
 sentire assensu fidei: v̄ non. Si nō/ ergo poterit firmi⁹ as
 h

De causa

sentire conclusioni alicuius rationis probabilis quam possit antecedenti. Si sic: cum ad illud antecedens non est ratio topica / ut supponitur: absque ratione topica poterit quis assentire alicui propositioni. ¶ Ad hanc difficultatem potest dici primo quod non potest imperium voluntatis cum demonstratione in assensum maiorem alterius speciei ab illo quem ratio demonstrativa se sola causaret. et ratio: quia respectu conclusionis non potest esse assensus perfectior: possum tamen in intentionem. sed cum ratione topica potest imperium voluntatis in alterius speciei assensum: quia opinativus non est perfectissimus qui possit respectu illius conclusionis esse. Unde autem hoc proveniat / non potest dici / nisi ex rerum natura. Dico secundo quod possunt in effectum perfectiorem etiam essentialiter. Et tunc ad improbationem nego quod non esset evidentia: et ad probationem concedo antecedens / scilicet quod non est causatus nec natus causari mediate vel immediate ex sola terminorum incompleta notitia: nec hoc requiritur: sed sufficit quod eminenter contineat aliquem assensum sic causabilem: et ita est de primo assensu / et non sic est de fide: quia assensus iste continet eminenter assensum quem demonstratio causaret se sola. ¶ Ad primam confirmationem concedo illatum / scilicet quod aliquis potest cogi ad non credendum aliquam propositionem quam credit / si evidenter ostendatur ei non esse aliquam apparentiam in ratione topica propter quam credit: et quod similiter sit ratio sophistica. Et istud certum est: sicut potest quis cogi ad non opinandum propositionem quam opinatur. Sed inde non potest inferri quod quis cogetur esse infidelis / cum non possit evidenter ei ostendi quod ratio quam habet respectu eorum que sunt fidei catholice / sit nullius apparentie. ¶ Ad secundam confirmationem dico breviter quod antecedenti primo rationis topice non potest assentire firmiter / nisi ad illud antecedens habeat aliam rationem: et tunc non erit prima / quia opposito dato / sequitur quod actus causatur per solum imperium voluntatis. quod probatur: quia opinio qua assentit antecedenti illius rationis / non potest active concurrere ad fidem illiusmet antecedentis / cum non possit esse simul: immo si causatur fides / ille assensus non est. et concedo corollarium quod firmiter possum assentire conclusioni alicuius rationis probabilis que prima adducitur / per imperium voluntatis / quam antecedenti illius possum. ¶ Alia difficultas precipua in hac materia. Sequeret ex ista opinione quod quicumque haberet assensum opinativum antecedentis alicuius consequentie quam scit esse bonam / haberet in sua potestate assentire firmiter et certitudinaliter consequenti: sed hoc est falsum. sequela patet: et falsitas consequentis probatur. Capiamus duas propositiones. a. et b. que mutuo sequuntur ad

se inuicē i bona cōsequētia: vt iste: luna est eclipsabilis: et inter solē et lunā potest poni corp⁹ opacū. quarū quilibet i bona cōsequētia infert reliquā: vt notū est / cū inter se cōuertātur. Et volo q^d vtraq⁹ nūc sit mihi neutra / et q^d immediate post hoc assentiā opinatiue. a. quo facto esset i mea potestate assentire firmit^r. b. et nō assentire: quoniā formata illa cōsequētia / cōstat mihi q^d sit bona. et antecedēs est ratio pbabilis. igit^r posito imperio volūtatis / sequit^r assensus firm⁹. Sit igit^r ita q^d ego assentio firmit^r. b. tūc sic: ego scio q^d. a. est psequēs ad. b. et b. est certum: ergo. a. est certū. igitur v^t ille due certitudines mutuo se causant: v^t a solo imperio voluntatis causant^r: quorum vtrunq⁹ est inconueniens. Primum quidē / quia sic effectus causaret suā causā. Secundū vero / quia solum imperium voluntatis sine motiuo sufficeret causare assensum firmū. Prims cōsequētia est nota: quoniam certitudo nō potest causare nisi certitudinem. si igitur b. est certum: et est antecedēs inferēs. b. a. igitur. b. est certum. Et secunda cōsequētia probat^r quo ad primū illatum: quia quero a quo causat^r certitudo. a. Si dicas q^d a certitudine. b. et certitudo. b. causata est per casum a certitudine. a. et sic sequitur illatum / q^d effectus causaret suam causam. Si dicas q^d ab opinione. b. causatur certitudo. a. contra: in omni philosophia quancūq⁹ aliquid agit effectiue / oportet q^d illud sit. sed opinio. b. tunc non est. igitur non causat certitudinem. a. Et q^d opinio. b. tunc non sit / patet: quia in primo instāti i quo. a. est certum. b. est certum. oportet igitur q^d dicat^r secūda pars illati / scilicet q^d certitudo. a. causatur a solo imperio voluntatis. Respondetur q^d oportet de necessitate fateri illatū / scilicet q^d in eius potestate est certitudinaliter assentire conclusioni / vel non assentire. Et ad argumentum in illo casu negat^r q^d. a. sit certū / nisi habeatur imperiū volūtatis ad. a. cū aliqua alia ratione motiua ad. a. Et ad probationem. b. est certum / et certum est q^d ex. b. sequitur. a. igitur. a. est certum. Negatur consequētia: sed bene oportet cōcedere q^d incipit corrumpi opinio ipsius illo tunc: hoc est q^d. b. incipit iā corrumpere assensum opinatiuū de. a. quia certitudo. b. cum certitudine consequētie naturaliter sunt productiue assensus certi de. a. et inueniunt contrarium: ideo nūc introduce^r assensus firmus de. a. quousq⁹ sit assensus opinatiu⁹ totaliter corrupt⁹. Et oportet concedere q^d effectus incipit corrumpere suam causam partialem / et tandem producit oppositum sue cause efficientis. Et q^d illa consequētia non valeat. b. est certum: et certum est q^d ad. b. sequitur. a. igitur. a. est certum: ratio est: quia in intellectu est aliquid repugnās certitudini. a.

De perditione

ideo non causat certitudo. a. et oportet addere: et in intellectu nihil est impossibile certitudini. a. igitur. a. est certum. Sz dices: ̄. igitur aliquid produceret per se et naturaliter corruptivum sui / et impossibile sibi: et sic idem corrumpere seipsum. Pz de assensu opinatio. a. causante certitudinem de. b. impossibilem sibi / et corruptivam ipsius opinionis. a. vt patet in casu. Concedenda sunt illata. Ecce forte et bonum argumentum in hac materia. videtur tamen fortificari si ponatur qd assensus debeat successiue pducere et corrumpi / scdz opinionem que cõiter sustentat qd nullũ agens naturale potest aliqd pducere aut corrumpere in instãti. [Reuera hoc argumẽtu est subtile: et ex cõsequẽti videt cõcedẽdu qd nullus effectus potest corrumpi totus simul ab aliqua causa naturali. et sic stat assentire pmissis et bonitati cõsequẽtie / et nõ conclusõi: et hoc ideo quia quelibet res diligit se permanere in esse.]

Additio.

¶ De perditione habitus fidei.

Cap. v.

Consequenter videndũ est quomodo habitus fidei perditur. Et possumus loqui de habitu acquisito: et talis (vt satis dictũ est in materia habituum) corrumpitur per actus contrarios illis ex quibus genitus est. Sed loquemur hic precise de infuso. et sit ppositio prima. Habitus infusus non

Prima ppositio.

Habitus infusus non perditur per quolibet mortale.

perditur per quodlibet mortale. patet. opposito dato sequetur quolibet existẽtem in mortali / esse infidelẽ. psequẽtia probatur. homo nõ dicitur infidelis a carẽtia habituum fidei acquisitorum / vt dicunt doc. alias paruulus baptizatus esset infidelis: quia nõ habet nisi habitum infusum. Similiter ille qui est multum habituatus circa omnes articulos fidei: per primum peccatum heresis efficeretur infidelis: et tamen habet adhuc omnes habitus acquisitos: quia nõ perduntur per unicum actum. ergo. Preterea nõ dicitur infidelis a carẽtia actus fidei: quia alias existens in gratia / dum dormit / eẽt infidelis. ergo oportet de necessitate dicere qd precise dicitur infidelis quia caret habitu fidei infuse. igitur omnis in peccato existens esset infidelis si perderet fidẽ: quod falsum est: cum sit christianus. ¶ Secunda ppositio. fides infusa non

Secunda ppositio.

perditur per quolibet actum contrarium actui ad quem inclinatur: et hoc supponendo qd inclinatur immediate ad omnes articulos. patet. nõ perditur per euidẽtiã. alias Paulus in raptu habens euidẽtiam multorum credibilium (quia vidit arcana que nõ licet hominibus loqui) perdidisset fidẽ infusam. nam euidẽtia circa articulum opponitur actui fidei circa illum articulum. Similiter patet de multis qui intuitiue viderunt humanitatem christi / qui habuerunt euidẽtiam aliquorum articulorum: et tamen erant fideles. sed euidẽtia est actus oppositus actui fidei eiusdem: igitur. Preterea est aliquis error oppositus fidei inuicibilis.

talis error non est peccatum. Igitur per ipsum non perditur fides: et tamen opponitur assensui ad quem inclinatur immediate fides infusa. ergo scilicet propositio satis probata relinquatur.

Tertia propositio. Fides infusa non perditur solum per peccatum heresis. patet. ille qui est infidelis sine pertinacia est infidelis sicut dictum est: quia per illud mortale infidelitatis perditur fides infusa: et tamen non est hereticus: quia in peccato heresis requiritur pertinacia. et quod perdat fidem patet: quia alias ipsa stare non posset cum dissensu cuiuslibet articuli non pertinaci.

Tertia propositio.

Quarta propositio. Potest perdi fides infusa sine quocumque assensu infidelitatis. patet. Qui dubitat in fide: infidelis est per beatum Augustinum. igitur dubitatio in fide sufficit ad perdendum fidem infusam: siue est demeritoria perditionis fidei infuse. et stat dubium in fide sine quocumque assensu. Nam qui apprehendit aliquem articulum et nec assentit nec dissentit dubitat: imo qui nec vult assentire nec dissentire. Quis illud et ostendat per sacras litteras: talis est infidelis: et tamen non habet assensum oppositum sed solum dubium quia nec vult assentire nec dissentire: et pure negative se habet. talis enim dicitur dubius in fide: et perdit fidem infusam: et dicitur infidelis.

Quarta propositio.

Ideo Dicitur diffiniens hereticum addit diffinitioni: vel pertinaciter dubitans. vide in dialogo suo. Ita quod ille est infidelis qui dissentit scienter articulo fidei vel dubitat pertinaciter. Ergo sine quocumque assensu vel dissensu potest perdi fides infusa.

Quinta propositio. Potest perdi fides infusa sine dissensu articuli fidei: sine dubitatione eiusdem: et sine assensu contrarie vel contradictione propositionis. patet. S. Tho. secundum quod scilicet q. 11. in vltima. arti. cum querit utrum ratio adducta ad ea que sunt fidei diminuat meritum: dicit quod si alicui adducatur ratio demonstratiua alicuius articuli: et in tali sit equalis ratio animi siue voluntas ad credendum sine tali ratione hoc est quod habeat propositum ita firmum quod dato quod nulla talis ratio adesset non minus assentiret illi articulo: est equale meritum fidei. Tunc arguitur sic. ergo pro oppositum si haberent nolle assentiendi nisi haberent rationem demonstratiuam esset demeritum infidelitatis: sicut alter habet meritum fidelitatis. et ultra. habet demeritum infidelitatis: igitur perdit fidem infusam: quia tale sufficit ad amissionem fidei infuse. nam si ratio demonstratiua non esset: talis sic volens nullo modo assentiret illi articulo. igitur tunc esset infidelis. sed per hoc quod ex euidencia assentit non magis dicitur fidelis. igitur tale propositum non assentiendi articulo fidei nisi adsit ratio demonstratiua: sufficit ad perdendum habitum fidei infuse. igitur quinta propositio vera.

Quinta propositio.

Sexta propositio. Meritum fidei non est ex assensu sed ex voluntate assentiendi et cetera. Pari forma meritum infidelitatis est nolle assentire re

Sexta propositio.

De p̄ditiōe habitus fidei.

**Meritū
fidei est
ex volun-
tate assen-
tiendi.**

Additio.

Dubium.

relatis. hoc vult dicere q̄ fides infusa perdit̄ p̄ omne pec-
catū formale infidelitatis. Uñ pct̄n̄ formale infidelitatis
non est actus intellect⁹ / qz nullus talis formaliter est pec-
catum: sed est actus voluntatis: scz nolle assentire sciēter
articulo fidei: v̄ nolle assentire articulo fidei nisi adsit ra-
tio demonstratiua. Nam sicut meritū formale fidei non est
ex assensu: ita demeritum fidei non est ex dissensu: sed est
ex voluntate. Nam meritum fidei est ex velle assentire ar-
ticulo fidei: v̄ ex velle non minus assentire articulo fidei
vbi nulla ratio demonstratiua esset. ita demeritum infide-
litas est ex nolle assentire r̄c. Si igit̄ cū assensu euidenti
alicui⁹ articulo fidei est simul nolle assentire nisi esset ra-
tio euidēs: est demeritū infidelitatis: sequitur vltra q̄ est
amissio fidei infuse. Ex quo sequit̄ q̄ qñ aliq̄s dissentit ar-
ticulo fidei / vel dubitat / v̄ nult assentire nisi adsit rō de-
monstratiua illi⁹ articulo: p̄dit fidē infusam: z est infidelis:
sed nō est heretic⁹: nisi alteri istoz triū insit p̄tinacia. Ubi
cūq̄ ergo est illud ex parte volūtatis / a quo puenit deme-
ritū infidelitatis / puta nolitio assentiēdi: p̄dit fides infu-
sa. sic in quocūq̄ est illa volitio in volūtate a qua depēdet
meritū fidei / habet talis meritū fidei / q̄uis nō habet actū
fidei. [Cōtingit etiam dubitare in fide z opinari / nō male
agēdo. p̄tz. pōt quis habere ignorātiā inuincibilē alicui⁹
articuli. igit̄ dubitans tunc vel assentiēs cū formidine / nō
male aget. Sed vbi constat vel cōstare debet: dubitās vel
opinās male agit: imo etiā demeritū infidelitatis potest
haberi sine om̄i nolle: vt in dubitāte. sec⁹ est de merito.]

**Queri⁹ cōsequenter vtrū ex assensu infidelitatis perda-
tur habit⁹ infusus fidei. i. fides infusa ex vi formalis p̄tra-
rietatis z repugnātie / vel solū demeritorie? Ad hanc du-
bitationē ponit Ockam in tertio q̄dlibeto. q. vij. duos mo-
dos dicēdi quos reputat p̄bables. Primus modus dicen-
di est q̄ omnis dissensus articulo fidei repugnat fidei infu-
se formali contrarietate: z sic corrūpit fidē infusam tanq̄
p̄trariū formaliter repugnās. Secundus modus dicēdi est
q̄ solum demeritorie ei opponit̄: z q̄ fides infusa tantum
corrūpitur demeritorie. z iste modus videt̄ probabilior et
verior. z ratio est. Nam possibile est q̄ in aliquo sit aliquis
assensus oppositi articulo: vel dissensus articulo inuincibilis.
quo facto erit ille dissensus articulo cū habitu infuso f̄
dei: q̄ nō est formalis repugnātia inter illos. z non est dicē-
dum q̄ de⁹ facit illi miraculū / miraculose cōseruādo fidē
infusam cū illo dissensu: s̄z mere naturā sunt simul. igit̄
nō repugnāt formaliter. z vltra. si ille idē assensus succes-
siue incipiat fieri vincibilis / perdetur fides: z tñ non erit
tunc maior repugnātia q̄ nunc. Igit̄ solum corrūpitur**

demeritorie p̄ dissensū articuli / et nō ex formali repugnātia.

¶ De obiecto fidei.

Cap. vi.

Verum est quomodo p̄ditur fides infusa: et hoc loquendo in viatore: et cōclusum est q̄ quādo in aliquo est formalis infidelitas / siue talis habeat dissensum articuloꝝ / vel assensum oppositoꝝ / siue dubiū / siue nolitionē assentiendū / nisi adsit euidentia vel demonstratio: talis perdit fidē infusam.

¶ Tūc consequēter vidēdum est de obiecto ipsius fidei: vtrum videlicet obiectū fidei sit dūtaxat verū? Et nō sit h̄ difficultas de obiecto an sit cōplexū vel incomplexū / puta propositio / vel res significata per illā: s̄ queritur de obiecto q̄tum ad esse verū vel falsum / vtrū fides infusa habeat pro obiecto verū. ¶ Pro solutione notandū q̄ omnes concordant q̄ fides infusa habet p̄ obiecto dūtaxat verū / et solum inclināt ad assentiendū verū / et nunq̄ falso. Nā ista duo nō sunt compossibilia / hic assensus est ex fide infusa: et hic assensus est falsus. Ratio est / qz nunq̄ aliquid est obiectū fidei infuse nisi reuelatum a prima veritate. s̄ a prima veritate nunq̄ potest reuelari falsum: ergo implicat q̄ aliquid sit falsum / et sit obiectū fidei infuse sc̄d̄ q̄ falsum est. ¶ Hic sunt difficultates. Prima / capio sortē qui ex fide infusa heri assentiebat antichristū esse futurū: ita q̄ fides infusa partialiter concurrebat ad illū assensum p̄ducendū. tunc sic. mō ista p̄positio est necessaria: ille assensus causabatur ex fide infusa. patet: cum sit vna de preterito que nullo mō depēdet ex vna de futuro. ista nūc est necessaria / iste tot⁹ assensus fuit. et nō est possibile totū illū assensum fuisse / quin fuerit causat⁹ ex fide infusa cū alijs causis cōcurrentibus partialibus. Quis fides infusa concurrebat ad illā / patet: est nunc necessariū illū assensum fuisse ita intēsū. et seclusa fide infusa / s̄ solum alijs causis stātib⁹ / sc̄z intellectu et quibuscunq̄ rationibus / tales non poterāt causare ita intēsū assensum sicut iste est: et nō pōt alia causa cōcurrere nisi fides infusa. igitur opz de necessitate fidē infusam concurrere ad illū assensum. igitur ista est vera / iste assensus causabatur a fide infusa. S̄ ista est possibilis nūc: antichristus nō erit. igitur pōt ita esse. quo facto / ille assensus fuit falsus: qz significabat antichristū fore: et per casum antichrist⁹ nō erit: et tū in rei veritate ille assensus causat⁹ est a fide infusa / et nō pōt nō fuisse causat⁹ ab ea. et certū est q̄ illa p̄positio: antichristus nō erit / nō repugnat isti: iste assensus fuit causat⁹ a fide infusa. p̄. nā oē possibile cuilibz necessario ē p̄possibile: qz nunq̄ necessariū et possibile repugnāt. Igit fides inclināt ad falsum. forte dices sicut dicit Altiss. cōcedo istā eē ne-

Fides infusa habet verū pro obiecto.

Vide Scotum xiiij. q. q̄d libet.

h̄ iij

De obiecto

cessariā: iste assensus fuit: et nūc ē necessariū q̄ fuit ita in
tēp̄: et q̄ p̄ducebat̄ a fide infusa. Ut sic. cōcedo q̄ sit neces-
sarium illū assensum fuisse causatū a fide infusa: et cōcedi-
tur cum hoc q̄ ista est possibilis/antichrist⁹ nō erit: et cōce-
ditur q̄ est alteri compossibilis: et tūc admittit̄ casus q̄ an-
tichristus nō erit. s; tūc dico q̄ ille assensus non est falsus/
sed est assensus ver⁹/significās q̄ antichrist⁹ non erit/ ita
q̄ est assensus sui p̄tradicōrij. ¶ Sed cōtra. illi duo assen-
sus quib⁹ iudico antichristū fore/ et antichristum nō fore/
sunt cōtrarij differentes specie. ergo vn⁹ nūc potest fie-
ri alter. igit̄ assensus qui ponebat̄ significare antichristū
fore/ nō potest esse assensus significās antichristum nō fo-
re. Itē sequit̄ q̄ ista esset possibilis et vera/ peccaui mortā-
liter: et tamē nūc est possibile me nūc peccasse mortalit̄.
patet. volo q̄ heri ego asseruissem p̄tra cōsciētā meam et
ex certo p̄posito/ antichristum non esse futurū. illud peccā-
catū est mortale/ qz mendaciū in fide est grauissimū. nō
iudicarem antichristū esse futurum/ et oppositū asserēdo
mētitus fuisset. igit̄ peccassē. s; possibile nūc est per te
q̄ illud fuisset verū/ scilicet q̄ antichristus non erat futu-
rus. ergo nūc est possibile q̄ non fuerim mētitus/ et per cō-
sequēs nō peccassē mortaliter/ imo meruissē. ergo nūc est
possibile q̄ non peccaui mortalit̄. et hoc ē vnū de pre-
cipuis argumētis. ¶ Secundum argumētum principale
est. capio iudeū circa t̄p̄s natiuitat̄ christi/ qui ante natiui-
tatē christi p̄ horā elicuisset ex fide infusa iudiciū q̄ christ⁹
nasceretur. tūc arguit̄ sic. Eliciat per vnā partem ho-
re anteq̄ nasceretur/ et cōtinuet per dimidiā hore post na-
tiuitatē. in illa quarta parte ante natiuitatem talis assen-
sus eliciebat̄ a fide infusa/ et causabat̄ in tāto gradu/ et p̄ser-
uabatur a fide infusa. igitur nūc continuatur ab ea / quia
alias nō esset in tāto gradu. et tamē nunc post natiuitatē
est falsum. unde fides infusa est agens pure naturale: igit̄
quēcunq̄ effectum conseruat in vno tempore / potest in
alio cōseruare. igitur potest illū assensum post christi nati-
uitatē cōseruare. et talis erit falsus. igit̄. p̄terea volo q̄
christ⁹ natus fuisset tempore naturalis continuatiōis. tūc
arguit̄ sic. ille assensus per aliquod tempus post natiuita-
tē christi naturalit̄ cōtinuabat̄: et nō potest ille cōtinuari
nisi cōseruāte habitu infuso. q̄ habitus infus⁹ cōcurrīt qm̄
est falsus. patet minor: scz q̄ nō possit cōseruari nisi cōcur-
rēte habitu infuso. Nam alie cause cōcurrētes cū fide nō
sunt sufficiētes ad p̄ducendū talem effectū et tantū. ergo
nūc p̄seruare/ siue necq̄ cōseruare. ergo si naturaliter cō-
tinuet̄ p̄ illud parū tēp̄: oportet de necessitate fidē infu-
sam cōcurrere ad illū conseruandū. ¶ Quantū ad primū.

sortes qui heri iudicabat antichristum futurum &c. Dico quod oportet necessario incidere in vna istarum solutionum / puta quod ad preteritum sit potentia / et quod deus non potest facere quod antichristus non veniet / quin faciat quod ille assensus non fuerit: vel saltem quod non fuerit a fide infusa / sed ab alia causa. Secunda solutio. supposito quod ad preteritum non sit potentia / oportet dicere quod ille assensus / si antichristus non veniret / nunquam fuisset assensus: vel fuisset assensus contradictorius / vel non assensus. vnde ista non dependet ex vna de futuro / iste assensus fuit / sed ista propositio: iste assensus fuit assensus huius / antichristus erit: dependet ex vna de futuro. oportet ergo concedere quod talis qualitas fuit / et fuit assensus. Contra. assensus huius / antichristus erit / est contingens. ponamus in esse. an fuisset assensus? Dicitur quod sic. Sed queritur cuius fuisset assensus? Dico quod huius / antichristus non erit. Contra. differunt specie. propter quod sunt qualitates formaliter repugnantes: puta duo iudicialia contradictoria. Dicitur quod verum est quod ille qualitates que producantur ab habitibus naturalibus / vel a causis pure naturalibus: tales assensus differunt specie / et formaliter repugnant. sed stat duos tales esse non differentes specie: puta quando producantur supernaturaliter / vel a causis a deo supernaturaliter productis. Ad secundam rationem / cum arguitur: ex hoc sequitur quod ista esset vera / peccavi: et nunc est possibile me nunquam peccasse: et ex consequenti ista esset vera / sortes est damnatus: et possibile est quod nunquam peccavit illo peccato pro quo est damnatus. patet. asserendo quod antichristus non erit / ponendo in esse quod non erit / iam non fuisset meritum: immo dixisset verum: quod credebat ex fide quod non erit. ergo imperare illam assertionem / non esset peccatum: sed potius meritum. Dico quod oportet necessario concedere quod illa volitio qua volebat asserere ipsum non esse futurum / esse volitio asserendi ipsum esse futurum: vel quod est possibile quod nunquam peccauerit mortaliter illo peccato: vel tertio dicendum / et apparet probabilius: quando dicitur quod habitus infusus non potest concurrere ad falsum: verum est de lege: quod est solum instrumentum motus spiritus sancti. sed supra legem non est inconueniens dicere quod ille habitus ex natura propria concurrat ad falsum. Unde aliqui tenuerunt quod deus potest decipere / et reuelare falsum. ideo secundum illam opinionem talis habitus fidei concurreret immediate ad istud: omne reuelatum a deo est verum: quod habet illud pro obiecto adequato. et si reuelaret falsum / oporteret de necessitate concedere quod illi habitui supra legem non repugnat concurrere ad falsum. sed non est possibile de lege quod deus decipiat et reuelet falsum / et quod ille habitus concurrat ad falsum / sed supra legem non est inconueniens. Unde quod antichristus nunquam veniat / est simpliciter possibile / sed non de lege. ideo sublata lege non est incon-

Uide de
Ariaco
xlj. q. i.

De spe.

ueniēs q̄ talis habitus fidei infuse concurrat tā in p̄sentē
p̄terito q̄ futuro ad falsum. Uñ Altissimodozē. et Gregori⁹
bene impediūtur in solutione huius: et dat Gre. duas solus
tiones. ¶ Ad scōm cum infertur ille assensus naturaliter
causabat et hoc a fide infusa: negat hoc: immo q̄ cito fuit
natus christ⁹ / nunq̄ postea fides infusa cōcurreret ad illū
assensum. Cōtra. ille assensus conseruabat naturaliter: et
alie cause non erāt sufficiētes. igitur. Nego q̄ cōseruabat
naturaliter: immo necessario remittebat. et quāuis volun-
tas non posset libere desistere: tñ in illo paruo tēpore defi-
ciebat vna causa conseruās / scz habitus infusus. Dicit pre-
terea Altissimodo. q̄ illi qui ante incarnationē credebāt fi-
liū dei esse incarnandū / debebāt considerare tēpus aduē-
tus Christi / et discernere sicut erant edocti a p̄phetis / per
quos illuminabātur a vera luce / et debebāt sequi illam il-
luminacionem. quod qz non fecerūt / dominus cōqueritur
de ipsis per hieremiā dicētem: Miluus et hirundo et cico-
nia cognouerunt tps aduentus sui: popul⁹ aute meus no
cognouit iudicij dni. Cum ergo aduenit tēpus incarna-
tionis determinatū a prophetis: non debuerunt credere
Christū esse incarnandum determinate: s; Christum esse
incarnatū / vel incarnari / vel incarnandū esse. Uñ patet q̄
si aliquis in instanti incarnationis crediderit Christū esse
incarnandū / nō credebatur hoc motu virtutis / s; tantū mo-
tu liberi arbitrij / relinquens illuminationē vere lucis / qm̄
nō obseruauit tēpus a prophetis determinatū et p̄nū-
ciatū aliquo modo. hec Altissimodo. Dices: ille assensus conti-
nuatus erat. meritori⁹: ergo ex fide. nā notum est q̄ nō te-
nebātur iudei scire punctaliter qm̄ erat nasciturus: immo
rustici et indocti satis magno tēpore post non tenebātur.
ergo talis assensus continuat⁹ poterat esse meritorius. Cō-
cedo q̄ aliquis potest mereri per assensum falsum / immo
aliquādo per assensum cōtrariū assensui fidei: vt de vetu-
la assentiēte plato predicāti oppositum fidei / qd̄ nō tene-
tur credere explicite. et tñ non sequitur q̄ ille assensus est
ex fide: s; imperatur ab vna volitiōe et c. non em̄ opz omnē
assensum meritorū esse ex fide. Ergo resolutorie cōcludē-
do dicēdū est q̄ de lege fides infusa nō p̄currat ad falsum:

Et supra legē nō est incōueniēs: et assensus falsus bn̄ est me-
ritorius de lege: s; nunq̄ est assensus fidei. Et sic dicta de
fide nūc sufficiant. ¶ De spe. La. vij.

De distin-
ctiōe spei
ab alijs
theologi-
cis virtutib⁹

Sunt aliqua ḡnalia de spe. ¶ Uñ est vna
difficultas inter doctores sat⁹ magna / quomō-
do spes distinguit a ceteris virtutib⁹ theologiacis /
scz a fide et charitate? Et apparet q̄ nō possit
poni distincta ab illis duabus. p̄z sic. Nō pos-

nuntur habitus distincti etiã sup̄naturales/ nisi p̄pter di-
 stinctionē actuum ad quos inclināt. sed non p̄t esse act⁹
 spei distinctus ab actu fidei et charitatis. ergo non est po-
 nendus habitus spei distinctus ab habitibus fidei ⁊ chari-
 tatis. Maior est satis nota. Minor probatur. non possunt
 respectu dei reperiri nisi duo actus/ scz actus voluntatis/
 et actus intellect⁹. nam actus intellect⁹ circa deũ per-
 tinet ad fidē: ⁊ actus volūtatis circa deũ pertinet ad cha-
 ritatē. ergo non est ponēdus actus spei distinctus ab acti-
 bus illoꝝ. ¶ In oppositum est auctoritas apostoli. j. ad Co-
 rinthios. xij. Manēt fides/ spes/ et charitas: tria hec. se-
 quitur ergo q̄ postq̄ apostolus dicit tria hec/ q̄ est distin-
 ctio inter actus illoꝝ. Unde tota difficultas puenit ex eo
 qz difficile est cognoscere quid sit actus spei: et circa hoc
 diuersificantur doctores. Ockā in tertio quodlibeto que-
 stione. j. dicit q̄ actus spei differt ab actu fidei/ et ab actu
 charitatis/ sed illos duos necessario p̄supponit/ et ab illis
 naturaliter causatur. Nam dicit q̄ actus spei est actus vo-
 luntatis p̄supponēs tam actū credēdi q̄ actum deside-
 rādi: ⁊ distinguit ab vtroq̄. ¶ Distinguit ab actu deside-
 rādi: patet. nam stat act⁹ desiderādi in aliquo qui tamen
 non credit assequi desideratum. talis enī tunc nō sperat:
 sed stāte desiderio si credat assequi desideratum/ statim
 sperat. Similiter distinguit ab actu credēdi: qz si q̄s cre-
 dat aliq̄ bonum/ ⁊ non desideret illud: non erit spes. sed
 si stante actu credēdi/ sequatur desiderū: statim sequitur
 spes. Sed q̄ actus spei distinguatur ab vtroq̄ cōiunctim/
 non potest euidenter sciri/ nisi per experiētiam. Et sic pa-
 tet q̄ distinguitur tam ab actu credēdi q̄ desiderandi.
 sed positis illis duobus/ scz desiderio beatitudinis/ cū cre-
 dulitate habēdi: necessario necessitate naturali causat
 spes. ideo dicit Ockam q̄ est tertius actus distinctus ab
 illis duob⁹: nec est actus volēdi nec credēdi: sed est vn⁹
 actus naturaliter causatus ab actu credēdi et ab actu de-
 siderandi cōiunctim: ⁊ potest ab illis separari per potē-
 tiam diuinā: non naturaliter. analogia est quādo aliquis
 nult malum futurum: si non habeat probabilitatē q̄ eue-
 niet/ non timet: sed posita nolitione mali futuri/ cum pro-
 babilitate vel apparentia q̄ eueniet/ necessario causat ti-
 mor: ⁊ naturaliter qui habet malū futurū pro obiecto/ ti-
 met. Ita etiã quando creditur aliquod bonum esse futu-
 rum/ q̄ desideratur: causatur naturaliter actus spei: hoc
 est/ posito desiderio alicuius boni futuri cū credulitate q̄
 eueniet/ necessario causat actus sperandi illud bonū futu-
 rū. ⁊ si tale desiderū sit respectu dei vel beatitudis p̄ferē-
 de ab ipso deo/ talis act⁹ causat⁹ ab illis duob⁹ erit act⁹ vira-

De causa
 tiōe act⁹
 spei fm
 Ockam.

De spe.

tutis theologice. Unde Ockā habet consequenter cōcedere q̄ spes nō est actus volūtatis nec intellectus sed est passio: et q̄ act⁹ spei non est ex se bonus. i. ppria bonitate: sed si sit bonus est bonitate illoꝝ actū a quibus naturaliter et necessario est causat⁹. Sed ista opinio non videt̄ vera. Nam cū spes sit virtus: oportet q̄ actus ei⁹ sit in se bonus. vnde act⁹ intellect⁹ suo modo sunt in se boni vt assensus verus dicitur bonitas intellect⁹. ¶ Difficultas est s̄m hanc opinionē: qz sequitur q̄ nulli vel saltem pauci sperarēt. Unde licet quilibet viator catholicus credat q̄ beatitudo est sibi possibilis et credat illā habere si perseuerauerit in grā et meritis (habet enī fidē de ista catholica beatitudo est mihi possibilis) nullus tñ est q̄ habeat firmā credulitatē isti⁹ / ego saluabor / qz q̄libet est incert⁹ an odio vlt amore dign⁹ sit: et an perseuerauerit in gratia. Tunc arguit̄ sic. Si ad illum actū spei causandū requirit̄ talis certitudo: pauciviatōres sperarēt. Dices / sufficit illa certitudo cōditionalis qua credit se habiturum beatitudinē si perseuerauerit. Contra. cum illa certificatione et desiderio beatitudinis adhuc stat q̄ non sit spes / puta nult perseuere in grā et meritis. q̄ non sufficit illa certitudo cū illo actu desiderādi. et hoc habet de necessitate cōcedere Ockam. Sanctus Bonauētura. xxvj. qōne tertij. dicit q̄ duo sunt actus spei. Primus est confidere in deo / puta q̄ deus non potest hominē deserere / nec vult: ideo habet p̄fidentia. et ad istū actum sequitur alius actus / scz expectare. Et primus act⁹ est principalior actus spei. Sed nō video quid sit confidentia nisi iudicium intellect⁹. et expectare non videt̄ nisi volūtatio. et sic poneret actū spei non esse vnicū actū: sed vnum intellectus / alterū volūtatis. Unde cōfidere est habere iudiciū vel certitudinē de aliquo q̄ pōt sibi benefacere. Si sint ergo duo act⁹ spei / opz dicere (sicut antiqui) q̄ sperare importat duo: scz actum intellect⁹: et actū volūtatis. et sperare est aggregatū ex illis duob⁹: et vn⁹ spectat ad fidē / alius ad charitatē. et nisi esset auctoritas apli / ista opinio esset multū pbabilis. Alia est opinio cōmunis quā tenet Scotus in tertio / q̄ spes est virtus theologica distincta a fide et charitate: et est actus volūtatis / puta desiderū quo desidero mihi bonū infinitū. i. deum / et hoc a deo seipsum nobis liberaliter cōferente / non quidē primo / sed propter aliquid aliud acceptū sibi ordinatum ad illud. hoc est / est actus voluntatis quo volo bonum infinitū esse mihi bonū ex liberalitate sua mediantibus meritis et gratia. et tunc illud velle vocatur spes / ita q̄ obiectū spei est bonū infinitū cōmunicatū nobis ex liberalitate sua ex gratia et meritis precedētibus. Vñ ad actū spei tria requirunt̄. Primo

Hoc non concedet ockam. q̄ cum
certificatione q̄ beatitudo est mihi
possibilis & desiderio quo desidero illā
consequi perseuerauo in gratia et meri
tis q̄ non sit spes

Eccl̄s. ix.

Duo sunt act⁹ spei.

Quid cōfidere.

Opinio cōmunis.

Ad actū spei tria requirunt̄.

requiritur ex parte obiecti quod illud sit absens. ¶ Contra. deus nunquam est nobis absens. ergo actus circa deum non erit desiderium. Respondetur quod quo ad entitatem / existentiam / et intimam presentiam / nunquam est nobis absens: sed ubique presentius realiter: sed dicitur absens in ratione obiecti beatifici / quia non contingit per claram visionem et fruitionem. et quia est nobis absens in ratione obiecti: ergo potest desiderari ut sit nobis presentius in ratione obiecti. Secundo quod illud obiectum desideretur per futuro esse presens ab alio. scilicet a deo. Tertio quod per aliquid aliud / scilicet per merita et gratiam ista requiruntur ad actum spei qui est actus voluntatis. Ideo clarum est quod distinguitur ab actu fidei: quia sunt diuersarum potentiarum. Sed videndum est quomodo actus spei distinguitur ab actu charitatis. Unde actus charitatis est actus quo voluntas concipit bonitati diuine / seu quo voluntas amat deum in se tanquam bonum in se: ita quod actus charitatis respicit deum ut bonum in se: actus autem spei respicit deum ut bonum alteri. hoc est / actus spei est ex affectione commodi: et actus charitatis est ex affectione iustitie: quoniam ille actus quo opto illam bonitatem mihi tanquam commodam et utilem / est actus spei. ideo tota differentia est inter actum charitatis et spei / quia actus charitatis respicit deum ex affectione iustitie. id est tanquam bonum in se / sed actus spei tanquam bonum alteri. ¶ Dices. ergo spes erit actus concupiscentie. Dico quod sic. Contra. ergo non posset habere deum per obiecto. probatur: quia deus non potest licite amari a nobis amore concupiscentie / sed solum amore amicitie et propter se. Respondetur quod cum deus sit bonum in se / et propter se: tale bonum potest esse nobis bonum: potest ergo amari et amore amicitie et amore concupiscentie: amore amicitie / quia est in se bonum / et amatur propter se. et non solum est bonum in se / sed etiam nobis. ideo potest amari amore concupiscentie. Contra. ergo actus spei est usus dei. patet: quia assumitur deus in facultatem voluntatis propter aliud / scilicet propter sperantem. nego quod omnis talis actus sit usus: licet omnis actus voluntatis quo assumitur obiectum in facultatem voluntatis tanquam minus amandum / et propter aliud ultimate / sit usus. Unde licet actu spei assumatur deus tanquam summum bonum utile mihi et commodum: hoc non est propter me ultimate / sed ultimate me refero in deum. ideo actus spei non est usus dei. [Adam concedit quod actus spei est usus: et Durandus dicit quod obiectum spei est creatura / beatitudo scilicet formalis.] habet ergo resolutorie ex ista opinione que est communis / quod actus spei est velle sibi beatitudinem a deo liberaliter conferente non primo / sed ex gratia et merito preuisi.

¶ Nunc difficultas est circa istam opinionem / quod videtur quod desiderare primo meo beatitudinem / siue deum beatificare ab ipso deo / ex gratia et merito ipsius proximi / quod ille actus

usus est dilectio
rei minus amor
se propter dile
ctionem rei ma
gis amata de
Additio. dilectio
proximi prop
ter deum

De spe.

esset spes. consequens est falsum / quia nō speram⁹ alteri / s; nobismetipsis. patet sequela. ille act⁹ quo desidero proximo beatitudinem ex meritis ⁊ gratia proximi / est eiusdē speciei specialissime cum actu quo desidero mihi beatitudinē a deo ex grā preuia ⁊ meritis: quia obiectū totale vn⁹ us actus est eiusdē speciei cū obiecto totali alteri⁹ / ⁊ secū dum eādē rationē est obiectū vtriusq;. ergo illi act⁹ sunt eiusdē speciei. Preterea / si iste actus quo desidero proximo beatitudinē ex meritis suis / poneret in proximo / esset act⁹ spei / ⁊ spes pximi ꝓcurreret ad illū eliciēdū. ergo eodem modo si ponat in me spes mea / actiue cōcurreret ad illū ꝓducēdū / qz est eadē spes mea ⁊ spes pximi saltē i spe cie. ¶ Hāc difficultatē tāgit Scotus: sed dicit / solutionē quere: et nō soluit. Ideo difficultas ē an talis act⁹ quo desidero proximo beatitudinē ex meritis suis a deo / sit act⁹ spei. Primo nō ē difficultas quī sint eiusdē speciei / vt probat argumētū primū. ⁊ si poneret in proximo / esset actus spei. sed an sit act⁹ spei in me / est difficultas. Pro cui⁹ solutione sanct⁹ Tho. secunda secūde / questioe decimasextima articulo tertio querit vtrū ego possim alteri sperare. Resoluit in fine q̄ sic / Quis nō ita ꝓprie sicut mihi. nihilo minus act⁹ quo spero alteri / est ab habitu spei. ⁊ dicit q̄ sicut ab eodē habitu charitat⁹ ꝓcedit amor quo q̄s diligit deū / seipsum / ⁊ pximū : ita etiam est eadem virt⁹ qua q̄s sperat sibiipsi ⁊ alij. ⁊ q̄ ita sit: scdm argumētū est multū apparēs q̄ habit⁹ spei mee ⁊ pximi sint eiusdē speciei specialissime omnino. ⁊ si tale desiderū esset in pximo / ꝓcurreret habit⁹ proximi. ergo si tale desiderium ponat i me: ad illud producēdū cōcurrit habit⁹ spei mee. Ideo ab eodē habitu producit desiderium quo desidero mihi beatitudinē / ⁊ desiderium quo desidero pximo beatitudinē. ⁊ oportet ita dicere: nisi velim⁹ dicere q̄ spes habet illū i quo est / siue qui sperat / ꝓo partiali obiecto. ⁊ ista cōsequētia nihil valet: isti habit⁹ sunt eiusdē speciei specialissime ergo si habitus vnus cōcurrat ad vnum actū / etiā ad illū cōcurrit alius habitus. Ideo consequenter dicendo / spes quā habeo / habet hoc totū ꝓ obiecto totali / scz beatitudinē mihi a deo ex meritis ⁊ grā cōferri. Ideo nō ꝓcurrit ad desiderū q̄ desidero platonī beatitudinē ꝓc. qz nō habet idē obiectū totale. Nā i vno obiecto totali ponit ly mihi et in alio ly platonī. S; hoc dicēdo / ꝓr opz dicere q̄ spes infusa platonis si poneret in sorte / nō itēderet spē sortis / qz non haberet sortē ꝓ partiali obiecto / s; platonē. Ideo opz in alterū istorū incidere / vlt q̄ spes infusa in q̄cūq; in quo est / habet illum ꝓo partiali obiecto: et obiectum totale spei sortis est beatitudo quā sortes sperat sibi a deo liberae

liter cōferēte ex meritis et grā: et obiectū totale spei plato
 nis est beatitudo quā plato sperat sibi a deo liberalit̄ cōferē-
 re ex meritis et grā. nō manifestū est q̄ ista obiecta totalia
 differūt. iō ab illis causant̄ diuersi act⁹ et habit⁹. et sic habi-
 tus vnus nō p̄currit ad actū alteri⁹. sequit̄ igit̄ q̄ act⁹ si-
 ue desiderii quo desidero platoi beatitudinē nō est spes.
 S; si habeat solū hoc pro obiecto | sc; beatitudinē futurā
 a deo ex meritis | ita q̄ nō ponat̄ in obiecto | cui: tunc tale
 desiderii quo desidero alteri beatitudinē et c. esset spes. et
 hoc sane intellige | q̄ ly cui nō sit de ratione obiecti spei. et
 hoc p̄bat scōm argumētū. ¶ Alia difficultas. spes est act⁹
 volūtatis. ergo si eliciatur ab habēte charitatē | erit meri-
 torius. vltra: erit meritori⁹ | ergo est immediate a charita-
 te. et vltra | immediate p̄cedit a charitate | ergo est actus
 charitatis elicitue. ergo charitas et spes nō distinguūtur.
 quod patet. nā quādoquē sunt aliquę virtutes distincte:
 nunq̄ idē actus est immediate causat⁹ ab illis duab⁹. Un̄
 actus spei est bonus nō bonitate extrinseca. ergo si eliciat̄
 ab habente charitatē | est immediate meritori⁹. ergo erit
 actus charitatis. ¶ Pro isto argumēto dicit gabriel in ter-
 tio in hac materia quā cepit a Scoto | q̄ oportet fateri q̄
 actus qui est precise actus spei | nō est meritori⁹ immedia-
 te | sed solus act⁹ charitatis. ¶ Unde habit⁹ spei regulat af-
 fectionē cōmodi | et habit⁹ charitatis affectionē iustitie: et
 act⁹ p̄cedens ex affectione p̄modi | nunq̄ est bon⁹ nisi sit
 imperatus ab actu p̄cedēte ex affectione iustitie. iō nunq̄
 est meritorius nisi imperat⁹ ab actu charitatis. Un̄ p̄p̄ri⁹
 actus charitatis est habere complacentiā in bonitate dei
 vt est in se bona. et si habito isto actu quo volo deū eē in se
 bonū | quo amo vt in se bonū: (q̄ talis est amor amicitie | et
 p̄p̄rius act⁹ charitatis p̄cedēs ex affectione iustitie) impe-
 retur vnū desiderii quo desidero mihi bonum illud | talis
 act⁹ est meritori⁹ nō p̄prio merito | s; merito illi⁹ a q̄ impe-
 ratur. sit ḡ sortes q̄ absq̄ illo actu quo diligit deū in se | ve-
 lit eū sibi ex meritis et grā. ille act⁹ nō ē meritori⁹ neq; bo-
 nus moralit̄ | saltē p̄fecte bon⁹ | q; deficit relatio in vltimū
 finē. Un̄ dictū est p̄p̄ri⁹ q̄ ad bonitatē p̄fectā moralē requi-
 ritur relatio actualis v̄ virtualis in finē. iō sortes h̄ns talē
 actū q̄ vult deū sibi ex meritis et grā | ibi sistēdo. i. nō refe-
 rēdo v̄lteri⁹: talis actus p̄p̄rie nō est bon⁹ | q; solū p̄cedit
 ab affectiōe p̄modi | p̄pterea q; talis act⁹ non est ex actu q̄
 feror in deū p̄pter se. Utrū talis actus sit mal⁹: Dicit Sa-
 briel q̄ est indifferēs | s; supueniēte dilectiōe dei sup oīa |
 illud desiderii erit bonū extrinsece | puta merito illius di-
 lectionis superueniētis. Ideo dicit Scotus q̄ actus spei
 nō est meritori⁹ nisi propter actū charitatis superexistēt̄.

nota.

De spe.

Difficultas.

¶ Alia difficultas | an idē act⁹ possit esse simul spei ⁊ charitatis? Dico q̄ sic. sicut em̄ vnico actu possum diligere forte propter deū | ita vnico actu possum velle deum mihi propter ipsum deū summe amatū: ⁊ talis actus est act⁹ charitatis | qz dilectio dei: ⁊ actus spei | qz desiderium dei vt bonum mihi. ergo idē actus immediate ⁊ elicitiue ꝓcedit a duabus virtutib⁹ distinctis. Cōceditur q̄ non est inconueniēs q̄ idem act⁹ a duobus habitib⁹ | vno infuso | altero acquisito | specie distinctis | ꝓcedat. similiter a duobus habitibus infusis specie distinctis ꝓcedit idē act⁹ numero immediate ⁊ elicitiue: vt patet in ꝓposito. S3 q̄ idem actus numero ꝓcedat immediate a duob⁹ acquisitis specie distinctis | visum est pri⁹ q̄ non. ¶ Ad tertiā difficultatē | scz q̄ nullus possit desperare | cū nō possit nolle beatitudinē: Respōdet ꝓ duas ꝓpositiōes. Prima. Si deus se solo causaret illud iudiciū | ego nō saluabor: talis nō desperaret. P3: qz omnis desperatio est libera in desperante. ¶ Secūda ꝓpositio. Omne tale iudiciū libere causatum est desperatio. Hoc probat̄ | qz cain ꝓ hoc solū q̄ credidit se eē dānādum | desperauit: dicens | Maior est iniquitas mea q̄ vt veniam merear. Corollarie sequitur q̄ quacunq; reuelatiōe mihi facta exteriori de futura dānatiōe | teneor illi nō credere: qz si quacunq; tali reuelatione mihi facta | ego libere crederē | ergo desperarē. Antecedens p3 | qz in mea ptāte ē credere illi vel nō credere | scz assentiēdo vel nō assentiēdo dicti reuelātis. igitur. Cōsequētia p3: qm̄ (vt certū est) Cain solū credidit q̄ sua iniquitas eēt maior q̄ vt posset veniam mereri: ⁊ sic credidit firmiter se esse dānādū | et nō eē saluandū: et nullum voluntatis actū habuit: ⁊ tñ desperauit. ergo quicunq; libere iudicat se nō esse saluādum | vel nō posse saluari | vel non posse cōsequi remissionē ꝓctōrū: peccat peccato desperationis. ⁊ ista est ꝓma ꝓpositio Dionysij. Ex quo sequitur q̄ ad peccādū peccato desperationis nō requiritur aliquid positiuū in voluntate | s3 sufficit solum iudiciū in intellectu. Dicitur vlteri⁹ q̄ potest q̄s iudicare se nō esse saluādum | ⁊ se esse dānandum | absq; peccato desperationis. Probatur | qz potest deus se solo tale iudicium causare in intellectu: quo facto nō peccat: qz nō libere iudicat | sed mere naturaliter. modo nullus peccat in hoc quod est mere naturale. igit̄ cū talis non assentiret libere | nō peccaret. Sequitur corollarie: q̄ tūcūq; fuerit facta alicui reuelatio de sua dānatiōe exterior: q̄ si assētiat illi | peccat | et desperat mere libere. Probat̄: si talis fuerit reuelatio exteriori | nunq; assentiret illi ꝓpōni nisi libere: qz nō est ꝓ se nota | nec euidēs | neq; ex talib⁹ deducibilis: igit̄ non pōt illi mere naturalr ⁊ necessario assentire. s3 cū

Resolutorie littera istius difficultatis. 3. amplectitur in istis tribus ꝓpositionibus. prima. ad desperationem sufficit iudicium intellectus libere ꝓduci q̄ iudico q̄ non saluabor ⁊ nō possum saluari. 2. ad desperationem non requiritur actus voluntatis positivus. 3.

hoc in dictum. non saluabor non se compatitur cum volitione alicuius beatitudinis. hanc propositionem proba

De spe.

Fol. xv. tit. etiam ex processu literarum

ut contingens et invidens, mere libere assentit. igitur. sed quoniam aliquis libere iudicat se non esse salvandum, peccat peccato desperationis. sed si sit alicui facta talis revelatio: libere iudicat se esse damnandum, cum illa propositio non sit evidens, sed invidens. igitur peccat peccato desperationis. ¶ Sed dices: ergo peccatum desperationis nihil importat ultra peccatum infidelitatis. patet. in isto non reperitur actus malus: nisi illud iudicium, ego damnabor: sed illud spectat ad infidelitatem. Respondetur quod illud iudicium primo non spectat ad infidelitatem: nec est infidelitas. propter quia sua opposita, puta ista, ego non damnabor: vel ista, ego consequar remissionem peccatorum meorum: non sunt de fide. patet: quia non continentur in sacra scriptura, nec in sacris literis, nec sunt deducibiles ex premissis in illis: quia alias quilibet teneret assentire illis. ideo iudicia opposita, puta ista, quibus iudico quod ego damnabor, vel non consequar remissionem peccatorum, non sunt infidelitates. patet: quia non opponuntur alicui articulo, nec alicui quod de fide sit credendum. sed iudicium quo iudicatur, ego non salvabor, et si faciam quod in me est: vel ego damnabor, quibus faciam quod est in mea potestate facere: bene sunt iudicia et pertinet ad infidelitatem: quia eorum opposita continentur in sacris literis, et deducuntur ex illis: ideo sunt de fide: et per consequens sua opposita pertinet ad infidelitatem. ¶ Non ad hoc quod aliquod iudicium sit infidelitas: oportet quod suum oppositum contineatur in sacris literis, vel deducatur ex illis. ¶ Dicendum est igitur quod desperatio non importat peccatum infidelitatis, ut visum est: cum talia iudicia: ego damnabor: vel non salvabor: non sint assensus infidelitatis: immo stat quod sint vera iudicia. Dices. ad minus desperatio nihil importat ultra actum intellectus positivum. Concedo breviter quod ad desperandum in homine non est necessarium aliquid esse positivum ultra actum intellectus: et non est necessarium aliquid esse positivum in voluntate: sed solum sufficit actus intellectus. immo quod plus est, concedenda est ista: ad desperandum in aliquo non requiritur aliquid aliud a iudicio vero positivo: ita quod non requiritur nisi aliquod iudicium verum. propter quod de Cain quod habebat istud iudicium verum, ego non salvabor: quod erat verum. et dato quod nunquam iudicasset quod iniquitas sua esset maior, quam ut posset veniam mereri: non minus desperasset. non dubito quod habuerit alia iudicia: sed istud sufficiebat: ego damnabor: et tale iudicium erat verum. immo stat quod assentiendo alicui vero, plus pecco quam assentiendo falso et heretico: ut non timere peccare assentiendo huic falso et heretico: Tobias non habuit canem: quantum peccare libere assentiendo huic: ego non salvabor. ¶ Conceditur ergo hoc corollarium: Ad desperandum non requiritur aliquid positivum ultra actum intellectus: immo non requiritur aliquid positivum ultra iudicium verum. ¶ De

Quid connotet desperatio.

De spe.

Quid re- ces. ergo ad sperandū non requiritur aliquid positiuum
quirit ad ultra actum intellectus/ postq̄ ad desperandū sufficit so-
sperandū. lus actus intellectus/ cū spes et desperatio sint opposita.

Q̄ma: Negatur consequentia/ qz quantūcūq̄ aliquis iudicaret
se esse saluandū sine actu voluntatis/ nō dicitur sperare/ licet bene diceretur confidere. ~~Et~~ ad sperandū requiritur et actus intellectus/ et actus voluntatis/ scilicet cōfiderē/ & expectare: saltem spes actū intellectus presupponit. Ideo spes importat actū intellectus et volūtatis: et altero istorum deficiente/ contrario eorū stante/ fit desperatio/ licet alter sit simul cū opposito alterius. Exemplum/ sufficit vt

Quid re-
quirit ad
desperan-
dum.

dicatur desperare/ vt q̄ nolit beatitudinē/ licet iudicet q̄ eam habebit: vel q̄ iudicet q̄ eā nunq̄ habebit licet velit eam habere si posset. Ideo ista cōsequētia nihil valet: ad desperandū sufficit actus intellectus: ergo ad sperandum sufficit actus intellectus. ¶ Sed contra hoc arguitur & apparetur. cum isto iudicio q̄ nō saluabor/ stat velle efficac beatitudinis: puta desiderū efficac quod vocas spem: et stat q̄ faciam omnia possibilia ad beatitudinem habendā. Patet: sicut cū isto iudicio/ ego non currā/ stat volitio efficac currendi: vt patet de illo qui tenetur ligat⁹ ab inimicis/ et facit quod in se est: et efficaciter vult currere: et tñ scit certitudinaliter & iudicat q̄ non curret: ergo a simili cū iudicio q̄ nunq̄ saluabor/ stat volitio efficac saluādi. cōsequētia tenet a simili. Unde bene verū est q̄ cū isto iudicio: ego nō possum saluari: nō stat volitio efficac saluādi: sicut cū iudicio q̄ ego non possum currere/ non stat volitio efficac currendi: qz volitio efficac nō est impossibiliū vel creatorum taliū: sed bene stat cū iudicio contingenti de opposito: et per consequens stat q̄ desperans peniteat. ergo Quis cū isto iudicio/ nō possum saluari: nō stat volitio efficac saluādi: videtur tñ cum isto iudicio/ ego nō saluabor/ q̄ stat volitio efficac saluādi. verbi gratia. sit ita q̄ sortes credat. a. mediū esse necessariū ad saluādam. stat q̄ velit efficaciter adimplere illud mediū. Respondet q̄ cum isto iudicio ego nō saluabor/ nō stat volitio efficac saluādi: nec volitio efficac faciēdi media requisita ad beatitudinē cōsequendā. et ideo tale iudiciū est peccatū. & dico duo. Primum. Cū iudicio certo/ ego non faciā hoc: quādo factio ei⁹ vel medij ad faciendū illud nō ita totaliter subest mee potestati quin possit poni obstaculū ab extrinseco impediēs me facere hoc/ simul stat volitio efficac faciēdi hoc/ & stat q̄ nitar p̄ posse facere hoc: vt p̄ in exēplo predicto de habente istud iudiciū certū/ ego non currā/ cū q̄ stat volitio efficac currendi &c. Secūdo dico quando est iudicium certū q̄ ego non faciā hoc/ ad quod faciēdū non potest es

se obstaculū ab extrinseco / et est in potestate mea illud fa-
cere vel non facere: non pōt simul cū illo stare volitio effi-
cax faciēdi illud / nec volitio efficax ponendi media ad fa-
ciendū illud. Tunc dico ad argumentū q̄ cum iudicio q̄
ego non saluabor / nō stat volitio efficax saluādi: qz media
ad salutē ita sunt in potestate nra q̄ nō possunt ab extrin-
seco impediri. Igit̄ p̄ secundā p̄positionē / non stat q̄ ego
iudicē q̄ nunq̄ saluabor / et q̄ velim efficaciter ponere me-
dia salutis: qz scio q̄ si ponā ea / cōsequar salutē: et per p̄ns
non iudicabo q̄ non saluabor. Verū est tñ q̄ si iudicarem
q̄ non possum cōsequi beatitudinem nisi transeūdo per il-
lud ostium: et impediar ab extrinseco ne transeā / q̄ cū iu-
dicio tunc q̄ ego non saluabor / stat volitio efficax saluādi:
et illud iudiciū esset peccatū infidelitatis. Unde media
beatitudinis ita sunt in potestate volūtatis / q̄ nullus pōt
ab extrinseco ponere obstaculū. ideo cum iudicio certo q̄
ego non saluabor / vel q̄ dānabor: nō stat volitio efficax sal-
uādi. et ista est sentētia Dionysij, pbabilior inter ceteras.

De charitate.

Capitulū. viij.

Ita sunt ex predictis gñalia que p̄cernūt du-
as virtutes theologicas. s. fidē et spem. Nūc vī-
dēda sunt generalia cōcernentia tertiā virtu-
tem theologicā / scz charitatem: et prima diffi-
cultas generalis circa charitatē occurrēs est
ista: Utrū charitas sit necessaria homini ad
salutem? **P**ro cuius intellectione notandū q̄ charitas
est multiplex. quedā acquisita: q̄ est duplex: scz actualis et
habitualis. **U**n̄ acq̄sita actualis nihil aliud est nisi act⁹ il-
le quo diligim⁹ deū sup oīa: et primū et nos ipsos p̄pter deū
Sed habitualis acquisita est quidā habitus qui effectiue
causatur ab illis actib⁹ frequēter iteratis / remanes in aīa
trāseūtibus actibus / inclinās ad cōsimiles actus p̄ducen-
dos illis ex quibus genitus est. **A**ltera est charitas que
nullo modo p̄ducit a nobis nec ab actib⁹ nostris / et est du-
plex. Quedā increata: vt de⁹ charitas est. et conuenit toti
trinitati / licet attribuat̄ spiritui sancto. et magister senten-
tiarū decimasēptima distinctione primi solū ponit istam
charitatem: scz charitatē increatā esse requisitā ad salu-
tem: et preter illam nihil ponit in anima qd̄ sit necessario
requisitū ad salutē. sed in illo non tenetur. **A**lia est cha-
ritas non acquisita: et talis est creata: et est habitus a deo
nobis supnaturaliter infusus vel in baptisate / vel in pe-
nitētia: qui talis habitus reddit nos formaliter acceptos
et gratos deo / inclinās ad actuales dilectiones dei et pri-
mi et sui ipsius propter deum: et duos habet effectus: quo-
rum primus est nos deo gratos efficere ad vitam eternā.

Charitas
est multi-
plex.

De charitate.

Alter effectus est diligēdi deum super oīa / et proxīmū et nos ppter deum. Quā autē talis sit ponēda / non potest aliqua demonstratione aut aliqua ratione pbari: sed solū auctoritate sacre scripture: et non habet passus expressus ad illam pbandam / sicut nec ad alias infusas nisi auctoritas beati Pauli. j. ad Corinth. xliij. vt in suprapositis visum est.

¶ Istis suppositis ponunt aliquę ppositiones de mente Dionysij pro responsione ad propositā difficultatē. ¶ Prima est: prius natura non tēpore dat homini charitas increata q̄ det charitas creata: sicut habet magister in primo distinctionib⁹. xv. et xvi. Nō enī solū datur nobis charitas que est habitus infusus: sed datur nobis ipsemet deus: qz filius datus est nobis: et spiritus sanctus datus est nobis. et hanc ppositionē ponit Dionysij. j. qōne. xvij. distinctionis. et ratio Dionysij talis est. Non ideo acceptat nos deus ad vitam eternā / quia dat charitatem: sed ediuerso quia acceptat nos / dat charitatē. Probatur sic. vnus effectus predestinationis est ipsa charitas infusa: et alius effectus / scilicet vltimus / est ipsa beatitudo. Nam predestinatio consistit in acceptatione diuina ad vitam eternā. Unde ista rationalis est vera: qz deus acceptat aliquē ad vitā eternā / dat illi charitatē. nam antecedens importat causam cōsequenti: hoc est / res significata per antecedēs / est causa rei significate per p̄ns. Tunc sic arguit. ista rationalis est vera: qz deus acceptat nos ad vitam eternā / dat charitatē: et non ediuerso. nam ista est falsa: qz dat charitatē / acceptat ad vitā eternā. q̄ prius natura acceptat ad vitā eternā q̄ det charitatē infusam. sed deū acceptare / v̄ hōiem acceptari ad vitā / nihil aliud est q̄ h̄re charitatē increatā. ideo per illā specialē assistentiā dei acceptat hōio ad vitā eternā. ideo prius natura habet charitatē increatā / q̄ habeat creatā: imo qz dat increata / dat creatā: et nō ediuerso. nam datio create charitatis est effectus increate.

¶ Scda ppositio q̄ corollarie sequit̄ ex prima. Hōio pōt esse acceptat⁹ ad vitā eternā sine charitate creata. p̄t̄. bene sequit̄: prius natura dat charitas increata q̄ creata: ergo pōt dari increata nō data creata. Patet p̄na ex Aristotele in postpredicamentis: quando secundū non potest esse sine primo: sed ecōtra. Tūc sic. potest hōio dari increata non data creata: ergo tūc potest acceptari ad vitā sine creata. cōsequentiā tenet: qz habere deum fm illum modum habendi / nihil aliud est q̄ acceptari ad vitam. ergo potest hōio acceptari ad vitam sine charitate creata.

¶ Est difficultas circa hoc. Si hoc esset verū / sequerēt̄ q̄ existens in mortali haberet gratiam increatā: sed hoc est falsum: igitur. Patet consequentiā. sortes p̄destinatus in

Prima p
positio.

*Diffusa est charitas in cordibus mris
per spm sanctum qm datus est mo
bis patet v̄ q̄ datur nobis chari
tas in creata*

Secda p
positio.

*moment fides. p̄.
charitas fridher
uincit et vincit
i. suz. uoy*

mortalis existens est acceptatus ad vitam eternam: et nihil aliud est acceptari ad vitam eternam, quam habere charitatem increatam: vel nihil aliud est habere charitatem increatam quam acceptari ad vitam eternam: ergo in mortali existens habet charitatem increatam. consequens est falsum: ergo et ans. ¶ Ad argumētum cum sic arguitur: sequitur quod in mortali existens haberet charitatem increatam: negatur consequentia: et cum probatur / sortes predestinatus existens in mortali vocatur predestinatus: quia ab eterno a deo est ordinatus ad vitam eternam: dico quod aliquem esse acceptatum / dupliciter intelligitur. Uno modo secundum eternam dei predestinationem. Alio modo secundum presentem dei iustitiam. Unde aliquem esse acceptatum ad vitam eternam secundum eternam dei predestinationem / nihil aliud est quam deum ab eterno habuisse volitionem seu firmum propositum isti finaliter conferendi vitam eternam. Unde certum est quod quilibet siue sit siue non sit: siue in peccato siue in gratia: siue presens siue futurus: est isto modo predestinatus vel prescitus. Sed esse acceptatum ad vitam eternam secundum presentem dei iustitiam / nihil aliud est quam hominem se ita habere nunc quod si decederet in tali statu in quo est / conferret ei vita eterna secundum leges a deo constitutas. Et isto modo existens in mortali non est acceptatus ad vitam eternam. ¶ Tunc sit prima propositio. Acceptari secundo modo est posterius natura et tempore acceptari primo modo: et acceptari secundo modo / precedit natura et non tempore charitatem creatam. Patet / quia ab eterno est acceptatio primo modo: sed acceptatio secundo modo est quando acceptatus est realiter in statu salutis. Secunda pars patet / quia potest deus esse in huiusmodi statu sine charitate infusa. igitur est prior natura / sed non tempore: quia de lege nullus est in illo statu nisi sit in gratia. ¶ Secunda propositio. Acceptari primo modo precedit natura et tempore charitatem infusam: ut satis patet. ¶ Tertia propositio. De lege necessaria est charitas infusa ad salutem et ad merendum. Ista propositio non potest evidenter probari: sed probatur ex auctoritate Pauli prime ad Corinthios. xiiij. Si linguis hominum loquar. et c. ¶ Quarta propositio. Adulto ad salutem consequendam multa sunt necessaria. Primo charitas increata. Secundo preter illam est necessaria charitas creata. et hec tam pueris quam adultis requiritur. Tertio adulto requiritur charitas acquisita. Et ista habent ordinem inter se: quia primum est prius secundo / et quodammodo causa secundi. Secundum pro / puta habitus infusus / est etiam causa tertij: quia effectiue concurrunt ad actum diligendi deum super omnia. et primum et secundum sunt prius tertio. Nam prius viator est ordinatus ad salutem consequendam quam habeat charitatem infusam: et prius habet charitatem infusam quam acquisitam. et tertium non potest esse sine secundo:

Prima propositio.

Secunda propositio.

Tertia propositio.

Quarta propositio.

De charitate.

Additio. nec secundū potest esse sine primo / s; ediuerso. [Nō vide-
tur verum vniuersaliter q̄ pri⁹ habeat infusam q̄ acquisi-
tam. act⁹ enī prim⁹ meritorius in adulto q̄ semp̄ p̄us fuit
in pctō / precedit natura charitatē infusam.] ¶ Itē paruu-
lis nō est necessaria charitas acq̄sita: nec etiā fatuis & ra-
saria cha-
ritas acq̄-
sita.

**Singula-
rī difficul-
tas: p̄ q̄
vide Sco-
tū. xxviii.
Dist. scđi.**

**Prima p̄-
positio.**

**Secūda p̄-
positio.
Prece-
ptum de-
bet adim-
pleri ad i-
ntentionem
p̄cipiētis
Tertia p̄-
positio.**

Utrū charitas sit necessaria ad preceptorū ipletionem
Et circa hoc loquimur de charitate creata infusa p̄ se / & nō
loquimur āpli⁹ de acq̄sita nec de increata / siue sit specia-
lis mod⁹ assistendi dei ad operandū (quod vocat̄ auxiliū
dei speciale) siue sit specialis mod⁹ dei in acceptādo. & p̄-
prie secundū hoc / scilicet specialiter assistere in acceptā-
do / vocatur charitas. Circa hanc materiā ponuntur due
opiniones. Prima est Dionysij. xvij. distinctiōe p̄mi. quest.
.i. ponentis aliquas p̄positiōes & aliqua corollaria. ¶ Pri-
ma p̄positio. Null⁹ pōt adimplere singula precepta: id est
oīa collectiue / sine charitate. et hec p̄positio (dicit ipse
Dionysius) habet de summa trinitate et fide catholica: &
oppositum illi⁹ est damnatū. potest tamē p̄bari sic: nul-
lus pōt saluari de lege sine charitate: q̄ nullus pōt adim-
plere omnia precepta sine charitate. Consequētia tenet:
quia sequitur bene: adimplebit omnia: ergo saluabit̄: iuxta
illud / Si vis ad vitā ingredi / serua mandata. Ex opposito
bene sequit̄: nō potest aliquis saluari sine charitate: ergo
nō potest adimplere oīa sine charitate. ¶ Secūda p̄posi-
tio. Ut adimpleatur preceptū / oportet q̄ fiat op⁹ precepti
ad intentionem precipiētis: & non sufficit facere opus p̄ce-
pti. patet sic. Si precipiatur. a. op⁹ cū. b. circūstātia: et fiat
.a. sine. b. non adimpletur preceptū. hoc certum est. ergo
vt impleatur preceptū / nō sufficit q̄ fiat illud opus quod
p̄cipitur: s; oportet q̄ fiat taliter qualiter p̄cipitur: hoc ē
cum omnib⁹ circūstantiis intentis a precipiente. igitur.
¶ Tertia p̄positio i qua iacet lepus / est. Quicquid de⁹ p̄ci-
pit / illud precipit i charitate fieri. patet duplici auctori-
tate / Bernardi & Petri. Dicit Bernard⁹: Omne qd̄ p̄cipi-
tur i sola charitate solidat̄. Itē dicit petr⁹: Oīa opera ve-
stra in charitate fiāt. he auctoritates vidētur sonare qd̄
tertia p̄positio sonat. Probat̄ vterius ab eodē Dionysio.

*presupponit dno
missis in ista
Secunda propo*

*sitione q̄ in fontio precipientis est circūstantia actus
iōis si opus precepti fiat sine intentione precipientis
nō ad implebit preceptū cum iam deficient talis
circūstantia & etiā cum bonū sit ex causa integra
s; diuini.*

Quicquid precipit illud precipit vt per huiusmodi prece-
 ptorum adimplentione curramus ad beatitudinē. Psalmus
 sta. Uia mā datorū zc. Sed per nullum opus pergimus ad
 beatitudinē nisi in charitate fiat. igit. **Quarta** proposi-
 tio responsiua q̄ sequitur corollarie ex tertia. Non pōt ali-
 quod preceptū adimpleri sine gratia. Patet per Augu-
 stinum dicentem: Didicisti ex lege non mechari / nō fura-
 ri zc. que singula sine fide / spe z charitate / nō possunt ad-
 impleri. Ideo videt̄ dicere Aug. q̄ nullum preceptū pōt
 adimpleri sine gr̄a. ideo Dionysius duo dicit. Primum: q̄
 nō possunt adimpleri singula sine charitate. Secundū: q̄
 nullū sine charitate pōt adimpleri. **Primū corollarium.**
 Omne opus quo adimpletur preceptū interi⁹ / hoc est om-
 nis volitio vel nolitio adimpletiua precepti / differt specie
 ab operatione qua nō adimpletur preceptum: qz sit extra
 charitatem. p̄z: qz talis operatio est effectiue a charitate
 aliqua: nec ab aliquo altero simili est altera operatio qua
 nō adimplet̄ preceptū. Nā opera que p̄cedunt a charitas-
 te / differunt specie ab aliis non procedentib⁹ a charitate.
Scdm corollarium. Nō sequitur / iste facit id qd̄ tenetur
 facere: q̄ nō peccat. Sed opz sic inferre: facit qd̄ tenet̄ fa-
 cere: z qualr̄ tenet̄ facere: q̄ nō peccat. Exēplū. non est sor-
 tes in charitate: z illi occurrit tps̄ adimplēdi aliquod p̄ce-
 ptū / puta dādi elemosynā. ipse dat. facit qd̄ tenet̄ facere:
 s; nō taliter qualiter d; facere. z ista est tota sentētia Dio-
 nysij. **Lōcedit breuiter q̄ pro omni tpe quo quis tenet̄ di-
 cere horas ex p̄cepto diuino / tenetur adimplere ex chari-
 tate. z quauis dicat horas / si nō sit in charitate / peccat: qz
 tenetur nō solū dicere / s; dicere ex charitate. p̄pterea igitur
 peccat: qz non facit qualiter tenetur facere. Dicit̄ nos
 tāter / ex precepto diuino: qz ecclesia nō pōt nos obligare
 ad faciendū ex charitate: cū ecclesia non habeat imperiū
 sup̄ act⁹ interiores nisi per accidens. Dicit̄ ergo Diony. q̄
 quis exerceat tales act⁹ p̄cepti / si nō sit in charitate / pec-
 cat: s; tñ non tñ peccat q̄tum peccaret si nullo mō face-
 ret. **Sed arguitur cōtra hāc positionē que videtur mul-
 tum dura / z non multū rationalis / et probat̄ q̄ ipse Dio.
 Debeat concedere q̄ tñ peccat ille qui facit actum prece-
 pti in mortali / q̄tum ille qui omittit facere illum actū: ita
 q̄ tātū peccat q̄tum peccaret simpliciter nō faciēdo. p̄z.
 Quādocunq; sunt due omissiones eiusdē precepti equali-
 ter obligantes et eque libere: ille omissiones sunt equalia
 peccata. sed ponatur q̄ sortes et plato obligētur dare ele-
 mosynā. sortes det nō ex charitate: et plato nullo mō det.
 Isti duo equaliter peccāt. p̄z. isti duo equaliter obligan-
 tur / z equalr̄ omittūt actū / z eque libere: q̄ equalr̄ peccāt.****

ps. cxvij.
 Quarta
 propositio

*ut si ecclesia
 instituat q̄ in
 vnoquoq; mēse
 inscipiat cor p̄
 verum xpi in
 per accidens nos
 obhsort ad faciē
 d m̄ ex dno
 forte cum obli-
 get nos ad faciē*

pendum corpus xpi: ~

De charitate.

Quod equaliter obligetur illud supponit. Sed quod eque libere
sine eum omittatur propter: nam sortes eliciens actum non ex chari-
tate eque libere omittit actum ad quem obligatur sicut plas-
to qui nullum elicit. et solus iste actus scilicet ex charitate et non
ille quem elicit extra charitatem cadit sub precepto de dā-
da elemosyna. ergo eque libere omittunt. Quod autem iste actus
quem sortes elicit extra charitatem nullo modo cadat sub pre-
cepto propter. solus actus ex charitate procedens cadit sub pre-
cepto: quia sicut dicitur per suas propositiones prius positas: solus ille
precipitur ex charitate fieri. et sicut habet in suis corollariis
omnis actus procedens ex charitate differt non solum genere
morum: sed natura specie ab omni actu qui non cadit sub
precepto. Et hoc argumentum est de directo contra Dionysium. Ideo
haberetur concedere propter quod non gravius peccat omittens actum
precepti quam illum faciens sine charitate: quia eque libere obli-
gantur et omittunt. ¶ Preterea sequitur corollarium ex opi-
nione Dionysii. quod nullus potest habere remissionem peccato-
rum per sacramentum penitentiae. Patet. Quandoquidem tene-
tur confiteri: nisi confiteatur ex charitate peccat sine eum:
quia obligatur ad confitendum ex charitate. ideo peccat con-
fitendo nisi sit in gratia. ergo non acquirit remissionem
quia ponit obicem actualē. Si vero confiteatur ex charitate:
ergo non consequitur primam charitatem per illud sacramentum
penitentiae: quia ante sacramentum habebat charitatem et remis-
sionem peccatorum: ergo non confertur ei virtute sacramenti.
Ideo habet concedere hoc corollarium: quod nunc confertur
prima charitas per penitentiam: nec remissio peccatorum: sicut
dictum est. igitur corollarium illatum verum. [Hec ratio eodem
modo procedit contra opinionem que dicit quod quantumvis
dolor sufficit ad deletionem peccatorum.] ¶ Tertio sequitur
quod quandoquidem occurrit tempus cuiuscumque precepti adimple-
di homo tantum teneretur discutere suam conscientiam an esset
in peccato vel non sicut ad condignam susceptionem eucharistie.
Unde quis aliquid sit in charitate si accedat ad susceptionem
eucharistie non prius discussa conscientia peccat. Similiter si
teneatur dare elemosynam ex charitate: ita quod hoc totum cadat
sub precepto dare ex charitate: non discussa conscientia pecca-
ret: quia exponeret se periculo peccandi. et nullus deberet ac-
cedere ad materiam cuiuscumque precepti nisi discussa consci-
entia et habita certa probabilitate morali quod est in gratia. Hoc
consequens est falsum: ergo et illud ex quo sequitur. et ista opi-
nio est dura videlicet quod omne preceptum obliget nos non solum ad
opus: sed ex charitate faciendum. ¶ Alia est opinio contraria quam
tenet. S. Tho. et Bonaventura quod precepta legis nature non obli-
gant nos ad modum sed ad opus precepti hoc est non obli-
gant quod opera que precipiuntur fiant ex charitate. et hoc

consequens est
falsum cum per
sacramentum
ex opere operato
conferatur

Additio.

probatum argumētis prius factis sufficiēter. De alijs preceptis positivis pure divinis: vt sumere eucharistiā: confiteri: baptizari &c. est alia difficultas supra tacta: et dictū est ex opinione Durandi q̄ preceptū de sumptione eucharistię nō potest bñ fieri neq̄ adimpleri nisi ex charitate: similiter de penitentiā: & ita de singulis sacramētis. Sz q̄tū ad p̄cepta legis nature simpliciter opinio pbabilior est q̄ illa p̄cepta non obligāt ad modū: sz tantūmodo ad opus. ideo nō possunt singula p̄cepta tā divina q̄ legis nature adimpleri sine charitate. & opinio Durandi est multū pbabilis.

*In decimo q̄m
to capite primi
tractatus.*

¶ An charitas infusa requiratur ad preceptū de dilectione dei super omnia. Ca. ix.

M Am sūt absolute & vtrūq̄ terminate due difficultates circa istā tertiam virtutē theologica: an scz charitas sit necessaria ad salutē & an sit necessaria ad preceptorum impletionē. Consequenter videndū est de tertia difficultate: vtz vtrū charitas infusa sit necessaria ad impletionem precepti de dilectione dei super omnia: hoc est: an charitas infusa sit necessaria ad hoc vt voluntas eliciat actum diligendi deū super omnia. Et in primis supponitur q̄ hic non loquimur de dilectione dei naturali. s. que sequit̄ ad simplicē apprehensionē: sed de dilectione dei deliberata et libera. De naturali em̄ dilectione difficultas est vtrū possit esse dilectio dei naturalis super omnia. Quidā dicunt q̄ non: sed omni dilectione naturali diligit se homo super omnia: qz p̄ prius finis naturalis hominis est suū ipsius p̄servatio. Loquimur ergo de dilectione siue de charitate infusa: & nō naturali. **¶** Cū dupliciter intelligitur q̄ nō possit diligi deus super oīa sine charitate etiā de lege. Uno modo q̄ voluntas cū cognitione non sunt cause sufficiētes: etiā supposito influxu generali dei ad illam dilectionē actualem p̄ducendam: sed cū hoc requiritur cōcursus charitatis infuse tanq̄ causa partialis. **¶** Alio modo potest intelligi q̄ nō potest diligi deus super omnia: sic q̄ quis voluntas & cognitio cum influxu generali sint cause sufficiētes ad p̄ducendū illā dilectionem: illa tñ dispositio de lege est ultimata dispositio & sufficiens ad introductionē charitatis: & sic nunc diligit deus sine charitate: tanq̄ effectus saltē meritorius illius dilectionis sup oīa. **¶** Istis suppositis: q̄tū ad vtrūq̄ membrū est altercatio inter doctores. Quantū ad primū sensum: scz an voluntas cū cognitione &c. dicit Adam prima distinc. primi q̄ non requiritur charitas tanq̄ causa partialis et necessario requisita ad diligendum deum super oīa. Rationes eius fuerūt adducte supra: tamē precipua eius ratio

De charitate.

fuit/ q̄ idem actus in specie est sufficiens produci a potētia sine habitu et cū habitu. ergo si actus diligēdi deū super omnia/ posset sufficiēter produci a voluntate cum habitu/ potest p̄duci sine habitu. ergo nō requirit̄ charitas tanq̄ causa partialis necessario requisita. Tenet oppositū **Eliphat** in eadē distinctione primi sentētiarum/ q̄ voluntas cū cognitione etiā cum influxu dei generali non sunt cause sufficiētes vt p̄ducatur illa dilectio dei super omnia: s; ad eius productionē requiritur habit⁹ supernaturalis infusus tanq̄ causa partialis necessario requisita. Quātum ad scōm membrū distinctionis/ vtrū possit diligere deus sine charitate super omnia/ v; an nō possit diligere quin dilectio sit sufficiens dispositio de lege ad introducendū charitatē: dicit **Sabriel** in tertio. xxvij. dist. in secunda cōclusionē secundi dubij/ q̄ non potest deus diligere super oīa sine charitate: q; dilectio dei super omnia/ est sufficiens et vltima causa dispositio charitatis infuse vt introducat̄ charitas infusa de lege. Probat ipse p̄ multas auctoritates. **Prima/ Cōuertimini ad me/ et ego conuertar ad vos. Querite/ et inuenietis etc.** Sed sic est q̄ non est perfectior modus cōuersionis ad deū/ nec p̄fectior mod⁹ querēdi deū/ q̄ diligere deum sup oīa. sed quicumq; cōuertitur ad deū/ deus cōuertitur ad illū p̄ infusionē gratie. et deū a nobis inueniri est deū esse nobis presentē per charitatē. ergo dilectio dei super omnia/ est sufficiens dispositio de lege vt introducat̄ charitas. et vltra/ dilectio dei super oīa etc. ergo nō potest diligere deus sine charitate. ¶ Hāc tenēt multi doctores et **Monach⁹**. xvij. dist. primi. et multas adducit ratiōes. S; p̄ isto dubio ponā duas propositiones que magis vidētur vere. **Prima p̄positio.** Potest elici dilectio dei super omnia a voluntate cū cognitione dei et influxu communi absq; charitate infusa tanq̄ absq; causa p̄requisita: ita q̄ nō requiritur charitas tanq̄ vna causarū. p; ex auctoritatib⁹ allegat̄: **Cōuertimini ad etc.** Nos em̄ cōuertimur ad deū/ est pri⁹ natura/ q̄ deū conuertit ad nos: alias dixisset/ **Cōuertar ad vos: et cōuertimini ad me.** s; dixit/ **Cōuertimini ad me: et ego conuertar ad vos.** tūc bene sequit̄. prius natura conuertimur ad deū/ q̄ deus cōuertatur ad nos: ergo prius natura est nos diligere deū/ q̄ nos habere gratiā. et vltra. prius natura est nos diligere deum/ q̄ nos habere gratiā: ergo illa dilectio qua diligimus deū prius natura q̄ habeam⁹ gratiam/ nō est a gratia. Consequētia tenet/ q; semp̄ effectus est posterior natura q̄ sua cā. Et vltra. hec dilectio qua prius natura cōuertimur ad deum/ nō est a gratia: et est dilectio dei super omnia: (alias nō esset conuersio ad deū/ immo pot⁹ conuersio) ergo voluntas cum cognitione dei et influxu cons

muni potest dilectionē pducere absq̄ cōcursu charitatis
 infuse. ⁊ ista ppositio est cōformis doctrine Adam cōtra
 opinionē eliphat. s. q̄ charitas nō est necessaria ad diligē
 dum deū sup̄ omnia tanq̄ vna causa prerequisite. ¶ Se-
 cūda ppositio contra Sabrielē. potest haberi act⁹ qui est
 dilectio dei sup̄ omnia / dato q̄ nō habeatur charitas / ita
 q̄ potest de⁹ diligi illa dilectione dato q̄ non sequat̄ cha-
 ritas. Patet. sicut dictū ē / potest causari illa dilectio a vo-
 luntate cū concursu generali nō cōcurrente habitu infu-
 so. pono q̄ causat̄ ita: ⁊ pro illo tempore occurrat tempus
 quo teneor diligere proximū / v̄ subuenire primo. Quero
 tunc producta ista dilectiōe dei super omnia / vel volun-
 tas est adhuc libera ad pducendū dilectionē primi / vel
 nō? Et videtur q̄ sic. sed ad istam dilectionē dei sup̄ om-
 nia / naturaliter seq̄tur illa volitio subueniendi proximo.
 Si dicas q̄ stante dilectione dei super oīa / voluntas est
 adhuc libera ad diligendum v̄ subueniendum primo: er-
 go stante dilectione dei super oīa / potest nō elicere. ergo
 cum ista dilectiōe dei super oīa / stare potest peccatū mor-
 tale: qz in casu posito tenetur tūc elicere dilectionē pri-
 mi. ⁊ vltra. ergo potest q̄s ista dilectione summe diligere
 deum / ⁊ nō i charitate. igitur. Si dicatur q̄ supposita illa
 dilectione / nō est in potestate voluntatis quin eliciat dile-
 ctionē primi / sicut supposita volitione efficaci finis nō ē
 in potestate volūtat̄is qui eliciat actū circa media ad illū
 finem: Cōtra. illa dilectio non necessitat voluntatē p tē-
 pore quo nō est preceptum de diligendo proximum. ergo
 nec quando est preceptū. cōsequentia tenet. Si vna cau-
 sa p vno tempore necessitat ad aliquid: ergo p omni tem-
 pore necessitabit. ⁊ sic ppositio relinquit̄ vera cōtra Sa-
 brielē / q̄ potest diligi deus super omnia / dato q̄ nō habeatur
 charitas: ita q̄ illa dilectio nō ē dispositio sufficiens ad
 introducendū charitatē. ⁊ ista etiā est opinio sancti Tho-
 me prima secūde. habem⁹ ergo resolutorie has duas pro-
 positiones. Prima. potest diligi deus super oīa non con-
 currēte charitate. Secūda. potest diligi de⁹ sup̄ oīa cha-
 ritate nō habita: ita q̄ illa dilectio nō ē sufficiens dispositio
 ad hoc q̄ introducat̄ charitas: imo potest stare cū mortali.

Secūda p-
positio.

Resolutio.

De charitate an sit requisita ad meren-
dum. Cap. v.

Quarta difficultas cōmunis. Utrum charitas
 sit necessaria ad merēdum? primo supponit̄
 tur quid sit meritū: quo supposito videbitur
 respōsio ad difficultatem. Unde meritum se-
 cundū Dio. in secundo. viij. distin. sic diffinit: quid.
 Est operatio charitatiue dilectionis in deū

Meritū

*ut volitio qua habebat dominus paulus
predicandi propter deum erat meritum*

De charitate.

mediate vel immediate in voluntate viatoris predestinati non
necessitata in complacencia eius. Et secundum hanc definitio-
nem infert aliquas propositiones declarativas definitionis.
Prima p- **Prima.** Nullus meretur quiescendo hoc est pure omittendo.
positio. et propterea dicit in definitione quod meritum est operatio. Se-
Secunda p- **cunda.** Omne meritum est formalis dilectio dei vel actualis.
positio. ideo dicit in deum mediate vel immediate hoc est a te ali-
quis actus voluntatis sit meritorium vel meritum de necessita-
te requiritur quod actus ille sit dilectio dei et quod tendat immediate
in deum vel sit ex dilectione dei hoc est quod sit ex aliquo actu qui
tendit immediate in deum. **Tertia.** Nullus actus beati est meri-
Tertia p **tu.** propterea ponitur in definitione in voluntate viatoris. [Si
positio. actus beati non esset meritorium nec actus damnati esset demeriti-
Additio. torium: sequeret eadem ratione quod actus beati non esset moraliter
bonus: et ex consequenti actus damnati non esset moraliter
malus: et sic odium dei in damnatis non esset malum quod com-
muniter negatur. Et videtur quod non sit bonitas et malitia univo-
ce nobiscum.] **Quarta.** Nullus actus pure naturalis volunta-
Quarta p **tis** qui causatur ex simplici apprehensione obiecti est meritum.
positio. ideo ponitur in definitione non necessitata in complacencia
eius. s. obiecti. **Quinta.** Nullus actus formaliter presciti est me-
Quinta p **ritum.** propterea ponitur in definitione in voluntate viato-
positio. ria predestinati. Probat ista propositio. Actus non dicitur me-
ritum nisi illi quem deus acceptat ad vitam eternam. sed
deus nullum actum presciti acceptat ad vitam eternam. ergo.
maior est nota et minor probatur: quam deum acceptare aliquem
actum ad vitam eternam est deum velle per tali actu dare vitam
eternam. sed per nullo actu presciti vult dare vitam eternam. er-
go pro nullo actu presciti dabit vitam eternam. nam bene se-
quitur. deus non vult dare huic vitam eternam: ergo non da-
bit vitam eternam. Unde infertur quod actus meritorium et non meritorium
sunt eiusdem speciei: cuius oppositum videtur dixisse. xvij. disti.
primi. patet. capio prescitu et predestinatum. uterque dilis-
gat deum in gratia. ille due dilectiones sunt eiusdem speciei
specialissime. nam sunt ab eisdem principiis et causis eiusdem
speciei. et illa que est in prescito non est meritum: nisi dicas quod in-
telligebat in illa decimasextima disti. de merito large et non
stricte capto. ¶ Quatu ad illam particulam definitionis in
qua dicitur in voluntate viatoris predestinati non videtur
hoc multum probabile sed totum stat ad nomen. nihilominus di-
cunt doctores quod prescitus agens ex charitate meretur vitam
eternam ut tractat de aliazo. et ad argumentum Diony. hunc
actum deus non acceptat: quia pro hoc actu non vult dare
vitam eternam quia non dabit: (nam bene sequitur vult
dare: ergo dabit) nego quod hunc actum presciti in gratia factum
non acceptet ad vitam eternam. et ad probationem non vult

Dare pro hoc actu vitā eternā: cōcedo. ergo nō acceptat: nego cōsequentia: qz deum acceptare actū ad vitā eter-
nā non est deū habere velle quo vult aliquādo dare vitā
eternā: sed est iudicare hūc esse dignū vita eterna s̄m le-
ges positas. Ideo dupliciter exponit actū esse acceptatū
ad vitā eternā. Primo modo vt dictum est. Secūdo mo-
do s̄m presentem iustitiā de⁹ acceptat: hoc est habet vel-
le conditionatū quo vult pro hoc actu dare vitā eternā
si decedat in eo statu in quo nunc est. Et q̄libet istoz mo-
doz exponendo deus acceptat actum presciti. Sed merita-

Uide sco-
tum. xvij
dist. ij.

titum scdm cōmuniter loquētes est actus bonus libere eli-
ctus ad vitā eternā a deo acceptatus. Et no facio hic
difficultatem quā Holcot facit in prima quest. vtrū actus
pure naturales possint esse merita de potentia absoluta?
Dicitur q̄ sic. Neq̄ hic queritur an omne meritū sit act⁹
moraliter bonus: notum est enī q̄ sic: quia bonitas meri-
toria presupponit moralem. Meritū ergo est operatio s̄m
presentem iustitiā / propter quam s̄m leges positas deus
vult dare beatitudinem. Hoc supposito: cū queritur vtrū
charitas sit necessaria ad meritū: iterum hoc dupliciter
intelligitur. vno modo sic: vtrum charitas sit necessaria
tanq̄ assistens. i. q̄ necessario requiratur assistentia ipsi⁹
charitatis. Alio modo q̄ sit necessaria tanq̄ agens: ita q̄
necessario requiratur ipsam partialiter concurrere ad actū
anteq̄ sit meritori⁹. In ista questione duo sunt certa. Pri-
mum q̄ necessario necessitate legis posite / requirit̄ chari-
tas ad merendū vel assistens vel coagens. Ptz ex auctori-
tate pauli. i. ad Corinth. xij. Secūdo certū est q̄ non suffi-
cit coassistencia charitatis ad actum meritoriū: qz coassi-
stit peccato veniali / z actibus indifferentibus / scdm ponē-
tes illos. Sed inter doctores est dubia difficultas vtrū sup-
posita bonitate act⁹ / sufficiat assistētia charitatis vt act⁹
sit meritorius / vel requirat̄ cōcursus actiu⁹ charitatis ad
illum actū pducendū: z presupponit̄ difficultas an habit⁹
partialiter concurrat ad actus. Dicit Durādus q̄ non re-
quiritur concursus actiuus charitatis: sed supposita boni-
tate actus / sufficit assistētia illius cū illo actu. Alij dicunt
q̄ habitus infusus nunq̄ cōcurrit nisi mediāte acquisito.
Ideo dicerēt q̄ charitas solū assistit. Sed istis dimissis / po-
nitur propositio communis z multum probabilis. Anteq̄
actus sit meritorius / de lege requiritur z sufficit concur-
sus charitatis actiuus. i. q̄ charitas actiue concurrat par-
tialiter ad productionē illius actus. Ista ppositio non po-
test efficacibus argumētis probari: quia nō est nobis eui-
dens q̄ charitas sit: sed solū per fidem. z supposito q̄ cha-
ritas sit / nō sunt auctoritates in sacris lris q̄ charitas cō-

Scotus
vij. dist.
secūdi.
Merita

Propositi-
o.

De charitate.

currat / sed apparentie sunt. qz enī ponitur in anima / ideo oportet vt eam faciliat vel inclinet ad actus. ⁊ inclinare nihil aliud est q̄ partialiter concurrere. ergo videt̄ q̄ ipsa charitas actiue concurrat ad illos actus. Unde aliqd̄ animam vel potentiā inclinare ad actus / est remouere prohibens / vel partialiter cum potentia actū producere. Et nō oportet q̄ charitas omne prohibens remoueat / puta concupiscētiam naturalem / vel malos habitus / q̄uis possit illos diminuerē. ponitur ergo charitas tanq̄ p̄ductiua noui act⁹ / ita q̄ est necessaria tanq̄ causa partialis coagens.

Circa istam positionē sunt multe difficultates. Prima. Videtur sequi q̄ volūtas non posset remittere actum suū meritoriū vsq̄ ad non gradū. Secundo sequit̄ q̄ alicuius rei permanentis daretur vltimū non esse completū. ⁊ tertio q̄ alicuius rei permanentis datur vltimū esse completum. et ista tria sunt corollaria que vident̄ sequi ex ista positione. Primū probatur: ⁊ pono q̄ fortes conetur elicere actum meritoriū vt duo / ⁊ habeat charitatem intēsam vt duo. tunc intensior elicietur actus a volūtate conante vt duo et a charitate / q̄ si solū esset ille conatus sine cōkursu charitatis. tunc capio illam partē quam produceret solus ille conatus sine charitate / ⁊ sit. a. ⁊ capio excessum illius actus qui est a charitate / excedēs illā partē quā p̄duceret solus ille conatus / et sit. b. tunc arguit̄ sic. si volūtas remittat suum conatū ad subduplū / puta ad vnū / remittetur. a. ad subduplū / ⁊ remanebit. b. in sua integritate / quia eius causa adhuc manet equalis ⁊ eadē. pariter si voluntas remitteret suum conatū ad subtriplū. a. remittet̄ ad subtriplū / ⁊. b. remanebit equalis: ⁊ sic in infinitum procedēdo semp. b. remanebit equalis. igitur nunq̄ volūtas poterit remittere totū actum ad non gradū quin semp maneat. b. latitudo in sua integritate. Secundū pbatur: ⁊ pono q̄ fortes iam non diligat platonē / incipiat tñ diligere / ita q̄ imediate post hoc diliget / incipiēdo dilectionē platonis a nō gradu / augmentādo successiue illā. et suppono q̄ charitas vltra conatū sufficit p̄ducere vnū gradū. tūc sic arguo. para. pueniēs a charitate / nūc non est / ⁊ imediate post hoc erit / qz charitas est agens naturale / ⁊ agit in extremū sue potentie agens q̄tum potest ⁊ q̄ cito pōt. ergo dabilis est certus gradus qui nunc non est / qz volūtas nihil agit nūc: ⁊ ille totus gradus imediate post hoc erit / qz q̄ cito conabitur volūtas / erit. ⁊ imediate post hoc erit conatus volūtatis / qz imediate post hoc aget. igit̄ imediate post hoc erit excessus charitatis super actū voluntatis per vnū gradū: ⁊ per consequēs illius datur vltimū non esse: quia nunc non est / ⁊ imediate post hoc erit. Tertiu

o. nunc

pbatur: et pono casum q̄ sortes nūc diligat deū in gratia
 et meritorie: et incipiat nūc odire proximū / vel successiue
 incipiat elicere volitionē furādi / ita q̄ nūc non odit / et im-
 mediate post hoc odiet illū. et capio excessum dilectionis
 dei proueniētē a charitate / et sit. a. Iste totus grad⁹ nūc
 est / et immediate post hoc nō erit. patet: quia immediate
 post hoc nō erit charitas / cum immediate post hoc erit in
 peccato / et voluntas immediate post hoc nō sufficeret con-
 seruare. a. gradū. patet: qz pono q̄ dilectio dei citra illum
 gradū est maxima quam volūtas potest habere / ita q̄ ma-
 iorē non potest conseruare / quo posito sequitur q̄. a. corū
 petur totaliter immediate post hoc / cū illius causa conser-
 uans nō sit. igitur intentū. ¶ Primum argumentū suppos-
 nit hanc difficultatē: Utrum charitas tantū agat cum par-
 uo conatu sicut cum magno / et nō magis. exemplū / vt sor-
 tes habens charitatē vt duo / conatur vt tria: et plato parī-
 ter habēs charitatē vt duo / conatur vt quinqz. an illa cha-
 ritas equaliter cōcurrat et agat in sorte et in platōe / hoc est
 dicere / an charitas cum maiori conatu concurrēs / faciat
 equalē excessum vel maiorē in actu q̄ faceret concurren-
 do cū conatu minorē? Aliqui dicunt q̄ nō / s; q̄ equaliter
 facit cū maiori et cū minori conatu. cuius ratio / qz chari-
 tas est causa siue agens naturale: et ideo semper tm̄ agit
 cū vno / sicut cū reliquo: hoc est / cum paruo sicut cum ma-
 gno conatu: vt notū est q̄ sortes trahens nauē cum duo-
 bus / et postea cū quattuor / semper equalē velocitatē fa-
 cit ex parte sui / et semper equaliter agit. Similiter cā dela-
 iuncta vni corpori luminoso / et postea maiori / semper facit
 equalē excessum luminis. Eodē modo dicendū est de cha-
 ritate / vt ipsi dicunt. et tunc p̄ceditur q̄ charitas cū. a. co-
 natu aliquo agat: et cum subduplo conatu tm̄ agit: et
 cum subtriplo tātum agit: et sic in infinitū: ita q̄ si succes-
 siue volūtas remittat conatum suum vsqz ad nō gradum /
 tunc in instanti terminatio illius remissionis verum est
 dicere / iste excessus semper immediate ante hoc instans
 fuit totus / et eius nihil nūc est. et sic datur primū non esse
 totale et cōpletum rei permanētis / quod oportet cōcedere
 secundū hanc opinionē. Et vt clarius hoc capiatur / po-
 natur tale exēplum. sit sortes qui conatur vt duo / et habet
 charitatē vt octo. actus est intensior per aliquā latitudi-
 nem q̄ foret si nō esset charitas / puta per. a. latitudinem.
 tunc remittat conatū ad subduplum / et conetur vt vnum:
 et tunc qm̄ conatur solū vt vnum / actus remittitur / et rema-
 net idē excessus. et si remittat iterum suum conatū ad me-
 dium gradū / remanebit iterū idē excessus. et ita cōsequē-
 ter remittat conatū vsqz ad nō gradū. tūc in instati termi-

Charitas
 est causa
 naturalis

De charitate.

ante remissionē iā verum est dicere: iste excessus semper ante hoc fuit totus / et nūc iste nihil est: ideo desinit eē per primū instās non esse cōpletū. et hoc est concedēdū scōm hanc opinionē. et ratio est: nā q̄ cito desijt esse causa partialiter concurrēs et requisita necessario / tā cito corrumpitur ille excessus seu effectus in illo instāti. nā non est imaginādū q̄ vna pars precise pducatur a volūtate et a conatu volūtatī / et alia pars precise a charitate / sed a quolibet istorū producitur tot⁹ actus / s; non a quolibet totaliter: s; totus a quolibet: et ideo volūtas necessario requirit ad cōseruationē illius: qua nō posita sequitur corruptio illi⁹ in illo instāti. et ideo qz semper añ illud instans fuit sufficiēs causa cōseruatiua illius grad⁹. s. charitas et quicūq; conatus: ideo semper immediate ante illud instās fuit. Habēt scōdo concedere consequenter secundū corollariū. s. q̄ rei permanentis datur vltimū non esse completū / vt pbat argumentum. Unde sicut in desitione qñ remittebat conatū / in instāti terminante non erat / et immediate añ erat: ita ecōtra ille tot⁹ excessus nūc non est / et immediate post hoc erit. ideo totus ille excessus incipit p vltimū nō eē cōpletum. Quātū ad tertiū corollarium dicitur q̄ est concedendum apud quācūq; opinionē / etiam apud opinionē recitatam. Et hoc non est inconueniēs quando causa necessario requisita ad cōseruationē / supernaturaliter corrūpitur subito. tunc em̄ pariter illius cause effectus corrūpitur subito. et vltimū esse nō incōuenit: vt sortes qui iam conatur vt duo cū charitate vt octo / actus est intēsior per a. latitudinē ratione charitatī. si eliciat successive volitionē furandi / et incipiat peccare: tūc. a. excessus nunc est / et nūc post hoc aliquid eius erit: qz post hoc erit solus conatus / q̄ non sufficit cōseruare actū in tali excessu. ideo supernaturaliter quādo desinit causa pseruare / per vltimū non eē cessat talis effectus / puta per cōseruationē dei nō cōseruantis. ¶ Alius est modus dicēdi p̄munioz q̄ charitas agit fortius cū maiori conatu q̄ cū minori: ita q̄ si sortes cū charitate vt quattuor / et cū conatu vt duo / elicit actū vt sex: cū eadē charitate et conatu vt quattuor elicit actū vt duodecim: ita q̄ volitio sortis est intēsior ratione gratie quādo sortes conatur vt quattuor / q̄ sit intēsa ratiōe gratie qñ sortes conat vt duo: ita q̄ charitas fortius agit. Ultra dicit q̄ si remittatur conat⁹ volūtatī successive vsq; ad nō gradū: ita concursus charitatis remittit vsq; ad nō gradū successive cōformiter ad remissionē conat⁹ volūtatī. Similiter si volūtas conat a nō gradu successive: ita charitas incipit concurrere a nō gradu successive: sic. s. q̄ sicut conat⁹ successive intēdit / et volūtas successive forti⁹

agit: ita charitas successiue fortius ⁊ fortius aget. ideo sicut augetur conatus voluntatis a nō gradu/ pariter augetur cōcursus charitatis a non gradu actiuitatis. et sic nō admitteret ista positio q̄ incipiat esse per vltimū non esse. iō charitas magis concurrat cū maiori conatu: et si remittatur conatus vsq; ad nō gradum/ ita remittitur concursus charitatis vsq; ad nō gradū. et hanc opinionē tenet Dio. ⁊ cōmuniter fere omnes docto. et Monachus in secundo pariter hāc tenet. ¶ S; contra hanc opinionē arguit sic. charitas nō est infinite actiuitatis: vt charitas vt duo nō est infinite actiuitatis. ergo dabilis est certus grad⁹ cōcursus quo cōcurrere potest ad producēdum actū: ⁊ non pōt maiori cōcursu: s; possit cōcurrere ad maiorē actū: sed nō maiori cōcursu. tūc sic arguitur. ipsa charitas est solū finite actiuitatis/ gratia exēpli vt duo. ergo dat certus grad⁹ cōcursus quo cōcurrat/ ⁊ non magis cōcurrat. et sit. a. tūc sic. pōt. a. concursus cōcurrere cū conatu vt. iiii. et cū conatu vt. vi. non magis cōcurrat. p; q; nō potest magis concurrere. ergo quibus adiungatur causa fortior/ nō tamē magis cōcurrat charitas ex parte sua. et sic nō magis cum maiori q̄ cum minori. igitur pariter cū minori conatu vt. iiii. nō minus cōcurrat q̄ cōcursu signato/ ⁊ sic semper equaliter cōcurrat cū omnib⁹. ¶ Respondetur concedendo assumptū: et admitto casum: ⁊ nego duas vltimas cōsequētias: ⁊ dico q̄ qñ dixi q̄ cum maiori conatu magis cōcurrat / hoc est intelligēdum quādo non cōcurrat scdm extremū sue potētie. Nā qñ charitas cōcurrat scdm extremū sue potētie: cū maiori conatu non magis cōcurrat: sed semper cum minori conatu minus cōcurrat/ et sic cōsequenter. Unde pro materia argumenti dicitur q̄ charitas in se est solū finite actiuitatis. ergo datur cert⁹ grad⁹ concursus quo concurrere potest: ⁊ nō maiori. ⁊ hoc est concedendū: alias esset infinite actiuitatis. ¶ Contra solutionē argumēti replicatur. charitas est agēs naturale: igitur semper agit secūdū extremum sue potētie. ergo cū omni conatu cōtuncunq; paruo cōcurrat semper secūdū extremum sue potētie: ⁊ sic oportet redire in primā opinionem. Respondent isti q̄ verū est q̄ est agēs pure naturale (naturale inquā vt distinguitur contra liberū) sed agit secūdū motionē agētis liberi/ puta dei: q; est instrumentum spiritus sancti: et ideo secūdū motionē spiritus sancti magis v; minus agit: ⁊ non opz q̄ semper agat secūdū extremum sue potētie/ s; magis vel minus scdm qualitātē vel quātitātē conatus: ita q̄ cū minori nō tm̄ agit sicut: cum maiori. [Videtur mihi q̄ omne inconueniēs illatum contra primam opinionē/ etiam pōt induci de habitu acq̄sito/ puta de charitate acq̄sita et sic

Charitas
est agens
naturale

Additio.

De charitate.

de et spe. et propterea prima opinio est satis probabilis: et similiter ista opinio est defensibilis satis. Sed querendum est / cum quo conatu agit charitas ut quattuor ad extremum potentie. si cum conatu voluntatis ut quattuor: tunc volo quod motione spiritus sancti amplius conetur voluntas quam ut quattuor. quare non plus quam ad extremum potentie agit.] ¶ **Alia difficultas.** secundum hanc positionem notum est quod actus est meritorius a charitate et voluntate. utrum attendatur inter se meritorum penes proportionem conatus ad conatum / vel penes comparationem charitatis ad charitatem / vel tertio penes aggregatum conatum et charitatis unius ad aggregatum conatus et charitatis alterius. Ideo possumus hic facere tres comparationes etiam eiusdem speciei / primo comparando conatum unius ad conatum alterius: et charitatem unius ad charitatem alterius: et aggregatum unius ad aggregatum alterius. queritur igitur penes quid istorum trium sit attendenda proportio meritorum. ¶ **Pro solutione primo** videndum est quid sit conatus. primo non est actus voluntatis: et hoc probat Dionysius. cum nos dicamus quod actus est a conatu / et actus non est ab actu. igitur conatus est quid prius natura quam actus / et sic non est actus. nec est habitus. patet. primus actus voluntatis est a conatu voluntatis / et voluntas potest agere sine habitu. igitur. Dicit igitur Dionysius. quod conatus voluntatis nihil aliud est quam voluntas libere applicans tantum vel tantum de sua actiuitate ad actum producendum. et potest ipsa voluntas applicare totam vim suam: ideo tunc dicitur agere secundum extremum sui posse. Similiter potest minus et minus applicare: et sic conatus voluntatis supponit pro voluntate connotando liberum exercitium sui posse siue sue potentie. Istis suppositis queritur penes quid attenditur proportio meriti in illis qui inequaliter conantur ad diligendum deum vel primum etc. ¶ **Respondet Dionysius.** ponens talem propositionem quam habet per maxima. Quandocumque sunt duo qui equaliter faciunt quod in se est / equaliter merentur. patet. si equaliter faciunt quod in se est / equaliter est attribuendum de premio uni sicut alteri. nam equaliter facere quod in se est est equaliter conari. et si equaliter conantur / equaliter merentur. igitur equalitas vel inequalitas meritorum est attendenda penes equalitatem vel inequalitatem conatum. Et e contrario sequitur / isti inequaliter conantur: igitur inequaliter faciunt quod in se est. et diuerso / inequaliter faciunt quod in se est / igitur inequaliter conantur. et ultra. igitur inequaliter merentur. et sic equalitas vel inequalitas meritorum est attendenda penes conatus maiorem vel minorem precise. et hoc tenet Dionysius. scilicet quod tantum penes proportionem conatum attenditur proportio meritorum / ceteris alijs paribus / scilicet quod sit eadem ma-

proportio. Equitas.

Quid sit conatus.

teria / et idem obiectū: quoniam dilectio dei ex minori conatu / est magis meritoria quam dilectio primi ex summo conatu. Breuiter recapitulando hanc materiam dicitur quod totus actus productus partialiter a charitate et a conatu / est intensior quam foret si non esset nisi a conatu. nihilominus totus actus est a conatu / et totus a gratia: totus a quolibet / sed partialiter. id est cum adiutorio alterius: quemadmodum est de duobus trahentibus nauem / vel portantibus aliquod pondus: quia quilibet illorum portat totum pondus / sed non totaliter: sicut etiam est in effectu cause secunde. nam illa producit totum effectum / et etiam causa prima / sed non totaliter: et quilibet istarum producit partialiter partialitate cause. Recitata est iam tandem opinio quod penes proportionem conatum supposita gratia est attendenda proportio meritorum / et hoc ceteris alijs paribus / puta de eodem obiecto et ceteris / et fundamentum precipuum illius opinionis est / quia quicumque equaliter facit quod in se est cum altero / licet non tantum faciat sicut alter. id est non tantam operationem: si tamen equaliter faciat quod in se est / et non producit tantum / quia forte habet impedimentum / nihilominus est equaliter laudandus / sicut alter qui facit quod in se est / quamuis faciat maiorem operationem. ¶ Consequenter queritur circa hanc opinionem utrum ista consequentia sit bona: iste magis conatur quam ille in ordine ad istam operationem: ergo magis meretur / supposito quod uterque sit in gratia tunc. Et apparet quod non. et capio duos quorum vnus sit precise actiuitatis libere vt. iiii. summus gradus possibilis quem potest producere / est vt. iiii. et potest infra totam latitudinem vt. iiii. et alius sit in duplo maioris actiuitatis / puta vt. viij. et quod primus conetur secundum extremum sue potentie / et secundus solum vt quinq. tunc secundus magis conatur quam primus: et tamen non plus meretur. patet. primus facit magis quod in se est / quia totaliter facit quod in se est: et non secundus / sed solum partialiter facit quod in se est. ergo primus venit plus laudandus quam secundus. ¶ Dicit diony. quod primus plus meretur quam secundus / licet non tantum conetur / quia plus facit quod in se est / quam secundus: quia facit quicquid potest: et non alter: cum secundus non agat secundum extremum sue potentie. modo ille magis meretur qui facit plus quod in se est / quam non ita faciens (unde ista consequentia non valet. iste plus conatur quam alter. ergo plus meretur. patet in proposito) verum tamen hoc non videtur mihi satis conuenienter dictum. Nam secundum hoc fundamentum / omnes angeli equaliter meruissent: quod tamen videtur falsum. probatur tamen sequela / quia verisimile est quod omnes illi qui conuersi sunt in deum: conuersi sunt omnes in deum secundum extremum sue potentie. et si sic: igitur omnes equaliter fecerunt quod in se est.

De charitate.

et per consequens equaliter meruerunt. quod tamen ab omnibus doctoribus negatur / dicentibus q̄ perfectiores & superiores angeli et qui preclariora habuerunt naturalia / magis meruerunt / et beatiore sunt. Et propterea ista opinione ommissa / aliter dico q̄ ista cōsequentia non valet / iste conatur fm̄ extremū sue potentie / et ille non: ideo pl⁹ facit quod in se est: ad istū sensum. i. plus ponit de sua actiuitate q̄ ali⁹. Unde ponere de suo / est conari: et magis ponere de suo / magis est conari: ita q̄ equaliter facere quod in se est: est equaliter cōcurrere & equaliter agere. Exemplum potest capi de artificibus / quorum vnus agit q̄tū potest / et alter non tantū q̄tū potest: & tamen secundus magis lucratur / qz̄ habet plus art⁹ / & opera sua est maior: vt est architector respectu operarij cui preest. ita in proposito dicendum est / sortes qui potest agere vt. viij. agens tantū vt. vj. plus ponit de sua actiuitate q̄ alius qui agit precise vt. iij. et tota actiuitas sortis est maior q̄ tota actiuitas alterius agentis precise vt. iij. ideo sortes plus meretur. ¶ Alia est opinio q̄ solū penes gratiā / et nullo modo penes conatū nec penes actus est attendēda proportio meritorum. & ista est opinio multorum antiquorū / quā nullus nunc tenet. Tertia est opinio q̄ penes aggregatū ex vtroq̄. s. ex conatu & gratia / ad aggregatū ex conatu & charitate alterius / attendēda est proportio meritorum. Ex qua sequunt̄ corollarie ista tria esse concedenda / primū vt delictet q̄ equaliter aliquis conādo cum alio / magis meretur: vt sint sortes & plato / sortes eliciat dilectionē dei vt iij. & plato tantū conetur precise q̄tū sortes / & eliciat dilectionē vt. vj. plus meretur q̄ sortes: quia actus eius est intensior. igitur primū illatum verum. Scdm̄ quod sequitur / est: vbi minus conatur aliquis / aliquando magis meretur / aliq̄ equaliter. Patet. bene sequit̄. plato plus meretur q̄ sortes quādo equaliter conatur. ergo per aliquā latitudinē meriti magis merē diuisibiliter. s̄ possibile ē q̄ remittendo suum conatum / remittat ita parum q̄ remittetur per dimidiū illi⁹ excessus: et potest remittere de conatu precise vt tollat solū illum gradum meriti quo excedit meritum sortis. quo facto minus conatur. & sic p̄ illatum secundū. Tertium quod sequitur / est: vbi minus conatur / aliquando equaliter meretur. Et ad argumentum primę opinionis q̄ pducatur maior act⁹ / hoc puenit ex gratia siue cōcursu charitatis: et ille est naturalis. igitur non est in potestate sortis: et per cōsequens ratione illius non debet laudari nec vituperari. ergo equaliter meretur. Distinguo q̄ non sit in potestate sortis: vel antecedenter / et sic nego. vel consequenter et formaliter / et sic concedo. &

Penes
qd̄ attendenda
est proportio
meritorum.

*ista opinio sic probatur proportio
sive q̄tū sit meriti attendit penes
atq̄ nō penes conatus ad conatū
neq̄ penes cōcursum charitatis ad co
cursum charitatis & penes aggrega
tum conatus & cōcursus charitatis s̄m̄
ad aggregatū conatus & cōcursus charitatis alterius*

hoc explicatur sic / qz operationes siue actus ex quibus acquiritur fortis gratia / erant in potestate fortis / que erant antecedentia ad charitatem. et sic ante ad charitatem erat in eius potestate. Ideo concursus gratie nunc est in eius potestate: qz scilicet libere eam acquirit / ideo concursus illius ad actum liberum imputatur ei ad premium. Sed ex hoc corollarie sequitur quod ad minus concursus gratie baptismalis non auget meritum. patet / qz operatio per quam paruulus acquirit gratiam / non est in potestate illius. et sic penes maiorem vel minoritatem gratie / saltem que sit acquisita vi sacramentorum / que suscipiuntur ante usum rationis / vt baptismus et confirmatio / non augmentabitur meritum. Propterea oportet aliter explicare illud verbum antecedenter. pro quo supponendum est quod licet gratia et voluntas ad eundem effectum siue actum simul concurrant / tamen voluntas prius natura concurret quam charitas: quia voluntas potest concurrere sine gratia / et agere ea non concurrente / sed non ediuerso. ideo concursus charitatis est in potestate voluntatis antecedenter / hoc est aliquid est in potestate voluntatis. scilicet concursus voluntatis / quod est ante et presuppositum ad concursum charitatis. nam ad meritorium actum eliciendum presupponitur voluntatem concurrere: quod est prius prioritate nature ad charitatem concurrere simul cum voluntate: quod est vnum consequens: quod est antecedenter in potestate voluntatis. quod voluntas concurrat vel non / est in potestate voluntatis. ideo est ante / et est pure liberum. et sic actus procedens tam a concursu voluntatis quam a charitate / est magis laudabilis / quia concursus charitatis imputatur partialiter voluntati ad laudem / licet in seipso non sit in potestate voluntatis. sed sufficit quod illud antecedens natura non tempore sit in pura libera potestate voluntatis. hinc est quod actus procedens ex habitu / est magis meritorius vel demeritorius quam si a solo conatu voluntatis produceretur. quis enim ipsi habitu pure naturaliter concurrat / tamen eorum concursus est in potestate voluntatis antecedenter / pro quanto in eius potestate est concursus voluntatis / qui est prior natura concursu illorum habituum. et sic est in eius potestate quod habitus concurrat vel non concurrat / pro quanto in eius potestate est agere siue ponere actum ad quem natus est ille habitus concurrere: vel non ponere. Similiter est in eius potestate / pro quanto in eius potestate fuit ponere causam illi habitus / vel non ponere. [Ex dictis sequeretur quod actus mere naturaliter sequens ad alium / esset meritorius noui premium. patet consequentia / quia talis actus est antecedenter liber. et hoc est argumentum fortius contra opinionem. sed potest dici quod actus ille antecedenter liber non habet libertatem intrinsecam sicut voluntas. sed semper manet replica.]

Additio.

De charitatis

De augmento charitatis.

Capl. xj.

Equitur alia difficultas generalis de augmēto charitatis: videlz quō augeat charitas: an solo actu elicitō ex charitate: et an a quolibet tali augeat. Un̄ non facio difficultatē quin possit augeri effectiue: qz sicut a solo deo pducit effectiue: ita ab eo solo pōt augeri effectiue: sed est hic solū questio de augeri meritorie et dispositiue. Quātum ad primā ptē difficultatis sit ista p̄ma p̄positio: Sicut charitas sine quocūq; actu recipiētis acq̄ri pōt: ita et augmētari. Prima pars ptz de paruulis baptizatis: q̄ solū ex vi sacramēti acq̄rūt gratiā sine actu bono ab eis elicitō: s̄z solū ex vi opis operati sacramentalis. **S**ecūda pars ptz. s̄. q̄ eodē modo posset augeri virtute sacramēti: et solum. capio in principio nascētis ecclie iudeū paruulū circūcisum ante xp̄i passionē: et imēdiate post passionē ante perfectā etatē baptizet. talis per baptismū sine actu volūtatis recipit augmentum gratie: qz augeat charitas ex vi sacramēti baptismi sine actu ipsi: cū adhuc nō habeat p̄fectū vsum ratiōis requisitū ad meritū personale: vt supponit casus. Similiter ptz nunc de baptizato: et post ante vsum ratiōis cōfirmato. talis ex vi sacramēti baptismi recipit gratiā. a. quā adhuc habet: et virtute sacramēti cōfirmationis recipit gratiā. b. qz confert gratiā ex opere operato: et illa augeat charitatē acq̄sitā in ipso baptismo. igit sine quocūq; actu operantis augeat charitas. **E**x his sequit̄ corollarium De lege non repugnat vnū paruulū qui nuncq; habuit meritū personale: esse ita beatū et habere tantā beatitudinē sicut adultus qui habuit meritū personale. Unde meritū personale est qd̄ puenit ex bono motu: hoc est ex bona volitione aut nolitione merētis: ita q̄ est illud qd̄ puenit ratione opis operantis. Per oppositū meritū nō personale est qd̄ puenit nō ex opere operantis. i. virtute boni moti volūtatis. s̄. bone volitionis aut nolitionis: sed virtute opis operati. hoc supposito p̄bat̄ corollarium: et capio paruulū baptizatū et cōfirmatū q̄ discedit ante vsum ratiōis: et tūc signo gradu ḡfe illi collate solū virtute sacramēti cōfirmationis: et sit. a. qui gradus est vltra gratiā datam virtute baptismi. tunc capio aliū paruulū baptizatū solū: et non cōfirmatū. talis cū primū peruenerit ad annos discretiōis: pōt elicere vnū bonum velle qd̄ precise sit meritorium. a. gradus. patet. quocūq; ei⁹ actu dato: si dicas q̄ est meritorium maioris gratie q̄. a. gradus: volo q̄ eliciat velle ita remissum q̄tū esset illud si sibi p̄cise. a. gradus corresponderet. et tunc volo q̄ sine vltiori actu moriat̄: et sequit̄ illatū. ideo nō est inconueniēs q̄ carēs merito p̄sonali: tūc beatificet sicut h̄ns

meritū psonale. [Mihi videt̄ cōcedendum corollariū. S; tūc est argumētū : minima gloria dat̄ pro gr̄a baptismali: ergo nō est possibile aliquē decedere in minori gr̄a : alias haberet gloriā minorē minima.] Quātū ad secūdā partē difficultat̄ in qua v̄t an a quilibet tali r̄c. est apparētia q̄ sic / qz quilibet talis ē meritorius : & cuilibet merito:io actui respōdet gr̄a i certo gradu. igit̄ ratioe cuiuscūq; act⁹ meritorij augeť gr̄a per additionē illius gradus illi r̄ndētis.

¶ Circa hanc difficultatē tres sunt opiniones. Prima. S. Tho. xvij. di. j. q. iij. ar. iij. in solutiōe ad vltimū argumētū il li⁹ articuli v̄t q̄ nō quilibet actu ex charitate elicitō augeť charitas / nec ex quolibet tali augeť beatitudo. vñ ad hoc declarādū dicit q̄ sicut aliquo bono actu disponit̄ homo sufficient̄ ad hñdā p̄mā gratiā / & aliq̄ bono actu nō disponit̄ sufficient̄ ad maiorē gratiā hñdā: ita aliquo actu elicitō ex charitate / nō disponit̄ homo sufficient̄ ad augmētū maioris charitatis: & tali actui nō respōdet charitas: & ex cōsequēti nec gl̄a seu beatitudo. & inde dicit q̄ p̄portio meritorij nō attēdit̄ penes multitudinē seu pluralitatē actūū. Vñ dicit q̄ actu elicitō ex gratia nō sufficienti disponere ad augmētū charitatis / nō efficit̄ homo ratioe illi⁹ dignior maiori p̄mio: s; soliū eodem p̄mio p̄cedēti. Eandē opinionē tenet. S. Bona. in sc̄bo. [Sic ego dico firmiť q̄ habit⁹ acquisit⁹ nō augetur a quocūq; actu: s; requirit̄ act⁹ sufficient̄ intensus.]

¶ Sc̄da opinio est Richar. dist. xvj. sc̄di / & Sco. in quarto / q̄ nō quolibet actu ex charitate p̄cedēte augeť charitas: qz qñ quis elicit vñū actū ita q̄ nō pōt maior illo ex illa charitate elici: vñ multiplicat tot q̄ equalēt illi simul sumpti tali maximo: p̄ tūc pie credēdū est & dicēdū p̄babilr̄ q̄ illi tūc correspōdet noua gr̄a / & ex cōsequēti gl̄a. s; si eliciat vñū solū min⁹ p̄fectū nō illi p̄fecto equialētē: & illū nō reiteret vt fiat aggregatū illi sūmo actui p̄fecto equalēs: tūc nō correspōdet illi actui aliq; grad⁹ gr̄e / nec pp̄ illū actū gr̄a augeť: verūtñ illi actui sic p̄uo debet̄ determinat⁹ grad⁹ gl̄ie distinct⁹ a p̄uib⁹: ita q̄ nunq̄ fit act⁹ bon⁹ in gr̄a quin augeat̄ gl̄a: qd̄ est p̄ S. Tho. & dicit Sco. q̄ corrdet vñū p̄miū gr̄e / & alio ope rib⁹. ¶ Ex quo sequit̄ q̄ eē de lege magis gratū deo vñ magis acceptatū / non est habere maiorē gratiam. patet. stat magis gratum habere minorem gratiam. patet. stat illum qui habet minorem gratiam / multiplicare tantum actus meritorios / q̄ illis debebitur maior gloria q̄ debeat̄ excessui gratie quā habet alter super ipsum: quo facto ē magis gratus deo: & tñ nō habet maiorē gr̄am / immo minorē. vt clari⁹ capiāt / declareť hoc exemplo. aliqui in. a. habuerūt equalēs gratias / & equalia merita: tamen vnus immedia

Additio.

Additio.

xvij. dist.

conueniunt diuus Thomas & scotus in hoc qd̄ utriq; tenet qd̄ non quolibet act⁹ ex charitate Christo augeť charitas & beatitudo in hoc nō s; Tho. tenet

q̄ non in h̄b; act⁹ in ex charitate in te charitate correspōdet beatitudo & scotus qd̄ sic.

De charitate.

te post. a. elicit actū remissum / alter vero nihil elicit. ¶
talis sit magis gratus / patet: qz est acceptat⁹ ad maiorem
gloriam: et hoc est esse magis gratū. nam esse gratū deo est
esse acceptū a deo. ideo ille est magis gratus q̄ est magis
accept⁹. sed sic est q̄ ille q̄ elicit actū post. a. nō habet ma
iorem gratiā sc̄dm illā opinionē: et tamen ei debet maius
premiū. igitur. ¶ Tertia opinio p̄munis et modernoz quā
optime tractat Dio. in sc̄do / et monach⁹ impugnando opi
nionē. S. Tho. est q̄ cuilibet actui bono in gr̄a elicitō cor
respondet gr̄a et gloria. et facit Monach⁹ egregias ratioēs
cōtra opinionē. S. Tho. que inferi⁹ ponent. S3 prius de
claref opinio Tho. Dicit em̄ q̄ non quolibet actu ex char
ritate elicitō auget charitas meritoze / lz bñ dispositiue:
nec etiā auget beatitudo. Un̄. S. Tho. et Durand⁹ nitunt⁹
probare istā partē hoc modo: et primo adducitur rō Durā
di dist. xij. p̄mi. q. viij. q̄ talis est. Ille non est dignus acci
piēdis q̄ nō bene vtitur acceptis. sed ille q̄ non elicit actū
sc̄dm totā inclinationē charitatis / nō bñ vtitur acceptis:
igitur nō est dign⁹ accipiēdis. s. gr̄a et gloria. Un̄ sc̄dm. S.
Tho. ad hoc q̄ q̄s disponat se ad gr̄am / opz q̄ disponat se
sc̄dm suā totā virtutē naturalē vt habeat charitatē: et nō
sufficit q̄ disponat se sc̄dm partē sue virtutis naturalis. iō
in illo qui nō habet charitatē: vt illam recipiat / opz q̄ dis
ponat se sc̄dm suam totā virtutē naturalē. ergo vt q̄s reci
piat augmetū charitatis / opz q̄ disponat se et sc̄dm totam
virtutē naturalē / et sc̄dm totam inclinationē habit⁹: et nō
sufficit q̄ disponat se sc̄dm partē sue virtutis naturalis: qm̄
volūtas est libera / potens agere sc̄dm totā suā virtutē / vt
sc̄dm vnam partē: qd̄ nō contingit in causis naturalib⁹ / q̄
agunt sc̄dm totā suā virtutē. et capitur hic virtus natura
lis nō vt distinguit cōtra liberā: sed contra infusam. tunc
si nō disponat se sc̄dm totam suā virtutē / nō facit qd̄ in se
est: et solū facientib⁹ qd̄ in se est / deus dat gratiā. sed null⁹
facit qd̄ in se est / nisi sc̄dm totā virtutē suam agat. igitur
requiritur q̄ disponat se sc̄dz totā virtutē naturalē ad re
cipiendū gratiā. ¶ Similiter tūc sequitur q̄ ad augmetū
charitatis requirit⁹ q̄ disponat se sc̄dz totā virtutē natura
lem / et sc̄dm totā inclinationē habit⁹ / scz gratie: ita q̄ non
sufficit ad hoc q̄ augeatur charitas sc̄dm eū / q̄ agat sc̄dz
totā potentiā naturalē / sed requirit⁹ etiā q̄ sc̄dm totū ha
bitū. ¶ S3 iste rationes nō sunt multū fortes: et ista opinio
nō est heretica / neqz sapiens heresim / et pōt defensari: s3
rōnes nō sunt efficaces. Ideo respondef ad p̄mā. Ille q̄
nō vtitur charitate sc̄dm totā inclinationē charitatis / nō
bñ vtitur acceptis / scz charitate. iō non est dignus accipiē
dis. Dico q̄ bñ vtitur / sed nō vtitur optime. et vt sit dign⁹

accipiēdis / sufficit q̄ bñ vtatur acceptis / ⁊ non requiritur
 q̄ optime vtatur. ⁊ sic soluitur ratio Durādi. S; q̄tum ad
 rationē sancti Thome: vt aliquis habeat charitatē (dicit)
 necesse est q̄ se disponat sc̄dm suam totā virtutē. Dico / cō
 muniter doctores hoc negāt: scz q̄ necesse sit q̄ adhibeat
 omnia q̄ adhibere potest ad se disponendū. Nam nō requi
 ritur q̄ homo sc̄dm extremum sui conatus disponat se ad
 gratiā recuperā dā: qz hoc esset nimis durū. ¶ Sc̄da opi
 nio est pbabilior / ⁊ videt̄ cōformis sacre scripture: scz Pau
 lo dicēti. Nos opz presentari ante tribunal Christi: vt refe
 rat vnusquisq; pp̄ria corporis sui prout gessit / siue bonum /
 siue malū. ergo operibus debetur gradus glorie vltra glo
 riā que debetur gratie. Et videtur q̄ vult habere paul⁹ q̄
 per omnē actum bonū elicītū ex gratia meremur gloriā /
 nō tamē gratiā. et sc̄dm istā opinionē attenditur p̄portio
 premioꝝ sc̄dꝝ aggregatoꝝ p̄portione ex meritis ⁊ gratia.
 Et sc̄dm istā opinionē opz concedere corollarie q̄ de lege
 ista simul stant / q̄ stat habētes equales gratias / inequali
 ter premiari: vt visum fuit de illis q̄ sunt equales in gr̄a ⁊
 meritis: ⁊ tamē vnus solus elicīt actū remissum ex gratia.
 ergo nō attēditur equalitas premioꝝ precise ex equalib⁹
 gratijs. Similiter stat duos habētes inequales gr̄as / equa
 liter p̄miari: vt sint duo equales in merito: quoz tñ vnus
 scz sortes hz duas gratias sacramētales / vnā baptisimī / et
 alterā p̄firmationis: ⁊ nullū habeat meritū p̄sonale: ⁊ pla
 to habeat vnū sacramētale / ⁊ aliud p̄sonale. isti habēt ine
 quales gratias / ⁊ equalia p̄mia. ideo sc̄dm istam opinionē
 p̄miū nō correspōdet soli gr̄e nec solis operib⁹ / sed vtrisq;.
 Unde est difficultas apud istā opinionē / quomodo auget̄
 charitas: ⁊ nō loquimur hic de operibus sacramētalibus:
 (nā ex opere operato semper cōfertur gr̄a si rite suscipia
 tur: ideo p̄habita gratia augetur) sed seclusis operibus sa
 cramentālib⁹ difficultas est videre quomodo augetur cha
 ritas in isto qui operat̄ bona opera: an operi operātis de
 beatur tñ premiū q̄tum debereť secluso augmento cha
 ritatis / hoc est an gratie correspōdeat certus gradus glo
 rie: ⁊ actui meritoꝝ alius grad⁹ ab illo: vt sit sortes qui fa
 cit actū bonum intēsum / ratione cuius datur. a. gratia: an
 vnus gradus glorie debeat sorte p̄ actu illo: ⁊ alius gra
 dus glorie debeat ei pro. a. gratia: ⁊ si sic / sequit̄ q̄ si plato
 elicīt actū remissum nō agēdo q̄tum potest ex charitate:
 ita q̄ nō p̄ducit p̄fectū et summū actum: sequit̄ inquā q̄
 platonī solū correspōdet vn⁹ gradus glorie p̄ opere. vñ sic
 ponat̄ exēplū. sint sortes ⁊ plato: ⁊ sortes habeat charitatē
 vt q̄ttuor / ⁊ plato vt octo: ⁊ sortes agat q̄tū p̄t ex charita
 te vt quattuor. in illo auget̄ charitas. ⁊ plato non agat tñ

ij. Ad Co
 rin. v.

De augmento gratie preexistētis,

Et tū pōt. in ipso platone non auget charitas: et forti corre-
spondet premiū ex bono opere ⁊ gradu gratie. sed platoni
solū correspondet gradus glorie ex parte sui operis ⁊ non
ex parte sue gratie superaddite: qz nulla superaddit: ergo
nūc sortes meretur de nouo maiorē gloriā q̄ plato ex cōsi-
mili operatiōe facta in gratia. ergo de nouo efficitur sortes
dignior q̄ plato p̄similiter operādo. cōsequēs videt̄ absur-
dū: qz sic stare equaliter merētes inequaliter p̄miari. Et
iō ad difficultatē iudicio meo eēt dicēdū q̄ qñ acquiritur
gratia solū ex parte operis operātis ⁊ nō correspondet no-
uus gradus glorie illi gr̄e distinctus a gradu glorie corre-
spondēte illi operi per q̄d acquiritur illa gratia: sed idem
ambob⁹ simul correspondet: ita q̄ vna gloria tota simul cor-
respondet operi ⁊ gr̄e: ⁊ non distinct⁹ gradus operi: ⁊ alius
gr̄e. Sed qñ gratia acquiritur virtute sacramenti: dico q̄ il-
li q̄ solū ex vi sacramenti acquiritur ⁊ q̄ dicitur gratia sacramē-
talis: debet certus et determinat⁹ gradus glorie a gloria
debita cuiuscūq; op̄i op̄ato. ⁊ sic p̄ solutio illi⁹ difficultat̄.

¶ Quomodo per quēlibet actū meritorium augetur
gratia preexistens. La. xij.

Prima p̄
positio.

Estat nūc declarare tertiā opinionē: p̄ q̄ po-
nunt̄ aliquę p̄positiōes. Prima. Dis act⁹ p̄ce-
dens a gr̄a est meritori⁹ augmenti glorie. h̄c
ponit monachus impugnādo Tho. probat̄.
oīs actus p̄cedēs a gratia baptismali: est me-
ritorius augmenti glorie: ergo eadē rōne act⁹
p̄cedens a quacūq; altera gr̄a est meritori⁹ augmenti glo-
rie. Consequētia p̄z: qz non est potior rō de vna q̄ de alia.
Antecedēs p̄z: qz opposito dato sequerē q̄ aliq̄ duo equa-
liter premiarent̄: quorū vnus h̄z solū baptismalē gratiam
sine p̄sonali merito: et alter h̄z baptismalē cū merito per-
sonali. s̄ hoc est cōtra oēs doctores. ⁊ p̄bat̄ assumptū. s̄nt
sortes ⁊ plato paruuli habētes p̄cise gratiā baptismalē.
moriat̄ sortes anteq̄ pueniat ad annos in quibus pōt ha-
bere meritū p̄sonale: ⁊ plato pueniat ad etatē rōnis: ⁊ eli-
ciat solū vnū actū a gr̄a baptismali q̄ nō ē meritori⁹ augmē-
ti glorie apud Tho. cū nō p̄cedat sc̄dm totā inclinationē
illius charitat̄. tūc plato nō plus premiabit̄ q̄ sortes. igit̄.
Sc̄do arguitur ⁊ apparēt⁹ cōtra sanctū Tho. Sequit̄ in
aliquo casu q̄ aliquis grad⁹ gr̄e foret alicui in detrimētū.
p̄z. sc̄dm eū si sortes habeat charitatē vt q̄ttuor p̄cise: ⁊ eli-
ciat actū ex illa charitate sc̄dz totā latitudinē actiuitat̄
illi⁹ charitatis: ille act⁹ est meritori⁹ alicui⁹ gradus glie ⁊
gr̄e sc̄dz eū: qz p̄cedit ab habitu gr̄e sc̄dz totā eius inclina-
tionē. ⁊ sit ille grad⁹ gr̄e. a. quē meret̄ d. nouo p̄ istū actū.
Arguit̄ sic. si sortes h̄eret dimidietatē. a. grad⁹ vltra illos.

De actu meritorio. Fo. lxxviij.

quatuor gradus gratie / et non operaret nisi secundum illos quatuor: tunc non operaret secundum totam inclinationem charitatis. & talis actus non esset meritorius nec gratie nec glorie: et nunc cum caret dimidietate. a. gradus / ille actus est meritorius. & dimidietas gradus foret in detrimentum eius. ergo propositum / scilicet quod charitas esset alicui in damnum et detrimentum. hoc videtur absurdum: ergo et illud ex quo sequitur. ¶ Secunda propositio contra secundam opinionem Scoti et Richardi: Omnis actus procedens a quacumque gratia / est meritorius novi gradus gratie. probatur / quia sequitur bene: correspondet novi gradus glorie: ergo et gratie: quia dicitur communiter quod secundum proportionem gratie datur gloria. igitur si pro omni tali datur gloria / oportet quod deest gratia proportionata illi gradui glorie. ergo quilibet actus ex gratia procedens siue magna siue parva / est meritorius novi gradus gratie. Posset aliter suaderi. aliquis actus procedens ex gratia / ex parte operis operantis augmentat gratiam (de opere operato non est quod: quia semper ex opere operato confertur nova gratia) et non augmentat gratiam nisi quia dignificat illum de nouo maiori gloria. sed dicitur quod procedit a gratia / dignificat agentem de nouo maiori gloria. ergo quilibet talis augmentat gratiam. ¶ Tertia propositio. non quilibet actus ex maiori gratia procedens / est propterea magis meritorius. probatur de dilectione proximi multum remissa / procedente tamen ex magna gratia / respectu dilectionis eiusdem procedentis ex magno conatu / et minori gratia. sed hoc est contra antiquos exponentes illam auctoritatem: non est attendendum quod facias: sed ex quanto. id est ex quanta gratia. sed alij exponunt / ex quanta intentione. propositio probatur: quia alias sequitur quod alius habens parvam gratiam / nunquam posset peruenire ad gratiam illius quod habet iam magnam / et quod semper licet remisse operatur. patet / quia dicitur: cum iste conetur: alius eo quod habet maiorem gratiam / magis merebitur. sed hoc non est procedendum. igitur non quilibet actus ex maiori charitate procedens est magis meritorius. et ista opinio videtur probabilior / quod semper pro omni actu a gratia procedente datur novus gradus glorie / contra primam opinionem: et datur novus gradus gratie / contra secundam. [Hanc secundam opinionem insequor. Sed questio est de actu contritionis quod non procedit a gratia: sed in gratia tamen. videtur quod talis actui non deberetur nova gratia / postquam non procedit a gratia. nec valet dicere quod sit ultima dispositio ad gratiam: quia sequeretur quod stante illo actu contritionis occurrente materia alicuius precepti affirmatiui / necessario voluntas se conformaret illi precepto: et propter quod non mereretur se conformando: vel posset omittere actum. Si secundum contritionem staret cum precepto. si primum: non mereretur. hoc argumentum est difficile contra illam partem in qua tenetur quod quilibet actus bonus potest fieri malus.] ¶ Difficultas est: utrum solus ille actus qui a charitate procedit / sit meritorius gratie et glorie? Et videtur quod non. sit fortis

Secunda propositio.

Tertia propositio.

Additio.

Nota q sunt duo actus meritorij unus est me-
 ritorius de congruo & alter de condicione. actus meri-
 torius de condicione est actus libere dicitur a deo acce-
 ptatus ad aliquid tribuendum pro debito iusticie
 ut est actus procedens a charitate. & actus merito-

Additio.

rius de congruo est actus libere dicitur a deo
 acceptatus ad aliquid tribuendum non pro debi-
 to iusticie ut **De charitate.** sunt actus moralit-

in mortali: & eliciat actum bonum | quem continuet quousq[ue]
 sit in gra. & secundo capio dispositionem qua de se disponit
 ad remissionem peccati | et infusionem gratie. talis dispositio pre-
 cedit natura gratiam | ergo non est a gratia | & per conse-
 quens non est meritoria. patet: quia ois actus moraliter bo-
 nus in gratia factus est meritorius vite eterne | precipue si fe-
 ratur in deum tanquam in ultimum finem. pro ista difficultate
 qua queritur utrum pro solo actu elicitio ex charitate debet
 novus gradus glorie aut gratie | est duplex modus dicendi:
 ut sit sortes qui prius caruit gratia: iam elicit dispositionem pre-
 viam ad gratiam: & potest illam elicere in instanti: verumtamen
 ista dispositio non est a gratia | sed potius videtur quod gratia sit
 ab illa dispositione saltem preparative. Dicunt primi: quod talis dis-
 positio licet in esse nature precedat gratiam | in esse tamen gra-
 tifico vel acceptationis a deo | sequitur ipsam gratiam: & scdm
 tale esse est a gratia. Sed hoc non intelligo | quia quomodo an sub-
 stantia actus illius sit gratia: ita quod iste actus realiter sit inte-
 rior gradualiter quam foret si non haberet gratiam. & ideo respodet
 Sabriel in secundo quod pro illo instanti ille actus non est merito-
 rius nec gratie nec glorie | licet pro illo de congruo deus gra-
 tia & gloria. Igitur tenendo uniuersaliter quod ad esse meritorium
 requiritur concursus gratie | ille actus non est meritorius pro ta-
 li instanti pro quo elicitur: sed postea si libere continuet | erit
 meritorius de nouo. Sed contra. pro illo instanti est gratia: et
 gratie non repugnat in illo instanti primo sui esse agere | & est
 naturaliter productiva actus: ut sol in primo instanti quo pro-
 ducebatur | emittebat lumem. Conceditur quod in hoc instanti gratia
 agit: & quod non repugnat illi agere | & quod naturaliter est produ-
 ctiva actus: sed nego quod agat in hoc instanti ad tale actum
 quia repugnat ei agere actum ipsam natura precedentem:
 & ratio est: nam bene sequitur: efficit istum actum: ergo est natura pri-
 or. ideo implicat contradictionem quod talis actus sit natura prior
 ipsa gratia | & quod ipsa agat ad istum actum producendum: sed postea
 charitas conseruabit tale a sola voluntate productum. [Videtur
 mihi quod propter imperfectionem habitus non est natura agere in pri-
 mo instanti sui esse. Sed contra hoc est apparetia: quia actus pre-
 cedens ab habitu | est imperfectior charitate infusa. ergo si actus potest
 agere in primo instanti | et charitas infusa. Propterea Sabriel
 videtur benedicere quod charitas non potest agere nisi cum consen-
 tu voluntatis quam precedit prioritate nature.

V De diminutione charitatis. Cap. xiiij.
 Sum est de augmento charitatis: & terminata
 est difficultas scdm duplicem opinionem: an cha-
 ritas a quolibet actu elicitio augeatur. Nunc se-
 quenter videndum est de diminutione charita-
 tis: utrum videlicet charitas possit diminui. Res-

boni non procedens a charitate

De diminutione charitatis. Fol. lxxix.

In quo difficultatem communē / vtrum detur summū ad quod charitas sit augmentabilis vel augmentari potest: qz iam satis hoc determinatū est cum ageretur de habitibus acq̄sitis: cum sit idem iudicium. Unde de lege dat̄ sūma charitas quā possum habere / vel minima quā nō: quia de lege datur certū tēpus vltra quod nō viuā / et in tali tēpore nō possum infinitos act⁹ habere. ideo datur certus numerus actuū vltra quem nō possum elicere alios act⁹. quo facto charitas q̄ quis meretur per illos act⁹ / est finita de lege. Sed redeo ad difficultatē motam / videlicet vtrū charitas possit diminui. Unde charitatē posse diminui / dupliciter itelligit̄. Uno modo demeritorie de lege. i. q̄ possit dari aliquis act⁹ qui de lege erit solū demeritori⁹ precise perditionis vni⁹ ptis charitat̄: et illo actu habito p̄detur precise tāta pars charitat̄ / et nō tota: quēadmodū datur aliq̄s act⁹ meritori⁹ precise certe partis. Un̄ certū est q̄ charitas ifusa n̄ diminuit̄ actiue nisi demeritorie: qz sicut a solo deo p̄ducibilis est: ita a solo deo corrūpit̄. Alio modo intelligit̄ q̄ charitas simpliciter et absolute sit diminuibilis siue de lege / siue preter legē / siue p̄tra legē. Hoc supposito dicit̄ q̄ charitas ī sc̄do s̄su ē diminuibilis. Patet bene seq̄tur. charitas est augmentabilis: ergo est diminuibilis simpliciter et absolute. Patet consequētia. bñ sequit̄. est augmentabilis / ergo potest illi addi vn⁹ gradus de nouo seorsum. et vltra. ergo de⁹ potest seorsum corrūpere illū gradū. quo facto diminueit̄: et sic est diminuibilis simpliciter et absolute. ¶ Secūda propositio. Charitas nō est diminuibilis primo modo. Cōtra hāc p̄positionē sūt due opinionones: quib⁹ visis et impugnatis p̄babit̄ nostra sc̄da propositio. ¶ Prima quā videtur tenere Altiss. est q̄ charitas diminuitur p̄ venialia: hoc modo. s. q̄ primum veniale aufert vnā partem: secundū veniale (quīs eque ḡue sicut primum) non aufert tātum sicut primum / sed solū subduplum: vt si primum veniale auferat vnum gradum / secundū veniale quīs eque graue nō auferet nisi mediū gradum: et tertium veniale subduplū ad sc̄dm: et quartū ad tertium: et sic cōsequēter. et isto modo sc̄dm hāc opinionē venialia nō possunt diminuerē charitatē vsq̄ ad nō gradū / q̄tūcūq̄ illa venialia multiplicent̄. et sic venialia equalis grauitatis non auferunt equalēs partes eiusdē charitat̄ / sc̄dm Al. et nunq̄ remittit̄ vsq̄ ad nō ḡdū p̄ venialia: sicut habilitas ad bonū / remittit̄ p̄ malū actū: et q̄tūcūq̄ multiplicent̄ malū act⁹ / nunq̄ absorbet̄ hō qui remaneat sē p̄ aliqd̄ habilitat̄ ad bonū. Alia ē opinio Richardi clymētō / q̄ charitas diminuit̄ p̄ venialia secundū certā grauitatē illorū / et p̄ partes eiusdē q̄tūtat̄ etiā: vt sūt sortes hāc

Sc̄da p̄positio.

*cum sit in
finitum dim
sibilis & illa
venialia quā
tm nō p̄ mul
tiplianit nō*

possint in infinitum multiplicari

De diminutione

bens charitatem vt. viij. cōmittit vnum veniale certe gra-
uitatis. secundum eum tale veniale aufert vnam partē il-
lius charitatis vt. viij. gratia exempli aufert vnum gradū
demeritorie. elicit postea aliud veniale tāte grauitatis cū
primo. tale aufert vñ alium gradum charitatis: et sic p̄ il-
la duo venialia remanet charitas precise intēsa. vt. vi. et
sic per. viij. venialia eiusdē grauitatis cum primo aufert
tota charitas. ¶ Et cum arguitur cōtra eū: ergo charitas
potest perdi per sola venialia: negat cōsequentiā: qz quā-
do elicit vltimū veniale / qd. s. est demeritorū perditionis
totius charitatis que restat / dicit q̄ tunc nō peccat solū
venialiter / sed mortaliter: nō q̄ peccet mortaliter p̄ venia-
le quod elicit: sed peccat mortaliter omissiue / qz tenetur
seruare charitatem quam nō seruat: ideo peccat mortali-
ter. et iste sunt due opiniones opposite secunde positioni
superi⁹ posite: que licet nō sint multū pbabiles / neqz ap-
parentes: nō tamē sunt heretice. ideo arguitur cōtra ambas.
Primo sic. sequit̄ q̄ pro veniali quis puniret̄ eterna-
liter et pena perpetua. Patet sic: sit sortes q̄ precise habet
gratiā baptismalē: et nullam aliam: et primus act⁹ quē eli-
cit / sit venialis / nō sufficiens tamē ad demerēdū perditio-
nem totius charitatis / sed solum vni⁹ ptis: et decedat ime-
diate post illud veniale cōmissum sine quocūqz bono mo-
tu. i. merito personali. tūc solum p̄miabitur ratione chari-
tatis / et nō ratione operū. ergo scōm valorem charitatis in
qua decedit. ergo p̄miabitur min⁹ p̄petuo q̄ paruulus
decedēs immediate post baptismū: et pro veniali solū siue
ratiōe illi⁹: ergo illo gradu certo glie quo paruul⁹ p̄miabi-
tur plusqz ipse sortes / eternaliter p̄uabit̄ ratione illius ve-
nialis. et vltra. ergo pctm veniale puniet̄ eternaliter pena
dāni / q̄ est maxima pena. Nā oīs priuatio boni qd̄ alias in-
esset / et nūc non inest ratione culpe / dicit̄ pena dāni: alias
paruuli decedetes in originali / nō punirent̄ pena dāni. hoc
est manifeste falsū: et p̄tra oēs doc. ergo vtraqz istarū duarū
positionū est falsa. et hoc argumētū equaliter currit cōtra
ambas opiniones. [hoc argumētū est apparēs: sed q̄ vel-
lent p̄teruire / dicerēt q̄ nō sufficienter describit̄ pena dā-
ni: sed addēdū est / ratiōe culpe mortalis in se v̄ in altero.
Sed fieret replica de obstetricibus que meruerūt bonū
tēporale / a quo potuerūt impediri per solū pctm veniale]
¶ Scōdo arguit̄ cōtra secundam opinionē. sequit̄ q̄ qlibet
qñcunqz peccat venialiter / q̄ teneret̄ cōfiteri de illis ve-
nialib⁹ v̄ saltē de omissiōe. patet. i. certū ē sorti q̄tam cha-
ritatē habeat. ergo incertū ē ei si habeat maiore q̄ per ve-
niale demereat̄ corrupi. et vltra. ergo incertū est ei an pec-
cet mortaliter. ergo teneret̄ ad min⁹ p̄fiteri sub dubio deye

Additio.

Commisere peccat venialiter.

malibus. consequens est absurdū apud oēs doc. Quis enim multiplicent venialia sine termino non tenemur illa cōfiteri. et esset difficile multū multiplicare secundū illā opinionē quin charitatē corrūperent. Relinquuntur ergo iste opiniones tanq̄ minus pbabiles. et pbatur secūda ppositio q̄ nō possit charitas diminui: qz si sic hoc esset per veniale vel p mortale. nō per veniale vt probatum est. nec p mortale qz mortale nō illā diminuit: imo totaliter aufert demeritorie. Igitur resolutorie habent iste due ppositio nes vere. Prima q̄ simpliciter et absolute potest diminui charitas. Secūda q̄ non potest diminui de lege. **Cōtra** hāc secūda ppositionē Bre. in. xvij. d. j. et de Aliaco possē eū faciunt tale argumentū. Sit sortes qui habeat charitatē vt. iij. eliciat actū meritorū quo augeat precise suam charitatē per vnū gradū ita q̄ talis actus sit precise me ritorius vt vnū: et talis gradus sit. a. tūc charitas sortis ha bebūt quinqz gradus. tūc sic arguit. potest dari vnus act⁹ precise demeritorius vnus gradus: sicut actus erat meri torius vnus gradus. ergo illo actu deperdit precise tan tum de charitate quantū acquirebatur per actū merito rium vt vnū: et per consequēs remittitur charitas: et nō to taliter aufertur. Quis possit dari actus eque demeritorius: patet. potest dari actus minus meritorius: puta veniale: et potest dari magis demeritorius: ergo potest dari vnus equa liter demeritorius sicut. a. actus meritorius. **Ad argumē tum** admitto casum: et distingo q̄ possit dari actus eque demeritorius precise sicut est actus. a. meritorius: vel in il la dispositione in qua nūc est sortes: puta habendo gratiā vt. v. et sic negatur. vel q̄ possit dari eque demeritorius sim pliciter: et sic cōceditur. Dico scdo q̄ actus nō sunt ppara biles adinuicē scdm meritū et demeritū. et tūc argumētū esset frustratū. sed hoc admissio dico q̄ postq̄ habet chari tatē vt quinqz: non pōt dari aliq̄s eque demeritorius preci se. nā sortes meretur augmētū vnus gradus grē: et certū gradū beatitudinis: et nō totā btitudinē ex illo gradu. a. qz grē precedētī correspōdet aliquid btitudinis: et sortes nō pōt elicere actū demeritorū moraliter qn demereat totā beatitudinē q̄ est dign⁹. ergo plus demereat de perditōe grē et btitudinis q̄ prius merebat de acquisitione p actū meritorū vnus grad⁹: et pter hoc demereat penā sensus. q̄ nō pōt dari aliq̄s actus demeritorius qn sit magis demeri torius q̄ meritorius erat p̄cise actus vnus gradus. s; simpli citer et absolute pōt dari equaliter meritorius et demeritorius s; nō cū ista circūstātia in hūte charitate vt quinqz: vt i illo q̄ immediate habuit. **Tertia** ppō. Pctm veniale bñ remit tit feruorē charitatis. vñ feruor charitatis infuse est act⁹ ex

*non nō se compa
tia feruorē*

*De hoc actū aliquē actū
meritorium vnus gradus
gradus.*

*Veniale
remittit
feruorem
charita
tis.*

De diminutione charitatis.

charitate infusa elicitur / vel est habitus acquisitus ex illo actu: vt dicit de Aliaco. vt sortis habens charitatem infusam / ex tali charitate infusa elicit dilectionem dei super omnia. talis dilectio est feruor charitatis infuse: et ex illo actu de relinquitur habitus aliquis qui vocatur etiam feruor charitatis infuse. Probatur tertia propositio. sit aliquis diligens deum super omnia: cum hoc peccet venialiter / amando creaturam. tunc non tamen diligit deum super omnia quantum diligeret si non haberet illam dilectionem venialem creature / quia pluribus intentus minor est ad singula sensus. ergo occasionaliter remittitur. i. reddit minus intelus quam foret sine tali actu veniali. Preterea certum est quod ipse actus venialis remittit habitum acquisitum ex actibus contrariis. et illi actus contrarii erant a charitate / quia erant meritorii: ergo peccatum veniale remittit feruorem charitatis. Sed questio est utrum possit totaliter auferre charitatem siue feruorem charitatis. Dicitur quod aliquod veniale aliquem feruorem totaliter potest auferre / et est ei impossibile: vt veniale quo volo metiri iocose / est impossibile notationi qua nolo metiri iocose. sed nullum veniale est impossibile cuiusque feruori simpliciter: vt quocumque dato erit dabilis aliquis feruor charitatis cui non repugnat: licet aliis feruoribus repugnet: et sic aliquod veniale potest aliquem feruorem totaliter diminuerre contrarie / sed non demeritorie. ¶ Dubitatur utrum sit aliquod peccatum veniale quod sit impossibile cuiuslibet merito: hoc est an ista sint impossibilia / mereri / et peccare venialiter? Et apparet quod non: quia veniale nullam auferre charitatem: ergo. In oppositum arguitur. odium dei subreptitium non stat cum merito. p. bene sequitur. iste meretur: ergo habet actum qui est dilectio dei super omnia / vel qui ex illa procedit. nam qui meretur / oportet ipsum habere actum immediate circa deum / vel circa creaturam impatum a dilectione dei super omnia. sed implicat quod quis habeat odium dei subreptitium / et quod amet deum super omnia: cum nullus possit simul amare et odire idem obiectum. Cum ergo queritur utrum sit aliquod veniale quod cuiuslibet merito repugnet: dico quod non: quia odium dei subreptitium (supponendo quod sit tale / nam ockam in quodlibetis dicit nullum tale esse ponendum) et odire deum illo: et mereri: implicat: quia odire deum / et amare eum secundum eandem rationem et adequate / implicat: sed non implicat odire deum et eum amare secundum diuersas rationes: vt non implicat odire subreptitium / et amare deliberate. sed hoc concessio quod ista duo non stent: vt mereatur / oportet diligere deum super omnia: ideo odium subreptitium stabit cum merito actuali imperato a dilectione dei.

¶ De resurgente a peccato an resurgat ad maiorem gratiam et gloriam. Ca. xiiij.

odium subreptitium est odium ex habitudine passionis.

Donsequēter querit̄ vtrū qui cecidit a gratia /
 ⁊ postea resurgit / resurgat ad maiorē grām ⁊
 Et omitto modos quibus resurgit: qz notum
 est qd nullus resurgit ad gratiā nisi per peni-
 tētiā. Quātū ad hoc sit prima ppositio. Qui
 cūq; resurgit a peccato mortali / ad min⁹ sem-
 per resurgit ad equalē gloriā / siue ad dignitatē equalis
 glorie / siue ad acceptationē ad equalē gloriā: quod idem
 est. Cū existens in mortali secundū presentē iustitiā non
 est acceptatus ad gloriā: sed quando resurgit / non solū re-
 surgit ad habitū infusum. i. ad gratiā / sed de nouo ad ac-
 ceptationē ad gloriā scdm presentem iustitiā. probatur
 ppositio: qz opposito dato sequit̄ qd quis pro peccato di-
 missio eternaliter puniret̄. et ista est vnica ratio efficax ad
 hoc pbandū. p̄ consequentia. bñ sequit̄: iste resurgit ad
 minorem acceptationē glorie q̄ prius fuit acceptat⁹: ergo
 si nūc decederet / min⁹ premiabit̄ q̄ si decessisset ante ca-
 sum. i. añq; cecidisset a gratia. hec psequētia est euidēs. et
 vltra. iste minus premiabit̄ si nūc decedat q̄ si decessisset
 añq; caderet a grā: ergo p aliquē gradū min⁹ premiabit̄.
 ergo illo gradu ppetuo priuabit̄ ppter casum. tūc sic ar-
 guit̄. illo gradu perpetuo priuabit̄ ppter illud pctm: ergo
 ppter peccatū dimissum ppetuo priuabit̄. et illa priuatio
 est pena: ergo puniet̄ ppetuo p peccato dimisso. cōsequēs
 est falsum. p̄t̄ per Ezechielē: Si conuertat̄ peccator / om-
 nium iniquitatū eius nō recordabor. supple quātū ad pu-
 nitionē eternā. igitur prima p̄pōvera. Secūda ppositio
p̄babilis: et etiā eius oppositū p̄babile est. Quicūq; resur-
git / ad minus resurgit ad equalē grām. Ista nō potest ita
 efficaciter p̄bari sicut prima / et supponit qd precise penes
 equalitatē vel inequalitatē gratiarū sit equalitas vel ine-
 qualitas acceptatiōis ad gloriā scdm presentē iustitiā. Et
 iā prius allegate sunt opinionēs contrarie qd nō solū valo-
 ri grē correspondet valor glorie / sed valori grē et valori
 operū. Cū dicit Sco. qd nō semper opz hominē resurgere
 ad equalē gratiā / sed opz semper ipsum resurgere ad ma-
 iorem gloriā. tñ suadeo istā secūdā ppositionē quasi eos-
 dē argumēto sicut primā. Arguit̄ sic. quis non solum re-
 spondeat valor glorie valori gratie: cuiuslibet tñ gratie ali-
 quid glorie correspōdet distinctū (scdm illam opinionē) a
 gloria q̄ correspōdet operib⁹. ergo si fortes resurgat ad mi-
 norē gratiā / etiā resurget ad acceptationē minoris glorie.
 cōsequēs est improbatū in p̄ma ppositione: quis non re-
 surgat a debito toti⁹ glorie soli grē debite / nihilomin⁹ cui-
 libet gradui grē correspondet aliquid glorie debitū a glia
 correspōdēte grē / ⁊ a gloria correspōdēte operib⁹. ergo si

Ezechie.
xvii.

De resurgente

**Tertia p
positio.**

resurgit ad minorem gratiam / similiter etiam ad minorem gloriam. nam bene sequitur. resurgit ad minorem gloriam debitam gratie: ergo simpliciter resurgit ad minorem gloriam. Patet: fortes qui resurgit / quantum ad debitum operibus resurgit ad equalē gloriam: sed ex parte gratie resurgit ad minorem: ergo respiciendo ad totalem gloriam ad quam resurgit / talis resurgit ad minorem gloriam. Consequens est improbatum in prima propositione: ergo propositio secunda relinquitur ut cuncta probata. ¶ Tertia propositio quam multi ponunt / et in qua est quasi tota difficultas. Quicumque resurgit / resurgit ad maiorem et gratiam et gloriam. Patet: quicumque resurgit / primo resurgit ad omnem gratiam quam prius habuit / et ad omnem gloriam prius sibi debitam: et cum hoc resurgit ad unum gradum gratie quem non habebat / et ad unum gradum glorie qui prius illi non debebat. igitur tertia propositio vera. Prima pars huius propositionis patet ex secunda propositione: et scilicet ex prima. Tertia pars patet: scilicet quod resurgat ad gradum gratie quem prius non habebat: et glorie qui prius ei non debebatur. nam quicumque resurgit / hoc est per opus meritorium. ergo ratione illius operis meretur gradum gratie quem nunc habuit / et unum gradum glorie qui nunc fuit ei prius debitus. igitur. Et ista est propositio guillermi parisiensis in libro de sacramentis tractatu de purgatione. Ubi non est difficultas quod quicumque resurgit per sacramentum / quin resurgat ad unum gradum gratie et glorie non prius habite nec debite: quia ex vi operis operati profertur. Sed est difficultas de illo qui resurgit sine sacramentis: hoc est ex vi operis operatis. id est ex dispositione et bono motu voluntatis. et quod sit difficultas / sic suadeo. sit fortes qui cecidit a gratia et gloria ut octo. resurgit a peccato per contritionem solum. in primo instanti quo est in gratia / non est dignus maiori gloria quam prius: ergo non resurgit ad maiorem gloriam. Patet antecedens. in primo instanti in quo est in gratia post casum / nullum opus elicuit ex gratia: ergo post casum nihil meruit de gloria: et non acquirit aliquid de gloria ex vi operis operati. igitur. ubi dictum est quod nullum opus est meritorium nisi sit ex gratia. ideo cum dispositio est prior natura quam gratia: non est meritoria. Ubi fortes resurgens / ex vi operis operatis in hoc instanti non meretur aliquid glorie. patet: quia in hoc instanti non operatur ex gratia. et post casum nunc operatus est ex gratia: ergo post casum non est dignus maiori gloria quam erat antequam caderet. et hoc apparet multum probabile: et hoc videtur sentire Eliphaz in prima distinctione quod quicumque resurgit / ex vi operis operatis resurgit ad equalitatem gratie. Sed contra hoc arguitur. si iste surgeret (non dico resurgeret) ita quod nunc fuisset in gratia prius: surgeret per opus operatum ad aliquem gradum gratie quem nunc habuit: ergo ratione istius

boni motus quibus non sit a charitate / debetur aliquis gradus gratie. ergo cum resurgit / non solum resurgit ad gratiam quam habuit ante casum / sed cum hoc ad gradum ultra qui debetur illi dispositioni per quam resurgit. et ponitur talis analogia / sit sortis adultus non baptizatus / qui nunc est in gratia. est possibile quod acquirat gratiam ex vi operis operantis: id est per bonum motum voluntatis quo vult effici christianus et baptizari / sed non habet opportunitatem / quia non inuenit sacerdotem paratum. et si eum peniteat veteris vite / sibi conferatur gratia antequam recipiat sacramentum baptismi: et talis nunc habuit gratiam: et non conferatur nisi per opus operans. ergo isti dispositioni que est bonus motus sortis / debetur aliquid gratie: et non minus deberetur ei quam si fuisset prius in gratia. et ille qui fuit prius in gratia / resurgens per bonum motum / non solum resurgit ad equalem / sed etiam ad maiorem gratiam / et ex consequenti ad maiorem gloriam ei debitam. et hoc videtur in his concedendum. [hoc argumentum est bonum ad probandum quod in primo instanti quo gratia infunditur / concurrat ad actum: alioquin aliquis habebit vitam eternam qui nunc elicit actum meritorium / et non habuit sacramentum vllum: quod non concedo.] Et ad argumentum in oppositum quando quis resurgit / in primo instanti verum est dicere quod non mereatur per bonum motum quo resurgit. ergo nec mereatur gloriam / quia per quemcumque mereatur gloriam / mereatur gratiam: nec prius merebatur post casum a gratia / quia non operabatur ex gratia. ergo mereatur / nec ante merebatur. dico admittendo casum quod sortis in hoc primo instanti resurgat per bonum motum / verum est quod in illo non mereatur de condigno / quia iste bonus motus est a sola natura / et non a charitate (etiam supposito auxilio diuino) sed dico quod mereatur de congruo: quia ex dispositione qua habet talia / secundum legem deus infundet gratiam. sed ultra illam infundetur aliquid gratie ratione illius dispositionis / et consequenter mereatur aliquid glorie. ¶ Difficultas circa secundam et tertiam propositiones. Ex illis sequitur quod aliquis resurgeret / et non posset dari certus gradus gratie ad quam resurgeret. patet. capio sortem qui per totam horam precedentem terminatam ad hoc instans merebatur intendendo bonum motum successiue. in hoc instanti terminante horam peccet mortaliter / quia in illo instanti potest elicere voluntationem prohibitam / vel omittere aliquid quod precipitur elicendum pro illo instanti sub pena peccati mortalis. illo casu posito arguitur sic. non datur certus gradus gratie a quo cadit: ergo quando resurgit / non datur certus gradus gratie ad quam resurgit. p[er] antecedens. primo in hoc instanti

Additio.

De resurgēte a pctō r̄.

Iste non habet gratiā / quia est in mortali per casum posses-
tum: et nō potest dari maxima grana quā habuit prius. er-
go non datur maximus gradus gratie a quo cadit. conse-
quētia est certa. et minor pbatur. quacūq; gratia signata
ante illud instans / adhuc aliquid merebatur qđ addebat
illi gratie precedēti. ergo illa nō erat summa. Unde com-
muniter dicit apud Gregorium / si sit aliqua qualitas que
successiue intēdatur vsq; ad aliquod instans / et in illo an-
nihiletur tota a deo / qđ non datur certus gradus qualita-
tis qui fuerit. ergo in proposito si sortes per totam horam
mereatur vsq; ad hoc instans / et in hoc instāti peccet: nō
datur summus gradus a quo cadit. et non resurgit nisi ad
illam a qua cecidit / et ad illam que debet dispositioni per
quam resurgit. ergo cum non detur summū a quo cadit /
nō dabitur summa gratia ad quam resurget: et hoc est im-
possibile qđ sit aliqua qualitas in instanti quin detur sum-
mum eius. Dico qđ ista sunt concedēda. Primum: non datur
summa gratia quam sortes habuit. Scđm: non datur sum-
ma gratia qua sortes fuit dignus. et sic non datur nec sum-
ma gratia a qua cecidit / nec summa gloria a cuius debi-
to cadit. nam quocūq; gradu glie sortes fuit dign⁹ / in in-
stāti posteriori maiori fuit dign⁹. quā cūq; gratiā in instā-
ti habuerit / in instanti posteriori maiorem potuit habere.
Tertium concedendū qđ quādo resurgit / non solum resur-
git ad gratiā quam habuerit / nec solum ad debitū glorie
prius debite: sed resurgit ad totam gratiam quam habuis-
set in illo instanti / et ad totum debitum glorie que debita
fuisset in illo instanti. Datur analogia. aliquis adultus ac-
cedit ad baptismum / baptizatur: tamen ponit obicem ne
recipiat gratiam baptismalē. si postea resurgat talis / resur-
get ad illam quā habuisset in baptisate si non posuisset
obicem. Similiter dico in proposito. Sortes per totum tē-
pus meretur augmentum gratie successiue vsq; ad illud
instans terminans horam: et in illo ponit obicem: et si non
posuisset / in illo instanti fuisset gratia intensior et maior
gloria debita qđ prius / quā non fuisset in illo instanti pri-
mo merita / capiēdo ly merita nominaliter. Ideo cum res-
urgit / resurget ad totum illud quod habuisset et debitū
fuisset ei in illo instanti. Et hec dicta sufficiant de virtuti-
bus theologicis.

¶ Tractatus tertius de virtutibus morali-
bus et vitijs oppositis.

¶ De diuisione virtutis in moralē et intellectualē.
Capitulum primum.

Adposito fine de virtutib⁹ superhu-
manis. i. theologicis: ꝓsequēter agē-
dum est de virtutibus humanis. et
presupponitur distinctio posita su-
pra quando querebatur quomodo
differunt theologicę et humane.

¶ Dictum enim est quia humane
sunt circa aliquod obiectum scđm
aliquam rationem que nō excedit
humanā rationē. ¶ Itē sunt acqui-
site / alie vero infuse. Unde. S. Tho-

mas nullas ponit theologicas acquisite. His suppositis:
queritur vtrum virtus bene diuidat̃ in intellectualem et
moralem? Et apparet q̃ non. virtus intellectualis non est
virtus. ergo virtus non bene diuiditur in intellectualem
et moralem. patet antecedens. habitus ille non est virtus
cuius actus est indifferens ad bonitatem vel malitiā. sed
actus virtutis intellectualis est huiusmodi. igitur. Relin-
quo maiorem satis notam ex auctoritate Augustini dicē-
tis: Virtutibus nunq̃ contingit male vti: supple elicitiue.
hoc est / nunq̃ cōtingit actum habitus virtuosi esse malū.
patet minor. inter virtutes intellectuales vna ponit sciē-
tia. sed actus scientificus est indifferens ad bonum et ad
malum. nam stat aliquē ex habitu sciētifico elicere actū /
ꝛ illum in bonum ꝛ in malum finem ordinare. ideo actus
virtutis intellectualis est indifferēs ꝛ ad bonum ꝛ ad ma-
lum. igitur virtus nō bene diuiditur prima sui diuisione
in moralem ꝛ intellectualem. ¶ In oppositum tamen est
Aristoteles sexto ethicorum / qui postq̃ tractauit de virtu-
tibus moralibus in precedentibus libris / consequenter in
ipso sexto tractat de intellectualibus. ¶ Pro solutione hu-
ius difficultatis notandum est ex doctrina sancti Thome
q̃ aliquis habitus dupliciter dicitur virtus. Uno modo q̃
facit facultatem alicuius operatiōis bonam que de facto
est vel potest esse bona. Secundo modo quia facit vsum il-
lius habitus esse de facto virtuosum. Primo modo dicit
virtutes intellectuales esse virtutes. Nam sciētia facit fa-
cultatem ad actum scientificum / qui actus est bona ope-
ratio ipsi potentie intellectiue. Similiter intellectus ha-
bitus facit facultatem ad assensum premissarū siue pinci-
piorum: que sunt operationes bone intellectui potentie:
sed habitus non facit q̃ vsum suimet sit bonus ꝛ virtuosus /
q̃ hoc depēdet ex libero arbitrio volūtatis: hoc est / talis
habitus non inclināt ad hoc vt vsum eius sit bonus. patet /
nunq̃ aliquis vsum est bonus aut virtuosus / nisi per actū
voluntatis. sed habit⁹ intellectuales non inclināt ad act⁹

De diuisione virtutis 22.

voluntatis. ergo sibi se non inclinant ad hoc vt vsus ad solam operationem sit bonus. Habet ergo qd capiendo virtutem primo modo / virtutes intellectuales sunt virtutes: et non scdo modo: qz scdo modo capiendo / sole virtutes morales sunt virtutes. et in prima diuisione capitur virtus vt est quid comune ad illas duas acceptiones nunc positas. Ideo respondetur ad argumētum prius factum / habitus ille non est virtus / cuius actus est indifferens ad bonum et ad malum. verum est qd habitus ille non est virtus secūdo modo / cuius actus est indifferens: sed bene primo modo dico qd aliquis habitus est virtus / cuius actus est indifferens ad bonitatem vel malitiam / puta per bonam vel malam relationem voluntatis in finem. Unde stat actum alicuius habitus artis esse malum ppter malam relationem. De distinctione virtutum intellectualium adinuicem / non intendo pro nunc tractare: sed accedo ad morales / mouedo questionem de distinctione illarum abinuicem in comuni: ¶ Utrum scilicet bene distinguatur in prudentiam / fortitudinem / iustitiam / et temperantiam? Et videtur qd non / qz prudentia est virtus intellectualis: ergo non debet poni inter morales. ppter antecedens / qz actus prudentialis est iudicare de agendis. modo iudicare est actus intellectus: ergo et eius habitus: qz habitus et actus ab eo elicitus semp sunt in eadem potentia. Non est difficultas de alijs tribus quin sint morales: sed difficultas est de ipsa prudentia. ¶ Unde prudentia scdm essentiam eius est intellectualis / qz est subiectiue in intellectu: et eius actus est intellectualis. sed ipsa prudentia est virtus moralis sibi materiam / siue sibi obiectum: quia versatur circa illud obiectum circa quod versantur ceterae morales virtutes: et sic sibi suam naturam et essentiam dicitur intellectualis / sibi vero materiam moralis. Item ipsa prudentia magis accedit ad esse virtutis moralis qm ceterae quattuor alie intellectuales / scientia / sapientia / ars / et intellectus. patet sexti ethicorum tertio: quia alie sibi se non faciunt vsus bonos: sed ipsa prudentia non solum dicit facultatem ad operationem / immo facit vsum singularum aliarum bonum. notum est enim qd prudentia facit vsum iustitiae bonum: hoc est / nisi adesset actus prudentie / nunquam esset bonus ipsius iustitiae vsus. et sic de alijs dicendum est / puta qd ipsa prudentia facit vsus aliarum bonos. Patet igitur qd tres sunt virtutes morales sibi essentiam: altera vero puta prudentia est solum moralis sibi materiam. intellectuales vero sunt sibi essentiam intellectuales. [Prudentia facit vsum aliarum virtutum bonum: et quia circa eandem materiam versatur / dicitur moralis obiectiue et vsiue: alie nec vsiue nec obiectiue sunt morales.]

• **Additio.**

sunt sibi essentiam intellectuales. [Prudentia facit vsum aliarum virtutum bonum: et quia circa eandem materiam versatur / dicitur moralis obiectiue et vsiue: alie nec vsiue nec obiectiue sunt morales.]

De actibus prudentie. Capitulum. ij.

Consequenter videndum est de actibus prudentie qui communiter a doctoribus tres assignantur scilicet eubulia synesis et gnome: et an distinguantur inter se. Pro declaratione notandum quod Eubulia secundum Thomam est actus quo bene consiliamur. Synesis est iudicativa siue iudicium de agendis secundum communem legem. Gnome est precipere secundum ipsam rationem naturalem in his in quibus deficit lex communis. Primus igitur actus est Eubulia. id est consiliari. Secundus synesis. id est iudicare. Tertius est precipere. et iste ultimus actus scilicet precipere secundum Thomam vocatur proprie prudentia. Unde dicit prima secunde questione. lxxij. quod isti tres actus distinguuntur realiter ab invicem: et sic se habent quod semper posterior est principalior prior. Unde eubulia seu recte consiliari seu recte inquirere est actus prudentie minus principalis quam iudicare. ratio est quia ille actus non est nisi propter secundum. id est propter iudicare: immo quando habetur iudicium non est amplius opus inquisitione. ideo primus actus est propter secundum. id est propter iudicare. dicit ultra. S. Tho. quod ultra actum secundum ponit tertius actus perfectissimus. id est precipere. et ratio est (dicit) nam cum actu secundo scilicet iudicare stat peruersitas in affectione: aliter non posset quis agere contra conscientiam. et iste est proprius actus prudentie. id est precipere: cum quo non stat peruersitas: et de isto dicitur omnis malus ignorans. et habitus inclinans ad istum actum est habitus principalis prudentie qui connectitur cum virtutibus moralibus: que non stat esse sine morali virtute. Unde facile ex ista distinctione actuum prudentie possunt intelligi multi passus. S. Tho. actus prudentie vocat partes potentiales inclinantes ad tertium actum: et ponit distinctionem realem inter illos actus. Sed quia non possum bene capere hanc opinionem: arguitur quod non sit ponendus ille tertius actus scilicet precipere. et non est difficultas quin duo primi sint ponendi. Dicit. S. Tho. quod postquam intellectus iudicat danda esse elemosinam habet alterum actum qui exprimitur per ly fac vel des: quo habito necessitatur voluntas ad volendum dare. Arguitur contra hoc. nam secundum Aristotelem non ponuntur nisi tres operationes intellectus. scilicet simplex apprehensio discursus compositio vel diuisio: sed ille tertius actus quem ponit non est simplex apprehensio neque discursus: ergo est compositio vel diuisio: et non est compositio vel diuisio apprehensiva: ergo est iudicativa. et si est iudicativa: ergo non apparet quod sit ponendus actus precipiendi distinctus ab actu iudicandi. Secundo arguitur sic. habito actu iudicandi secundum eum non necessario sequitur actus precipiendi: quia alias cum actu iudicandi nunquam staret elicitio

*nam ista iudicio danda est elemosina
parum propter dandum fac me nolle dante*

De actibus prudentie.

oppositi/ vt habito actu iudicatio q̄ dāda ē elemosynar
nō necessario sequitur actus p̄cipiēdi. s̄ des vel fac. Tunc
arguitur sic. illo actu iudicādi habito sine p̄ductiōe act⁹
p̄cipiēdi: vel possum elicere volitionē conformē illi iudic
cio: vel non. Si dicas q̄ nō possum: contra. possum ex sim
plici apprehēsiōe secluso actu p̄cipiēdi: ergo possum
etiā ex iudicio/ secluso etiā quocunq; alio actu sequente.
Si dicas q̄ possum: arguitur sic. illa volitio est bona: ergo
superfluit actus p̄cipiēdi ad bonitatē illius actus. An
tecedens p̄/ primo talis volitio est elicitā libere ⁊ sciēter/
q̄ scio hoc esse faciendum/ ⁊ p̄pter hoc. i. finem debitū/ ⁊
circa materiā debitam: et ista sufficiunt ad bonitatē act⁹
moralis secundū Ari. ergo superfluit ille terti⁹ actus quē
ponit Thomas. ¶ Tertio sic. ipse sc̄ Tho. videtur dicere
q̄ iste actus iudicādi non est perfectissimus actus prudē
tie: quia cū tali stat peruersitas in affectione. sed actus il
le tertius/ scilz p̄cipere/ est perfectissimus: q̄ cū illo non
stat peruersitas in affectione. ¶ Cōtra. vel causatur mere
libere/ vel pure naturaliter talis act⁹ p̄cipiēdi. Si dicas
secundū: ergo cū mere naturaliter ad illum actū p̄cipiē
di sequit̄ elicitio: ergo nec hoc nec illud erit bonū aut vi
tiosum. patet consequētia. nihil est bonum aut malū mora
liter/ nisi libere eliciatur vel imperetur. ergo si tā p̄cipere
q̄ elicere causentur necessario/ neutrum erit bonū. Si dica
tur q̄ ille tertius actus/ sc̄ p̄cipere/ causatur libere/ s̄ ad
illū necessario sequitur elicitio in volūtate: tunc sequitur
q̄ bonitas aut malitia moralis esset attribuenda actibus
intellectus/ ⁊ non volūtatis. p̄ consequentia: quā docūq;
sunt duo actus sic se habētes q̄ vnus est liber in se/ ⁊ alter
necessario sequitur ad primū: ille secundus nō habet liber
tatē p̄prie dictā nisi in primo: q̄ tota eius bonitas aut ma
litia attribuitur primo. ideo hac ratione actus exterior nō
dicitur habere propriam malitiā distinctam ab interiori/
q̄ necessario sequitur ad primum/ si non ponatur impedi
mentum. ergo cū primus actus libere elicitus sit p̄cipe
re/ ⁊ ad illū in voluntate necessario sequat̄ elicere: tota bo
nitas illius elicitiois est attribuenda actui qui est p̄cipe
re: ⁊ sic actus volūtatis essent solū boni vel mali denomi
natione extrinseca: quod nullus doctorū concedit. Ideo
dico q̄ ultra consiliari quod est vnū p̄uuium ad actū pru
dentie/ non est ponendū aliqd̄ preter iudicare siue preter
iudiciū practicū: vt intellectus iudicat q̄ dāda est elemo
syna/ nō est opus amplius inquisitione ultra tale iudiciū/
et non video quis alter actus esset ponēdus pro actu pru
dentie: immo ille actus iudicādi sufficit ad voluntatē vt
recte eliciat: ⁊ si non habeat tale iudiciū/ non scienter eli

De actuali prudētia. Fo. lxxxv.

est. & sic tenent omnes docto. nam voluntas non est ancilla intellectus: sed ediuerso intellectus est seruus ipsius voluntatis. Ideo resolutorie dicendū est q̄ illud recte iudicare est proprius actus prudentie: & non est ponendum tale precipere distinctū ab ipso iudicio. [Argumentum fortissimum cōtra Tho. q̄ non sit ponendus actus ille qui vocat̄ precipere / sed sufficiunt consiliari & iudicare. sed non bene capio quis est proprius actus consiliationis que vocatur Eubolia. Si dicas q̄ sit talis actus: volo inquirere de bonitate vel malitia actus: tunc Eubolia esset actus vel habitus voluntatis / & non intellectus. Si dicas / est tale iudicium: inquirendum est de bonitate vel malitia actus: tūc est idem cum iudicare. et hoc apparet.]

Additio.

De actuali prudentia an requiratur ad quālibet operationem studiosam. Capitulum. iij.

Consequenter vidēdum est vtrū ad quālibet operationē virtutis necessario requiratur actus prudētialis / puta aliquod iudicium quo iudicetur hoc esse faciendū vel non faciendū: psequēdum vel fugiendū: Et arguitur q̄ sic / duplici auctoritate Aristo. Dicit enī in scōdo ethi. definiēs virtutē / q̄ est habitus electiuus in mediocritate consistens / determinata ratione. ergo videtur ex hoc q̄ antecēdēt actus aliquis sit virtuosus / requiritur q̄ obiectum illi sit medium s̄m determinationē rationis: et hoc nihil aliud est q̄ esse dictatum a recta ratione. ergo ad operationem virtutis necessario requiritur actus prudētialis. Insuper dicit Aristo. q̄ ad bene operandū tria requirunt. Primo q̄ talis operatio fiat ex electione. i. sciēter: hoc est cum iudicio prudētiali. De cā in tertio questione. xij. p̄ ista questione ponit aliquas p̄positiones. Prima. Ad actū virtutis non sufficit conformitas ad prudentiā aptitudinalē (& capitur semper prudētia p̄ actu) hoc est / non sufficit q̄ actus sit aptus natus esse conformis actuali prudētie. patet / qz opposito dato sequitur q̄ actus elicited contra conscientiam erroneā / esset actus virtutis. consequēs est falsum: immo quilibet talis est vitiosus. ergo & antecēdēs. patet cōsequētia. ille actus elicited cōtra dictamē erroneū / est aptus natus esse conformis dictamini recto. sed talis nō est virtuosus. igitur ad actū virtutis nō sufficit illa aptitudo ad actualē prudentiā. Dices q̄ sufficit illa aptitudo ad dictamēn actuale rectū secluso errore opposito illi dictamini recto quod est aptum natum actū conformare. Cōtra / nō est eadem aptitudo quādo est error / et quā non est. et istud argumentū nō est multū efficax: qz diceret aliquis q̄ sufficit aptitudo secluso errore: vt quā docūq̄ quis amat deū /

Prima p̄positio.

De actuali

Secunda
propositio.

Tertia
propositio.

Aditio.

Quis non dicitet actualiter esse amandum deum; dum tamen non dicitet non esse amandum: esset difficile impugnare. Secunda propositio. Non sufficit conformitas ad prudentiam habituales. patet. nullus habitus inclinatur ad actum alterius habitus nisi mediante actu proprio. ergo habitus prudentia nunquam inclinatur aut nunquam dirigit actum alterius habitus nisi mediante actu proprio. sicut enim habitus principiorum certum est quod nunquam inclinatur ad actum conclusionis nisi mediante actibus principiorum circa principia: ita nunquam habitus prudentia inclinatur ad actum affectionis nisi mediante actu suo. et istud argumentum est contra Gregorium quod non sufficit relatio habitus in ultimum finem ad hoc quod actus sit bonus: eodem modo quod non sufficit habitus prudentia. Tertia propositio. Antequam actus virtutis sit bonus, requiritur in intellectu actualis prudentia. Unde nunquam actus voluntatis est bonus quin actu sit iudicium actuale in intellectu dictans hoc esse faciendum vel non faciendum, fugiendum vel consequendum. et ista propositio satis patet ex auctoritatibus pallegatis ex aristotele. in principio huius questionis. Diceret alius: dicitur quod antequam actus voluntatis sit bonus, requiritur dictamen prudentiale actuale in intellectu. Queritur tunc utrum ad actum esse bonum requiratur tale iudicium certum, vel sufficiat iudicium opinativum? Et apparet quod non sufficiat opinativum: quia bene sequitur, est iudicium opinativum: ergo est formido de opposito. Sed facere contra tale formidinem videtur malum: quia esset se exponere periculo peccandi. ergo nunquam actus elicitus conformiter ad opinionem erit bonus. Unde videtur mihi dicendum quod potest esse assensus opinativus qui non est sufficiens ad bonitatem actus sibi conformis. patet. potest esse assensus ita opinativus quod plene est de formidine, vel ad minus tantum quod hoc sit faciendum et bonum, certum est de assensu quod tale sit bonum. quod casu apparet quod talis actus non sit bonus: verumtamen si esset multum de assensu, et parum de formidine, sicut sunt alii (ut dicit Aristoteles) qui plene assentiunt suis opinionibus quam alii suis conclusionibus: credo quod tunc esset sufficiens ad regulandum operationem moraliter bonam in voluntate. [Per illud bene soluitur de primo actu fidei secundum Gregorium: quod per talem actum potest regulari imperium voluntatis imperantis primum actum fidei. Sed contra sequitur quod aliquis actus opinativus esset de fide, quod essemus obligati ad talem actum opinativum: et per consequens essemus obligati ad opinandum in fide. Disco quod non sequitur: ad tale assensum teneor: ergo est de fide. propter instantiam de hac propositione, habebit habitum: cuius oppositum repugnat spei actui ad quem teneor.] [Alia difficultas. Dicitur est quod semper ad hoc quod actus sit bonus, requiritur ali-

quis assensus in intellectu. ergo ex hoc infero quod antequam habeatur aliquis actus bonus in voluntate / necessario precedunt aliqui actus in voluntate qui non sunt boni. patet consequentia. implicat quod in intellectu sit aliquod iudicium quin sit aliquis actus in voluntate praeuius. unde habetis notitijs extremorum / est adhuc liberum componere. Ideo dicit sanctus Thomas quod quicquid assensus evidens non sit bonus aut malus: ipsa tamen consideratio praeuia requisita est bona vel mala. ergo non potest haberi iudicium quin sit aliquis actus voluntatis praeuius. sed non est possibile quod talis secundum hanc opinionem sit bonus: quia si est praeuius et precedens omne iudicium / non regulatur iudicio prudentiali actuali. ideo oportet de necessitate quod ante omnem actum bonum precedat actus voluntatis non bonus. et hoc conceditur. et talis actus si sit indeliberatus / nec est bonus / nec malus. Et si teneatur quod ad puram deliberationem sufficit simplex apprehensio / ut tenet Scotus: talis est indifferens: quia non habet omnes circumstantias requisitas ad bonum actum. Contra: ex hoc modo dicendi sequitur quod rusticus raro bene ageret. Patet / quia raro format talia iudicia. Dico quod immo frequenter iudicat. nam viso paupere iudicat quod est ei danda elemosyna. [Optima est haec difficultas: et videtur quod obligemur ad actum indifferentem: quia obligamur ad actum prudentialem. secundum Gregorium argumentum esset maioris ponderis: nisi dicat quod simplex apprehensio sufficit ad bene agendum.] ¶ **Alia difficultas.** Dictum est quod sufficit conformitas ad iudicium practicum verum actuale ad hoc quod actus sit bonus. Jam queritur utrum hoc sufficiat quod in intellectu sit tale iudicium / et quod in voluntate sit actus conformis illi iudicio / siue secundum quod illud iudicium dictat: ita quod sufficiat assistentia illius iudicij: vel requiratur quod tale iudicium sit partiale obiectum illius actus concurrentis ad illum actum partialiter producendum? hoc iam determinatum est / ubi questum fuit an ad actum bonum moraliter requiratur quod talis actus habeat dictamen prudentiale per obiectum. Dicit Ockham quod requiritur quod sit efficientia: imo dicit quod sit obiectum partiale actus: ita quod sicut non sufficit facere ignoranter / sed requiritur quod fiat ex ignorantia ad hoc quod actus excusetur: pariforma ut operatio sit bona / non sufficit quod fiat scienter ab operante: sed requiritur quod fiat scienter et ex scientia: ideo non sufficit assistentia circumstantiarum. Scotus vero dicit quod sufficit assistentia illius prudentie actualis: quod credo probabilius.

Aditio.

¶ De voluntate an possit ferri in oppositum illius quod est dictatum a recta ratione. Cap. iij.

De potestate

Sum est quō est necessaria prudentia actualis ad bene moraliter agendū. queritur nunc vtrū ad verum dictamen prudentiale necessario consequat̄ ipsum bene operari moraliter / hoc est vtrū possit esse vera prudentia in intellectu / nō posito in voluntate actus et loquimur

hic de prudentia actuali. Circa hoc sūt varie opiniōes. Una est sancti Thome in prima secūde. q. lxxvij. et Buridani in septimo ethicorū. q̄rit em̄ ipse Buridanus vtrum voluntas possit ferri in oppositū illius quod est dictatum per rectā rationē. Ad quam questionem respōdet per aliqua dicta. Primū. Voluntas non potest ferri in obiectū vt voluntas nisi iudicet intellectus illud esse bonū secundum rationē vniuersalem boni / vel secundum rationē particularē bonitatis / puta delectabilis v̄ utilis vel honesti. hāc sententiā tenet Adā in prima distinctiōe p̄mi / q̄ ex simplici apprehensione voluntas vt voluntas non potest ferri in obiectū: et quēcumq; actū habet ex simplici apprehensione / talis est naturalis. [hoc est contra cōmunē doctrinam Scoti / dicēt̄ q̄ ex simplici apprehensiōe intellectuali cōtingit peccare mortaliter. patet. stat habere temp̄ ad deliberādū / et nō deliberare / et extūc exire in actū: qui a malitia excusari nō potest.] ¶ Secūdū dictū: Quāuis sit iudicatum bonum in se / et non sit iudicatum bonum sibi / voluntas nō necessario fertur ī illud. dat duo exempla. Primū. latro iudicat iustitiam bonā et iudicem bonum: sed qz non iudicat iustitiam fieri / esse sibi bonum / ideo nō amat iudicē neq; iustitiam. Aliud exemplū ē de demone. ¶ Tertiū dictū. Quāuis intellectus iudicet obiectū esse sibi bonū / sed iudicat precise esse sibi bonum secūdū vnā rationem bonitatis / et nō secundum omnem: vel solū iudicat sibi vtile v̄ delectabile: non necessario tunc voluntas fertur in illud obiectū. patet: qz tūc ad nihil deseruiret libertas voluntatis: ideo esset potētia pure naturalis / sicut sēsus. nā si ad omne iudicium ostēdēs aliquid esse bonū alicui / voluntas necessitarē ad illud: ipsa nō esset libera. ¶ Quartū dictū. Si obiectū iudicet̄ solum secundum rationē vniuersalem bonitatis / et nō secundum aliquā rationem particularem: non necessario sequitur operatio in voluntate / seu voluntas nō necessario fert̄ in illud vt ostenditur esse bonū / non tamen ratione boni honesti / utilis v̄ delectabilis. Probat ipse buridanus: qz ratio particularis plus mouet q̄ vniuersalis. sed particularis ratio boni non necessitat voluntatē vt dicit dictū tertiu: igitur a fortiori nec sola ratio vniuersalis ipsius boni necessitat voluntatem vt feratur in illud. ¶ Quintū dictum. Quādo intellectus iudicat obiectū esse

Additio.

bonum secundū oimodam rationē bonitatis etiam in speciali / nō certitudinaliter / s; opinatiue : adhuc volūtas nō necessario fertur in illud / sed potest discutere vt efficiat cert^o. hoc est / si iudicat illud esse bonū secundū vniuersalē rationē bonitatis pariter ⁊ particularē / scilicet q̄ sit honestum vtile ⁊ delectabile / cū hoc tamē dubitat an ita sit : nō necessario fertur volūtas in obiectū sic sub dubio ostēsum. ¶ Ultimum dictū in quo iacet tota difficultas. Quādo cūq; intellect^o certitudinaliter et sine dubio aliquo iudicat aliquod obiectū esse bonū secundū omnimodā rationem bonitatis tā in vniuersali q̄ in particulari / ⁊ nullā inuenit rationē malī / s; iudicat illud esse simpliciter bonū / et similiter secundū oēm rationē esse bonum / ⁊ nullo modo malum : tunc voluntas non potest non ferri in illud obiectum. ⁊ in isto satis concordat ipse buridanus cū sancto Thoma. ⁊ ista est ppositio Buridani / q̄ si intellect^o iudicet de tali obiecto certitudinaliter q̄ sit bonū secundū omnimodā rationē bonitatis tam in particulari q̄ in vniuersali / ⁊ nullā reperit rationē malitīe : ad tale dictamē necessario sequit̄ bene operari in ipsa volūtate. ⁊ hoc expresse dicit sanct^o Thomas. tamē aliqui volūt eū glosare : imo ipsemet. j. secunde. q. x. articulo sc̄do ait q̄ volūtas necessitatur ad specificationē actus / nō tamen ad exercitium actus / sic scilicet q̄ nō necessario habet actū / seu q̄ nō necessario vult illud / s; pōt non velle illud / ⁊ suspēdere actū suum circa illud : tamē nō potest nolle illud : ⁊ ideo necessitatur ad nō nolēdū / ⁊ hoc ē necessitari ad specificationē actus. Buridanus enī pbat suum dictum / qz dicit q̄ vnus quisq; experit̄ in se q̄ quādo videt ⁊ iudicat aliquid esse simpliciter ⁊ sc̄dm omnem rationem bonum sibi / ⁊ nullo modo esse malū nec sibi nec alteri : nō potest non velle illud. Item vt in tertio pbauit / quando presentantur p̄ intellectū volūtati duo bona : voluntas nō potest velle min^o relicto maiori bono . igitur illud quod ostēdit̄ ei simpliciter ⁊ maxime bonū ⁊ nullo modo malū / necessitabit eam ad illud volendū. ¶ Item voluntas necessario fert̄ in finē in particulari sibi ostensum : igit̄ ostensio melioris finis necessitat voluntatem ad omittendū minus bonū finem : ⁊ simpliciter et summe bonus finis necessitat simpliciter eā. ⁊ hec est sentētia buridani quā cepit etiam a sancto thoma. ¶ Sed Ockā ipugnat hāc opinionē : ⁊ p̄mo notat q̄

Quatuor modis capitur prudentia.

quatuor modis capitur prudentia. Uno modo p̄ notitia directiua operatiōis / siue talis notitia sit vniuersalis / siue particularis : siue acquisita p̄ disciplinā / siue p̄ experiētīā. Exēplū. hoc iudiciū / bñfactori benefaciēdū est / est prudentia. oīs iracundus est per dulcia verba mitigandus / istud iudiciū potest

De potestate

Prima p
positio.

haberi per experiētiā: primum vero per doctrinam & ex
periētiā. Alio modo capitur prudētia pro notitia partis
culari alicuius particularis operatiōis directiua sumpta
ex vniuersali notitia seu ppositione cū vna minore singu
lari. exemplū: vt istud iudiciū / huic benefactori bñfacien
dum est / est prudētia ista modo: qz ex ista vniuersali / omni
benefactori bñfaciēdū est: cum ista particulari / iste ē be
nefactori / potest inferri illa. Tertio modo capit p notitia
particulari directiua alicui⁹ operatiōis particularis / siue
habeatur per experiētiā / siue per disciplinam: vt ista: hic
fracūdus lenibus verbis est mitigād⁹: potest haberi vtro
qz modo. Quarto modo capitur p aggregato ex omnib⁹
notitijs tam vniuersalib⁹ qz particularib⁹ directiuis ope
rationum humanarum. i. pertinētib⁹ ad vitam humanā.
Tunc nititur probare contra sanctū Thomam / q non sit
vnica prudētia omnium humanarum operatiōnū: qz cum
prudētia vnus stat error alterius / vt cum prudentia casti
tatis stat error temperātie vel iustitie: igitur nō est eadē
prudētia vtrāqz virtutē dirigens. ¶ His suppositis ponit
aliquas ppositiones. Prima est p ipugnatione opinionis
precedētis. Ad prudentiā primo modo dictā non necessa
rio sequitur operari virtuose & cōformiter ad illam. proba
tur primo: qz quodocunqz est aliquis actus qui necessa
rio necessitate naturali sequitur ad illū cui cōformat / nō
ē pmo laudabilis / s; solū secūdario ppter laudationē act⁹
pmi: igit act⁹ volūtatis nō erit pmo laudabilis si necessario
sequat ad actū itellect⁹: sed pmo laudabilis esset act⁹ itel
lectus. & hoc ē ptra vltimū dictū Buridani. & eandē rōnē
sumebam⁹ ad impugnandū sanctum Thomā de suo pre
cipere deducto ab actu iudiciādi. Unde si act⁹ volūtatis
qui cōformatur dictamini prudētiali intellectus / necessa
rio seqtur ad illud dictamē / hoc ē si ad illud iudiciū q ius
dicatur hoc esse bonū / necessario sequat electio in volū
tate: talis electio nō est pmo laudabilis. s. laudabilitate p
pā. s; hoc ē falsū / imo alias exterior act⁹ adderet bonitatē
vel malitiā super interiorē / quod nō est verum. Nam quā
docunqz sunt duo act⁹ / & ad primum necessario seqtur se
cundus / ille secūdus nō est immediate in potestate volū
tatis / neq; immediate liber / s; libertate prioris. ppterea act⁹
exterior est omnino pure naturalis in se. similiter actus se
fitiui sunt pure naturales in se / quibus sint liberi antecede
ter / seu in sua causa. sed si ad istud dictamen necessario se
quat illa volitio: talis erit in se pure naturalis: qd ē falsū:
quia oporteret pcedere q operatiōes intellectus sunt per
prius in potestate volūtatis q operationes ipsi⁹ volunta
tis. Ideo ad prudētiā primo modo actualē nō necessa

rro sequitur recta electio in voluntate. ideo satis impugna-
 tur vltimū dictū Buridani & thome. ¶ Secūda ppositio.
 Ad prudentiā aut secundo modo aut tertio modo dictā
 non necessario sequitur operari virtuose in voluntate. hoc
 est/ ad notitiā singularem directiuam particularis opera-
 tionis/ siue habeatur per disciplinā/ siue per experiētiā/
 non necessario sequitur electio voluntatis. cōformis illi pru-
 dētie. Probat ut prius: & in sola ista ppositione cōtradi-
 cit sancto Thome/ & nō in prima: qz sanctus Thomas di-
 cit q voluntas necessario se cōformat dictamini prudenti-
 tiali in particulari. & dicit q non necessitatur ad cōformā-
 dum se prudētie vniuersali: et ideo cōuenit cum Ockā in
 prima ppositione/ sed nō in scōa in qua dicit q nullo mo-
 do necessitat a particulari. Et ad auctoritatē Ari. omnis
 malus ignorās. & formatur sic argumentū. Non potest esse
 malū in voluntate quin sit error in intellectu: igitur nec po-
 test esse bonū in voluntate quin sit prudētia in intellectu.
 igitur nullus potest se difformare prudētie. ergo si habeat
 perfectā prudentiā/ erit perfecta electio. Nam dicit san-
 ctus Thomas q prudentia nō solū importat notitiā vni-
 uersalē/ sed etiam particularē: ideo nō potest eē mala ele-
 ctio quin sit error in particulari: ideo dicit: oīs malus igno-
 rans. Ad istud argumentū quādo cōcederetur/ solū pbat
 q non necessitatur ad specificationē actus/ non tamē ad
 actū: hoc est/ solū probat q stante prudentia necessitatur
 voluntas ad non volendū cōtrarium/ vel ad non nolendum
 cōtra illā. ideo non pbat quin possit se suspēdere ab actu
 conformi/ ita q remaneret libertas ad min⁹ ptradictiōis.
 et nō pbat qn ad min⁹ stāte prudētia possit peccare pctō
 omissiōis: inmo dico q etiā peccato trāsgressiōis. Ideo
 ad argumētū (dato q non pbat oīno intentū) rñdet negā-
 do añs/ inmo stāte prudētia siue prudētiali dictamie de
 aliq obiecto/ stat mala electio de eodē. et auctoritatē ex-
 ponit Ockā in quarto/ q oīs malus ignorās/ ialtē dispositi-
 tiue: qz oīs talis hz dispositionem quā si cōtinuet/ incidet
 ī multas ignorātiās & errores/ qz malitia hoīs excecāt in-
 tellectum. nō tñ opz q semper sit excecatio seu error tūc.
 Sz ē difficultas supposito q sit tale iudiciū in intellectu/
 sicut ponit Buridan⁹ in vltio dicto/ an stet nolitio illi⁹ ob-
 iecti/ hoc ē an voluntas possit hēre nolle oppositū. videt q
 nō/ qz voluntas non pōt ferri nisi in bonū. igit cū hoc sit iu-
 dicatū bonū/ sequit q nō pōt nolle illud. Rñdet cōiter oēs
 antiqui q nō: qz voluntas nō pōt nolle aliquid nisi sub rōne
 mali: hoc est/ nō pōt nolle obiectū in quo nulla apparet rō
 malitie/ neqz velle obiectū in q nulla apparet rō bonitatē.
 et ista est cōmunis opinio. tñ dicit Ockam in fine tertij

Secūda
 ppositio.

De tribus virtutibus

¶ potest nolle isto stante. et quando dicitur ¶ nullus potest aliquid nolle nisi sub ratione mali / et non potest aliquid velle nisi sub ratione boni: exponit ¶ intelligitur ¶ nihil potest velle nisi sub ratione volubilitatis / et nihil potest nolle nisi sub ratione nolubilitatis: et dicit ¶ ratio volubilitatis et nolubilitatis est ens: ideo potest illud nolle sub ratione entis: licet de facto nulla ratio mali appareat in illo. Et hec dicta de prudentia et actu eius sufficiat. [Sed questio est bona an deo possit diligi a nobis secundum unam rationem / et secundum aliam odiri. Et hoc apparet verum / sicut eiusdem obiecti habetur scientia et opinio per diversa media.]

¶ De tribus virtutibus moralibus: iustitia: fortitudine / et temperantia: et de obiectis earundem. La. v.

¶ Am videndum est de virtutibus moralibus: et prima difficultas de virtutibus moralibus quantum ad obiectum est: utrum scilicet inter virtutes morales sint aliquae que habeant precise passionem pro obiecto / aliquae operationem precise pro obiecto. pro cuius declaratione notandum secundum Tho. ¶ virtus nihil aliud est quam habitus faciens vel inclinans hominem ut bene se habeat. et aliquae bene se habere / dupliciter intelligitur. vno modo in ordine ad se. alio modo in ordine ad alterum: vtz per operationes in ordine ad alterum: ut sunt venditiones / emptiones / commutationes etc. Sed in ordine ad se homo bene se habet quando appetitus eius subiugatur et subijcitur rationi: et hoc non fit nisi per repressionem passionum. ideo dicit ¶ iustitia per quam homo bene se habet in ordine ad alterum / est circa operationem: sed alie due virtutes / scilicet fortitudo et temperantia / per quas bene se habet homo ad seipsum / sunt circa passiones. ideo dicit ¶ est vna virtus moralis: scilicet iustitia / que habet precise operationem pro obiecto. Alie due / scilicet fortitudo et temperantia / habent passiones pro obiecto / hoc est pro materia. et hoc videtur satis conforme dictis Ari. et philosophorum dicentium temperantiam consistere circa delectationes gustus et tactus / et fortitudinem circa timores et audacias / que sunt passiones. huic sententie adversatur Martinus / ut apparet in prima questione de fortitudine / in qua nititur probare ¶ fortitudo et temperantia sunt eque bene circa operationes sicut ipsa iustitia. Rationes multas adducit: quarum principalis est / velle aggredi pro defensione reipublice / et nihil aliud volendo / est operatio spectans ad fortitudinem: tale velle non habet timorem pro obiecto / immo forte talis qui habet talem volitionem / non cogitat de timore vel de audacia / immo habet solum illud velle. tunc arguitur sic / hoc velle est

Diuis. Tho. tenet ¶ iustitia hz principia hter operationem ¶ obiecto hz hie dicit ¶ passiones. ¶ arguuntur magis in co. hz dicit ¶ iustitia no hz precise operationes ¶ obiecto hz hie dicit ¶ passiones quod dicit Tho. no negat.

Ad ditio.

actus fortitudinis: ergo habitus ex illo genitus est ipsa fortitudo. sed talis habitus habet idem pro obiecto quod habet actus: ergo verus habitus fortitudinis est eque circa operationem sicut ipsa iustitia. Similiter velle comedere secundum quod recta ratio dicitur esse comedendum est actus temperantiae. tale velle nec habet delectationem gustus / neque tristitiam pro obiecto: sed habet solum ipsum comedere: ergo habitus genitus ex ipso habebit pro obiecto ipsam operationem exteriorem / et non ipsam passionem. ¶ Preterea si in aliquo nulla insurgat passio: penitus non est difficultas quin possit elicere volitionem de aggreddo vel expectando vel comedendo conformiter ad dictam rectum: ergo in isto poterit generari una virtus temperantiae vel fortitudinis non habens passionem pro obiecto. Ideo videtur mihi dicendum quod aliqua temperantia habet passionem pro obiecto / aliqua habet operationem / et aliqua habet utrumque: scilicet temperantiam quae operationem. Similiter aliqua fortitudo habet operationem duntaxat pro obiecto / aliqua passionem / aliqua utrumque. Primum patet de fortitudine in illo qui non reflectit se ad timorem vel audaciam: sed solum vult aggredi aut expectare. Secundum patet de illo qui reflectit se ad suas passiones / puta timorem vel audaciam / et vult reprimere sensualitatem vel passionem naturalem. id est naturaliter causatam. talis enim volitio terminatur solum ad illam passionem. Sed si sit talis qui velit non obstante timore aggredi vel expectare: non est difficultas quin talis volitio habet operationem / id est aggressum vel expectationem pro obiecto: similiter habet passionem pro obiecto. ergo aliqua fortitudo habet utrumque pro obiecto saltem partiali. ¶ Quantum ad iustitiam apparet quod aliquando habere potest passionem pro obiecto: ut potest esse passio insurgens inclinans ad non reddendum alicui quod suum est / ut est amor pecuniae. volitio conformiter elicitur qua volo reddere isti suam pecuniam non obstante tali passione / habet passionem pro obiecto: et ista volitio est actus simpliciter et adequate pertinens ad iustitiam. ergo aliquis actus iustitiae habet passionem pro obiecto saltem partiali. et per consequens non distinguitur ab invicem iustitia et alie due morales penes hoc quod habeant passionem precise pro obiecto / et ipsa habeat precise operationem. ¶ Aduertendum est quod dicimus omnem virtutem esse circa difficile: sed non videtur verum: quia operationes circa quas versatur iustitia et temperantia / non sunt difficiles. Dico quod virtutem esse circa difficile / dupliciter intelligitur. Uno modo circa difficile: hoc est quod difficile sit exercere tales operationes. Alio modo circa difficile: id est circa obiectum circa quod difficile est inuenire medium. Unde iustitia est circa difficile secundo modo. Quis enim non sit difficile mercari / est tamen difficile inuenire medium rationis videndo et emendo. sed difficultas in obiectis

Dupliciter
virtus est
circa dif-
ficile.

De tribus virtutibus moralibus.

aliarum virtutum / scilicet fortitudinis et temperantie / non consistit in hoc quod sit difficile reperire medium rationis : sed difficultas illarum est quia est difficile exercere tales operationes. Similiter potest accidere quod timor mortis retrahat ab aggressu. Preterea dicit sanctus Thomas quod iste passiones retrahunt in quantum passiones / et non ratione obiecti : sed aliquae passiones circa materiam iustitiae possunt retrahere ex parte obiecti. Socrates dicitur quod non est comedendus iste cibus. non est difficultas abstinere ex parte operationis : sed difficultas est propter delectationem maiorem que reperitur in isto cibo / et non in alio : quia communiter puenit difficultas ex parte passionis ne ponatur rectitudo in obiecto temperantie. Hinc dicit sanctus Thomas quod temperantia est circa passiones. et non est difficultas quin verum dicat : sed ut in pluribus non attenditur difficultas in operibus iustitiae ex parte passionis / sed difficultas ponendi rectitudinem est quia difficile est reperire medium rationis. ideo talis virtus non est circa passiones tanquam circa illud quod retrahit ne ponatur rectitudo in obiecto ipsius iustitiae : sed circa operationem ipsam. Et si hoc modo intelligatur verum dicit. [Adhuc non videtur sufficere talis distinctio illarum virtutum / quia difficilius inuenitur medium rationis circa materiam temperantie regularis quam circa restitutionem alieni : sed bene ponitur illa particula ut in pluribus : quia circa passiones due prime virtutes regulariter versantur : vel saltim ab eis capiunt difficultatem. secus est de iustitia.] ¶ Alia difficultas circa supradicta. Videtur quod in statu innocentie non fuissent virtutes. propter nulla insurrexisset passio difficultatis hominem circa materiam temperantie / puta ad comedendum quod non erat comedendum. Si nullus fuisset timor aut audacia : quia nulla fuisset belli pericula neque timoris obiecta. Si pro tali statu nulla fuisset difficultas in inveniendo medium rationis quantum ad iustitiam : quia ita intellectus illuminatus fuisset quod potuisset facile ista cognoscere. Dico quod pro tali statu non fuisset passio retrahens a bono : sed fuissent alie passiones / puta delectationes in cibo et potu et in generatione / sed non nisi moderate secundum rationis iudicium. ideo negatur ista consequentia / pro tali statu nulla insurrexisset passio retrahens ab illo quod fuisset dictatum a recta ratione : quod nulle fuissent virtutes morales : quia quod non fuissent tales passiones retrahentes / hoc non puenisset ex natura hominis / quia nata est concupiscentia suo convenienter : et ipsa voluntas ut ei concupiscentia naturaliter nata est concupiscentia. Nam ut ponatur opus virtutis / non oportet quod actu sit delectatio vel passio retrahens : sed sufficit quod possit esse aliqua passio in operatione nata retrahere ipsum ab operatione virtutis. Ut ergo operatio sit virtuosa / non oportet quod insurgat actu difficultas passionis retrahentis : sed sufficit quod sit circa obiectum circa quod quantum est

Aditio.

De subiecto virtutū moralium. Fo. xc.

ex natura agentis / pnt insurgere passiones retrahētes. et ideo si in illo statu non insurgebāt passiones / nō pueniebat ex hominis natura / s; ex dono dei gratuito. [Sed cōtra. si de^o pduceret creaturā q̄ taliter se haberet ad passiones sicut angel^o: posset tamē se exercere circa materiā tēperantie vel fortitudinis: tunc questio est quomodo saluaret act^o circa talia obiecta esse circa passiones / postq̄ ex natura rei nō sunt nate insurgere? / et videt q̄ oporteret tūc alit^r distiguere tales vtutes. hoc mō etiā videt q̄ saluaret q̄ i statu inocētie fuit act^o p̄tinētie q̄d^o : q̄d solet negari.]

Additio.

De subiecto virtutum moralium.

Capitulum sextum.

Vsum est de obiecto vtutū moralium: et q̄ vniū cuiusq; virtutis moralis indifferēter obiectū potest esse operatio vel passio. Jam cōsequenter querit de subiecto virtutū moralium / vtrū sint in ratiōe / vt in appetitu sensitiuo? Opinio sancti Thome prima secunde q̄stione q̄nquagesima sexta / articulis quarto et sexto / cōsistit in duob^o p̄ctis. Primū. Alique virtutes sunt ponende in appetitu sensitiuo. Secundū. Omnes virtutes morales que sunt ad seipsum / que scilicet inclināt ad bonū sibi: sūt in appetitu sensitiuo / vt sunt fortitudo et tēperantia: et omnes que sūt ad deum et proximum / vt iustitia / sunt in volūtate. Dicit enī in illo sexto articulo preallegato q̄ virtutes q̄ ordinant affectum hominis in deū vel in proximum / sunt in volūtate sicut in subiecto / vt charitas / iustitia et huiusmodi. sed ille q̄ ordināt ad bonū p̄prium ipsius volētis / sicut fortitudo et tēperantia / que sunt circa passiones / sunt subiective i appetitu sensitiuo. Patet primū dictum eius. Quando cūq; aliqua operatio procedit ab aliqua potētia secūdū q̄ mouetur ab altera potentia: vt operatio illa sit p̄fecta / oportet vtriusq; illarum potentiarum mouentis et mote esse perfectam. Unde in quarto articulo preallegato q̄rit sanct^o Thomas vtrū irascibilis et cōcupiscibilis possint esse subiectum virtutis? Respondet q̄ irascibilis et cōcupiscibilis dupliciter possunt cōsiderari. Uno modo secundum se inquantū partes appetitus sensitiuū: et hoc modo nō competit eis q̄ sint subiectū virtutis / quia huiusmodi vires sūt communes nobis et brutis. Alio modo cōsiderātur inquantū participāt rationem / et p̄ hoc q̄ sunt nate rationi obedire: et sic pnt esse subiectū virtutis humane. Quis enī i irascibili et cōcupiscibili sint aliquę virtutes / patet. actus enī qui progreditur ab vna potentia secundum q̄ est ab alia mota / nō potest esse perfectus nisi vtriusq; potentia sit bene disposita ad actum: sicut actus artificis non potest esse

De subiecto virtutū

se congruus nisi etiam artifex sit bene dispositus ad agendum / et etiam ipsum instrumentum : alias non operaretur operationem perfectam . sed ut iste operationes procedentes a potentia sensitiva secundum quod mouetur a potentia rationali / ut operationes fortitudinis et temperantie / sint perfecte : requiritur quod perficiatur et ratio et appetitus sensitivus . sed in ordine ad istam operationem non perficitur appetitus sensitivus nec ratio nisi per habitus virtuosos : ergo oportet de necessitate ponere in potentia sensitiva secundum quod est a ratione mota / habitus perficientes illam ad bene agendum : et non solum in ratione . Et quia bona dispositio potentie motae attenditur secundum conformitatem ad potentiam mouentem : ideo virtus (dicit sanctus Thomas) que est in irascibili et concupiscibili / nihil aliud est quam quedam habitualis conformitas istarum potentiarum ad rationem . ¶ Quam ad secundum dictum eius : dicit in articulo ultimo : quando aliqua potentia est ex se / id est ex propria ratione potentie sufficiens ad actum / non indiget habitu perficiente : sed quando ex se est insufficientis / iam indiget habitu perficiente . Unde quantum ad bonum proprium voluntas nostra est ex sua natura sufficiens : quia quilibet appetit bonum proprium . ideo quantum ad virtutes que respiciunt bonum proprium / non oportet illas ponere in voluntate / sed in appetitu sensitivo . sed appetitus sensitivus non est ex se sufficiens ad bonum rationis . igitur . Nam si quod bonum imminet homini volendum / quod excedat proportionem volentis siue quantum ad totam speciem humanam / sicut bonum divinum quod transcendit limites humane nature : siue quantum ad individuum / sicut bonum proximi : ibi voluntas indiget virtute . et ideo huiusmodi virtutes que ordinant affectum hominis in Deum vel in proximum / sunt in voluntate : ut dictum est . ¶ Unde voluntas non est ex ratione propria sufficiens ad bonum rationis circa deum vel proximum . ideo oportet in illa ponere habitus perficientes illam in ordine ad bonum rationis prout respicit deum et proximum . et sola iustitia est talis habitus . igitur . et sic sanctus Thomas iustitiam in voluntate : et ceteras duas ponit in appetitu sensitivo . Contra hoc arguitur . sequeretur quod in potentia sensitiva siue in organo corporeo esset ponenda virtus . patet consequentia . notum est quod ab ipsa virtute corporea / puta a potentia executiva / procedit operatio secundum quod mouetur ab ipsa ratione / ut datio elemosyne / ut ambulatio ad ecclesiam . sed in ratione sancti Thome . assumebatur / quando cum aliqua operatio procedit ab aliqua potentia secundum quod mouetur ab altera / oportet utraque illarum esse perfectam ad hoc quod operatio sit perfecta : quod cum ista ambulatio vel datio elemosyne procedat a potentia executiva secundum quod mota a ratione : necesse est utraque esse perfectam ut operatio sit perfecta . Ut sic format

argumētū. S. Tho. Dicit August. in libro de moribus ecclesie / q̄ virt⁹ non est in corpe: sed in aīa: eo q̄ aīa corp⁹ regit. Uñ q̄ aliquis corpe bñvrat / totū referē ad aīam: sicut si mihi auriga obtēperās equos q̄bus p̄est / recte regit: hoc totū mihi debet. s̄ sicut aīa regit corp⁹: ita etiā rō regit appetitū sensitivū. & totū rōnali parti debet q̄ irascibilis & concupiscibilis recte regant. sed virtus est qua recte vivit: igit̄ virt⁹ nō est in irascibili & concupiscibili: sed solū in parte rationali. ¶ Ad hoc r̄ndet ip̄e q̄ alia rōne regit corpus ab aīa: & irascibilis & concupiscibilis a rōne. corpus enī ad nutū obedit anime absq̄ cōtradictione in his in q̄bus natū est ab aīa moveri. Ideo ph̄s primo politicoz dicit q̄ aīa regit corp⁹ principatu despotico: sicut dñs servū. ideo totus motus corporis referē ad animā: & p̄pter hoc in corpore nō est virtus / sed solū in aīa. sed irascibilis & concupiscibilis non obediūt ad nutū rationi / sed habēt p̄prios motus suos quib⁹ interdū rationi repugnant. Unde in eodem libro philosophus dicit q̄ ratio regit irascibile & concupiscibile principatu politico / quo sc̄z regūtur liberi qui habēt in aliquibus propriā virtutē. & p̄pter hoc etiam oportet in irascibili & concupiscibili esse aliquas virtutes quib⁹ bene disponant̄ ad actū. hec Thom̄. Ideo vbi vna potētia operatur secundū q̄ mota ab altera: et pōt resistere potentie mouenti: oportet ponere virtutē in vtraq̄. sed quādo omnino obedit / et non potest resistere imperio superioris potentie mouentis: non oportet ponere virtutem in vtraq̄ / sed solum in potentia mouente / & non in mota. Ockam in tertio qōne de cūma nitit̄ hoc impugnare: et ponit aliqua dicta. Primū / in quo cōcordat cum Tho. est: In sensu est ponendus habitus. Secundū: Ille habitus non est p̄prie virtus. Tertiū: In voluntate est ponendus habitus respectu omniū respectu quorū est ponendus in sensu. et istud tertiū dictum et secundū sunt cōtra sanctum Thomam. Quartum / Solus ille habitus est proprie virtus. ¶ Primū dictū p̄bat. quādo aliqua potentia sic se habet q̄ ante frequentationē actuum difficulter exibat in illos / & facile in cōtrarios / & post frequentationē facile exiit: in tali est ponendus habitus determinans illam potentiā. sed ipse sensus ante frequentationē actuum difficulter exibat in aliquos actus / & faciliter in cōtrarios / & postea faciliter. Patet. qñ aliquis est solum continens: anteq̄ sit temperatus / habet actus voluntatis quibus respuit obiectū intēperantie / et actus cōcupiscentie: et per frequentationē actū per imperiū volūtatis superat illa cōcupiscentia in sensualitate / & p̄ducit tandē actus quo respuebat per imperiū voluntatis obiectū intēperantie. Tūc arguitur sic / post frequen-

De subiecto virtutū moralium.

rationē istoz actū respuitiuoz quos habet continens cō
difficultate: postea facile erit potentia sensualis in illos a-
ctus: qz presentato obiecto intēperātie/ respuet sensus fla-
ne magna ptrapugnatiōe. ergo post frequētationē actū
facile erit sensus: z difficulter ante eribat. et ista est tota z
precipua ratio Ockam ppter quam ponit habitus in sen-
sualitate. Alia rō/ caro cōcupiscit aduersus spm. i. concu-
piscit aliqd qd ratio respuit. ergo opz de necessitate pone
re habitū in sensu/ z alterū in appetitu rōnali respuitiuo.
Similiter ecōtrario stat voluntatē: aliquid appetere: z sen-
sum respuere illud: z voluntas post illam respuitiōē sen-
sualē facile erit/ z ante difficulter eribat. g signū est q in
sensu ē habit⁹ sicut in ipsa volūtate. Diceret aliqs: in potē-
tia pure naturali non ponit habit⁹: sed sensus est potētia
pure naturalis. igit. Dico q sensus in se est potentia pure
naturalis/ z libera p participationē: sicut etiā intellectus
dicit potētia libera per participationē: sed intellectus in-
cōstū intellect⁹ est potētia pure naturalis. Unde in illa po-
tētia pure naturali. i. que precise determinat ad vnū actū
siue ad vnā operationē/ nō ponit habit⁹: sed in alijs pure
naturalib⁹ in se/ z liberis p participationē/ que nō determi-
nant precise ad vnā opationē/ pōt poni habit⁹: z de facto
ponit: vt in intellectu z sensu. [Nō intelligo quō imagina-
ris q in intellectu nō sit ponēdus habitus incōstū intelle-
ctus: qz alias non esset aliqs habitus sciētificus v' opinati-
uus/ postq est pductiuus illoz incōstū intellect⁹: ex quo nō
requirit cōcursum volūtatis ad taliū effectū pductionē.
nec valet dicere q requirit cōcursum volūtatis antecede-
ter: vel saltē q voluntas posset impedire ne pducant effe-
ctus/ diuertēdo a causa: qz sic esset dicendū q oēs effect⁹
intellect⁹ essēt participatiue liberi: z sic de actu appetit⁹
sensitiui. z hoc apparet dicēdū. forte diceres/ respectu sciē-
tie intellect⁹ nō est determinat⁹ ad vnū: qz pōt in opposi-
tū/ scz in opinionē: sed secus est de apprehēsiōe simplici
que non habet ptrariū. nec sufficit q pōt in oppositū pri-
uatiue: qz alias lapis non posset in oppositum descensus.
Quicqd sit/ mihi videt q satis est q ille potētie possunt in
oppositū priuatiue ex libertate alterius potentie cui sub-
dunt naturaliter: secus est de lapide.] [Secundū dictū
pbat/ scz q habitus positus in sensu non est pprie virtus.
Patet sic. act⁹ sensitiuus nō est pprie virtus: ergo nec ha-
bitus. Patet cōsequētia. habitus non dicit virtus nisi pro-
pter actū ad quē inclināt/ immo tota ratio quare habit⁹
dicit virtus/ est qz inclināt ad actum. antecedens patet.
actus sensitiuus nō est pprie liber: sed scdm q imperatur
a voluntate: ergo non est pprie actus virtutis: quia de

Additio.

De conexione virtu. moralium. Fo. xcij.

ratione actus virtutis est qd sit libere elicitus: et quanto magis libere | tanto magis accedit ad virtutem. Preterea actus sensitivus manens idē | successiue potest esse bonus et malus secundum qd a diuersis volitionibus imperatur: et semper est idem actus imperatus in sensu: quemadmodum est idem actus eundem ad ecclesiam | a quacunque volitione imperetur. Item est inuariatus: ergo non est secundum se bonus. Quauis ergo in sensu sit ponendus habitus: ille tamen non est proprie virtus propter habitum voluntatis. et ista ratio sufficienter probat qd non est proprie habitus virtuosus in sensu. Tertium dictum probatur sic. respectu omnium respectu quorum ponitur habitus in sensu | voluntas est indeterminata: qd scilicet potest velle illa vel nolle: quia respectu omnium obiectorum sensitivorum est indeterminata ad volendum illa vel nolendum: potest enim in istum actum | et in contrarium. Tunc arguitur sic: omnis potentia indeterminata ad aliquos actus | ex frequentē elicitatione acquirit habitum determinate inclinante illam ad illos. sed voluntas respectu omnium respectu quorum ponitur habitus in sensu | est indeterminata quantum ad exercitium et specificationem actus: ergo causabitur in voluntate habitus inclinans illam ad alterum illorum obiectorum. et non video magnam apparentiam in oppositum: vt presentato obiecto fortitudinis vult aggredi: et potest nolle aggredi. ergo voluntas est indeterminata ad alterum istorum: et ex frequentivo litione aggrediendi causatur habitus determinans ipsam ad aggressum. et ista est tota ratio quare ponitur habitus in potentia: quia est indeterminata | et per frequentationem actuum determinatur. Quartum dictum probatur: qd scilicet solus habitus voluntatis est proprie virtus. Patet | solus actus est proprie virtuosus qui est immediate liber: ergo solus ille habitus est proprie virtus. fatetur ergo Ockam cum sancto Thoma. qd in sensu est ponendus habitus: et est magna apparentia ad hoc. sed qd talis habitus in sensu non habeat habitum sibi respondente in voluntate | falsum est: et qd talis habitus in sensu existens sit proprie virtus | etiam hoc est falsum contra S. Thomam. [Placet optime sententia Ockam: sed videtur qd superaddendum est scilicet qd sit ponendus habitus in potentia executiua | sicut in potentia sensitiva: quia experimur qd ex actu citharizandi generatur habitus in digitis. quare ergo non ponitur habitus in illis?]

Additio.

[De conexione virtutum moralium. Cap. vii. Iste est de subiecto virtutum moralium: et allegata est opinio S. Thome. que consistebat in duobus. Primum qd aliquę virtutes morales sunt in sensualitate. id est in potentia sensitiva. Secundum qd virtutes morales que sunt in sensualitate | non habent virtutem morale rñdētē in illis.]

De conexione virtutū

Virtus capi-
tur du-
pliciter.

in voluntate: et que sunt in voluntate / nō habēt moralē respō-
dētē in parte sensitiva. et determinat q̄ virtutes ad se. i. q̄
respiciunt bonū sibi habētī / vt fortitudo et tēperātia / sunt
in parte sensitiva: s; virtutes ad alterū / vt iustitia / sunt in
appetitu rationali. ¶ Consequēter videndū est de conne-
xione virtutū: vtrū necessario sese concomitent: hoc est si
vna ponatur / de necessitate cetera ponant. ¶ Quātū ad
hāc questionē potest esse triplex difficultas / vt cōmuniter
dicūt doctores. Primo de virtutib⁹ theologis / an sint ne-
cessario cōnere. ¶ Secūdo de moralib⁹ / an oēs virtutes mo-
rales sint adinuicē cōnere. Tertio / an ille virtutes mora-
les necessario cōnectant cū prudētia: et prudētia necessa-
rio cōnectatur cū eis. Quantū ad tertiū dictū est prius qm̄
quereretur vtrū ad bene agendū moraliter / necessario re-
quirat dictamē prudētialem: et p̄pterea nihil ad p̄ns. Quā-
tū etiā ad primū de theologis / an necessario cōnectant:
Scotus dicit duo. Primū / q̄ necessario cōnectūtur quo ad
infusionē. nā de lege non potest infundi vna sine alijs. Se-
cundū / de lege non necessario cōnectūtur cōtū ad conser-
uationē. Rō Scoti p̄ p̄mo dicto eius est. Quē deus sanat /
perfecte sanat. s; virtutib⁹ theologis sanat anima. ergo
nō infundit vnā sine reliquis. Quantū ad scōm: ille qui
peccat mortaliter / perdit charitatē: et nō perdit fidē. ergo
potest vna p̄seruari sine alijs. Venio nūc ad scōm / an mora-
les sint adinuicē cōnere / vtputa an possit esse vera prudē-
tia sine iustitia / fortitudine et temperantia: et e contrario
vera fortitudo sine prudētia et ceteris. Quantū ad hoc est
multiplex modus dicēdi. S. Tho. in p̄ma. ij. q. lxxv. dicit q̄
sunt necessario adinuicē cōnere: et dicit q̄ virtus capitur
dupliciter. Uno modo p̄ oī inclinatio ad aliquā opatio-
nē virtutis: siue talis inclinatio sit in nobis a natura / siue
ex assuetudine. et hoc mō accipiēdo virtutes morales / nō
sunt cōnere. Et etiā isto modo virtutes quas Ari. vocat cō-
genitas / sunt virtutes: et tales non sunt cōnere. Videm⁹ em̄
aliquē inclinātū ad tēperate viuendū / qui est inclinatus
ad aliud vitiiū / puta furtū. Similiter videm⁹ aliquē ex na-
turali cōplexione vel ex aliqua p̄suetudine esse p̄optū ad
opera liberalitatis / qui tñ non est p̄optus ad opera casti-
tatis. ¶ Alio modo capit virtus moralis p̄ inclinatio ad
perfecte bene agēdū / ex assuetudine acquisito. Perfecta
sūt virtus moralis (ait) est habitus inclinās ad bonū opus
bene agēdum. et sic accipiēdo virtutes morales / dicendū
est eas eē cōexas. Un̄. S. Tho. capit duas ratioēs ad hoc
p̄bandū. Prima. Quando cūq; est aliqd̄ vnum tertium qd̄
cōnectitur cū aliquib⁹ alijs: tūc quodlibet illoz quib⁹ cōne-
ctitur / etiā cū illo tertio cōnectit: et illa alia necessario cō-

nectuntur adinuicē. s; sic est q; morales virtutes pnectunt
 cū prudētia / 2 prudentia cū qualibet morali: ergo virtutes
 morales pnectunt adinuicē. Quis autē virtutes connectant
 cū prudētia / notum est: q; nō possunt esse sine prudētia. et
 prudētia cōnectit cū qualibet morali. patet p philosophū
 in sexto ethicozū: vbi dicit q; nō potest esse prudētia quin
 sint ceterę virtutes. ergo ille virtutes cōnectuntur cū ali-
 quo / 2 illud aliqd pnectitur cū qualibet ipsaz virtutū mo-
 raliū. 2 hec est potissima ratio. S. Tho. ad hoc suadendū.
 ¶ Contra hoc sunt magne apparētie ad oppositum: 2 pri-
 mū fundamentū qd assumit / videtur falsum: vcz q; sit vna
 prudentia q; sit directiua oīm virtutū moraliū: q; sunt plu-
 res et diuerse prudētie que dirigūt virtutes morales: vna
 fortitudinē: altera iustitiam: altera tēperatiā. igitur non
 dabis vnā prudentiā que pnectitur cū illis. alias satis pro-
 batū est scdm Ockā q; stat errare circa materiā vnius vir-
 tutis / 2 recte agere circa materiā alterius. S; sic est q; ha-
 bitus inclinās ad bene dictandum circa materiā iustitie /
 non stat cū habitu inclināte ad male dictandū circa idē:
 et tamē stat cū habitu ad male dictandū circa materiā tē-
 perantie. igitur ille habitus qui inclinat ad bene dictandū
 circa tēperantiam / differt ab illo / 2 specie: nā sunt obiecta
 specie differētia: ergo et habitus acquisiti. ideo falsum est q;
 sit vna prudētia directiua omniū virtutū moraliū / nisi ca-
 piatur prudētia collectiue. ¶ Quātū ad scdm: quis esset
 vna prudētia / adhuc nō necessario pnecteretur cū virtutū
 bus moralibus. Patet: stat plene iudicare intellectū: 2 ta-
 mē volūtas nō necessario se cōformat illi pleno dictamini:
 immo pōt se difformare. 2 stat hoc frequēter iterare. ergo
 stat habitū prudentialē generari / et nullū habitū morale
 generari. ideo ratio sua nō est apparēs quādo dicit: quā-
 docunq; aliqua cōnectuntur cū aliquo tertio 2c. q; assumit
 vnum multū dubiū. ¶ Argumentū apparens contra hęc
 opinionē / qd cōmuniter fit. Aliqs potest frequēter elice-
 re actū tēperantie quib; ei nunq; occurrat materia fortitudi-
 nis bellice exercende / puta religioso in claustro degēti.
 ergo in ipso potest generari habitus tēperantie / nō genito
 habitu fortitudinis. P; 2 / potest se exercere circa materiā
 tēperantie: 2 refrenādo passiones inclinātes ad intēperā-
 tiā / generabitur habitus: et talis est perfecte virtus: quod
 patet. talis habitus inclinat perfecte ad tēperate viuendū
 delectabiliter / immobiliter / 2 scienter: ergo sequit q; talis
 habitus est perfecte virtus. ¶ Respondet cōiter q; nō faci-
 liter inclinat ad tēperate viuendū in omni euētū. sō non
 est perfecte virtus. P; 2 antecedēs: q; si tali p̄sentareť mors
 nisi cōsentiat intēperantie / puta libidini: rōne talis habitus

De cōnexionē virtutū moralīū.

Quare
virtutes
dicuntur
cōnere.

Grad⁹ he
roicus.

nō operabitur facilliter / immo tūc difficulter tēperate aget /
qz sibi est tunc difficile refrenare passiones circa obiectū
mortis / puta timorē. modo ad habitum esse virtutē requi-
ritur qd inclinet ad facilliter agendū in omni euentu: et nō
sufficit qd inclinet ad facilliter agendū nūc. sed si haberet
fortitudinē in tali casu / delectabiliter et facilliter operare-
tur: et exiret in actus tēperātie. ideo ille habitus tēperan-
tie si haberet fortitudinē annexam / esset perfecte virtus.
Unde apud hanc opinionē non ppter ea virtutes morales
dicuntur cōnere / qd requiratur certa intensio habitus que nō
potest haberi sine alijs virtutibus / ita qd minor intensio nō
dicatur virtus: qz talis intensio etiā si ponatur requiri sum-
ma / potest haberi per frequētissimā operationē et exerci-
tationē circa materiā vnius virtutis sine alijs virtutibus.
hoc est / vt habitus tēperātie sit virt⁹ / nō necessario requi-
ritur certa intensio que nō potest haberi sine habitu fortis-
tudinis vel iustitie: immo pōt acquiri tāta intensio in ha-
bitu tēperātie sine habitu fortitudinis / sicut cū habitu
fortitudinis: vt fortes in habitu tēperātie pōt puenire ad
summū illius habitus: et tñ ppter hoc talis habit⁹ nō dice-
retur virtus. Sz dicuntur cōnere / qz ad esse virtutis requiri-
tur qd talis habit⁹ in omni euētu faciat facilliter operari. et
nō stat qd habitus tēperātie in omni euētu faciat facilliter
operari: nisi sibi cōnectatur habit⁹ fortitudinis et iustitie:
ergo nō stat qd talis habitus sit virtus / nisi cōnectatur cū
altero habitu. ¶ Contra hanc solutionē sequitur qd nullus
habit⁹ esset virt⁹ nisi esset iā in gradu heroico / et nisi ha-
beret quēcūqz habitū cuiuscūqz virtutis in gradu heroico
secū. patet / nullus est habit⁹ faciēs facilliter operari in
omni euētu nisi sit in gradu heroico: ergo. patet antece-
dēs / quicūqz habit⁹ qui nō est in gradu heroico: si eueniat
casus excedens cōmunē hominū facultatem / nō faciet fa-
cilliter operari: qz si sic iā esset in gradu heroico: ergo apd
illā opinionē si ad esse virtutis requiritur qd supradictū est /
sequitur illatū: vtz qd nullus habitus est virtus nisi sit in
gradu heroico: et habeat secum habitus aliarū virtutum
etiā in gradu heroico cōstitutos. et nulla videtur apparen-
tia hoc concedere / saltē de tēperātia. Dico qd isti capiūt
differentem gradum heroicū a nobis. Unde dicunt qd gra-
dus heroicus nō est inclinare ad actū qui superat cōmu-
nem hominū facultatem: sed est ita se exercere circa pas-
siones vel aliquā materiā / qd nulle possunt omnino insur-
gere passiones / vel saltē notabiliter ad oppositū trahētes.
hoc est / gradus heroic⁹ scdm eos est gradus refrenatiuus
passionū supra cōmunem hominū facultatē. Unde primo
nō excedit cōmunē hominū facultatē / quādo insurgūt

De v. gradib. virtut. fm Decā. Fo. xciiij.

passiones / dissentire / et illis contradicere: quod pertinet ad gradum temperantie. nec secundo excedit communem facultatem hominum quando non insurgunt vehementes: hoc est ita se exercitare circa aliquam virtutem quod non insurgant passiones intellectum perturbantes vel quasi turbantes. sed ita se exercitare circa passiones quod nulle insurgant omnino / vel si insurgant ita parum aut nihil / hoc excedit communem facultatem hominum secundum eos: ideo dicitur gradus heroicus. Et resolutorie gradus heroicus non est insurgentibus passionibus quas vincere excedit communem hominum facultatem / illas excedere: licet hoc sit heroice agere et excellenter: sed est habitus cohibens omnes passiones / ita quod nulle insurgant / vel saltem quod non notabiliter insurgant. et sic non sequitur quod omnis virtus sit heroica. ¶ Unde pro maiori declaratione: si presentetur alicui mors nisi consentiat in libidinem: si insurgant passiones ad consentiendum / non habet habitum qui vocatur heroicus: quia illud nolle consentire actuale / sit heroice operari: sed talis habitus non esset heroicus / quia non refrenat passionem insurgentem notabiliter. Unde ut habitus dicatur virtus / non requiritur quod in omni euentu faciat quod nulla insurgat passio: sed quod in omni euentu non insurgat passio quam sit multum difficile superare: sed quod sit facile. ¶ Contra. ergo ad minus temperantia et fortitudo non sunt connexae cum iustitia / licet bene fortitudo et temperantia illo modo sint connexae. sequela probatur: quia illis habitibus non est dabilis casus in quo habitus iam habiti sine iustitia non inclinent ad faciliter operari circa materiam temperantie et fortitudinis sine iustitia: et quin faciliter in quocumque casu operetur. Dicunt ipsi communiter quod datur talis casus: scilicet quando virgini offeruntur maxima munera ut consentiat libidini: similiter quando forti offeruntur gradia munera ne subeat pericula belli: tunc sine iustitia esset istis valde difficile bene operari. sed perfecto si talis virgo sit temperata / et alter si sit fortis: facile erit eis non acceptare illa munera: ut notum est. Scotus in tertio xxxvi. distinctione hanc virtutum connexionem improbare nititur: sed rationes eius non sunt multum valide contra istum sensum quem dat sanctus Thomas.

De quinque gradibus virtutis
fm Decam. Capitulum viij.

Consequenter videndum est de gradibus virtutis quos ponit Decam in tertio questione. xij. Primus gradus est quando voluntas accipiat obiectum alicuius virtutis / exempli gratia in virtute temperantie: vel refugit obiectum

De quinque gradibus virtutis

intemperantie conformiter ad rectam rationem / quia honestum est / non referendo in finem supernaturalē / sed solum quia honestum est: non referendo in aliū finē nisi quia honestū est. Dicitur notanter / conformiter ad rectam rationem / quia isto primo modo non requirit reflexio dictaminis / puta quod sit conformiter ad rectam rationem / quia dictatū a ratione: sed sufficit habere hoc dictamen / hoc est faciendū vel respuēdum: et non requirit quia dictatū a recta ratione. ¶ Secundus gradus virtutis / ut puta temperantie / est actus quo acceptat tale obiectū conformiter ad rectam rationem / et cū hoc habetur vnum nolle quo nolo ab illo desistere per quacūque re / quod diu ratio recta dictabit non esse desistendū. et in isto secundo gradu nō est alia relatio preterquam honestū / sicut in primo gradu. nam in istis duobus primis gradibus operationes non habent prudentiā per obiecto. Tertius gradus addit super precedentes precise quia dictatū a recta ratione. Unde secundus gradus superaddit primo / nolle desistere: et tertius addit super primū et secundū acceptatū obiectū / quia dictatū per rectam rationem: ita quod habet per obiecto partiali / quia dictatū a recta ratione. ¶ Quartus gradus includit istos tres / et ultra addit / propter deum summe dilectū. et iste gradus est perfecte virtutis: imo apud eū nullus precedentium graduum est dicendus virtus / saltem intrinsece: sed si alij dicantur virtutes / hoc est solū denominatione extrinseca propter assistentiā istius gradus. Quilibet istorum quatuor graduum reperitur in gradu temperantie / continentie / et in gradu heroico. et sic isto modo nō distinguuntur: ut distinguit Aristoteles. Sed de distinctione graduum virtutis secundum eum postea videbitur. ¶ Quintus gradus est qui includit omnes istos: et superaddit quod sit actus imperatiuus formaliter executionis operationis que excedit comunē hominum facultatē ex natura rei vel ex circumstantia: et iste gradus est quem comuniter doctores vocant heroicū. Recapitulando istos gradus / primus non includit obiectum quia dictatū / secundus addit propositū non desistendi: tertius addit quia dictatum a recta ratione: quartus addit propter deū finaliter et ultimate dilectū: quintus addit quod talis volitio sit formaliter imperatiua operis quod ex natura vel ex circumstantia excedat comunē hominum facultatē. ¶ Istis suppositis ponit Deckam aliquas propositiones / quarum aliquę sunt notę / et aliquę dubie.

Prima propositio. Omnes virtutes morales conectuntur in quibusdam principijs vniuersalibus. patet / ut in isto / omne dictatū per rectam rationem / est faciendū. omne honestum est faciendū. omne inhonestū est fugiendū. ille sunt maiores vniuersales siue principia omnibus virtutibus comunia / in quibus conectuntur ipse virtutes: et ex quibus deducuntur particu-

Epilogus

Prima propositio.

lares que sunt prudētie virtutū. igitur p̄ma p̄positio certa et nota. ¶ Secunda p̄positio. Virtutes nō sunt adinuicē in quibuscūq; gradibus cōnexe. patet. alicui pōt occurrere / et frequēter / materia vni⁹ virtutis / quāuis materia alterius nunq̄ ei occurrat: et talis poterit se exercere ī tali materia / nō exercitando se in altera materia q̄ nunq̄ sibi occurrat / et frequēter: quo facto / per frequēs exercitiū circa illā materiā generabit̄ habit⁹ / et nō circa alterā: sicut materia fortitudinis p̄prie dicte religioso / quē stat tēperatissimum esse. igit̄ nulle virtutes sunt adinuicē connexe in quibuscūq; gradibus. ideo cum vna virtute: in p̄mo v̄l secūdo gradu stat vitium oppositū alteri virtuti. Unde ista tria simul stant: hoc est aggrediēdū: volo aggredi: et volo hoc comedere quod tamē est phibitū: comedere. ideo stat vitium intēperātie cum gradu fortitudinis / et dictamine recto illi⁹. ¶ Sequit̄ tertia p̄positio et quarta in quib⁹ iacet tota difficultas. Virt⁹ tertio modo dicte nō stat cū vitio opposito cuiuscūq; alteri virtuti et dictamini recto respectu illi⁹ alteri⁹ virtutis. et loquor de virtute actuali. hoc ē actus virtutis tēperātie tertio modo dicte nō stat cū vitio opposito iustitie stāte simul recto dictamine circa eandē materiā iustitie. Similiter talis actus p̄dict⁹ nō stat cū vitio opposito fortitudinis / et dictamine recto circa fortitudinis materiā. Probā. bñ sequit̄. iste habet actū tēperātie t̄tio modo dicte / igit̄ acceptat obiectū tēperātie cōformiter ad dictamē ratiōis / et qz dictatū a ratiōe. et vltra. acceptat qz dictatum a ratiōe: igitur vult omne dictatū per rectā ratiōē. et vltra. vult omne dictatum a ratiōe / et dictat̄ perfecte et recte de iustitia: igitur recte vult circa iustitiā. et per cōsequēs cū tali actu tertio modo dicto nō stat vitium circa virtutē aliam cuius habet rectū dictamen. Et dicit̄ notanter rectum dictamē: quia si haberet ignorātiā vel errorem circa aliam virtutem / nō oportet nec sequitur q̄ habeat actum bonū circa illam virtutē. et vltra: tunc nō repugnat q̄ habeat vitium circa eā. ¶ Mihi videbatur q̄ illa consequētia nō valebat: vult hoc quis dictatū a recta ratiōe: igitur vult omne dictatū a recta ratiōe. Nam p̄mo si intelligeret̄ in antecedente / qz hoc est dictatū a ratiōe / tunc certa est malitia consequentie. s; ipse capit ibi vt sit termin⁹ cōmunis: et tūc dicit q̄ sicut nō stat q̄ fortes sit homo inq̄tū risibilis / quī oīs homo sit risibilis: similiter nō stat q̄ velim sortē in quantum est homo / quin velim omnē hominē: et q̄ velim omnē hominē / et sciā istum esse hominē / quin velim illum. et q̄ velim aliquid p̄pter deum / quin velim deū vel eodem actu vel diuerso. ita dicit h̄ q̄ nō stat velle hoc qz dictatū a recta ra-

Secūda p̄positio.

Tertia p̄positio.

De quinque gradibus virtutis

Quarta
propositio

tionem seu propter dictamen / quin velim omne dictatum a ratione: quia illa sic exponitur: volo hoc / et volo omne dictatum a ratione: et causa quare volo hoc / est quia volo omne dictatum a ratione. sed mihi videtur hoc non requiri ad actum esse bonum: et per consequens non debet assignari talis actus vel conditio per gradum virtutis. ¶ Quarta propositio. Cum actu virtutis quarto modo capte non stat quod cumque peccatum. Probatur: quia si stare peccatum: vel esset ex ignorantia / passione / vel ex malitia. sed nullum istorum potest dici: igitur. non primum / quia vel talis ignorantia esset invincibilis / et sic non peccat. vel vincibilis: et sic non diligit deum super omnia: quia si diligeret deum summe: necessario viceret illam. nec ex malitia aut passione / quia si peccet scienter / iam aliquid proponit deo. ergo non diligit deum super omnia. igitur non habet illum quartum gradum virtutis. ¶ Contra tertiam propositionem (quia alie due sunt certe) arguitur sic ex suis principiis. pono quod habent ista dictamina duo / nunc est a me temperate agendum / quia dictatum a ratione: (nihil habendo aliud / quia in tertia acceptatione non requiritur relatio in finem ultimum) et nunc est a me hoc opus iustitie exercendum / quia recta ratio dictat. tunc notum est quod secundum eum non necessario voluntas se illis conformat: sed potest se conformare / et non conformare: et illis contravenire / et peccare / quia nullum dictamen necessitat voluntatem ad elicendum secundum quod dictat. tunc arguitur sic. quando se conformabit primo dictamini / non necessario se conformabit secundo: ergo cum actu virtutis tertio modo poterit peccare circa materiam alterius virtutis cuius habet rectum dictamen / saltem omissive. Probatur hoc: quia datur oppositum / puta quod necessario sequitur conformitas ad secundum dictamen stante conformitate primo / tunc talis actus conformis secundo dictamini non habebit propriam bonitatem: quia necessario sequitur ad alterum. nam per eum / actus qui necessario sequitur ad alterum precedentem / non habet propriam bonitatem. ergo si ad se conformandum primo dictamini / necessario sequatur conformitas ad secundum dictamen / nihil bonitatis habebit super bonitatem actus primi. ¶ Tertio arguitur sic. si ad actum conformem primo dictamini necessario sequitur actus conformis secundo dictamini: iam talis actus secundus causaretur a primo. igitur eadem ratione actus secundus erit causa actus primi. nam quandoque sunt due cause respectu alicuius effectus que non necessario producant illum effectum / et superveniens tertio necessario producitur ille effectus: tale tertium est causa illius effectus. tunc sic / scilicet eliciens illa duo dictamina / non potest se conformare primo / et deformare secundo simul et semel / quia quis possit simul se conformare utriusque. sed si simul et semel conformet se ambobus: equa-

Secundū Ockam. Fo. xcvi.

si ratione cuiuslibet / cum quilibet est causa alteri⁹ / et quilibet necessario sequitur ad alterū. ergo act⁹ erūt sibi mutuo cause in eodē genere cause efficiētis / quō est impossibile. Quā- tum ad hoc argumētū respondet Ockam / quia habet ap- parentiā p dicto suo / cōcedēdo quod necessario sequitur act⁹ secundus ad p̄mū / et quod vn⁹ est causa alteri⁹ / et negat quod ea- dem rōne ille scōs debeat dici causa p̄mi: et ratio est / quia ne- cesse est / licet simul eliciant^r / quod vn⁹ prius natura alio pdu- cat: et ille p̄or natura alio / nullo modo sequitur ad posteriorē: et per cōsequēs non potest dici causari ab eo: s; bñ eōs- uerso ille posterior natura / causat a priore. ¶ Sed q̄tū ad quartā propositionem non videtur vera saltē de peccato ignorātie / quin possit stare cū veritate illius. Nā illa dilec- tio dei super omnia / nō necessitat me ad faciēdum quic- quid in me est de aliqua veritate inquirenda. Igitur stāte illa dilectione dei super omnia / pōt aduenire tēp⁹ in quo teneor dicere horas. tūc illa dilectio nō necessitat me ad inquirendū an p tūc teneor vel nō / et sic stabit quod hoc vin- cibiliter ignorē. ergo talis act⁹ stat cū inquirendi negligē- tia: ergo stat cū pctō facto ex ignorantia. Sed ne obliuio- ni tradas / pono exempla illorum quinq; graduū. Exēplū primi / vt volitio qua volo tēperate viuere propter hone- statem conformiter ad rectā rationē hoc mihi dictātem: est primus grad⁹. Exēplū secundū / vt volitio qua volo tēpe- rate viuere propter honestatē seu quia honestū est / cōfor- miter ad rectam rationē / et nolo desistere ab ista volitiōe q̄diu recta ratio dictat nō eē desistēdū / non obstāte quoc- unq; impedimēto: est secundus gradus / ita quod supra p̄mū solū ponit ppositū non desistēdi. Exēplū tertij / vt volitio qua volo tēperate viuere quia honestum est / et quia ita dictatū est a ratione / et nolo desistere ab huiusmodi act⁹ continuatione q̄diu recta ratio dictabit / est tertij grad⁹ / qui precise addit sup reliquos dictamē reflexū / seu ponit dictamē rectū p partiali obiecto. Exēplū quartū / vt volitio qua volo tēperate viuere quia honestū / et quia ita dictatū est a recta ratione / et nolo desistere ab huiusmodi actu q̄diu recta ratio dictabit nō esse desistēdū / quocūq; impe- dimēto non obstāte / et ppter deū summe dilectum / et fina- liter in eū referēdo: est quartus gradus. Exēplū quintū / vt volitio qua volo efficaciter et formalit^r executive refre- nare oēs passiones contra rationem insurgentes / tēpera- te: vt volitio qua volo imperatiue caste viuere / nō obstā- te morte / quia honestū / et quia dictatū est a recta ratione / et ppter deū summe dilectum: et nolo desistere ab hoc actu q̄diu recta ratio dictabit non esse desistēdū / non obstā- te quocūq; impedimēto: est quintus gradus.

De conexione virtutum moralium

An virtutes morales sint connexe ^{ad habitus.} Ca. ix.

Prima p
positio.

Consequenter psequendum est de habitibus. Secundu hanc opinionem: Utrum habituales virtutes sint connexe? Prima ppositio. Nulla virtus pure moralis necessario requirit alteram pure moralem. hoc est: nulla necessario connectitur alteri morali. p: quacumque virtute morali

signata: stat aliquem frequenter se exercitare circa materiam illius virtutis: non occurrente materia alterius virtutis: vel si occurrat: ad minus ignorat invincibiliter. ergo quecumque virtus moralis potest in aliquo generari non genita altera morali. Unde advertendum est quod cum dicitur quod nulla virtus moralis necessario connectitur alteri: non includitur in hoc dicto prudentia: quod dicitur moralis obiective (inquantum est circa materiam virtutis moralis) quia stat habere virtutem moralem habituale non habita prudentia: quia deus potest suspendere activitatem actualis prudentie: non suspensa activitate actus affectivi essentialiter virtuosum: quo facto generabitur in affectu habitus: non genito habitu prudentie in intellectu: sed non stat habere actum moralem affectivum non habito actu prudentiali. Unde dicit Ockam quod non necessario connectitur habitus habitui: quibus actus actui. **S**ecunda ppositio. Nulla virtus moralis necessario connectitur virtuti theologice. patet sic. quacumque virtute morali quantumcumque intensa acquisita: stat hominem peccare mortaliter: quia ille non reddunt hominem impeccabilem. quo facto corrumpitur charitas: et remanebunt morales. quod corrumpatur charitas: notum est. et quod remaneant alie: p: sicut nec acquiruntur per unicum actum: sic nec deperduntur per unum actum: igitur possunt remanere non manente fide: quia cum habitu virtutis stat peccare peccato infidelitatis et etiam desperatiois. ergo nulle morales connectuntur necessario cuicumque virtuti theologice saltim infuse. **D**ifficultas est an connectatur necessario theologice acquirente: loquendo precise de virtute quarti gradus. **N**on sequitur: iste habet actum quo acceptat obiectum propter deum: ergo diligit deum super omnia: immo magis amat deum: quia propter unumquodque tale et illud magis. ergo sicut ex actu quo acceptat obiectum vel refugit: generatur virtus moralis: ita ex illa dilectione dei etiam generabitur virtus theologica. ergo quecumque virtus quarti gradus necessario connectitur virtuti theologice saltim acquirente. **N**on concedo quod generabitur simul virtus moralis et theologica: et concedo secundum Ockam quod non stat quod producatur virtus quarti gradus: quin producatur etiam virtus theologica: ut se extendit tam ad theologice infusam quam acquirentem. **T**ertia ppositio.

Secunda
propositio.

De. iij. gra. vir. posi. ab Ari. Fo. xcviij.

Nulla virtus theologica necessario cōnectitur virtuti pure morali. p3: quocunq; homine cōtūcunq; vitioso dato et in habitu et in actu / stat talē conteri: quo facto / in ipso producentur theologice virtutes. tūc arguit sic. Iste talis habet theologicas virtutes / et non habet morales: qz per vniuersum actū cōtritionis nō generātur omnes morales: ergo virtutes theologice nullis puris moralib⁹ necessario cōnectuntur. ¶ Quarta ppositio. Nulle virtutes theologice necessario cōnectuntur adinuicē simpliciter / aliqua tamē illarū necessario alteri cōnectitur p statu vie. Prima pars patet. primo / charitas non necessario pnectit alijs duab⁹ / nec alteri earū / qz ipsa manet in patria / et nulla illarū manet. igitur prima pars vera. Insuper nec fides nec spes cōnectuntur charitati necessario. patet: quelibet ipsarū manet cū mortali / et nō manet charitas cū illo. Similiter nec fides necessario cōnectitur spei. Nā contingit aliquē esse infidelem qui non desperat: ergo fides et spes nō necessario cōnectuntur. Similiter cōtingit aliquē desperare absq; infidelitate / quib⁹ regulariter peccet desperans peccato infidelitatis. et sic nulla theologica necessario cōnectitur alteri theologice. igitur prima pars quarte ppositiōis vera. Secūda pars p3: puta qd p statu vie aliqua necessario cōnectitur alteri: scilz charitas fidei / qz sine fide impossibile est placere deo. Similiter necessario cōnectitur spei. ergo aliqua theologica p aliquo statu de lege posita necessario cōnectitur alteri. Ex supra habitis patet qualiter virtutes cōnectuntur et cōtūm ad actus et cōtūm ad habitus.

Tertia ppositio.

Quarta ppositio.

De tribus gradibus virtutū positis ab Aristotele: scz cōtinētia / temperantia / et gradu heroico. La. r.

¶ An restat videre de gradibus virtutū quos ponit Aristoteles: et prima difficultas occurrens est ista: Utrum in vnaquaq; virtute morali / scz tēperantia / fortitudine et iustitia / reperiantur illi tres gradus / cōtinētie / temperantie / et heroicus: et vtrū illi tres gradus differant specie. Quantū ad primū videtur qd nō reperiantur in vnaquaq; virtute morali: qz nō assignantur illi gradus nisi ppter passiones. sed sunt alique virtutes que nō sunt circa passiones / vt iustitia: igitur. Itē pbat qd nō distinguantur specie in virtutib⁹ in quib⁹ inueniuntur: et est argumentū cōmune / et multum apparēs. nā capio sortem cōtinētem circa materiā temperantie virtutis. tunc certū est qd sortes p frequentationē actū cōtinētie tandē faciet qd nō amplius erit insult⁹ vehemēs / et successiue diminuetur. cū primū aut talis insultus nō est ampl⁹ vehemēs: ille est tēperat⁹: et ipse nondū habet habitum nisi illū quē ac-

De tribus gradibus virtutis

De tribus gradibus virtutis.

Continētia capi- tur tripli- citer.

quisiuit p act^o cōtinentie: et primus actus tēperantie est primus actus quē habet: ergo iste idē habitus in numero qui prius erat continentia gradus: tā efficitur tēperantia gradus: et sic continentia et tēperantia solum differūt secundū magis et minus. ¶ Pro solutione huius questionis primo declarandi sunt isti tres termini: scz cōtinentia gradus: tēperantia gradus: et gradus heroicus. postea videndū erit de distinctione specifica habitū importator per illos terminos. Unde continentia secundum Tho. secūda secunde questione. clv. et Buridanū in septimo ethicozumi capitur tripliciter. Uno modo pro omnimoda abstinētia a delectationibus veneris: et tunc idem est qd virginitas. Secūdo modo vt tantū valet sicut tēperantia. et de istis duabus acceptionibus nō est hic ad ppositum: sed solū de tertia: q talis est. Continētia vt importat gradū in vnaquaqz virtute: est habitus inclinās ad agendū conformiter secundū rectam rationē: non obstantibus vehementibus passionibus ab illo bono rationis retrahētib⁹. Quia in tertio in vltima questione dicit q continētia tria cōnotat. Primum q in intellectu sit iudiciū practicū de aliquo operabili v^l fugibili: puta hoc est faciendū vel fugiendū. Secundū q in appetitu sensitivo sit vehemēs passio retrahēs ipsam virtutē cōtra dictamē recte rationis: incitās ipsum hominē ad fugiendū aliquid: et si illud sit fugiendū: q in appetitu sensitivo sit passio incitās ad illud psequendū. Tertiū q in volūtate sit electio dictamini recto cōformis: hoc est q volūtas eligat illud operari non obstantibus passionibus retrahētib⁹. Exēplum: sit sortes in quo insurgit valde vehemens motus illecebre: habet hoc iudiciū: nō est a me mulier cognoscenda. et in appetitu sensitivo est passio multū incitās illū ad agendū cōtra istud dictamē. non obstante tali passione habet actū quo nult cognoscere mulierē. talis est actus cōtinentie gradus: et habitus quē gignit: est habitus cōtinentie gradus. notū est q in sorte per replicationē actuum conformiū non obstantibus vehementibus passionibus generatur habitus vel dispositio que est eiusdē speciei specialissime cū tali habitu: et talis est continētia gradus. Tho. dicit q talis gradus participat cū virtute: et nō dicitur cōpleta virtus. Et sic pz quid sit continentia gradus cōtūm ad actū et cōtūm ad habitū. ¶ Consequēter videndū est quid sit tēperantia gradus. Unde cōtinentia et tēperantia aliquādo capiuntur vt sonant specialē virtutē: aliquādo vt sonant gradū virtutis: et non specialem virtutē. et de istis loquimur in pposito. Unde omnia cōtinentia gradus vel tēperantia gradus est virtus: sz nō oīs cōtinentia gradus est tēperantia vt est specialis virtus: qz

In fortitudine et iustitia reperitur continentia et temperantia gradus: et tamen fortitudo et iustitia non sunt temperantia. Item temperantia gradus (ut dicit Ockam) capit dupliciter. Uno modo pro habitu firmante animum in bono rationis non insurgentibus vehementibus passionibus in contrarium. Notum est quod postquam fortes se exercuit per multos actus in materia temperantie, continue debilitatur passio: postquam autem ex ista frequentissime peruenit ad tantam intensiorem habitum quod non amplius insurgit passio vel saltem debilis est, talis habitus impediens vehementem insultum est eiusdem speciei specialissime cum habitu continentie, immo solum illi duo habitus differunt secundum magis et minus. Nam prius talis habitus propter eius remissionem non impediens vehementes passiones etc. Aliquam capit temperantia gradus per habitum inclinatum ad agendum non solum conformiter ad rectam rationem non insurgentibus vehementibus passionibus: sed etiam ad fugiendum occasiones ipsarum passionum, scilicet ad fugiendum presentiam obiecti nati causare passiones, similiter ad fugiendum tactus natos causare passiones. et isto modo temperantia gradus differt specie a continentia gradu: quia habet unum obiectum partiale quod non habet continentia gradus: scilicet fugam occasionum ipsarum passionum vel concupiscentie. Unde continentia gradus est habitus connotans insultum vehementem passionum, inclinans ad oppositum, ut dictum est: sed temperantia gradus est habitus inclinans secundum dictam recte rationem non insurgentibus vehementibus passionibus.

¶ Difficultas est utrum temperantia gradus et continentia gradus differant specie. Aliqui dicunt quod non est continentia gradus nisi habeat vehementes passiones pro obiecto: ut nolo fornicari non obstantibus vehementibus passionibus. Similiter volo aggredi non obstante timore vehementi retrahente ab aggressu, vel incitante ad fugam, habitus generatus ex tali actu est habitus continentie gradus, et dicunt quod temperantia gradus fertur in passionem sub ratione parui: ut nolo hanc cognoscere, non obstante parua passione incitante, fertur in passionem sub ratione parui, et tunc differunt specie. Sed hec difficultas potius est ad nomen. Si pro aliquo dicat (ut multi dicunt) quod de ratione continentie est quod insurgant magne passiones, siue habeat illas pro obiecto, siue non: et de ratione temperantie quod non insurgant magne passiones: tunc illi habitus non differunt specie, ponendo illos habitus in voluntate: quia quicquid est obiectum unius, est obiectum alterius, et secundum eandem rationem, ergo non differunt specie.

¶ Alia difficultas quam tractat Buridanus: utrum in illo qui elicit actum secundum gradum continentie, sit in appetitu sensitivo actus conformis actui voluntatis virtuoso. Similiter an sit in voluntate actus conformis illi concupiscentie

Temperantia gradus capit dupliciter.

De tribus gradibus virtutū

que est in appetitu sensitivo. Unde quando fortes habet vehementem passionem / puta mouetur ad cognoscendum mulierem: vtrum ex illa concupiscentia causet in appetitu rationali aliqua passio que trahat voluntatem ad consentiendum appetitui sensitivo: non obstante ista concupiscentia / voluntas habet nolle quo nult hoc obiectum: an ex ista nolitione causetur in appetitu sensitivo fuga obiecti / hoc est vtrum appetitus sensitivus habeat duos actus / vnum fugitiuum causatum ab imperio voluntatis quo fugit obiectum sub ratione turpis / et alterum quo persequitur illud obiectum sub alia ratione / puta quod vult delectari in illo. ¶ Quam ad hanc difficultatem contrariantur Buridanus et Ockam. Unde Buridanus questione quinta septimi ethicorum dicit quod in continente est duplex tractus tam in sensu quam in voluntate: vnus ad persequendum / causatus ex apprehensione obiecti sub ratione delectabilis: alter ad fugam / causatus ex apprehensione obiecti sub ratione turpis. et ideo dicit non esse inconueniens concupiscentiam trahi ad fugam / et persequi obiectum secundum diuersas rationes obiecti vel apprehensiones. Similiter in voluntate est persecutio et fuga. et apparentia est / quia nisi sic dicatur / videtur quod nunquam aliquis posset pertingere de gradu continentie ad gradum temperantie. patet bene sequitur. in isto continente nullus est actus refugitiuus: ergo in appetitu sensitivo non causatur habitus qui resistat insultationi passionum. vnus passio in appetitu sensitivo causatur pure naturaliter (sicut calor ab igne) non ex obiecto / sicut dicit Scotus in secundo / sed ex apprehensione obiecti. Nam si non ponatur obstaculum: posita apprehensione obiecti causatur naturaliter passio in appetitu sensitivo. tunc bene sequitur. in hoc appetitu non est aliquis actus refugitiuus obiecti: ergo non causatur habitus inclinans ad refugiedum: qui habitus si esset / resisteret productioni passionum. et ultra. non causatur habitus et cetera. ergo quod tunc unus continuus actum vel replicem / causabitur equalis passio. patet consequentia: erit eadem causa naturalis et eque fortis: quia nihil causatum est in appetitu sensitivo: ergo ex ista causa pure naturali causabitur equaliter effectus. Si dicas quod voluntas resistit: contra. prius non poterat facere quod non insurgeret passio: ergo si nihil sit derelictum in appetitu sensitivo quod resistat / voluntas non poterit facere quod apprehensio obiecti non causet passio. et sic modus Buridani est quod in continente est duplex passio in sensu: vna qua prosequitur obiectum sub ratione conuenientis: altera causata ex imperio voluntatis / qua fertur in obiectum sub ratione turpis. Eodem modo in voluntate est duplex actus. vnus causatur naturaliter propter conuersionem ad sensum. alter causatur libere quod iudicat de tali obiecto sub ratione turpis. ¶ Alius dicit Ockam quod in continente non generatur habitus in sensu conformis ha-

bitus genito in voluntate. ratio ei⁹ est. actus sensus est. p^{re}se-
cutiuus: ergo non est actus refugitiuus. Ideo in continen-
te in sensu est vnica concupiscencia inclinans ad contra-
riū recte rōnis: et est vnicus actus in volūtate cōformis: et
dicit cōtinentia p^{ro}p^{ter} assistentiā passionis que est in sen-
su. et est magna apparentia q^{uod} oīs actus refugitiuus distin-
cte s^{ed} in eandem potentiā contrariet^{er} actui distincto p^{ro}se-
cutiuo. vnde nō possum odire et amare distincte idem ob-
iectum. Similiter nō est possibile q^{uod} in sensu appetam ali-
quid: et refugiā illud. Ideo apparet cōtra Buridanū q^{uod} sit
p^{re}cise vnus tractus. Et ad rationē Buridani: cū infer^{unt}: q^{uod}
in appetitu sensitiuo nō causat habitus resistēs p^{ro}ductio-
ni passionis que nūc est: imo potius causabit habit⁹ incli-
nās ad passionē istam q^{uam} resistens passioni: ergo per repli-
cationē actui p^{er}tinētie: et presentē obiectū: equaliter in-
sultabit tanta passio sicut prius: imo forte maior: et per cō-
sequēs nūc p^{er}tinget ad gradū tēperantie. Dico q^{uod} verū
est q^{uod} in parte sensitua nullo modo causabit habit⁹ qui re-
sistat: q^{uia} nō pōt causari sine actu illi⁹ appetitus sensitui.
et cū infer^{unt}: q^{uod} insurget postea tāta passio presentato obie-
cto illo eodē sub eadē rōne: sicut prius surgebat: dico q^{uod}
cōsequētia nō valet: et licet volūtas nō possit facere quin
insurgat passio inclinās ad vitium stāte app^{re}hensione ob-
iecti: tūc volūtas pōt facere q^{uod} obiectum non sit p^{re}sens
quo facto non cōtinuat passio: sed p^{re}sente obiecto nō pōt.
et est illud q^{uod} dicit Aug. Impossibile est quin visia tanga-
mur. Scdo volūtas pōt facere q^{uod} nō insurgat tāta passio
q^{uam}ta insurgeret si volūtas nullo modo niteret ad oppositū.
patet p^{er} experientia. et vltra. post istum actū quo volūtas
nititur in oppositū: derelinquit habitus in volūtate: tunc
si scdo presentē obiectū: magis renitit q^{uam} prius: q^{uia} habet
maius adiutoriu q^{uam} prius. nam prius renitebat s^{ed} in solū co-
natum ipsius voluntatis: et nunc habet habitū vel dispo-
sitionem eiusdem speciei cum habitu: adiuuantē ad reni-
tendum. ergo volūtas cum tali adiutorio facit q^{uod} nō tan-
ta insurgat passio: et ex tali actu intendit habit⁹: et sic ter-
tio volūtas magis nitetur: et sic p^{er} replicationē pōt fie-
ri q^{uod} tandē volūtas poterit facere mediāte tali habitu q^{uod}
nullo modo v^{el} saltē debiliter insurgat passio: et tūc p^{ri}mo q^{uam}
p^{re}sentabat obiectū: non poterat hoc facere. Scdo dico q^{uod}
nō solū habit⁹ p^{ar}tis sensitue resistit in oppositū: s^{ed} etiā ha-
bit⁹ p^{ar}tis intellectiue p^{ro}p^{ter} cōnexionē appetit⁹ sensitui ad
voluntatē. si eliciā actū p^{ro}formē appetitui sensitui: elicio
intēsiore: et illa p^{ro}cupiscētia sensitua iuuat volūtatē. Sicut
p^{ro}p^{ter} cōiunctionē habitus in oppositū p^{ro}cupiscētie existē-
tis in voluntate: resistit productioni passionis in sensu.

De cōparatione gradū tēperātie et

De comparatione gradū temperantie
et cōtinentie in bonitate. Capitulum. xj.

Veritur cōsequenter vtrū gradus cōtinentie
sit melior q̄ gradus tēperantie. et hāc questio
nem tractat. S. Tho. secūda secūde. q. clv. et
Buridanus. q. v. septimi ethicoꝝ. Et apparet
q̄ sic: qz qui habet gradū cōtinentie / plus mere
tur: ergo est melior gradu temperantie. cōse
quentia est nota. antecedens patet. qui habet gradum cō
tinentie / agonizat cum certamine. i. cum resistētia: quia
est passio sensualis rationi resistens. sed tēperatus nō ago
nizat siue nō operatur cum certamine / quia iam sunt se
date passiones. sed opari cum certamine / virtuosius est q̄
operari sine difficultate: quia virtus et ars sunt circa diffi
cilia. Unde q̄tū ad hoc melius est esse temperatū in habi
tu q̄ esse cōtinentē in habitu. Et oportet cōcedere q̄ me
lior est habitus in gradu tēperātie q̄ cōsimilis habitus in
gradu cōtinentie. p̄t̄ sic. habitus intensior et ex plurib⁹ actib⁹
bonis genitus semper est melior q̄ vterq̄ habitus est circa
eandē materiā. sed circa eandem materiā acceptis duob⁹
bus habitibus cōtinentie et tēperantie: ille qui est tēperā
tie / est intensior et ex pluribus actibus virtutis genitus: er
go. ceteris alijs parib⁹ est melior illo q̄ est in gradu cōtines
tie. Sed est difficultas vtrū ille q̄ opat̄ ex gradu cōtinentie /
ceteris alijs paribus plus per talē opationē mereat̄ / et ma
gis virtuosius agat q̄ ille q̄ opatur secūdū gradū tēperā
tie. hoc est / an opatio actualis ab habitu cōtinentie grad⁹
p̄cedēs / sit melior illa p̄cedente ab habitu tēperātie gra
dus: Dicit Buridan⁹ q̄ nō. et ratio ei⁹ precipua est. ois opa
tio quecūq̄ d̄r virtuosa: d̄r virtuosa in q̄tū p̄sistit circa bo
nū rōnis: et nuncq̄ est opatio virtuosa nisi sit erga aliqd qd
cōstituit̄ per rectā rationē tanq̄ bonū. sed maius bonum
rationis est in tēperato q̄ in cōtinentē: ergo ille q̄ tēperate
agit / virtuosius agit q̄ qui cōtinentē agit. Cōsequencia est
certa cum maiore: et patet minor. In tēperato subdit̄ pars
sensitiua rationi / tanq̄ edomita a rōne: sed in cōtinentē re
calcitrat pars sensitiua rationi / et ratio resistit. sed mai⁹ bo
nū rationis consistit in hoc qd est partē sensitiuā subdi ra
tioni / q̄ solū in hoc qd est resistere ipsi parti recalcitrātī /
ergo tēperate agēs s̄m gradū tēperātie virtuosius agit q̄
cōtinentē agēs. et ecce precipua ratio illius. et cū arguit̄: qui
cōtinentē agit / agit cū agone et certamine / dicunt q̄ cer
tamen qd puenit ex debilitate cōplexionis / vel maiori oc
casionē habita de cōcupiscētia habēda / vel debilitate rō
nis / vel de parte sensitiua / nō auget meritū: s̄ difficultas
pueniēs ex bono grē / vt ex t̄tatione / auget meritum. sed

hoc non satisfact argumēto: et capto sortē qui scit et iudicat quod non librice agendū est: non obstante tali iudicio allicitur sortēs ad opus illecebre ut librice agat: et insurgunt passiōes et motus sensuales ex p̄sentia obiecti librici inclinātes ad librice agendū: tūc difficile est nolle tale obiectū: nihilominus nult librice agere ex tāto conatu quā plato qui non patitur illū motū sensualitatis ex equali conatu: iam sortēs agit secundū gradum continentie: et plato secundū gradū temperantie: questio est uter istorum magis mereatur. nā dicere quod talis concupiscētia diminuat de merito: est absurdū: quia est contra voluntatem ipsius sortis quod insurgit: et non est in eius potestate: et tamē si propter p̄sentia illius concupiscentie minus mereret: illa diminueret de merito. Dicit Altiſſiodorensis quod ille qui habet habitū vitiosum: quod post talē habitum genitum exercet operationes contrarias operatiōi ex qua genit⁹ est talis habit⁹: ex equali conatu cum alio qui non habet habitum vitiosum: plus meret: quia magis difficulter agit. ergo cum propter talē difficultatē puenientē ex habitu vitioso genito ex culpa sua magis mereatur fortiori sequitur ubi sortēs agit contra illum motū sensualitatis: ceteris alijs paribus quod magis meret quā plato qui non patitur tales insultus sensuales. Ideo concedo quod qui agit continent⁹: ubi cetera sunt paria: virtuosius et magis meritoſe agit. Sed diceret aliquis: contra: sequeret quod per aliqd quod nullo modo esset in mea potestate: imo contra voluntatem meam: augeret meritū: et hoc est eque magnū incōueniēs sicut quod per illud diminuat meritū. Patet cōsequētia. iam non insurgit in me concupiscētia: quia non est obiectū libricū p̄sens: et conformiter ad rationē rectam elicio nolle intemperate agere: post illam elicitionem efficit obiectū p̄sens cansans concupiscentiam. ille actus qui continuat: efficit magis virtuosus quā prius: secundū hanc solutionē: quia continuat cū maiori difficultate: et hoc solū propter istā concupiscentiā que non est in mea potestate. ergo per aliqd quod est contra meā voluntatem: et non in potestate mea: actus efficit magis meritoſus quā prius. Ad argumētū concedo quod non efficitur magis meritoſius propter illā concupiscentiam: sed efficit magis meritoſius propterea quia libere continuo non obstante tali concupiscētia siue passiōe difficultante. Unde non est incōueniens quod act⁹ qui nunc est mal⁹: penitus inuariatus postea efficiat peior propter circumstantiā que non est in potestate habentis: sed efficitur peior propter hoc quia non obstante tali circumstantia libere continuat. ideo etiā ratione libere continuationis cum maiori difficultate pueniente quā prius: actus est magis meritoſus. et sic patet de gradibus temperantie et continentie.

De gradu heroico.

De gradu heroico.

Ca. xij.

Consequenter videndum est quid sit gradus heroicus. et differenter loquuntur antiqui. doc. de gradu heroico. et moderni. Antiqui ut Tho. vocant gradum heroicum quando ratione virtutis sunt. ita sedate passiones que supra communem hominum facultatem non insurgunt. puta propter assuefactionem in operibus virtutis: vel quando parum insurgunt. nam est supra communem hominum facultatem que non insurgat vel quasi non insurgat passiones. Sed Ockam xv. q. tertius dicit que gradus heroicus in vnaquaque virtute est habitus inclinans ad operationem que excedit communem hominum facultatem. vel ex natura obiecti. vel ex aliqua circumstantia: hoc est quam communis hominum facultas nollet ita operari. Exemplum primum. ut velle sustinere mortem pro defensione reipublice: ex natura obiecti. id est mortis. hoc excedit communem hominum facultatem. Exemplum secundum: ut velle seruare castitatem non obstante morte que probabiliter existimatur futura: ut sortes proponit seruare castitatem. proponitur ei mors nisi deserat castitatem. si continuat volitionem seruandi castitatem non obstante tali circumstantia. heroice agit ratione circumstantie superadiuncte vel superuenientis ad obiectum sue volitionis: et non heroice agit ex natura obiecti. Pro isto notandum que imaginatur triplex actus in isto qui vult seruare castitatem non obstante morte sibi opposita nisi deserat castitatem. vnus est quo fertur in castitatem solum tanquam in obiectum. alius quo fertur in mortem solum. alius quo fertur in vtrumque. tam in mortem quam in castitatem. Primus actus non est heroicus. sed duo ultimi sunt heroici. quia feruntur in sufferentiam mortis tanquam in obiectum: sed primus non est heroicus essentialiter. id est ex natura obiecti: sed dicitur heroicus extrinsece: scilicet ratione talis circumstantie: quia excedit communem hominum facultatem. ideo ille idem actus inuariat. quia cum maiori difficultate continuetur. efficitur virtuosior. Ultra diceret aliquis. sortes huiusmodi istum actum. volo seruare castitatem non obstante morte. sit ita que proponatur ei mors nisi deserat castitatem. si continuet. in ipso necessario causabitur volitio sufferende mortis. et ista volitio necessario sequitur ad preambulas volitiones. scilicet ad volitionem qua vult seruare castitatem non obstante morte etc. ergo de se non habet bonitatem vel malitiam. dicit Ockam que non: sed preambula efficitur melior: quia difficilior: et iste volitiones que consequuntur naturaliter ad illam. non addunt bonitatem vel malitiam. et sic patet de gradibus virtutum.

De distinctione virtutum moralium a donis.

Ca. xij.

Quid gradus heroicus?

De distinctione vir. mo. a donis. Fo. cj.

Sum est de virtutibus moralibus in genere: et de distinctione ipsarum tam ex parte obiecti quam subiecti: et de connexionem earum: et de gradibus. Consequenter videndum est de distinctione ipsarum a donis. Unde ab Esaiâ ca. xj. enumerantur septem dona spiritus sancti: scilicet donum intellectus: scientie: sapientie: et consilij: quatuor pertinent ad intellectum: sed donum pietatis: timoris: et fortitudinis: spectant ad affectum. Queritur ergo utrum sit mutua distinctio inter quascunque virtutes tam morales quam theologicas: et ista septem dona? Pro solutione in primis notandum quod duplex est modus dicendi. Primus. S. Tho. prima. ij. q. lxxvij. quod virtutes et dona ab invicem distinguuntur non solum ratione: sed re ipsa. Alii vero dicunt quod tamen distinguuntur ratione. et secundum eos dicitur virtutes in quantum habilitant potentiam ad faciliter: prompte: et delectabiliter exercendum in actu: sed dicuntur dona in ordine ad causam. Tho. vero dicit quod non solum ratione: sed realiter distinguuntur. et modum distinctionis assignat isto modo. notum est quod homo a duobus movetur ad bene agendum. scilicet a ratione: et ab ipso deo. a ratione tamquam a motivo intrinseco: et a deo tamquam a motivo extrinseco: et antequam moveatur a deo: opus illud esse dispositum: quia actus activorum sunt in patiente disposito. tunc dicit. S. Tho. quod illa dispositio disponens hominem in quantum est mobilis per rationem: dicitur virtus: sed illa dispositio in quantum est mobilis a deo: vocatur donum. et sicut ibidem dicitur: opus hominem habere perfectiorem dispositionem ut moveatur ad perfectiores effectus. et quia homo excellentissime a deo movetur: propterea requiritur dispositio excellentior quam sit virtus: et hoc fit per dona. idcirco donum est habitus hominem disponens ut suscipiat motionem a deo. et sic distinguuntur dona et virtutes. sed hoc est multum difficile ad intelligendum. Propterea arguitur sic contra eum. non ponitur distinctio habituum nisi propter distinctionem actuum: sed non est distinctio inter actus virtutum et donorum: sed nec inter illos habitus. nam non potest reperiri distinctio donorum quam ponitur in intellectu: ab ipsis virtutibus intellectualibus: ergo non est reperibilis distinctio ab ipsis virtutibus quorumcumque donorum. nam apud Tho. nulla est distinctio eorum quam ponuntur in intellectu: a virtutibus intellectualibus. sed nec quorumcumque donorum. propter quod non est maior ratio de vniis quam de alteris. Antecedens propter nam. S. Tho. ponit quatuor dona in intellectu: scilicet donum intellectus: sapientie: scientie: et consilij: et ponit differentiam inter actus donorum. Dicit: primo opus intellectum penetrare. id est apprehendere rem: et hoc pertinet ad donum intellectus. ultra postquam intellectus penetravit seu cepit. id est apprehendit rem: opus de ipsa re rectum habere iudicium: et hoc si talis res sit increata: pertinet ad donum sapientie: si creata: ad donum scientie. et propter hoc. id est propter apprehensionem et

Donum
quid.

De peccatis, et de ipsorum

preter rectū iudicium opz applicare ad operationē: et hoc pertinet ad donū consilij. Ideo dicit ponēdo istam distinctionē scda secūde: quod intellectus primo capit rē: secundo iudicat recte: tertio applicat ad operationē. tūc sic arguo: illa recta estimatio quā ponit: siue sit de deo: siue de creaturis: est act⁹ fidei: vel actus sciētie: capiēdo scientiā pūc est virtus intellectualis: ergo actus illi nō distinguunt ab actib⁹ virtutū. cōsequētia est certa: et antecedēs pz. Ista recta estimatio: vel est euidēs: vñ ineuidēs. si ineuidēs: est act⁹ fidei. nā recte estimare quod deus sit summū bonū: summe prudēs: ineuidēter: est actus fidei. eodē modo in reb⁹ creatis quod dies iudicij erit: est act⁹ fidei. ideo si tales recte estimatiōes seu iudicia: sint ineuidētia: tunc actus illorū donoz non distinguunt ab actib⁹ fidei. sed si talia iudicia sint euidētia: p̄tinēt ad intellectuales virtutes: puta ad sapiētiam. si de rebus sint altissimis vel de agibilib⁹: ad prudētiam et c. ergo illi act⁹ quos ponit p̄tinere ad donū sapiētie: sciētie et c. necessario p̄tinēt ad virtutes intellectuales.

Alter dicit Sco. in tertio: et melior et p̄babilior est sua opinio: quod dona nō distinguunt a virtutib⁹ nisi saltē rōne: et nō realiter. Rō Scoti est talis. tota necessitas ponēdi habitus nō ē nisi p̄pter actus. vñ duplex est habit⁹: infus⁹. s. et acquisit⁹. infusi sunt tres: fides: spes: et charitas. Alij sūt habit⁹ acquisiti: quoz quidā sunt intellectuales: alij morales. Intellectuales sunt duplices: quidā speculatiui: quōdā p̄o practici. de speculatiuis nihil ad p̄positū: s; de practiacis. alij sunt morales: et sunt cōiter tres in volūtate: scz iustitia: tēperātia: et fortitudo: prudētia in intellectu. tūc ponit talē p̄positionē. Ad hoc quod homo p̄fecte se habeat circa oē obiectū: sufficit habere istas virtutes: puta theologicas et morales. nā ad diligendū deū sufficit charitas. Sicut prudentia perficit intellectū sufficiēter ad hoc quod recte se habeat circa quodcunq; agibile. Similiter morales sufficiēter perficiūt voluntatē ad hoc quod recte se habeat circa se et primū. Ex hoc sequit⁹ quod nō sunt ponēda dona quod sint alij habitus distincti ab illis virtutib⁹: ita quod oē donū vel erit prudētia: vñ iustitia et c. vñ sūt aliqua dona in intellectu: et aliqua in volūtate. quod sunt in intellectu: non distinguunt a virtutib⁹ intellectualib⁹. quod in volūtate: nō distinguunt a virtutib⁹ volūtatis.

De peccatis: et de diffinitione et diuisione ipsorū. La. xiiij.

Tres sūt habit⁹ infusi.

Propositiō.

N superiorib⁹ visum est de virtutibus in genere et in cōmuni: et de operationib⁹ virtuosis: et de habitib⁹ virtutū tam theologiacis quā humanis: tā intellectiuis quā affectiuis: et de distinctionibus illarū inter se. consequenter videndum

est de peccatis. Primo quid peccatū. Secūdo de multiplici
 peccatorū diuisione. Tertio de differētia inter mēbra illa-
 rum diuisionum. Quarto de grauitate ⁊ pena respondēte
 illis peccatis. Quātum ad primū peccatū cōmuniter dif-
 finitur ab Augustino: Est dictum vel factum vel concupitū
cōtra legē dei. Pro cui⁹ declaratione primo vidēdū est in
 qua operatione reperiat peccatū. Dicit sanctus Thomas
 qd nullus actus vel operatio vel entitas est peccatum nisi
 sit operatio humana: ita qd de ratiōe peccati est qd sit ope-
 ratio humana hoc est libera tanq̄ elicita vel tanq̄ impe-
 rata: ceterē aut operationes non sunt humane licet sint
 operationes hominis. ¶ Particule istius diffinitionis sic
 declarant. Per concupitū non solum intelligimus actum
 voluntatis quo cōcupiscimus: sed etiam actum volūtatis
 quo aliqd obiectū refugimus: ita qd se extendit ad vtrūq̄.
 et illa particula. s. concupitum se extēdit pprie ad actus
 elicitos volūtatis q̄ sunt velle ⁊ nolle. ¶ Alię particule. s.
 dictū vel factū se extendunt ad operationes imperatas:
 puta exteriores. Alia particula cōtra legē dei tangit for-
 male peccati. nam in omni pctō duo sunt: materiale ⁊ for-
 male. Materiale est operatio libera elicita vel imperata.
 formale vero est difformitas ad legē dei. ¶ Circa hāc diffi-
 nitionē multe occurrūt difficultates. Prima in q̄bus ope-
 rationibus hoīs potest reperiri illud materiale pcti: vtrū
 solū in operationibus volūtatis interiorib⁹ ⁊ exterioribus
 imperatis: ⁊ non in operationibus intellectus? Et ex diffini-
 tione peccati posita apparet qd nō reperiat pctm pro ma-
 teriali in operationibus intellectus: qz in diffinitione non
 dicitur peccatū est intellectum. Secūda vtrum reperia-
 tur peccatum sine operatione: hoc est in pura omīssione.
 Tertia vtrum quodlibet peccatū sit peccatū quia phibitū
 vel prohibitum quia peccatum. nam in diffinitione
 peccati dicitur contra legem dei. ergo apparet qd dicitur
 peccatum quia prohibitū. Quarta difficultas quid sit for-
 male in peccato: ⁊ vtrum in omni peccato formale distin-
 guatur a materiali. ¶ Quātum ad primā difficultatē sit
 prima propositio. In cuiuslibet potētie operatione in qua
reperit libertas vel intrinseca vel extrinseca pot reperiri
peccatū. Hęc propositio satis nota est: qz in tali potentia po-
 test reperiri operatio libera contra legem dei. ergo. Secū-
 da propositio. Operatio non dicitur libera quia volita vel no-
lita: hoc est qz feratur actus voluntatis super talem ope-
rationem. et loquor de imperatis. ¶ Tertia propositio. Operatio extrinseca dicitur libera quia volita Et seclu-
sa volitione qua est volita omnibus alijs positis non pro-
duceretur: ita qd illa que remanet non produceret talem

Peccatū
quid.

Prima p
positio.
Secūda p
positio.
Tertia p
positio.

De peccatis, et de ipsorum. diuini. et diuini.

operationem. Verbi causa / quando sortes ambulat: seclusa
volitione qua vult ambulare / quibuscumque alijs positis sorte
tes non ambularet. ergo illa ambulatio est libere posita in
peratiue. Similiter quoniam sortes vult credere / et habet moti-
uum / ipse credit: et seclusa volitione non crederet. Sed ha-
bita demonstratione sortes scit conclusionem: seclusa volitione
equale sciret / quia demonstratio est causa sufficiens actus sciendi
absque actu voluntatis. ideo ille assensus scientificus non est
liber siue libere causatus. propterea dicit. S. Thomas se-
cunda secunde questione prima / quod scientia non potest esse demeritoria
nec meritoria: quia non potest esse libera. sed non est simile de
actu credendi: quia talis actus ita se habet in ordine ad actum vo-
luntatis / quod seclusa volitione imperate / talis actus non produ-
ceretur. ergo relinquitur tertia propositio vera. ¶ Ex hoc se-
quitur quod in operationibus potentie motiue / puta lingue / au-
ditus et intellectus / reperitur peccatum. Patet de intellectu. nam
actus oppositus fidei / puta infidelitas / vel ipse actus fidei
si referatur in malum finem / est peccatum. ergo in operationibus intel-
lectus reperitur peccatum. Quid ergo dicendum est ad diffinitio-
nem Augustini? Dicitur quod in concupito intelligit omnem opera-
tionem immanentem interiori: siue sit intellectus / siue voluntas /
ad hoc quod ipsa diffinitio sit completa. ¶ Quereret alius de
operationibus oculorum et aliorum sensuum. Dico quod nulla visio vel
auditio est peccatum: quia nunquam causatur visio quin causetur seclusa
quocumque actu voluntatis. similiter et auditio. sed apertio
oculorum ad videndum / potest esse peccatum / quia non causatur seclusa
quocumque actu voluntatis: sed illa visio que causatur aper-
tis oculis secluso actu voluntatis / nihil habet libertatis:
ideo non vocatur peccatum / sed effectus peccati. sed illa aper-
tio vel mora in presentia obiecti est libera / et etiam potest esse
peccatum: et talis includitur in illa particula diffinitionis / vel fa-
ctum. Et breuiter omnia peccata potentie motiue exterioris inclu-
duntur in illo verbo factum. ¶ Quantum ad secundam difficultatem
duplex est modus dicendi. Primus / quem reputo probabilio-
rem / quod potest reperiri peccatum secluso quocumque actu positiuo.
Patet sic. sit sortes habens precise istud iudicium / nunc est a-
me diligendus deus super omnia. ita quod non apprehendat deum
sub aliqua ratione mali: et non odiat. tunc stante precise tali
iudicio / vel necessitate ab illo iudicio ad diligendum deum: vel
non. si secundum / ergo stat cum tali iudicio non elicere illam di-
lectionem dei super omnia. tunc ponatur in esse: scilicet quod non eli-
ciat: iam peccat sine actu: quod patet. tenetur iam elicere: et
non elicit: et potest. igitur sine actu voluntatis peccat. nec di-
cendum est primum: quia nunquam iudicium necessitat ad elicendum
actum / licet possit necessitare ad non elicendum. et ratio predicta
est precipua ipsius Ockam in tertio ad probandum quod sit da-

An peccatū sit pec. qz phibitū. Fo. cūj.

bile peccatū pure omiſſiōis. Dices: ergo erit aliquod pec-
catū qd nō erit dictū aut factū zc. Dico q̄ in istis termi-
nis includūtur opposita p̄uatiue: puta ē dictū / v̄l omiſſio
dicēdi: factum / vel omiſſio faciēdi: concupitū / vel omiſſio
concupiēdi. ergo est aliquod pctm̄ sine actu penitus: scz
peccatum pure omiſſionis.

¶ An peccatum sit peccatum quia prohibi-
tum. Capitulum. xv.

Quantum ad tertiā difficultatē qua quereba-
tur vtrum quodlibet peccatū sit pctm̄ qz pro-
hibitū / v̄l phibitum qz pctm̄: apparet q̄ non.
nā aliqua sunt mala que habēt intrinsecā ma-
litiā: vt pz per Ari. in sc̄do Ethicorū. ca. vj. dī-
cit enī q̄ aliqua sūt q̄ habēt iuolutā malitiā /
vt mētiri / adulterari. ergo aliqua sunt opera que sūt intrin-
sece mala / z illa non solū sunt mala quia prohibita. patet:
de^o cōtingenter phibet illa. nam p̄cipere z phibere sunt
act^o dei respiciētes exteriora. Un̄ in hac q̄stioe ē vnū cer-
tum / et aliud dubium. nā certū est apud oēs q̄ quocunqz
pctō dato de^o p̄tingēter acceptat vel deacceptat illud ad
penā quancunqz aliā ab ip̄omet: nam nullū dat peccatū
quin sit possibile illud cōmitti / z tamē a deo ad nullā pe-
nā deacceptari. patet. est possibile deū nolle penā inflige-
re / qz est vnū pure extrinsecū: ergo quocunqz peccato signa-
to / hec sunt cōpossibilia / hoc cōmitti / z tamē ad nullā pe-
nā deacceptat. p̄pterea querūt aliqui doctores an possit
esse aliquod pctm̄ actuale qd nō sit mortale nec veniale:
nō mortale / hoc ē nō deacceptatū ad penā eternā: nec ve-
niale. i. nō deacceptatū ad temporalē / sed erit pctm̄ pure
morale: qd cōcedit Martin^o in materia de martyrio: qm̄
nō imputatur ad aliquā penam. z aliqui etiā dicūt q̄ sicut
vt Durād^o / q̄ stādo p̄cise in lege nature / fuisset talia pec-
cata quib^o seclusa q̄cunqz reuelatiōe homo potuisset pec-
tare / s; solū moraliter. ergo nullū est pctm̄ qn possibile sit
q̄ cōmittat / z tñ ad nullā penā iputabit. **¶** Alia difficul-
tas: vtrū sit aliqua operatio libera exterior q̄ possit ab ho-
mine fieri / z nō esse pctm̄? Dico q̄ sic: qm̄ nulla est opatio
exterior qn possit imperari a volitione q̄ nō erit peccatū.
Patet inductiue per singulas operatiōes: vt opatio exte-
rior que est adulterium / stat q̄ illa q̄ cognoscit carnaliter /
efficiatur cognoscētis / z erit eadē operatio. Similiter de
operatiōe que est homicidiū / possibile ē q̄ talis nō sit pec-
catū / qz potest fieri auctoritate legis z dei precipiētis: q̄
facto nō erit pctm̄. Similiter platio p̄positiōis false si nō
fiat cū assertione / nō est pctm̄ zc. ergo nulla ē operatio ex-
terior qn possit ab homine libere fieri / z nō esse peccatū.

An pctm sit pec. qz phibitū.

et in hoc concordant oēs. ¶ Sed difficultas est de opatio-
ne interiori: vt est volitio cognoscēdi alienā inq̄tum alie-
na: similiter volitio furti que cadit sup alienū inq̄tū alie-
nū inuito quocūqz dño: an tales possint ab homine elici et
nō sint male moraliter et pctā? Aliq̄ vt de Allaco et Ber-
son in aliquibus locis et de Castro i sine p̄mi sniarū dicūt
q̄ nulla est opatio interior q̄n possit libere ab homine nō
male fieri: sicut de operatiōe exteriori dictū ē. Patet. de
contingēter phibet hāc operationē: et seclusa phibitiōe
nō erit pctm. ergo quecunqz talis pōt simpliciter de lege
absoluta fieri et nō erit peccatū: et oīe peccatū d̄z peccas-
tum quia contra legem dei. et ista est fortior apparentia.
¶ Adducunt auctoritates ad pbādū q̄ aliquādo fuerūt
dispēsati aliqui in talibus operationib⁹. ¶ Consequenter
habent cōcedere q̄ potest ab homine elici odiū dei et nō
erit malū. Similiter volitio qua vult detinere alienū inq̄-
tum alienū inuito domino nō erit mala. Patet et quia stat
q̄ deus nullū illoz phibeat. Jam est difficultas apud eos
vtrū quelibet talis operatio possit esse bona: que solet cō-
muniter tractari i schola. nam si oīs talis possit eē licita
et referri in vltimū finē: ergo odium dei poterit eē bonū
et acceptatum ad vitam eternā. Sed si dicam⁹ ad opatio-
nem esse bonam necessario req̄ri q̄ fiat ex amore dei ipe-
rante illā: ita q̄ sit de intrinseca ratione illi⁹ bonitatis: tūc
odium dei non potest esse bonū: quia nō stat habere amo-
rem dei et odiū: cū nō possim elicere odium dei ex amore
dei. et si hoc requirat ad bonitatē alicui⁹ act⁹ / ita q̄ amor
dei partialiter concurrat / sequitur manifeste q̄ odiū dei
nūqz pōt bñ fieri: qz ille due qualitates / scz amor et odiū
repugnāt: et propterea nō est possibile q̄ odium dei ab ali-
quo homine bene fiat: puta volo ex amore dei efficaciter
odire deū: qz si efficaciter volo odire / odio: et tūc nō amo.
et sic nō ē possibile q̄ odiū dei in me sit impatū ex amore
dei. ¶ Sed in illo casu dispensationis facte fortes pōt bñ
moralit̄ me velle odire deū: s; non est possibile q̄ fortes ex
amore dei odiat deū. Similiter possū velle ex amore dei
q̄ alter odiat deū / sed hoc nō est possibile in me. ideo non
sequitur / odiū dei potest esse licitum: ergo bonum. si dica-
mus igit̄ q̄ ad bonitatē moralem act⁹ non requirit̄ q̄ eli-
ciatur ab amore dei / sed sufficit q̄ nō sit cōtra voluntatē
dei / et q̄ ab eo acceptetur: p̄cedit tunc q̄ odiū dei pōt esse
bonū et meritorium etc. ¶ Est tamē apparentia quā facit An-
dreas p̄tra se in primo / volēs probare q̄ sit aliquis act⁹ in-
dispensabiliter malus. Patet: sit fortes qui habeat actū q̄
velit facere contra p̄ceptum dei / talis act⁹ nō pōt nō esse
malus: igitur nō oīs actus potest non esse malus ipso ex

An peccatū sit pec. qz phibitū. Fo. ciiij.

scēte. p3 antecedēs: bñ sequitur / vult contra preceptū / ergo peccat / ex diffinitione peccati. ¶ Respondet ibidē Andreas distinguēdo / vñ illa volitio terminatur ad hoc totū / aliqd ptra pceptū: & sic non sequit̃ qd sit mala si vult contra pceptū. nā non sequit̃ / volitio terminatur ad hoc sub rōne alieni: ergo hoc est alienū. Similiter non sequit̃: sortes vult hoc sub hac ratione qz ptra preceptū: ergo habet preceptū de non volēdo. & sic nō sequitur: ergo illa volitio est contra legē dei / siue contra preceptū: vt ly cōtra pceptū / sit solū determinatio specificans obiectū / scz vt equis ualeat isti / volo ptrauenire precepto: talis em̃ volitio stat qd non sit mala: puta si nullū sit preceptū. Alio mō potest capi ly ptra preceptū / vt determinet hoc verbū velle / nō in ratione obiecti / sed in rōne determinationis: ita qd non fertur in hoc obiectū / cōtra preceptū / sz in aliqd aliud: puta in odiū sortis / vñ in furtū: vt puta sortes volēs odire platonē / vult cōtra preceptū: & verū est dicere qd volitio eius est cōtra preceptū: & tñ volitio nō terminatur in hoc cōtra preceptū: sed solū determinat conditionē volitiōis / sicut si diceremus / intense vult / remisse vult / non sunt obiecta partialia nec pditiones obiecti / sed determinationes. eodē modo dicēdū est / sortes oditendo platonē vult cōtra preceptū: & est sensus / elicit volitionē cōtra preceptū de non eliciendo hāc volitionē. sed tñ consequētia est bona: vult cōtra preceptū: ergo peccat: ita qd ista psequētia est ineuifabilis ex diffinitione peccati quin sit bona isto mō capiēdo / sortes vult cōtra preceptū / sortes nult cōtra preceptū: ergo peccat. sed dico qd oīs volitio et nolitio cōtingēter est cōtra pceptū / & stat añcedens esse falsum / puta si nullū sit preceptū. tñ quelibet volitio ptingēter est mala / et pōt nō esse mala / sz necessario sequat̃: ista volitio est ptra preceptū dei: ergo est mala. Sz cōsequēter est difficultas de ista volitiōe / volo occidere platonē cōtra pceptū dei: vt ly cōtra preceptū dei / nō determinet ipm velle seu actū volēdi: sz determinet ly occidere. appet qd illa sit necessario mala: p3: illud iudiciū practicū ē necessariū / nō est occidēd⁹ plato cōtra preceptū dei. nō est licitū occidere platonē cōtra preceptū dei: ita qd in istis dictaminib⁹ practicis includit̃ nō sz: seu non est licitū. qd aut̃ illud iudiciū practicū sit necessariū / p3: suū contradictoriū implicat ptradictionē / puta est occidēdus plato cōtra legē dei: licitum est occidere platonē cōtra legē dei. Implicat em̃ qd sit ptra preceptū / & licitū. ergo hec volitio qd fertur super hoc totū / occidere platonē ptra preceptū dei / nō pōt nō esse mala: cū sit difformis iudicio practico necessario. qd talis ē necessario mala. Ista psequētia negat ab eis: immo pcedūt qd agēs ptra

De actibus intrinsece malis.

cōscientiā erroneā / stat nō male agere. & sic stat agere cōtra dictamē verū / & non male agere: qz stat qd deus nō obliget nos ad nō cōtrauenire cōscientie erronee: ita qd licet ei tūc cōtrauenire. ita si deus pōt dispensare in oibus pceptis / eodē modo poterit in istis. et sic ista cōsequētia nō valet. ista volūtas est difformis dictamini: vero necessario pure practico: ergo est necessario mala. ¶ Cōtra. istud iudiciū est verū: ergo ita est in re qd nō est licitū taliter facere sicut per ipsum significatur non esse faciendum. concedo. sed habens illam volitionē faciendi cōtra rectā rationem / seu volēdi occidere hominē contra legem dei / facit taliter qualiter nō esse faciendū significatur per illud iudiciū practiciū et necessario verū: ergo illa est necessario mala. Distinguo. vly contra legem dei / in illo dictamine importat cōditionē obiecti: & sic est cōtingens / et pōt esse falsum: puta qn nullū est pceptū: qz falsum est qd occidere tūc sit ptra pceptū. Vel determinat ly velle / et sic est necessariū: qz sensus est / nunq̄ pōt licite qd occidere hominē qn illud occidere est pceptū. tūc distinguit qd illa volitio sit cōtra illud dictamē: vel si esset cōtra pceptū / determinet velle: & sic nego. vel si determinet obiectū: et sic distinguo qd sit contra dictamē: vly vere: et sic nego. vel false & credite seu apprehensiuē / & sic cōcedo. sed hoc non sufficit vt illa sit mala: sed opz qd vere ei contraueniat.

¶ De actibus intrinsece malis.

Ca. xvj.

Alia opinio pbabilior est qd aliqui sunt actus qd sunt intrinsece mali: ita qd nō est in potestate dei facere qd tales actus libere eliciantur ab homine / & nō sint mali: vt furari / mētiri. & hanc multi tenēt / vt Sre. in sc̄do: Dc̄h̄. S. Tho. et Bonauētura. Dicūt notāter ab homine: qz si a solo deo pducantur / iā nō possunt esse mali. Et ad argumētū: oēs peccatū est peccatū qz lege dei p̄hibitū: & deus mere contingēter p̄hibet: igit̄ potest nō p̄hibere. Distinguit ibidem Sre. qd duplex est p̄hibitio & pceptū. quedā indicatiua / alia imperatiua. Indicatiua que explicat̄ per verbum indicatiui modi: vt p̄positio qua significatur aliqd eē faciendū: vel antecedē ad quod sequitur ipsum nō eē faciendū: vt furtū est malū: oēs adulteri / raptores / auari &c. vitam eternā non habebūt. per illam p̄positionē antecedēter significatur qd non licet fornicari / adulterari &c. nā bene sequit̄ fornicatio est mala: ergo non est faciēda. & sic dicit qd datur aliqui actus & nō est possibile quin sint p̄hibiti a deo ista p̄hibitione indicatiua: & non pōt nō p̄hibere. nā sicut necessario de⁹ iudicat se eē / ita necessario iudicat adulteriū esse malū. Alia est imperatiua q̄ explicat̄ p̄ verbum

De actib⁹ intrinsece malis. Fo. cv.

bū imperatiui modi: vt fac illud: vel illud fuge: et tales de⁹
cōtingenter phibet aut precipit: s; necessario phibet aut
precipit phibitione indicatiua: et ad actū esse malū suffi-
cit q̄ sit phibitio indicatiua: et nō requiritur phibitio im-
peratiua. et est magna apparētia pro hoc. Un̄ in moralibus
dātur aliquę p̄positiones per se note: et aliquę cōtingen-
tes. p̄ sunt aliquę p̄positiones de lege nature: et iō eui-
dētes: et deducūtur ex per se notis: vel per experiētiā. Nā
si sit per se nota in moralib⁹: ergo necessaria. si necessaria:
ergo indicatiua. si indicatiua: ergo ostēdit aliquid eē ma-
lū vel faciendū: igitur actus ei cōtraueniētes sunt neces-
sario malī. ergo op̄z fateri q̄ sunt aliqui actus stādo precī-
se in lege nature: qui necessario habēt inuolutā malitiā:
vt volo capere hanc rē alienā inuito domino: ita q̄ volitio
fertur super hoc: alienū dño inuito: talis est intrinsece et
necessario mala: et deus nō potest facere quin sit phibita
phibitione indicatiua: l; possit facere q̄ nō erit phibita
phibitione imperatiua. Si volo hāc cognoscere: talis nō
est necessario mala: q; potest esse mea: s; incōtūm est alie-
na: talis nō potest eē quin sit mala. Resolutio est q̄ p̄cepto
imperatiuo mere cōtingēter deus phibet v̄ precipit: q;
mere cōtingēter reuelat homīni q̄ faciat hoc v̄ illud im-
perādo: sed hoc non sequitur: q̄ si nullū tale p̄ceptū sit
q̄ actus non erit malus: q; ad actum esse malū sufficit so-
lum p̄ceptū indicatiuum. vnde nō est peccatum quia le-
ge p̄ceptiua phibitū: sed potius omne tale peccatum
est peccatū q; lege indicatiua phibitū: immo nō phibe-
tur lege indicatiua q; peccatum: sed econtra peccatū est
q; lege indicatiua phibitū. patet: omne tale peccatū est
peccatū q; cōtra dictamen rectū. et ista est causa precipua
peccati etiā apud Gregoriū: qui tenet act⁹ intrinsece ma-
los. formale in peccato est agere p̄tra rectā rationē: et oē
tale peccatū est peccatum q; contra rectā rationē. omnis
talis recta rō est p̄ceptū vel phibitio indicatiua qua si-
gnificat de aliquo q̄ sit faciendū antecedēter vel p̄sequē-
ter. Antecedēter: q; significat esse malū vel punibile: que
sunt añcedens ad hoc consequēs: hoc nō est faciendū: vel
hoc est bonū fieri. Et l; ista sc̄da opinio sit pbabilior q̄ pri-
ma: apparētia tñ est in oppositum. Dictū est q̄ oē tale pec-
catū est peccatum q; cōtra dictamē rectū: et oē tale dicta-
mē est lex p̄ceptiua vel indicatiua: ergo omne peccatū
est peccatū ad manus q; p̄tra dictamen legis indicatiue.
Arguit sic et apparēter: illa lex indicatiua nō est vera nisi
q; hoc est pctm̄: igit prius natura est pctm̄ q̄ illud dicta-
mē sit verū: q; ab eo q̄ res est vel nō est: oīo d; vera v̄ fals-
sa: ergo hoc est pri⁹ pctm̄ natura q̄ illud dictamē sit ver-
o

De formali peccati.

et ultra. hoc est prius natura peccati / quod illud dictamē sit verum
ergo hoc non est peccati quia contra dictamē verum / immo potius
hoc est verum dictamē quia peccati est peccatum. Nam ista lex indica-
taria seu hoc dictamē est rectum / non est furandum: et actus quo
volo furari / est malus quia difformis illi dictamini. tunc cum ar-
guitur. hoc iudicium solum est verum quia res ita se habet sicut per
illud iudicium significat: ergo hec res prius natura se habet ita
quod illud dictamē sit verum: ideo hec res prius natura est mala
quod illud dictamē sit verum: quia ipsam esse malam / est causa veritatis
illius iudicij precisa: ergo. negat consequentia: puta quod
sit prius natura mala quod iudicium sit verum: quia ista sunt corre-
lativa / res sic se habere / et iudicium esse verum / ideo sunt simul
natura. Datur simile / sicut est precise pater quia habet fili-
um / non tamen prius natura habet filium quod sit pater / immo pre-
cise habet filium quia pater. unde in istis relatiuis et correlatiuis non
operatur hac consequentiam valere / hoc est precise tale propter illud:
ergo illud est prius natura sic se habens quod sit tale.

¶ De formali peccati.

Ca. xvij.

Consequenter circa ultimam difficultatem agendum
est de formali peccati. nam sanctus Thomas. materia-
le tangitur in istis verbis positus in diffinitione
peccati / dictum factum et. et formale in hoc verbo /
legem dei. Dico primo quod formale peccati non est
privatio alicuius actus universaliter. per. homo
potest peccare pro tempore pro quo non tenet aliquem actum habere /
vel pro tempore quod tenet nullum actum habere. unde sicut odians deum
potest dupliciter se habere. vno modo quod odiat pro tempore quod tenet
diligere. scilicet quod odiat pro tempore: et pro illo non tenet diligere. tunc
sit tempus. a. in quo non tenet diligere / et nihilominus odiat deum.
illud odium est peccatum: et formale non est carentia actus de-
biti inesse. id est actus amoris: ergo formale peccati non est car-
entia actus / ut dicit Ockham. q. x. tertij. Dico secundo quod omne forma-
le peccati est carentia quedam / non actus. et hoc dicit sic. equi-
valenter / etiam non ponendo pro plere significabilia. sed illa est car-
entia conformitatis ad legem dei vel ad rectam rationem. pro
quo nota quod ista simul stant: sicut proformiter se habet ad le-
gem dei vel ad rectam rationem: et tamen nullum actum elicit. per. x.
pro tempore quo non teneor diligere deum / ista est recta ratio: deus
non est odiendus: non est furandum: nullum actum eliciendo. unde proformi-
ter se habere ad legem dei vel ad rectam rationem est taliter se ha-
bere qualiter tenet se habere: et difformiter se habere est taliter
se habere qualiter tenet se non habere: et sic proformitas ad legem potest
haberi sine actu. Ergo carentia illius proformitatis non est car-
entia actus debiti inesse in aliquo casu. per. in illo casu in quo
non teneor diligere sorte / proformio me tali legi sine actu posi-
tivo: ergo carentia illius conformitatis non est carentia actus dei

biti inesse / qz talis pformitas nō est positio actus qñ cōfor-
 mat se legi nullū actū eliciēdo. Unde breuiter dico q illa
 carētia pformitatis ad legē dei est vnum aliquat̄ se h̄re:
 puta esse difformē. sed difficile est videre p quo supponit il-
 lud aliquat̄ se habere. dicereſ q in pctō omiſſiōis suppo-
 nit pro hoīe. Unde fortes difformat se legi aliqñ mediāte
 actu / aliquādo mediāte omiſſione. ſi pformitas ad legem
 supponat pro omiſſione actus / illa carētia cōformitatis
 supponit p illo actu. [formale pcti est carētia cōformita-
 tis ad legē dei ſiue ad rectā rationē. z p hoc ſoluiſ argu-
 mentū cōtra Ockā de odio dei p tpe p quo non teneſ di-
 ligere. Ex quo ſequiſ hāc pñam nō valere. iſte taliter se h̄z
 qualiter tenetur se habere : ḡ bñ agit : ſz ſequiſ bñ / fortes
 taliter se habet qualiter teneſ non se habere : ḡ male agit.

Additio.

De actu exteriori an habeat bonitatē aut malitiā
 diſtinctā ab actu interiori a quo iperāſ. Cap. xvij.

Consequēter est quinta difficultas circa eādē
 diffinitionē pcti / vtrū in ipso facto vel cōmis-
 ſo sit aliqd malitie vltra malitiā ipsi cōcupi-
 ti. hoc est querere / vtrū act⁹ exterior habeat
 malitiā diſtinctā a malitia actus interioris:
 hoc est an act⁹ exterior addat aliquid bona-
 tis vel malitie actui interiori? Pro quo notandū q est con-
 trouerſia inter docto. Un̄ Sco. z post ipm Clymeton z bo-
 quinkan tenēt partē affirmatiuā q sic. Sz p parte nega-
 tiua que cōiter teneſ / ponunt ppositiōes. Prima. Ipsum
 factum vel ipsum dictū solū / ita q non includitur act⁹ in-
 terior / est peccatū. patet. verū est dicere / hoc opus est mē-
 dacium: igit̄ hoc opus est peccatū. Similiter hoc opus est
 dictū vel factū cōtra legē dei: igit̄ est peccatū. ptz a diffi-
 nitione ad diffinitū. tamen Diony. dicit oppositū in fine
 ſecūdi / q nullum opus est peccatū / niſi ſimul includatur
 actus interior voluntatis: ita q nititur pbare q actus ex-
 terior per se ſumptus. i. ſine interiori / nullo modo est bon⁹
 vel malus. Pro cuius probatione ſupponit q nulla opera-
 tio pure naturalis est pctm: quia ppter naturalia nec lau-
 damur nec vituperamur. Scdo ſupponit q poſita volitio
 ne efficaciter imperāte actū exteriorē / pure naturaliter
 ſeq̄t illa opatio ad illā volitionē efficacit̄ imperatiuā illi⁹:
 ſicut calor naturalit̄ ſeq̄t ad ignē: qz ſi nō / de⁹ poſſet vnā p
 hibere altera pmiſſa. iduciſ ad hoc auctas Augustini. ſ. q
 mēbra pñt dicere volūtati q de⁹ ea ſubiecit volūtati / talit̄
 q neceſſe hñt parere volūtati. Ideo ipſa mēbra obediēdo
 volūtati / obſuāt legē eis a deo traditā. iō dicūt volūtati /
 tu ſola mereberſ vl demereberſ. Hoc ſuppoſito ſic arguit
 Dionyſi⁹. hec est opatio pure naturalis / vt pbatū est: igit̄

An act⁹ exterior habeat p priā malitiam.

Prima p positio.

Nulla operatio pure naturalis est pctm.

alias Anselmi.

De actus exterioris

nō est pctm. q̄ sit opatio pure naturalis / ptz: qz posita sua causa / de necessitate ponit: ita q̄ nō est i p̄tate cause quin ponat: ḡ est effect⁹ pure naturalis: ideo nō est pctm. R̄nde tur s̄m eū q̄ ille qui habet vtrūq̄ actū tam interiorē q̄ exteriorē / non peccat plurib⁹ peccatis q̄ ille qui habet solum interiorē. hoc tñ est cōtra cōmunē modum dicendi. z argumentū eius non est difficile. cū arguit: hoc est effect⁹ pure naturalis: dico q̄ verū est in se / s̄ est liber in sua causa. Ideo argumentū bene pbat q̄ non habet ppriam malitiam aut bonitatē: sed est malus malitia sue cause / scz voluntatiōis efficaciter impatiue. relinquit ergo p̄ma ppositio vera. s. q̄ opus exteri⁹ est peccatum. Ex qua sequit̄ corollarie q̄ qui peccat exteriori et interiori actibus / magis peccat extensiuē. ¶ **Secunda ppositio** in qua iacet difficultas. Illud pctm̄ exterius non habet malitiam distinctā a malitia actus interioris: ideo non est malus actus nisi ex trinsece. Unde malitia actus positiui non est nisi act⁹ positiuus: sed malitia actus exterioris est ipse act⁹ interior a quo imperat̄. patet sic: albedo d̄ esse alicui⁹ albi / qua posita dicit̄ albū: z qua remota non dicit̄ albū. Ita actu interiori posito / exterior est malus: et eo secluso nō est mal⁹: ergo ei⁹ malitia qua denominat̄ formaliter mal⁹ / est act⁹ interior. sed act⁹ interior mal⁹ est malitia sui met / z est etiā malitia actus exterioris: z per q̄ns est vnica malitia illorū duorū actuum. Ratio Dionysij est sufficiens ad pbandū q̄ actus exterior non habet libertatē / nisi libertatē actus interioris: et fit solū libere antecedenter. i. in illo interiori q̄ libere elicit̄ / z necessario ad illum sequit̄ exterior: ergo in se non habet laudē vel vituperiū: sed solū in suo antecedente z in sua causa. ¶ **Contra hanc positionē** sunt multa argumenta / z fortiora tangā: sed prius ponitur tertia ppositio. Quāuis actus exterior non habeat bonitatē aut malitiam sup̄ interiorē: tñ in aliq̄bus actib⁹ / puta satisfactorijs / magis satisfacimus p vtrūq̄: ita q̄ magis satisfacit qui ponit vtrūq̄ actū tam interiorē q̄ exteriorē simul / ita q̄ quo ad meritū accidētale / z ad rationē satisfactiui / actus exterior addit ppriā bonitatē: cū magis mereat̄ accidētāliter z magis satisfaciat q̄ illos simul habet / q̄ qui solū interiorē / sed nō in rōne bonitatis pprie. Arguit̄ igit̄ sic. secluso interiori actu / adhuc exterior est mal⁹: ḡ. q̄ns est nota. añs ptz: sit sortes q̄ de facto vult ire ad ecclesiā ppter vanā gl̄iā / v̄ vt occidat inimicū. iā ambulatio est mala: vt pz ex p̄ma ppōne. p̄tinuet illā ābulationē iterrūpēdo illā volitionē: ābulatio adhuc ē mala: z tñ interior act⁹ est deposit⁹: ḡ secluso interiori actu z deposito adhuc remanet exterior mal⁹. ¶ **Eodē modo pbat̄ de bonitate.** sortes vult d̄

Secda p̄
positio.

Tertia p̄
positio.

cere horas ppter deū / non cogitat de deo p omni tēpore
 quo dicit: et dicendo bene agit: ergo illa operatio exterior
 est bona seclusa interiori sperante. ¶ Item aliquis ex pas-
 sione secluso quocūq; actu volūtatis libere elicitō occidit.
 stat enī q̄ solū ex motu sensitivo moueant potētie execu-
 tiue: quīs sanct⁹ Tho. dicat oppositū. hoc supposito illa
 occisio est peccatū / et tamē nō ē act⁹ interior sibi correspō-
 dēs qui sit peccatū: ergo secluso quocūq; interiori adhuc
 exterior est peccatū. immo Martinus nitit̄ pbare in libro
 de tēperantia / q̄ aliquādo est actus interior bonus / et ex-
 terior mal⁹ / vt existens in bello emittit sagittā vt occidat
 inimicū fidei: non tamē bene adhibet diligētiam an sit ali-
 quis infidelis. velle sagittare ad occidēdū inimicū fidei
 est actus bonus: et tamen illa sagittatio est peccatū / et ē im-
 perata ab actu interiori bono: ergo stat q̄ act⁹ exterior sit
 malus sine malitia act⁹ interioris. Ad hoc argumētū cū
 dicit̄ q̄ opus exterius aliquādo est malū sine interiori / pri-
 mo concedo q̄ aliquando est malū quando est solū omis-
 sio exterior. vnde tenēdo q̄ ipse appetit⁹ sensitiv⁹ sufficit
 mouere potentiā executiuam ad opus exterius / talis ope-
 ratio exterior manet et causat nisi reprimat̄ / et talis opatio
 est mala malitia omissionis / qz omittit habere motum re-
 pressiuū actus appetit⁹ sensitivi: et nō ē mala malitia act⁹
 interioris imperantis illā operationem exteriorem. Con-
 cedo vltorius q̄ dato q̄ remaneat ille mot⁹ sensitiv⁹: et cū
 hoc eliciat actū voluntatis liberū conformiter ad illū mo-
 tū sensitivum / vt ex sensualitate mouetur ad occidēdū / et
 cum hoc habet velle liberū occidēdi: tūc illa operatio ex-
 terior est mala duab⁹ malitijs / scz malitia operationis inte-
 rioris illam imperantis / et malitia omissionis. ideo est peior
 saltem extensue .i. plurib⁹ malitijs mala q̄ act⁹ imperās
 interior. Ad secundū dico q̄ si nō cōtinuet interiorē / nec
 habeat omissionē actus interioris quam tenet habere: illa
 operatio non est amplius bona neq; mala / vt ait Ockā
 in tertio: vt sortes continuans horas nō continuādo actū
 interiorē / nihil mereat de nouo: et illa continuatio non est
 bona bonitate que sit p̄sens: qz omnis bonitas est in affe-
 ctu: et in casu nō ē bonitas in ipso affectu. si vero dicat̄ bo-
 nus vel malus malitia vel bonitate preterita q̄ infuit: hoc
 stat ad nomē. sed si nō continuat actum interiorem cū ex-
 teriori: nihil merebitur de nouo. Secūdo arguit sic: sequit̄
 tur q̄ volitio mediij necessarij ad aliquē finē non haberet
 malitiā sup malitiā volitiōis efficacis finis: s; hoc ē falsū.
 patet sequela. ad volitionē efficacē finis cū iudicio certo
 de aliquo medio necessario req̄sito ad illū finē q̄ tale sit
 necessariū / ita naturaliter sequitur volitio mediij sicut ad

De actus exterioris

volitionē efficacem imperatiuam operationis exterioris sequitur illa operatio exterior si non ponat impedimētū: ergo illa volitio medij nō est plus in se libera q̄ sit opatio exterior / sed solū antecedenter / puta in sua causa: vt si velim efficaciter sanitatē / & efficioz certus q̄ ad illam habē dā necessaria ē potio amara: naturalit̄ ad illa duo seq̄tur volitio potionis amare: & nō est in potestate mea / & tūc ista volitioe efficaci finis / quin velim mediū: ergo nō habebit bonitatē aut malitiā super finē ipsum. s̄ q̄ hoc sit falsum / probatū ē supra: cū volitio finis est bona / & electio medij mala. ¶ Quātū ad hoc argumentū Ockā in prima distinctione p̄mi / & in tertio quita decima distinctione cōcederet q̄ si esset aliqua volitio efficax alicui⁹ finis &c. q̄ i casu p̄dicto talis volitio medij nō habet malitiā distinctā aut bonitatē a bonitate vel malitia finis et iudicij: quod iudicij potest esse malū extrinsece. Unde dicit q̄ si sit aliq̄ virgo que habeat volitionem efficacē nō desistēdi a virginitate p̄ quocunq̄ cōtra iudicium ratiois / & in ipsa sit certitudo q̄ non poterit cōseruare nisi per mortē naturaliter: sequitur in illa virgine volitio mortis subeunde / & nullam penit⁹ habet bonitatē ppriam. Et cū pbatur oppositum / qz aliquādo stat volitionē finis eē bonā / & volitionē medij malā: dico q̄ nunq̄ stat qn̄ illa electio necessario sequitur ad illā volitionē finis. s̄ sepe habem⁹ multas electioes q̄ nō necessario sequuntur ad intētionē seu volitionē finis: vt volo efficaciter subuenire p̄ximo: possū illi subuenire & de meo & de alieno. tūc si velim subuenire de alieno / ad hoc nō necessitoz: s̄ ad subueniēdū de meo v̄ de alieno. ideo eliciēdo volitionē subueniēdi de alieno / talis nō necessario sequit̄ ad volitionē efficacē finis / ideo in tali casu h̄z propriā malitiā: & volitio finis ē bona / & medij mala. Dico etiā q̄ stat volitionē efficacē esse alicui⁹ finis / & stat habere volitionē medij ad illū finē: que q̄dē volitio medij mere libere elicif: qz stat elicere non habēdo iudicium q̄ tale mediū sit necessariū ad illū finem: sed stantib⁹ istis duob⁹ / puta q̄ volitio finis sit bona / & q̄ habeat iudiciū rectū de aliquo medio necessario ad illū finem / non stat volitionē medij esse malā: immo ista tria repugnāt / volitio finis est bona / & iudiciū de medio necessario est rectum / & volitio circa tale mediū est mala. ¶ Contra. sit sortes qui non teneat nunc subuenire p̄ximo / qz nō est in extrema necessitate. nihilominus vult efficaciter subuenire: q̄rit mediū vt subueniat: inquisito medio reperit q̄ nō pōt subuenire nisi capiēdo alienū. ecce ista volitio finis est bona / & istud iudiciū non est malum / nō possum p̄imum releuare nisi capiā alienum / immo tale iudicium est verū / neq̄ impes

Bonitate aut malitia. Fo. cviiij.

ratur a mala volitione: et tñ illa volitio qua volo capere a proximo/ vt alteri subueniã/ est mala: qz furtũ. ergo adhuc stat q volitio finis nō sit mala/ z iudiciũ non sit malũ/ imo mo versũ: z tñ volitio mediij sit mala. Dico ad hoc q superueniente iudicio certo/ non possum releuare primũ nisi capiẽdo a primo: illa volitio efficax finis ẽ mala: et eodẽ precepto q teneor nō capere a primo/ teneor desistere ab illa volitione finis: z si cōtinuet/ erit mala. p3. Dis libera cōtinuatio alicui? ad qd necessario sequit̃ aliqd p̃tra p̃ceptũ dei/ et sciẽter: illud est malũ. sed ad volitionẽ efficacẽ finis in p̃dicto casu sequitur aliquid p̃tra preceptũ diuinũ: scz volitio capiẽdi alienũ: ergo illa p̃tinuatio libera illi? volitionis circa talẽ finẽ est mala: z sic volitio illius mediij nō habet malitiã nisi malitiã volitionis finis: et est mala malitia furti. z stat eandẽ volitionẽ numero p̃tinuatã supuenientib? diuersis iudicijs habere diuersas malitias/ scz malitiã furti/ et malitiã homicidij. Exẽplũ: sortes vult efficaciter seruare vitã platonis/ supuenit iudiciũ q nō pōt seruare nisi mētiẽdo: talis volitio p̃tinuata est mala malitia mendacij. z apud istã opinionẽ nunq̃ efficĩt volitio mediij mala quin pri? volitio finis fuerit mala: z tenet supersedere a volitione finis. ¶ Forte replicaret aliqd/ sit sortes qui hz volitionẽ efficacẽ. a. finis/ inquirit media/ et reperit duos: et habet iudiciũ q necessario opz p̃ alterũ istoz consequi illũ finẽ: z q quodlibet illorũ est sufficiens/ z nullũ istoz necessariũ/ s3 q est necesse p̃ alterũ istoz consequi finẽ. z illa duo media sint. b. c. tunc arguit̃ sic. cū volitione efficaci. a. finis/ nō necessario elicit volitionẽ. b. mediij/ nec. c. mediij. z volo q tã. b. c. sint media p̃hibita. tunc necessitat̃ ad aliquã volitionẽ eliciẽdã: ergo necessitat̃ sortes ad eliciẽdũ: et quãcũq̃ eliciat/ peccabit nouo peccato libere in se. nego q necessitat̃ ad aliquã volitionẽ eliciẽdã: qz potest adhuc cōsulere qd ipsoz sit vtilius ad illũ finẽ consequẽdũ/ vt volo efficaciter ire Romã: iudico q opz trãsire p̃. a. vel. b. nō necessitor ad vnã volitionem circa aliquẽ istoz locoz: qz possum p̃sulere anteq̃ eliciã volitionẽ circa quẽcũq̃ istoz. ¶ Aliter dicũt q volitio mediij superaddit ad malitiã finis: z nō est idẽ sicut de opere exteriori. Quis em̃ naturalr sequat̃ volitio mediij ad volitionẽ efficacẽ finis/ tñ est aliqd dissimile: qz seclusa volitione finis/ volitio mediij pōt cōseruari: sed seclusa volitione imperatiua efficaci operatiõis exterioris/ illa operatio exterior nihil plus hz libertatis que depēdet ab interiori imperãte: s3 tota libertas volitiõis mediij nō depēdet omnino et totaliter a volitiõẽ et libertate finis. iō illa volitio mediij hz aliquid libertatis in se. et yterq̃ modus est p̃babilis: sed primus p̃babilior.

De peccato

De prima diuisione peccati in originale et
actuale. Ca. xix.

Prima di
uisio pec
cati.

Varleopi
niões de
peccato
originali.

Nunc vidende sunt diuisiones peccatorū. Prima diuisione. Peccatorū aliud est originale / aliud actuale. Vñ in diffinitione peccati supra posita solū diffinitur actuale / et nō originale. ideo nūc videndū est de ipso originali / circa quod est cōtrouersia inter doctores. Aliqui dicūt qđ originale nihil aliud est qđ carētia iustitie originalis debite inesse. et dicit Ockā qđ aliud est loqui de peccato originali de facto / et aliud de pctō originali de possibili. Nā originale de facto scđm Anselmū de pceptu virginali (et adducit hoc Sco. in scđo) nihil aliud est qđ carentia. Si autē loquamur de possibili / hoc ē falsum / ita qđ sit puertibilitas inter diffinitū et diffinitionē: qz stat in aliquo esse originale sine carētia cuiuscūqđ debiti: ergo illa non est conuertibilis cū diffinito. p3 antecedēs: stat aliquē esse in puris naturalibus / in quo nullū erit donū supernaturale / nec iustitia / nec fides / nec spes / et c. et erit acceptus ad vitā eternā / et illi poterit dari pceptū / quēadmodum fuit datū Adē sub illa cōditione qđ si trāsgrederetur illud / ipse et tota posteritas sua erit deacceptat⁹ ad vitā eternam. Tūc sic arguitur. In aliquo descendente ab isto est pctm originale / tamen nō est carētia cuiuscūqđ doni gratuiti / scz nec iustitie originalis / nec gratie. et qđ sit originale in ipso / p3: est peccatū in omni illo qui est indignus vita eterna: et nō est actuale: ergo originale. Dicit ḡ resolutorie Ockā i quodlibeto tertio / questioe. x. qđ peccatū originale de facto nō est nisi carētia iustitie originalis debite inesse. S3 de possibili est indignitas ad vitā eternam ex peccato alterius pueniēs: et qui ita nascitur ex illo mediate vñ immediate / qđ cito natus est / in illo est indignitas ad vitā eternā / ex pctō primi sui parētis. vñ peccatū originale puertibiliter est indignitas ex pctō alterius pueniēs. ideo nec est fomes nec carētia iustitie cōuertibiliter. Diceret aliqđ: ergo in Adā fuit originale / qz postqđ peccauit / erat carentia iustitie originalis debite inesse. Nā perdidit illā / et tenebatur cōseruare. ¶ Itē si in puulo nato sit carētia iustitie debite inesse: ḡ talis paruulus obligat^r ad iustitiā originalē habendā. et vltra: est obligatus ad illā habendam / et nō habet eā: ergo trāsgreditur pceptū vel legem obligantē. et si trāsgredit^r: ergo peccat pctō actuali. Preterea iste puulus nō est obligabilis: qz pceptū nō est ei manifestabile: ergo ista est falsa: originale est carētia iustitie debite inesse. ¶ Quātum ad primū dico qđ originale est carētia iustitie originalis debite inesse / ex peccato alterius pueniēs / et nō ex pro:

pro. & sic est intelligenda diffinitio. Unde in primo parate
 erat carētia iustitie originalis debite inesse / sed nō proue-
 niebat ex peccato alterius / sed pprio: & sic erat peccatum
 actuale. Similiter dicēdū est q̄ in Eva fuit actuale pctm̄.
¶ Quantū ad sc̄dm dico q̄ aliquid est debitū dupliciter. **Duplex**
 Uno mō debitū debito precepti. Alio modo debitū debito **Debitum.**
 statuti. Uñ paruulus nō est debitor iustitie originalis debi-
 to precepti: qz nō est capax precepti neq; obligabilis (nul-
 lus em̄ potest obligari nisi possit ei preceptū manifestari)
 s; est debitor iustitie debito statuti: hoc est / fuit tale statu-
 tū a deo factū q̄ quicūq; regulariter descēdēs ab Adam **Regula.**
mediate vel immediate p̄ ppagationē / nō habēs iustitiā
originale in se vel in equiualehti / damnabit si in tali statu
decedat. & talis paruulus subiicit tali statuto: s; nō est pre-
ceptū obligās sub pena peccati mortalis. Eodē mō paruu-
lus nō tenetur ad baptismū debito precepti / cui⁹ trāsgres-
sio inducat mortale actuale: s; tenetur debito illius statu-
ti / nisi quis renat⁹ fuerit denuo rē. [Debitum statuti nihil **Additio.**
phibet / ergo nō est aliqua malitia in pctō originali. proba-
tur cōsequētia: qz vel illa malitia puenit a phibitione / v̄
a p̄cepto: vel illa malitia est intrinseca. non sc̄dm: qz si de⁹
faceret statutū q̄ nisi quis fuerit natus in septēbri / nō ha-
berit summā gratiā & gloriā: & fortes nascatur in octobri:
fortes non p̄pterea esset peccator. ergo eodē modo p̄pter
quodcūq; statutū liberale paruulus nō dicitur pctōr. Di-
cendū videtur q̄ si nō esset auctoritas sanctorū v̄ scriptu-
re ad hoc / mouēs / non esset cōcedēdum: & videtur cōcedē-
dum consequēter q̄ tali statuto posito paruulus natus in
octobri haberet peccatū hoc modo. s; hoc nō potest dici /
qz stat cū statuto predicto q̄ nato in octobri deus velit da-
re gloriā et gratiā citra summū.] ¶ **Alia est opinio quam** **Alia op̄s**
tenēt multi doc. vt Bre. in secūdo / & Bonauētura / q̄ origi- **nio de**
nale q̄stum ad substratū. i. materiale / nihil aliud est q̄ fo- **pctō ori-**
mes / qui multis nominib⁹ nominatur / scz qualitas morbi- **ginali.**
da / lex mēbrorum rē. ita q̄ peccatū originale est fomes exi-
stēs subiectiue in anima: et idē fomes qui nunc est in me /
erat originale anteq̄ essem baptizat⁹. ideo originale q̄stū
ad substātiā remanet post baptismū / sed nō pro formali: qz
connotat q̄ sit deacceptatio ad vitam eternā: et ratione
huius originale opponitur iustitie originali: qz iustitia ori- **Quid ius**
ginalis nihil aliō est q̄ donū supernaturale gratuitū quo **titia ori-**
inferiores potētie reddunt subiecte superiori parti rōnis. **ginalis.**
sed fomes facit oppositū: qz reddit vires inferiores rebel-
lātes ratiōi. ideo iste fomes & iustitia originalis repugnāt
omnino: cū habeant effectus omnino repugnātes: et pro-
pterea qz iste due qualitates habēt effectus omnino repu-

De peccato

gnantes / et una dicitur iustitia originalis: ex opposito altera debet dici peccatum originale. Ideo secundum istos nihil aliud est peccatum originale quam fomes. et ista opinio videtur esse Aug. ut allegat Grego. in secundo. ¶ His visis queritur consequenter / in quo est subiective peccatum originale / vel in carne vel in anima? Et videtur quod in anima / quia caro non est subiectum peccati nisi illud sit extrinsece peccatum / ut sunt operationes exteriores. igitur. et si sic / vel est effectiue solum ab ipso deo / et hoc non: quia esset causa peccati. vel ab aliqua qualitate existente in carne / et hoc non: quia qualitas corporalis non agit in spiritum. Dico quod ipsa qualitas morbida que est originale / est in ipsa anima / reddens ipsam pronam ad concupiscendum ea que apparent corpori bona vel delectabilia. ideo talis est effectiue ab aliquo existente in carne / non a deo / quia non potest esse effectiue se solo causa peccati. nec ab anima nec ab aliquo existente in anima solum: quia deus creat illam nudam sine habitibus. ergo necessario oportet quod sit effectiue ab aliquo existente in carne. ¶ Contra / corpus non agit in spiritum. hoc negatur: immo actione intentionali corpus agit in spiritum. obiectum enim causat partialiter notitiam sui in animam vel in angelum presentem: et sic corpus agit in spiritum. Eodem modo non est inconueniens aliquam qualitatem esse in anima que reddat animam concupiscibilem eorum que apparent corpori delectabilia / que quidem qualitas erit producta a qualitate existente in corpore. ¶ Contra / illa qualitas est alicuius intensio: ergo non potest in primo instanti in quo anima infunditur corpori / ab aliquo agente produci: quia purum agens naturale finitum non potest producere effectum in instanti / quantumcumque sit actiuum / sed solum in tempore. Queritur ergo cum in corpore non sit aliquod agens quod possit illam qualitatem in instanti producere / et certum est quod contrahit originale in instanti infusionis anime / a quo produci-tur? Difficile esset dicere a quo produci-tur talis qualitas / tenendo quod agens naturale non agit in instanti / nisi dicatur cum hoc totum quod produci-tur a solo deo. Dico tamen quod oppositum est multum probabile / et probabilius / videlicet quod agens naturale potest producere effectum suum in instanti. nam agens naturale non habet resistenciam / in passum produci-tur effectum suum in instanti. habetur ergo quod illa qualitas produci-tur a qualitate existente in corpore: et est quid positiuum per materialis: sed per formali importat aliquid priuatiuum. [Sequere-tur eodem modo quod ignis ex sua natura posset agere in spiritum. hoc consequens communiter negatur. sequela patet / postquam corpus potest agere in animam. nec valet dicere quod corpus potest agere actione intentionali / sed non reali: quia qualitas illa morbida non esset intensibilis / quia nec notitia / nec volitio vel nolitio / nec passio sequens ab aliqua illarum. ergo non videtur quod qualitas esset / nisi dicatur

Corpus
agit in
spiritum.

Agens na-
turale po-
test esse
etiam pro-
ducere in
instanti.
Additio.

tur qualitas realis et naturalis. Dicendum est quod est qualitas intentionalis solum: et licet non sit passio proprie dicta: natura tamen passionis insequitur. ¶ Difficultas. sit sortis adultus non baptizatus habens originale. volo quod baptizetur: et quando baptizatus peccet mortaliter. non suscipit gratia. an in ipso remittatur originale vel non? Non potest dici primum: quia nunc potest remitti peccatum impossibile gratie quin infundatur gratia. originale est impossibile gratie: quemadmodum et mortale. ergo non potest remitti quin infundatur gratia. et non remittitur tunc. queritur ergo quando postea remittetur? videtur quod postea non remittatur: quia non potest remitti originale nisi per baptismum: qui est institutus contra originale. Dico quod tunc non remittitur: scilicet cum baptizatur: quia ponit obicem. sed postea remittetur: non virtute penitentiae: sed baptismi suscepti: et de illo originali non oportet nec atteri: nec periri: nec confiteri: quia sicut non libere pertrahitur: ita non requirit nolitionem qua nolle fuisse in originali: sed oportet periri de obice posito: quod peccabat eo tempore quo suscipiebat baptismum: et in illa contritione de obice posito: virtute sacramenti baptismi remittuntur omnia que fuissent pro tunc remissa si non fuisset positus obex: et non oportet agere penitentiam de peccatis prece detibus: sed tantum de illo peccato quo posuit obicem. ¶ Alia difficultas. Qua pena puniatur originale? Bre. dicitur quod pena sensus: et adducit multas auctoritates Augustini: sed est nimis rigorosus: ideo vocatur tortor paruulorum: et probabilior opinio est quod puniuntur solum pena damni: hoc est quod in anima eorum nunc erit tristitia: nec in eorum corpore dolor post resurrectionem: sed solum habebunt perpetuam carerem visionis eterne. ¶ Contra. habent nolitiones detineri: et tamen detinentur. vellent habere beatitudinem: et non habent. et ista sunt cause sufficientes causare tristitiam. Similiter post resurrectionem corpora eorum non erunt impassibilia: quia non resurgent cum dotibus. ergo applicato nociuo habebunt dolorem sensuum. Dico quod nollent esse miseri et damnati: et sciunt se esse damnatos: sed deus impedit quod ex illa apprehensione cause tristitia in eis: quia non percurrat cum illa causa particulari ad causandum tristitiam. Similiter post resurrectionem quibus habebunt corpus passibile: nunc deus cum quocumque nociuo concurreret ad causandum passionem in ipsis. ideo non erunt impassibiles simpliciter: sed ex dono dei non concurrerent ad causandum qualitatem afflictivam in ipsis. Ad auctoritates Augustini quod patiatur ab igne: dico quod in igne habebunt penam damni: non quod ab igne patiatur penam sensus: et immutentur ab eo: sed quod ibidem detinebuntur.

Qua pena puniatur originale.

¶ Secunda divisio peccati.

Cap. 11.

De diuisione peccati in

Peccatū
quadru-
pliciter dicitur
veniale.

Consequenter videndum est de secunda diuisione peccati: scilicet actualis in mortale et veniale. quod autem sit veniale dicit Dionysius in secundo quod peccatum quadrupliciter dicitur veniale: scilicet ex causa: ex effectu siue ex euentu: ex parte operis operantis: et ex parte operis operati. Primum quoniam causa est talis quod peccato inde sequenti debet venia (ut quoniam peccatum mortale etiam procedit ex ignorantia) dicitur veniale ex causa: quia causa est ratio venie. et ideo beatus Paulus dicit: Veniā consequutus sum: quia ignorans feci. Secundum est quia iam remissum est in effectu: et sic peccatum mortale de quo quis puniatur dicitur veniale in effectu. Tertio est quando quis mouetur ad peccatum mortale: et tamen reprimat illum motum antequam deliberate exeat in effectum: ut motus secundo primum est venialis isto modo. nam tali motu mouetur ad contrarium rationis: et talis motus est ad mortale: tamen quia alliditur ad petram. id est per imperium rationis remittitur vel totaliter corrumpitur: ita quod non exit contra rationem seu in contrarium rationis deliberate: est solum venialis: ut motus ad illecebriam indeliberatus et imperfectus. Quarto modo est quod licet exeat in opere: est tamen veniale: ut quis consentiat plene: adhuc est peccatum veniale: quia illa materia circa quam est: est solum venialis: ut mendacium iocosum. De peccato veniali duobus primis modis non est questio: quia illud est mortale. Queritur ergo vnde peccatum dicitur veniale tertio vel quarto modis? Et difficultas est apud doctores vtrum peccatum de acceptatum solum ad penam temporalem sit veniale in se: hoc est quod ex natura actus solum sit dignum pena temporalis: ita quod ex natura actus non possit imputari ad penam eternam: vel solum ex misericordia dei de acceptatum solum ad penam temporalem: vbi tamen posset ad eternam imputari? Respondet dominus de Serfano per talem propositionem: Omne peccatum ex parte ipsius actus pro quanto est difformis rationi: et contra legem dei: est mortale et offensiuum dei ex indignitate eius. Ex quo sequitur quod nullum peccatum quantum est ex parte actus: est veniale: sed mortale. et nititur probare hoc Serfano aliquibus rationibus. Prima. de quodcumque peccatum etiam: ex indignitate actus quia offensiuum dei: et contra legem eius: posset punire pena eterna: et pena annihilationis: et breuiter omni pena possibili: et non nisi peccatum ex sua indignitate hoc demerisset: igitur omne peccatum est mortale. Secunda ratio. illud peccatum veniale si nunquam remitteretur quo ad culpam: puniretur pena eterna. et illa est apparentia maxima per opinionem sancti Thome. dicentis quod veniale adiunctum mortali puniatur pena eterna. igitur quantum est de se et ex natura actus: est mortale. quod autem culpa non re

Propositio.

mittatur in inferno | p̄t̄z: culpa nunq̄ remittit̄ nisi infun-
 datur gratia: q̄z quicquid de⁹ sanat | perfecte sanat: sed in
 inferno nunq̄ remittit̄ culpa: ideo punitur eternaliter.
Tertia ratio. illud peccatū est infinite malitie q̄d pro quo
 cuiq̄ bono siue finito siue infinito non est faciendum nec
 cōmittendū. sed veniale est huiusmodi. igitur est infinite
 malitie. Ex quo infert corollarie q̄ pct̄m veniale est solum
 veniale ex m̄ia dei | et nō ex natura act⁹. hoc est dictū | de⁹
 ex misericordia sua ratione illi⁹ peccati nō aufert gratiā |
 que t̄n ex natura act⁹ esset auferenda | sed ex misericordia
 sua solū punit illum actū pena tēporali | qui t̄n ex ratione
 actus esset pena eterna puniendus. Et sc̄dm istos pecca-
 tum veniale est illud q̄d solum ex misericordia dei ad pe-
 nam solū tēporalē imputat̄. **Dicit̄ ergo veniale eo q̄ rone**
 ipsius non perdit̄ gratia que est vita anime: et mortale q̄z
 ratione ipsius perditur gratia: vel perderetur si haberet̄:
 et infert carentiā vite puta gratie: z ratione illius infligi-
 tur pena eterna. habet̄ ergo ex ista opinione q̄ quodlibet
 peccatū est mortiferū: sed aliquod dicit̄ veniale solum ex
 misericordia dei non imputātis illud ad penā eternā. S̄z
 est apparentia cōtra hanc opinionē | z maxime de opera-
 tionibus que non sunt peccata nisi p̄hibita: vt capio actū
 indifferentē p̄hibitū solum sub pena vni⁹ diei in purgato-
 rio. talis actus nō est malus nisi q̄z p̄hibit⁹: et est pct̄m ve-
 niale: vt notū est. Igitur non habet maiorē malitiā ex par-
 te actus q̄ habeat ex parte p̄hibitionis. sed illa est solū tē-
 poralis: igitur ex parte actus solum est demeritori⁹ pene
 temporalis: ergo ex parte actus nō est mortalis | immo nō
 esset malus nisi prohiberetur sub illa pena. Respondet̄ di-
 cendo primo q̄ implicat contradictionē q̄ deus p̄hibeat
 aliquē actū sub quacūq̄ pena etiā minima: z q̄ ille actū
 est ex parte sui | non sit mortalis: ita q̄ implicat q̄ sit p̄hi-
 bitus | z non sit mortalis. Probat̄. implicat cōtradictio-
 nem q̄ sit aliquod peccatū solum finite malitie: imo quis
 contra legē dei | est infinite malitie: et q̄z dei offensiuū | est
 infinite malitie. sed om̄e peccatū est offensiuū dei. igitur
 eo ipso q̄ est contra legem dei | est mortale. Secundo dico
 q̄ potest prohiberi solum sub pena temporalī infligenda.
 Dico tertio q̄ eius malitia est maior q̄ sit reatus seu obli-
 gatio ad penā: ita q̄ fm̄ istum respectum | q̄z ille actus est
 contra legē dei | insurgit in peccatore vna indignitas ma-
 ior q̄ sit quecūq̄ pena tēporalis quā de⁹ posset infligere.
 et ratio huius est | q̄z quacūq̄ pena posita | vel quocūq̄ po-
 sito malo tēporali | est minus fugiendū q̄ sit ille actus cō-
 tra legem dei.

*scotus tunc f q̄
 punitur pe-
 na temporalī*

*Peccatū
 veniale.*

*vt est de ma-
 tio fct̄nce*

¶ An veniale possit esse mortale. Cap. xxi.

An pctm veniale possit esse mortale.

Queritur cōsequenter vtrum peccatū veniale possit effici mortale? et apparet q̄ sic: qz peccatū illecebre per successionē tēporis efficiē mortale | qđ tñ prius erat veniale. ergo. In op̄positū arguit: qz sunt due diuerse species: et vna in aliā trāsire non potest. ¶ Pro solutione notādū q̄ questio duplicē pōt habere sensum. Primus vtrū id qđ modo est veniale | vt actus volūtatis | stante lege iam posita possit effici mortale. Scđs sensus | an actus qui iam est peccatū veniale simpliciter ⁊ absolute | superueniēte lege noua vel nouo precepto vel nouo voto possit effici mortale. et s̄m Tho. adhuc pōt intelligi in alio sensu | puta vtrū possint multiplicari venialia intantū q̄ ipsa simul iuncta equiualebūt vni mortali. i. obligabūt ad tantam penā ad quantā obligat vnū mortale. Si loquamur in primo sensu | adhuc est questio de illo qđ est veniale extrinsec. i. de actu exteriori | vel de illo qđ est veniale immediate. i. de actu interiori. ¶ Quātū ad primū | an scz actus exterior qui de facto est veniale peccatū | possit effici mortale: dico q̄ sic. nam possumus cōtinuare eandē ambulationē. ppter finē mortale | que prius cōtinuabat ppter finē veniale. igit̄ non est difficultas de exteriori actu quin primo veniale possit esse mortale. Restat ergo inquirere de interiori actu | puta vtrū illa eadē volitio que nunc est peccatū veniale | possit effici mortale. Quātū ad hoc | Ockā et doctores dicētes q̄ illa volitio que non habet finē p̄ obiecto | sed est causata a volitione finis solum | superueniente alio fine manet eadē: habent p̄cedere q̄ illa volitio media que non habet finē p̄ obiecto partiali | remanet eadē trās eunte volitione finis: imo superueniēte volitione alterius finis | talis pōt esse successiue ⁊ venialis et mortalis: vt habeo volitionē vane glorie venialis: ex ea elicio volitionem eūdi ad ecclesiā: ita q̄ illa volitio eūdi ad ecclesiā non hz vanā gloriā p̄ fine | neqz p̄ obiecto: talis ē venialis. supposito q̄ desistā ab illa volitione vane glorie | ⁊ nihilomin⁹ volo ire ad ecclesiā: ⁊ incipiā habere finē volitionis mortalis | puta occidēdi aliquē in ecclia: illa eadē apud Ockā effici tur successiue venialis ⁊ mortalis. Sz q̄stio est de illa q̄ est venialis ⁊ mala ex obiecto: vt volo mētiri iocose | an talis q̄ est mala ex obiecto | ⁊ venialis solum | possit fieri mortalis? Dico q̄ pōt effici mortalis p̄ nouū preceptū: vel p̄ votū superueniēs. Un̄ dicit Diony. circa finē secūdi q̄ veniale potest effici pars mortalis: sed nō pōt effici mortale. Sed dico q̄ malū ex obiecto | et venialiter solū | pōt effici mortale. nā deus pōt precipere q̄ act⁹ indifferēs | sub pena pctm mortalis nō cōtinuet. tunc si p̄tinuet | etiā actus erit mor

An venia fuerit cōposs. iust. ori. Fo. cxij.

talis. Similiter a fortiori pōt phibere illud qđ est veniale / sub pena mortalis. tūc si cōtinuet / erit mortale. Similiter qđ pōt vouere qđ non mētietur iocose. si cōtinuet / illud mē daciū post votū emissum erit mortale. ergo apparet qđ eadē volitio successiue pōt esse venialis et mortalis. dicit ad hoc Dio. qđ peccat mortaliter: qz vult mētiri iocose contra preceptū vel contra votū: z hoc qđ erat prius veniale / efficitur pars mortalis: et illa eadē volitio que prius erat venialis / efficit mortalis superueniēte voto vel nouo pcepto. **Difficultas.** ponat qđ solū emittat votū qđ nō peccabit venialiter deliberate p totā hanc horā. iam in ista hora velit mētiri iocose deliberate. an talis volitio sit mortalis / vñ venialis? Si mortalis: ergo per illā nō transgredit votū de nō peccādo venialiter. Si venialis: ergo trāsgredit votū. ergo est mortalis. forte dices qđ nō peccare venialiter / non pōt esse materia voti: qz votū est de materia licita / et etiā cuius oppositū est licitū / puta de cōsilijs. sed supposito qđ possit votū fieri de preceptis / dico p solutiōe argumēti qđ illud votū est intelligēdū / nō peccabo venialiter. i. nō exercebo actū qui alias secluso voto esset peccatum veniale. ideo illa volitio est mortalis. **Cōtra** / ergo per eā nō peccat venialiter. pcedo. ergo non transgredit votū: nego consequentiā: qz intelligitur non peccabo venialiter. i. non eliciā actum qui secluso voto esset venialis. Prīmū igitur dicitū verū est / puta qđ veniale pōt effici mortale. ¶ **Alia difficultas.** An veniale possit effici mortale ex cōsuetudine / vñ solū ex circūstantia persone? Dicit p̄muniter doctores qđ veniale ex obiecto / si non superueniat preceptū vel votū / ex quātacunq; cōsuetudine vel quātacunq; dignitate non pōt effici mortale. Qđ ex quātacunq; cōsuetudine nō fiat mortale / dūmodo non superueniat alia noua circūstantia / patet / qz secundus actus non aggrauat infinite / ergo quātuncunq; frequētetur talis actus / nō efficit mortalis. Si circūstantia psone nō aggrauat infinite: z si mutaret in mortale / aggrauaret infinite: vt simplex fornicatio in plato est semp simplex fornicatio / quīs pp dignitatem sit grauior qđ in altero. ergo ex quātacunq; circūstantia psone / nō mutata spē neq; etiā psuetudine / nō pōt veniale ex obiecto effici mortale. Sequit iterū alia difficultas de pctō veniali.

¶ **An veniale fuerit cōpossibile iustitie ori- ginali.** Capitu. xxiij.

Verū veniale fuerit cōpossibile statui innocē- tie / hoc est / an sicut veniale hz cōpossibilitatē ad gratiā gratū facientē (qz vocatur ideo veniale / qz nō aufert gratiam) similiter habeat cōpossibilitatem ad iustitiam originalem?

An pctm veniale fuerit cōpossibile

¶ Pro solutione notandū q̄ hec questio dupliciter pōt in-
telligi. Uno modo sic / vtrū entitas que nūc est peccatū ve-
niale / potuisset elici ab eo q̄ habebat iustitiā originalē: s; r-
atione stat⁹ fuisset peccatū mortale: z ita ex demerito ei⁹
fuisset perdita iustitia originalis? Secundus sensus: vtrū ip-
sa iustitia originalis ita subdiderit ipsas vires inferiores
parti superiori rōnis / q̄ p̄ tunc fuerit homo impossibilita-
tus ad eliciendū actū qui nūc est pctm veniale: ita q̄ non
potuisset elicere actū venialem anteq̄ peccasset mortali-
ter? ¶ Pro solutiōe sit prima p̄positio. Veniale ex opere
operātis / hoc est p̄pter imperfectionē ipsius deliberatio-
nis / nō fuisset p̄possibile iustitie originali / quēadmodū sūt
primi mot⁹ / vt primus mot⁹ ad gulā / ad luxuriā zc. nō pri-
mo primi: sed secūdo primi qui ponunt a doc. venialia / nō
fuerunt cōpossibiles iustitie originali. et oēs in hoc conue-
niūt: qz iustitia originalis reddebat sensualitatē subiectā
portioni superiori ratiōis: ita q̄ iustitia originali stāte / nō
potuisset insurgere motus cōtra iudiciū ratiōis: ergo re-
pugnabat q̄ in habēte iustitiā originalē fuisset talis mot⁹
venialis rōne indeliberatiōis. S; difficultas est de venia-
li ex opere operato / id est ex obiecto / quod veniale est p̄fe-
cte deliberatū / vt de mēdacio iocoso: an tale fuerit cōpossi-
bile iustitie originali? ¶ Tenet sanctus Thomas z multi
ex antiquis q̄ nō: z difficultas hui⁹ materie est circa distin-
ctionē supradictā. Dicunt isti doctores q̄ veniale ex obie-
cto nō est p̄possibile iustitie originali. Querit ergo ab ipsis
vtrū talis impossibilitas pueniat ex eo q̄ habēs iusti-
tiā originalē / si eliciisset velle mētiri iocose / peccasset mor-
taliter rōne talis stat⁹ / et sic fuisset p̄dita iustitia origina-
lis: vel solū p̄pter hoc q̄ habēs iustitiā originalē nō potuis-
set tale veniale elicere? Si dicas primū: tunc ponatur q̄
Adā eliciisset velle mētiri iocose. sequitur q̄ in primo in-
stanti elicitionis non habuisset iustitiā originalē: z per cō-
sequēs fuisset extra statū innocētie. ergo talis actus non
fuisset mortalis ratiōe illius status. z hoc argumentū est
multū apparēs. ¶ Preterea si iste stat⁹ / puta nature lapse
faciat q̄ ille actus q̄ alias fuisset mortalis / de facto sit solū
venialis: ergo stat⁹ nature lapse infinite diminuit de gra-
uitate pcti (qz veniale est in infinitū minus q̄ mortale) et
si in infinitū diminuit de vno: ergo z de quolibet. z ultra:
ergo quodlibet pctm pro statu nature lapse erit solū venia-
le. Patet / qz eadem ratiōe in infinitū diminuet de graui-
tate homicidij. et nō pōt in infinitū diminuere de homici-
dio quin ipsum faciat transire in aliam speciē peccati: qz
duo peccata eiusdē speciei / neutrum alterz excedit infinite:
neqz est in infinitū peius alio. [Dato q̄ nullū pctm eiusdē

Prima p̄
positio.

Additio.

speciei sit peius altero infinite / non sequitur ex hoc q̄ omnia peccata huius stat⁹ essent venialia: qz in genere peccati mortalis vnū peccatum mortale est infinite peius altero: sed ex hoc videtur concedendū q̄ nullum peccatū cōmissum in statu innocentie / esset eiusdem speciei peccati in esse peccati cū peccato circa eandē materiā in isto statu.] ¶ Aliud argumentū etiā potest fieri de leuatione festuce / et sic / ista opinio non videtur multū probabilis / vcz q̄ tale peccatū veniale fuisset mortale ratioe status. ⁊ nullus doctor illā tenet / q̄q̄ alias fuerit defensata in scholis. Dicit sanctus Thomas q̄ veniale est incōpossibile iustitie originali ad istū sensum q̄ non fuit possibile habētem iustitiā originalem / p̄ primo peccato elicere illū actū qui solū esset venialis. Et forte ratio sua est / qz omne veniale ex obiecto est in inferiori parte rationis. Cū ratio diuiditur in duas portiones / in superiorē / que respicit obiectū increatum: ⁊ effectus p̄prius ipsius iustitie originalis erat nō solū subdere sensualitatē rationi: sed etiā portionē inferiorē rationis portioni superiori: ita q̄ inferior pars rationis nō potuisset moueri ad aliquid nisi sc̄dm leges eternas quas superior portio rationis cōsiderat. sed peccare venialiter repugnat legibus supernis. ergo stāte iustitia originali nō erat possibile elicere actū venialem. ergo similiter stante iustitia originali non fuisset possibile sensualitatē moueri ad illecebrā neq̄ ad iram. Contra hoc est solū vnū fortissimū argumentū. Si deus potuit / ⁊ de facto p̄hibuit Adne ederet de fructu ligni vetiti sub pena peccati mortalis / etiā potuit p̄hibere solum sub pena peccati venialis: quia talis esus non est mortalis de se. et si prohibuisset solū sub pena peccati venialis / Adā potuisset equaliter elicere illum actū / volo edere de tali fructu / posito etiā illo precepto. ergo illud peccatum. s. veniale / qd̄ est venialiter malū qz p̄hibitū / non repugnat iustitie originali ex natura ipsi⁹ iustitie originalis. ⁊ est argumētū fortissimū in hoc p̄posito. Aliud argumētū pōt fieri. Adā in statu innocētie obligabatur non mētiri iocose. ergo poterat illud transgredi / qz nō datur preceptū nisi de illo quod potest adimpleri et trāsgredi. Aliq̄ dicunt verū eē q̄ de potētia absoluta iustitia originalis nō repugnat veniali / sicut charitas de potētia absoluta nō repugnat mortali: s; de lege statuta repugnabat veniale iustitie originali: s; non de potētia absoluta. et sic argumētū faciliter solueret: qz quēadmodū dicerem⁹ de mortali ⁊ gratia p̄ statu isto / ita dicerēt de veniali ⁊ iustitia originali p̄ statu innocentie. Aliter dicit Sco. in sc̄do q̄ veniale ex obiecto / et nō ex impfectione actus / est cōpossibile iustitie originali. ⁊ rationes ei⁹ possunt esse

An veniale aliquñ puniat eternaliter?

Ille que cōmuniter fiunt contra. S. Tho. S3 arguitur ap-
parenter ptra Sco. si aliquis voluisset in tali statu nature
integre mētiri iocose: ex illa repetitiōe frequēti illius act⁹
potuisset generari vnus habitus multū intensus qui fecis-
set difficultatē ad eliciendum actum contrariū: qz habit⁹
habet hoc ex natura sua. ergo aliquis pro tali statu habuis-
set repugnantia et contrarietatem et rebellionē ad bene-
faciendū. et tamē hoc ponitur vnus effectus iustitie origi-
nalis/puta nullam pati difficultatē et rebellionē ad bene-
agendū. Preterea si tunc peccasset venialiter / quomodo
fuisset peccatū remissum / et pena soluta: qz Adam in tali
statu erat impassibilis: ergo nō potuisset pati penam in ta-
li statu p veniali / et sic mansisset impunitū. Ad primum
dico q Adam potuisset reiterare sepe / sed non fecisset. et
negatur psequētia / puta q potuisset generari habitus: qz
iustitia originalis que se habebat per modū habit⁹ / est in-
cōpatibilis habitui inclinanti ad ventale: quā nō sit incō-
patibilis actui. nam de ratione iustitie originalis erat dif-
ficultatem puenientē ex parte agētis excludere. ergo in
Adā non fuisset genit⁹ talis habitus. ¶ Quātum ad secū-
dum dicitur q fuisset illud veniale remissum per bonum
motū dilectionis: et fuisset satisfactum non per penā / sed
per feruentem actum amoris in deum. et sic patet de istis
duab⁹ opinionibus: quarū quelibet est pbabilis. [Facilior
est opinio Scoti: sed argumentū de habitu mentiendi est
multum apparēns. Nec sufficit dicere q iustitia originalis
phibuisse generationem habitus: qz sequeretur hoc mo-
do q nullus habitus fuisset genitus in illo statu / vel saltē
solum habitus boni v' indifferētes: et cū actus bonus pōt
fieri malus / et similiter indifferēs: tūc volo q postq habit⁹
est genitus / q sub pena veniali phibeatur talis actus et c.]

¶ An veniale aliquñ puniatur eternaliter. Ca. xxiiij.

Consequēter queritur de veniali quo ad puni-
tionē / vtrū aliquando puniat eternaliter / vel
semper solū tēporaliter: et ista difficultas agi-
tatur a Scot. et. S. Tho. Nam dicit Sanctus
Tho. et multi antiqui q veniale si fuerit iun-
ctum mortali / punietur eternaliter. Nā vt no-
tū est / aliq⁹ potest decedere p̄cise cū vno mortali / et vno ve-
niali. talis sic decedēs puniet p veniali nō in purgatorio /
s3 in inferno / qz erit damnatus: et puniet eternaliter in in-
ferno p veniali: dicit. S. Tho. Rō prima est: qz in inferno
nulla est redēptio: ergo non punietur in inferno aliquñ pl⁹ /
aliquādo min⁹. sed aliquādo in inferno puniet p veniali:
als remaneret impunitū: ergo semp in inferno puniet illa
pena p veniali. Scōm motiū apparenti⁹ est / peccatū ve-

Vide
Scotum
xxj. di. q. r.
ti. q. p. r.
ma.

An veniale aliquñ puniat eternalr. Fo. cxliiij.

niale in quo decedit cū mortali / nunq̄ remittetur quo ad culpā: ergo etiā nunq̄ remanebit sine pena. Patet. secundū oēs doctores nunq̄ peccatum saltem actuale postq̄ commissum est / potest remitti nisi per aliquem bonum motum: etiā quis applicetur sacramentū / requiritur aliquis bonus motus. sed in isto nō potest esse bonus motus: qz dā natus nō potest bene moraliter agere: ergo non potest veniam cōsequi de illo. Item nunq̄ remittitur peccatū quo ad culpā q̄ diu placet: sed verisimile est q̄ placet dā natis commississe peccata. ergo. Ratio igitur quare veniale punietur eternaliter: est qz nō potest remitti quo ad culpā. Discrepancia est de pena que debet adhuc p mortali remisso et de veniali. quādo em̄ mortale est remissum quo ad culpam / adhuc est obligatio ad penā. Dicūt multi Thomiste probabile esse q̄ in inferno solum temporaliter puniat pro mortali remisso / qz solum restat sustinere talem penā: sed veniale non est remissum quo ad culpā. ideo oēs Thomiste cōcordāt q̄ eternaliter pro veniali punietur. **C**ōtra hoc instatur apparēter primo: sequerēt q̄ veniale puniret ad cōdignū / immo supra cōdignū. Patet / veniale est solū dignū temporali pena / et puniret eternaliter: ergo supra cōdignū. Itē sequit̄ q̄ aliq̄s tm̄ vel plus puniret pro veniali sicut p mortali. psequēs est falsum: quia mortale quantūcūq̄ paruum est in infinitū maius q̄ veniale quātūcūq̄ magnū: ergo nō puniretur secundum equalitatē proportionis peccati ad peccatū: ergo deus esset iniustus. patet sequela. sortes punitur eternaliter gradu distincto pene pro mortali / et alio gradu distincto pene p veniali: qz puniret diuisibiliter plus q̄ si decederet i solo mortali. tūc sic. Iste gradus pene quo punitur eternaliter vltra penā que debet adēquate mortali / nō est in infinitū minor illo qui respondet mortali. ponat̄ q̄ sit i decuplo minor: ergo illud veniale tātum punitur in inferno q̄tum puniretur subdecuplū mortale ad illud in quo decedit. sed hoc est falsum: igit̄ et illud ex quo sequitur. et hoc argumentum est apparens. tamen respōdet: cum sic arguitur / sequitur q̄ aliquis pro veniali tātum puniretur sicut p aliquo certo mortali / nego p̄nam. Dico tm̄ q̄ puniret eternaliter pena sensus p veniali: qz perpetuo durat culpa: s; nō puniret eternaliter de per se pena dāni: sed solum p mortali. Dico secūdo q̄ illa pena sensus debita veniali est in infinitum minor pena q̄ pena qua puniret p mortali. Un̄ illud q̄d puniret aliq̄ pena q̄ nō puniret nisi rōne adiūcti / nō puniret illa pena p se. et lz veniale puniat eternaliter pena sensus et pena dāni: hoc tm̄ est ratiōe adiūcti: ergo nō puniret de p se / sed de p accidēs. Dico tertio q̄ in infinitū min⁹ eternaliter puniret p veniali q̄ p

Uide sco. j. dist. iij. q. iij. xvj. dist. q. j. et xix. dist. iij.

*Est omnium rector theoloo & q̄ dicit semp
primat supra condonum & p̄nomica
tra condonum: - primus p̄nomica
vra h̄are de sp̄ a sua misericordia*

An veniale aliquñ puniat eternaliter.

mortalis in ratione pene: et ratio est. In infinitum est peius ei puniri pro aliquo de per se quā de per accidēs. Ultra est in infinitum peius tali pena puniri pro mortali quā pro veniali: sicut cōmuniter dicūt docto. si eadem pena sensus que iam infligitur dānato pro culpa infligeret alicui sine culpa non esset ei pena sicut illi qui punitur pro culpa: ut carentia visionis diuine nobis existētibus viatoribus nō est nobis pena quia nō infligitur pro culpa: sed post mortem erit pena quia infligetur pro culpa. Dico ultra quod eadem carentia in numero pro maiori peccato est maior pena et pro minori est minor: propterea quia pena dicit respectum ad culpam. Ex quo sequitur quod illud quod infligitur pro mortali est in infinitum maior pena quā illud quod infligitur pro veniali: quia infligitur pro aliquo quod in infinitum excedit culpam venialem: ideo in genere pene est in infinitum maior quā illud quod infligitur pro culpa que est in infinitum minor in ratione culpe. Dico ergo quod dolor in inferno pro veniali non est in infinitum minor gradualiter quā ille qui infligitur pro mortali: sed est in infinitum minor in ratione pene. Alius est modus dicēdi Scoti quod solum temporaliter punietur in inferno pro veniali iuncto mortali: et hoc est multum probabile. Et ad rationes aliorū dicentū quod in inferno non est redēptio: dico quod non est redemptio ereptiua: hoc est a toto sed bene a parte pene: puta ab illa que infligitur pro peccatis dimissis in hoc mundo vel pro veniali. Ad secundū cum dicitur veniale nō potest remitti quo ad culpam: ergo neque quo ad penā: et realiter manet culpa. et est precipua ratio quare punitur eternaliter peccatum. eodem modo de veniali non potest remitti in inferno cum non habeat bonum motū ratione cuius remittatur. Dico quod potest remitti per satisfactionem absque bono motu. Unde sicut Scotum duplex est modus remittendi veniale. Unus modus est satisfactio. i. per actionē et operationē illius qui peccauit venialiter. Alius modus est per satisfactionē quā ille qui illud cōmisit patitur penā ad quā obligat peccatū. et dicit Scotus de ratione venialis est quod solum ad penā temporalē obliget: ideo per satisfactionem in inferno remittitur. [Scotus tamē non manet fixus in soluendo: ut patet distinctione. xxi. quarti. sed hec solutio est ab eo acceptanda. Contra istum modum dicendi est argumentū tale: sequeret quod inuite perderet culpā. patet sequela extra gratiam peccauit mentiēdo iocose: et complacet ei illud in inferno. tunc illud inuite remitteret. sed hoc non videtur concedendum in via ubi requiritur bonus motus.

¶ De primis motibus.
Capitulum. xxiiij.

Additio.

Nunc agendū est de pctō veniali ex parte operis operātis: et primo de primis motibus: quid sit motus/ et in quo sit subiectiue: et vtrū omnis motus primus ad obiectū illicitum et phibitū/ sit peccatum veniale. Dicitur q̄ motus nihil aliud est q̄ quedā qlitas partis sēsiue cōsequēs apprehensionē simplicē subiecti/ ipsum suppositū inclinās ad prosecutionē illi⁹ obiecti vel fugā. Unde experientia docet q̄ apprehēsis obiectis sub ratiōe conuenientis/ causat in nobis quedam qualitas que nos mouet ad psequutionē illorū obiectoz. Similiter apprehēsis obiectis sub ratiōe disconueniētis/ causat in nobis quedā qualitas in parte sēsiua inclinās nos ad fugam illi⁹ obiecti: vt notum est. Et voco motus primos q̄ non sunt deliberati pcedētes omnē deliberationem. ¶ Difficultas est vtrū sint reperibiles in voluntate quemadmodum in sensualitate? Et dicit q̄ sic. Patet: qz experimur nos moueri istis motib⁹ apprehēso obiecto solū apprehēsiōe intellectiua/ etiā vbi nulla pcessit sēsiō: vt i absētia obiecti q̄a potest illud apprehēdere/ et hoc apprehēsiōe intellectiua: qua stante statim mouet ad psecutionem vel fugam illi⁹ obiecti: et non nisi motu volūtatis. igitur. Secūdo experimur nos moueri istis motib⁹ in obiecta nō sensibilia/ vt in beatitudinē/ q̄ nō est circa sensibilia. illa em̄ apphēsa statim insurgit appetitus illi⁹: et nō nisi in voluntate. ¶ Queritur igitur postq̄ p certo habet et omnes concedunt primos motus reperiri in voluntate: vtrū voluntas respectu illoz motuū se habeat pure passiue/ vel se habeat aliq̄ mō actiue. Respondet roset⁹ q̄ se habet pure passiue/ et nullo modo actiue respectu p̄mior motuū/ seu respectu motuū pcedentiū omnem deliberationem: quod idē est. et facit tres ratiōes. Prima: Omne agēs liberū quā docūqz agit/ agit libere. s; volūtas si libere ageret illos mot⁹/ peccaret mortaliter: s; nō peccat mortaliter/ et est agēs liberū: igit nullo modo agit. Secūda: Volūtas i ordine ad istos mot⁹ nō plus se habet actiue q̄ sensus ad sēsiōes: sed sensus respectu sēsiōnū se habet pure passiue. igit. Tertia rō est qz nullum passum agit illū effectū a quo ipsum patit: et si agat/ agit vt causa libera. sed voluntas patit seu recipit p̄mū motū: igit nō agit illū: vel si agit/ mere libere agit. sed hoc nō/ quia peccaret mortaliter: igit. Sed quodlibet istoz quod assumit/ ē falsū: ideo argumēta sua parū valēt. p̄mū em̄ est falsū: sicut et scōm/ qz sensus actiue cōcurrit ad sēsiōes. similiter p̄mū assumptū est falsum: qz aia est agēs liberū/ et tamē naturalit̄ pducit intellectiōes. Tertii dictū similiter est falsū: qz intellect⁹ in se pducit intel

Motus
qd sit.

Rosetus.

De primis

lectionē / et tamē mere naturaliter pducit. S; ista ppositio est bene vera / Nunq̄ aliqd agēs est causa totalis alicuius effect⁹ quē immediate in se suscipit: nisi sit causa libera. et ratio est / q; alias semper illum effectum haberet i se. esset enī inconueniēs q̄ esset causa naturalis et totalis / et non ageret / cū necessario agat omnis causa naturalis. Dico igit̄ q̄ ipsa voluntas est causa partialis illius mot⁹ primi et naturalis: et cū hoc stat q̄ aliquādo sit libera / s; hoc est respectu alteri⁹ effect⁹. Similiter ille mot⁹ causat̄ partialiter a cognitionē intellectiua: et dicitur mot⁹ intellectiuius: q; p̄supponit cognitionē intellectiuam. Jam respondetur ad questionē in qua est cōtrouersia. ¶ Sāct⁹ Tho. dicit vniuersaliter q̄ oīs motus aīalis (.i. q̄ p̄supponit cognitionem) cōtra p̄cepta dei / est venialis: vt patet. xxiij. distinctione secundi. et dicit ibi q̄ distinctio doctorum de motibus primo p̄mis et secundo p̄mis nihil valet. s; quia oppositū communiter tenetur: ideo defensabimus ipsū: declarando illam diuisionē. Unde ille motus vocatur primo p̄mis qui non est in potestate ipsius hominis aliq̄ modo / nec in se / nec in sua causa: ad min⁹ quē homo nō tenetur vitare vllō pacto / nec in se / nec in sua causa: vt p̄sentata alicui pulchra muliere / ipso de illa nihil cogitāte / nec hoc sperāte: tūc illa visa causat̄ in illo in sensualitate q̄dā qualitas q̄ inclinat eū ad p̄secutionē illius obiecti: et talis qualitas dicit̄ motus primo primus: quia ea visa non est possibile quin moueatur: cū impossibile sit (secūdum Augustinum) q̄n visis tangamur. et non tenemur vitare illū motū: quia licet potuisset vitare causam illius motus / scilicet vitando presentationem: quia tamen sibi non cōstabat / non tenet̄ vitare eam: et non potest vitare motū illū: igitur talis motus est primo primus. Motus igitur vocat̄ primo p̄mis p̄ illo tēpore quo voluntas non potest illū motum amouere et reprimere. S; ille vel ali⁹ dicitur secūdo p̄mis quando voluntas potest illū aliquo modo amouere et reprimere. Secundo supponit̄ q̄ illo motu insurgēte / et intellectu reflectente se super illū motum / voluntas pōt multipliciter se habere: vt dicit Serfon: vel se habet vt totaliter abijciens p̄ nolle detestatiuū illi⁹ motus vel obiecti ad quod inclinat ille motus: vel vt cōsentiens / v̄ vt titubans / id est nec cōsentiens / nec dissentiens / sed mere negatiue se habens ad illū motum. Si p̄mū / non peccat / vt notū est. si secūdū / peccat: quia iā cōsentit: ideo ei imputatur. si tertiuū: quia scilicet fert illum motum / et tamē nec consentit nec dissentit: dicit Bonauentura q̄ securius est dicere ipsū peccare mortaliter: q; exponit se periculo peccati mortalis: et cōtēnit illud vitare. S; quicqd sit: hoc est

Vide gerson in cōpendio theologie i pte de motibus carnalis delectationis.

unum certum | q̄ actus deliberatus circa materiam mortalem | est peccatum mortale : sed quando habetur actus indeliberatus circa materiam peccati mortalis : est peccatum veniale . Quid autem sit ille actus indeliberatus : est difficultas . Et inquiritur sic . v̄l talis motus est motus sensitivus | vel rationis | v̄l naturalis . si naturalis | igitur nullo modo in se est peccatum : quia nullum est in se peccatum nisi sit in se liberum . et ideo talis motus sensualitatis si sit peccatum | est peccatum secundario et extrinsece : et per consequens oportet q̄ sit aliquid aliud q̄ sit in se peccatum : et illud aliud peccatum non potest esse nisi actus voluntatis liber | vel negligentia qua tenebatur vitare huiusmodi motum : que negligentia dicitur consensus virtualis seu interpretativus . sed si sit consensus liber verus vel virtualis | est peccatum mortale : igitur et ille motus naturalis qui ab eo denominatur | dicitur mortalis . ¶ Respondetur q̄ verum est q̄ omnis consensus verus vel interpretativus liber contra precepta dei | est peccatum mortale : et nullus veniale : sed negatur q̄ omnis consensus sit liber : quia requiritur deliberatio ad hoc vt sit liber . Unde deliberatio fit quando inquiritur de aliquo an sit faciendum vel fugiendum : an sit bonum vel malum etc . sed propriissime vltim⁹ assensus qui habet ex tali inquisitione | vocat⁹ deliberatio | ita q̄ deliberatio formalis nihil aliud est q̄ iudicium q̄ hoc est psequendum vel fugiendum etc . [Videtur sequi ex dictis q̄ nullus talis motus est veniale tantum : qz si talis motus nullo modo sit liber | nullo modo est peccatum nec veniale nec mortale : et per dicta hic posita si est liber | est mortale | ergo nullo modo reperiretur veniale . Respondendum est q̄ hic loquimur de perfecta deliberatione | et non de semiplena : que nihil aliud est q̄ iudicium formidolosum | v̄l non iudicare de bonitate vel malitia pro tempore pro quo tenetur iudicare sub pena peccati venialis | puta tempus pro quo multum difficile se reflectit super motum primum . et sic videtur q̄ omnis motus secundo primum est omissio intrinsece | extrinsece est ille motus .] ¶ Queritur vtrum in sorte in quo est mot⁹ secundo primum sit illud iudicium | vel non : scilicet iste motus est reprimendus . et si sic : igitur est vere liber : qz ille motus est vere liber de quo habet perfecta deliberatio : quoniam illa habita | in potestate voluntatis est q̄ ille motus reprimat⁹ vel continetur . Si dicas q̄ non habet : tunc queritur : v̄l tenetur habere | vel non ? si sic : igitur idem est ac si haberet : quia ignorantia non excusat a toto | licet bene statuto : et p consequens dicit⁹ liber interpretative : et peccat mortaliter . si i . o tenet⁹ habere : igit⁹ est ignorantia inuicibilis : et p consequens nullo modo peccat . pater . ignorantia dicit⁹ inuicibilis

Additio.

p iij

De primis

bilis non quia non possit vinci: sed quia non tenetur eam vincere: et talis excusat omnino a peccato. Si igitur dicat quod in forte est perfecta deliberatio de illo motu reprimendo: si omittit reprimere: illa omisso est perfecte libera: quia poterit tunc perfecte libere elicere nolitionem habendi illum motum: et illa omisso est tam perfecte libera quam perfecte liber est actus per quem poterat ille motus reprimi: et ideo talis omisso est peccatum mortale. Dicunt aliqui doct. ut Ockam in quodlibetis: quod non sunt ponendi actus subreptitii contra preceptum dei: nec odium subreptitium: et quod in voluntate nullus est motus venialis circa materiam mortalem. Sed hoc est nimis durum: ideo respondetur secundum aliam opinionem que communior et mitior est: quando queritur an habeat illud iudicium: dico quod non habet: vel si habet: habet multum formidolosum: quod non sufficit ad mortaliter peccandum. vel dico etiam quod nullo modo habet. Et quando dicitur postea: vel tenetur habere: vel non? dico quod tenetur habere: sed non sub pena peccati mortalis: sed solum venialis. unde quando sortes mouetur ad illecebram vel ad aliud illo motu primo: est sibi multum difficile se reflectere super illum motum: et advertere periculum: licet posset se reflectere. et quia est ita nimis difficile: deus non obligat eum nec aliquem nostrum ad illam reflexionem faciendam sub pena peccati mortalis: quia neminem ita vult obligare ad nimis difficile. Correlarie sequitur quod talis motus secundo primus non est immediate peccatum: sed solum ratione omissionis qua omittit illum reprimere: et quia non tenetur reprimere nisi sub pena peccati venialis: ideo non est nisi peccatum veniale. Et ideo quando querunt doct. in secundo utrum in sensualitate sit peccatum: dico quod non nisi denominatione extrinseca: quia enim nullus actus est in se liber ipsius sensualitatis: ideo nullus est in se peccatum: sed solum denominatiue. et sic patet de peccato veniali: propter imperfectionem deliberationis: quod scilicet est circa materiam mortalem: et dicitur veniale vel quia scilicet deliberatio contra quam fit. i. iudicium est valde formidolosum: ita quod habet plus de formidine quam de iudicio: vel quia non est aliquod iudicium verum seu advertentia ad malitiam illius peccati: nec pro tunc tenetur ad illud iudicium et diligentiam habendam nisi sub pena venialis. Et dicit Henricus de Badauo in quodlibetis quod illi primi motus sunt solum mali malitia omissionis: et non transgressionis. Ratio est: quia tales motus solum sunt mali propter negligentiam ipsius voluntatis in reprimendo. Nam negligentia importat omissionem: et non transgressionem. ergo illi motus solum sunt mali malitia omissionis: et non transgressionis. et hoc videtur satis apparens ex prius dictis: cum illi motus non sint in se liberi: immo pure naturaliter causati ex cognitione et apprehensione habent

Vide Bonaventura. xliij. di. ij. ar. ij. secunde partis principalis. q. ij.

tis: sed solū sunt liberi interpretatiue | hoc est: quia volun-
 tas nō reprimi: & tamē tenetur reprimere: ergo illi mot⁹
 habent solū malitiā omissionis. Soluta est prius difficul-
 tas de illa ignorātia an esset inuincibilis vel nō. ¶ Restat
 alia difficultas. Dicis q̄ prim⁹ mot⁹ qui est secundo prim⁹
 quā sit ad rem illicitā mortaliter | nihilominus est venia-
 lis p̄pter imperfectionē deliberatiōis: ergo ex hoc infero
 q̄ motus primo primus ad peccatū veniale | p̄pter imper-
 fectionē deliberationis nullo modo erit peccatum. Unde
 sicut contingit moueri ad materiā que prohibetur sub pe-
 na peccati mortalis | vt ad adulteriū | ad homicidiū &c. ita
 contingit moueri ad materiā prohibitam solum sub pena
 peccati venialis: vt habere motū allicientē ad mēriendū
 iocose. ergo sequit̄ q̄ talis motus nullo modo esset pecca-
 tum. patet consequētia: & arguit̄ sic. Ista imperfectio de-
 liberationis infinite diminuit de motu qui est ad materiā
 mortālē: q̄ facit illum esse venialem: qui tamē foret mor-
 talis si esset p̄fecta deliberatio: ergo etiā infinite dimi-
 nuet de veniali. s̄ nō pōt de veniali infinite diminuere: nisi
 ipsum faciat penit⁹ nō peccatū: ergo illa imperfectio de-
 liberationis taliter faciet q̄ talis motus nullo modo erit
 peccatū. ¶ Alia difficultas de istis motib⁹. moueat̄ aliq̄s
 simul duobus motibus secūdo p̄mis ad diuersa mortalia:
 puta ad fornicationē & ad homicidium: sic q̄ ad perfecte
 deliberandū circa quodlibet eorū seorsum requireretur
 dimidia hora: ita q̄ nullus seorsū efficeretur mortalis nisi
 in fine dimidie hore: tūc notū est q̄ requiritur maius tē-
 pus ad perfecte deliberandū circa illa duo q̄ circa vnū so-
 lū: adeo q̄ quēlibet seorsū posset reprimere i dimidia hora
 ex deliberatiōe p̄fecta: & nō ē possibile q̄ p̄fecte deliberet
 in dimidia hora circa vtrūq̄: q̄ quōlibet illoz p̄ casum re-
 quirat dimidiā horā ad perfecte deliberandū vt reprimat̄.
 tunc omittat deliberare & reprimere. an in instāti termi-
 nāte illā medietatē hore peccauerit duob⁹ peccatis? Nā
 secundū Altissiodoren. mot⁹ illecebre est primo mortalis
 in instanti terminante totū tempus in quo tenetur illum
 reprimere. sed quilibet istorū motuum in instāti terminā-
 te illā dimidiam horam esset mortale peccatum seorsum:
 q̄stio est vtrū vterq̄ sit mortale | vel alter mortale | & alter
 non. Non est dicendū q̄ vterq̄: quia p̄ casum in dimidia
 hora non est possibile neq̄ teneē circa vtrūq̄ deliberare
 sub pena peccati mortalis | q̄ non potest: cum quilibet il-
 loz seorsum requirat totam mediam horam ad perfecte
 deliberandum: ergo non potest in tali tpe ita deliberare
 perfecte circa illa duo: ergo si non obligetur | nō est perfe-
 cte mortalis: ergo non peccat omittendo. Nec est dicendū

De primis motibus.

¶ vnus illorū est peccatum / ⁊ alter non: qz nō videtur ma-
ior ratio de vno q̄ de alio / cū quilibet si seorsū esset / et omit-
teret deliberare ⁊ reprimere: in instāti termināte illā me-
diā horam / esset mortale. ⁊ equaliter se habet omittendo
circa illa duo: igit̄ videt̄ q̄ peccat duplici peccato / forni-
cations videlicet ⁊ homicidij. ¶ Ad primū dico q̄ p̄ illud
p̄ceptū non mentiaris iocose / non solū obligatur ad non
mentiendū: sed etiam ad aliquod positium habēdū pro
aliquo tēpore. s. nolle mentiri p̄ tempore quo mouetur ad
mentiendū / sicut aliquis obligatur aliquando circa p̄cep-
ta negatiua ad habendū actū positium / puta si moue-
atur ad occidendū: non solum tenetur nō velle occidere:
s; etiā habere nolle occidēdi. Dico ergo q̄ primus motus
secundo primus ad mentiendū iocose / est veniale. Cōtra.
deliberatio imperfecta mutat id q̄ de se est mortale / in ve-
niale: (qz illa sunt de se mortalia: sed venialia ex parte ope-
ris operantis) ergo a fortiori mutabit id q̄ est veniale / in
nō peccatū: quia certum est q̄ pl⁹ remittit de culpa quā-
do remittit a mortali in veniale / q̄ a veniali in non culpā.
Dico q̄ verū est: sed non mutabit veniale in nō peccatū.
nā mētiri iocose deliberate / ⁊ moueri ad mēdaciū iocosū /
differunt in rōne peccati etiā specie: ita q̄ apud nō ponē-
tes p̄portionē inter peccata differētia specie / nulla est p̄-
portio grauitatis vnus ad alterū: quia sicut iam dictum
est / vnū habet solum malitiam omissionis / scilicet negligē-
tie reprimendi: sed alterū habet malitiam transgressiōis.
ideo ille due malitie differunt specie: et sic improporz
nabiliter exceditur vnus ab altero. ¶ Ad aliud (vbi est ma-
ior apparentia) admitto totū casum: ⁊ dico q̄ peccat mor-
taliter vtroq; istorū duorū motū in instāti termināte illā
lam dimidiā horam / quia nō est maior ratio q̄ peccet vno
q̄ alio: ergo peccat vtroq;. Dico secūdo q̄ illi duo motus
simul iūcti in instāti termināte illā dimidiā horā nō faci-
unt maiorē grauitatē q̄ faceret vnū seorsum. nā si sortes
in illa dimidia hora deliberaret circa motum fornicatio-
nis / ⁊ reprimeret: nō peccaret mortaliter ratiōe mot⁹ ho-
micidij. Similiter si deliberaret circa motū homicidij / et
reprimeret / nō peccaret mortaliter ratiōe mot⁹ fornicatio-
nis: vterq; ergo indifferenter est peccatū: sed non est nisi
vna grauitas: qz non omittit nisi vnica omissione / cum te-
neatur solum vnum reprimere. ¶ Videtur tamen licet
perfecte deliberet de homicidio / ⁊ reprimat illū / peccare
mortaliter nō reprimēdo fornicationē: postq̄ p̄sensus in-
terpretatiuus in mortale sufficit ad peccādū mortaliter.
⁊ p̄pterea videtur dicendū q̄ tenetur reprimere vtroq;
motū simul q̄tū potest in illa media hora: ⁊ lz nō reprimat

Additio.

Diuisio peccati actua. i. omis. et comis. fo. cxviii.

utrunque totaliter non tñ peccat: qz facit qd in se est. Sed tñc est questio quomodo peccat utrunque repressione omit- tendo. videtur q non peccet: qz non potest utrunque simul reprimere omnino: et ad hoc tenebat. dico q eodẽ modo esset dicẽdũ sicut dicit auctor/ q utroque modo peccaret/ s; gravitate vni⁹ peccati.] Simile est argumẽtũ sicut de illo q videt duos in extrema necessitate/ et cuilibet seorsũ subuenire põt: sed nõ ambob⁹ simul: si negligat et omittat subuenire: qrit que omissio est peccatũ/ vel illa qua omit- tit subuenire isti puta platonĩ: vñ illa qua omittit subueni- re alteri/ puta sorti: nõ utroque: qz non põt utrunque/ et non est maior ratio de vna q de altera. Dico q est homicida utriusque: et utroque omissio est peccatũ: s; homicidiũ illorũ duorũ pauperum nõ est sorti grauius q vnũ solum seorsũ sum. et sic ille due omisões non faciũt maiorem gravita- te q vnica. Similiter dicẽdũ est in pposito. [Contra. non est homicida alicuius illorũ omisive: quia non tenebatur utriusque subuenire. Dico q tenebat utriusque subuenire sub dis- functione: et hoc sufficit. Contra. nõ magis occidit platonẽ q si dedisset panẽ sorti. sed si dedisset panẽ sorti/ non pec- casset/ igitur.]

Additio.

De diuisiõe peccati actualis in omisõnẽ et cõ-
missionem. Cap. xxv.

Sum est de diuisiõe peccati actualis in ve- niale et mortale. Consequẽter ponitur alia di- uisio peccati actualis in peccatũ omisõis et cõmissionis (originale non dicitur neq omis- sio neq cõmissio) et ista diuisio nõ datur solũ de mortali: quia est aliqua cõmissio venialis et aliq omisio venialis. Primũ patet de mendacio iocoso. Secundũ patet/ nam in isto pcepto de non mẽtiri/ nõ so- lũ phibetur actus mendacii: s; etiam precipitur act⁹ po- sitiuus contrari⁹ per regulã generalem: Omne pceptũ negatiuũ includit affirmatiuum. et sic aliquo tẽpore obli- gatur homo nolle mentiri iocose: qñ scilicet habet inci- tatiuum vehemens ad mentiendum/ tenetur illud reprimere sub pena peccati venialis. et si nõ reprimat: tñc erit omisio venialis. Sũt hic aliq difficultates. Prima: utrum deĩ transgressio sine omisõne. Similiter an deĩ omisio sine trãsgressiõe. Et est apparentia de utroque. q non de- tur trãsgressio sine omisõne/ pñ: qz bene sequit: iste trãsgreditur: q habet actũ quẽ tenet vitare. et vltra. h; actũ quẽ tenet vitare/ et nõ vitat: q omittit vitare: et sic peccat pctõ omisõis. ¶ Pro solutiõe aduertẽdũ ẽ q trãsgressio nihil aliud est q act⁹ positiuus quẽ volũtas elicit/ et tenet

Trãsgres- sio quid.

De diuisione peccati actualis in

Omissio
quid sit.

pro tunc non elicere: qz scilicet prohibetur. vel sic. Transgressio est actus libere elicitedus contra preceptum negatiuum. Et omissio nihil aliud est q̄ carentia actus positiui quem pro tunc voluntas tenet elicere: z sic omissio est cōtra preceptum affirmatiuum / z transgressio contra negatiuum. S. Bonauen. in. ij. ponit differētiā inter omissionē z negligētiā. nam omissio est carentia act⁹ p̄cipalis qui precipit / vt carentia dilectiōis dei vel p̄ximi zc. Negligētia vero est carētia alicuius circūstātie que pro tūc debet inesse actui p̄cipali: vt cū quis dicit horas: z habet inaduertētiā circa illa que dicit: vocatur negligētia. Istis suppositis consequēter ad Ockā in tertio / dico tria. Primū: stat esse trāsgressionē sine omissione. Scdm / stat esse omissionē sine trāsgressionē. Tertiū / stat q̄ illa duo sint simul puta circa eādē materiam. Patet p̄mum. sortes nō tenentur p̄ omni tēpore amare proximum / quia non tenentur pro semper / sit p̄ hoc tēpore presenti: tunc stat q̄ eliciat odiū proximi / quo posito in esse / sortes in hoc tēpore trāsgriditur / qz elicit actū cōtra preceptum negatiuum: ad quem nō eliciēdū p̄ semper obligatur / z ipse in hoc tempore nō omittit. Patet. in hoc tēpore nulla est carentia act⁹ p̄cipalis quē teneatur pro hoc tempore elicere: qz maxime esset carentia amoris p̄ximi. sed p̄ hoc tēpore ad illū eliciēdū non tenetur. Igitur nulla est omissio p̄ hoc tēpore. Et cū arguitur: bene sequitur: sortes nunc trāsgridit: ergo elicit actū quem pro nūc tenetur vitare. Respōdet q̄ dupliciter possum⁹ vitare aliquem actū. Uno modo nos pure negatiue habendo: hoc est nullū actū eliciēdo. Alio modo affirmatiue / id est habēdo actū cōtrariū tali actui. Sufficit aut̄ in casu pure negatiue se habere. Un̄ nō sequitur / sortes p̄ hoc tēpore tenentur vitare hoc / z nō vitat: ergo peccat peccato omissionis: quia quibus omittat vitare: talis omissio vitādi nō est omissio / s̄ est trāsgressio / capiēdo vitare p̄mo modo: qz omissio vitādi ē elicitio illi⁹ act⁹: z per cōsequēs transgressio. Breuiter omittēre vitare ē omittēre. Un̄. Sco. in fine quarti in vltima. q. vbi q̄rit de p̄p̄tione pene damni / dicit q̄ q̄s cū elicit actū malum / tenentur elicere actū bonū: s̄ hoc est difficile sustinere secūdū eū: cū ipse ponat actus indifferētes / et libertatē cōtradictionis. [Probat q̄ nunq̄ p̄tingat peccare cōmissiue q̄n peccet omissiue: qz maxime esset in casu posito in p̄batiōe: s̄ hoc nō: qz odiēdo proximum p̄ tempore p̄ quo nō tenetur diligere / omittit cōformitas ad istud dictamē: nō est odiēdus proximus. s̄ p̄ quolibet instāti homo tenentur ad cōformitatē illius dictaminis: ergo tūc peccat omissiue. Respōdet negando consequentiā / saltem q̄ peccet omissiue. nō

Additio.

Omissionem et commissionem. Fo. cxix.

additur malitia | qz illa omisso necessario sequit ad comissionem: et sic nulla talis habet nouam malitiam. ppter ea mihi videt ppositio opposita vera | qz nunqz cōtingit peccare cōmissiue quin peccet etiā omissiue.] Secundū probatur | videlicet qz potest dari peccatū omissionis sine peccato trāsgressionis. sit sortes qui nunqz prius trāsgressus est mandatū | et nūc habeat iudiciū verū practicū qz pro nunc sit hoc faciendū ab eo. certum est qz nō necessitatur ab illo iudicio ad eliciendū actum. ergo stat qz sortes nullū actū eliciat circa illam materiā. quo facto peccat omissione | qz pro tunc tenetur elicere. ergo est carētia actus principalis p tunc debiti: et tñ tūc nō peccat peccato trāsgressiōis. ergo stat qz aliqz tēpore sit omisso: et tñ nec p tūc nec vnqz ante fuit trāsgressio. ¶ Ex quo sequit qz est possibile primū peccatū primi angeli et primi parētis fuisse peccatum omissionis: cuius oppositū videt dicere. S. Bonauē. qz stat qz habuerint iudiciū verū practicū qz pro aliquo tēpore deus erat diligendus: et tñ ante confirmationē nō eliciuisse talem actum | nullum oppositum eliciendo. igit. ¶ Tertiu dictū probatur | sit sortes qui pro hoc tēpore tenetur subuenire corporaliter platonī. est in sua potestate nolle subuenire | et odire. iam peccat peccato trāsgressionis: qz elicit actum quem tenet nō elicere. similiter omittit: qz in ipso est carētia act⁹ debiti p tūc. ergo ista simul stant. s. peccatū trāsgressionis | et peccatū omissionis in eodem. ¶ Difficultas | an omisso supaddat malitiā ad ipsam trāsgressionem | cum ipsa naturaliter sequatur ad ipsam trāsgressionē. Dictū est ad hanc difficultatē in prima lectione hui⁹ cōpilationis. ¶ Alia difficultas. Quādo quis omittit: vtrū detur semp primū instans in quo omittit | vlt certū tempus in quo omittit. ¶ Pro solutione dicit qz duplex est genus actūū. Quidam sunt actus factibiles in instanti: vt oēs actus interiores | apud opinionē cōmuniōrē. Alij sunt actus non factibiles in instanti: vt sunt act⁹ exteriores | vt dicere horas | ire ad ecclesiā etc. et hoc gen⁹ actuum requirit vnū certū tēpus. De primis | aliqui sūt imperatiui actūū nō factibiliū in instanti | vt volitio q̄ imperat dicere horas. Quidā vero nō sunt imperatiui alteri⁹ actus: sed sūt circa aliqd obiectū absolute nihil imperādo: vt dilectio dei. nam illa nō habz alterū actū p obiecto. De istis actibus primi generis. i. qui sunt factibiles in instanti | nō est difficultas quin macula pure omissionis contrahat in instanti. Difficultas ergo remanet de opationib⁹ non factilibus in instanti | sed in tpe: vt est opatio dicēdi horas: et suppono gratia exēpli qz requiratur dimidia hora ad dicēdū illas | ita qz breui⁹ tēpus nō sufficeret ad dicēdū eo mo

Genus actūū est duplex.

De diuis. pcti actua. in omis. et comis.

do quo tenet aliqd dicere: et illa dimidia hora sit. a. et omittat. an sortes peccauerit peccato omissionis in instanti inchoatiuo / vel in instanti terminatiuo / vel continuatiuo / vt in tpe / hoc est in illa dimidia hora / et in nullo instanti illi? no videt qd in instanti inchoatiuo: qz non tenet pro illo instanti dicere. ergo omisio p illo instanti non est peccatu. et similiter dicendum est de alijs instantib9. qd videt qd pro tali dimidia hora no peccet omisio. Dices / tenet in instanti inchoatiuo habere velle dicendi formaliter imperatiuum et efficacem: et tunc si hoc habeat / necessario necessitate consequentie incipiet dicere horas. Contra. si immediate post illud instans inchoatiuum incipiat dicere horas / illas dicet in tali dimidia hora: qd no omisit in illo instanti inchoatiuo: nec pot omittere vt videt / qz post illud instans pot inchoare / et finire ante vltimum instans dimidie hore. Maior difficultas esset si daretur minimum tempus in quo no posset talis operatio fieri / puta in isto no pot / et in quolibet maiori posset. sit sortes ad imaginationem. ante meridiem tenet dicere horas: et dimidia hora non sufficit. quocumq; tempore dato ante instans inchoatiuum vltime dimidie hore / no peccat peccato omissionis: qz post illud tempus pot inchoare / et finire ante meridiem / qz post illud instans sequit tempus maius qd dimidia hora / et quodlibet tale sufficit. Dicit Altissio. qd primo omittit in instanti in quo est impossibilitas ad dicendum / sed in instanti inchoatiuo secunde dimidie hore: qz in illo primo contrahit culpam: et primo verum est dicere qd est in pcto in instanti primo in quo primo est impossibilitas vt dicat horas. ideo qtu ad hoc scdm Altissio. si detur minimum tempus non sufficiens / ita qd quodlibet mai9 sufficeret: tunc est in culpa omissionis i instanti inchoate illud minimum tps. Sz ponat qd dimidia hora sufficit: et nullu minus tps: querit qn est in culpa omissionis? dico qd qn talis operatio requirit certu tps: in instanti inchoatiuo talis tps adhuc no omittit: sed semp post hoc omittet / qz p qualibet parte tempus obligat ad vna parte illius operatiōis: et sic omittet scdm qd negliget successiue: et aggrauat suu peccatu successiue vsq; ad fine dimidie hore in qua totaliter terminat omisio.

Additio.

[Melius est dicere qd dat minimum tempus in quo pot dicere horas: qz dando maximum qd no / esset difficile respondere quate grauitatis esset omisio sortis si diceret de hore qtu pot in ista dimidia hora. et videt qd nihil omitteret: qz sit vnu vbū / istud successiue pferat: ergo requirit aliqd tempus ad istud proferendum. et vltra: ergo alteru no fuit maximum tempus in quo no potuit dicere horas: qz in aliquo maiore no potuit. et propterea relinquenda est opinio Altissiodorensis.

De grauitate omissionis.

Cap. xxvj.

De gravitate omissionis. Fo. cxx.

Veritur penes quid attendit malitia omisso
nis? Et videt qd nō pōt dici nisi penes bonita
tem act⁹ cuius illa omisso est priuatio: ita qd
omisso melioris actus est peior q̄ minoris: qz
est priuatio melioris: et omisso minoris boni est
minus mala q̄ alia rē. ¶ Sed contra hoc est

forte argumētum. Sequitur qd esset aliqua omisso que nō
esset alicuius determinate malitie si omisso capiat suam
malitiā pportionaliter ad bonitatē actus cuius est priua
tio. p̄z cōsequētia: sorti datū est preceptū qd diligeret deū
super oīa: nihilominus nō est de aliquo certo gradu ei p̄ce
ptū: puta qd eliciat in tāto gradu: v̄l in certo gradu tā in
tēso: puta vt quattuor aut quinqz. notū est autē qd dilectio
dei super oīa: est vna qualitas h̄ns partes nō extēsiuas: s̄
intēsiuas: et quilibet pars illi⁹ est dilectio dei sup oīa: et pars
q̄tuncūqz remissa si esset soia in voluntate: p̄ illā partē ho
mo adimpleret preceptū. Tūc arguit sic. sit plato cui p̄ce
ptū est qd diligeret dilectiōe intēsa vt quattuor: et omittat: illa
omisso est peior in duplo q̄ si esset ei p̄ceptū solū qd dilige
ret vt duo: qz est priuatio melioris boni in duplo. et si eēt ei
preceptū qd diligeret vt quattuor: omisso illi⁹ eēt in quadru
plo maior q̄ si esset ei p̄ceptū solū vt diligeret dilectiōe vt
vnū: qz priuatio actus in quadruplo melioris: et est in octu
plo peior q̄ si eēt ei solū p̄ceptū vt diligeret dilectiōe vni⁹
dimidi: grad⁹ intēsa: et sic cōsequēter in infinitū pcedēdo.
q̄ si penes hoc attendat malitia omissionis: illa omisso in
platone erit infinite malitie: et in sorte in infinitū minoris
malitie. s̄z p̄ns est falsum. nec valet dicere qd cōiter d̄z: qd
illa omisso ē alicui⁹ determinate malitie: s̄z hoc nobis nō
cōstat: nec possum⁹ signare: sed deus scit: qz hoc penit⁹ ni
hil valet. Quātū ad hoc sit p̄ma p̄pō. Non attendit malitia
omissionis culpabilis penes bonitatē act⁹ ad que obligatur
omittēs: vt sint sortes et plato omittētes: nō opz qd in ea
dē pportione malitiarū omissionū omittāt: in qua ppor
tione se h̄nt bonitates actuū ad q̄s obligant. p̄z manifeste
p̄ argumētū supra factū. Et sc̄do p̄batur: qz est possibile qd
ad nullum actū obliger determinate: et tñ omittā. [Con
tra h̄nc p̄positionē arguit sic: iste due regule topice: mai⁹
malū maiori bono opponit: et priuatio est tā mala q̄ bon⁹ est
habiti⁹: intelligunt de malo priuatiuo in ordine ad bonū pri
uatum: q̄ in qua pportione se h̄nt bona priuata: in tali ppor
tione se h̄nt mala priuata. et vltra: ergo p̄pō p̄ma falsa. for
te dices qd vtraqz regula d̄z sic intelligi: maius malū maio
ri obligatiōi ad bonū opponit: et si priuatio est tā mala q̄
tū ē maior obligatio ad bonū priuatum. et ita credo vtraqz re
gulā intelligēdā: alia dicta exēpla nō haberēt apparētiā.]

Prima p
positio.

Additio.

De gravitate

Scda p-
positio. ¶ Scda ppositio. Gravitas peccati omissionis debet attē
di penes latitudinem obligationis qua obligatur aliquis
ad actu. Sicut dictū est/omissio est contra preceptū affir-
matiuū. vltra dico. datī duob⁹ preceptis affirmatiuis/ vno
obligamur maiori obligatiōe q̄ altero: vt magis obligamur
diligere deū q̄ proximum/ et nosipos q̄ proximum. maiori
obligatione obligamur ad vnū q̄ ad alterū/ nō in isto sen-
su q̄ magis obligemur deum diligere q̄ proximum/ maiori et
intēsiōi dilectiōe/ sed magis obligamur. i. maiori latitudi-
ne obligationis: ita q̄ in obligatiōe est imagināda intēsiō
z remissio z latitudo/ sicut in albedine. hoc supposito/ di-
co q̄ malitia omissionis est attēdēda penes latitudinem
obligationū quibus obligātur omittētes ad act⁹ omisso:
ita q̄ tales omissiones non sunt proportionāde in malitia
penes pportionem bonitatū ipsozū actuum omissozū/ sed
penes pportionē obligationum quib⁹ obligant omittētes
ad act⁹ omisso: vt sortes dupliciter obligat. s. diligere se/ z
diligere proximum: omittat: dico q̄ iste due omissiones non
sunt pparāde nec attēdēde penes sui dilectionē/ z proximi:
sed solū penes obligatiōes quibus obligatur/ ita q̄ si obli-
gatio vna sit in duplo maior q̄ alia: vlt in pportiōe sesqui-
altera vlt aliqua alia: in eadē pportiōe omissio illi⁹ ad quod
magis obligat/ est grauior alia. s. in pportiōe dupla/ vel ses-
quialtera. vltra dico q̄ stat sortē teneri diligere deum vt
q̄ttuoz/ et platonē sub nullo gradu dilectiōis: et tñ equali-
ter peccare omittēdo. p3/ stat q̄ nō maiori latitudine obli-
gatiōis obliget deus vnū q̄ alterū/ qz in eius potestate est
magis vel min⁹ obligare. Si igit obligatiōes sint equales:
pariter et omissiones erūt equales. Est alia difficultas ma-
gis logicalis q̄ theologica: qn̄ aliquis peccat nullū actum
cōmittēdo: p quo supponit peccatū in illo: hoc est p quo
supponit peccatū omissionis. Dicūt nominales q̄ p homi-
ne vel anima: qz dicūt terminū priuatiuum supponere p
subiecto quod potest habere habitū priuatum: et sic cōce-
ditur q̄ peccatū omissionis beatificabit. Alij dicūt aliter
q̄ nihil est: sed est pura priuatio: ita q̄ omissio p nullo sup-
ponit: sed est purū nihil. Et sic patet de diuisione peccati
in pctm̄ cōmissiōis z omissionis: z penes qd attēdit graui-
tas ommissiōis/ qz nō penes bonitatē act⁹ omisso/ vlt act⁹ ad
quē quis est obligatus: sed est attēdēda penes latitudinē
obligationis qua quis obligatur. ideo stat aliquē maius bo-
nū omittere: z minus peccare: qz stat illum minus esse ob-
ligatum ad illud q̄ ad minus bonum. z sic stat actū omis-
sum esse meliorē/ et hominem minus obligatū. stat etiam
omissiones actūū eque bonozū esse inequaliter malas: qz
stat vnū plus obligari ad actum q̄ alterum: ergo omissio

Peccati omissionis. Fo. cxxj.

minus erit peior q̄ alterius. ⁊ iste modus dicēdi est multū facilis. ¶ Consequēter circa hāc diuisionē querit̄ an possit esse peccatū quāuis illud non sit omissio actus debiti nec actus positius phibitus: ita q̄ nec sit peccatū omissionis nec cōmissionis. ⁊ loquor de actuali peccato secluz dēdo originale. Apparet q̄ sic: sicut dictū est supra de merito ⁊ conatu volūtatis. Nā conatus voluntatis distinguitur ab ipso actu volūtatis: vt expresse tenet Dio. in secundo: qz actus voluntatis est a conatu ⁊ ex conatu/ immo conatus est natura prior q̄ actus/ ⁊ ipse actus natura posterior. Tūc arguit̄ sic. Si actus distinguitur a conatu libero voluntatis/ et actus ipse sit natura posterior conatu: ergo contingit conatū esse/ et nō esse actum: seu cōtingit volūtate conari/ ⁊ actum nō p̄ducere: quo facto si sit conatus ad actū malum/ et sit liber/ erit peccatum: quāuis non sequatur actus: ⁊ tamē non erit omissio actus debiti (qz suppono q̄ p̄ tunc non teneatur ad aliquē actū) nec erit act⁹ positius voluntatis: ergo cōtingit dare peccatū actualē: quod non erit omissio nec trāsgressio. ⁊ hoc videtur habere apparentiā: quāuis non sit ita de facto: vel saltem raro videtur hoc possibile: scz voluntatem peccare nec eliciēdo actū/ nec omittēdo. Nā contingit illam conari/ et non elicere actum: qz ipsa conante ad eliciendū actū/ stat deum cōcursum suū suspēdere ad productionē actus: quo facto volūtas non minus peccabit/ vel saltem peccabit: qz si libere conatur ad actum malū/ peccat. ergo. Alia apparentia/ tenēdo precipue q̄ volūtas patitur resistentiā in suis actibus/ ⁊ potest necessitari: tunc volo q̄ patiat̄ resistentiam/ non tamē tantam quātam habet actiuitatem: vt sit actiuitatis precise vt octo/ et patiat̄ resistentiā vt tria: tunc volūtas ex sua libertate potest conari ad actū eliciēdū vt duo/ respectu cuius patitur resistentiā vt tria. nā tota latitudo actiuitatis volūtatis est in potestate ipsiusmet voluntatis: ideo stat q̄ conet̄ vt duo precise: quo facto volūtas conabitur ad actū malū libere/ ⁊ patitur resistentiā respectu act⁹ qui esset malus si eliceretur/ et nō eliciet: qz minus conatur quando patitur resistentiā. ergo nō agit: qz a p̄portione minoris inequalitatis non fit actio. Datur analogia: fortes qui est actiuitatis vt octo ad leuandū lapidē qui est resistentie vt sex/ potest minus conari ad leuandum lapidē q̄ requiratur: puta potest conari p̄cise vt duo vel tria/ ⁊ tūc nō leuabit: ergo pariformiter si fortes patiat̄ resistentiā ad elicitionem actus etiā interioris/ nō tamen tantā quin possit illā superare: est in sua potestate t̄ parū de actiuitate apponere q̄ illud nō sufficiet: ideo nō eliciet actū. ergo stat q̄ peccabit non eliciēdo actum/ nec

De gravitate peccati omissionis.

Voluntas potest peccare nec committere do. nec committere do.

omittendo. et ista opinio potest defensari et aliquando defensari in schola. scilicet quod voluntas potest peccare nec committere do. Sed apparetia est in oppositum. sequitur quod actus malus elicitur non plus haberet de malitia intrinseca quam actus imperatus. Pro consequentia: sicut actus exterior qui necessitate naturali sequitur ad actum interiorum efficaciter imperativum illius non habet malitiam nisi malitiam actus interioris: ita etiam ille actus interior elicitur necessitate naturali sequitur ad conatum voluntatis si non ponatur resistetia. ergo sicut talis exterior non habet malitiam nisi malitiam actus imperantis interioris: ita ille actus interior non habebit malitiam nisi malitiam conatus voluntatis qui distinguitur realiter ab illo. et sic ista opinio fingeret novum modum dicendi contra omnes doctores. videlicet quod malitia non est in actu interiori malo primo sed in conatu voluntatis libere producetis talem actum. Item dicendum esset de bonitate quod sicut operatio exterior naturaliter sequitur ad volitionem bonam efficaciter imperativam talis operationis exterioris nec habet bonitatem nisi bonitatem illius interioris volitionis imperantis: eodem modo talis operatio interior bona necessario necessitate naturali sequitur ad conatum voluntatis nisi ponatur obex: ergo sicut operatio exterior non habet propriam bonitatem: etiam talis interior non habebit nisi bonitatem ipsius conatus. et sic ex hoc infertur quod aliquis potest mereri sine actu et consequi remissionem peccatorum sine actu positivo de lege. Patet: sicut contingit conari ad actum malum et illum non elicere: et tamen talis conatus erit peccatum quia conatus est liber ad malum: eodem modo contingit conari ad actum bonum et illum non elicere: et sic conatus ad contritionem: tunc foret remissio peccatorum sine quocumque actu positivo. et hoc est maximum inconueniens quod potest inferri ex ista opinione: scilicet quod actus interior elicitus non haberet propriam bonitatem aut malitiam: et sic pro talibus actibus interioribus bonis non esset merces immediate necque punitio pro malis: cuius oppositum sonat doctores. quod tam pena quam merces immediate redditur pro operibus interioribus: et tales haberent concedere quod pro solo voluntatis conatu quis immediate puniretur vel premiaretur: ergo si possunt ista duo separari scilicet conatus et actus: oportet necessario concedere consequenter quod ultra premium vel supplicium debitum conatu nihil penitus debetur actui interiori elicito. propterea apparet probabilius quod non potest esse conatus sine actu: nec est dabile peccatum actuale quin illud sit omissio vel commissio. Ad apparetiam partis opposite: operatio distinguitur a conatu: immo est natura posterior ipso: quia est ab ipso: quod contingit conatum esse sine operatione voluntatis: puta volitione vel nolitione. processo antecedente negotium et

De pctō ex igno. pas. z cer. mali. Fo. cxxij.

Datur vnum simile calor distinguit ab igne agēte siue calefaciente / z tamē non contingit ignē calefacere sine calore. Similiter tenendo motum distingui a mobili / motus distinguit a graui descendēte: ergo cōtingit graue descēdere sine motu. consequētia non valet. eodē modo in proposito / operatio interior distinguitur a conatu voluntatis (quia conatus voluntatis est voluntas agens) ergo cōtingit conatum esse (in sensu cōposito) operatione nō existēte. consequētia nō valet / immo est implicatio in terminis q̄ sit conatus volūtatis sine actu quem producit / quia dicitur conatus in quātum producit. Quātum ad secundū / quando voluntas est actiuitatis vt octo / z conatur precise vt duo / et habet resistētiā vt tria respectu volitionis producende: dico q̄ est implicatio q̄ fortes conēt producere actum interiorem vt duo solum / stante resistētia illius vt tria / qz illa resistētia vt tria impossibilitat volūtatem ne conetur precise vt duo: qz si conaret precise vt duo / conaretur libere ad malū / et nullū actum malū eliceret.

De peccato ex ignorātia: passione: z certa malitia.
Capitulum vigesimumseptimum.

Onitur alia diuisio peccatorū, nā aliq̄d fit ex ignorātia: aliud ex passiōe: aliud ex certa malitia. Dicitur esse ex ignorātia quādo perpetratur posita ignorantia alicuius circūstātie cuius quidē ignorātie si haberetur sciētia vel notitia opposita / illud peccatū nō perpetraretur: vt fortes occidit patrem quē credit inimicū / habet ignorātiā alicuius circūstātie / puta q̄ iste sit pater: et si haberet scientiā oppositā tali ignorātie / nullo modo perpetraret illud homicidiū. Peccatū vero ex passione est illud qd̄ perpetrāt propter incitatum vel inclinationē alicuius passiōis preuie et insurgentis / quod alias. i. seclusa illa passione non perpetraretur. Passio aliquādo totaliter dimittit a culpa z pena: vtpote quando totaliter aufert vsuram rationis / vt in furiosis z maniacis. [Arguit sic. tantū impellit habitus ad psequēdū / quātū passio / z eque naturaliter: ergo si ppter passiōē excusat malitia peccati / etiā ppter habitū debet excusari: z tamen actus ex habitu est peccatū ex malitia: ergo pctm̄ ex malitia non est grauius peccato ex passiōe. forte dices discriminē esse / qz habit⁹ acq̄rit ex sua culpa: secus est de passione. Cōtra: stat passiōē acq̄ri ex culpa: ergo solutio nulla.] Aliud est pctm̄ ex malitia: z circa hoc q̄rit̄ p̄ nūc: an sit aliq̄d pctm̄ vel possit esse ex certa malitia / ad istū sensum q̄ peccās ferat̄ in actū vel malā opationē sub ratiōe malitie / z sub ratiōe peccati / ita q̄ vult hoc facere qz malū: z vult hoc facere qz pec-

Alia peccatorū diuisio.

Pctm̄ ex ignorātia

Passio aliquādo dimittit a culpa z pena.
Additio.

Pctm̄ ex certa malitia.

De peccato ex ignorantia, passione, et

causis. Clymeton et multi alij dicunt quod aliquis potest peccare ex certa malitia / ad istum sensum quod potest ferri in obiectum et velle illud facere sub ista ratione quod peccatum. et nituntur hoc suadere multis rationibus: precipua tamen est ista / quod istud peccatum quis non possit a me apprehendi sub ratione boni honesti / potest tamen apprehendi sub ratione boni utilis et delectabilis. Exemplum: possum apprehendere quod si peccauero / ratione peccati ego consequar quod est mihi utile et delectabile / ergo tunc potero taliter ferri in illud obiectum sub ratione peccati / puta volo facere quod peccatum est. notum enim est quod feros in potionem amaram sub ratione amari / quod talis amaritudo apprehenditur sub ratione boni utilis / quod propter sanitatem: ita quod non solum volo potionem / sed etiam potionem amaram. ergo si forte si formas le peccati apprehendam sub ratione utilis / puta quod est medicum ad aliquod utile / poterit tunc voluntas ferri in illud obiectum sub ratione mali. ideo potest quis peccare ex certa malitia ad istum sensum quod vult peccare quod peccatum est. Quod non faceret difficultatem / ut patet ex fine secundi eius / ubi concedit quod voluntas potest ferri in obiectum omnino apprehensum sub ratione mali. Et cum arguitur quod bonum est obiectum voluntatis / ut communiter dicitur: dicit quod bonum capitur transcendenter. Nihilominus isti doctores concedentes quod voluntas non potest ferri in aliquod obiectum nisi sub ratione boni: dicunt quod potest ferri in peccatum sub ratione peccati: quod peccatum in quantum peccatum potest apprehendi sub ratione utilis. ideo potest quis ferri in peccatum sub ratione peccati volendo illud quod est peccatum. et iste est vnus modus peccandi ex certa malitia. Consequenter dicunt communiter doctores quod est vnus alius modus peccandi ex certa malitia quando peccatur non ex ignorantia nec ex impulsu alicuius passionis: (imo prouenit passio in peccando) sed solum ex quadam inclinatione aut naturali aut per consuetudinem acquisita: ut sit sortis habituatus ad furtum: non habet passionem ad hoc / neque ignorantiam quod hec res sit aliena / nihilominus ex habitu capit illam rem. dicit sanctus Thome. quod hoc peccatum proprie est ex certa malitia. sed peccatum est ex maiori malitia quam voluntas fertur in peccatum sub ratione peccati. et isto modo peccauerunt angeli: quod non habebant passiones impellentes ad peccandum neque ignorantiam. Circa primum membrum peccati ex certa malitia / est difficultas tenendo quod sit possibile: an si aliquid vellet peccare venialiter ex certa malitia / an esset mortale / ut volens metiri iocose quod peccatum est? Et apparet quod sic / per auctoritatem Augustini. Non est aliquid veniale quin efficiatur mortale si placeat. et doctores precipue hoc exponunt si placeat sub ratione peccati. nam si placeret veniale ratione recreationis / vel alio modo: non esset mortale.

Peccare
ex certa
malitia.

oppositum tamen arguitur sic. mentiri iocose habet solū malitiā venialem: ergo si quis habeat complacentiam in illa malitia, cū illa volitio nō habeat malitiam nisi ex obiecto: illud obiectū in tali mendacio quod est formale super quod fertur talis volitio: est solū veniale: ergo videtur quod talis volitio sit solū peccatum veniale. Quantum ad hoc dico quod vtrūque potest probabiliter teneri. Unde Beron ex ponit auctoritatē Augusti. dupliciter. nullum est veniale, supple ex parte operis operātis, quā si placeat, efficiat mortale. Secūdo sic. nullū est veniale quin si placeat, supple sub ratiōe peccati, efficiat mortale. et tenet Rodion quod si quis feratur in peccatū sub ratiōe peccati, quod est mortale: et quicumque fertur in quodcumque obiectū sub illa ratione quia transgressiū legis dei, aut quia dei offensiuū (quod idem est) ois talis volitio est mortalis, et sic omne peccatū ex certa malitia secūdum primā acceptionē esset mortale. Ad argumentū prius factum, volitio est precise mala ex obiecto: sed obiectum super quod fertur, habet solum malitiam venialem, vt velle mentiri iocose quia venialiter offensiuum dei: ergo talis volitio est solū malaventaliter. Dico quod actus ex obiecto formali hz malitiā mortalem: et licet illi obiecto formali insit solū malitiā venialis, tamen quicumque fertur secūdum illam ratiōem, peccat mortaliter: non quod ratio formalis sit in se mortalis, sed quia sub pena peccati mortalis est disproportionata actui veniali: vt si sortis sit prohibitū ambulare sub pena peccati mortalis: tale obiectū continet malitiam mortalem solum ratione prohibitionis. Similiter dico, quicumque fertur in obiectū sub ratiōe offensiuū dei siue venialis siue mortalis, peccat mortaliter etiam ex obiecto. Alij dicūt etiā probabiliter quod solū peccat venialiter, sicut posset velle tēporaliter carere beatitudine, et solū peccat venialiter. posset similiter velle quod est demeritoriū talis pene solum venialiter. sed primus modus dicēdi apparet mihi probabilior, scilicet quod quicumque fertur in obiectū sub tali ratiōe quia dei offensiuum, peccat mortaliter. et sic patet quod sit peccare ex malitia, ex ignorantia, vel passione: et quomodo dupliciter peccat ex malitia: id est ex habitu sine impulsu passiōis aut ignorantia agendorum. Nam habitus vocatur malitia: et isto modo peccare ex malitia contingit frequenter, et est peccatum in spiritum sanctum, de quo in sequenti capitulo.

De peccato in spiritum sanctum, et speciebus eius.

Capitulum vigesimum octauum.

De peccato in Spiritu sancto, et

Sex species
peccati in spi-
ritu sancto.

Uide sco.
xliij. disti.
scdi. q. j.

Peccatum in
spiritu sancto
capit du-
pliciter.

Idendum est de alia diuisione peccati in spi-
ritu sancto: et comuniter a doc. assignantur sex
species: scilicet despectio / presumptio / impugnatio
veritatis agnite / inuidia fraternalis gratie /
penitentia / et obstinatio. Queritur an sit pecca-
tum in spiritu sancto quod non sit in patrem et
filium? arguitur quod non: quia offenditur quelibet persona-
rum tali peccato. Oppositum arguitur ex scriptura / dicitur
quod peccatum in patrem et filium remittitur / sed peccatum
in spiritu sancto non remittitur. et supponitur quod quelibet
personarum in diuinis est spiritus sanctus / ita do in rigore terminis
non: quia quilibet est spiritus: et nulla est corporea. igitur cum quilibet
sit sanctissima: quelibet est spiritus sanctus. nihilominus at-
tribuitur spiritus sanctus vni personarum / scilicet tertie per
attributionem. Supponitur secundo quod secundum diuersita-
tem doc. etiam sanctorum ponitur triplex imaginatio de peccato
in spiritu sancto. Hiero. similiter et Chryso. illud peccatum
in scriptura vocatur in spiritu sancto quod est blasphemia
in ipsam diuinitatem. Pro cuius declaratione notandum quod Chri-
stus aliqua exercuit secundum humanitatem / aliqua vero se-
cundum diuinitatem. Secundum humanitatem comedit et bi-
bit / ambulauit / conuersatus est cum peccatoribus: secundum ve-
ro diuinitatem fecit miracula / sanauit leprosum / cecos illu-
minauit / mortuos suscitauit etc. iudei autem blasphemauerunt
eum secundum ea que operabatur secundum humanitatem / quoniam di-
cebant eum voracem / et vini potatorem. et talis blasphemia
vocatur peccatum in filium hominis. Aliquando vero com-
miserunt blasphemiam secundum ea que operabatur Chri-
stus secundum diuinitatem / quando scilicet dicebant quod in principe
demoniorum eiciebat demonia: et illam blasphemiam vocant
peccatum in spiritu sancto. et secundum istum modum loquen-
di de peccato in spiritu sancto / spiritus sanctus accipitur ut
conuenit cuilibet personarum in diuinis. et illud peccatum dicitur
in spiritu sancto / quod est blasphemia secundum aliquid
quod conuenit diuinitati quod est proprium soli diuinitati: nam eij-
cere demonia / est proprium soli diuinitati. et sic loquuti sunt illi
doctores de peccato in spiritu sancto. et isto modo capiendos
aliquod peccatum in spiritu sancto potest committi ex infirmitate
aut ex ignorantia: et sic non omne peccatum in spiritu san-
cto est ex certa malitia. nam potuit stare quod aliqui rudes et sim-
plices blasphemauerunt christum secundum id quod erat proprium soli di-
uinitati / ex ignorantia. et sic non omne est ex malitia. Alii ca-
piunt aliam doctrinam de peccato in spiritu sancto. Sunt enim tres per-
sone in diuinis que sic se habent quod aliqua attribuuntur vni / et non al-
teri: et ediuerso: ut patri fortitudo et potentia / filio sapientia /
spiritui sancto bonitas. et peccatum commissum contra id quod patri attri-

bus / dicit in patre per attributionem: puta peccati commissum
 ex impotentia: et peccatum commissum ex ignorantia / dicit in fi-
 lium: et ex certa malitia / in spiritu sancto. et sic patet quod du-
 pliciter mittitur peccatum in spiritum sanctum. primo modo blasphemie
 modo contra id quod est proprium soli diuinitati. et tunc spiritus
 sanctus capitur ut est commune tribus personis. Secundo modo quod
 committitur contra attributum spiritui sancto / puta ex malitia.
 Alio modo accepit Augustinus. solum per finali impenitentia: quod
 est contra remissionem peccatorum / que attribuitur spiritui
 sancto: sicut infusio gratie: nam diffusa est gratia in cordi-
 bus nostris per spiritum sanctum. ideo finalis impenitentia vocatur
 in spiritu sancto sicut Augustinus. isto modo captendo / peccatum. s.
 continuatum usque ad mortem: ita quod peccatum in spiritum sanctum
 est solummodo circumstantia peccati in quo quis perseverat usque
 ad mortem inclusive. Et apud istos ponentes sex species peccati
 in spiritum sanctum / ut est Thomas Duran. et fere omnes / peccatum
 per quod ex contemptu remouetur illud quod conducit ad desi-
 stendum a peccato / et ad non peccandum / vel quod est ordinatum ad
 remissionem peccati: vocatur in spiritum sanctum. Unde ex parte
 dei assignantur duo: quia ex parte dei prouocamur ad non
 peccandum / et ad desistendum a peccato / ex promissione bonorum
 per spem / et terrore penarum que debent infligi pro peccatis. ideo
 illud peccatum quod de directo aufert spem / sicut est despera-
 tio / dicit in spiritum sanctum: et illud quod aufert timorem / sicut
 presumptio / dicit in spiritum sanctum. per illa duo. s. despera-
 tionem et presumptionem / aufert spes promissionum / et timor penarum.
 Similiter ex parte nostri duo sunt que retrahunt a peccato. s.
 veritas agnita / et gratia incitans et mouens ad non peccan-
 dum. impugnatio igitur veritatis agnite que aufert ipsam ve-
 ritatem quod est ex se / est peccatum in spiritum sanctum: sicut in-
 uidentia fraterne gratie. illa enim duo ordinantur de per se ut
 inuent ad non peccandum: ideo opposita dicuntur in spiritum
 sanctum. Ex parte autem peccati duo sunt que possunt res-
 trahere a peccato. Primum / vilitas peccati. secundum / breui-
 tas illius delectationis peccati. contra primum est impeni-
 tentia: et capitur impenitentia non solum prauatiue / sed etiam
 positue pro volitione non penitendi / vel volitione peccan-
 di. contra secundum est obstinatio que firmat nos in peccato
 Ad penitentiam duo requiruntur. Primum est detestatio pec-
 cati. contra illud est nolle penitere. Secundum est propositum
 non peccandi in futurum. contra illud est obstinatio. Secun-
 dum docto. in glos. super Mattheum / penitentia ex duo-
 bus oritur: ex timore / et spe. penitentia ut sit vera / requi-
 rit cognitionem veritatis / et gratiam. nam non est contri-
 tio sine gratia. Illa peccata que de directo et per se aufe-
 runt illa sex que necessario requiruntur vel tanquam causas

Ad peni-
 tentiam duo
 requirun-
 tur.

De punitione

vel tanq̄ cognitiones; vel tanq̄ de essentia penitentie: vo-
cantur in spiritum sanctum. Ideo isto modo capiendū dicitur
peccatum in spiritum sanctum per quod aufertur aliquid
quod est necessarium ad penitentiam vel tanq̄ causa; vel
tanq̄ concomitans; vel tanq̄ de essentia penitentie. Et dicitur
hoc peccatū q̄d fit ex certa malitia; irremissibile: quia
nō habet in se causam excusantē: sicut peccatū ex ignorā-
tia vel passione commissum. vnde angeli ex ppria malitia
peccauerunt sine ignorātia aut impulsu: s; primi parētes
ex tētatione: ideo peccatū eorū habuit aliquo modo cau-
sam excusantem. Dicitur ergo peccatū in spiritum sanctū
irremissibile: qz nō habet in se causam; vnde debeat remit-
ti. Dicitur etiam alio modo irremissibile: qz cōmuniter est
ex habitu: et habituati difficulter penitēt. qui vero peccāt
ex ignorantia; superueniēte cognitione: vel qui ex passio-
ne; recedente ea penitēt. sed qui ex ppria electione; absq̄
impulsu passionis; et ignorantia; recedēte actu adhuc nō
penitent. dicitur ergo irremissibile: quia difficulter et raro
agitur penitētia de illo peccato ex certa malitia et electio-
ne commissio. Si capiat̄ pctm̄ in spiritum sanctū sicut capit
Augustin⁹: tūc finalis impenitētia dicitur simpliciter ir-
remissibilis: qz nō pōt remitti de lege. Breuiter dico duo.
Primū; quodlibet peccatū in spiritum sanctum pōt remit-
ti: et quodlibet peccatum potest esse peccatum in spiritum
sanctum: qz de quolibet ante mortem potest agi peniten-
tia. Dico secūdo q̄ de lege posita implicat aliqd̄ esse pec-
catum in spiritum sanctum; et q̄ remittatur: qz bene sequi-
tur: remittitur: ergo nō erit finalis impenitentia; qz nō po-
test remitti de lege sine penitētia. et dicitur irremissibile;
qz non stat q̄ sit in spiritum sanctum; et q̄ remittatur. Utrū
nolle penitere de peccato veniali; et esse obstinatum in ve-
niali; sit peccatū in spiritum sanctum? Dico q̄ ista difficul-
tas stat ad nomē. Si requiratur ad hoc q̄ sit peccatum in
spiritum sanctum; q̄ sit mortale: tunc illa non sunt pecca-
ta in spiritum sanctum; cum sint venialia.

De punitione peccatorum.

Ca. xxxi.

Disit̄ peccatorū diuisionibus; finaliter restat
videre de punitiōe peccatorū: et primo an de⁹
semper puniat quecunq̄ peccata citra condi-
gnū: et an sit eadem pportio penarum qualis
est pportio culparū. Et iste sunt due precipue
difficultates in hac materia. Quātū ad p̄mū
est apparentia q̄ non: et arguitur primo sic. aliqñ pena est
peior q̄ culpa sit mala: ergo deus nō punit citra pdignū;
immo supra cōdignū. antecedens patet: pena damni quā
habent puuli; est carētia beatitudinis debite inesse: s; illa

est peior \bar{q} carētia iustitię originalis debite inesse: qz beatitudo est melior \bar{q} iustitię originalis. ergo etiam carētia seu priuatio beatitudinis est peior \bar{q} priuatio iustitię originalis. consequētia tenet: qz vt in pluribus / supposito debito / priuatio melioris habitus est peior \bar{q} priuatio habitus minus boni: ergo videtur \bar{q} paruuli decedētes cū originali / supra condignū puniātur. Quātū ad secundā difficultatē / vtz an sit eadem pportio penarum \bar{z} culparum / apparet \bar{q} non: \bar{z} capio duos. s. sortes \bar{z} platonem. sortes decedit in duob⁹ peccatis. s. in originali / \bar{z} mortali. s. simplici fornicatione: et plato decedit precise in vno mortali. s. simplici fornicatiōe eque graui cū fornicatione sortis. isto casu sortes decedit in plurib⁹ peccatis \bar{q} plato: \bar{z} vnū istoz peccatorum est eque graue sicut peccatum platōis: et tñ sortes non plus punitur \bar{q} plato. Ptz / sortes non plus punitur \bar{q} plato pena dāni / immo equaliter: neqz plus punit \bar{q} plato pena sensus (que pena sensus solū mortali correspōdet) ergo simpliciter sortes non plus punit \bar{q} puniatur plato. ergo non oportet \bar{q} secundum proportionē peccatorū in quibus decedunt aliqui duo / sit pportio penarum quib⁹ puniuntur. ¶ Pro solutione istarū difficultatum notandum \bar{q} in peccato actuali tria sunt considerāda. Primū est ipsum peccatū quo actualiter peccat / siue ipse actus peccati. secundū est indignitas ad beatitudinem: \bar{z} dignitas ad penam aliquā / seu obligatio seu reat⁹ / quod idem est / qui reatus consequit^r ipsum peccatum / \bar{z} remanet in peccatore transeunte actu peccati. Tertiuū est ipsa pena q̄ postea infligitur ratione peccati precedētis / etiā posterior ad minus natura ipso reatu. \bar{z} inter ista est ordo talis \bar{q} primum est peius \bar{q} scōm: videlicet actus peccati vel peccatū siue omissio siue cōmissio est peius \bar{q} indignitas ad vitam eternam / \bar{z} \bar{q} dignitas ad penā siue sensus siue dāni qua efficitur dignus. \bar{z} illud secundū est pena primi: immo primū est etiam pena sui ipsius. patet / quia primum / scz peccatū habet quandam malitiam in se / seclusa etiam malitia reatus: ita \bar{q} si ex illo actuali peccato (quod est possibile) non sequeretur talis reatus: adhuc illud primum esset malum in se / et fugibile. \bar{z} secundum. s. reatus ad eternā penā / vel indignitas glorie future sequit^r et oritur p̄cise ex malitia act⁹. ergo illud primū. s. malitia actualis peccati / est fugibilius \bar{q} secundū. i. reatus ad penā eternam. quēadmodū enī notitia premissarū est perfectior \bar{q} notitia p̄clusionis: ita illud primū ad qd sequitur aliud: est peius \bar{z} fugibilius \bar{q} secundū. ¶ Ultra est notandū \bar{q} illud secundū est pena. Unde duplex est pena. s. pena dāni / \bar{z} pena sensus in actuali pctō. preterea duplex est pena. s. cōtracta: et inflicta. pe-

In pctō actuali tria sunt consideranda.

Pena est duplex.

De punitione

Pena inflicta.
Pena contracta.

na inflicta est illa quā deus infligit vel p se/vel mediantibus demonib⁹ ⁊ causis secundis: vt pena sensus quā patiūtur damnati. Sed pena contracta seu derelicta seu pmissa (quod idem est) est illud quod sequitur ppter ablationē auxiliij dei specialis/ seu ppter derelictionē vel pmissionē a deo factā. Nam ratione peccati pcedentis deus aufert suum auxiliū speciale a creatura/ ⁊ permittit illā agere quicquid vult cōtra rectā rationem: ⁊ illud peccatū perpetratū ratione ablationis auxiliij specialis vel derelictionis/ seu illud bonū quod nō agit quod alias ageret/ vocatur pena contracta seu derelicta seu pmissa/ vt sortes cadens in mortale/ habet penā inflictam: ⁊ cum hoc de⁹ eū derelinquit nō ipsum adiuuando: ⁊ permittit eū exire in malas operatiōes: puta in odiū sui: in mūrurationē ptra deū: in estimationē q̄ iniuste punit: ⁊ nihil boni agit. omisso illozū bonoz/ ⁊ commissio illozū maloz est sibi mala: ⁊ actus sunt pene ptracte/ ⁊ nō inflicte a deo. Cū ergo queritur/ vtrū aliq̄s puniat semper citra p̄dignū: dico primo q̄ pena inflicta semper punit quis citra cōdignū: immo non posset deus de sua potētia punire pctm̄ ad cōdignū pena inflicta. patet: de⁹ nō potest facere q̄ pena inflicta sit peccatū/ ⁊ malum culpe: sed solum malū penale. sed sic est q̄ quocunq̄ malo pene inflicte quodcūq̄ malū culpe est in infinitū peius ⁊ fugibilius. ergo deus non potest facere q̄ pena inflicta puniatur ad condignū: immo in infinitū minus citra condignū. nam implicat contradictionem q̄ sit pena inflicta/ ⁊ sit peccatū: immo de necessitate si est inflicta/ est tātum pena. s; implicat cōtradictionē q̄ iter duo sit equalitas/ ⁊ q̄ vnū sit culpa/ ⁊ aliud pena: imo quicūq̄ grad⁹ culpe est in infinitū peior q̄ infinita pena/ sicut q̄libet gradus albedinis est in infinitū perfectior infinita nigredine. sed inter actū peccati/ et illō quod est solū penale/ nulla est pportio: immo vnū excedit aliud improporcionabiliter: ideo non pōt fieri q̄ inter illa sit equalitas. igit. Sed difficultas est vtrū sit aliqua pena pmissa/ derelicta vel contracta/ aliquando ita fugibilis sicut peccatū cui⁹ est pena? Dico q̄ sic: ⁊ deus nō est auctor talis pene: s; ille qui peccat. ideo non est incōueniens peccatorē ppter de meritū minoris peccati cadere in maius peccatum: ⁊ per consequens non est incōueniēs q̄ pena contracta excedat illud peccatū cuius est pena. immo Diony. in fine quarti dicit q̄ damnati graui⁹ peccāt in inferno q̄ fecerūt i via. nec est inconueniēs q̄tum ad penam contractā/ q̄ illa sit peior q̄ culpa. Cum ergo queris an puniatur citra condignū/ dico q̄ sic pena inflicta: s; pena contracta aut pmissa non est inconueniēs q̄ puniatur ad cōdignū/ immo supra

Quo intelligitur puniatio citra cōdignū.

cōdignū: ita q̄ aliqua pena ei⁹ sit fugibilior q̄ fuerit peccatū p̄cedens. sed pena inflicta semper est minor q̄ fuerit culpa. nā quicquid nō est culpa: q̄tūcunq̄ fuerit penale: est in infinitū minus q̄ quecunq̄ culpa quātūcunq̄ parua. hoc est: si tota latitudo pene poneret̄ ex vna parte: et tota latitudo culpe ex altera: tunc dico q̄ minim⁹ grad⁹ culpe in infinitū excedit totā latitudinē pene: et est in infinitū fugibilior q̄ tota latitudo pene inflicte: ideo non pōt culpa q̄tū ad penam inflictam ad condignū puniri: et sic necessario semper punitur citra condignū. Sed contra hoc arguit̄ sic: sit sortes q̄ peccato aliq̄ peccauit. p̄ tali peccato duplici pena punit̄. s. pena damni: et pena sensus. Nam pena damni qua punit̄ est carentia beatitudinis: et illa ē forti peior q̄ sua culpa. ergo punit̄ p̄ sua culpa supra cōdignū. cōsequētia est certa. patet antecedēs: aliquis act⁹ in hac via elicitus est eque bon⁹ i suo genere sicut ip̄a culpa est mala in suo genere: quia potest elici actus p̄trarius cum tanto conatu sicut elicif̄ culpa. s. sic est q̄ beatitudo quocūq̄ actu bono in hac vita elicito est melior: ergo ei⁹ carētia erit peior q̄ sit iste act⁹ mal⁹ in hac vita eliciti⁹. vel sic: stat actū esse ita bonū in genere bonitatis sicut culpa est mala in genere malitie. sed beatitudo ē melior eliciti actū q̄ sit ei actus bonus: ergo etiam carentia illius beatitudinis erit peior isti q̄ sit sua culpa quā p̄mittit in hac vita. Exēplū. sit sortes qui p̄ hac hora tenet̄ diligere platonem. ipse nō diligit. beatitudo quam haberet pro actu dilectionis: esset ei melior q̄ act⁹ dilectionis quo dilexisset platonem: ergo carentia dilectionis platonis que est ei culpa: est minor q̄ carētia visionis dei q̄ est beatitudo: et per cōsequens punitur supra cōdignū. Pro solutione iam dictū est: et dico iterum q̄ nunq̄ aliqua pena sensus est ita fugibilis sicut quecunq̄ culpa quātūcunq̄ parua. Secundo dico q̄ nunq̄ pena damni que nō est culpa: est eque mala sicut culpa. Unde stat aliquā priuationem esse culpam in damnato: sed nunq̄ pura pena est ita fugibilis quātūcunq̄ magna: sicut minima culpa. Et ad argumētum: sortes p̄ carentia dilectionis platonis punitur carentia visionis diuine: que erit sibi peior q̄ culpa: nego: qz carentia beatitudinis nunq̄ est culpa. et ad p̄bationem: beatitudo foret forti melior q̄ dilectio platonis: ergo carētia beatitudinis est forti peior q̄ carentia dilectionis platonis: concedo antecedens: et distinguo cōsequens: vel si ille due carentie considerentur solum per modum carentie: et isto modo nulla illarū est culpa: s. solū pena. s. si vna istarū p̄sideret̄ in rōne culpe inq̄tū est carētia debiti in eē: dico q̄ illa ē peior q̄ est carētia minoris boni. s. carētia dile

Regula.

Pena sensus maxima non est ita fugibilis sicut minima culpa.

De punitione

etlonis platonis in sorte in casu posito: licet sit carētia mi-
noris boni respectu carentie beatitudinis. s3 qz illa est ca-
rentia alicui⁹ debiti ad quod debitū ille qui caret/ obliga-
tur sub pena peccati: ⁊ carentia beatitudinis nō est huius
modi carentia secundū q̄ considerat sub ratione debiti:
ideo alia carentia q̄ est sub ratione debiti/ est culpa: ⁊ per
consequens peior: sed inq̄tum carētia/ est min⁹ mala/ qz
minoris boni ē carētia q̄ carētia btitudis: ⁊ inq̄tū culpa/
punif: ⁊ per cōsequēs habetur semp q̄ pena inflicta ē mi-
nor: neq̄ tātū fugibilis sicut culpa. Quātū ad aliud/ vtrū
videlicet deus semper seruet eandē proportionem pena-
rum quāta est culpa: Difficultas huius quesiti est de pe-
na damni: vtrū vnus plus puniatur pena damni q̄ alter.
Hoc concessio/ penes qd attenditur maioritas pene dāni
in vno/ ⁊ in altero: vel penes maiorē gloriā ad quā erant
ordinati/ vel penes culpā? Est apparentia q̄ sit maior pe-
na damni in vno q̄ in altero. nā paruuli non tantū puniū-
tur pena dāni/ sicut adulti: ergo ē maior in vno q̄ in alte-
ro. Ptz antecedens: p̄cipua pars dānationis/ ⁊ p̄cipua
pena est pena dāni: ⁊ pena damni ē fugibilior q̄ pena sen-
sus. ergo illi qui damnātur ex culpis p̄prijis/ plus puniunt
pena damni q̄ decedentes paruuli in solo originali. Quā-
tū ad hoc dico q̄ vna pena dāni est peior in vno: q̄ in alio.
Secundo dico q̄ peioritas illius pene dāni non est atten-
denda penes p̄miū quo alias fuit aliquis dign⁹ qui puni-
tur. p̄miū p̄batum est de paruulis. Secūdm patet/ qz
p̄uatio beatitudinis in illo qui fuit dign⁹ maiori p̄miū/ nō
est peior q̄ in illo q̄ fuit dign⁹ minori. patet. gētiles ⁊ par-
uuli nūq̄ fuerūt digni beatitudie: ergo malitia pene dā-
ni nō est attendenda penes bonitatē p̄mij quo alias fue-
runt digni. Exemplū/ sit sortes qui fuit in gratia maiori in
duplo q̄ plato/ nihilomin⁹ cadit a gratia ⁊ dignitate p̄-
mij p̄ simplicē fornicationē/ ⁊ plato per adulteriū. non est
dicēdū q̄ sortes puniatur plus pena damni q̄ plato: quia
alias plus puniretur p̄ minori culpa q̄ ali⁹ p̄ maiori: ⁊ ta-
men argumētū cōcluderet hoc efficaciter/ si illa pena dā-
ni esset attendenda penes mai⁹ premiū quo alias fuit die-
gnus qui punif. Dico tertio cū Diony. q̄ malitia illius pe-
ne est attendenda penes causam ratioe cui⁹ est inflicta il-
la pena vel carentia: hoc est dictu: si alicui infligat p̄pter
maiorē culpā/ infligitur ei maior: ⁊ est ei peior q̄ illi cui in-
fligit p̄ minori culpa. Pena enī dicit ordinationē ad cul-
pam. Nā p̄uatio beatitudinis nō est mihi pena: quia nō
p̄uoz p̄pter culpā. Similiter si deus creasset hominē in
puris naturalibus: ⁊ nō cōferret illi suā beatitudinem seu
visionē claram: nō esset illi pena talis p̄uatio: quia pena

An vnus
pl⁹ punia-
tur pena
dāni q̄ al-
ter.

dicit respectum ad culpam : ita q̄ priuatio non est pena nisi propter culpam precedentem. ⁊ inde in paruulis illa priuatio beatitudinis est pena ipsi propter culpam precedentem. Unde quando illa est propter maiorem culpā / est maior pena: et si propter maiorem culpā in duplo / erit peior in duplo: vt sortes decedit in peccato duplo ad peccatum platonis: tunc priuatio beatitudinis est sorti i duplo peior q̄ platonis. Resolutorie habetur q̄ pena damni dicitur maior vel minor vel equalis ex causa propter quā infligitur: ⁊ non ex debito ad maiorem vel minorem gloriam. [Eodem modo dicendum est de peccato omissionis q̄ mēsurat̄ penes causam ex qua oritur: scz penes obligationem. sed questio est tunc vnde oritur maioritas culpe. dicitur q̄ ex multis / ex obiecto / ex intensiōe / ex circumstantijs. sed questio est de odio dei et partibus eius.] Et ista pauca sufficiant circa materias pretactas in generali tam virtutum q̄ vitiorum.

¶ Moralium acutissimi doctoris theologi Magistri Jacobi Almain finis: cum additionibus eiusdem / ⁊ David cranston non antehac impressis / neq; in alijs appositis.

Questio

Questio in vespertis habitā.

Est ingeniosam q̄stio-
nis decisionē magistrorū nostrorū
expectatiuā / necnō ornatā prestā-
tissimi magistri nostri terminorū in
terpretis expositionē / mihi incūbit
ad q̄stionē p̄positā p̄ virib⁹ r̄ndere.
presuppositis igiṛ p̄testationib⁹ p̄
me alias factis / pono tres conclusi-
ones. ¶ Prima.

Dñū na-
turale.

Dominū naturale homini cō-
ueniens ex dono dei / simpliciter est inabdicabile q̄tū ad
cuncta / s̄lṛ z q̄tū ad certā speciē cibi z potus in om̄i euē-
tu: cui post pctm̄ / queniēs fuit sup̄addere dñium civile p̄-
prietatis / s̄lṛ z iurisdictionis: quo fungentes / executionē
gladij materialis habēt: a quo ecclesiastici iure diuino mi-
nime eximunt. ¶ Prima hui⁹ cōclusionis pars est q̄ dñū
naturale hoībus cōpetit ex dono dei. Pro cuius p̄batione
supponit q̄ dñium naturale est facultas seu ptās p̄p̄qua
assumēdi res inferiores ad sui sustētationē s̄m̄ dictamen
legis naturalis. Lege enī naturali quilibet tenet se cōser-
uare in esse. Ex qua obligatiōe in quolibet oritur ptās res
inferiores sumēdi in vsum ad sui cōseruationē: que ptās
dñium naturale vocat / cuius titulus est necessitas. de quo
dñio dicit: In necessitate oīa sūt cōia. Istud dñium quos-
cūq; dños simul cōpatitur. Ad istud dñium apud quosdā
pertinet ptās alterū inuadentē occidēdi / seruato mode-
ramine inculpate tutele. huic dñio nullū ius humanū de-
rogare pōt / cū iure inferiori nō abroget ius superius. Ex istis
sequunt aliq̄ corollaria. Primū est. Nō obstāte quacūq; ap-
propriatiōe facta sorti p̄ ius positiuū / si illa res sit necessa-
ria ad p̄suationē sortis / s̄lṛ z platonis / z plato eā p̄i⁹ occu-
pauerit: licite pōt eayti / qz seclusa appropriatiōe facta sor-
ti p̄ ius positiuū / plato ad hoc fuisset obligat⁹ iure nature.
nec estimo p̄babile qd̄ dicit armachan⁹ q̄ fuisset obligat⁹
dare dimidiū sorti / quib⁹ seq̄ret vtriusq; mors. Sz ius posi-
tiuū p̄ qd̄ facta ē appropriatio sorti / iuri naturali nō dero-
gat: igiṛ. Et huius sententie est Petrus de palude dist. xv.
quarti / vbi dicit: Melior est conditio possidentis. opposite
Sco. in distinc. eadē. Scdm̄ corollariū cōtra armachanū.
Istud dñium non fundat in charitate. Absurdū enī foret
dicere quēlibet vtentē cibo z potu in subleuationē sue ne-
cessitatis / nouū incurrere crimē: al̄s tāta requireret p̄ba-
tio ad sumēdū potū aut cibū corporalē sicut ad sumendū

corpus venerabile xpi. Tertium corollarium. Non potest aliquis presentiam cuiuscumque iudicis ob quamcumque culpam hoc domino privari: ita quod ei subministrato cibo et potu non foret licitum ad sui preservationem non vti. Istud corollarium est de mente. S. Tho. ii. ii. q. lxxix. art. ultimo in solutione secundi argumenti: ubi sic dicit: Nullus ita ordinatur quod inferat sibi mortem: sed quod ipse patiat: et ideo non tenetur facere illud unde mors sequatur: et statim subiungit: sic etiam si aliquis sit ordinatur ut fame pereat: non peccat si cibum sibi occulte subministratum sumat: quia non sumere est seipsum occidere. Quartum corollarium. Contra ius naturale facit homines superfluum respectu nature: sed non respectu statum: non concilians alteri quem cognoscit pati indigentiam respectu nature. Istud corollarium videtur esse contra secundum Tho. secunda secunde q. xxxij. ar. vi. sicut in quarto sententiarum dist. xv. et ratio corollarium est quia statum quilibet est de iure pure positivo: quod iuri nature derogare non potest. huius sententiae est durandus in. iij. dist. xv. Istis promissis probatur ista prima pars per illud quod scribitur Gen. i. Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem seminem super terram: et universa ligna que habent in semetipsis semen generis sui: ut sint vobis in escam. Ex quo sequitur corollarie quod deus hominem hoc domino privare potest. Quicquid enim dat deus ad extrahere contingenter dat: etiam si preceperit per interiorem revelationem Sampsoni ut euulsis columnis faceret domum ruere: quis ad hoc sequeretur mors eius: eadem ratione precipere potest ne quis comedat et bibat: quis sequatur mors. Secundo sequitur probabilitas opinionis durandi in tractatu de legibus: quod existetibus duobus: meliori et minori bono: quibus primum est precise quod sufficit ad alterius sustentationem: de minori bono meliori cedere: quis illud industria minori boni sit acquisitum: quia magis bonum habet magis de bonitate veri domini supremi: cum eum deo magis diligat. etiam cum ista inferiora sint facta pro hominem: tamen minus perfecta propter magis perfectum: erunt magis facta propter magis perfectum hominem quam pro minori perfectum. Et consequenter deducitur probabilitas opinionis. S. Tho. quod aliquis potest sibi subtrahere simpliciter necessarium ad sui preservationem: ut det magne persone a qua dependet respublica civilis aut ecclesiastica. Secunda pars est quod est simpliciter inabdicabile: et sicut certum ad certam speciem. in omni eventu non sed homini seipsum interficere: nec positive: omittendo. scilicet id quod est necessarium ad sui preservationem. sed si abdicaret in omni eventu hoc dominum certum ad certam speciem: seipsum interficeret interpretative in aliquo casu. scilicet si necessario indigeat cibo: et nihil sit illi primum propter illud comestibile. huius opinionis est dominus armachan in suo. ii. lib. de paupertate christi ca. xxij. Ex quo sequitur carthusiensis posse cedere carnes si nihil sit aliud primum: et egeat cibo. et hoc deducit panonius in ca. Si homo de iureiuramento. noli tamen negare si immineret

Questio

f. ad Co.
viiij.

scādalu / debere pot⁹ mortē sufferre / iuxta illud Pauli: Si scādalizauero fratrem meū / nō comedā carnes in eternū. Scōz corollarīū ē. Cōtra legē nature faciūt q̄ intm vacāt abstinētie q̄ eorū vitā notabilr abbreviāt. ¶ Tertia pars cōclusiōis est q̄ pueniēs fuit tā dñum civile pprietatis q̄ iurisdictionis superaddi. Pro cui⁹ pbatōe / quelibet cōitas aliquoz adinuicē puerfantū est velut vnū corp⁹ / cui⁹ singuli alter alteri⁹ sunt mēbra / iuxta dictū Pauli ad Romanos. xij. Scōdo supponēdū est q̄ in illa cōitate iure naturali est ptās quedā qua lz eos quozū vita est in pturbationē ei⁹ / a corpore pscindere etiā per mortē. et istud deducit a priori ex ratione sancti thome scōa scōe. q. lxxiij. Dis pars ordinatur ad totū cui⁹ est pars / velut imperfectū ad pfectū. ⁊ si saluti toti⁹ corporis expediat abscissio alicui⁹ mēbri / puta qz ē putridū / aut ceterozū corruptiuū: laudabiliter abscinditur. Cū ergo quelibet persona singularis pparetur ad totā communitatē sicut pars ad totū: ideo si aliquis sit perniciosus cōitati / ⁊ ipsius corruptiuus: laudabiliter occidit a cōmunitate. Et pbatur idē a posteriori: qz cū punitas det principi auctoritatē occidendi / sequitur q̄ est prius in cōitate / ⁊ non ex datione cuiuscūqz alteri⁹ / nisi dicatur dei. ergo in ea est illa potestas naturalis. Prima cōsequētia tenet per illud: Nemo dat quod non hz. Et si dicatur: Curat⁹ nō presbyter dat suo vicario potestatē absoluendi quā nō hz. Istud negatur: sed solū dat iurisdictionē quā habet. Ex isto sequitur pmo corollarie q̄ potestas occidēdi q̄tum ad institutionē non est positua / q̄uis sit positua q̄tum ad cōicationē certe persone / vtputa regi aut certis personis de cōmunitate paucis aut plurib⁹ qui eā regant aristocratice aut timocratice: qz cū hoc pceptū non occides / sit de iure naturali: nisi ab eo p ius naturale aliqs casus exciperet / p ius positiuū quodcūqz saltē hūanū excipi nō posset: cū hūana ptās vt singulis certū ē / superius naturale nō existat: de diuina aut inter doc. est dubiū. Scōm corollarīū. Nulla cōitas tota pfecta hāc ptātē a se abdicare pōt / sicut nec singularis hō ptātē quā hz ad conseruādū se in esse. Tertiū corollarīū. Princeps nō occidit auctoritate ppria / nec illā ptātē pōt sibi pferre respu. Hic dicit Guillerm⁹ parrhisiēsis q̄ dñum pncipū iurisdictionis est solū ministeriale in ordine ad cōitatē: sicut dñum sacerdotis respectu remissiōis pctōz est solū ministeriale in ordine ad deū. Quartū corollarīū. Nō pōt renūciare cōmunitas ptāti quā hz super suū pncipē ab ea cōstitutū: q̄ scz ptātē eū si nō in edificationē sz destructionē regat / deponere pōt: cū talis ptās sit naturalis. ⁊ istius sentētie est glo. xxiij. q. ca. oñdit. vbi dicit: populus hz iurisdictionē / lz

dicat lex quod eam trāstulit in imperatorē. Nā si ciuitas vel po-
 pulus non haberet iurisdictionē | quare puniret ppter deli-
 ctū iudicis? r. xxiiij. q. ij. capite dñs. dicit sic: Res et ciui-
 tas plectēda est que vel vindicare neglexerit quod a suis im-
 probe factū est | vel reddere quod p iniurias ablatū est. Nō
 em̄ puniēda foret ciuitas nisi iurisdictionē haberet ad cō-
 pellendū. Et iterū sequitur quod nō est dabilis in quocūq; ca-
 su naturātr monarchia pure regalis | capiēdo monarchiā
 pure regalē prout visus est capere quidā istis diebus | quā
 vnicus p̄est | r nullis subest. s; apud philosophū nō ita ca-
 pitur politia timocratica sicut ip̄e capiebat. Quintū corol-
 lariū. falsissimū est illō Scoti qōne. iij. distinctiōis quire-
 decime | quod non l; quēquā occidere auctoritate publica: nisi
 si in casib; exceptis a deo ab isto p̄cepto | nō occides. Si eī
 intelligat de exēptiōe facta p ius positiuū diuinū | qualia
 erāt iudicialia veteris testamenti | prout videt̄ p̄tēdere:
 tunc an̄ legē moȳsi non licuisset quēquā interficere | cum
 tūc nullū erat adhuc ius positiuū. et in lege euāgelica nō
 liceret quēquā interficere | saltē nisi p homicidio: q; iudi-
 cialia antique legis sunt reuocata: r nullus casus videtur
 exceptus in lege euāgelica: nisi dicat̄ homicidiū fuisse ex-
 ceptū Mat. xxvj. vbi d̄r. Omnes em̄ qui gladiū acceperit |
 gladio peribunt. Si vero intelligat de exēptis a deo p ius
 naturale: nō facio difficultatē: sed tūc nulla erit eius p̄ba-
 tio ad pbandū quod p simplici furto non licet quēquā inter-
 ficere. Istis suppositis probat̄ illa pars. Si em̄ res singulis
 cōitatis nō appropriarētur: s; remanerēt p̄munes: cultura
 earū negligere: q; quod cōe est | negligit̄: r corpore fortiores |
 a debilib; cūcta auferret̄. ergo pueniēs fuit supaddere
 dñiū p̄prietat; ciuile. De dominio iurisdictionis p̄bat̄: q; cū
 cōitas regulariter facile cōgregari non possit | penes quā
 residet naturalis auctoritas malos arcēdi | r vniciūq; p̄tis-
 culari supposito ius dicēdi: ad pacificā cohabitationē cō-
 grūū fuit vt eā delegaret alicui aut aliquib; q̄ facile p̄gre-
 gari possent. Ultima ps est quā nō assertiue ppono | s; solū
 p̄babilr | r inquirēde veritatis ḡfa | etiā cā p̄ferētie cū do-
 ctissimo viro nigro Roberto Jacquinet in sacra theologie
 facultate licētiato meritissimo | necnō venerabilis collegij
 beluacēsis vigilātissimo p̄mario: quod eccl̄astici a iurisdic-
 tione coactiua | ciuili | nō iure diuino eximunt̄. Et p̄mo p̄bat̄
 ex illo Pauli ad Ro. xiiij. Om̄s aīa p̄t̄tib; sublimiorib; sub-
 dita sit. Et quod p p̄t̄es seculares intelligat p̄ncipes secula-
 res | ex sequētib; manifeste appet̄. Nā p̄ncipes nō sunt ti-
 mori boni opis | s; mali. Et itez. Nō em̄ sine cā gladiū por-
 tat. Et quod ista subiectio nō sit solū ad vitādū scādālū | p; ite-
 rū ex sequētib;. Jōq; necessitate subditi estote | nō solū p̄

Questio

srā / s; etiā ppter cōsciētā. Scdo pbat̄r et apparēter exē
plo brissimi Pauli: Actū. xxv. vbi refugiēs iudiciū coacti
uum sacerdotū / dicit: Ad tribunal cesaris appello: ibi opz
me iudicari. iudeis nō nocui. si em̄ nocui / aut dignū mor
te aliqd feci / nō recuso mori. et itez: Cesarē appello. vbi dī
cit glossa interlinearis: qz ibi est loc⁹ iudicij. ergo refugiēs
iudiciū sacerdotū / p̄fessus ē se iurisdictioni coactiue cesar
is fuisse subiectū. S; credendū ne ē apostolū fictē dixis
se / A quo opz me iudicari: aut metu mortis / q̄ iā p̄veritas
te mori elegerat: ipso teste dū dixit: Ego em̄ nō solū alliga
ri / s; et mori paratus sum in hierusalē ppter nomē dñi nri
iesu xp̄i. Multe sūt alie auctoritates quas breuitat; causa
omitto: et p̄bo rōne. Si p̄ hoc q̄ hō p̄secrat̄ i sacerdotē (de
simplici tonsurato nō facio difficultatē) efficere iure di
uino nō subiect⁹ p̄ncipi: seq̄ret̄ q̄ null⁹ veniret ordinā dus
nisi ex licētia p̄ncipis. q̄ns est falsū et absurdū. p; sequela.
An ordinationē p̄nceps habz aliqd ius in istū hoīem / q̄
etiā ip̄o. iuito p̄uat̄ per ordinationē ex parte opposita. sed
null⁹ iure suo nisi ex p̄sensu. pprio / aut culpa p̄ qua a supe
riori p̄uari pōt / debet p̄uari. hinc ē q̄ episcop⁹ ordinās ser
uū despoticū sine cōsensu dñi / tenet̄ dño ad restitutionē.
Scdo: si iure diuino sit exēpt⁹ eo q̄ presbyt⁹: s; p̄ quā cūq;
degradationē nō pōt fieri laico p̄ncipi subiect⁹: et per q̄ns
nec a laico iuste iudicari: cū ad iustū iudiciū subiectio res
quirat̄. p; seq̄la: cū iure diuino sit exēpt⁹ / et iure diuino p̄
hibit⁹ erit p̄ncipi vsus gladij in sacerdotē. s; tota ecclesia
ius diuinū immutare non pōt: ergo nō potest p̄ quā cūq;
degradationē aut sententiam humanā subijci iudicio lai
co / sicut nec nō sacerdos fieri. S; n̄e opposite videt̄ eē In
nocētī⁹ terti⁹ i ca. solite. de maiortate et obediētia. dices:
Quod aut̄ dicit̄ / ad vindictā malefactorū / laudē vero bon
norū: intelligendum non est q̄ rex vel imperator super bo
nos et malos gladij acceperit potestatē: sed solū in eos qui
ytētes gladio / eius iurisdictioni sunt p̄missi. Et eiusdē sen
tentie cū Innocentio est p̄nor. in eodem ca. vj. notabilis.
Similiter vltimo ca. de foro p̄petēti. vbi dicit q̄ p̄uilegiū
datū ecclesiasticū nō fuit alicui⁹ noui collatio / s; t̄mmodo
iuris declaratio. Idē tenet glossa i ca. Si imperator. xcvi.
Distinctiōe. vbi sic dī. Anteq̄ eēt aliqua p̄stitutio / clerici
nō erāt de iurisdictione laica. vñ oēs cōstitutiones q̄ eman
narūt / nō sunt nisi iuris declaratio. Et Carlerius copiosū
tractatū edidit p̄tra bohemos. Nihilominus guillermus
ockā / marsilius de padua / et Joānes de parrhisijs / dicūt
hoc esse p̄uilegiū datum: et fuit datū tēpore iulij p̄mi ad
huc viuente cōstātino magno. Cū refert Platina ip̄z fuis
se p̄mū qui prohibuit ecclesiasticos litigare corā iudicē

In vespertis habita. Fo. cxxx.

bus laicis. Notādū est tñ circa hāc partem q̄ p̄ncipes laici nō possūt iā hoc p̄uilegio ecclesiasticos p̄uare: q̄ null⁹ pōt alterū ob quācūq̄ culpā aliqua libertate sibi p̄petēte p̄uare nisi in eū habeat iurisdictionē: cū p̄uatio talis act⁹ sit iurisdictionis. s̄ p̄ncipes laici i ecclesiasticos iā nullā habēt iurisdictionē / saltē q̄tū ad eorū p̄sonā: cū eā quā p̄us habuerūt / a se abdicauerūt: q̄ libertate donata eos p̄uare nō possūt. Similiter ecclesiastici nunq̄ p̄ncipib⁹ laicis fuerūt subiecti q̄tū ad ea q̄ eis iure diuino p̄petūt: vt sunt sacramētorū administratio / z decimarū susceptio. Hec materia amplissimū req̄reret tractatū. ¶ **Secūda cōclusio.** Dominiū ecclesiasticū seu euangelicū a puro homine nō institubile / quo cuncti fideles arceri possunt / nec aliquis eximi possit / s̄ infideles: a regali imutabile i aristocraticū aut timocraticū: ex institutione diuina nullā habet in tēporalibus iurisdictionē annexam. ¶ **Prima pars cōclusionis** est q̄ dominiū euāgelicū seu ecclesiasticū supremū non est ab homine puro nec hominib⁹ institubile. Pro cuius probatiōe supponitur hic q̄ nō loquimur de dominio quod habēt ecclesiastici sup peccata in foro secreto z penitentiali (cui⁹ act⁹ nō potest exerceri in inuitum) sed loquimur de dominio quod respicit forū exteri⁹ z publicū: et est potestas a christo immediate instituta ad arcēdū fideles ad viuendū secundum leges euangelicas p̄ consecutiōe felicitatis eterne. z hec potestas potest exerceri in inuitū. Ad quos aut actus se extendat hec potestas / tāta est apud doctores p̄trouersia / vt nimis cōfusa sit hec materia: ita vt his tēporibus (vt dicit Suillerm⁹ Ockā) summe necessariū foret q̄ per sapientes iuramentis z horribilibus cōminationibus ad veritatē dicendam arctatos declararētur que spectant ad plenitudinē potestatis quam ecclesia noscīt obtinere. Quidā em̄ eā ita ampliant / forsitan adulatiōis cā vt beneficia z p̄uilegia obtineāt: vt oīs absorpta videat p̄ncipū potestas. Ceteri vero ex aduersa parte / forsitan vt p̄ncipibus adulentur / eā tantū arctāt vt p̄ncipū secularium voluntati subijciant: vt Marsili⁹ de padua dicēs neminē posse excommunicari ab ecclesiastico iudice nisi ex p̄ncipis p̄sensu: vt videre ē in suo libro q̄ defensoriū pacis ititulat. Aliq̄ eā extēdūt vsq̄ ad dissolutionē m̄rimonij rati z nō p̄sumati: vt glo. in ca. q̄dyotū. de voto et voti redēptiōe. lib. vj. Similiter glo. in ca. ex publico. de p̄uersiōe p̄ugatorū. vbi ponit hāc propositionē meo iudicio periculosissimā et condēnandā / q̄ summus p̄ntifex posset statuere q̄ p̄ secundū m̄rimoniū rūperet panem. Eiusdē snie est Panoz. in eodem ca. Similiter magister thomas de vīo caietan⁹ i opusculis nup̄ impressis. s̄ hoc ē p̄tra

Questio

verbum xpi Math. xix. Quos deus coniunxit / homo non separet / nisi fornicationis causa. Hoc propterea est substantia sacramenti matrimonij / quod est vinculum indissolubile. Nec verisimile est / si dissolui posset per hominem / quoniam ex sacris litteris hoc posset cooperiri: sicut de matrimonio inter infideles / altera prius ad fidem conversa. Nec significat matrimonium istud ratum et non consummatum precise unionem dei ad animam: sed etiam ad ecclesiam / que est inseparabilis. Et si alleget aliquis quod tale matrimonium ex iure pure positivo dissolvitur per votum solenne castitatis / ad minus per ingressum religionis: hoc negat de palude distin. xxvij. quod tamen sed ex iure diuino quod ex traditione ecclesie habemus. Aliqui eam extendunt ad dispensandum contra ius naturale: ut glossa in ca. auctoritate. xv. questione. vi. Alii contra prohibitionem dei dicunt posse dispensari: ut Angelus in summa super isto termino papa: sed hoc in his que non sunt primaria legis nature principia: ut sunt quidam gradus consanguinitatis a lege diuina prohibiti. et allegat ex archidiacono florentino factum martini quinti. Eiusdem sententie est panormitanus cap. pervenerabile. qui filij sunt legitimi. Et quod falsum sit istud / manifeste patet: quia non potest subditus alicui legi / in illa lege: nec inferior / in legem superioris: quales est papa in ordine ad legem dei / et legem nature. Et mirum est quod tales eum ab illis legibus non absoluant. Alii vero hanc potestatem extendunt ad auferendos minores prelatos sine causa rationabili / et iuris ordine non servato: ita quod nunc tenet snia ac si esset iusta: et eo facto quo placet summo pontifici / depositus est / quis in ita faciendo peccet: ut petrus de palude tractatu suo de ecclesiastica potestate articulo. v. et articulo. vi. dicit unum quod est mirandum / quod rex non potest deponere vassallum ut aliter instituat: imo si deponat / non tamen peccat / sed etiam nihil facit. papa autem si destituat magis bonum sine causa / et loco eius ponat minus bonum: sed peccet / tamen institutio tenet. Si autem minus bonum destituat ut ponat magis bonum: tenet institutio / et non peccat. Que perfecta sententia est igne digna: cum prelatos et titularios verum ius habere / quod nullus inuitus sine causa rationabili privari potest. Ista tamen potestate absoluta visus est vti sanctissimus pater modernus in prelatos nostros: ut infra patebit. Alii vero ad infideles eam pertendunt: ita quod per eam ad precepta legis nature saltem compelli possint: ut panormitanus in ca. nouit. de iudicijs. cuius oppositum satis habet eum. c. gaudemus. de diuor. ubi dicitur eos constitutionibus canonicis minime arctari: iuxta illud apostoli: Quid enim ad nos de his que foris sunt iudicare? Aliquam ad peccata secretissima / puta peccatum cordis / extendit: ita quod per eis homines ligari excommunicatione possint: ut glo. in clemantina de hereticis. sed hoc est aduersum ferme omnibus doctoribus dicentibus ea peccata iudicio dei reseruata. de pe. di. j. c. cogitationis. cogitationis pena

nemo patiat. ab hoīe. Dicit glo. s. bene a deo. et hoc patet per ca. mādato. de simonia. et ca. tua nos. Et p̄ parabolam Saluatoris Matthei. xiiij. phibent̄ crimina eradicari sub cēsura excomunicatiōis sub nomie zizanie. qm̄ a frumēto dinosci nō possunt. et hoc nō potest ecclesia apud durādū in q̄rto dist. xiiij. nō solum propter defectum cognitiōis. s. etiam propter defectū iurisdictionis. Nō videtur mihi insup̄ hec potestas ad eos qui sunt in purgatorio. extendenda: cum vbiq̄ in euangelio fierent promissa aut collata. dictum sit: Quodcunq̄ ligaueris super terrā. aut q̄dcunq̄ solueris super terrā. quecunq̄ ligaueritis super terrā. et quecunq̄ solueritis super terrā. et nunc̄ de his qui e vi ta decesserūt. facta est mentio. Et ex hoc sequit̄ q̄ nō possunt anime in purgatorio existentes a pena solui p̄ indulgentiarū largitionem. sed bene per suffragia. et hoc optime deducit Carlerius in tractatu quē fecit de ista materia. Alij vero hanc potestatem nimis restringere videntur. Dicunt enī eā non extēdi nisi ad peccata commissa in rebus pure spiritualibus iuncta contumacia: vtp̄ta q̄ sunt euangelio propria: vtp̄ta peccata commissa p̄tra articulos et sacramenta: et non ad peccata que sunt contra legē nature. Et huius sententie videtur esse Guillerim⁹ Dckā circa finē sui dialogi: et Joan. Berson lectione quarta de vita spirituali anime. Veruntamen videt̄ mihi satis conformiter ad textū euāgelicum. ad quecunq̄ mortalia manifesta quibus iuncta est contumacia. hanc potestatem extendi: ita q̄ per eam contumaces ligari possint. Nā Matthei. xvij. vbi instituta est hec potestas. dicit: Si peccaueris in te frater tu⁹. vbi non distinguit Christus de his peccatis vel illis. sed yniversaliter de singulis peccatis mortalibus loquitur: et statim subiungit denunciandū esse ecclesie. cum ad charitatiuā correctionē non vult emēdari. Et iterū si ecclesiam nō audierit. venit excommunicāndus. Huius sententie est durādus in tractatu quē fecit de ista materia: vbi dicit iurisdictionē ecclesiasticam extēdi ad omnes actiones christianorū. non solum clericorum. sed etiam laicorū: maxime si per modum iniurie vel cuiuscūq̄ alterius peccata considerentur. Et ad hoc probandū. rationem quā dicit irrefragabilem. adducit. sed pl⁹ cogit textus preallegatus q̄ eius ratio. Correlarie sequit̄ q̄ extenditur ad cogendū eum qui vendidit vltra iustum precium. quis non dimidiū iusti precij. vt restituat. Secūdo sequitur q̄ extenditur ad cogendū pure laicum vt soluat debitū. aut cedat bonis. Quis dubitat talem nolentē soluere. in fratrē suum peccare? Seruand⁹ erit igitur p̄cessus iste Matthei. xvij. in ipm̄. Et istud corollarium ponit Carleri⁹

Questio

In tractatu contra certas psonas male sentiētes de clausibus ecclesie ad archiepiscopū bisontinē. Veruntamen ecclesiasticus non debet attētare vbi parat⁹ est iudex laicus cogere: ne in grauamē principis videatur christ⁹ hāc potestātē instituisse. Sed quādo deest laicus iudex: aut si nōn desit/ nō vult: aut si velit/ nō potest: tūc ad potestātē ecclesiasticā recurrēdum est. de foro competēti. ca. licet. Istud corollariū prius positum est de mente Panormita. in ca. in ciuitate. de vsuris. vbi potest cōpelli cleric⁹ ad restituendū id quod habet vltra iustum precium in foro cōtētioso. Idē puto de laicis saltem in foro ecclesiastico. Et istud est bene notādū/ cum videatur expresse cōtra capitulū cum dilecti. de emptiōe et venditiōe. et glossā in eodē ca. sed falsum est qđ dicit glossa in illo capit. qđ licitū est cōtrahentib⁹ sese citra dimidiū iusti precij decipere: nec iure canonico approbatur cōtractus ille/ s; bene iure ciuili: cū non sit verissimile ius canonicum conditū instinctu spiritus sancti / deceptionē dolosam approbare. Istis suppositis pbatur prima pars. Potestas includēs aliquid quod excedit omnē facultatem humanā/ non potest institui ab homine/ nec a cōmunitate. s; potestas ecclesiastica aliquid includit omnē potestatem excedēs: scilicet posse relaxare penā debitā in purgatorio/ et posse aliquē excludere a suffragiis ecclesie: similiter posse consecrare/ et posse absoluerē a peccatis: que singula humanā facultatem excedūt. g. et hoc argumento vtuntur doctores ad pbandū qđ ecclesia non potest instituire sacramentū: et ex consequēti sequitur qđ non potest instituire aliquid qđ ex vi operis operati remittat venialia peccata: sicut imaginant^r aliqđ de aq̄ benedicta. Secūda pars est qđ illa potestate cūcti fideles possunt arceri/ et qđ ab illa nulli possunt eximi. que probat^r satis ex dictis circa pcessum illū/ Si peccauerit in te frat^r tu⁹. et ex eo quod dictū est petro cū promissa est ei hec potestas: Quodcumq; ligaueris super terrā et c. Si enim eximeret^r aliquis/ falsa esset hec ppositio. Insuper cū illi potestati nō ex institutione humana/ s; diuina cūcti fideles subiciantur: et quando aliqđ subicit^r alicui auctoritate alicuius/ et non ex pprio consensu: non pōt ab illa subiectione eximi nisi auctoritate ei⁹ qui eū subiecit / vel auctoritate sui superioris si habeat superiorē: hinc est qđ cōtra obediētā debitam ecclesie p̄scribi non potest. Et multi iperato^rū et regū ex hac potestate fuerunt excōmunicati: vt Innocētius papa Arcadiū iperato^rē/ qz cōsensit vt Joānes chrysostronus pelleret^r a sede sua/ excōmunicauit: et beat⁹ Ambrosi⁹ licet sanct⁹/ nō tamen vniuersalis ecclesie episcopus Theodosiū magnū imperato^rē excōmunicauit: vt ca.

duo sunt. xcvj. distinctiōe. ¶ Tertia pars est q̄ illud dñi nō est mutabile in aristocraticū aut timocraticū: sic q̄ secluso cōcilio vniuersali / plurib⁹ suprema ecclesiastica potestas cōmunicaretur / siue in magno numero / siue in paucis. et ista pars est glo. ij. q. p̄ma / in ca. non autē. Oppositū probabile reputat Guillelmus. Ockā tertia parte dialogi. quod sic p̄bo: q̄ si cōicetur pluribus: aut cōicatur eis copulatiu / aut diuisim. Si p̄mū: sit ita ergo q̄ cōicetur duobus: et nullus eorū eam seorsum habeat. tunc vno istorū capto / cū supremā iurisdictionem nō obtineat / pōt illa potestate ligari: et per consequēs tūc in istis copulatiu nō resisteret. Si diuisim: ergo nullus alter poterit ligare aut solvere: cū par in parē non habeat imperiū. et sic falsificat illa p̄positio: Quod cūq; ligaueris. Huius sententie est glo. in ca. non autem. vij. q. f. et armachan⁹ libro septimo questionū armenorū. cap. xv. ¶ Ultima pars est q̄ ex institutione christi nullā habet potestātē laicā annexā. Ista p̄positio p̄ auctoritate Bernardi dicentis: Nō in possessionibus s; criminibus est potestas vestra. Et ex ca. nouit. de iudicijs. vbi Innocētius ad platos frācie scribēs: Nō em̄ intēdim⁹ inquit iudicare de feudo cui⁹ iudiciū ad regē spectat: s; decernere de peccato / cui⁹ ad nos p̄tinet sine dubitatiōe cēsura: quā in quēlibet exercere possumus et debem⁹. Secūdo p̄batur eadē p̄positio. De ratione potestatis laice est penā ciuilē posse infligere / vt sunt mors / exiliū / bonorū priuatio. sed nullā talē penā ex institutione diuina infligere pōt ecclesiastica potestas: immo nec incarcerare: vt plerisq; doctoribus placet: sed ad solā penā spiritualē extēditur / vt puta ex cōmunicatiōe. relique aut pene quib⁹ vtitur / ex iure pure positiuo sunt. Et si dicat aliq;: Ad potestātē ecclesiasticā spectat ciuiles leges auferre: vt p̄ ca. ultimo de p̄scriptionib⁹. vbi abrogat lex permittēs p̄scriptionē fieri cū mala fide. Breuiter d̄z prout habet in glo. in regula possessor. de regulis iuris. lib. vj. q̄ nullā legem ciuilē auferre pōt suprema potestate ecclesiastica fungēs / nisi illa cōtineat pctm̄: quē admodū erat lex illa p̄scriptiōis. et act⁹ ille nō est act⁹ iurisdictionis ciuilis / s; ecclesiastice / ad quā singula peccata cohibere spectat. et ex ista p̄positiōe infero corollaria. P̄mū est. Si cōstātin⁹ magn⁹ dederit summo pōtifici imperiū occidētale / fuit vera datio / et non solū debiti redditio. Dicitur notāter si dederit / cū in singulis capitulis vbi asseritur ipsum dedisse / ponat palea / vt p̄ in vtroq; capitulo constantinus. lxxj. dist. et mirū est si dedisset / quomodo hoc tacuisset platina. bñ refert de quarundā ecclesiarū rome dotatione: sed de imperio nihil. Secūdū corollarium est. Cōstantinus magn⁹ cōtradicens populo

Questio

occidentali nō potuit ad summū pontificem trāſſerre ſm̄-
perium: cū potestas quelibet ciuiliſ / ꝛ precipue ſupremaſ
(niſi tyranidem appelles potestatē) ex libero conſenſu po-
puli introducatur: nec conſenſus ex metu cadente in con-
ſtantē virum ſufficeret: cum nō ſufficiat ad translationem
rei particularis: vt cōmuniter dicūt doctores. xiiij. diſtin-
ctione quarti ſententiarū: quibz iuriſte / nominatinꝝ gloſſa
et Panoz. in ca. abbas. de hiſ que vī metus ve cauſa fiunt.
ſentiāt oppoſitum: ꝛ precipue de rebus in quibꝝ cōpetere
potest actio qđ metus cauſa. ꝛ per hoc dicunt nō poſſe fie-
ri corpꝝ trāſſationem matrimonialē / cū nō cōpeteret
actio qđ metus cauſa: qz quos deus cōiunxit / homo nō ſe-
paret. Sed ꝓbabilior est theologozū opinio. Et ex isto ite-
rum deduceret chꝛiſtianiſſimū regnū galloꝝ nuncꝝ fuiſ-
ſe ſubiectū imperio romano. Nā manifeſtum est eos tyra-
nice intrāſſe / et populum nuncꝝ poſtea libere cōſenſiſſe in
ſubiectiōnem. ſed ſi cōſenſerit / hoc fuit ex metu cadēte in
conſtātem virū. Et iterum ſequitur corollarie chꝛiſtianiſ-
ſimū regē francoꝝ nuncꝝ nulli ſubefſe in tēporalibꝝ. ꝛ hoc
habetur in capitulo per venerabilē. qui filij ſunt legitimi.
vbi dicitur qđ rex frācoꝝ nullū in tēporalibus recognoſcit
ſuperiorē. Et quibz dicat glo. hoc est de facto / et nō de iu-
re / qz de iure ſubiicitur imperatori: illa gloſſa deſtruit tex-
tū: cū ſtatim ſubiungatur: Et ideo ſine alterius iniuria no-
ſtro ſe iudicio ſubiicere potuit. Si em̄ iure alterū haberet
ſuperiorē / vtpuſta imperatoꝝ: manifeſtū est illi ſuperiori
iniuriam factā eſſe ſe alteri ab eo ſubiiciēdo. ¶ Tertia cō-
cluſio. Dñiū eccleſiaſticū ſupremū / prius tēpoꝝ / maius
perfectione ꝛ extenſione in eccleſia qđ in ſummo pōtifice
exiſtit: quo conciliū generale / ſine auctoritate pape ꝓgre-
gabile / fungens / eius quēlibet actū in quēlibet chꝛiſtife-
dem exercere pōt. ¶ Prima pars huius concluſionis est qđ
dñiū eccleſiaſticū est prius tēpoꝝ in eccleſia qđ in ſum-
mo pontifice. Probatuꝝ ſic. Iſtud dominiū fuit collatū ec-
cleſie Matthei. xvij. vbi data est primo potestas cognoscē-
di de peccato in foro exteriori cū illo precepto / Dic eccle-
ſie. Fruſtra ei precipereſ eccleſie denūciari / niſi apud eā
cognoscēdi reſideret auctoritas. Scđo data est eccleſie
p̄tās ſentētiaꝝ dī cognitiōe p̄uia: ꝛ non obtēperātes ſen-
tētie / pena mulctādi: quod est ꝓprium iuriſdictiōis coer-
citiue: qñ dictū est: Si non audierit eccleſiā / ſit tibi ſicut
ethnicus ꝛ publicanꝝ. Et qđ de eccleſia ꝓut est pluriū col-
lectio / intelligatꝝ / ꝓꝛꝝ: qz ſtatim pluraliter ſubiungitꝝ / Que-
cūqꝝ ſolueritis / ꝛ quecūqꝝ ligaueritis ꝛc. in quibus verbis
etiā apđ doctores data est eccleſie auctoritas ſtatuedi cō-
ſtitutiones ſentētie late: nō ſolū ſentētie excomunicatioꝝ

In vesperis habita. Fo. cxxxiiij.

nis: s; et suspensionis a fructib; immo et depositionis a ti-
tulo: sicut multū pbabile est iā esse canonē sententie late
in hereticos/ et illos qui post adeptum beneficiū nō pmo-
uētur infra annū. et hoc tenet de fontibus in quodlibetis.
S; adhuc tūc nullus erat institut; summ; pōtifer: s; pre-
cise post resurrectionē/ Joan. ultimo: cū dictum est petro:
Pasce oues meas. etiā apb aduersarios/ quibus ei prius fuisset
pmissa Matthei. xvi. Dabo tibi clauces regni celorū. er-
go prius fuit collata ecclesie q̄ summo pontifici. Vñ sicut
potestas ciuilis coercitiua/ cui; finis est felicitas politica
sc; ciuilitate adinuicē conuersantiū/ est prius tēpore in cor-
pore politico q̄ in quocunq; eius mēbro: ita christus prius
corpore eius mystico ecclesiasticā potestātē contulit/ cui;
finis est felicitas superna/ q̄ cuicunq; membro. Ex hoc in-
fero pbabiliter corollarie. Esti christus nullū post resurre-
ctionē eius summū pontificem seu suūvicariū generalem
instituisse: ecclesia tñ in gradu eque pfecto potuisset in-
stituire. Probat. quibus nullū instituisse/ iā pri; erat supre-
ma ecclesiastica potestas coercitiua instituta/ et ecclesie cō-
municata: ergo et potuisset eā alicui supposito pmittere/
sicut ciuium multitudo ptātē ciuilem suo principi cōmittit.
Secdo pbatur/ et meo iudicio perēptorie: Cū christ; insti-
tuit petrū summū pōtificē Joā. vlti. nihil potestatis de no-
uo cōtulit ecclesie/ sed soli petro. nec vnq̄ postea legit alii
quid de nouo contulisse: et tñ notissimum est q̄ petro mor-
tuo/ in ecclesia fuit potestas instituēdi aliquē summū pon-
tificē: ergo et añ institutionē petri. et per consequēs si chri-
stus non instituisse/ ecclesia potuisset instituire. ¶ Scda
pars est q̄ illa potestas est maior perfectione et extensione
in ecclesia q̄ in summo pōtifice. Quis sit maior pfectione/ pro-
batur sic. est in ecclesia indeuialiter/ ita q̄ errare nō po-
test in his q̄ sunt fidei et bonorū morū: nec errare pōt in sen-
tētiādo/ ita q̄ male sentētiaret/ cum semper ei assistat spi-
ritus sanct; veritatis doctor/ et infallibilis director: et nihil
iudicat aut statuit nisi ei; instinctu/ iuxta illud qd scriptū
est Actū. xv. Visum est spiritui sancto et nobis. s; in summo
pontifice est deuialiter. ergo est pfectior illa ptās in ec-
clesia q̄ in summo pōtifice. Ex ista parte infertur corolla-
rie q̄ determinatis per summū pontificē nō est necessario
credendū (quibus non sit oppositū publice dogmatizandū)
nisi manifestū sit ex sacris litteris/ ex reuelatione/ aut de-
terminatione cōcilij determinātis/ aut per cōciliū neces-
sario credēdū. Propter hanc causam visum est guillermo
Ockā in. j. q. de potestate summi pōtificis cap. ix. multa in
decretalibus contineri que heresim sapiunt. et nititur de-
ducere ex pluribus passibus. Primo ex ca. per venerabilē.

Questio

qui filij sint legitimi. vbi dicit: Sane cum deuteronomium scda
lex interpretet ex vi vocabuli: probat vt quod ibi decernit
in nouo testamento debeat obseruari. s; manifestum est multa
in deuteronomio poni que obseruanda in nouo testamento
asserere hereticum est. Si dicat obseruanda sunt in sensu my
stico: ita et ea que ponunt in leuitico et alijs libris: et sic nullam
poneret differentiam. Et ita deducit de plerisque alijs locis
que tamen male humiliter exponere propter reuerentiam. Scdo
est in ecclesia inaufertibiliter: in summo autem pontifice aufe
ribiliter. Probat nunc quod sit maius extentiue in ecclesia quam in
summo pontifice. Nam in ecclesia est ad instituendum summum pon
tificem: aut ad eius institutionem aliquibus committendam: sicut
commisit dominis cardinalibus. non autem sic est in summo
pontifice. Scdo est in ecclesia ad arctandum usum pote
statis in summo pontifice: si vtaur non in edificationem ecclesie:
iuxta illud saluatoris: Si scandalizauerit te oculus tuus: erue
eum a te. Quod ad usum: dicit glo. quemadmodum arctauit in
mandatis et reservationibus. sed in summo pontifice non est ad
arctandum usum illius potestatis in sequenti: cum par in pare non
habeat imperium. Tertio est in ecclesia supra summum ponti
ficem non solum in materia fidei: sed in singulis: vt tenet Jo.
patriarcha antiochenus in tractatu de ista materia: quod
etiam concedit glo. in ca. si papa. xl. distinc. in peccatis scan
dalizantibus totam ecclesiam. Tertia pars est quod concilium
generale congregabile sine auctoritate pape: ista potestas
te fungitur. Pro cuius partis ampliori declaratione dico
primo quod iure diuino summo pontifici competit auctoritas or
dinaria et regularis concilium generale vocandi: et nulli alte
ri. summo enim pontifici iure diuino obligat quilibet fidelis
obtemperare: et nulli alteri: ergo iure diuino soli summo pon
tifici regulariter et ordinarie subijciunt ceteri prelati: vt ad
eius preceptum teneantur pro utilitate ecclesie ad certum conuenire
locum. De collegio autem cardinalium: apud eos qui dicunt quod
sunt de statu hierarchico: succedentes apostolis prout as
sistebant christo: similiter et petro: ante eorum diuisionem: sa
tis probabile est quod illi collegio hec auctoritas iure diuino
competeret: cum duodecim apostoli: et non solus Petrus mul
titudinem discipulorum conuocauerint Actuum. vi. Ex quo ite
rum sequitur quod non solum de statu episcoporum qui aposto
lis succedunt: sunt vocandi ad concilium ad habendam vocem
deliberatiuam: sed etiam de statu curatorum qui succedunt
discipulis. Secundo dico: si et papa et collegium ita ob
stinati essent: vt etiam vigente necessitate nollent concilium
conuocare: non esse credendum a domino derelictam ecclesiam
absque medio opportuno vt se conseruet: tunc et pregat:
alias melius esset ordinata politia pure ciuili quam ecclesiastica:

In vesperijs habita. Fo. cxxxiij.

ea: est eorū principib⁹ negligētib⁹ eius tuitionē / possit po-
pū ab aduersarijs se defendere. Un̄ in tali casu meo iudi-
cio quilibet ecclesia particularis ad cui⁹ notitiā puenit con-
gregādi cōciliū necessitas / necnō eorū vel ei⁹ ad quē or-
dinarie spectat cōuocare / obstinata malitia: ceteris nō p-
ceptiue / s; cōsultiuē illud manifestare debet / necnō certū
locū aut certa nominare ad quē vel que tut⁹ pateat acces-
sus: ad instar oculi / qui cū puidet pericula corpori imine-
re / ceteris manifestat mēbris / necnon locū ostēdit ad quē
cōfugere possint / et instrumēta quibus se ptegāt: et post istā
manifestationē ceterae ecclesie particulares nō humano / s;
diuino precepto ad locū aliquē tutū debēt puenire: sicut
postq̄ p expertū medicū alicui dictū est de aliquo cibo qd
est necessarius ad eius sustentationē: nō vi precepti medi-
ci: sed vi pcepti legis nature tenet illū sumere. Corollarie
sequitur quarundā puinciarū platos de necessitate cōciliij
sufficiēter instructos / nec aliter laborātes p pace ecclesie /
nō esse in psciētia tutos. Dico tertio: si singule ecclesie p-
ticulares post hāc institutionē ad certū cōuenerint locū:
apud illā collectionē ecclesie residet auctoritas / imo etiā
si a casu puenirēt: vt dicit Jo. Berson. Quis enim dubitat
quin apud collectionē aploꝝ q̄ a casu puenirūt (vt dicit)
in trāsitu hginis / tāta fuerit auctoritas sicut si petri pce-
pto puenissent? Dico q̄rto pbabilr / nihil temere asserēdo /
si post talē insinuationē cause necessarie pgregatiōis fien-
de / aliquae particulares eccleie / ceteris pniciose negligētib⁹ /
apud aliquē certū locū pueniāt: tota residet i eis auctas.
Si enī nō posset dextera man⁹ aut nollet p imaginationē
corpis defēsioni vacare: nōne apud sinistrā residet de-
fēdi corp⁹ ptas: et si neutra manuū velit aut possit / i ce-
teris mēbris? Et hoc ē satis pforme dicto xpi: Ubi duo vel
tres fuerit pgregati in noīe meo: in medio eoz sū. et dicit i
noīe meo / et nō in noīe petri. et istud iterū pbat. nā possibi-
le est sūmū pōtificē cū vna ecclesia obstinatū eē / et nolle va-
care eccleie edificatiōi / s; poti⁹ destructioni. quo i casu qd
asserere auderet in pte residua ptātē nō esse? Utinā zel⁹
dom⁹ dei nr̄i tpris platos cū regio ppheta comederet / et ze-
larēt salutē xp̄ifideliū plusq̄ pecuniā. non differrēt ppera-
re ad cōciliū pisanū / aut quēuis aliū locū tutū / et occurre-
re effusioni tāti sanguis xp̄iani / necnō vt verisile est in nu-
mere aīaz pditioni que eoz custodie cōmisse sunt. Vidēt
ecclesiam gallicanā ad quēcūq̄ locum tutū paratissimā
pficisci. Quis enī eis locū tutū Romanū estimabit esse? cū
in eos tm̄ seuiat sc̄tissimi p̄ris anim⁹ / vt quēuis pnc̄s ro-
manistaz suoz iudicet p̄siliū / nō expectato p̄m aduētū /
nō obstāte legitima appellatiōe interiecta: et nō suato iu-

Questio

his ordine/in eos pcesserit/deponēdo & excōicando/vt iſſ
eos intitulet/olim lugdunēsem & senonēsem epōs:& sic de
alijs/cān.ſ. dicitur⁹ cū aduenerint pſes qui depositi sunt/
ſi uenerint:aut etiā ſi uideat⁹ nō dicitur⁹:ſ; peiora factur⁹.
Quid uobis uideat⁹? q̄s dubitare poterit hec tpa periculosa
magis eē q̄ tpa ſchismatis? cū caput ac ſi eēt in destructio:
nē ſibi ptās data/& nō in edificationē/ in eos q̄ ſaluti cor
poris xp̄i intēdūt/ſeuire uideat⁹ & p eo q̄ bñ arguūt/ple
ctere pena. Sed illas cēſuras nullo modo eſſe timēdas cō
ſtat ex eo q̄ dicit⁹ doct. in. iij. diſt. viij. noiatim Durād⁹:
Cū ſn̄ia manifeſtū errorem cōtinet/vtputa ſi dicat⁹ excōico
te qz credis in deū:nullo modo eſt timēda/nec ſeruāda in
ſecreto aut publico. S; de his hacten⁹. ¶ Ultima pars eſt
q̄ cōciliū generale oēs actus iurisdictionis eccliaſtice in
quēlibet xp̄ifidelē exercere pōt. Q; poſſit diſpēſare/ptz ex
ca. pſbyter. lxxvij. diſt. Q; poſſit canones obligātes p̄dere:
patet ex. xvij. ca. Actū. & c. ſi quis. de clericis. xij. q. ij. Q;
poſſit dare indulgētias/ptz/ cū indulgētie denſ ex theſau
ro ecclie/cui⁹ papa miniſter eſt. Si enī miniſter ex theſau
ro dñi aliquid erogare poſſit:a fortiori ecclia dñi poterit.
Q; poſſit excōicare:ptz ex ca. ep̄i. & ca. placuit. xj. q. iij. & c.
ois vtriuſq; ſexus. de penitētis & remiſſiōib⁹. ¶ Circa iſtā
partē dñs veſperizat⁹ magiſter Ludouicus Bel poſuit p
poſitionē mecū collatiuā/ q̄ ſummus pōtifex pōt excōica
ri manēs ſummus pōtifex. cui ppoſitioni nollē cōtradice
re/qz determinatū eſt per cōcilia antiquitus: nunc per ſa
crū cōciliū piſanū reuocatū/ q̄ ſumm⁹ pōtifex illi p̄cepto:
Si peccauerit in te frater tu⁹ & c. ſubiicit⁹ non ſolū actiue/
ſed etiā paſſiue. verūtm̄ eius ppoſitio non eſt ita certa q̄
de multoz ptāte p̄cilioz zelatores maximi dubitauerint/
non ppter impotētā cōcilio/ ſed rei cōtradictionē: vt ptz
ex Nicolao de cuſa in libro quē cōpilauit in p̄cilio Baſiliē
ſi/ qui intitulat⁹ de cōcordia eccliaſtica/opus p̄fecto inſi
gne:in quo preclariffime de ptāte cōcilioz & ſummi pōtis
ficis & regū & imperatoris diffinit ca. xvij. ſc̄di tractatus:
hoc pacto:Cū papat⁹ in libera admīſtrādi ptāte cōſiſtere
uideat⁹ & nil aliud uideat⁹ eſſe q̄ libera ptās ſup oēs ligādi
et ſoluendi. et Joānes Berſon p̄ſideratione habita de ſta
tu papali/ ſic dicit: Status papalis q̄uis eximat papā a le
gibus pure poſitiuis ciuilib⁹ aut canonicis/ ſic q̄ ſm̄ eas
coerceri punitione non pōt. Et q̄ loquat⁹ de canonib⁹ ge
neralioz cōcilioz/ ſatis ptz ex eadem p̄ſideratione. Et ad
iſtud p̄bandū adducā rōnes q̄ mihi uident⁹ apparētiores/
relictis auctoritatib⁹ que varie ſunt. Primo ſic. papa non
pōt ſeparari a cōione fidelū: ergo nō pōt excōicari. p̄na te
net: qz excōicatio quēlibet illā ſeparationē importat. & p̄

In vesperijs habita. Fo. cxxxv.

bat añs: qz cū quis excōicaf / ei⁹ subditi licite cū eo pñt cō
municare: vt ex oib⁹ doctorib⁹ notū est. sed sūmo pōtifici
q̄libet fidelis est subiect⁹: ḡ nullo modo pōt separari a licē
ta fidelīū cōione. Et cōfirmat ista rō: qz iure diuino tenet
quēlibet xp̄ifidelē pascere: ⁊ q̄libet xp̄ifidelis ab eo pastu
rā accipere: qz iure diuino est ei determinata cura cuiuslibet
fidelis / qñ xp̄s dixit: pascite oues meas. s; ꝓciliū ḡnale a ꝓ
cepto diuino soluere nō pōt. ergo. Sc̄do. si summ⁹ pōtifex
posset excōicari absq; ei⁹ depositione / a cōcilio: ergo pote
rit remanere summus pōtifex excōicatus ꝓcilio dissoluto.
ꝓñā tenet: qz post talē sentētiā poterit dissolui absq; depo
sitione ⁊ absolutione. sed q̄ro / q̄s tunc absoluet? ⁊ apparet
q̄ nullus poterit soluere nisi in mortis articulo: qz nullus
pōt absoluere a cēsura lata ab hoīe vel hoīb⁹ noīatim nisi
ille qui tulit aut illi qui tulerūt / si a cōitate feratur / vñ ad
eū aut eos superior. Tū sc̄do / absolui a tali cēsura est act⁹
iurisdictionis fori exterioris quē in papā nullus nec aliq̄
collegiū preter ꝓciliū ḡnale habere dinoscit. hinc dicunt
doct. ēt Berson q̄ nulli pōt se submittere q̄ possit eū excōi
care / s; possit se alicui submittere q̄ eū possit a ꝓctō solue
re. Tertio / si sūmus pōtifex possit excōicari a cōcilio: ḡ po
terit incurrere snīam canonis sentētie late a ꝓcilio: sicut
est canon de semel cōfitendo in anno: ⁊ sic esset excōicat⁹
sūmus pontifex ipso facto si non cōfiteret̄ semel in anno.
Hoc autē foret periculosissimū: qz tūc quicūq; act⁹ iuris
dictionis / sicut sunt excōicationes / dispēsatiōes / beneficio
rū collatiōes / essent nulli / cū excōicat⁹ q̄libet exercitio iur
isdictionis careat. Preterea tūc non esset orādū ꝓ sūmo
pōtifice. Sicut tūc caput esset a corpe separatū / ⁊ sic nō es
set ampli⁹ caput. Et ad oēs canones ꝓcilioꝝ constantiē.
basiliē. ⁊ lateraneē. in summū pōtificē sub pena suspēsi
ōis / rñdet Nicola⁹ de cusa / q̄ sūt itelligēdi sub pena suspē
siōis ab exercitio iurisdictionis fori exterioris. Et ad rōnē:
curatus manēs curat⁹ pōt excōicari. Rñdet̄. nō est sile: qz
cuiuslibet curato ex iure pure positiuo determinate sūt iste
vel ille oues: sed summo pontifici iure diuino omnes chr̄i
stifideles determinate sunt oues. hinc ipso remanēte non
potest carum cōmunionē priuari. finis.

¶ Sequit̄ libellus de auctoritate eccle
sie seu sacrorū ꝓcilioꝝ eā representantiū / editus a mḡfo Ja
cobo Alman Senonēsis diocesis doctore theologo: con
tra Thomam de viō / qui his diebus suis scriptis nisus est
omnē ecclesie ch̄isti sponse potestātē enervare.

De auctoritate

Primū capitulum: i quo tractat de origine iurisdictionis civilis: vt per eius comparationem notificetur iurisdicctio ecclesiastica.

Utemadmodū deus nature auctor hominē cōdidit cū naturali iure seu potestate ea que sue sustentationi ac cōseruationi necessaria sunt sumēdi / nec non ⁊ ea que nociua sunt repellēdi: ita sup eo iure fūdatur potestas eū qui iniuste aggredit̄ interimēdi / si seruet moderamen inculpate tutelę: quāuis oppositū dogmatizet de auctoritate in suo tractatu de potestate ecclesiastica: cui⁹ rationes nūc omitto / cū nō sit hec materia presentis speculationis. similiter et cōmunitas quelibet aliquoz adinuicē ciuilit̄ cōuersantū (que iuxta dictū Pauli ad Romanos. xij. velut vnū corpus est: cui⁹ singuli alter alterius sunt mēbra) naturalē habet potestatē se non solū in esse / verū etiā in esse pacifico cōseruādi: ad quam spectat eos quoz vita est in perturbationē eius / etiā per mortē prescindere. ⁊ istud deduci potest ex scō Thoma scda scōe questioe. lxxij. Dis enī pars ordinatur ad totum cuius est pars / velut imperfectū ad perfectum. ⁊ si salutē totius corporis expediat abscissio alicuius mēbri: puta quia est putridum / aut ceteroz infectiuū: in toto corpore residet auctoritas illud prescindi. Cū ergo quelibet persona singularis cōparetur ad totam cōmunitatē sicut pars ad totū: ideo si aliquis sit perniciosus in cōmunitate: laudabiliter a cōitate interimif. Et istud idem ostendit sic. Cōmunitas cōfert principi auctoritatē occidendi eos quoz vita in perniciē reipublice cedit. ergo illa auctoritas est per prius in cōmunitate: cū nemo alteri det qd non habet. Et antecedēs notū est / cū princeps a se auctoritatē illā nō habeat / nec habet eā immediate a deo / saltē vt in plurib⁹. Nam vt dicūt doctores presertim Durāndus in tractatu de iurisdictione ecclesiastica: Non est intelligendū q auctoritas regis secularis sit a deo / sic q immediate eam alicui cōmiserit regulariter: s; qz fm rectā rationē quam deus hoibus indidit / est alicui cōmissa. Et non videt̄ cum nō sit a deo immediate cōmissa / a quo sit principi collata: nisi ab ipsa cōmunitate: igit̄ assumptum verum. Ex ante dictis inferuntur aliqua corollaria. Primum est. Primaria potestas iurisdictionis coercitiua etiā vsq; ad mortē infligēdam / non est cōstitutū ad ei⁹ iustitiam

tutionem pure positiuam / quauis eius communicatio certe persone / utputa regi aut certis personis de cōmunitate paucis aut pluribus qui eā regant aristocratically aut timocratically / sit positiuam . Et istud manifeste ostenditur / qz hoc preceptum non occides / cū sit de iure naturali / ab eo nullus potest excipi casus per quodcunq; ius positiuū saltem humanū / cum humana potestas supra ius nature non existat. ergo primaria potestas occidēdi non est positiuam humana / sed naturalis. Secundum corollarium est. Nulla cōmunitas perfecta hanc potestatem a se abdicare potest : sicut nec singularis homo quā habet potestatem ad se conseruandū : immo nec ea priuari potest nisi a deo. et huius sentētie videtur esse glossa. xxij. questione. iij. in capitulo ostendit. in qua sic dicitur. Populus bñ habet iurisdictionē / licet dicat lex qz trāstulit ius suum in imperatorē . Nā si ciuitas vel populus non haberet iurisdictionem / quare puniretur propter defectū iudicis? ut. xxij. questione secunda capitulo dominus. vbi dicit: Ciuitas plectenda est que vel vindicare neglexerit quod a suis improbe factum est / vel reddere quod per iniurias ablatū est. Tertium corollarium. Tota cōmunitas potestatem habet super principem ab ea constitutū : qua eum / si non in edificationē / sed destructionem politie regat / deponere potest : alias nō esset in ea sufficiens potestas se conseruādi . Et ista potestate Balorum cōitas quondā vsa / regē suum deposuit non tām pro criminibus s̄ pro eo qz tātō regimini inutilis esset : ut habet glossa in capitulo alius . xv. q. vj . vbi dicit qz Zacharias pōtifex regē francoꝝ deposuit. h̄ glossa. i. deponētib; consensit. hac eadem potestate vsi filij israel recesserunt a Roboā / qui erat salomōis naturalis successor : eligētes in regē super se Hieroboam : ut patet. iij. Regum. xij. Et quia super aliquem populū a deo acceperint aliqui iurisdictionē ciuilē immediate / ut videtur pbabile de saule et dauid : nihilominus semper toti cōitati fuerunt subiecti casu quo in destructionē eius regimē eorū esset. ¶ Quartū corollarium. Non ideo dicitur politia aliqua regalis qz vnicus ei presit / qui sit tota cōitate in iurisdictione maior / nec ei quouis mō subiectus : sed solū ppter hanc causam qz vnicus preest qui in quēlibet alterū de cōitate iurisdictionē habet / et est eo superior. et hoc minime reperitur in politia timocratica aut aristocratica. Nec cōueniēs foret aliquē vnum taliter cōitati presici qui eēt ea tota in oī casu superior / nisi talis foret indeuiazibilis / quēadmodum de christo censetur / qui cōitatē regere posset scdm voluntatē / et non scdm legē : et tūc esset politia illa perfecte regalis. ¶ Quintū corollarium est. falsum est illud Scoti distinctionis. xv. q. iij. qz nō licet

De auctoritate

quēdā occidere auctoritate publica nisi in casib⁹ exceptis a deo ab isto precepto / nō occides. si em̄ intelligat de exēptione facta per ius diuinū positiuū / qualis erāt iudicia veteris testamēti / sicut videtur pretēdere: tunc tēpore legis nature non licuisset quēdā interficere / cū tunc nōdū esset ius diuinū positiuū . nec gentilibus tpe legis moysaice licuisset aliquē interimere / cum eis illa lex non esset data. Similiter in lege euāgelica nō esset principibus licitum aliquē ad mortem dānare / saltē nisi pro homicidio / cū lex vetus sit reuocata / et euangeliū nullū excipiat casum / nisi dixeris homicidiū exceptū fuisse Matthei. xvi. Omnes qui gladiū acceperint / gladio peribūt. Si autem intelligat de exēptis a deo per ius naturale: non facio difficultatē. sed tūc nulla est eius probatio ad probandum q̄ pro simplici furto non licet interficere. Ex oibus his facile est videre quō potestas qua rex utitur / est ptās cōmunitatis. hinc auctoritate publica dī agere. ⁊ hāc ob rē Guillelmus parisiensis dicit dñum p̄cipū esse ministeriale. Cōsequenter facile est videre q̄ principatus regalis ⁊ principatus aristocraticus ⁊ principatus timocraticus non differunt inter se q̄ sint diuerse potestatis / cū idem obiectū penitus habeant: s̄ propter diuersitatē subiectorum. Sed quia de hac potestate civili in hoc tractatu nihil intendo principaliter dicere / propterea hec sufficiant.

¶ Secundū cap. in quo ostenditur aliā esse potestatē nō naturalem nec humanitus instituibilem.

Um christifideliū collectio non sit solū corp⁹ politicū / ⁊ ad finem naturalem ordinatū / quī est viuere secūdum virtutē / verumetiā est corpus mysticū christi / et ad finē supernaturalē vitā sc̄z eternam ordinatum: ad eius consecutionē legislator de medio nostri suscitatur iuxta vaticiniū moysi / christus sc̄z / legem gratie et libertatis tulit: et potestatem instituit nō ad corpora occidēda / qualis est potestas civilis: (q̄ nō querit mortē peccatoris / sed magis vt viuat et cōuertatur: nec venit perdere quēdā / sed potius singulos viuificare) sed ad compellēdum fideles legē euāgelicam conseruare / alterius pene metu / sc̄z spiritualis coercuit. De cuius ptātis integritate duo sunt. Primum est auctoritatiue posse ius dicere siue diffiniendo / siue aliquid quod p̄ferat multū ad consecutionē finis / statuendo. Scdm̄ est posse dictū ius non obseruantē / aliqua mulctare pena. Hec aut potestas nō est naturalis: sed positia: nō ab hoīe puro aut ab hoibus instituibilis / sed a deo solo. Pro cuius pbatione supponēdum est (quēadmodum optime declarat Herueus in suo tractatu de potestate pa

pe. Aliud est instituere potestatem / et institutum alicui persone conferre. Et istud manifestum est ex priori capitulo / cum populus potestatem occidendi non instituat: quia est naturalis: sed eam principi conferat. Instituire namque potestatem est ordinare quod in civitate sit aliquis potestas / et talis / ad tot casus / ad talem populum: et sic de similibus. Et talis institutio tempore precedere potest communicationem certe persone. Potestas autem talis potest conferri alicui dupliciter. Uno modo quod conferat determinate persone: ut cum rex Petrum aut Guillelmum instituit alicuius civitatis ballivum. Alio modo non determinate persone: sed persone determinate conditionis: ut si rex institueret aliquam potestatem jurisdictionis in aliqua civitate / ordinando quod quicumque a talibus eligeretur / eam consequeretur: talis electio est dispositio ultimata ex parte recipientis / que facit eum capace talis potestatis ex antiqua institutione principis. Istis suppositis / probatur quod a solo deo est hec potestas instituibilis. Nec potestas non est instituibilis nisi vel a papa / vel a communitate christiana / vel a deo. Sed primo quod non possit institui a communitate christiana / probatur sic / scilicet propria auctoritate: quia talis potestas includit aliquid quod humanam potestatem excedit: puta posse relaxare aliquid de pena debita in foro dei: posse aliquem reddere incapace (quantum ad deum) suffragiorum ecclesie: et multa alia. ergo a communitate christiana institui non potest. Et quod a papa institui non possit / manifeste patet ex hoc quia prius scilicet natura est illam potestatem esse quam aliquem esse papam. Corollarie sequitur quod nec ista potestas ab homine puro aut hominibus destitui potest. Secundo sequitur corollarie quod potestas ecclesiastica de qua nunc loquimur / est potestas coercitiva / immediate a christo instituta / que valet exerceri in alterum etiam inuitum ad dirigendum subditos in finem beatitudinis eterne / velut in finem proximum et principaliter intentum. Consequenter ex dictis multiplex haberi potest differentia inter potestatem ecclesiasticam jurisdictionis in foro exteriori / et potestatem laicam. Prima ex parte institutionis / cum una sit naturalis quantum ad institutionem: altera supernaturalis. Secunda ex parte finis. Una est ad finem naturalem: altera ad finem supernaturalem. Tertia ex parte penarum que infligi possunt per has potestates: quia per unam corporalis pena duntaxat / per alteram vero spiritualis precise. Quarta ex parte subiectorum: quia unum capax est etiam infidelis: alterum vero nullus capax est nisi sacro baptismo regeneratus / etiam una / scilicet temporalis / in infideles exerceri potest: altera in solos fideles: ut infra patebit. De alijs autem potestatibus ecclesiasticis a coercitiva / quas optime declarat Joannes de parisius / et consequenter Petrus de aliaco / in hoc tractatu nihil dicere intendo. Tertium corollarium.

De auctoritate

Deiavit a fide Marsili⁹ de padua/ oēm coercitiuā iurisdictionē ab ecclesiasticis auferens: vt videre est in suo tractatu qui in quibusdā voluminibus defensoriū pacis intituatur. Quartū corollariū. Potestas ecclesiastica in se cōsiderata/ nullatenus ab hominib⁹ restringi potest. si enī ab ipsis nō sit instituibilis/ nec destituibilis: nec ab ipsis fieri potest q̄ in aliquos act⁹ non possit in quos poterat prius. Et istud corollariū bene tractat Joannes de gersono cōsideratione septima de ptāte ecclesiastica. Et q̄ hec certa sunt/ nō curauī auctoritatū aut rationū numero munire.

Tertium capitulum in quo ostenditur ad que se extendat hec potestas.

Anta est inter doctores cōtrouersia de plenitudine huius potestatis/ et ad que se extēdat: vt pauca sint in ista materia segura: ita q̄ his tēporibus (vt dicit Suillermus Ockā circa finē prime partis dialogi) summe necessariū foret q̄ per sapiētes iuramentis et horribilibus cōminationib⁹ ad veritatē dicendā arctatos declararent que ad plenitudinē potestatis ecclesiastice spectāt. Quidā enim eā ita ampliant forsitan adulationis causa vt bñficia et priuilegia obtineāt: vt omnino absorpta videatur principū potestas: nec nō ad act⁹ se extēdat in destructionē ecclesie. Quidā em̄ eam dilatant vsq̄ ad dissolutionē matrimonij rati nō cōsummati: vt glossa Joānis Andree in capitulo quod votū. de voto et voti redēptione. libro. vi. et glossa in capitulo ex publico. de conuersione coniugatorum. qui ponit hanc propositionē: q̄ summus pōtifer posset statuere q̄ per secūdum matrimoniū rumpetur prius nō cōsummatū: sicut rumpitur per ingressionē religionis. Que t̄tum periculi cōtineat/ aduertere potest lector. Eiusdē sententie est Panormitanus in eodem capitulo: et cū ipsis deiavit magister Thomas de vio in suis opusculis aureis de diuersis ac curiosissimis materijs. Istud est contra verbū xp̄i Matthei. xix. Quos deus coniunxit/ homo nō separet: nisi fornicatiōis causa. vbi hominē potestatē dissoluendi matrimoniū denegauit. Secūdo si dissolui posset sine ingressu religionis/ non est verisimile quin hoc cōperiri possit ex sacris litteris: quēadmodū de matrimonio iter infideles altera partiū cōuersa ad fidem. Tertio summus pōtifer non potest debitore absolue re inuito creditore. si enim oppositū dicatur/ creditorum multi ad ipsum currerēt pro absolute. ergo nec potest mulierem ab obligatione qua est obligata viro/ absolue. Et hāc partē pro indubitata tenet Scot⁹. xxxi. distinctiōe quarti. et Petrus de palude. xxvij. eiusdē. Sed pro priori

parte arguitur / vt magis pateat veritas. Dissoluitur matrimonium ratum non consummatum per votum solenne religionis. sed voti solennitas non ex iure diuino / sed humano est : vt patet per capitulum preallegatum quod votum. in quo dicitur: Voti solennitas ex sola constitutione ecclesie est inuenta. ergo ex statuto humano dissoluitur matrimonium. Secundo / si votum solenne ex statuto diuino dissolueret matrimonium non consummatum: a fortiori illegitimaret iure diuino ad matrimonium sequens. Minus est enim illegitimare quam contractum dissoluere: cum primum possit ecclesia / et non secundum. Sed falsitas consequens ostendit: quia si illegitimaret iure diuino / non posset summus pontifex nec ecclesia tota dispensare cum illo qui vouit solenniter / in quocumque casu: cum non possint contra ius diuinum. Tertio / matrimonium contractum et ratum solum significat coniunctionem christi et anime fidelis: que dissolubilis est: ergo illud matrimonium est etiam dissolubile. Si dicatur quod significat etiam coniunctionem christi et ecclesie indissolubilem: vt dicit magister sententiarum dist. xxvj. quarti: consequenter et Richardus: Contra. sequitur bigamiam contrahi si vxore prima mortua ante consummationem / contraheret cum secunda: vel econuerso si aliquis aliquam cuius vir mortuus est ante consummationem / in vxorem duceret. hoc autem est contra capitulum debitum / de bigamis non ordinandis. Probatum tamen sequela: quia ratio bigamie est defectus sacramenti: quia non est vnicus vnus: sicut christus vnus vnice coniunctus est ecclesie. ¶ Ad primum istorum respondet: bene verum est quod modus per quem solennizat votum / est ex statuto et determinatione ecclesie: non tamen sequitur effectum sequentem ad votum solenne per quod vouens moritur civiliter / esse de statuto ecclesie. ¶ Ad secundum quod est forte ad probandum quod in voto solenni non cadit dispensatio: videtur mihi dicendum quod votum solenne iure diuino tantum illegitimatur quod diu obligat: ita quod si tentet contrahere secluso quocumque statuto humano / non contraheret. Sed quia potest emergere casus in quo amplius non obligat / et tunc cessat illegitimare: sic papa non dispensat: nisi capiendo dispensare vt tamen valet sicut ius declarare. ¶ Ad tertium dicitur primo quod consequentia prima nihil valet. in statu enim innocentie matrimonium cum non esset sacramentum / non significasset aliquam coniunctionem indissolubilem: et tamen non fuisset dissolubile. ¶ Dicitur secundo quod antecedens est falsum: immo significat coniunctionem christi et ecclesie: vt habet magister sententiarum dist. xxvj. quarti: et Richardus consequenter: quibus tamen apud Richardum non tam perfecte sicut matrimonium consummatum. ¶ De vltimo quod consequentia non valet qua infertur bigamiam in illis casibus contrahi: et hoc solum quia ecclesia non statuit quod contrahat. Contrahit enim solum per diuisionem car-

De auctoritate

nis pluribus/vel alicui que diuisit pluribus. Aliqui istā potestatem extēdūt ad infideles: vt Panormitanus in capitulo nouit. de iudicijs. dicēs q̄ per istā potestatem ad precepta legis nature saltē cōpelli possunt. sed oppositū istū habetur ex capitulo Saudemus: de diuortijs. vbi dicit̄ eos constitutionibus canonicis minime arctari: iuxta illud apostoli: Quid em̄ ad nos de his q̄ foris sunt iudicare? Arctaretur em̄ constitutionibus ecclesiasticis precipiētibus ea que sunt iuris naturalis/ sub cēsuris. Sc̄do/ cum excommunicatio non sit aliud q̄ a consortio fidelium et participatio ne sacramentorum separatio: sequitur infidelē excommunicari nō posse. et si in oppositū allegetur illud christi Matthei. xvi. dictū petro cū ei p̄missa fuit hec potestas: Quodcumq̄ ligaueris super terrā/ erit ligatū et in celis: et quodcumq̄ solueris super terrā/ erit solutum et in celis. et illud Matthei. xviii. Quecumq̄ alligaueritis super terrā/ erunt ligata et in celo: et quecumq̄ solueritis super terrā/ erunt soluta et in celo. In quibus auctoritatibus dicitur quodcumq̄ et quecumq̄ vniuersaliter. Respondetur q̄ vtraq̄ auctoritas de fidelibus intelligenda est. De his auctoritatibus infra magis patebit. Aliqui ad peccata secretissima cordis eā extendi volūt: vt glossa in clementina de hereticis. Oppositū istius ab omnibus ferme doctoribus tenetur. Et pro maiori elucidatione supponēdum est esse quoddam peccatū quod in solo consistit actu interiori/ cū scilicet ad nullū opus exterius sit progressio. Aliud est peccatū ad opus vsq̄ exterius p̄grediens: et istud est iterū duplex. Est quoddā qd̄ non est peccatū ex opere exteriori ad qd̄ progreditur/ sed solum ex mala relatione interiori: vt est dare elemosynam p̄pter malum finē. Est aliud qd̄ est peccatum ex opere exteriori/ qz sc̄z prohibitū est. Et istud multiplex est/ quoddā est qd̄ iuridice probari pōt factū esse: sc̄z per duos vel tres testes: et etiam actor ipsius peccati. Est aliud qd̄ iuridice p̄bari potest: sed actor nō: vt cum reperitur trucidatū corpus/ sed cū trucidaretur/ nullus presens erat. Est aliud qd̄ nec iuridice p̄bari potest/ nec eius actor/ propter defectū testium ad vtrūq̄. ¶ Secundo supponendū est q̄ ecclesiastica potestas non solū est ad infligendū penam p̄ crimine preterito p̄bato/ sed ad statuendū aliquid sub pena: quod quidē statutū solum respicit futura. de constitutionibus capitulo cognoscentes. eodem titulo/ capitulo ultimo. cuius transgressor eo facto q̄ transgreditur / penā illam incurrit: vt videre est in plerisque statutis. ¶ Istis suppositis dicitur primo q̄ ecclesia nihil potest super peccata cordis/ et que ad actum exteriorē non sunt p̄gressa. Et addit Durandus. xvij. dist. quarti. Non solum propter defectum co-

gnitionis / sed propter defectum iurisdictionis. ea enim de
 suo reseruauit iudicio / qui scrutatur corda & renes: homi-
 nibus autem ea que foris sunt / dedit iudicare. et sententia
 Durandi multum apparentie habet: quia si hoc non esset
 propter defectum iurisdictionis / sed cognitionis: ecclesia
 ad minus posset in illa statuendo / sicut in opera exteriora
 futura que nunquam probari poterunt propter defectum tes-
 tium. Pro actu enim exteriori quibus occulto incurritur pe-
 na iuris: ut regulariter tenent doctores / nominatim de pa-
 lude. xiii. distinctione quarti. Tunc probatur ista proposi-
 tio. Primum per parabolam saluatoris Matthei. xiii. de ziza-
 nis / ubi secundum expositionem doctorum prohibentur mali sub
 nomine zizanie intellecti / eradicari per censuram excoica-
 tionis / quando a bonis intellectis per frumentum / cognosci
 non possunt. Secundo per capitulum cogitationis. de pe-
 nitentia distinctione prima. Cogitationis penam nemo pa-
 tiatur. ubi glossa: ab hominibus: sed bene a deo. Adduci pos-
 sent ad hoc probandum plura capitula / ut capitulum si-
 cut tuis litteris. de simonia. capitulum tua nos. eodem ti-
 tulo. capitulum erubescant. xxxij. distinctio. capitulum con-
 suluisti. secunda questione quinta. ¶ Secundo dicitur: si pro-
 cedatur ad peccatum exterius / quod quidem opus non est
 malum nisi propter malam relationem interiorē: ad tale
 peccatum non extenditur ecclesiastica potestas iuridica.
 Cum enim non sint illa opera prohibita secundum suam substan-
 tiam / sed solum secundum interiorē relationem / ad quam puniē-
 dam non extenditur ecclesiastica potestas: nec extenditur
 ad illa peccata. Secundo probatur idē. non potest etiam
 ex natura operis / et non solum ex defectu testium probari
 opus illud peccatum esse / nisi de relatione probaretur: er-
 go sicut relatio ecclesiastice non subicitur potestati: ita nec
 peccatum illud. ¶ Tertio dicitur quod ecclesiastica potestas
 extenditur ad peccatum iuridice notum / cuius actus actus
 iuridice ignotus est. probatur per capitulum quidam malis
 signi spiritus. v. questione. j. ubi de quodam qui contra ca-
 storum notarum ac responsalem apostolicum nocturno si-
 lentio in publico ciuitatis loco contestationem posuerat /
 in eius crimina loquentem: dicit Adrianus papa. Qui si
 non exierit / neque publice confessus fuerit: quisquis ille sit
 qui hoc agere presumpserit: vel consensum tante iniquita-
 tis consilio prebuerit: ex dei et domini nostri Jesu christi
 spiritu diffinimus ut sancti eius corporis & sanguinis par-
 ticipatione priuatus sit. et iste est vnus casus apud guillel-
 mum Ockam in tertia parte sui dialogi: in quo recurrens
 dum est ad potestatem ecclesiasticam in crimine civili.
 ¶ Quarto dicitur quod ad peccata exteriora que secundum se sunt

De auctoritate

prohibita / Quis non iuridice possint probari propter defectum testium / nec actor: extenditur hec potestas statuendo. Probatur ex capitulo porro. de sententia excommunicationis. in quo dicitur eos qui manus violentas in fratres suos iniecerunt / qui non convicti / sed priuatiu veniam postulant / esse monendos vt satisfaciant his quos leserunt: et apostolice sedi se presentent: cum ab alio sine speciali mandato absolui non valeant. ergo illi sunt excommunicati. Absurdum enim foret dicere eum qui violentas iniecit in clericum manus quis secrete / non esse excommunicatum. Et in omnibus istis de iuridica potestate loquor / que foris exterius respicit.

¶ Capitulum quartum: in quo ponuntur obiectiones ad ista: et soluuntur.

¶ Contra primum istorum quattuor dictorum obijciunt. habens solum peccata cordis / vt statuti ecclesie Omnis vtriusque sexus / teneat in paschate confiteri ea: et si non confiteatur / incurrit censuram excommunicationis: vt patet ex dicto capitulo: ergo potestas ecclesiastica ad illa cordis peccata extenditur. ¶ Secundo / inquisitor fidei omittens procedere contra hereticos / sine quocumque actu exteriori incurrit censuram excommunicationis: vt patet in clementina multorum. de hereticis. et glossa ibidem / hic patet aperte quod constitutio militantis ecclesie ligat crimen omnino occultum / ad penas suspensionis et excommunicationis. et ad hoc inducit capitulum primum de statu monachorum eodem libro. §. quia vero. vbi de monachis discurrentibus per curias principum dicit: Quod si vt suis prelatibus aut monasterijs damnum aliquod inferant / ad dictas curias se transferre presumpserint: excommunicationis sententiam eos incurere volumus ipso facto. hic non excommunicantur pro eo quod ad curias principum se transfulerunt / sed quia intendunt prelato aut monasterio damnum inferre. et sic pro solo actu interiori. ¶ Tertio arguitur. Si ecclesia alicui precipiat sub pena excommunicationis quod aliquam accipiat in uxorem: eam scilicet cum qua prius contraxerat sponsalia: et proferat illa verba exterius / et non consentiat interiori: videretur excommunicatus / cum non accipiat eam in uxorem: et hoc est propter omissionem solius actus interioris: ergo etiam pro solo actu interiori excommunicari potest. ¶ Deinde arguitur contra tertium et quartum dicta / primo per capitulum sicut de tuis litteris. de simonia. in quo dicitur: Illos autem qui dederunt pecuniam vel etiam receperunt / in tantum constat esse culpabiles quod si eorum excessus esset ecclesie manifestus (que non iudicat de occultis) pena canonica est

sent feriendi. ergo si non sit manifestus non sunt feriendi. Et in capitulo erubescant. xxxij. distinc. in quo de presbyteris diaconis et subdiaconis qui mulierculas non abiescerunt dicitur qd sunt excludendi a suorum gradu dignitate: statim subiungitur. De manifestis quidem loquimur: secretozum autem deus et cognitor et iudex est. ¶ Secundo arguitur. Matthei. xvij. vbi instituta est hec potestas ecclesiastica datur forma s'm quam sit ea vtendum. s; sic est qd ibi precipitur reum esse ecclesie denunciandum et conuincendum per duos vel tres testes: ergo non extenditur hec potestas ad ea peccata exteriora que probari non possunt. ¶ Ad primum istorum dicitur primo qd confiteri est actus exterior: et sic preceptum illud non fertur immediate et per se super actum interiozem: Quis feratur super exteriorem qui est de actu interiozi. Dicitur secundo s'm Durandum qd preceptum ecclesie principaliter fertur super communicationem quam constat actum exteriorẽ esse et in foro exteriori cognoscibilem | qz ad digne communicandum iure diuino prerequiritur omnium mortalium confessio: et sic preceptum ecclesie non fertur per se super actum illum confessionis sacramentalis sed solum per accidens. ¶ Ad secundum dicitur qd inquisitor fidei non excommunicatur pro actu interiozi: sed pro omissione actus exterioris: que iuridice sicut actus cuius est priuatio | certum est ex se probari potest. ¶ Ad tertium dicitur qd in illo casu non incurrit sententiam excommunicationis cum nihil agat nec committat qd iudicio ecclesiastico subicit: eodem modo sicut nec ille qui in paschate sumeret eucharistiam non preuia sufficienti dispositione non veniret arcendus ab ingressu ecclesie s'm tenorem illius statuti: Omnis vtriusq; sexus. Ad primum argumentum contra vltimum dictum dicitur qd illa capitula intelligenda sunt de pena ab homine inferenda. Sunt enim canones quidam qui non sunt sententie late: sed ferende: qd. s. transgressoribus non infligit eo facto pena: sed declaratur infligenda per iudicem. et horum transgressores non subiunguntur illi pene nisi notorij sint. Et quis glossa ex capitulo erubescant. fundet argumentum pro opinione eorum qui dicunt qd occultum delictum non irrogat irregularitatem: oppositum tamen huius opinionis satis determinatum est ex capitulo Questum. de temporibus ordinandorum. vbi dicitur: Si proposita crimina: puta adulterium | periurium | homicidium | falsum testimonium | ordine iudiciario comprobata | v' alias notoria non fuerint: non debent hi preter reos homicidij post penitentiam in iam susceptis ordinibus impediri. ergo homicide incurrunt irregularitatem: quibus non sint

De auctoritate

notorij. ¶ Ad secundum ex textu euangelico eodem modo dicendum est q̄ processus ille intelligitur de eo qui per iudicem et nominatim feriendus est pena ecclesiastica. ¶ Ista requirerēt maiorem processum: sed quia solum accidentia sunt / et non essentialia principali proposito omitto.

¶ Quintum capitulū de his qui nimis restringunt istam potestatem.

S aliquib⁹ mirum in modū restringitur hec potestas. dicunt enim aliqui eam solum extēdi ex institutione christi ad punienda peccata in rebus pure spiritualibus / puta que propria sunt legi euangelice: vt sunt peccata cōmissa contra articulos et sacramenta: et non ad peccata que sunt contra legem nature / saltem nisi casualiter. ⁊ huius sententie videtur esse Guillelmus Ockā circa finem sui dialogi / etiam in prima parte eiusdē libri libro. vi. capto. viij. vbi dicit: Spiritualia sunt illa que religioni christiane sunt propria: que in nulla alia secta sunt reperta / nec ad legem nature spectantia: sicut que pertinent ad sacramenta ecclesiastica dispensanda / et ad causas fidei determinandas. Eiusdem sententie est Joannes de Bersono lectiōe quarta de vita spirituali anime / vbi dicit q̄ in terris subiectis imediate summo pontifici quātū ad temporalitatē / pro peccatis cōmissis contra legem nature non sunt homines feriendi pena ecclesiastica / sed laica. Videtur mihi tamen saluo meliori iudicio / hanc potestatem ad quecūq; mortalia notoria iuncta contumacia extēdi. Probat̄ur primo ex ca. nouit. de iudicijs. vbi dicit Innocentius tertius scribens prelat̄is per franciam constitutis: Non enim intendimus iudicare de feudo / cuius ad ipsum scilz regem spectat iudicium: sed decernere de peccato / cuius ad nos pertinet sine dubitatione censura / quam in quēlibet exercere possumus et debemus. Et notum est q̄ ibi loquitur de peccato cōmisso ex detentione rei aliene. ¶ Secundo probatur ex auctoritate xp̄i / Matthei. xvij. vbi sicut infra probabitur / fuit instituta hec potestas ecclesiastica: Si peccauerit in te frater tuus / corripe eum inter te et ipsum solum. si te audierit / lucratus es fratrem tuum ⁊c. In qua auctoritate nulla fit distinctio huius vel illius peccati / sed indifferenter de omni mortali loquitur. et q̄ solum de mortali loquatur / satis notū est per hoc q̄ subditur / si te audierit / lucratus es animā eius. per veniale enim nullus est perditus. ergo pro omni mortali si ad fraternam correctionem non emendetur / est denuncianda ecclesie: et si ecclesiam non audierit / ex cōmuni-

Adus: et per consequens ista potestas ex ordinatione chris-
 ti ad quecumq; peccata mortalia saltem notoria extendi-
 tur. et meo iudicio multum ponderanda est illa auctoritas.
 Tertio arguitur quia Paulus excommunicauit fornicari-
 um publicum. i. ad Corinthios. v. et in eodem caplo di-
 cit: Si quis nominetur inter vos fornicator/ aut auarus/
 aut idolis seruens/ aut maledic⁹/ aut ebriosus/ aut rapax:
 cum huiusmodi nec cibum sumere. Quarto arguitur ex ra-
 tione quam sumit Durandus ad hoc probandum/ et etiam
 ea utitur sanctus Thomas in libro de regimine principum.
 Cuius est considerare finem: eius est et iudicare de his que
 debent ordinari ad finem: quia ratio eorum que ordinan-
 tur ad finem/ sumitur ex fine. debet enim intendens aliam
 quem bonum finem/ eligere ea que sunt congrua fini/ et tol-
 lere ea que finem impediunt: uerbi gratia. medicus consi-
 derat sanitatem corporis: et suum est considerare de his
 que conseruant sanitatem/ et de his que impediunt. sed
 omnes actiones humane debent ordinari ad consequen-
 dam vitam eternam. cuius ergo vel quorum est considera-
 re de salute anime et de spiritualibus/ eorum est iudicare
 de quibuscumq; actionibus per quas deuiant aut deuiare
 possunt a salute sua circa quamcumq; materiam. et istius sen-
 tentie est Carlerius in tractatu quem compilauit contra
 quosdam errantes in materia clauium/ ultimo corollario:
 ubi dicit quod extenditur clavis ecclesiastica ad cogendum
 pure laicum ad soluendum debitum/ vel cedendum bonis.
 Sequitur corollarie et dicitis quod extenditur hec potestas
 ad cogendum eum qui vendidit ultra iustum pretium/ qui
 uis non ultra dimidium iusti pretij/ ut restituat. Quis dubi-
 tat talem venditorem esse obligatum ad restituendum? et sic
 non restituendo peccat in fratrem: et per consequens cum
 eo procedendum est secundum preceptum euangelicum/ si pecca-
 uerit in te frater tuus/ preallegatum. Istud corollarium est
 de mente Panormitani in ca. in ciuitate. de usuris. ubi di-
 cit. potest compelli clericus ad restituendum id quod ha-
 bet ultra iustum pretium in foro contentioso. et statim sub-
 dit. Idem puto de laicis saltem in foro ecclesiastico. et ibi lo-
 quitur de eo qui habet ultra iustum pretium/ sed citra dimi-
 dium iusti pretij: ut satis patet legendo. Et si contra ista di-
 cat aliquis/ sequeretur quolibet peccare qui conueniret pro-
 ximum coram iudice laico de actione in qua consistit pecca-
 tum mortale. Consequentia tenet: quia quilibet talis con-
 trauenit huic precepto/ Si peccauerit in te frater tuus et c.
 Secundo sic. corollarium illatum in fine est contra capi-
 tulum. cum dilecti. de emptione et venditione. in quo uidetur
 dici emptionem minus iusto pretio tenere/ dummodo non sit

De auctoritate

minor dimidio iusti pretij. Ad primū negat seq̄la. dico enī
quālibet partē illi⁹ precepti. Si peccauerit in te frater tu
us (continet enim tria partialia precepta) esse precepti af
firmatiui: ⁊ obligat solū pro tēpore pro quo non potest alie
ter retrahi frater a peccato: ⁊ sic si possit retrahere per cō
uentionem corā iudice laico pure laicum. non obligatur
pro tunc ecclesie denūciare. Propterea ecclesiasticus nō
debet attētare vsū huius potestatis in pure laicum pro
peccato ciuili quādo iudex laicus est paratus exercere su
am potestātē in illum: ne videatur hec potestas introdu
cta esse in grauamen principū laicorum. Sed quādo des
est laicus iudex. aut si non desit. non potest: aut si possit
non vult: ex precepto christi ad potestātē ecclesiasticam
recurrendum est. Ad secundum dicitur q̄ in illo capitulo
non dicitur emptionem citra iustū pretium. sed supra dia
midium iusti pretij esse validam: et non esse cogendū em
ptorem ad supplēdum iustum pretium: sed solum dicitur
emptonē citra dimidium iusti pretij esse rescindendam.
aut emptorem cogendū esse ad supplēdū iustum pretiū.
ex quo non sequitur q̄ si sit supra dimidiū iusti pretij. non
sit cogendus. Notandum est tamen q̄ hac potestate non
est vtendum in aliquam personam nisi tribus istis concur
rentibus: quēadmodum optime deducit Carlerius in tra
ctatu de punitione criminū publicorum ecclesiasticorum
contra bohemos. Primū est iurisdictio. Secundū est con
uictio. Tertium pax salua. et istud tertium satis patet ex
parabola saluatoris Matthei. xiiij. de zizania ⁊ frumento.

¶ Sextum capitulum: in quo ostendit̄ qui
bus immediate sit collata suprema potestas
ecclesiastica a christo.

Consequenter vidēdum est quibus sit imedia
te collata hec potestas ecclesiastica. ⁊ sit prima
propositio. Immediate a christo collata ē pe
tro primo summo pontifici. Probat̄ primo:
qz Matthei. xvi. postq̄ petrus christo sciscitā
ti: Vos autē quē me esse dicitis? respondisset:
Tu es christus filius dei viui. aliquibus interpositis dixit
ei christus: Dabo tibi clauēs regni celorū: et quodcūq̄ li
gaueris sup terrā. erit ligatū ⁊ in celis: ⁊ quodcūq̄ solue
ris super terrā. erit solutum ⁊ in celis. ergo christus cum fi
delis sit. et seipm negare non possit. aliquādo cōtulit cla
ues regni celorum beato petro: inter quas ponitur pote
stas illa coercitiua. ¶ Secūdo patet: qz a christo dictū est
beato petro: pasce oues meas: pasce agnos meos. Joā. vi
timo. super quibus verbis dicit glo. ordi. pascere est credē
tes ne deficiant confortare: terrena subsidia si necesse est

prouidere: exemplum virtutum prebere: aduersariis obistere:
 peccantes corrigere. et istud vltimū notum est quod ad hanc
 coercitiuam potestatem spectat. et in hoc conueniunt satis
 singuli doct. dicentes christū tunc eum fecisse suum gene-
 ralem vicarium: et ad hoc adducunt innumeras auctori-
 tes. ¶ Secunda propositio. Christus hanc potestatem im-
 mediate contulit ecclesie: capiēdo ecclesiam pro collectio-
 ne omnium fidelium: siue pro collectione omnium prelatorum
 maiorum et minorum qui succedunt apostolis et discipulis
 siue pro concilio generali ecclesie representate. probat per
 illud christi Matthei. xvij. preallegatum. Si peccauerit in-
 te frater tuus etc. vbi precipit christus nolentem corrigi ad
 fraternam correctionem denūciari ecclesie: et si ecclesie mo-
 nitioni non obtemperet. excommunicandum. Et dat ecclesie
 auctoritatem excommunicandi. dicens: Quęcūq; ligaueritis
 etc. Et quod de ecclesia prout est plurimum collectio. intelli-
 gatur. patet ex eo quod postquam dixit. Dic ecclesie: et si non audie-
 rit ecclesiam. sit tibi sicut ethnicus et publicanus: statim
 subiunxit pluraliter: Quęcūq; ligaueritis super terram etc.
 ergo non capit ibi ecclesiam pro vnico supposito. sed pro
 pluribus. Et quod non intelligat de ligatione et solutione in
 foro secreto et penitentiali. vt dicit de palude in suo tra-
 ctatu de ista materia. manifeste patet ex precedentibus.
 nam in foro secreto nullus debet peccatum alterius defer-
 re seu reuelare nisi quando esset peccati proprii circumstan-
 tia mutans speciem. et non posset proprium confiteri sine re-
 uelatione alieni. Sed xps iniungit ibi alienum peccatum deferri
 et reuelari: et eum cui est peccatum. ligari aut solui. quod loquitur de
 ligatione et solutione in foro publico et exteriori. Scđo proba-
 tur per illud quod scribitur Actuum. xv. in quo ca. narratur quomodo
 in concilio apostolorum et seniorum proposita fuit questio de
 cessatione legalium. et an conuersi ex gentibus circumciden-
 di essent. Placuit apostolis et senioribus cum omni eccle-
 sia eligere viros ex eis: et mittere antiochiam cum Paul-
 o et Barnaba. Judam qui cognominabatur barsabas. et Sy-
 lam: viros primos in fratribus. scribentes per manus eor-
 rum: Apostoli et seniores fratres etc. et aliquibus interpos-
 itis subiungitur conclusio illius concilij: Visum est spiri-
 tui sancto et nobis nihil imponere vltra vobis oneris quam hec
 necessaria vt abstineatis vos ab imolatis simulachrorum. et
 sanguine suffocato. et fornicatione. Vbi non dicitur Petrum
 hoc imposuisse quis esset presens. sed totum apostolorum et se-
 niorum concilium. ergo penes ecclesiam est potestas statuē-
 di seu precipiendi que ad potestatem iurisdictionis spe-
 ctant. Tertio probatur auctoritate Gregorij que ponitur
 in ea. sicut scđi. Sicut scđi euāgelij quatuor libros. sic quatuor

De auctoritate

suorum concilia suscipere et venerari me fateor: Nicenā: Constantinopolitanā: Ephesinā: et Chalchedonēse. et in fine red-
ditur causa: quia dñi vniuersali sunt cōstituta p̄sensu: se et nō
illa destruit: quisquis presumat absoluere quos ligant: aut
religare quos absoluunt. Non dicitur enī: quia dum petrū
aut summi pontificis consensu cōstituta sunt: nec dicitur
quos summus pontifex ligat: sed quos patres ligant. Ad
hoc est ca. decreuit. lxxxviii. distinc. vbi dicitur: Decreuit
sancta synodus. et non dicitur: Decreuit summus ponti-
fex: ad denotādum quod auctoritas diffinitiuā apud synodū
residet. et ca. nimis. de iureiurando. vbi summus pontifex
auctoritate sacri concilij: et non auctoritate propria precipit
ne clerici personis secularibus prestare iuramētum fi-
delitatis cogantur: a quibus nil temporale obtinēt. Quar-
to ecclesia potest elargiri indulgentias: quod spectat ad
claves fori exterioris: ergo ecclesia habet illas clauēs. pro-
batur antecedens. Dantur indulgentie de thesauro ec-
clesie: et non de thesauro pape. ergo ecclesia a fortiori po-
test eas dare q̄ papa. Item potest concilium representās
ecclesiam condere canones sententie late depositionis et
excoicationis: vt patet de carthaginēsi cōcilio octauo: vt
scribit in ca. placuit. viii. q. i. Placuit vt quicūq; ab impe-
ratore cognitionē iudiciorum publicorū petierit: honore
proprio priuetur. Item potest aliquē destituere: quod est
iurisdictionis: vt patet per ca. ex gestis: de clericis nō re-
sidentibus. vbi dicitur: In synodo Anastasius presbyter
cardinalis tituli beati marcelli ab omnibus canonicē est
depositus eo quod parochiam suam per annos quinque cōtra
statuta deseruit. vbi non dicitur a solo papa depositum esse
se. Hanc materiam latissime tractat Sofredus de monte
electo: abbas sancti honorati insule Lirinensis in tracta-
tu quem edidit tempore concilij basilienensis: discurrendo
per singulos iurisdictionis actus: puta per excommunica-
tiones: indulgētias: dispensationes: canonum editiones:
et sic de alijs que ibidem latissime poteris videre. Ex his
omnibus sequitur corollarie conformiter ad Jo. de Berse-
no: quod per hec verba: Dic ecclesie: data est ecclesie et con-
cilio generali cognoscendi potestas. et per verba sequen-
tia: si non audierit ecclesiam et c. data est cognitione pre-
uia sententiandi potestas: et non obtemperantes senten-
tie: pena mulctādi. et per verba sequentia: Quicūq; liga-
ueritis et c. data est primo ecclesie potestas aliquem ligā-
di excommunicatione: et ab eadem soluēdi. Data est secū-
do potestas aliquem ligādi statuto seu precepto: cui obe-
dire tenetur quilibet pro rationabili causa: et p̄ simili cau-
sa eum soluēdi ab eodem precepto. et ibi fundatur pote-

itas dispensandi. Data est tertio potestas aliquem ligandi ad penam temporalem pro crimine: et ab eadem pro rationabili causa soluendi per indulgentiarum largitionem. Data est quarto potestas aliquem alligandi aiarum cure: quam si sumpserit / iuxta dictum sapientis in Proverbijs: Illaqueatus est verbis oris sui: et captus proprijs sermonibus. et eundem pro rationabili causa ab eadem cura soluendi: vt infra magis declarabitur. Et sequitur iterum quod in ecclesia est potestas legislatiua / contra Thomam de viuo suo. xij. capitulo: et istud deducetur infra magis. De potestate immediate data apostolis / loquendo semper de ista potestate iurisdictionis / pro nunc omitto.

¶ Septimum capitulum / in quo comparatur potestas iurisdictionis data ecclesie / ad Petrum siue summos pontifices eius successores quantum ad maioritatem.

¶ Idendum est consequenter ex quo in ecclesia est potestas iurisdictionis ecclesiastica / similiter et in summo pontifice ex christi collatione immediata: quomodo se habet ecclesia ad summum pontificem quantum ad hanc potestatem: vtrum in proportionem equalitatis / aut in proportionem maioris inequalitatis: vel in proportionem minoris inequalitatis: et est materia huius tractatus principaliter intentata. ¶ Pro qua materia supponendum est quod de ratione maioris potestatis multa sunt. Primum / a minori ad maiorem est appellatio. Secundum / constitutus in maiore potest iudicare constitutum in minore. Tertium / potest usum minoris potestatis limitare: et quasdam constituere leges secundum quas tenebitur minor procedere. Quartum / potest constitutum in minori potestate ea priuare exigente delicto. ¶ Secundo supponendum est quod quando comparo ecclesiam seu concilium ad summum pontificem: indifferenter intelligo de ecclesia seu concilio eam representante / non incluso summo pontifice: vtrumputa quod non est: aut si sit / non potest comparere / quia est detentus apud infideles captiuus: aut si possit / contumaciter non vult sufficienter vocatus. ¶ Istis suppositis pono hanc propositionem contra magistrum Thomam. xvij. ca. sui tractatus. Ecclesia siue concilium generale est in hac parte summo pontifice superior. Et quis ista propositio sit per sacra concilia constantiense et basilienense determinata: ita quod sicut sacrum euangelium foret veneranda: quia tamen illa concilia pro tempore determinationis nullius existimat vigoris / contra eum procedam alia via. Primum ostendendo hanc propositionem non esse fictionem nouam: vt dicit ille doctor: sed antiquam

De auctoritate

doctorum sententiam. Augustinus in epistola ad Blossium eleusium / felicem gramaticum / et ceteros / que est inter epistolas. clxij. commemorat de depositione Cecilianus carthaginensis episcopi ab episcopis africanis iuste facta: qui videntes orbem communicare cum Ceciliano / et non cum eo quem instituerant: necnon a transmarinis ecclesijs (que in ordine ad nos sunt citramarine) ad Cecilianum comunicatorias litteras transmitti: elegerunt (dicit Augustinus) vt fertur / ad duas causas agere causam cum Ceciliano apud transmarinas ecclesias: parati ad vtrunq: vt si eum potuissent quacumq: versutia false criminatiois euincere / satiarent plenissime cupiditatem suam. si autem non possent / in eadem quidem peruersitate durarent: sed iam tamen quasi haberent quod dicerent / malos iudices sese perpeffos. que vox est oim maloz litigatoz / cum fuerint etiam manifestissima veritate superati. Statim subdit ad ppositum: Quasi non eis ad hoc dici posset: et iustissime dici: Ecce putem illos episcopos qui Rome iudicarunt / non bonos iudices fuisse. Restabat adhuc plenarium ecclesie vniuersale concilium: vbi etiam cum ipsis iudicibus causa posset agitari: vt si male iudicasse conuicti essent / eorum sententie soluerentur. Ex quibus verbis manifeste sequuntur duo. Primum / qd non solum a sententia summi pontificis / verum etiam a sententia summi pontificis et concilij particularis ad vniuersale concilium appellari potest. Secundum est qd ab vniuersali concilio sententia summi pontificis cum concilio particulari solui potest. Legat igitur et perlegat / et iterum relegat illam epistolam: et non dicet fictionem esse nouam Joannis de Bersono: sed antiquam Augustini veritatem Secundo probatur. Nam in octauo concilio canone. xxi. qui incipit Dominicum sermonem. cuius pars habetur. xxij. dist. cap. diffinimus. dicitur. Vniuersalis synodus cum conuenienti reuerentia qualibet questionem de Romana sede exortam audire tenetur: et in ea proficere: non tamen audacter sententiam in Romanum pontificem dicere. Ecce qd licet omnem questionem de Romana sede diffinire habeat: id tamen cum reuerentia propter eius primatiam facere debet: et hoc vt notissimum est / ad maiorem spectat potestatem. Tertio arguitur auctoritate Damasi pape que ponitur inter epistolas Ambrosij epistola. lxxix. vbi deputati a concilio capuensis ad cognoscendum de Bonoso episcopo in aliquibus accusato / sententiam sciscitati sunt a Damaso papa ex consilio Ambrosij. Respondet igitur Damasus: Sed cum hmoi fuerit concilij capuensis iudicium: vt finitimi Bonoso episcopo atq: eius accusatoribus iudices tribuerentur: et precipue macedo-

nes / qui cum episcopo thessalonicensi de eius factis cognoscerent: aduertimus q̄ nobis iudicandi forma cōpetere nō posset. Nam si integra esset hodie synodus / recte de his que vestrorum scriptorum comprehendit series / decerneremus. Vestrum est igitur qui hoc recepistis iudicium / sententiam ferre de omnibus / nec refugiendi aut elabendi vel accusatoribus vel accusato copia dare. Vicem enim synodi recepistis / quos ad examinandum synodus elegit. Ecce q̄ Damasus papa dicit se nō posse de illa causa cognoscere: de qua posset / si synodus adhuc esset integra. i. non commisisset alijs iudicium. Et q̄ illa verba non sint Ambrosij: patet ex sequentibus. subditur enim. Deniq̄ cum Bonosus episcopus post iudicium vestrum misisset ad fratrem nostrum Ambrosium / qui eius sententiam consuleret / interdictā sibi ecclesiā irrumpere atq̄ ingredi: responsum est ei q̄ nihil temerandum foret / neq̄ contravestram sententiam tentandum aliquid: vt quod videretur vobis iustitie puenire / statueretis / quibus hanc synodus dederat auctoritatem. Hoc de se non dixisset Ambrosius. Sequitur iterum Ideo primum est vt ij iudicent quibus iudicādi data est facultas. vos enim (vt scripsim⁹) totius synodi vice de his decernitis: nos q̄si ex synodi auctoritate iudicare non conuenit. Ex his manifeste patet Damasum papam non solum confessum fuisse concilium esse eo superius in iudicando: sed ⁊ deputatos per concilium in ea causa in qua deputati sunt. Quarto arguitur. Contulit dominus clauēs petro summo pontifici vt signo et figure ecclesie: ergo per amplius ⁊ magis contulit ecclesie. probatur antecedes per Augustinum super Joannem: ⁊ ponitur. xxiiij. q. i. c. quodcūq̄. Petrus quando clauēs accepit / ecclesiam sanctam significauit. Nec valet dicere (sicut dicit Thomas de vico) q̄ hoc est intelligendū ad istum sensum q̄ non solū persone Petri: sed officio suo in eternū duraturo collate sūt clauēs: ⁊ qz officiū Petri ē officiū capitis: qd̄ hz influere in corp⁹ reliquū: ideo officio capitali data / toti corpori data dicunt⁹ ⁊ sūt. p̄bo enī q̄ nō ad illū sensum dicat Aug. clauēs datas esse ecclesie: qz hoc modo clauēs esse datas ecclesie / esset eas datas esse p̄pter ecclesiā finaliter / ⁊ nō ei datas esse formaliter: qd̄ manifeste est cōtra Augustinū dicentē in eodē caplo: Si hoc t̄sum Petro dictum est (puta: Quodcūq̄ ligaueris. ⁊ c.) nō hoc facit ecclesia. vbi pro inconuenienti infert istud p̄ns q̄ ecclesia nō ligat / ⁊ q̄ non soluit. Item idem Augustin⁹ super Joannē super illo verbo: Tu vocaberis cephā. Mutauit ei nomen / et fecit de Simone Petrum. Petrus autē a petra: petra autē ecclesia. ergo i petri nomine figurata

De auctoritate

est ecclesia/ etiam ad istum sensum/ q̄ Petrus et quilibet eius successor vtitur clauib⁹ vice ecclesie vniuersalis quā significat; sicut rex quilibet vice communitatis exercet iurisdictionis actus/ ita q̄ summus pontifex excommunicat/ confert beneficia similiter et indulgentias: et sic de alijs actibus ecclesiastice potestatis auctoritate totius ecclesie. et istud rationabile est ex eo q̄ suffragia quibus priuatur excommunicatus/ sunt ecclesie/ et non summi pontificis. Hinc prelati dicuntur nomine ecclesie/ et non proprio illa auferre. Erit igitur totius ecclesie aliquem posse illozum participatiōe priuare. Hinc dicit quidam doctor Paulum noluisse excommunicare publicū fornicariū (vt patet. 1. ad Corinthios. v.) nisi corinthijs p̄gregatis. vnde sic dicitur. Ego quidem absens corpore/ presens autē spiritu/ iam iudicauit p̄sens eū qui sic operatus est/ in nomine domini nostri iesu christi: congregatis vobis et meo spiritu cum virtute domini nostri iesu Christi/ tradere huiusmodi hominem sathane in interitum carnis. r̄c. Et ita cōcedendum est. Quemadmodū enī deus condēs humanū genus/ indidit ei naturalem potestatem iurisdictionis ad finē naturalē: et non ab aliquo supposito regulariter/ sed a communitate particularibus suppositus est communicata/ qui sunt communitatis ministri in exercitio illius iurisdictionis: vt patet in primo capitulo: ita christus regenerans ecclesiam ad finem supernaturalem/ et istam potestatem positiuam ad illum finem communicauit: quā posset et etiam teneretur (cum non semper possit esse cōgregata) alicui supposito communicare: qui vt minister ecclesie hanc potestatem exerceret. Et sicut communitatem aliquando deus preuenit/ alicui supposito ciuilem potestatem cōicans/ vt moysi super populum israel: ita et ecclesiam preuenit/ positiuā ecclesiasticā potestatem cōmunicando Petro: vt vice ecclesie eam exerceret/ quam ecclesia ei potuisset communicare/ cum prius esset a christo instituta/ et ecclesie collata: vt infra patebit. ¶ Quinto arguitur. Si esset ita pape collata potestas super totam ecclesiam/ q̄ quis eam exerceret i destructionem ecclesie/ et non in edificationem/ et esset toti ecclesie perniciosus q̄tum ad consecutionem finis/ non posset a tota ecclesia puniri: primo politia ecclesiastica nō esset ita bene ordinata sicut politia ciuilis: qz contra bonam ordinationem politie ciuilis foret non posse membrū auferre cuius conuersatio in eius destructionem cederet. Secundo hoc esset i detrimentum ipsiusmet pape: esset enim miserabilior omnibus hominibus si a malo compesci nō posset. ¶ Sexto. Papa est vniuersalis ecclesie filius. ergo ei subiectus. et

nō patet ex Ambrosio in libro de symbolo: Non habebit
 tibi deum patrem / qui noluit hic habere ecclesiam matrē.
 Lauendum est ergo summo pontifici ne ecclesie deneget
 obedientiam. Stultus enim homo despicit matrem suā:
 et filius stultus mestitia est matris sue. Proverbiorum. x.
 ¶ Septimo arguitur. Si sint duo contendentes de papa-
 tu: ecclesia vniuersalis siue concilium eam representans
 est eorum iudex. ergo in vtrūq; habet iurisdictionē et su-
 perioritatē. consequentia tenet: nullus est enī alterius or-
 dinarius iudex: quin sit in iurisdictione eo superior. et an-
 tecedens manifeste patet ex capitulo. Si duo. lxxix. disti.
 Et istius sententie / scilicet q̄ ecclesia siue concilium gene-
 rale eam representans sit in iurisdictione maior summo
 pontifice / fuit beatus Hieronymus dicens: Si autem au-
 ctoritas quereretur: orbis maior est vrbe. Nec aliquid ha-
 bet apparentie solutio fratris Thome de vio dicētis Hier-
 onimum loqui de maiortate meritorum. nam nō dicit
 Hieronymus: Si merita querantur / sed si auctoritas. et
 sic de maiortate potestatis et non meritorum loquitur.
 Hanc superioritatem recognoscens Nicolaus papa scribit
 Lothario regi: nisi vitet cōuberniū pellicis sue que erat
 excommunicata: adhibitis duobus vel tribus testibus san-
 cte denūciaret ecclesie: et sic fieret sicut ethnicus et pu-
 blicanus. xj. questio. iij. cap. precipue. Et certum est q̄ nō
 dicebat denunciaturum sibi met. Hāc etiam superiorita-
 tem recognouit Symmachus papa: qui cū a quibusdā ac-
 cusaret / auctoritate sua p̄ciliū p̄gregauit: a quo inter ipm
 et accusatores ferret sentētia. xvij. dist. ca. concilia. §. Hinc
 etiam. Ad hāc veritatē corroborandū etiam adduci pos-
 set quod scribitur Actū octauo / q̄ scz apostoli qui erant
 hierosolymis / cum audissent quia recepisset samaria ver-
 bum dei / miserunt ad eos Petrum et Joannē. et per p̄ns illa
 congregatio apostolorum erat Petro maior: iuxta illud
 quod scribitur in Luca septimo capitulo. Nam et ego ho-
 mo sum sub ptāte cōstitutus / habēs sub me milites: et dico
 huic / vade / et vadit. et alio veni / et venit: et suo meo fac hoc:
 et facit. Nec valet solutio Thome de vio dicentis. xj. capis-
 tulo sui tractatus / ex hoc nō sequi aliquo modo inferiori-
 tatem Petri. nam spiritus sanctus missus est a filio: iuxta
 illud Joannis. xvj. Quem ego mittam vobis. et tamen nō
 est subiect⁹. et statim subdit idem frater: Male theologus
 est qui ex missum esse / infert subditum esse. nam ista p̄na ē
 optima: Spiritus sanctus mittit a filio: ergo est a filio / vel
 eo inferior. et sic oportet q̄ fateatur q̄ Petr⁹ sit ab eccle-
 sia. Similiter nec potest rationabiliter dici q̄ Petrus fuit
 missus concilio / et non p̄cepto: cum non fuerit missus

De auctoritate

solus / sed Joannes cum eo. Et tot sunt testimonia de ista superioritate ecclesie et concilij ad summum pontificem: preter determinationes concilioꝝ Constantiensis et Basiliensis: in que blasphemus ore lacessit idem frater: similiter est tanta rationabilitas in lumine naturali / si bene consideret iurisdictionū finis (Nō sunt enī iurisdictiones possessiones particulares) vt nemo sane mētis de ea superioritate dubitaret. Sed inimicus homo q̄ nō cessat in agro dñico p̄ se et suos ministros seminare zizania / cognoscens ecclesiam nō posse in capite et in membris aliter reformari / q̄ per cōcilium: induxit aduatores quosdam (qui plus querunt hominibus q̄ deo placere / et plus que sua sunt q̄ que Jesu christi) in hūc errorem perniciosissimū ecclesie / scilicet q̄ summus pontifex ei non est subiectus. Si enim singula beneficia vendat / aut sacrilegis et perniciosissimis personis distribuatur: aut nitatur ecclesiam omnimodo destruere: non erit via ad resistendū ei: nisi ecclesia sit eo superior. Ex propositione ista probata meo iudicio sufficienter / probanda tamen inferius descendendo ad particulares actus iurisdictionis: infertur primo q̄ falsa est glossa in capitulo Cū ex illo. de translationibus episcopozum. dicens illa que his versibus continentur / ad solū papam pertinere: si excludat cōcilium. Restituit papa solus / deponit et ipse. Diuidit / ac vnit / eximit atq̄ probat. Articulos soluit / synodūq̄ facit generalem. Transfert et mutat: appellat ab illo nullus. Sequitur secundo q̄ papa ex vna parte sumptus non est maioris potestatis q̄ totū residuū ecclesie ex altera parte: nec equalis cū aggregato ex ipso et toto residuo. et ita dicam de concilio vniuersali legitime cōgregato: siue papa sit / siue non. et istud corollarium est de directo cōtra Thomam de vio sexto et septimo capitulis per totū. in sexto enim capitulo ponit q̄ conciliū auctorizatum etiam per papā / non est maioris auctoritatis q̄ papa ipse. Istud corollarium patet primo ex illo q̄ habet glossa in capitulo Legimus. xcij. dist. Statuta cōcilij generalis preiudicant statutis pape / si contradicant. Hinc quibus Leo papa reclamauerit cōtra cōstitutionem calchedonensis concilij / q̄ constantina sedes precederet alexandrinā / preualuit cōstitutio cōcilij reclamationi Leonis per capitulū Antiqua. de priuilegijs. et. xxij. dist. Renouantes. et istud optime deducit Nicolaus de cusa. Hinc etiam fit q̄ consuetudo generalis ecclesie que vnanimi consensu introducit / statutum pontificale abrogat. Secūdo probatur idē corollarium / et q̄rtum ad primā. si summus pontifex habeat iurisdictionem super totū residuum ab ipso cathogoreumatice / ergo poterit in illud totū etiam inuitū alia

quem actū iurisdictionis exercere. consequentia patet: qz potestas iurisdictionis fori exterioris in inuitum exerceri potest. & falsitas consequētis pbatur: non potest illud totum cathogoreumatice excōmunicare aut interdiceret. vt notū est: nec ad aliquid ipso renitente obligare / vt patet per illud Augustini: Leges instituuntur cū promulgantur / firmantur cum moribus vtentium approbantur. dist. iij. capitulo in istis. & in eodē capitulo probatur illud exēplo de edicto Telesphori pape / quo decreuit qd clerici generaliter ieiunarēt a quinquagesima. & non pōt dari aliter actus iurisdictionis quē in totum illud residuū etiam inuitū exercere possit. igitur. Sequitur tertio qd ecclesiastica potestas est prius tempore in ecclesia q̄ fuerit in alia quo summo pōrifice. probat. fuit instituta ecclesiastica potestas Mat. xvij. et ecclesie collata / vt ex antedictis satis haberi potest. et hoc ponit Joannes de gersono consideratione quarta sui tractatus de ecclesiastica potestate. s̄ tūc nullus erat adhuc summus pontifex: nec fuit vsq; post resurrectionē / cum dictū est Petro Joannis ultimo. Pasce oues meas. ergo prius tēpore fuit in ecclesia ecclesiastica potestas q̄ in summo pontifice: sicut supradictū est qd prius in populo fuit potestas ciuilis coercitiua: immo est in eo naturalius q̄ in rege. Et ex isto corollario sequitur aliud: qd quis christus non instituisset Petrum summum pontificē / hoc potuisset facere ecclesia. et istud corollariū est expresse Henrici de hassia / prout reperi in quodam extracto ex opusculis eius. patet istud corollariū: qz cum illa ecclesiastica potestas fuerit prius in sua plenitudine in ecclesia / ecclesia potuisset alicui committere a quo nō potuisset eam auferre / nisi pro causa rationabili: quēadmodum populus ciuilem commisit regi. ergo ecclesia potuisset aliquē instituere summum pontificem. probatur secundo / et apparenter meo iudicio idem corollariū. cum potestas pape electiua fuerit in ecclesia mortuo petro: et non a petro / vt infra probabitur: ergo a christo. sed non potest reperiri quādo fuerit a christo collata ecclesie / nisi Mat. xvij. nam cum dictum est Petro: Pasce oues meas: nihil ecclesie / sed soli Petro collatum est: ergo in ecclesia fuit potestas electiua pape anteq̄ Petrus fuerit papa. Et sic cum maiori apparētia dicetur christum cum fecit Petrum summū pontificē / preuenisse ecclesiā: et id ex gratia Petro contulisse qd ecclesia potuisset ordinare ex christi institutione: q̄ qd preuenit Petrus dādo apostolis ordinis potestatem / iuxta fantasiam fratris Thome de vio in. iij. ca.

¶ Octauum capitulum: in quo ponuntur obiectiones aduersariorum.

De auctoritate

Propositum propositionis probate in prioribus capitulo nituntur veritatis inimici multis rationibus suadere. ¶ Primo papa est caput ecclesie vniuersalis et non solum singulorum membrorum. quod monstratur primo ex auctoritate ipsius Constantiensis concilij ante et post electionem Martini quinti / vbi damnatur propositio illa Joannis huius: Petrus nec est nec fuit caput ecclesie sancte catholice. et in illa altera non est scintilla apparetie / quod oportet esse vnum caput in spiritualibus regens ecclesiam / quod semper cum ipsa ecclesia militante conuersetur. Hic expresse damnatur quod Petrus non fuit caput catholice ecclesie. Catholicum enim idem est quod vniuersale: et ad hoc est Hieronymus in libro de ortu et obitu sanctorum in nouo testamento. Petrus inquit in christi ecclesia firmamentum est: cephias corporis christi principatus et caput est. Et hanc rationem deducit de viro in suo. vi. ca. ¶ Secundo / soli Petro dictum est: Pasce oues meas. In hoc christus instituit regimen ecclesie monarchicum. Et si ridiculosa illa responsio detur / quod christus dixit Petro: Pasce oues: non ecclesiam meam: quasi fecerit eum pastorem singularium ouium: non ipsius ecclesie que significat totum conuersens ex omnibus ouibus: manifeste excluditur hoc ex eo quod in oratione dicitur: Deus omnium fidelium pastor et rector / famulum tuum. N. quem pastorem ecclesie tue preesse voluisti. et in concilio Lugdunensi: de electione libro. vi. ca. Ubi periculum. papa rector vniuersalis ecclesie / et gregis dominici director dicitur. vbi patet quod respectu ecclesie et gregis / que collectiones significant: et non solum respectu particularium personarum: pastor / rector et director est papa. Amplius Joannis. x. saluator inquit: Alias oues habeo etc. et subdit: fiet vnum ouile / et vnus pastor. Certum est quod ouile significat vnum continens oues. et ex hac auctoritate arguitur sic. Ecclesia vt vna ex iudeis et gentilibus / est ouile. et Petrus cui dictum est: Pasce oues meas: est pastor illius ouilis. ergo ecclesia vt vna non est supra papam: sed sub eo vt ouile sub pastore. Et confirmatur / quia ecclesia seu concilium distinctum supra papam: aut est oues: aut ouile: aut pastor. Non oues: quia ex vtrisque ouibus ouile vnum constituendum dicit dominus. Non pastor: quia cum petrus sit vnus pastor ecclesie vt monstratum est / et ecclesia esset alius pastor: essent duo pastores / contra dominum dicentem: fiet vnus pastor. ergo ouile. et cum non sit ouile nullius pastoris / est ouile vnum vnus pastoris qui est dominici gregis rector et director. ¶ Tertio arguitur. Non minus papa est episcopus ecclesie catholice quam quilibet episcopus sue ecclesie. sed quilibet

bet episcopus est episcopus singularum personarum / et totius collectionis earum in unam communitatem: ergo et papa. Et confirmatur / quia cum ecclesia sit nomen collectivum et significet collectionem fidelium / ut dicitur de consecratione. dist. i. ca. ecclesia. et episcopus dicatur episcopus ecclesie talis: oportet ut primo sit episcopus ipsius ecclesie / et secundo singularum personarum. ac per hoc papa qui intitularur episcopus ecclesie catholice / et non illorum aut omnium christianorum: est primo episcopus ecclesie catholice / et secundo membrorum eius: et quando dicitur / est episcopus ecclesie catholice / est distributio accommodata / sicut quando dicitur / celum tegit omnia. ¶ Quarto arguitur. Papa habet supremam potestatem in ecclesia dei. ergo non subest ecclesie. antecedens patet ex condemnatione iam dicta in concilio constantiensi per martinum quintum / ubi de papa loquendo dicitur: Habens supremam potestatem in ecclesia dei. consequentia probatur: quia supra supremam auctoritatem in ecclesia dei non potest maior intelligi in eadem ecclesia dei. Immo ex hoc etiam sequitur quod tam ecclesia quam concilium a papa subditur: quia non sunt due suprene potestates in ecclesia dei. Principatum enim pluralitas cum sit mala: ut patet duodecimo metaphysice: a iesu christo summe bono qui vult ecclesiam suam optime disponi / esse non potest. Et confirmatur hoc auctoritate innocentij tertij in concilio generali. ca. cum ex eo. de penitentis et remissionibus: ubi dicitur quod romanus pontifex plenitudinem detinet potestatis. Multa alia capitula ad hoc adduci possunt. ¶ Quinto arguitur. Papa est primus et immediatus vicarius christi et apostolorum: ergo nullam habet in terris potestatem priorē se. antecedens patet in eadem condemnatione articulorum a martino quinto in concilio constantiensi. consequentia patet: quia proximo et immediato nihil est propinquius et immediatius. et ex hoc patet primo quod erroneum est dicere quod ecclesia ut distinguitur contra papam / habet immediatam auctoritatem a christo supra papam. sic enim ecclesia non papa esset immediata vicaria christi. impossibile est enim esse duo subordinata ambo eque proxima et immediata christo. Confirmatur auctoritate thome dicentis in tractatu contra errores grecorum. cap. lxxvj. Christi vicarius suo primatu et prudentia universalē ecclesiam tanquam fidelis minister christo subiectam servat. et oppositum sentire dicit erroneum. Et iste sunt rationes in quibus principaliter predictus frater thomas de via fundat se. ¶ Sexto arguitur multis auctoritatibus. In ca. Si significasti. de electione. dicitur quod concilia generalia recipiunt auctoritatem a papa. ergo non sunt supra papam / cum nemini

De auctoritate

possit papa dare potestatem coercitivam supra se. Potest enim alicui committere ut eum absolvat a peccatis / sed non potest se alicui subscere qui eum liget aut absolvat vinculo excommunicationis: ut dicit thomas in quarto. Item in ca. Ita dominus. xix. dist. Ex quo dominus Jesus christus munus potestatis clauium ita ad omnium apostolorum officium pertinere voluit: ut in beatissimo petro apostolorum omnium summo principaliter collocaret: ut ab ipso quasi quodam capite dona sua in corpus omne diffunderet. ex qua auctoritate patet quod nec ecclesia nec concilium nec quecumque persona aliquid potest habere de iurisdictione ecclesiastica nisi in quantum sibi a papa conceditur. Item in ca. nemo. ix. q. iij. Nemo iudicabit primam sedem. neque enim ab augusto nec ab omni clero neque a regibus neque a populo iudex iudicabitur. et super illo verbo ab omni clero dicitur quod concilium non potest iudicare papam: ut sequitur in eadem glos. innumere sunt alie auctoritates: sed omnia similis est solutio. ¶ Ad primum negat iohannes patriarcha antiochenus (vir profecto doctissimus / qui interfuit concilio basilienensi / cuius meminit panormitanus in tractatu quem edidit super depositione eugenij) quod papa sit caput totius ecclesie cathogoreumatice: etiam loquendo de capite ministeriali (notum est enim de capite principali) considerato inquit quod esse caput denotat preeminentiam et superioritatem / quam summus pontifex non habet super ecclesiam / cum non sit dominus ecclesie / sed minister. Dicitur enim petro a christo: Tu es petrus: et super hanc petram edificabo ecclesiam meam. et non est dictum / edificabo ecclesiam tuam. maior est autem qui recumbit / et minor qui ministrat: iuxta dictum saluatoris. Est ergo minister inferior / et non superior domina. Respectu tamen ecclesiarum particularium est caput ministeriale: quia ratione ministerij petro commisi habet super eas superioritatem. unde pelagius papa in. c. quavis uniuerse. xxi. dist. Quavis uniuerse per orbem catholice et apostolice constitute ecclesie / vnus thalamus christi sit: tamen sancta romana ecclesia catholica et apostolica nullis synodicis constitutis ceteris ecclesijs prelatata est: sed euangelica voce domini et saluatoris nostri primatum obtinuit. In quo non dicit quod ecclesia romana est prelatata uniuersali ecclesie que est christi thalamus: sed ceteris ecclesijs particulariter consideratis ab eadem romana distinctis. Et ad omnes auctoritates sonantes quod sit caput ecclesie: respondet quod fit distributio pro particularibus ecclesijs / et non pro tota. Et conformiter ad eum dicit nicolaus de cusa ultimo ca. sui secundi tractatus libri eius de concordia ecclesiastica: quod constitutus est petrus et summus

pontifex quilibet superior singulorum: sed non omnium. Et
 eodem modo responderetur ad secundum argumentum in
 quo probatur quod sit pastor uniuersalis ecclesie: et negaretur
 consequenter quod oporteat dicere quod sit primo caput et
 pastor alicuius totius congregationis: et secundario perso-
 narum singularum. ¶ Secundo respondetur ad argumen-
 tum: quauis concedatur Petrum aut summum pontificem
 quocumque esse caput totius ecclesie uniuersalis ministeria-
 le: non oportet tamen omnem proprietatem capitis proprie
 dicti reperiri in isto capite similitudinario: et hoc precla-
 re cum ecclesia tota non dicatur corpus petri: sed solum
 christi corpus: ut patet ad Romanos. xij. ubi dicitur: Mul-
 ti unum corpus sumus in christo. Et sic ut dicatur totius
 ecclesie caput: non oportet quod sit toto residuo in auctori-
 te superior: saltem si sit in unum congregatum per se aut
 suos legatos principales partes representantes: sed suffi-
 cit quod in quolibet parziale membrum superioritatem ha-
 beat: et iurisdictionem exercere possit per totum illud corpus
 dispersum: ut regulariter est. Et dicitur ulterius quod dicitur
 pastor totius ecclesie uniuersalis quantum ad administra-
 tionem pabuli spiritualis uerbi dei et sacramentorum. Illa
 enim per concilium non exercetur: sicut actus iudicii:
 sed per singulares personas. Et quod ista duo argumenta non
 debeant mouere: patet. nam quauis rex dicatur caput re-
 gni in ciuilibus: non est tamen concedendum quod sit regno con-
 gregato superior in ciuilibus. Pariformiter de papa in or-
 dine ad ecclesiam dicendum est. Et ista argumenta parua
 motiua sunt ad inferendum quod sit error intolerabilis dice-
 re quod concilium sit supra papam: immo oppositum est error
 totius ecclesie destructiuus: et ecclesie sponse christi per-
 niciosissimus. Nec sequitur: ut infert idem: quod regimen ec-
 clesie sit aristocraticum seu populare: in quo tota auctori-
 tas apud unum residet. nam non dicitur regimen regale
 in quo sit unicus toto residuo superior: quia tunc non esset
 in ciuilibus regimen aliquod regale: sed quia est unicus quoli-
 bet altero superior: qui totius populi uices gerit: cui data
 est potestas exercendi actus iurisdictionis regulariter exi-
 stentis in populo: uice populi: qui regulariter congregari
 non potest: ut ex antedictis constat satis. Et per ista facili-
 le solui potest confirmatio secundi argumenti: quod ecclesia
 distincta contra papam: est ouile et oues christi. nam dictum est
 Petro: Pasce oues meas: et non tuas. Et illi ouili data est
 a christo potestas uniuersaliter membrum accedi ad legem eccle-
 siasticam: que quia regulariter exerceri non potest per totum: com-
 municauit eam christus uni supposito uice totius: relinquens
 ecclesie exemplum quoniam pacto ipsa facere deberet in po-

De auctoritate

steris: et ille dici potest pastor totius residui modo supra dicto. ¶ Ad tertium in quo arguitur de ep̄o particulari: dicitur: quibus concedatur quod ep̄s particularis tota sua diocesi in potestate ecclesiastica sit maior: non potest ex hoc idem inferri de ep̄o vniuersali: et ratio quod ep̄s particularis non solum gerit vires sue dioecesis in ordine ad populum sibi commissum: sed totius ecclesie vniuersalis in ordine ad populum: alias non posset aliquem simpliciter excommunicare: ut bene arguit Scotus in quarto. Secundo dicitur quod ecclesia particularis cui prefigitur diocesanus aliquis: habet superiorem communem sibi et suo diocesano in terris. Propterea bene conceditur papa esse superiorem sua diocesi particulariter sibi commissam distincta contra ipsum. ¶ Ad quartum dicitur primo: quod dicitur: Papa habet summam potestatem in ecclesia. de singulis auctoritatibus hoc sonantibus fit comparatio solum pape ad quodlibet aliud particulare suppositum: puta quemlibet alium patriarcham: primatem: archiepiscopum: et episcopum: non autem ad totam collectionem aut concilium eam immediate representans: cuius est minister: quemadmodum quod dicitur regem habere supremam potestatem in regno suo. ¶ Secundo dicitur quod dicitur ad id quod inferitur quod essent due supreme potestates in ecclesia dei: quemadmodum dicit Carlerius in tractatu quem edidit de auctoritate sacrorum generalium conciliorum. Et qualiter se habent inter se auctoritates eorum et summi pontificis: in secunda propositione dicit quod in ecclesia concilio et papa non sunt diuersae potestates: sed est eadem plenitudo potestatis. non possunt enim esse due plenitudines. et hoc est rationabile. nam ubi unum propter alterum: ibi unum tantum: secundum regulam Aristotelis in topicis. sed propter ecclesiam est potestas summi pontificis: iuxta illud: Attendite vobis et vniuerso gregi in quo posuit vos deus regere ecclesiam. ergo est ibi una potestas: quemadmodum in rege et regno: quibus in ecclesia potestas illa ad aliquem actum extendatur: ad quam non extenditur in papa: puta ad electionem et dispositionem summi pontificis: ut infra patebit: sicut apud sanctum Thomam eadem est potestas sacerdotalis in simplici sacerdote et episcopo: in episcopo tamen ad aliquos actus extenditur: puta ad confirmandum et ordinandum: ad quos non extenditur in simplici sacerdote. Et consequenter glosandi sunt omnes textus dicentes in summo pontifice esse plenitudinem potestatis: quod hoc est verum tanquam in ministro dei et ecclesie in ordine ad singula: non consequenter ad omnia. ¶ Ad quintum dicitur quod potestatem intelligi multipliciter quod papa sit proximus et immediatus vicarius christi: vno modo quod immediate a christo sine quocumque actu humano seu sine consensu subditorum in se vel in gerentibus vires eorum: et sic certum

est nullum fuisse immediatū christi vicarium quo ad potestatem spirituales preter Petrū. alio modo quod sit immediatus vicarius christi dicitur ad exercitium potestatis immediate a christo institute cum inter homines visibiliter conuersaretur et ecclesie collate: et sic concedendum est quodlibet summū pontificē esse immediatū vicariū christi: quē admodū reges singuli iuxta dictum Pauli sunt ministri dei in vindictā malefactorum: non quod illam immediate a deo susceperint primo modo: sed quia ex cōsensu populi hñt exercitium potestatis quā deus indidit populo. Et quia frequenter adducitur analogia hec de populo probatur iterū quod in ipso sit iurisdictio hec civilis. nam in terris immediate subiectis summo pōtifici in quibus nullū recognoscit superiorē quo ad tēporalitatē: p̄tores seu iudices licite causas sanguinis exercēt: et non auctoritate sua nec auctē alicuius principis laici / cum nullus in illum populum iam habeat iurisditionem: nec auctoritate que sit formaliter in summo pontifice (absit enim dicere in summo pontifice esse formaliter potestatem ad occidendū: cui dominus vsum gladii materialis phibuit) ergo auctoritate que est formaliter in populo. ¶ Ad confirmationem de auctoritate Thome parum nobis est cure de ea / cum eius dicta nimis secundum litteram accepta fuerint plerisque doctrine eius zelatoribus occasio errandi in hac materia. ¶ Ad sextū dicitur primo quod omnes auctoritates que regulariter adducuntur sunt ipsorum summorum pontificum: qui vt in pluribus fimbrias suas nimis extendentes / sibi attribuerūt quod est ecclesie proprium. nihilominus ad primam que adducitur ex capitulo Significasti. de electione et electi potestate. dicitur quod illud est intelligendum de auctoritate relata ad hoc quod concilia generalia non possunt regulariter esse legitime cōgregata nisi per vocationem pape. de qua auctoritate habetur. xvij. distinc. per totum. Sed postquam concilia generalia sunt auctoritate pape vel alias congregata: non habent suam auctoritatem a papa: sed immediate a christo. Et illi potestati subijcitur summus pōtifex / sicut minister domine. Ad auctoritatem ex capitulo Ita dominus. xix. distinc. dicitur / licet potestas iurisditionis fuerit beato Petro tradita: fuit tamē ei tradita vt ministro christi et ecclesie per conciliū representate: considerato quod in tali traditiōe Petrus ecclesiam significauit: vt allegatum est ex Augustino: et sic tradita est ei cum onere quod Petrus et eius successores vt ministri ecclesie illi subijcerentur. Ad auctoritatem ex ca. Nemo. dicitur primo a quibusdā hoc esse intelligendum dicitur ad peccata occulta: non solum dicitur ad ea que iuridice pbari nō possunt:

De auctoritate

puta per duos vel tres testes: sed que ecclesiam non scandalizant et perturbant. et hoc videtur satis conforme textui: dicitur enim: Nemo iudicabit primam sedem iustitiam temperate desiderantem. Conformiter ad illud apostoli: Justo non est lex posita. sed secus est quando notorie scandalizat ecclesiam / sicut in glo. in cap. Si papa. xl. distin. Sic etiam practicum fuit in concilio Constantiensi contra Joannem. xliij. et ita respondendum est ad cetera capitula ipsius causa et questione: puta capitulum Altorum: et capitulum facta. peccata subditorum quibus non sint scandalizantia: dummodo iuridice probari possint: regulariter iudicantur. Posset dici secundo hoc esse intelligendum regulariter: cum regulariter ad superiorem summi pontificis recursus haberi non possit. vel dicitur quod ibi / toto clero / non capitur collectivè: sed distributivè. vnde dicatur / ut alij volunt / quod capitur pro collegio cardinalium. Et sic ex his facile patebit solutio omnium fundamentorum illius perniciosissime opinionis que enervat modum omnem quo reformari possit ecclesia / visa malitia iam currente.

Cononum capitulum: in quo inquiritur in quo aut quibus sit primaria potestas electiva summi pontificis.

Wiso de superioritate ecclesie seu concilij est representatis in ordine ad papam: nunc descendendum est ad speciales actus illius potestatis. Et primo inquiritur in quo sit primaria potestas electiva pape. Et ad istud dicit predictus frater Thomas de vi. c. xliij. et c. vi. quod est in summo pontifice. Pro cuius impugnatione supponimus quod hic non inquirimus de primaria potestate electiva simpliciter / seu constitutiva pape / seu applicativa ecclesiastice potestatis ad singularem personam / cum notum sit illam esse in solo deo: sed loquimur de primaria potestate applicativa sub deo: imo et sub christo secundum humanitatem secundum quam etiam est supra totam ecclesiam: imo et supra totum orbem. Et de ista dicitur quod est in ecclesia / et non in summo pontifice. probatur primo. illa primaria potestas est in ecclesia / aut in summo pontifice / cum non dicat aliquis cardinales immediate a christo accepisse illam potestatem. sed non est in summo pontifice: ergo in ecclesia. probatur minor: quia si in solo summo pontifice sit illa potestas electiva successoris / aut ordinandi a quibus et qualiter debeat eligi: sequitur cum summus pontifex sit homo peccabilis sicut ceteri / et pravis actionibus / negligentibus / malitibus ac nequibus valeat irretiri: posset totam ecclesiam christianam relinquere absque potestate eligendi summum pontificem. posset enim privare cardinales illa potestate: cum ab ipso solo habeant: quo facto

vel negligēdo / vel ex malitia differendo / vel tps sufficiēs
 nō habendo / posset mori anteq̄ de electoribus summi pō-
 tificis aliquid ordinaret: et sic tota xpianitas sine potesta-
 te eligendi summū pōtificē remaneret. Hanc rationē tan-
 git Guillelmus Ockam tertia parte sui dialogi tractatus
 p̄mi libro. j. c. xvi. Et si dicatur sicut videt̄ dicere idē fra-
 ter / q̄ in isto casu deuolueretur potestas illa ad ecclesiā:
 sic arguitur: nunq̄ potestas aliqua ex negligētia alicui⁹
 deuoluit̄ in alterū: nisi simpliciter ⁊ absolute sit superior.
 Potestas enī papalis propter eius negligentiā non deuol-
 uit̄ in ep̄m: sed potestas episcopi de prouidēdo beneficio
 vacanti / in eius negligētia deuoluitur ad summū ponti-
 ficē. Amplius si i illo casu habeat ecclesia potestatem illā /
 queritur a quo habet immediate / cum a semetipsa habere
 non possit? Et si dicatur / a christo: difficile erit reperire i
 sacris litteris fundamentum in quo possit stabiliri q̄ in il-
 lo casu habeat / et non regulariter. ¶ Secundo: non est ve-
 risimile q̄ christus voluntati vnius hominis commisisset
 auctoritatē summi pontificis: cum vnius charitas in tr̄s
 refrigescere facile possit / q̄ sanguinē ⁊ carnē loco sui sub-
 rogaret: et forsitan vnum pseudopropheta: et sic facile
 vna progenies diceret: hereditate possideamus sanctus-
 rium dei. ⁊ quilibet cum videret instare finem dierum suo-
 rum / aliquem ex cōsanguineis studeret loco sui subroga-
 re. Et hanc rationem tangit Armachanus. vij. lib. questio-
 num armeniorū. c. xix. ¶ Tertio si primaria potestas con-
 stitutiva pape / et ordinatiua de electoribus / esset in sum-
 mo pontifice: eodem modo primaria potestas destitutiva
 summi pontificis in eo casu i quo destitui posset: vt est ca-
 sus heresis etiā apud aduersariū: esset in summo pōtifice: et
 sic par in parē haberet imperiū: et summus pontifex p̄stituere
 posset q̄ a solis duob⁹ vlt̄ trib⁹ in casu heresis destituere-
 tur summus pontifex. q̄na p̄bat: qz per easdē causas gnari
 habēt ⁊ destrui p̄t̄es iste. ¶ Quarto arguit̄ sic. Si in sū-
 mo pontifice sit potestas electiua successoris / vel ergo est
 in eo potestas electiua successoris / sic q̄ per semetipsum
 possit successorem eligere: vel solum quia aliquibus pōt il-
 lam potestatem communicare. Secundū nihil habet ap-
 parentie. Si dicatur primum: ergo per hoc solum q̄ sum-
 mus pontifex vult alterum ei succedere / et ille alter vult
 acceptare / ille alter efficitur summus pontifex. quod si cō-
 cedatur: sequitur istud inconueniens q̄ esset in potestate
 duorum facere q̄ alternatis vicibus quilibet per annum
 in ordine suo esset summus pōtifer / more anne ⁊ caiphe.
 consequentia patet: quia summus pontifex. a. pro sua vo-
 luntate potest constituere. b. summum pontificem: et in si

De auctoritate

ne anni. b. iterum poterit. a. et sic cōsequenter. ¶ Quinto arguitur. Christus non contulit summo pontifici aliquam potestatem perniciosam ecclesie. sed vt habet glo. in capitulo si petrus. hoc est perniciosum q̄ aliquis eligeret successorem: ergo christus non contulit summo pontifici illā potestatem. Et propterea dicit Guillelmus Ockam loco pre allegato q̄ nulla potestas est concessa summo pontifici q̄ regulariter vni persone perniciose committeretur. et ad istam propositionē videtur fuisse vsus primitiue ecclesie: nam a plebanis assumebantur curati. h. distin. ca. qui in aliquo. et a clericis et plebanis episcopi. lxiij. dist. cap. Nulla ratio. et a cardinalibus episcopis/ alijsq̄ cardinalibus clericis/ et toto clero ac populo acclamante assumebatur summus pontifex. xxiiij. distin. ca. In nomine domini. Sed cōtra hoc arguit aduersarius primo ex facto petri: nam petrus elegit sibi successorem: ergo et quilibet alius summus pontifex hoc facere potest. consequentia tenet: quia quilibet summus pontifex succedit petro i eadem potestate. et antecedens probatur per capi. si petrus. viij. questio. j. vbi dicitur: Si petrus princeps apostolorum adiutores sibi ascium et cletum: non tamen potestatem pontificij aut soluendi aut ligandi normam eis tradidit: sed successori suo Clementi qui sedem apostolicam post eum tenere promeruit: ipso tradente sibi. ¶ Secundo arguit. Ad romanum pontificē spectat ordinare actum electiue potestatis/ determinādo qñ et q̄liter debet fieri electio: et determinando subiectum illius potestatis/ dum cōstituit q̄ ad duas partes cardinaliū ad min⁹ spectet electio: nec potest tota ecclesia summo pontifice secluso illam legem mutare. ¶ Ad primum istorū dicitur primo fm armachanū loco pre allegato/ q̄ petrus nō ordinavit Clementem: sed ordinādū nominavit/ patefaciēs fratrib⁹ quid de suo successore sentiret. nā matthiā quibus spiritus sancto plen⁹ noluit sine fratrum cōsensu loco iude subrogare. etiam credendū est q̄ nec hoc fecerit de clemente nisi ad hoc dñi sensum accepisset. Propter hoc posset dici secundo q̄ in instinctu spiritus sancti hoc fecit: quo etiā suā p̄uidit mortē. Aliter dicit Guillelmus Ockam q̄ in casu in quo nō est verisimile posse congregari subditos qui eligant sibi superiores/ et instat mors pape: et necessitas est q̄ sit aliquis cito futurus ad occurrendū imminenti periculo: tunc posset summus pontifex rōne necessitatis instituire successorem/ ne videatur deus non sufficienter p̄uidisse sue ecclesie. et eiusdem sentētie est Archidiaconus in dicto. c. et ad hoc allegat capitulū primū. xxiiij. q. j. vbi dicit q̄ propter necessitatem factum est q̄ frater duceret sororē: sed cessate

necessitate cessat prouisio. ¶ Ad secundū dicitur q̄ papa non dedit potestatem cardinalibus eligēdi successorem: sed hoc habent ab ecclesia seu a concilio eā representāte. et hoc patet in sexta synodo. in cap. In nomine domini. vbi Nicolaus papa decernit et statuit nō auctoritate propria sed sanctorum patrū de modo electionis summorum pontificū. Ex dictis patet q̄ si cardinales oēs essent mortui aut nolent eligere: aut non possent: ad vniuersitatē fideiū spectaret eligere/ aut electores instituere. et eius est solius iudicare an institutio facta p̄ cardinales sit sufficiens/ an non. Secundo sequitur q̄ vbi cardinales manifeste sibi tradita potestate abuterentur/ hec vniuersitas eos p̄uare posset hac ptāte: necnō eam alijs cōmittere. et meo iudicio opposita opinio ē error periculosissim⁹.

¶ Decimū capitulum: in quo inquiritur ad quem vel quos spectet vltimata eorum que sunt fidei resolutio.

Investigandum est an ad papam vel ecclesiam seu cōcilium eam representans vltimata eorum que sunt de fide decisio ac determinatio spectet. hic enim nō loquimur de decisione seu determinatione doctrinali/ que ad vnūquēq̄ virū peritū spectare dinoscitur: sed de auctoritativa et iudiciali. Et q̄rtum ad istud dicit predictus frater Thomas de vico q̄ ad summū pontificē vltimata eorum que sunt fidei decisio spectat: fundās se ī dicto sc̄ti Thomae secunda secunde questione prima articulo vltimo: et vltra dicit summū pontificē quous possit errare errore personali in credendo: non posse tñ errare errore iudiciali in fide. cuius ratio est: qz error pape esset error totius ecclesie: qz ad ipsum spectat finaliter determinare de fide qd tenendū: quid repellendū: vt ab omnibus inconcussa fide teneatur: vt dicit sanctus Thomas in tractatu contra errores grecorum: capitulo. lxxvij. vnde et Petro dixit xp̄s: Ego rogavi pro te vt non deficiat fides tua. et tu aliquando conuersus cōfirma fratres tuos. iuxta quod etiā. xxiiij. q. j. dicit Innocentius papa. c. quotiens. Quotiens ratio fidei ventilatur/ non nisi ad Petrum. i. sui nominis honorem ⁊ auctoritatem habentē recurrendū est. et istam opinionē suam deducit nono et vndecimo capitulis. Contra quā sit ista propositio. Papa potest errare errore iudiciali. de errore personali omnibus notū est. probatur ista propositio. Duo summi pontifices determinauerunt p̄traria etiā in his que fidem tangunt: ergo alter eorum errauit errore iudiciali. añs patet de Joāne xxij. et Nicolao: quorum vnus determinauit iudicialiter christū et apostolos nihil habuisse in communi nec ī proprio. Alter oppositū!

De auctoritate

vt videre est in eorum extrauagantibus. Secundo Innocentius tertius et Celestinus determinauerunt contraria super ista propositione: Uno coniugū ad heresim transeūte/ alter qui remanet in fide/ potest ad secunda vota trāsire. Determinatio innocētij tertij q̄ nō potest/ ponitur in. c. Quāto. de diuortijs. Determinatio celestini/ vt dicit glossa in eodem. c. olim ponebatur in decretalibus de conuersione cōiugatorum. in fine. Tertio aliqui statuerunt contra euangelium: vt pelagius qui fecit constitutionem q̄ oēs subdiaconi sicilie a suis vxoribus abstinerent quas in minorib⁹ ordinibus duxerāt/ aut ab officio cessarent. Quā quia erat iniqua et contra euangeliū/ retractauit Gregorius primus eius successor: vt patet tricesimā prima dist. ca. Ante triēniū. in textu et in glo. Si em̄ potuerit iudicialiter statuere contra euangeliū/ ita et diffinire. ¶ Quarto arguit. si summus pontifex non possit errare iudicialiter in his que sunt fidei/ sequit̄ summū pōtificem non posse fieri hereticū circa p̄positiones nōdū determinatas/ et ad quas credēdas non tenetur aliquis explicitē: vt erat articulus de cōceptione aī determinationē/ et de processione spiritus sancti a filio. p̄na ptz: qz nō pōt esse pertinax/ cū p̄tinacia nihil aliud sit nisi nolle credere q̄uis determinetur. non enim haberet summ⁹ pōtifex p̄positū illud q̄ nollet credere q̄uis ipse determinaret. Similiter sequit̄ ex positione q̄ determinatio solū summī pōtificis ligaret suū successorē. similiter si summ⁹ pōtifex sit hereticus: et ad ipsum solū spectet vltima eorū que sunt de fide decisio: quō iudicari poterit esse hereticus? Decidet enī quecunq̄ contra ipsum allegata/ esse ad aliquem sensum intelligenda sue assertioni non oppositū: cui⁹ decisioni apud aduersarium plus fidei tribuendū est q̄ totius residui ecclesie determinationi. Mirum est enim q̄ homini heretico ita assisteret spiritus sanctus q̄ non sineret eū iudicare et decidere esse vera quibus assentit: immo ad iudicandū oppositum cōpelleret. Nec valet dicere q̄ non potest errare vtēs consilio/ et requirens adiutorū vniuersalis ecclesie: sed bene vt singularis persona: quēadmodum errauit Leo cōtra quē iuit hilarius/ sicut dicit quidā: qz hoc nil est aliud dicere: nisi q̄ ecclesia siue cōcilij non pōt errare. et non solum erat predictus frater/ sed sibi met contradicit: dicit enim in fine capituli quarti q̄ sententia Joannis preualuisset sententie Clementis pape in doctrina fidei. si enim in sententiando non potuit errare Clemens/ nec summus pōtifex quicūq̄: iuxta promissum christi Joā. xiii. Spiritus sanct⁹ docebit vos omnē veritatem. et p̄m orationē christi qua orauit pro petro ne eius fides deficeret: tantum standum

fuisse sententia Clementis contra Joannis: imo et plus / cum apud Clementem fuisset iuxta dicta eius fidei ultima decisio fidei / quemadmodum apud Petrum si adhuc supervivisset. Ex his satis patet quod summus pontifex potest errare sententiando in materia fidei. Si enim errare non potuisset / frustra fuissent convocata quattuor concilia generalia principalia contra quattuor hereticos / puta Nicenum / Constantinopolitanum / ephesum / et calchedonense. suffecisset enim solus papa decisio: imo apud adversarium tante potestatis est solus papa in definiendo / sicut aggregatum ex ipso et residuo. Alia sunt decisio per summos pontifices que adducit guillermus Ockam in .i. questione de potestate summi pontificis / que nititur ostendere sapere heresim. Primum est id quod habetur extra qui filii sunt legitimi. c. pervenerabile. ubi dicitur. Cum deuteronomium lex secunda interpretetur: ex vi vocabuli comprobatur ut quod ibi decernitur / in nouo testamento debeat observari. etc. Quibus verbis si intelligat innocentius tertius quod sunt observanda in sensu litterali / quemadmodum in veteri testamento: quo ad multa est erroneum: quia ibi sunt multa ceremonialia: sicut patet capitulis. xiiij. et. xiiij. si autem intelligat quod sunt observanda secundum sensum mysticum et moralem: sic non solum servari debent illa que sunt in deuteronomio: sed etiam que in alijs libris moysi decernuntur: ut legitur distin. vi. c. His itaque. Multa alia adducit doctor ille / ut videre poteris undecimo capitulo questionis preallegate: et unum inter cetera precipuum est. reperitur nonnulli summi pontifices definiisse se in temporalibus supremam habere potestatem: ceteri vero oppositum. Et ex his sequitur corollarie quod determinatis per summos pontifices non est necessario credendum / quavis non sit oppositum publice dogmatizandum / nisi de falsitate constet: ut dicit Joannes de Bersono. Sequitur secundo quod ultima resolutio in his que fidei sunt / non spectat ad summum pontificem. non est enim verisimile quod homini potenti in his que fidei sunt errare / ultimam commiserit deus decisionem. Sequitur tertio quod non pro persona petri sola aut successoribus oravit Christus ne deficeret fides eius: sed pro universali ecclesia per Petrum representata. Cum omnibus predictis bene stat quod si summus pontifex faceret quod in se est ad recte determinandum: non permetteret deus eum errare: immo hoc dicit Altissiodorensis de vetula / quod nunquam permetteret deus eam errare errore personali si faciat quod in se est in his que sunt fidei. sed summus pontifex potest sententiarum aliquid esse de fide: et non facere quod in se est ad recte sententiandum. Et argumentum quo infert ad summum pontificem errare definiendo ecclesiam

De auctoritate

vniversalem errare: consequentia non valet. non enim tenetur tunc ecclesia determinationi summi pontificis assentire: sicut nec tenetur cum summus pontifex aliquid precipit contra euangelium / obtemperare. et ad auctoritatem sancti Thome non est magna vis facienda. et ad capitulum Maiores. de baptismo et eius effectu: in quo dicitur maiores ecclesie causas / presertim articulos fidei contingentes / ad petri sedem referendas esse intelligit rē. Diacono hoc verum esse regulariter: quia regulariter non est ecclesia congregata: sed non pro vltima et necessario credenda determinatione habenda. vel sunt referende summo pontifici vt conuocet concilium / quia eius est ordinarie conuocare: ad quod vltimum iudicium spectat. ¶ Secunda propositio. Conciliū vniversale in his que fidei sunt: errare non potest: et sic ad ipsum vltima fidei decisio spectat. Quod non possit in his que fidei sunt errare / patet: quia specialiter dirigitur a spiritu sancto: qui iuxta promissum christi / omnē veritatem docet. vnde et in conclusione concilij apostolorum: Actuum. xv. dixerūt apostoli: Visum est spiritui sancto et nobis. preponētes spiritū sanctū tanquā presidentē et specialē directorē concilij: et nō dixerūt. Visum est petro et nobis. et istam conclusionē satis innuisse videt Augustinus cū inquit. Euāgelio non credere nisi ad hoc me cogeret ecclesie auctoritas. Non enim plus tenerer credere euāgelio Joānis quā euāgelio gamalielis: nisi quia illū recepit ecclesia / et nō istū. vñ et in septima synodo / vt p. xvj. dist. c. placuit. dicitur. Placuit huic sancte synodo / vt ammodo confirmata et rata sint canonum apostolorum octuagintaquingenta capitula. Quid autem intelligat per capitula / videatur disputatio glosse. Et hanc indeuiazibilitatem a fide possumus deducere ex dicto christi: cum dixit apostolis / Ecce vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. non enim intelligi potest illud de apostolis in personis eorum: cum non erant vsque ad consummationem seculi victuri: sed in eorum successoribus: nec hoc alicui certo ex successoribus promittit christus: sed collectioni. Concilium enim generale vere representat concilium apostolorum et seniorum. Ista conclusio iterum patet ex alio. Nam fatetur quilibet christianus se credere in vnam sanctam ecclesiam catholicam. et sic ad eam eorum que sunt fidei vltima decisio spectabit. Cum enim papa fateatur se credere in vnam sanctam ecclesiam: nō intelligit quod credat in semetipsum. Et tanta creditur assistentia spiritus sancti concilio generali: vt nō solum ipsum indeuiazibilitate sentiet de fide: sed etiam aliquę persone assistentes concilio ingenue confesse sunt et scripserunt concilium superi?

esse ad summum pontificem: dissolutovero concilio: q: nō
 amplius eis assistebat spirit⁹ veritatis: in oppositū cecide
 runt errorem: vt patet de Panormitano in duobus eius
 tractatibus: quorum vnum composuit in concilio basilien
 si: alterum post concilium. primus intitulat⁹ de potestate
 concilij et pape: secūdus de depositione eugenij. Sed cō
 tra istud arguit Panormitan⁹ in. c. significasti. de electio
 ne et electi potestate: vbi asserit q̄ est vnica ecclesia vni
 uersalis: que errare nō potest: et non cōcilium. et eius ar
 gumentū sumit predictus frater Thomas: et argumentū
 est istud: errauit concilium meldense: ⁊ creditur simplici
 auctoritati Hieronymi contra illud cōcilium. Nam in cō
 cilio meldensi (vt legitur in. c. placuit. xxxvj. q. ij) placuit
 vt hi qui rapiunt feminas: aut furātur aut seducunt eas:
 nullatenus habeant vxores: q̄uis postmodum conueniāt:
 aut eas dotauerint: vel nuptialiter cum consensu paren
 tum suorum acceperint. Et hūsdem causa ⁊ questione. ca.
 tria. dicit Hieronym⁹: Tria legitima iugia in scripturis
 leguntur. sequitur paulopost: Secundum: virgo in ciuita
 te deprehensa a viro: et illi per vim copulata: si voluerit
 pater eius: dotabit eam iste vir q̄tum iudicauerit pater:
 et dabit precium pudicitie eius. Et dicit Gratianus q̄ au
 ctoritas cōcilij nō preiudicat auctoritati Hieronymi: ma
 xime cū ipsa testimonio diuine legis nitatur. ¶ Secundo
 arguitur. Unica est ecclesia pro cui⁹ fide rogauit christus
 ne deficeret: que non est vniuersale concilium: cum con
 cilium sit pars eius. ergo concilium errare potest. ¶ Ad
 primum istorum dicitur primo q̄ raptor post raptum non
 potest licite ducere in vxorem raptam q̄uis eam dotaue
 rit: ⁊ consenserint parentes: nisi prius condigne subiace
 at penitētie. hoc satis bene deducit martinus in libro de
 temperantia questione de raptu: cum talis sit excommu
 nicatus: ⁊ excommunicatus nullum potest licite suscipe
 re sacramentum. Dicitur secundo q̄ cōcilium: cum in ip
 so sit plenitudo potestatis iurisdictionis ecclesiastice: po
 tuit talē raptorem simpliciter illegitimare cū rapta an
 te condignam penitentiam. Et martinus videtur esse opi
 nionis q̄ ita fecerit conformiter ad capitulum si autem.
 causa ⁊ questione preallegatis: vbi dicitur: Si autem nec
 dum eas quas rapuerant: cum voluntate parentum sub
 desponsationis vel dotalitij nomine in coniugiū duxerūt:
 quando hec cōstitutio omnibus fuerit promulgata: ab eo
 rum coniunctione separentur: et publice penitentie subi
 gātur. Et vt dicit martinus: hoc de raptorib⁹ est intelligē
 dum: vt statim patet in eodem textu: Peracta publica pe
 nitentia: raptores possunt matrimonialiter coniungi. Et

De auctoritate

sic videtur concilium eos illegitimasse vsq; ad peractā publicam penitētiā. Hieronymus autem loquitur pro tempore ante concilium pro quo nondum erant illegitimata. Scio autem alios dicere esse verum matrimonium si contrahant ante publicam penitentiam. Sed hic modus mihi probabilior videtur. Et ad auctoritatem Gratiani dicentis auctoritatem concilij non preiudicare auctoritati Hieronymi dico illud dictum cum paleis annumerandum esse. ¶ Ad secundum qd concilium generale representat ecclesiam: pro cuius fide orauit christus: et eodem gaudet priuilegio quo ecclesia representata: sicut omnino eandē potestatem habet: immo ecclesia vt dispersa nullum actū iurisdictionis exercere potest: nec aliquid sententialiter diffinire. et sic infallibilitas in diffiniendo ei cōpetere debet vt congregata in concilio. Et si dicat qd papa representat ecclesiam: sicut et concilium: vt supra frequenter dictum est qd ei date sunt clauēs vt signo ecclesie: Ad hoc dicit Nicolaus de cusa qd papa representat remote: concilium autem p̄p̄inquissime: cum in eo si sit vniuersale: debeat de qualibet ecclesia particulari aliquis esse qui gerat vices eius: vel saltem debeat esse sufficienter vocatus. Et priuilegium ecclesie transit in concilium immediate eam representans: non autem in summum pontificem. Et hanc materiam late p̄sequitur: scilicet de infallibilitate concilij in his que sunt fidei: guillermus ockam prima et tertia partibus sui dialogi Et istius sententie fuit marsilius de padua: nicolaus de cusa: et pleriq; doctores qui doctissime scripserunt. De errore autem facti: qd quidē factum ex sacris litteris trahi non potest: cōciliū posse errare: nemo est qui dubitet: nec illustratur a spiritu sancto speciali illa assistentia nisi in necessarijs. Et ex hoc sequitur non oportere quamlibet sententiam diffinitiuam concilij esse veram. Aliqua enim eius sententia in facto consistit: puta qd iste sit papa: vel non sit papa: ista vxor illius: vel non vxor illius. Et quamuis sententia sit falsa: recte tamen et iuste sententiat: quia secundum allegata et probata. Ex his manifeste sequitur papam non solum errore personali: sed et errore iudiciali errare posse in materia fidei: sicut et in alijs materijs. Et mirum est qd aduersarij non asserunt eum impeccabilem: et credo assererent nisi quotidiana summorum pontificum opera ad credendum oppositum compellerent.

¶ Undecimum capitulum: in quo inquiritur de superioritate cōcilij respectu summi pontificis.

Cum ex supradictis constet ecclesiam & concilium esse in iurisdictione maiorem summo pontifice simpliciter / et in potestate applicatiua papat⁹ ad certam personam / & in potestate diffinitiva eorum que sunt fidei: et cum vnus actus superioris iurisdictionis sit constitutum in inferiori deponere ab ea potestate in qua est inferior: inquirendum est consequenter an concilium possit deponere summum pontificem. Et primo vtrum in casu heresis. Circa quam materiam sentit predictus frater Tho. de vio plura. Primum est. Summus pontifex factus hereticus non est ipso facto depositus: vt pz. xix. ca. li. sui. et fundamentum eius est / qz non est ipso facto depositus iure diuino. nullum est enim diuinum sententie late excommunicationis aut depositionis / quibus bene sententie ferende excommunicationis: vt satis bene deducit guillermus ockam circa finem prime partis sui dialogi de excommunicatione. Et apud eundem fratrem ista consequentia est bona: non est ipso facto excommunicatus: ergo non est ipso facto depositus: qz plus exigitur ad incurrendam priuationem ipso facto / quam ad incurrendam excommunicationem: quoniam incursum censurarum non requirit declarationem / sicut incursum priuationis / apud iuristas. Et resolutorie tenet quod nulla iurisdictione perdit ipso facto per heresim interiore. Et in hoc concordat cum Joane de gersono: & in hoc eiusdem sententie sum cum ipso: et preter auctoritates et rationes quas inducit ad hoc probandum / aliquas adducam ad probandum quod non requiratur fides infusa ex iure diuino vt homo sit capax iurisdictionis ecclesiastice. Nam homo cum baptizatur / ponens obicem gratie per peccatum mortale / non infidelitatis / sed aliud: nullam recipit a deo virtutem infusam: vt satis haberi potest ex his que dicunt doctores de connexionem istarum virtutum theologarum quantum ad infusionem: & presertim ex scoto circa finem tertij. Similiter si aliquis hereticus desinat esse hereticus dissentiendo heresi / sed non penitendo de peccato preterito (dissensus enim propositionis hereticæ non necessario infert contritionem peccati preteriti in illo) non infunditur fides infusa: quia quem deus sanat / perfecte sanat. et tamen nullus istos diceret non esse capaces iurisdictionis ecclesiastice si eligantur: cum nullus sit hereticus. Secundo idem motiuum adduci potest / quo moti sunt sancti patres ad damnandum heresim eorum qui dicebant hanc potestatem fundari in charitate ex iure diuino: quia tunc periret omnis certitudo status et ordinis hierarchici. Nemo enim de altero scire potest an sit in charitate. ita nec sciri potest vtrum sit in fide / seu quod non sit hereticus: he

De auctoritate

ress interiori. Et bene fateor hanc rationem non esse efficacem ad probandum euidenter propositum. Certum est enim quod de nullo certitudinaliter certitudine euidentie sciri potest quod habeat hanc potestatem / sicut nec quod sit baptizatus: cum ad baptismum requiratur intentio ministri: de qua solus ipse inter homines mortales habet euidentiam. Secundo dicit quod hereticus summus pontifex est deponendus. et hoc manifeste patet ex capitulo si papa. xl. distin. et. xxiiij. quest. j. per multa capitula. et singuli doctores in hoc conueniunt / vel quod sit depositus / vel deponendus. Tertio dicit quod est deponendus a concilio / non potestate auctoritativa quam habeat super papam / sed potestate ministeriali quam habet super papam: ut patet. xx. capitulo. et. xxij. capitulo ponit quod potestas ecclesie relata ad papam / est ministerialis: relata ad coniunctionem petri et papatus / in fieri vel dissolui subiecto existente disposito / est auctoritativa: ita quod sententia diffinitiva ex hac auctoritate procedens super coniunctionem talis materie petri heretici cum papatu / dissoluit auctoritative coniunctionem illam: sicut electio ecclesie auctoritative super coniunctionem / non super papam / coniungit petrum dispositum / id est fidelem et voluntarium cum papatu. Ad cuius euidentiam notat quod in papa inueniuntur tria / scilicet papatus / persona que est papa / puta petrus: et coniunctio vtriusque / scilicet papatus in petro. Ex qua coniunctione resultat petrus papa. Papatus est a deo immediate: petrus est a patre suo: coniunctio autem papatus in petro post petrum primum a christo immediate institutum non est a deo / sed ab homine: ut patet: quia hoc fit per electionem hominum. Concurrit autem duplex consensus humanus ad causandum hanc potestatem / scilicet eligentium / et electi. Et ista ad longum poteris videre in ipso. xix. xxj. et. xxij. capitulis: que non solum falsa sunt: sed manifeste adinuicem et cum aliquibus prioribus repugnant. ¶ Primo illud quod dicit in ecclesia esse auctoritativam potestatem super coniunctionem papatus et petri / repugnat dictis eius in. xiiij. et. vj. capitulis prius impugnatibus: scilicet quod potestas electiva pape seu applicativa potestatis ecclesiastice ad hanc vel illam personam / est in solo papa. ¶ Secundo / ista duo repugnant / quod sit auctoritativa potestas in ecclesia super coniunctionem papatus et petri / similiter eius dissolutionem: et non super papam: quod manifeste ostenditur exemplo quo utitur / retorquendo illud in ipsum. habere enim auctoritativam potestatem super hominem / non est habere auctoritativam potestatem super animam nec super corpus / sed solum super separationem anime a corpore / cum nihil aliud agat auctoritative

occidens hominem. Quid igitur aliud erit habere auctoritativam potestatem super papam / nisi posse papam ab ipso auctoritative separare? ¶ Tertio / si ecclesia aut concilium eam representans / super papam non habeat auctoritativam potestatem: ergo papa a concilio illo citatus non tenebitur comparere: nec contumax non comparando existimari poterit. Quid ergo? iudicabunt personam inauditam / nec obligatam respondere? Merito eis dici posset illud apostoli: Tu quis es qui alienum servum iudicas? ¶ Quarto / omnis actus punitivus iuste inflicto alicui persone ratione peccati / est ab eo qui habet auctoritativam potestatem super eum qui punitur / vel a commisso ab habente. ergo cum ista separatio sit actus punitivus papae / est ab habente auctoritativam potestatem super papam / vel a commisso ab habente. Si tu dicas quod est ab ecclesia commissa a deo habente auctoritativam potestatem super papam: eodem modo dicam potestatem papae super quencumque esse ministerialem solum / et non auctoritativam. ¶ Quinto / ecclesia potest tunc excommunicare papam hereticum antequam deponat: ut patet ex primo dicto eius. Dicit enim hanc consequentiam esse bonam: non est excommunicatus ipso facto: ergo non est depositus. Ista igitur erit bona: non potest excommunicare: ergo non potest deponere. et ista potest deponere / ergo potest excommunicare. Et certum est quod excommunicatio est actus habentis auctoritativam potestatem super excommunicatum. Et si concedat illud concilium posse excommunicare papam: quomodo salvabitur quod in concilio secluso papa nulla sit potestas iurisdictionis? Amplius dicit papam posse aliquibus puta dominis cardinalibus committere illam ministerialem potestatem super papam hereticum. Cum quo defensare non posset quin par in parem haberet imperium: et sic esset verum quod dicit glossa. xxiiij. questione. j. capit. achacius. hic est casus in quo papa papam ligare potest. Posset enim lapsus in heresim papa ab eis auferre illam ministerialem potestatem: ut puto / speciali dei concursu tam manifeste adinvicem repugnantia posuit / ut sue doctrine falsitas ex eis manifeste omnibus pateret. hoc est enim proprium falsorum testium (dicit Augustinus super psalmo. Noli emulari) quod ex dictis eorum aut signis aliquibus semper convinci possunt. quod probat ex facto militum qui erant custodie sepulchri christi isti deputati. Dixerunt enim / Nobis dormientibus venerunt discipuli etc. Si enim dormiebant / quomodo sciuerunt eos venisse? Sunt igitur iste propositiones vere. Prima. Papa hereticus heresi interiori solum / non est depositus ipso

De auctoritate

facto: et hereticus heresi exteriori / non est depositus ipso facto iure diuino. An autem sit depositus ipso facto iure humano / non papali / sed conciliorum: (possunt enim statuta condere sententie late depositionis / sicut dicit de fontibus / qui post adeptum beneficium infra annum non promouetur / ipso facto perdit titulum) non est omnino improbabile dicere quod sic: oppositum tamen mihi probabilius est. Secunda propositio. Est deponendus a concilio habente auctoritatiuam potestatem super ipsum / et non solum super conuentionem: a quo uocatus tenetur comparere / nec non ad interrogata respondere. Et hanc potestatem auctoritatiuam papa nulli potest committere: cum par in parem nullam habeat potestatem. Concedendum est tamen bene cum eo quod concilium nullam habet potestatem super papatum in se consideratum. et hoc ponit gerson in suo tractatu de ecclesiastica potestate. et de isto habitum est satis in. ij. capitu.

¶ Duodecimum capitulum / in quo inquiritur utrum in alijs casibus preterquam in heresi deponi possit summus pontifex.

Videndum est consequenter an possit summus pontifex puniri depositione propter aliud crimen ab heresi. Circa quam materiam predictus frater Thomas a. xv. ca. inclusive ad finem usque tenet quod non. unde fundamentum eius in. xv. ca. est quod non potest in aliquo casu deponi nisi in casu determinato lege diuina. Casus autem heresis in sacra scriptura plerisque locis est determinatus: ut patet ad Galathas. j. ubi de heretico dicitur: Anathema sit. i. separatum. et. ij. ad Thessal. iij. Subtrahatis vos. et. ij. ad Corinthios. vi. Nolite iugum ducere. et. ij. Joannis. ij. Nolite recipere / nec ei aue dixeritis. Et ad Titum. iij. Deuista. in quibus omnibus auctoritatibus significatur hereticum cum hominem esse separandum et excommunicandum. et nullus est alius casus exceptus: quod patet ex sententia saluatoris Matthei. xxij. Super cathedram moysi sederunt scribe et pharisei. Omnia ergo quecumque dixerint / facite: sed non autem opera eorum nolite facere. ubi dominus aperte statuit subditos debere audire prelatos male vite / et bone doctrine. Constat autem quod doctrina ad fidem spectat: vita autem et opera ad malos mores aliorum criminum. Et confirmatur ex sententia Petri in. j. epistola. c. ij. Obedite prepositis vestris: non tamen bonis / sed etiam dyscolis. Et pro ampliori probatione supponit in. xxvj. c. quod ad hoc quod potestas ista ecclesiastica coniungatur cum aliquo supposito / aliquae dispositiones requiruntur in illo supposito de necessitate simpliciter: et aliquae de be

ne esse. Requisite de necessitate simpliciter sunt due: scz
 esse voluntarium/ et esse christianum. nunq̄ enim aliquis
 quātūcūq̄ electus est papa nisi cōsentiat: ⁊ similiter nō
 est papa nisi sit membrū christi. Secūda dispositio exigit̄
 de iure diuino: ⁊ prima de iure nature. Requisite aut̄ dis-
 positioēs ad bñ eē sunt boni mores/ sciētia ecclesiastica/
 charitas/ experiētia regiminis: ⁊ huiusmodi. sine his em̄
 Petrus electus si acceptat/ est papa: quibus malus. Et quia
 facilius est destruere q̄ construere: duabus simul requisi-
 tis necessario ad constructionē/ quecūq̄ earum deficiat/
 dissolui potest. Et ex his format rationē ad probādum in-
 tentum/ hoc modo. sola contraria conditionibus necessa-
 rio requisitis ad esse pape/ reddunt papam deponibilem.
 sed inter crimina/ sola infidelitas contrariatur cōditioni-
 bus necessario requisitis ad esse pape: ergo sola infidelitas
 inter crimina reddit papam deponibilem. Prima proposi-
 tio patet ex hoc q̄ depositio est nō esse pape. ⁊ vnūquodq̄
 in suo esse perseuerat/ si contrariū non superuenit. Sc̄da
 autem propositio probata est: quia cetera vitia contrariā-
 tur conditionib⁹ requisitis ad bene esse pape. Statim sub-
 dit: hanc rationē vellem in statera poni/ ⁊ non friuolas ⁊
 apparentes/ per accidentia vagantes. Sed meo iudicio si
 in statera poneretur/ parui reperiretur pōderis. fides enī
 non requiritur necessario ad esse pape (cum effectus here-
 ticus sit adhuc papa apud ipsum. ⁊ si eligatur hereticus/
 et acceptet/ efficitur papa) sed solum requirit̄ necessario
 baptismalis character qui est indelebilis/ cum cōsensu ex
 parte Petri. ergo eque fortiter probaret sua ratio q̄ p he-
 ressi deponi non posset. Et mirū est quomodo hanc ratio-
 nem tam fortē reputauerit/ que equaliter probaret oppo-
 sitū determinati per ipsum in capitulis immediate prece-
 dentibus/ sicut propositum. insuper sicut reperitur in sa-
 cris litteris hominē hereticum esse separandum seu excō-
 municandū: ita ⁊ pro alijs vitijs hoc idem reperitur: vt. i.
 ad Corin. v. Si is qui frater nominat̄ inter vos/ est fornicator/
 aut auar⁹/ aut idolis seruiēs/ aut maledic⁹/ aut ebriosus/
 aut rapax: cū huiusmodi nec cibū sumere. Et christ⁹
 innuit hominē esse excōmunicandū pro quolibet mor-
 tali cui iuncta est cōtumacia/ Matthei. xvij. quos passus
 si glossauerit aduersarius de subditis habentibus superio-
 rem/ glossabo et similiter passus per eum allegatos de he-
 retico. Et ad dicta saluatoris et petri conceditur q̄ q̄d diu-
 bene docent et remanent prelati/ sunt audiendi. Ostenso
 ergo sufficiēter eius opinionem non esse fundatam supra
 firmam petram/ sed arenam: pono hāc propositionē: Sū-
 mus pontifex non solum deponi potest ab ecclesia seu cō-

De auctoritate

Essio pro heresi: verū etiam et pro alio crimine notorio ecclesiam scādalizante. Probat̄ ista propositio ex his que ponuntur in epistola Clemētis ad Jacobum. refert enim Petrum sibi dixisse cum eum institueret: Neq̄ enim iudicem aut cognitorem secularium causarum te hodie cōstitui voluit Christus / ne prefocatus presentibus hominum curis / non possis verbo dei vacare: et s̄m veritatis regulā secernere bonos a malis. ⁊ infra: Si enim mūdialibus curis fueris occupatus / teipsum decipies / et eos qui te audiunt. Non enim poteris que ad salutem pertinent / plenius singulis quibusq̄ distiguere: et ex eo fiet vt ⁊ tu tāq̄ non docueris que ad salutem hominum pertinent / deponaris: et discipuli per ignorātiā pereant. Ex quibus manifestum est papam etiā propter negligētiam deponi posse. Nolo tamen asserere Clementem ita ad Jacobum scripsisse / cum reperiatur Jacobum illum ante Petrum octo annis decessisse martyrio: sed ecclesia non spernit illā epistolam: quod sufficit. ¶ Secūdo arguitur sic / vibrando argumentum in quo aduersarij se fundant / in ipsos. si ecclesia non possit auferre papam regētem eam in destructionem eius / et cateruatim animas ducētem ad inferos suo instinctu et suo exemplo: sequitur politiam pure naturalē et ciuilem esse melius institutam q̄ sit ecclesiastica politia. Non enim bene esset instituta politia pure ciuilis ⁊ naturalis / si eius regem perturbantem eam destituere non posset: immo potestatem eum destituēdi ⁊ occidēdi tanq̄ mēbrum corruptiuum totius corporis cōmunitas a se abdicare non potest: immo opposito dato videretur politia esse serua despotice. Cum ergo Christus instituerit ecclesiasticam politiam ad finem supernaturalē perfectiorē in suo genere q̄ sit politia pure naturalis (cum posteriora generatione sint puora perfectione) sequitur q̄ politie ecclesiastice reliquerit potestatem suam principem et regē ecclesiasticum / si nō in edificationem / sed destructionem regat / destituendi: immo al̄s non solum peius instituisset eam q̄ politiam pure ciuilem: s̄ a cōmunitate aliquid auferret quod ex iure naturali sibi cōpetere dinoscitur / necnō cōmunitatem christianam liberam non effecisset: immo potius seruam / strictissima etiam seruitute. Et hāc rationem ponderet / ⁊ non eam que leuissima est / quā magni existimat ponderis. Et dicere q̄ in simili casu non reliquerit deus remedium cōmunitati nisi orationes / cum aliud remedium opportunū ⁊ opportunius relinquere potuisset: nihil aliud est nisi dicere politiam ecclesiasticam nō bene institutam / et effectam seruam. Amplius notum est seclusa heresi summum pontificem esse reipublice ita

perniciosum / & a republica veniret auferendus per mortem corporalem / ex illa potestate ei naturaliter indita. Si non possit ergo tunc destitui / & post destitutionem si perseueret / per mortem corporalem auferri / nōne necessario cōcedendum erit Christum in instituendo ecclesiasticam politiam / eā priuasse aliqua potestate sibi naturaliter indita ad eius pacificam cōuersionem? Amplius / cū duo sunt contendentes de papatu: quēlibet eorum potest vniuersalis synodus pretensa potestate priuare / propter vniōnem et pacem ecclesie: quīs in aliquo eorum sit vera papalis potestas. ergo a fortiori pro crimine perturbatio totius ecclesie. et antecedens patet manifeste ex ca. si duo. lxxix. distin. vbi dicitur: Si duo contra fas fuerint electi: nullus eorum debet recipi: sed ille quem vniuersalis consensus elegerit. et istius sententie est glo. in ca. si papa. vbi dicit: Certe credo & si notorium est crimē ei⁹ quodcūq; / et inde scandalizatur ecclesia / & incorrigibilis sit: & inde possit accusari. nam contumacia aliquando dicitur heresis: vt. lxxxj. dist. c. si qui sunt presbyteri. & contumax dicitur infidelis: vt. xxxvij. dist. c. nullus. Amplius / si electus in summum pontificem non constitutus in sacris / accipiat vrosorem: quis audebit dicere totum ecclesiasticū statū ita decolorari absq; possibili remedio? Ampli⁹ / si rex aliquis in longinquā decedens regionem / relinquat aliquem vicarium generalem / et ille interea gerat tyrannice: vicarius ille (vt notum est) a cōmunitate poterit deponi. ergo eodē mō cū Christus discedēs a cōmunitate christiana (qui est verus rex noster) reliquerit vicarium ministrū generalē / a cōmunitate auferri poterit si tyrannice regat. Ampli⁹ / cū ex predictis notum sit ecclesiam seu cōcilium eam representans esse in casu heresis ordinarium iudicem pape / et habere potestatem auctoritatiuā super ipsum quo ad destitutionem: & nō legitur a Christo esse ecclesie collata talis auctoritatiua potestas in eo solo casu / immo non legitur & ecclesie fuerit collata aliqua talis / nisi Matth. xvij. vbi i. omni casu peccati noroz cui iuncta est cōtumacia / collata esse videtur / & hec fuit primitiue ecclesie sententia / sanctorum doctorum / Hieronymi / Ambro. et August. sed superuenientibus casibus in summis pontificibus in quibus deponi possent / non defuerunt aduatores eis suggerentes & non possent iudicari / asserentes eos non ministros ecclesie / sed dños: id qđ mirum est / cum singuli doc. dicant quēcūq; prelatum in administratione sacramētorum esse solum ministrum ecclesie / & non dominū: hinc in eo requiritur intentio faciendi qđ ecclesia intēdit / de necessitate / et non alia. et velint nolint isti habent hoc fate-

De auctoritate

ri in exercitio iurisdictionis. Et si non legatur Christum dixisse auferendum esse caput / sed bene oculum man⁹ aut pedes: verum est q^o nunc⁹ auferendum est totaliter caput / sic q^o nunc⁹ amplius sit futurum aliquod caput: sed bene auferendum est istud / sine quo in corpore remanet vita / in mo q^o corpori infirmitatem affert quantum est ex se. Ad hec autem probanda innumere r rationes r auctoritates adduci possent. ¶ Sequitur primo q^o potestas in summo pontifice a cōcilio potest quibusdam certis legibus limitari / et quātum ad vsum arctari. Si enim caput in corpore humano efficiatur languidum seu infirmum: licitum erit ceteris membris mēbrum illud ligare / et cauterizare / necnon vnā partem capitis abscindere pro sanitate totius corporis. ¶ Secundo sequitur correlarie q^o concilium generale summum pontificem exigente utilitate ecclesie absq^{ue} culpa ipsius summi pontificis destituere potest: sicut tempore schismatis de vero summo pontifice: similiter si incarceratus foret apud infideles / et de eius liberatione nulla foret spes post adhibitum laborem ad redimendum. et hoc ex precedentibus est ita notum q^o alijs rationibus nō curo munire: nec aliquid apparentie habet in oppositum argumentum de petro cum esset in vinculis: cum pauco tēpore ibi fuerit / r de eius liberatione apud fideles extiterit spes. Si enim in tali casu nō posset ecclesia summum pontificem sibi constituere: ita nec posset aliquem qui summi pontificis gereret vices. et cū possint occurrere multa que per summum pontificem expediri debent / vt cōfirmationes archiepiscoporum et prelatorum ei immediate subiectorum / nullo modo illa expediri possent. ¶ Sequitur tertio q^o potestas vniuersalis ecclesie seu concilij vniuersalis supra papam simpliciter et absolute non est chimera / vt dicit prefactus doc. in ecclesiam sanctā blasphemans. ¶ Sequitur quarto q^o christus non instituit summum pontificem eius generalem vicarium in omnimoda potestate quam habebat fm humanitatem. nam habebat potestatem instituendi sacramēta / similiter instituendi summum pontificem / similiter faciendi articulum nouum sup infideles / et super totā ecclesiam cathogoreumatice. et nullā istarū habet summus pōtifex. ¶ Sequit^r q^onto summū pōtificē esse vicariū ecclie vniuersalis r ministrū: quibus dicatur etiā vicari⁹ et minister dei: quēadmodū p^riceps laicus est minister cōmunitatis: qui tñ ab ap^o paulo dicitur minister dei: sed specialius summus pontifex d^r minister dei et vicarius / in q^ontū ministrat in ea potestate que nō est in cōmunitate naturalis / sed politia precise / r ex sola institutione dei: illa tamen potestas

est communitati collata. ¶ Sequitur ultimo conformiter ad Joānem patriarcham antiochenū / similiter Nicolai de cusa in suis tractatibus de ista materia q̄ conciliū generale in singulis ⁊ oībus est supra summū pōtificē. ¶ Et hec breuiter et sub cōpendio quodam de ista cōparatione posui / intendens amplissimū facere tractatum de omni potestate ecclesiastica et laica / et de singulis earū actibus. Utrum autem summus pōtifer possit excommunicari et suspendi manens summus pontifex / ita q̄ si tentet facere / nihil faciat etiam cōtūm ad absolutionē sacramentalē: videat Nico. de cusa in secūda parte sui libri. c. xviii. Et ad omnia capitula que videntur asserere summum pōtificem nō posse iudicari nisi sit a fide deui⁹ / (vt ca. si papa. xl. dist. ⁊ ca. oues. ij. q. vii.) dicitur q̄ pertinax presumit a fide deuiare: ⁊ includitur in heresi pertinacia. Vel dicitur secundo q̄ (vt patet ex ca. si papa.) in illis capitulis dicitur nullum posse papam iudicare: et non dicitur de collectione. Dicitur tertio q̄ cōtra papam non est regulariter congregandum concilium nisi i casu heresis aut grauis peccati totā ecclesiā scandalizantis cōprobatī. Et ad id quod habet. xvij. distin. ca. cōsilia. §. Symmachus. vbi dicit: Symmachus papa sedis aplice presul / ab h̄mōi oppositiōibus impetitus / quātū ad hoīes respicit / sit immunis ⁊ liber: cui⁹ causam totā dei iudicio reserua⁹. dicit q̄ accusatores ei⁹ non potuerunt imposita crimina probare / ⁊ sic tanq̄ eis secreta reliquerunt sancti patres in synodo dei iudicio / auctoritative accusatores condemnantes. ¶ Ultimum capitulum / in quo inquiritur quomodo poterit concilium contra papam congregari.

¶ Un ex superioribus notum sit satis conciliū supra papam iurisdictionem habere: in casu igitur in quo veniret papa iudicandus: quoniam pacto congregari poterit (q̄ non est verisimile papam congregare contra se) inquirendum est. Et sit prima propositio. Ad nullum auctoritative spectat congregare cōcilium / preterq̄ ad summum pōtificem / ex iure diuino. probatur sic. auctoritative congregare cōcilium est his qui interesse h̄nt p̄cipere vt ad certum locum conueniant. sed nullus preter summum pontificem singulis qui habēt interesse / auctoritative precipere potest vt in certum conueniant locum. ex iure diuino: ergo nullus preter ipsum auctoritative cōgregare potest. Auctoritative enī congregare est congregare ex auctoritate / cui ceteri ratioe auctoritatis teneantur obtemperare. Dico notanter nullus: q̄ concilium vnū potest futurum cōcilium auctoritative congregare / pre-

De auctoritate

espiciendo singulis vt certo tempore ad certum conueniat locū. Si enim precepto pape taliter precipientis sit obtemperandum de necessitate: a fortiori et precepto concilij. De collegio autem cardinalium / apud eos qui dicunt q̄ sunt de statu hierachico / ex institutione christi succedentes apostolis prout assistebant christo et Petro añ eorum diuisionē / quemadmodū dicit de aliaco / non est improbabile dicere q̄ iure diuino hec auctoritas illi collegio competit papa nolente congregare concurrente casu necessitatis. Unde ⁊ Actuum. vi. duodecim apostoli ⁊ non solus Petrus conuocauerunt multitudinem discipulorum. Et ex hoc iterum vñ sequi q̄ non solum de statu episcoporum sunt vocandi ad concilium ad habendum vocem deliberatiuam: sed etiā de statu curatorum / qui succedunt discipulis. s; de hoc alias. S; cum papa et collegiū illud adeo obstinari possint: vt etiā exigente necessitate nolint cōcilium conuocare (q; forsan congregandum est pro corrigēdis euidētibus excessibus eorum) quoniam pacto tunc cōgregari poterit? ¶ Et sit secūda ppositio. Quę ecclesia particularis ad cuius notitiam peruenit cōgregandi concilium necessitas / debet ceteris ecclesijs necessitatem cōgregandi concilij manifestare / et sic denūciatiue congregare / non aut preceptiue / etiā nominando locum ad quē sit omnibus tutus accessus. d; enim oculus videns corporis periculū / ceteris indicare membris / vt contra periculum se protegat corpus ⁊ defendat. Et ista manifestatione facta / ceterę ecclesie tenentur conuenire / non virtute precepti pape / cum in eas nullam habeat iurisdictionē: sed virtute precepti diuini: sicut postq̄ per expertum medicum alicui indicatum est de aliquo necessario ad sui cōseruationem / tenetur ille ad illud nō virtute precepti medici / sed virtute precepti iuris naturalis et diuini. Corollarie sequitur / in multis prouincijs prelatos sufficienter instructos de necessitate concilij / non aliter laborantes pro pace ecclesie / non esse in conscientia tutos. ¶ Tertia ppositio. Si post huiusmodi insinuationem singule ecclesie particulares ad certum locum suos legatos mittant: apud illam collectionem residet totius ecclesie auctoritas: immo etiā si a casu cōuenirent. Nam (vt dicit Jo. gerson) quis dubitat apud collegium apostolorum / qui a casu conuenerunt (vt dicit) in transitu virginis / tantam fuisse auctoritatē sicut si Petri precepto cōuenissent? ¶ Quarta ppositio. Si aliquę particulares ecclesie insinuatione tali facta / ad certum conueniant locum: ceteris contumaciter renuentibus conuenire in illo aut alio quocunq; securo: apud conuenientes / totius ecclesie residet aucto

ritas / saltem \mathcal{C} tum ad necessitatē occurrentem. Si enim li-
gata foret dextera man⁹ / aut ad imaginationē p^rinaciter
nollet vacare defensiōi corporis: apud sinistrā tūc defen-
dēdi corp⁹ tota residebit auctoritas. Et si vna p⁹ alicui⁹
prouincie inimicis volētibus eam destruere / nollet occur-
rere: quis dubitat reliquam partē / \mathcal{C} uis sit minor nume-
ro / pro tunc habere auctoritatem totam prouinciam de-
fendendi: et si prouincie alicuius pars vna nollet consen-
tire in mortem alicuius membri cuius vita in destructio-
nem totius communitatis cederet: nulli dubium est resi-
duam partem posse illud membrum auferre / et pro tunc
occurrēti periculo occurrere / \mathcal{C} uis de alijs que nō immi-
nent pro tunc / nihil possit statuere. ergo et in proposito
vbi aliq^{ue} conuenient ceteris reuuentibus: \mathcal{C} tum ad nes-
cessitatē occurrentem in ipsis residebit auctoritas. \mathcal{C} Et
hec sunt que p^r auctoritate ecclesie iesu christi spōse scri-
psi Parisius ipō donāte / contra quedam asserta a fratre
Thoma de vio in tractatu quodā quem (vt ipse testatur)
scripsit anno salutis. Mccccxxj. etatis sue quadragesi-
motertio. Et hec scripsi anno dñi. Mccccxxj. doctorat⁹
mei anno primo / mense. ij. de etate vero / ne vento glorie
agitari videar / taceo. In quibus si aliquid sit erroneum /
protestor me semper submissum determinationi ecclesie
vniuersalis.

\mathcal{C} Finis.

Parisius in edibus Claudij
Cheuallō, anno domini. AD.
ccccxxv. mense Maio.

hoces me possidet.

T
BIBLIOTHECA

Sab

• N^o

to
ec

J

7

TOLEDO

BIBLIOTECA PROVINCIAL

Sala *Reservada*

Número *791*

et.

De auc-

toritate

ecclesia.

1525

Res.

791